

AA0004049110



UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY



REESE LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Re
Access

PA
6105
V24

v.137

Valpy -

Delphin classics

1893.
767
V212
v.137

Southern Branch
of the
University of California
Los Angeles

Form L 1

PA
6105
V24
V.137

This book is DUE on the last date stamped below

Form L-9-15m-8,'26



Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ LIBRI XXXVII.

VOL. VIII.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA
SOUTHERN BRANCH
C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ LIBRI XXXVII.

EX EDITIONE GABRIELIS BROTIER

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS

ACCURATE RECENSITI.

75958

VOLUMEN OCTAVUM.

F

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1826.



UNIVERSITY OF CALIFORNIA
SOUTHERN BRANCH

C. PLINNIUS SECUNDUS

NATURALIS HISTORIA LIBRUS VII

EX LIBRIS CAROLINI FRONTER

IN LIBRIS UNIVERSITATIS

IN LIBRIS UNIVERSITATIS

LIBRIS UNIVERSITATIS

50809

MUSEUM HISTORICUM

UNIVERSITATIS CALIFORNIAE

LIBRIS UNIVERSITATIS

LIBRIS UNIVERSITATIS

LIBRIS UNIVERSITATIS

T

LIBRIS UNIVERSITATIS

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

eulo standi non sunt, velocitas pernix, levi umbra³ cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: camerarium; ^f et plebeium, quod humi repit. In priore⁵ mire tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo fastigatur,⁴ vaginis maxime vitilibus,^h conjecta in eas postquam defloruit: crescitque qua cogitur⁵ forma, plerumque et draconis intorti figura. Libertate vero pensili concessa, jam visa est novem pedum⁶ longitudinis. Particulatimⁱ cucumis floret, sibi ipse superflorescens, et sicciore locos patitur, candida lanugine obductus, magisque cum crescit.

Cucurbitarum numerosior usus. Et primus caulis^j in cibo. Atque ex eo in totum^{7k} natura diversa.⁶ Nuper in balnearum usum venire urceorum vice, jam pridem vero etiam cadorum ad vina condenda. Cortex viridi tener: deraditur nihilominus in cibis. Cibos salubres^l ac lenes pluribus modis existimant,⁸ qui perfici humano ven-

⁶ Et primus quidem caulis in cibos admittitur. At ex eo tempore, postquam increvit et induruit, omnino diversæ naturæ ille est, nec in cibis ultra recipitur.



umbra.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. figuratur Vet. Dalec. fastigiatur Gronov. et al. vett.—5 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. crescit qua cogitur Gronov. et vulgg.—6 Chiffi. VIII. pedes; alii ap. Dalec. ternorum pedum.—7 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Atque ex eo totum Gronov. et al. vett. 'Legc, At corticis in totum.' Dalec.—8 Ita ex codd. Harduinus et

NOTE

^f Camerarium] Quod in cameras, testudinesve, et pergulas scandit. Pergulæ, des treilles, et des cabinets de jardin.

^g In priore] In camerario genere.

^h Vaginis m. vitilibus] Forte rectius, fictilibus. Nam forma fictili includi cucumeres Palladius jubet, paulo ante laudatus a nobis, ut crescant qua coguntur forma. Vase testaceo, auctor Geopon. XII. 19. p. 342.

ⁱ Particulatim] Non tota simul planta flores emittit, sed partes aliæ deinceps ex aliis flore induuntur.

Delph. et Var. Clus.

^j Et primus caulis] Ut in brassicis cymæ, qui deliciores sunt ipsorum caulium, tenerioresque cauliculi, ut dicitur cap. 41. Forte haud perperam legas, Et primus, caulis in cibo. Primus usus scilicet.

^k Atque ex eo in totum] Sic Mss. omnes: non, ut vulgati libri, ex eo totum diversa natura, quæ ne Oedipus quidem explanarit. Familiaris hæc Plinio loquendi formula, in totum.

^l Cibos salubres] Vide Ruellium lib. II. p. 378.

Plinius.

tre non queant, sed non intumescant. Semina quæ^m proxima collo fuerint,⁹ proceras pariunt: item ab imis, sed non comparandas supra dictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, crassas brevioresque. Siccantur in umbra, et cum libeat serere, in aqua macerantur. Cibis, quo longiores tenuioresque, eo gratiores.¹⁰ Et ob id salubriores, quæ pendendo crevere: minimumque seminis tales habent, duritia ejus in cibis gratiam terminante.^c Eas quæ seminiⁿ serventur, ante hyemem præcidi non est mos. Postea fumo siccantur, condendis hortensiorum^o seminibus rusticæ suppellectili.¹¹ Inventa est ratio,^p qua cibis quoque servantur: eodemque modo cucumis,¹² usque ad alios pæne proventus: et id quidem in muria fit.^q Sed et serobe,^r opaco in loco arena substrato, fœnoque sicco opertos, ac deinde terra, virides servari tradunt. Sunt et sylvestres in utroque genere, et¹³ omnibus fere hortensiis. Sed et his medica^s tantum natura est. Quam ob rem differentur in sua volumina.

^c *Duritia seminis gratiam in cibis cucurbitis auferente.*

//////////

recentt. ‘*Cibo salubres ac leves pluribus modis existimantur* Vet. *Cibos*, (§c. ut in Vet.) *existimant* Ms.’ Dalec. *Cibus saluber ac lenis pluribus modis existimatur* Gronov. et al. ante Harduin.—9 Chiff. *fuerunt*.—10 Chiff. *et gratiores*.—11 Vet. Dalec. *et rusticæ suppellectili*; Dalec. *rustica suppellectile*; Gronov. *rusticæ suppellectili*.—12 Ita codd. Harduini, et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cucuminis* Gronov. et vulgg.—13 Chiff. *ex*.

NOTÆ

^m *Semina quæ*] Pallad. lib. iv. in Martio, tit. 9. pag. 91. ‘Hoc in cucurbitis insigne est, quod longas faciunt et exiles semina quæ in earum cervice nascuntur: quæ in ventre fuerant, cucurbitas faciunt crassiores: quæ in fundo, latas, si inversis cacuminibus obruantur.’ Qua ratione ex eodem seminio hæc varietas fieri possit, suo carmine Columella demonstrat in Hort. lib. x.

ⁿ *Eas quæ semini*] Pallad. loc. cit. ‘Quæ servantur ad semina, usque ad hyemem in sua vite dependant:

deinde sublatae in Sole ponantur, aut fumo: aliter semina putrefacta deperunt.’

^o *Hortensiorum*] Ita Mss. omnes. Hortensia sunt quæ in hortis seruntur.

^p *Inventa est ratio*] Describit hanc fuse Nicander in secundo Georgicorum, apud Athen. lib. ix. pag. 372.

^q *In muria fit*] Modum edocet auctor Geopon. loc. cit. pag. 344.

^r *Sed et serobe*] Sic etiam auctor Geopon. loc. cit. pag. 343.

^s *Sed et his medica*] Nullus horum

XXV. Reliqua cartilaginum naturæ terra occultantur omnia. In quibus de rapis abunde¹ dixisse poteramus videri, nisi medici^u masculini sexus facerent in his rotunda, latiora vero et concava¹ fœminini, præstantiora suavitate, et ad condiendum^v faciliora: quæ sæpius sata^w transeunt in marem. Iidem naporum^{2 x} quinque genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothasium,^y Bœoticum, et quod per³ se viride^z dixerunt. Ex iis^a in amplitudinem adolescit Corinthium, nuda fere radice. Solum enim hoc genus superne tendit, non, ut cetera, in terram. Liothasium^b quidam Thracium⁴ appellant, frigorum patientissimum. Ab eo Bœoticum^c dulce est, rotunditate etiam



CAP. XXV. 1 Gronov. *latiora vero concava*, ommissa conjunctione.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *raphanorum*, e Theophr.—3 Alii apud Dalec. *super*.

NOTE

in cibis usus: omnis in medicina.

¹ *De rapis abunde*] Lib. XVIII. cap. 34.

^u *Nisi medici*] Medicis prævit Theophr. Hist. VII. 4. Medicos fuisse Græcos ipse Plinius admonuit loco proxime appellato.

^v *Et ad condiendum*] De condiendis rapis, vide Palladium in Decembri, tit. 5.

^w *Quæ sæpius sata*] Ita Mss. quoque. Theophr. loc. cit. monet, si densius spissiusve serantur, in marem transire: Γογγυλίδος δὲ οἱ μὲν φασιν εἶναι γένη, οἱ δ' οὐ φασιν· ἀλλὰ καὶ τῶ ἄρρενι καὶ τῇ θηλείᾳ διαφέρειν· γίνεσθαι δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος ἄμφω πρὸς δὲ τὸ ἀποθελύνεσθαι, πηγγύναι δεῖ μανᾶς· ἐὰν γὰρ πυκνὰς, πάσας ἀπαρρηνόσθαι.

^x *Iidem naporum*] Igitur ii medici, quorum nunc placita referuntur, naporum appellavere, quos raphanos sive radículas verius appellassent: nam Theophr. Hist. VII. 4. quinque hæc ipsa τῶν ραφανίδων genera agnoscit, ita prodente Athenæo lib. II. pag. 56.

ex quo Theophrasti locus, qui nunc in mendo cubat, refingi debet: Θεόφραστος δὲ ἐν τοῖς περὶ φυτῶν, ἰουκίτ, γένη ραφανίδων φησὶν εἶναι πέντε· Κορινθίαν, Λειοθασίαν, Κλεωναίαν, Ἀμωρέαν, Βοιωτίαν· καλεῖσθαι δ' ὑπὸ τινῶν τὴν Λειοθασίαν Θρακίαν, κ. τ. λ. *Des rui-forts*.

^y *Liothasium*] Sic Athenæus mox citatus. Theophr. loc. cit. Λειοθαλάσσιον, cui favere Hesychius videtur, in Ἄπλυτοι ραφανίδες. Has ipsas tamen, quæ illotæ ἄπλυτοι vocitantur, Θασιάς Athenæus vocat.

^z *Et quod per se viride*] Id videtur esse, quod Ἀμώρεον Athenæus appellat.

^a *Ex iis*] Theophr. loc. cit. de raphanis. Εὐανθεστάτην δὲ φασὶ τὴν Κορινθίαν· ἢ καὶ τὴν ῥίζαν ἔχει γυμνήν ὠθεισθαι γὰρ εἰς τὸ ἄνω, καὶ οὐχ ὡς αἱ ἄλλαι κάτω.

^b *Liothasium*] Theophr. ex Athenæo loco proxime allato.

^c *Ab eo Bœoticum*] Theophr. loc. cit. iisdem verbis.

brevi notabile, neque, ut Cleonæum, prælongum. In totum quidem,^d quorum tenuia^e folia, ipsi quoque dulciores: quorum scabra, et angulosa, et horrida, amariores. Est præterea^e genus sylvestre, cujus folia sunt crucæ similia. Palma Romæ Amiterninis^f datur, inde Nursinis:^g tertia nostratibus.^g Cetera de satu eorum in rapis dicta sunt.^h

XXVI. Cortice et cartilagine constant raphani:ⁱ multisque eorum cortex crassior etiam, quam quibusdam arborum. Amaritudo^j plurima illisⁱ est, et pro crassitudine corticis. Cetera quoque aliquando lignosa. Et vis mira^k colligendi spiritum, laxandique ractum: ob id cibus illiberalis, utique si proxime olus mandatur: si vero cum olivis drupis,² rarior ractus fit, minusque foetidus. Ægypto^l mire celebratur propter olei fertilitatem, quod e semine ejus faciunt. Hoc maxime cupiunt serere, si liceat: quoniam et quæstus plus quam a frumento,³ et minus tributi est, nullumque copiosius oleum.



—4 *Threicium* Dalec.—5 Ita ex codd. Harduinis et recentt. *tenuiora* edd. vett. et Gronov. et in margine, *laxiora*.—6 *Marsis* codd. Dalec.

CAP. XXVI. 1 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *illie* Chiff. *illi* Gronov. et al. vett.—2 Chiff. *si vero ipse cum o. drupis*.—3 Chiff. *e frumento*.—4 Idem codex, *ac fruticosa*.

NOTÆ

^d *In totum quidem*] Theophr. loc. cit. Ὅσων δ' ἂν ἦ λεῖα τὰ φύλλα, κ. τ. λ.

^e *Est præterea*] Theophr. Γένος δέ τι παρὰ ταῦτά ἐστιν, ὃ ἔχει τὸ φύλλον ἐδζώμφ ὅμοιον. De cruce xx. 49.

^f *Amiterninis*] Vide quæ diximus xviii. 35. Rapi vero hi proprie sunt, non raphani, ut priores.

^g *Tertia nostratibus*] Romani agri.

^h *In rapis dicta sunt*] Lib. xviii. cap. 34.

ⁱ *Cortice . . . raphani*] Quas Græci ῥαφανίδας vocant: Galli, *des raiforts*. Radices quæ sunt edendo, multa carne sunt munitæ, velut raphani, napi, rapa: immo nonnullæ quandam car-

tilaginis speciem præ se ferre conspiciuntur: quapropter et cartilagineæ nominantur: ut raphani.

^j *Amaritudo*] Δριμύτης, *acrimonia*, dicitur a Theophr. loc. cit. Sed amaritudinem appellare saporem eum acutum, qualis in raphano sentitur, familiare Plinio est.

^k *Et vis mira*] Inflationem habere hunc cibum ait, ac vim ciendi ractus. Quod et Diosc. edocet, II. 137. ῥαφανὶς καὶ αὐτῆ πνευμάτων γεννητικὴ, . . . ἐρεκτικὴ δὲ, κ. τ. λ.

^l *Ægypto*] Plinius ipse xv. 7. 'Plurimum autem in Ægypto fit oleum e raphani semine.'

Genera raphani^m Græci fecere tria, foliorum differentia, crispi, atque lævis, et tertium sylvestre. Atque huic læviaⁿ quidem, sed breviora ac rotunda, copiosaque; atque fruticosa: 4^o sapor autem asper, et medicamenti instar ad eliciendas alvos.^p Et in prioribus^q tamen differentia a semine est: 5^o quoniam aliqua pejus, aliqua admodum exiguum⁶ ferunt. Hæc vitia^r non cadunt, nisi in crispa folia.

Nostri alia fecere genera: Algidense^s a loco, longum atque translucidum. Alterum rapi figura, quod vocant⁷ Syriacum, suavissimum fere ac tenerrimum, hyemisque patiens. Præcipuum tamen est, quod e Syria non pridem



—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *differentia seminis est* Gronov. et al. vett.—6 Margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTE

^m *Genera raphani*] Genera ejus quod Græci *ράφανον* appellarunt, fecere illi tria. Verum, ne quempiam nomenclatio remoretur, attendendum est apud Atticos appellatione raphani brassicam venire: sic Aristophanem, sic etiam Theophrastum, et alios plerosque pro *brassica* constat usurpasse. Atque ut in Theophrasto potissimum morer, cujus orationem verti nunc a Plinio perspicuum est, sic ille habet, Hist. vii. 4. Τῆς δὲ *ράφανου* *τριχῆ* *διαιρουμένης*, *οὐ* *λειοφύλλου* *τε*, *καὶ* *λειοφύλλου*, *καὶ* *τρίτης* *τῆς* *ἀγρίας*, κ. τ. λ. Ea brassicæ, non raphano proprie dicto referuntur: siquidem Marcus Cato ultima voluminis parte, quam brassicæ dicavit, tria fecit eadem illius vestigia: tres pariter notas attulit. Prima est lævis, altera crispa, tertia quæ proprie *crambe* nominatur: singula deinde genera suis notis describit, quas omnes Theophrasti verbis suffragari constat. Hesychius: *ῤαφανίς*, *καὶ* *ράφανος* *διαφέρει* *παρὰ* *τοῖς* *Ἀττικοῖς* *ῤαφανός* *μὲν* *γὰρ* *ἡ* *κράμβη* *ῤαφανίς* *δὲ*

παρ' ἡμῶν *ράφανος*. Habet eadem Apollodorus Carystinus apud Athen. lib. i. pag. 34. Vide plura in eam rem apud Galenum ii. de Alim. Facult. ii. 44. pag. 361.

ⁿ *Atque huic lævia*] Theophr. iisdem verbis, de brassica.

^o *Atque fruticosa*] *Ramosa*, *πολύκλαδος*, Theophr.

^p *Ad eliciendas alvos*] *Ad dejiciendam*, *ad ciendam alvum*, atque purgandam. De brassica, Theophr. loc. cit. Ἐτι δὲ *χρῶν* *ἐχουσα* *δριμὴν* *καὶ* *φαρμακώδη* *διὰ* *καὶ* *πρὸς* *τὰς* *κοιλίας* *αὐτῶν* *χρῶνται* *οἱ* *ἰατροί*.

^q *Et in prioribus*] In crispa, lævisque brassica. Theophr. loc. cit. de brassica: Ὁμοίως δὲ . . . εἶναι *δοκοῦσι* *διαφορὰ* *καὶ* *ἕτεραι* *ἐπεὶ* *ἕσπερμόν* *τι* *γένος* *αὐτῶν* *ἐστίν*, *ἢ* *κακόσπερμον*, κ. τ. λ.

^r *Hæc vitia*] *Seminis parvitas*, aut imbecillitas.

^s *Algidense*] Ab Algido monte Romæ vicino, de quo nos alibi. Sed nunc de Italis vernaculisque raphanis, atque adeo veris ac proprie dictis, agit, non de brassica.

advectum apparet, quoniam apud auctores non reperitur: id autem tota hyeme durat. Etiamnum unum^t sylvestre Græci agrion vocant, Pontici armon, alii leucen, nostri armoraciam, fronde copiosius quam corpore. In omnibus autem probandis maxime spectantur caules: immitium enim rotundiores crassioresque, ac longis canalibus. Folia ipsa tristiora, et angulis horrida.

Seri vult raphanus terra soluta, humida. Fimum odit, palea contentus. Frigore adeo gaudet, ut in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur post Idus Febr. ut vernus sit: iterumque circa Vulcanalia,^v quæ satio melior. Multi et Martio, et Aprili serunt, et Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipsos vero accumulare.^v Nam qui extra^w terram emersit, durus fit atque fungosus. Aristomachus^x detrahi folia per hyemem jubet, et, ne lacunæ stagnet, accumulari:^s ita in æstatem grandescere. Quidam prodi-

//////////

nullum, e Theophr.—7 Dalec. et quod vocant.—8 Ita codd. Regg. Brot. Dalec. Chiff. et Editio princeps; accumulare Gronov. Harduin. et recentt.

NOTÆ

^t Etiamnum unum] Raphani nimirum, non brassicæ, sylvestre genus. Philoxenus in glossis: 'Ραφανίδες, armoracia. Isidorus xvii. 10. armoraciam esse lapsanam falso putat. Utramque distinguit Columella ix. 4. 'Jam vero,' inquit, 'notæ vilioris innumerabiles nascuntur herbæ... ut vulgares lapsanæ, nec his pretiosior armoracia.' Italia, rerum antiquarum parens, adhuc *Aramoraci*, et *Remoluci* nominat, teste Anguillara, par. 7. p. 112. Nostri, *Rave saurage*. Diosc. ii. 138. 'Ραφανὶς ἀγρία, ἢν 'Ρωμαῖοι ἀρμυρακίαν καλοῦσι, κ. τ. λ.

^v Circu Vulcanalia] Columella xi. 3. 'Ceterum Augusto circa Vulcanalia, tertia satio est: eaque optima radicis, (hoc est, raphani,) et rapæ, itemque napi, et siseris,' &c. Ac

multo post: 'Raphani radix bis anno seritur: Februario mense, cum verum fructum expectamus: et Augusto mense circa Vulcanalia, cum maturius. Sed hæc satio sine dubio melior habetur.'

^v Ipsos vero accumulare] Aggerare terram, circumfundere. Colum. loc. cit.

^w Nam qui extra] Columella iisdem verbis, loc. cit.

^x Aristomachus] Theophr. ἡμοίως δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν τοῖς λαχάνοις: ἔφ' ὧν παχύνουσι τὰς ῥίζας, τῶν μὲν ἀφαιροῦντες τὰ φύλλα, καθάπερ τῆς ραφανίδος, ὅταν μάλιστα εὐαίξωσι τοῦ χειμῶνος, καὶ κατασάπτοντες τὴν γῆν, ὥστε καὶ τὸ ὕδωρ ἀποστέγειν: ἐν γὰρ τῷ θέρει γίνονται θαυμασταὶ τῷ πάχει.

dere, si palo adacto caverna palea insternatur sex digitorum altitudine, deinde in semen fimumque et terra congeratur,⁹ ad magnitudinem scrobis crescere. Præcipue tamen salsis aluntur. Itaque etiam talibus aquis irrigantur, et in Ægypto^y nitro sparguntur, ubi sunt suavitate præcipui. In totum quoque salsugine amaritudo eorum eximitur, fiuntque coctis similes. Namque et cocti dulcescunt, et in naporum vicem transeunt. Crudos medici suadent, ad colligenda acria viscerum, dandos¹⁰ cum sale^z jejunis esse,¹¹ atque ita vomitionibus præpafant¹² meatum. Tradunt et præcordiis necessarium hunc succum: quando phthisin^{13 a} cordi intus inhærentem non alio potuisse depelli compertum sit in Ægypto, regibus corpora mortuorum ad scrutandos morbos insecantibus.¹⁴ Atque, ut est Græca vanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeo ceteris cibus prælatus raphanus, ut ex auro dicaretur,¹⁵ beta ex argento, rapum e plumbo. Scires non ibi genitum Manium Curium^b imperatorem, quem Samnitium¹⁶ legatis aurum



Margo edd. Dalec. et Gronov. *terram accumulare*, e Theophr.—9 Cod. Dalec. *deinde semen*, &c. Dalec. *deindeque semen fimo*, &c. Alii ap. Dalec. *deinde semen fimoque et terra contegatur*.—10 Vox dandos deest in codd. Dalec. et Chiff. *edendos* alii ap. Dalec.—11 Cod. Dalec. *edere*.—12 Vet. Dalec. *præparandum*.—13 ‘Ita quidem recentiores editiones. Corruptum morbi nomen in Ms. Reg. I. qui habet *ithiriasin*. Sed, ut mihi videtur, ex Plinio Valeriano, qui multa e Plinio excerpit, emendandum, *phthiriasin*. Sic enim ille, de Re Medica iv. 1. ‘Contra phthiriasin succus ejus (raphani) adhibetur, qui solus potest tenuitate subtili ad imi corporis liniamenta cor penetrare. Ægyptii enim reges quibus erat studium scrutari corpora mortuorum, et causas valitudinum occulta fide recognoscere, in corde ipso nasci ejusmodi vitium prodiderunt.’ Phthiriasis, *la Maladie pédiculaire*.’ Brotier.—14 Vet. Dalec. *dissecantibus*.—15 Margo edd. Dalec. et Gronov. *duceretur*.—16 Chiff. *hospitium*.

NOTE

^y *Et in Ægypto*] Plinius xxxi. 46. 4. ‘Salis vice utuntur ad raphanos nitro Ægyptio: teneriores eos facit: olera viridiora:’ ubi raphanos ab ole-ribus, hoc est, a brassica, secernit.

^z *Dandos cum sale*] Eadem de raphano Diosc. ii. 137. ‘*Ἀρμόξει δὲ καὶ τοῖς ἐμείν μέλλουσι προσεσθιομένην*. De radícula Celsus, ut dicemus xviii. 13.

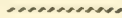
^a *Phthisin*] Lentam ea vox tabem sonat. De hoc cordis vitio egimus xi. 69. Vide Notas et Emend. num. 10.

^b *Manium Curium*] Rem narrat eleganter, ut solet, Val. Max. iv. 3. p. 208. Cicero in Catone: Megacles quoque, de Viris Illustribus, apud Athen. lib. x. p. 419. Plutarchus in Apophth.

repudiaturo afferentibus rapum torrentem in foco inventum Annales nostri prodidere. Scripsit et Moschion Græcus unum de raphano volumen. Utilissimi in cibis hyberno tempore existimantur: iidemque dentibus semper inimici, quoniam atterant. Ehora certe poliunt. Odium his^c cum vite maximum, refugitque juxta satos.

XXVII. Lignosiora sunt reliqua, in cartilaginum genere a nobis posita. Mirumque, omnibus vehementiam saporis inesse. Ex iis pastinacæ unum genus agreste sponte provenit: staphylinos^d Græce dicitur. Alterum seritur^e radice vel semine, primo vere vel autumnno: ut Hygino placet, Febuario, Augusto, Septembri, Octobri, solo quam altissime refosso. Annicula utilis esse incipit, bima utilior, gratior autumnno, patinisque^f maxime, et sic quoque virus^g illi intractabile² est. Hibiscum^f a pastinaca gracilitate distat, damnatum in cibis, sed medicinæ utile. Est et quartum³ genus in eadem similitudine pastinacæ, quam

^a Sapor.



CAP. XXVII. 1 Cod. Dalec. *patinis quam*.—2 Cod. Dalec. *vis illi intractabilis*.—3 *Est autem quartum* margo edd. Dalec. et Gronov.—4 Cod. Dalec.

NOTÆ

^c *Odium his*] Raphanis scilicet: nec minus brassicæ, uti ex Theophrasto vidimus, xvii. 37. et ex Plinio ipso visuri sumus, xxiv. 1. 'Perniciosa et brassicæ cum vite odia.' Palladius lib. ix. in Augusto, tit. 5. 'Raphanum tamen, sive brassicam, constat esse vitibus inimicum: nam si circa se serantur, natura discordante refugiunt.' 'Ράφανον de brassica recte accepit. Sed et raphano proprie dicto, hoc est, ραφανίδι, vis eadem est.

^d *Staphylinos*] Σταφυλίνος Athenæo lib. ix. p. 371. Hæc pastinaca tenuifolia sylvestris, quæ pingitur a Dodonæo, pag. 668. visa a nobis in horto Regio.

^e *Alterum seritur*] Pastinaca sativa, quæ in Gallia vulgo *Panais* nominatur. Dodonæo, p. 669. Pastinaca sativa latifolia est.

^f *Hibiscum*] Pastinaca latifolia sylvestris Dodonæi hæc est, p. 669. *Panais sauvage*.

^g *Est et quartum*] In eo genere est illud haud postremum quod vulgo notum *Carotæ* nomine, et Dauci officinarum, ut recte Anguillara, par. 7. pag. 129. prædulci radice, odorata, lutea, rufa, vel interdum purpurea, quam cum farina et oleo frigunt ad mensarum usus: aut coctam in aceto et oleo mandunt. Tenuifolia sativa pastinaca dicitur Dodonæo, pag. 667.

nostri Gallicam vocant, Græci vero daucon: cujus genera etiam ^f quatuor ^h fecere: inter medica ^b dicendum.

XXVIII. Siser ⁱ et ipsum Tiberius princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis e Germania.¹ Gelduba^j appellatur castellum Rheno impositum, ubi generositas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis convenire. Inest longitudine nervus, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ mulso in cibis temperata, etiam in gratiam vertitur. Nervus idem et pastinacæ majori, duntaxat anniculæ. Siseris satus ^z mensibus Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri.

XXIX. Brevior his est, sed torosior,^a amariorque, inula,^z ^k per se stomacho inimicissima: eadem dulcibus mixtis saluberrima. Pluribus modis^l austeritate victa gratiam invenit. Namque et in pollinem tunditur arida,

^b In libris de medicina.

^a Carnosior.



daucon genera etiam. Gronov. et al. ante Harduin. *cujus genera etiam quatuor fecere.* Inter medica dicendum siser: et ipse Tiberius, &c.

CAP. XXVIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. a Germania Gronov. et vulgg.—2 Siser his seritur cod. Dalec.

CAP. XXIX. 1 Cod. Dalec. et torosior.—2 Chiffli. in nulla; alii ap. Dalec.

NOTÆ

^h Cujus genera etiam quatuor] De his dicemus opportunius xxv. 64. inter medica, ut Plinius ait.

ⁱ Siser] Dioscoridi, lib. II. c. 139. *Σίσυραρον*. Nostris, *Chervi*. Iconem Dodonæus exhibet, p. 670. Quanquam an siser Græciæ, cum sisere Geldubæ sive Germanorum sit idem, subdubitat Anguillara, par. 7. pag. 112.

^j Gelduba] Ex Tacito Geldubæ situm agnoscimus haud procul fuisse Novesio, *Nuys*: in citiore Rheni ripa, ubi nunc pagus est cum prisca nominis vestigio *Gelb*. Vide Tacit. Hist. IV. p. 95. et 96. Castra Rheno imposita scito plurima fuisse, in quibus Romanæ cohortes præsidii causa

excubarent. In Conc. Agrippinensi, anno cccxlii. ‘Epistola plebis Agrippinensium, sed et omnium castrorum Germaniæ secundæ.’

^k Amariorque, inula] Hoc est, acrioris succi. Sic Horatius, II. Sat. 2. 44. ‘acidus inulas’ appellat, de quibus idem postea II. Sat. 8. 51. ‘Inulas ego primus amaras monstravi incoquere.’ Græcis *ἐλέγιον* dicitur. Nostris, *de l’Aunée*. Officinis, ‘Enula Campana.’ Iconem vide apud Dodon. pag. 342.

^l Pluribus modis] Tres quatuorve inulas condituras, quibus amaritudinem dimittat omnem, affert Columella XII. 46.

liquidoque dulci^m temperatur: et decocta posca,ⁿ aut asservata, vel macerata pluribus^o modis, et tunc mixta defruto,³ aut subacta melle, uvisve passis, aut pinguibus caryotis.⁴ Alio rursus modo cotoneis malis, vel sorbis, aut prunis, aliquando pipere aut thymo variata, defectus præcipue stomachi excitat, illustrata maxime Juliae Augustae¹ quotidiano cibo. Supervacuum^b ejus semen: quoniam oculis^q ex radice excisis, ut arundo seritur. Et hæc autem, et siser,⁵ et pastinaca, utroque tempore, vere et autumno, magnis seminum intervallis: inula ne minus^{r 6}

^b *Sationi inutile.*

millare.—3 Cod. Dalec. aut asservata defruto, omissis quæ interjacent.—4 Vet. Dalec. *caricis*; Chiff. *cereotis*.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Et hæc autem seritur, et siser*

NOTÆ

^m *Liquidoque dulci*] Lignore aliquo dulci.

ⁿ *Decocta posca*] Decoqui inulam jubet ex posca. Poscam Latini vocant id quod Græci *δξύκρατον*, quod potionis genus ex aquæ et aceti mixtura fit. Decoqui ex aceto Columella præcipit, loc. cit. quod idem est: nam aceti solius nomine sæpe posca exprimitur. Plantus in Rudente: 'Sed hic rex cum aceto pransurus est, et sale.' Spartianus in Pescennino: 'Jussit vinum in expeditione neminem habere, sed aceto universos esse contentos.' Vulcatius in Avidio: 'Præter laridum, et buccellatum, et acetum.'

^o *Macerata pluribus*] Præsertim muria, ex Columella. Cum succo rutæ, schola Salernitana: 'Enula Campana reddit præcordia sana, Cum succo rutæ succus si sumitur ejus, Affirmant ruptis quod prosit potio talis.'

¹ *Juliae Augustæ*] Sive Livix, quæ in familiam et nomen Juliae gentis ascita adoptione est.—'Julia Augustæ'] Quæ Caesaris Augusti filia,

Tiberii Augusti conjux fuit. Vixit illa perhonorifice usque ad quartum saltem Tiberii Augusti annum: teste nummo singulari, ex ære minimo, apud D. Abb. de Fontenu: hæc epigraphæ Græca in corona laurea, ΤΙΒ. ΚΑΙΣΑΡ. In aversa parte spica erecta, fertilitatis Judææ symbolum: hinc ΙΟΥ. inde ΔΙΑ, infra Ε. Δ. 'anno quarto' Juliae Tiberii conjugis, cujus causa imperium ille in Judæa obtinebat. Nam Cæsar ipse fuit et hæres Augusti ob illud conjugium. Adde Achaten Tiberianum, ut appellat, quem alibi explicuimus; et nummum perrarum argenteum ex Museo nostro, consecrationis ejus indicem, DIVA IVLIA AVGVSTA: ut jam superius diximus ad lib. vii.' *Ed. sec.*

^q *Quoniam oculis*] Sive bulbis, ut diximus xvi. 67. Palladius in Febr. tit. 24. 'Hoc mense inula seritur, quo canneta ponuntur. Seritur oculis, sicut calami,' &c.

^r *Inula ne minus*] Colum. xi. 3. 'Pastinaca, siser, atque inula con-

quam ternorum pedum, quoniam spatiosè fruticat. Siser autem transferre melius.

XXX. Proxima his est bulborum^a natura, quos Cato imprimis serendos præcepit,¹ celebrans Megaricos.^b Verum nobilissima est scilla,^c quauquam medicamini nata, acetoque^d exacuendo.² Nec ulli amplitudo major, sicut nec vis asperior. Duo genera medica:³ masculum albis foliis,⁴ fœmina nigris. Et tertium^e genus est cibus gratum: epimenidium⁵ vocatur, angustius folio, ac minus aspero. Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proveniunt satæ bulbis circa latera natis. Et ut crescant,^f

Gronov. et al. vett.—6 Ita edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *intervallis, nullave minus* Gronov. et al. vett. Mox, pro *quam ternorum*, Chiff. habet, *quaternorum*.

CAP. XXX. 1 Chiff. *præcipit*.—2 Idem codex, *exacuendoque aceto*.—3 Codd. Dalec. et Chiff. *medicæ*.—4 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps.' Brotier. *masculus albis foliis* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—5 *Epi-*

NOTÆ

valescunt alte pastinato et stercoreato loco: sed quam rarissime ponenda sunt, ut majora capiant incrementa. Inulam vero intervallo trium pedum seri convenit, quoniam vastos facit frutices.' Sic etiam Pallad. loc. cit. 'Seritur inula oculis sicut calami, quos abscondere, et terra leviter debemus obruere, terra fossa et subacta, excitatis ad lineam pulvinis, quibus ejus oculos oportet infodere: trium pedum inter se spatio separantur.'

^a *Proxima . . . bulborum*] Dioscor. II. 200. Βολβὸς γνῶριμος πᾶσιν, ὃν ἐσθίομεν. Bulborum facies notior est visa Dioscoridi, Plinioque, quam quæ deberet representari: nunc incognita omnibus fere cum Medicis tum officinis habetur: quoniam bulbi omnes ii edi jam desiere. Inveniuntur tamen hodieque cepæ modo tunicati bulbi, quibus rura sibi vorandi facultatem moliuntur: miram enim excitant aviditatem: quare 'Appetitus' appellationem in agris sibi vindica-

runt.

^b *Megaricos*] Μεγαρήας βολβὸς laudat etiam Nicander, apud Athen. lib. II. p. 64. Damnat Ovid. de Remed. Amor. circa finem, ob Venerem scilicet, quam mirum in modum stimulat: his numeris: 'Daunius, an Lycycis bulbus tibi missus ab oris, An veniat Megaris, noxius omnis erit.'

^c *Scilla*] Squillam exemplo Varro nis omnes nunc vocant officinæ. Græci σκίλλαν, et σκόλλαν. Nostri, *Oignon marin, ou squille*. Scilla Hispanica Clusii est Rarior. Plant. I. II. p. 171. radice alba. Vidimus in horto Regio.

^d *Acetoque*] Fit enim ex ea scillimum acetum, uti dicemus XX. 39.

^e *Et tertium*] Neque omnem scillæ radicem in cibus approbat Theophr. Hist. VII. 11. sed illius tantum, quæ Epimenidia appellatur, ἀλλὰ τῆς Ἐπιμενιδείου καλουμένης, quæ angustiore folio ac læviore est, στενοφυλλοτέρας καὶ λειοτέρας.

^f *Et ut crescant*] Theophr. loco citato.

folia quæ sunt his ampla, deflexa circa obruuntur. Ita succum omnem in se trahunt capita. Sponte nascuntur copiosissime⁶ in Balearibus Ebusoque insulis, ac per Hispanias. Unum de iis volumen condidit Pythagoras philosophus, colligens medicas vires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborum^g genera differunt colore, magnitudine, suavitate. Quippe cum^h quidam crudi mandantur, ut in Cherroneso Taurica. Post hos in Africaⁱ nati maxime laudantur, mox Apuli. Genera Græci^j hæc fecere: bulbinen, setanion, pythion, acrocorion,^k ægilopa, sisyrinchion. In hoc mirum^l imas ejus radices crescere hyeme: verno autem, cum apparuerit viola, minui et contrahi, tum deinde bulbum pinguescere.

Est inter genera^{7m} et quod in Ægypto aron vocant, scillæ proximum amplitudine, foliis lapathi, caule recto dum cubitorum, baculi crassitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur⁸ⁿ et cruda. Effodiuntur bulbi ante ver, aut deteriores illico fiunt.⁹ Signum maturitatis, folia inarescentia ab imo: vetustioresque improbant: item parvos



menidum Chiff. — 6 Cod. Dalec. *copiosissima*. — 7 *Est inter hæc genera* Vet. Dalec. — 8 Chiff. *quæ edatur*. — 9 'Ms. *fiunt, si finduntur. Lego, et finduntur. Signum.*' Dalec. Mox, Chiff. *maturitatis est. Vet. maturitatis f. marcescentia.*

NOTE

^g *Reliqua bulborum*] Theophr. Hist. vii. 13.

^h *Quippe cum*] Theophr. loc. cit. et ex eo Athenæus l. ii. p. 64.

ⁱ *Post hos in Africa*] Λιβυκοῦς laudat pariter Athenæus loc. cit. Libycos, Dauniosque, sive Apulos, Ovidius paulo ante appellatus.

^j *Genera Græci*] Theophr. inprimis, loc. cit. ubi hæc genera recensentur: τὸ λευκίδιον, καὶ βολβίη, καὶ ὀπυθίων, καὶ κίβη, καὶ τρόπον τινὰ τὸ σισυρίγγιον. Rectius forsan, *σισυρίγγιον*, a rostri suilli similitudine. Hujus iconem apud Dodon. vide, p. 210. Est et in Eystettensi horto.

^k *Acrocorion*] An *acroscorodon*? Ut ut est, bulborum ejuscemodi ignota facies, uti et pythionis.

^l *In hoc mirum*] Nempe in sisyrinchio. Hæc Plinius ex Theophr. accipit, loc. cit.

^m *Est inter genera*] Nempe bulborum. De aro autem Ægyptiaca loquitur, quæ diversa a Dioscoridis aro vulgari. Ægyptiaca colocasiæ genus est alterum, quod cum faba Ægyptiaca plerique confuderunt: Plinius apte distinguit. Pingitur a Dodonæo, p. 318. Vidimus in horto Regio.

ⁿ *Quæ edatur*] Theophr. Hist. vii. 11.

et longos. Contra rubicundis rotundioribusque laus, et grandissimis. Amaritudo plerisque in vertice est. Media eorum dulcia. Bulbos non nasci, nisi e semine,¹⁰ priores tradiderunt. Sed et in Prænestinis¹¹ campis sponte nascuntur, ac sine modo etiam in Remorum arvis.

XXXI. (VI.) Hortensii¹ omnibus fere singulæ radices, ut raphano,^a betæ, apio, malvæ.² Amplissima^b autem lapatho, ut quæ descendat ad tria cubita. Sylvestri minor^c et humida: ³ effossa quoque diu vivit. Quibusdam tamen capillatæ,^d ut apio, malvæ: quibusdam surculosæ,^e ut ocimo. Aliis carnosæ, ut betæ,^f aut magis etiamnum croco:⁴ ^g aliquibus^h ex cortice et carne constant, ut raphano, rapis: quorundam geniculatæⁱ sunt, ut graminis.



—10 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. et recentt. nisi ex semine Gronov. et al. vett.—11 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et edd. recentt. Sed et Prænestinis Gronov. et al. vett.

CAP. XXXI. 1 Hortensibus cod. Dalec.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. lapatho, e Theophr.—3 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Sylvestri minores, tumidæ Gronov. et al. vett.—4

NOTÆ

^a Hortensii . . . ut raphano] Theophr. Hist. Plant. 1. 9. Σχεδὸν δὲ καὶ τῶν λαχανωδῶν τὰ πλείστα μονόρριζα οἶον ῥάφανος, τεύτλον, κ. τ. λ. ῥάφανος, ut monuimus, brassica Theophrasto est, non raphanus, quem ille ῥαφανίδα vocat. Verum aut ῥαφανὶ hoc loco scripsit, aut raphanum nunc ipse intellexit: nam brassicam μονόρριζον esse, falsum est. Et sane idem Hist. VII. 2. ubi ea recenset, quæ singulari radice constant, appellat σέλινον, ἀριῦν, τεύτλιον, betam, ῥαφανίδα, raphanum, γογγυλίδα, rapam: ῥάφανον non appellat.

^b Amplissima] Theophr. Hist. VII. 2. Μονόρριζότατον δὲ τούτων πάντων τὸ λάπαθον . . . ἔχει γὰρ μείζω τριῶν ἡμιποδίων, majores habet radices terno semipede, hoc est, sesquipede.

^c Sylvestri minor] Nempe sylvestri

lapatho. Vide Notas et Emend. num. 11.

^d Capillatæ] Quæ fibras habent, hoc est, minores radículas, oblongas, in capilli modum extenuatas, in quas velut extremas, crassiores effusæ sparguntur.

^e Surculosæ] Hoc est, lignosæ. Theophr. Hist. VII. 3. τῶν δὲ ῥιζῶν ξυλωδέσταται πασῶν αἱ τοῦ ὠκίμου, καθάπερ ὁ καυλός. Addit idem, c. 2. blitum, atriplicem, erucam, anethum, brassicam, coriandrum: et Hist. I. 10. magnam sylvestrium partem.

^f Ut betæ] Theophr. Hist. VII. 2.

^g Croco] Theophr. Hist. I. 9. Εἰσὶ μὲν σαρκώδεις καθάπερ ῥαφανίδος, γογγυλίδος, ἄρου, κρόκου. Idem repetit Hist. VII. 3.

^h Aliquibus] Theophr. Hist. I. 10.

ⁱ Geniculatæ] Geniculatæ radices

Quæ rectam^j non habent radicem, statim plurimis nascuntur⁵ capillamentis, ut atriplex, et blitum. Scilla autem, et bulbi, et cepe, et allium, non nisi in rectum radicantur.^{6 k} Sponte nascentium¹ quædam numerosiora sunt radice, quam folio, ut aspalax,⁷ perdicium, crocum.

Florent confertim^{8 m} serpyllum, abrotonum, napi, raphani, menta, ruta: et cetera quidem cum cœpere, deflorescunt:⁹ ocimum autemⁿ particulatim et ab inoincipit: qua de causa diutissime floret. Hoc et¹⁰ in heliotropio^o herba evenit. Flos aliis^p candidus, aliis luteus, aliis purpureus. Folia cadunt^q a cacuminibus, origano, inulæ, et aliquando rutæ injuria læsæ. Maxime concava^r sunt cepæ, gethyo.¹¹

XXXII. Allium cepasque^a inter Deos in jurejurando

//////////

Margo edd. Dalec. et Gronov. *aro, asphodelo*, e Theophr.—5 Codd. Dalec. et Chiff. *pluribus nituntur*.—6 Dalec. *et capa, et arum, in acutum non radicantur*, e Theophr.—7 ‘Hæc quidem de sponte nascentibus habet Theophrastus, Hist. Plant. I. 11. At quid sit aspalax, incompertum. In Mss. Reg. 1. Lang. et editione principe, *calax*. In Mss. Reg. 2. *galax*.’ Brotier.—8 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recent. ἀθρόως Theophr. *Florent cum fraxino serpyllum* Gronov. et al. vett.—9 Dalec. *statim efflorescunt*.—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et faba*, e Theophr.—11 Gronov. et vulgg. *gethio*.

NOTÆ

vocantur, quæ nodis quibusdam interstinctæ protuberant, rotundæ, et leviter capitulatæ. Γονατώδεις, Theophr. Hist. I. 10.

^j *Quæ rectam*] Theophr. Hist. I. 9.

^k *In rectum radicantur*] Radicum natura est a lateribus radículas alias fundere, quas ἐπιφύσσας appellamus, inquit Theophr. Hist. I. 10. at ejusmodi nullam bulbi habent. Omnes enim radices bulborum in rectum tendunt: nec a latere funduntur, sed a capite.

¹ *Sponte nascentium*] Theophr. Hist. I. 11. iisdem fere verbis. Sed quæ sit aspalax, incompertum.

^m *Florent confertim*] Hoc est, simul

universum florem emittunt, non particulatim. Vide Notas et Emend. num. 12.

ⁿ *Ocimum autem*] Theophr. Hist. VII. 9.

^o *Hoc et in heliotropio*] Theophr. Hist. VII. 3.

^p *Flos aliis*] Theophr. Hist. VII. 9.

^q *Folia cadunt*] Theophr. Hist. I. 15. quem locum fidelius multo Plinius, quam Gaza, reddidit.

^r *Maxime concava*] Theophr. Hist. I. 16. Ἰδιον δὲ ἐπὶ τῶν λαχανωδῶν, οἷον κρομμίου, γηθίου, τὸ κοιλόφυλλον.

^a *Allium cepasque*] Ægyptii, inquit, cum jurant per Deos suos, simul per opes suas jurant, quæ sunt allium

habet Ægyptus. Cepæ genera^b apud Græcos, Sardia,¹ Samothracia, Alsidena,² Setania, Schista, Ascalonia, ab oppido Judææ nominata. Omnibus etiam odor lacrymosus,^c et præcipue Cypriis,^d minime Gnidiis. Omnibus corpus totum pinguitudinis earum cartilagine.^{3e} E cunctis^f setania minima, excepta Tusculana, sed dulcis. Schista autem et Ascalonia condiuntur. Schistam hyeme cum coma sua relinquunt, vere folia detrahunt, et alia subnascentur iisdem divisuris: unde et nomen.^g Hoc exemplo^h reliquis quoque generibus detrahi jubent, ut in capita crescant potius, quam in semina. Ascaloniarumⁱ propria



CAP. XXXII. 1 *Sarda* Chiffl.—2 *Cnidia margo* edd. Dalec. et Gronov.—3 'Ita Mss. Reg. et Editio princeps. Emendabat Cl. Dalecampius, *omnibus radicem corpus tectum pingui cartilagine*. Forte tantum intelligendum, *constat*.'

NOTÆ

et cepæ. Non dicit inter Deos reponi vel coli ab Ægyptiis allium et cepas: quantumvis scribat Juvenalis Sat. xv. l. 'Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens Ægyptus portenta colat? . . . Porrum et cepas nefas violare, et frangere morsu. O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis Numina!' De his Prudentius quoque eleganter, *περὶ στεφάνων*, Hymno x. in S. Romanum vs. 255. et in Symmach. II. 866. quem consule. At Horat. I. Ep. 12. 'Verum seu pisces, seu porrum, et cepe trucidas,' jocose dixit atque ironice, pro eo quod est, si nihil aliud occidis in cenam. Hoc tantum.' *Ed. sec.*

^b *Cepæ genera*] Theophr. Hist. VII. 4. a quo hæc enumerantur: *Σάρδια, Κνίδια, Σαμοθράκια, καὶ πάλιν Σητάνια, καὶ Σχιστὰ, καὶ Ἀσκαλώνια*. *Des oignons*. Alsidenorum mentio alibi nulla.

^c *Odor lacrymosus*] *Lacrymas ciens*. Lucilius Sat. lib. v. 'Flebile cepe simul, lacrymosæque ordine tallæ.' Tallas Festus appellat interiores cepa-

rum tunicas. Vaporem lentum ac tenuem expirat cepa, qui ad oculos irreptans lentitia cohæret, et sui tenuitate lancinans dolorem excitat, et sic lacrymas exigit. Vide Ruell. lib. II. p. 399.

^d *Cypriis*] *Cyprias cepas laudat* Marcellus Empiricus, c. 15. ad anginam, p. 105.

^e *Omnibus . . . cartilagine*] *Subintellige*, 'constat:' vel *e cartilagine* legito.

^f *E cunctis*] *Theophr. loc. cit.*

^g *Unde et nomen*] *Ut nempe σχιστά*, hoc est, cepæ fissiles, appellantur. *Sic Theophr. loc. cit.*

^h *Hoc exemplo*] *Palladius I. III. in Febr. tit. 24. p. 68.* 'Si capita voluerimus his esse majora, folia omnia debemus auferre, et sic succus ad inferiora cogetur.'

ⁱ *Ascaloniarum*] *Has adhuc hodie Galli nominant Eschalotes*, quasi *Ascalotas*, relictis pristini vocabuli rudimentis. Vide Glossarium Du-Cangii, verbo *Aloigna*.



natura. Etenim velut^j steriles sunt^k ab radice, et ob id semine seri illas, non deponi, jussere Græci. Præterea serius circa ver, cum germinant,^l transferri: ita crassescere, et tunc properare præteriti temporis pensitatione. Festinandum^k autem in his est, quoniam maturæ celeriter putrescunt. Si deponantur,^l caulem mittunt⁶ et semen, ipsæque evanescent. Est et colorum differentia. In Isso enim^{7 m} et Sardibus candidissimæ proveniunt. Sunt in honore et Creticæ, de quibus dubitant, an eadem sint, quæ Ascaloniæ, quoniam satisⁿ capita crassescunt:⁸ depositis, caules et semina.⁹ Distant sapore tantum dulci.

Apud nos duo prima genera. Unum condimentariæ, quam illi gethyon,^o nostri pallacanam vocant. Seritur mensibus, Martio, Aprili, Maio. Alterum capitata,^p quæ ab æquinocio autumnii, vel a Favonio. Genera ejus austeritatis ordine, Africana, Gallica, Tusculana, Ascalonia,



Brotier. Pintian. *Omnibus corp. totum pæne tunicarum cartilagine.*—4 Vet. Dalec. *sterilescent.*—5 Chiff. *germinent*; Th. *germinaverint.*—6 Chiff. *caulem mittunt*; Gronov. et al. *vett. et caulem mittunt.* Cod. Dalec. *omittit etiam et.* Mox, Vet. Dalec. *et sementant.* Deinde, pro *evanescent*, Nic. Heinsius ex membranis emendandum putavit *eviescent.* Vid. Advers. III. 9. p. 460.—7 Chiff. *differentia. amisso enim*; Gronov. et al. ante Harduin. *differentia. Samo enim.*—8 Chiff. *satæ radices agunt.*—9 Idem codex, *caulis et semen.*—

NOTÆ

^j *Etenim velut*] Apud nos tamen et radice melius, seu bulbo, seruntur.

Festinandum] Cito evellendæ: alioqui putrescunt: *πολὸν δὲ χρόνον ἐσθέντα ἐν τῇ γῆ σήπεται.* Theophr. loc. cit.

^l *Si deponantur*] Si plantentur, *φυτεθέντα*, Theophr.

^m *In Isso enim*] Vide Notas et Emend. num. 13.

ⁿ *Quoniam satis*] Hoc est, quoniam cum seruntur semine, capita eis crassescunt: *σπειρόμενον μὲν*, inquit Theophrastus: cui *φυτερόμενον* opponitur, depositum sive plantatum.

^o *Gethyon*] *Γήθιον*, quod fere sine

capite est, cervicis tantum longæ: ideoque totum in frondem luxuriat. Vulgus nostrum sua consuetudine *cebulam*, quasi cepulam, vocat: alii *siboulam*, *Ciboule*: nonnulli *civas*, vel *civones*, quasi cepivas, vernaculo sermone proferunt.

^p *Alterum capitata*] Quod fere citra cervicem in caput extuberat. Hanc vocant unionem veteres rustici, ut testatur Columella XII. 10. quod nomen apud Gallos velut triviale, hactenus usurpatum est: siquidem quod singulari constat capite, nec pluribus coagmentatur bulbis, unionem Gallica lingua nominat *Oignon*,

Amiternina.¹⁰ Optima autem, quæ rotundissima. Item rufa acrior, quam candida : sicca, quam viridis : et cruda, quam cocta : sicca, quam condita. Seritur Amiternina frigidis et humidis locis, et sola allii modo capite, reliquæ semine. Proxima quæ æstate nullum semen emittunt,¹¹ sed caput tantum, quod inarescit.¹² Sequenti autem anno permutata ratione semen gignitur, caput ipsum corrumpitur. Ergo omnibus annis separatim semen cepæ causa seritur, separatim cepæ seminis. Servantur autem optime in paleis. Gethyum pæne⁹ sine capite est cervicis tantum longæ, et ideo totum in fronde : sæpiusque resecatur, ut porrum. Ideo et illud serunt, non deponunt. Cetero cepas^r ter fosso solo seri jubent, extirpatis radicibus herbarum, in jugera^s denas libras. Intermisceri^t satureiam, quoniam melius proveniat. Runcari^u præterea, et sarriri, si non sæpius, quater. Ascaloniam^v mense Februario serunt nostri. Semen cepearum nigrescere incipiens, antequam marcescat,^{13 w} metunt.

XXXIII. Et de porro^a in hac cognatione dici conveniat, præsertim cum sectivo nuper auctoritatem dederit princeps Nero, vocis gratia,^b ex oleo statis mensium omnium diebus, nihilque aliud, ac ne pane quidem vescendo. Seritur semine ab æquinœctio autumno : si sectivum facere^c libuit,



10 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. et Bipont. *Africa, Gallica, Tusculana, Ascalonia, Amiternina* Harduin. 2. 3. Miller. et Franz. *Africana, G. Tusculana, Amiternina* Gronov. et al. vett.—11 *Proxima quæ, &c. emittit* Dalec.—12 *Idem, quod inarescit.*—13 *Chiffi. marcescant.*

NOTE

⁹ *Gethyum pæne*] Ex Theophr. Hist. VII. 4.

^r *Cetero cepas*] Columella XI. 3.

^s *In jugera*] Denas seminis cepearum libras in singula jugera seri jubet.

^t *Intermisceri*] Colum. loc. cit. et Pallad. lib. III. in Febr. tit. 24. p. 68.

^u *Runcari*] Colum. loc. cit. *Delph. et Var. Clas.*

^v *Ascaloniam*] Sic Columella loc. cit.

^w *Semen . . . antequam marcescat*] Columella : 'Sed nec patiendum est, ut perarescat,' &c.

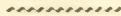
^a *Et de porro*] Gallis, *Poireau*.

^b *Vocis gratia*] Cui splendorem affert, ut dicitur XX. 21.

^c *Si sectivum facere*] Colum. XI. 3.

^c *Porrum si sectivum facere velis,* Plinius. 9 F

densius. In eadem area secatur, donec deficiat, stercoraturque semper. Si nutritur in capita,^d antequam secetur, cum increvit,¹ in aliam aream transfertur, summis foliis leviter recisis ante medullam: et capitibus retractis, tunicisve extremis.² Antiqui silice^e vel tegula subjecta capita dilatabant: hoc item in bulbis. Nunc sarculo leviter convelluntur radices, ut delumbatæ alant, neque distrahant.³ Insigne, quod cum fimo lætoque solo gaudeat, rigua odit, et tamen⁴ proprietate quadam soli constant. Laudatissimus⁵ in Ægypto, mox Ostiæ,⁶ atque Ariciæ.^f Sectivi duo genera: Herbaceum folio incisuris ejus evidentibus, quo utuntur medicamentarii. Alterum genus pallidioris⁷ folii,^g rotundiorisque, incisuris levioribus. Fama est, Me-



CAP. XXXIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *stercoraturque semper: nutritur in capita, antequam secetur. Cum increvit* Gronov. et al. vett.—2 Dalec. *destractis tunicis extremis*, ut de allio et cepa Theophr. scripsit de Caus. I. 4.—3 Vet. Dalec. *distrahantur*.—4 Vet. Dalec. *hæc tamen*.—5 'Vet. *Laudatissimum*; quanquam apud Palladium *porrus* legitur.' Dalec.—6 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Orchiæ* Gronov. et al. vett.—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. 'Ms. *suavidioris*. Fortassis, *flavidioris*.' Dalec. *savidioris* Chiff. 'Forte, *validioris*.' Pintian. Mox, *levioribus incisuris* Chiff.

NOTÆ

densius satum præceperunt priores relinqui, et ita, cum increverit, secari. Sed nos docuit usus, &c. Porrum sectivum est, quod sæpius secatur, demetiturque in usum culinæ. 'Sectile porrum' Juvenalis appellat: Martialis, 'tonsile: 'sectum,' auctor Moreti. Rursum de hoc Martialis Epigr. XIII. 18. ejus lemma, 'Porri sectivi: 'Fila Tarentini graviter redolentia porri Edisti quoties, oscula clausa dato.'

^d *Si nutritur in capita*] Si vis porrum esse capitatum. Vide Notas et Emend. num. 14. Capitatum porrum, a radice quæ in caput extuberat, sibi nomen usurpavit.

^e *Antiqui silice*] Ita Sotion, in Geopon. XII. 29. p. 351. 'Ὁμοίως τὰ πρόσσασται μεγάλα, εἰ μεταφυτεύων αὐτὰ,

ὄστρακον ἢ λίθον πλατὺν ὑποθήσεις, καὶ μὴ ποτίσεις. Similiter porri magni fient, si dum ipsos transfers, testam latumve lapidem supposueris, nec rigabis. Columella quoque XI. 3. 'In eo autem quod magni capitibus efficere voles, servandum sit, ut antequam translatum deponas, omnes radículas amputes, et fibrarum summas partes intondeas. Tum testulæ vel conchæ, quasi sedes in singulis subjectæ seminibus adobruuntur, ut fiant capita latioris incrementi.'

^f *Atque Ariciæ*] Martialis XIII. 19. cui titulus, 'Porri capitati: 'Mittit præcipuos nemoralis Aricia porros, In niveo virides stipite cerne comas.'

^g *Alterum . . . pallidioris folii*] Hoc est, dilutioris viriditatis. In Mss.

Iam^h equestris ordinis reum ex procuratione a Tiberio principe accersitum, in summa desperatione succo porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim expirasse sine cruciatu. Ampliorem modum negant noxium esse.

XXXIV. Alliumⁱ ad multa ruris^r præcipue medicamenta prodesse creditur. Tenuissimis, et quæ separantur, in univ²ersum velatur membranis: mox pluribus coagmentatur nucleis,^j et his separatim vestitis. Asperi saporis: quo plures nuclei fuere, hoc est asperius. Tædium huic quoque halitu,³ ut cepis: nullum tamen coctis. Generum differentia^k in tempore:⁴ præcox maturescit sexaginta diebus: tum⁵ in magnitudine.^l Ulpicum^m quoque in hoc genere Græci appellavere allium Cyprium, alii antiscorodon, præcipue Africæ celebratum inter pulmentariaⁿ ruris,

CAP. XXXIV. 1 Dalec. *rusticis*.—2 Cod. Dalec. *separantur, universum*, omissa præpositione.—3 Vet. Dalec. *halitus*.—4 Th. ap. Dalec. *tempore et*

NOTÆ

suavidioris. Forsan, *flavidioris*, qua de voce diximus XVIII. 34. ut viridiori herbaceo opponatur.

^h *Fama est, Melam*] Si Mela is est, cujus Geographici nunc manibus omnium teruntur libri, ut simile quidem veri videtur, vana eorum conjectura intelligitur, vel ex hoc Plinii loco, qui Claudii principatu Melam vixisse asseverant.

ⁱ *Allium*] *De l'Ail*. Simeon Sethi de Alim. tit. Σκόροδα, ex Galeno, allium vocat θηριακὴν τῶν ἀγροτῶν, *theriacam rusticorum*.

^j *Nucleis*] Cohærentes bulbi, in quos allii caput extumuit, qui seorsum consiti novam creant sobolem, et nuclei, et spicæ, Latinis auctoribus appellantur: sicut Græcis γέλαις et ἄγλιθες grana dicuntur, quibus allii caput compactum est. Theophr. Hist. VII. 4. et Diosc. II. 182.

^k *Generum differentia*] Quoniam ali-

ud præcox, aliud serotinum, πρώϊον, καὶ ὕψιμον. Theophr. loc. cit.

^l *Tum in magnitudine*] Differunt etiam magnitudine, et parvitate. Magnitudine siquidem præstat ceteris genus illud quod Cyprium vocant: Καὶ μεγέθει, καὶ μικρότητι. Καὶ γὰρ τῶ μεγέθει γένος τι διαφέρων ἐστὶ, μάλιστα δὲ τὸ Κύπριον καλούμενον τοιοῦτον. Theophr. loc. cit.

^m *Ulpicum*] In eo est illud genere, quod ceteris mole capitis antecellit. Columella in Hortulo, p. 349. ‘Alliaque infraetis spicis et olentia late Ulpica.’ Et XI. 3. pag. 394. ‘Ulpicum, quod quidam allium Punicum vocant, Græci autem ἀφροσκόροδον appellant, longe majoris est incrementi quam allium...habet velut allium plures cohærentes spicas,’ &c.

ⁿ *Inter pulmentaria*] In moretis utuntur, inquit Gaza illud Theophrasti vertens, πρὸς τοὺς μυττωτοὺς

grandius allio. Tritum⁶ in oleo et aceto, mirum quantum increseat spuma.^o Quidam ulpicum et allium in plano seri vetant, castellatimque grumulis^p imponi,⁷ distantibus inter se pedes ternos. Inter grana digiti interesse^s debent: simul atque tria folia^q eruperunt, sarriri. Grandescunt, quo sæpius sarriuntur. Maturescentium^r caules depressi in terram obruantur: ita cavetur ne in frondem luxurient. In frigidis^s utilius vere seri, quam autumnis. Cetero,⁹ ut odore^t careant, omnia hæc jubentur seri, cum Luna sub terra sit: colligi, cum in coitu. Sine his^u Menander e



cultu.—5 Chiffi. tamen.—6 Tritu Vet. Dalec.—7 Vet. Dalec. imponi jubent.—8 Cod. Dalec. digiti quatuor interesse.—9 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum

NOTÆ

χρῶνται. Recte: est enim id pulmentarium ruris moretum, cui allium immixtum intritumque est: inde ei *alliato* nomen. Meminit Plautus in *Mostell.* I. 1. 44. 'Tu tibi istos habebas, turtures, pisces, aves: Sine me alliato fungi fortunas meas.'

^o *Increseat spuma*] Hinc ἀφροσκόρον, ut arbitror, alii apud Columellam vocant.

^p *Castellatimque grumulis*] Castellatim idem fere quod acervatim, σωρηδόν. Grumulos, sive cumulos spicarum allii seri jubet ita, ut cumuli multis in orbem constent granis: inter grana singula digiti unius intervallum sit: ternum pedum, inter cumulos singulos: qui cumuli sic dispositi castellorum speciem quandam referunt. Namque in limitibus Imperii ad finium custodiam adversus incursions hostium castella statuebantur, aliquot inter se discreta passibus. Anonymus auctor, de rebus bellicis: 'Est præterea inter commoda Reip. utilis limitum cura, ambientium ubique latus imperii. Quorum tutelæ assidua melius castella prospicient: ita ut millenis interjecta passibus sta-

bili muro et firmissimis turribus erigantur,' &c. Usus ea voce Livius, lib. xvii. ubi 'castellatim dispositos circa collem' milites ait. Aliter seri præcipit Columella loc. cit.

^q *Simul atque tria folia*] Columella xi. 3. 'Cum ternas fibras emiserunt spicæ, sarriantur: nam quo sæpius id factum, majus semina capiunt incrementum.' Sic Palladius in Novembri, tit. 6.

^r *Maturescentium*] Colum. loc. cit. 'Antequam caulem faciant, omnem viridem superficiem intorquere, et terram prosternere conveniet, quo vastiora capita fiant.'

^s *In frigidis*] Vide Colum. loc. cit.

^t *Cetero, ut odore*] Columella loc. cit. 'Sed quandocumque conseremus . . . servabimus . . . ut Luna infra terram sit: nam sic sata, et rursus sic recondita, existimantur neque accerrimi saporis existere, neque mandentium halitus inodorare.' Idem habet auctor Geopon. xii. 30. Ἄνοσµα δὲ ἔσται, &c. Palladius in Novembri, tit. 6.

^u *Sine his*] Hoc est, citra hanc operam, sive hac præceptione neg-

Græcis auctor est, allium edentibus, si radicem betæ in pruna tostam superederint, odorem extingui. Sunt qui et allium ulpicum inter Compitalia^v ac Saturnalia seri aptissime putent. Allium et semine^w provenit, sed tarde. Primo enim^x anno porri crassitudinem capite efficit: ¹² sequenti dividitur,^y tertio consummatur: pulchriusque^z tale existimant quidam.¹¹ In semen exire non debet, sed intorqueri caulis satus gratia,^a uti ¹² caput validius fiat. Quod si diutius allium cepamque inveterare¹³ libeat, aqua salsa tepida unguenda sunt.¹⁴ Ita diuturniora fient, melioraque usui, sed in satu sterilia. Alii contenti sunt primo¹⁵ super prunas suspendisse, abundeque ita profici arbitrantur ne germinent: quod facere allium cepamque extra terram quoque certum est, et cauliculo acto evanescere. Aliqui et allium palea optime servari¹⁶ putant. Allium est et in arvis^b sponte nascens, alum hoc vocant: quod adversus improbitatem alitum depascentium semina coctum, ne re-



edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Ceterum Gronov. et vulgg.—10 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. crassitudine caput efficitur Gronov. et vulgg.—11 Cod. Dalec. existimatur a quibusdam.—12 Ita ex codd. Harduinus et recentt. satus gratia, ut Chiff. sationis gratia, uti Gronov. et vulgg.—13 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. inveterari Gronov. et al. vett.—14 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. tepida capita intingenda sunt Gronov. et vulgg. unguenda etiam Chiff. —15 Vet. Dalec. fumo.—16 Chiff. servare optime.—17 Ita codd. Harduini et*

NOTÆ

lecta, quam proxime attulimus, ut sint allia odoris expertia.

^v *Compitalia*] In Calendario rustico apud Gruter. p. 133. Compitalia, sexto Nonas Maii; Saturnalia, decimo sexto Kalendas Januarii assignantur.

^w *Allium et semine*] Theophr. Hist. VII. 4.

^x *Primo enim*] Theophr. loc. cit.

^y *Sequenti dividitur*] Hoc est, discernitur in nucleos, γελγιοῦται.

^z *Pulchriusque*] Cum nihil sit eo deterius, quidam tamen præstantius

putant, quam si deponatur, sive plantetur: καὶ οὐδὲν χεῖρον' ἀλλ' ἔτιοί γε καὶ κάλλιόν φασι τοῦ πηκτοῦ.

^a *Satus gratia*] Nucleis enim serere satius est, quam semine.

^b *Allium est et in arvis*] Illud esse arbitrantur, quod agreste allium, et ὀφισσικόροdon Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 280. Diosc. II. 182. aliique vocant. Nos suspicamur esse sylvestre tenui folium Dodonæi, p. 672. quale visum a nobis in Horto Regio.

nasci possit, abjicitur: statimque quæ devoravere aves, stupentes manu capiuntur: et si paulum commovere,^c sopita.¹⁷ Est et sylvestre,^d quod¹⁸ ursinum vocant, odore molli, capite prætenui, foliis grandibus.

XXXV. (VII.) In horto satorum^e celerrime nascuntur ocimum, blitum, napus,^f eruca: tertio enim die erumpunt: anethum quarto, lactuca² quinto, raphanus sexto, cucumis et cucurbitæ septimo, prior cucumis: nasturtium ac sinapi quinto, beta æstate sexto, hyeme decimo: atriplex octavo, cepe XIX. aut vicesimo, gethyum decimo, aut duodecimo. Contumacius^f coriandrum. Cunila quidem,^g et organum post XXX. diem. Omnium autem difficillime apium: quadragesimo enim die cum celerrime, quinquagesimo majore ex parte emergit.

Aliquid et seminum^h ætas confert, quoniam recentiora maturius gignuntur, in porro, gethyo, cucumi,³ cucurbita: ex vetere autem celerius proveniunt apium, beta, cardamum, cuila, organum, coriandrum. Mirum in betæ semine: non enim totum⁴ eodem anno gignit, sed aliquid sequente, aliquid tertio. Itaque ex copia seminis modice



Chiff. cum edd. Harduin. et recentt. *commovere resopita* duo codd. Dalecampii; *commoravere, sopita* Gronov. et al. vet.—18 Chiff. *et quod*. Mox, cod. Dalec. *odore miti*; unde Dalecampius conj. *odore simili*.

CAP. XXXV. 1 Th. in marg. Edd. Dalec. et Gronov. *ραφανίς*.—2 Chiff. *lactucaque*. Mox, Th. *vel quarto... quinto, sexto, vel septimo*.—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Hardum. 1. 2. 3. et recentt. *cucumere* Gronov. et vulgg.—4

NOTÆ

^c *Et si paulum commovere*] Si ita satum aves eæ vel paululum commoverint. Ita Mss. etsi fortasse rectius, *commorentur*.

^d *Est et sylvestre*] Allium sylvestre latioris folii, sive Allium Ursinum Dodonæi, loc. cit. in prædicto etiam horto observatum a nobis.

^e *In horto satorum*] Quæ hac sectione continentur, totidem fere verbis expressa e Theophrasti libro Hist. VII. I. Τάχιστα μὲν ὄν ὤκιμον, κ. τ. λ.

Causas singulorum idem investigat, de Causis IV. 3. p. 299.

^f *Contumacius*] Difficilius, morosius. Causam cur ægre proveniat, aperit Theophr. de Causis IV. 3.

^g *Cunila quidem*] Theophr. Hist. VII. I. Θύμβρα δὲ καὶ ὀρίγανος.

^h *Aliquid et seminum*] Theophr. loc. cit. Apii vetus semen celerius nasci, novellum serius, scribit etiam Pallad. lib. V. in Aprilii, tit. 3. pag. 110.

nascitur. Quædam anno tantum suo⁵ pariunt, quædam sæpius, sicut apium, porrum, gethyum. Hæc enim semel sata pluribus annis restibili fertilitateⁱ proveniunt.

XXXVI. Semina plurimis^j rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea et lata, ut atriplici. Quibusdam angusta, et canaliculata, ut cumino. Differunt et colore, nigro candidoque: item duritia surculacea.^k In folliculo^l sunt, raphano, sinapi, rapo. Nudum^m semen apii, coriandri, anethi, fœniculi, cumini. Corticeⁿ obducta bliti, betæ, atriplicis, ocimi. At lactucis^o in lanugine. Nihil ocimo^p fœcundius: cum maledictis^q ac probris serendum præcipiunt: ut lætius^r proveniat, sato^s pavitur terra. Et cuminum^s qui serunt, precantur ne exeat. Quæ in cortice^t sunt, difficillime inarescunt, maximeque ocimum et gith:



Codd. Dalec. et Chiffi. tota.—5 'In cod. suo deest. Lego, tantum semel.' Dalec.

CAP. XXXVI. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. et recentt. *duritie, mollitie. In, &c. Dalec. item duritie. Surculacea in folliculo Gronov. et vulgg.*—2 Chiffi. *cumino.*—3 Cod. Dalec. *præcipiunt. Lætius prove-*

NOTÆ

ⁱ *Restibili fertilitate]* Assidua plurimum annorum fertilitate. Διαμένει χρόνον πλείονα, καὶ οὐκ ἔστιν ἐπέτεια. Theophr.

^j *Semina plurimis]* Hæc deinceps ex Theophr. Hist. VII. 2.

^k *Item duritia surculacea]* Hoc est, lignosa, ut alibi monuimus. Theophr. Hist. VII. Τὰ μὲν μέλανα, τὰ δὲ λευκότερα· καὶ τὰ μὲν ξυλάδῃ. Sic enim legisse Plinium constat: etsi in libris vulgatis traiectione laborat hic locus.

^l *In folliculo]* Quadruplex seminum genus distinguit: 1. quod in folliculis. 2. quod nudum. 3. quod obductum cortice. 4. quod lanugine continetur. Theophrasto, loc. cit.

^m *Nudum]* Ἐλλοβοσπέρματα, ἢ γυμνοσπέρματα, ἢ ἐμφλοισπέρματα, ἢ παπποσπέρματα. 'Ραφανὶς μὲν γὰρ, καὶ νάπυ, καὶ γογγυλὶς, ἐλλοβοσπέρματα, κ. τ. λ.

ⁿ *Nudum]* Theophr. loc. cit. γυμνοσπέρματα, quæ nec folliculo, nec vasculo continentur.

^o *Cortice]* Theophr. loc. cit.

^p *At lactucis]* Θριδακίνη δὲ, παπποσπέρματον. Theophr.

^q *Nihil ocimo]* Vide Notas et Emend. num. 15.

^r *Cum maledictis]* Et hoc de cumino Theophr. Hist. VII. 3. de ruta Palladius lib. IV. in Martio, tit. 9.

^s *Ut lætius]* Columella XI. 3. 'Fere etiam his diebus ocima seruntur, quorum cum semen obrutum est diligenter, inculcatur pavicula vel cylindro: nam si terram suspensam relinquant, plerumque corrumpitur.' Idem et in Horto repetit.

^t *Et cuminum]* Theophr. IX. 9.

^u *Quæ in cortice]* Δυσξηραντότερα δὲ τὰ ἐμφλοισπέρματα, καὶ τούτων μάλιστα ὤκιμον. Theophr. Hist. VII. 3.

siccantur omnia,⁴ ac sunt fœcunda.^u Utique meliora^v nascuntur acervatim sato semine, quam sparso. Ita certe porrum et allium serunt in laciniis^w colligatum. Apium etiam^x paxillo caverna facta, ac fimo ingesto.

Nascuntur autem^y omnia aut semine, aut avulsione.^z Quædam semine,^a et surculo: ut ruta, origanum, ocimum: præcidunt enim⁵ et hoc, cum pervenit ad palmum altitudinis. Quædam et radice^b et semine, ut cepa, allium, bulbi, et si quorum^c radicem anniferorum relinquunt. Eo-

//////////

niet. Sato.—4 Dalec. et gith. Siccata omnia sunt, e Theophr.—5 Dalec.

NOTÆ

^u *Siccantur . . . ac sunt fœcunda*] Hoc est, atque ita fiunt fœcunda. Theophr. Πάντα δὲ ξηρανθέντα πολυκαρπότερα γίγνονται· διὸ καὶ προαφαίρουσιν αὐτὰ ξηραίνουσιν.

^v *Utique meliora*] Theophr. Εἰς τὸ ἀθρόον τιθέμενα . . . οὕτω γὰρ τὸ τοῦ πράσου, καὶ τὸ τοῦ σελίνου τίθεισιν, ἀποδήσαντες εἰς ὀθόνιον.

^w *In laciniis*] In linteolo. De apio, Columella xi. 3. 'Quod si quis velit apium lati folii facere, quantum seminis possunt tres digiti comprehendere, raro linteolo illiget, et ita in areolas dispositum releget.'

^x *Apium etiam*] Cum apium transfertur, adigi paxillum tam alte præcipiunt, quam apium fieri magnum placet. Quin etiam et apii semen panniculo exceptum, stercore terraque pleno, in cavernam paxillo jam antea reclusam dimitti. Sic Theophr. Hist. vii. 3. Plinius supra xvii. 27. 'Palis laxato prius meatu:' et Columella iv. 16. 'Prius paxillo perforato solo.'

^y *Nascuntur autem*] Ex Theophr. ista deinceps, Hist. vii. 2.

^z *Avulsione*] Avulsionem fieri nunc intellige, cum vel ramus e matre avulsus cum parte radicis aliqua, in

terram depangitur, quod in brassica fieri Theophrastus admonet, loc. cit. Φύεται δὲ πάντα τοῦ σπέρματος· ἐνια δὲ καὶ ἀπὸ παρασπᾶδος, καὶ κλωνῶς, καὶ βίξης· ἀπὸ μὲν παρασπᾶδος, ἢ βράφανος· αἰεὶ γάρ τι καὶ βίξῶδες προσλαβεῖν.

^a *Quædam semine*] Theophr. loc. cit. Ἀπὸ δὲ τῶν βλαστῶν, πήγανον, ὀρίγανος, ὤκιμον. Ἀποφυτεύουσι γὰρ καὶ τοῦτο, ὅταν σπιθαμιαῖον ἢ μείζον γένηται, τεμόντες εἰς τὸ ἥμισυ. *Ramo seruntur, ruta, origanum, ocimum: transferunt enim et hoc, cum pervenit ad palmum, aut plus altitudinis, mediumque præcidunt.* Apud nos recusat ita provenire ocimum: novo quotannis semine nascitur: plantaque annua est: in Græcia, ubi Theophrastus hæc scripsit, diuturnior. Columella xi. 3. 'Mense autem Februario, vel planta, vel semine ruta,' &c.

^b *Quædam et radice*] Theophr. loc. cit.

^c *Et si quorum*] Hoc est, et quorum radices longiori temporis spatio durant, quamquam annuo tantum caule constant. Sic enim Theophr. loc. cit. Φύεται δὲ καὶ εἰ τινῶν αἰ βίξαι διαμένουσιν ἐπὶ πλείονα χρόνον, ἐπεταϊκαύλων ὄντων.

rum vero^d quæ a radice nascuntur, radix diuturna et fruticosa est, ut bulbi, gethyi, scillæ. Fruticant⁶ alia^e et non capite,^f ut apium et beta. Caule reciso fere quidem omnia regerminant, exceptis quæ^g non scabrum caulem habent: et in usum^h vero ocimum,⁷ raphanus, lactuca. Hanc etiamⁱ suaviorem putant a regerminatione. Raphanus utique^j jucundior detractis foliis antequam decaulescat.^{8 k} Hoc et in rapis. Nam et eadem dereptis⁹ foliis cooperta terra crescunt, durantque in æstate.

XXXVII. Singula genera^a sunt ocimo, lapatho, blito, nasturtio, eruçæ, atriplici, coriandro, anetho. Hæc enim ubique eadem sunt, neque aliud alio melius usquam. Ru-

etiam. Mox, Vet. Dalec. ad palmi altitudinem.—6 Frutificant Chiff. Mox, Dalec. et alia non capitata.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. sed ob usum evidentissima ocimum, e Theophr.—8 Ibid. caulis grandescat: πρὸ τοῦ διακαυλίσαι.—9 Ita codd. Dalec. et Chiff. direptis Gronov. Harduin. et recentt. Mox, durantque in æstatem Vet. Dalec.

NOTÆ

^d Eorum vero] Theophr. loc. cit. Fruticosa porro radix vocatur, quæ sub terra crescit ita, ut ad novam sobolem decerpi quotannis ex ea portio aliqua possit, ut allii nuclei sive spicæ.

^e Fruticant alia] Theophr. Παραβλαστάνει δ' ἐνια καὶ τῶν μὴ κεφαλοβρίζων, χρονιωτέρων δὲ, οἷον σέλινον καὶ τεύτλιον.

^f Et non capite] Non radice fruticant, quam capitata non habent: sed coma, quæ secta regerminat.

^g Exceptis quæ] Πλὴν τῶν λειοκαύλων. Scilla tamen, apium, lapathumque, quæ sunt lævi caule, deciso caule sæpe regerminant.

^h Et in usum] Manifestum vero hæc maxime regerminare caule reciso, quæ in usum quotidianum veniunt: cuiusmodi sunt ocimum, raphanus, lactuca. In brassica Theophrastus, non in raphano, exemplum posuit: Ἐμφανέστατα δὲ ὡσπερ καὶ εἰς χρεῖαν, ἔκιμων, θριδάξ, ῥάφανος.

ⁱ Hanc etiam] Theophr. loc. cit. Καὶ τῆς μὲν θριδακος ἡδίουσ φασὶ τοὺς παλιβλάστους εἶναι καυλοῦς. Et lactucæ quidem regerminatos caules suaviores esse affirmant.

^j Raphanus utique] Ut Plinium critici reprehendant, de raphano accepisse ea fingunt, quæ de brassica Theophrastus prodidit, loc. cit. atque omnia fœde miscuisse. Verum tam sunt affinia quæ Theophrastus, et quæ Plinius refert, quam ovis est ovo similis. Quæ de raphano rapisque nunc astruuntur, sunt verissima, et ex alio fonte, quam ex Theophrasto, hausta.

^k Antequam decaulescat] Sive caulescat. Nam idem est. Sic ἐκκαυλέω apud Græcos et erumpere in caulem sonat, et simul est contrariæ significationis: quoniam ἐκκαυλέω etiam dicuntur ea, quorum caules marcescunt.

^a Singula genera] Hæc a Theophr. Hist. VII. 4.

tam^b furtivam tantum provenire fertilius putant, sicut apes^c furtivas pessime. Nascuntur etiam¹ non sata, mentastrum, nepeta, intubum, pulegium. Contra plura genera sunt eorum quæ diximus, dicemusque : et inprimis apio.²

(VIII.) Id enim quod sponte in humidis nascitur, helioselinum^d vocatur, uno folio, nec hirsutum. Rursus in siccis hipposelinum,^e pluribus foliis, simile helioselino. Tertium est oreoselinum,^f cicutæ foliis, radice tenui, semine anethi,³ minutiore tantum. Et sativi autem^g differentiæ⁴ in folio denso, crispo, aut rariore et læviore :⁵ h item caule tenuiore aut crassiore. Et caulis aliorumⁱ candidus est, aliorum purpureus, aliorum varius.

CAP. XXXVII. 1 Nascuntur autem etiam margo edd. Dalec. et Gronov.—2 Cod. Dalec. de apio.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. cymini, e Diosc.—4 Dod. Dalec. Est autem sativi differentia.—5 ⁴ Forte melius, et latiore. Theophrasto enim, Hist. Plant. VII. 4. est *μανώτερον καὶ πλατύτερον.* Brotier. et latiore conj. etiam Dalec. ex eodem Theophr.

NOTÆ

^b Rutam] Pallad. in Martio, tit. 9. pag. 90. 'Hoc mense ruta seritur . . . sed, ut asserunt, melius furtiva proveniet. Sub fici arboris umbra libentius acquiescit.'

^c Sicut apes] Plinius XI. 15. de apiibus, 'Et furem odere.'

^d Helioselinum] 'Ἐλειοσέλινον, hoc est, Apium palustre, et Apium idem officinarum : Gallis, *Ache*. A Dodonæo pingitur, pag. 683. A paludibus nomen habet : Theophr. Hist. VII. 6. Τὸ μὲν γὰρ ἔλειοσέλινον, τὸ παρὰ τοὺς ὄχετους, καὶ ἐν τοῖς ἔλεσι φυόμενον, μαρόφυλλον τε καὶ οὐ δασὺ γίνεται. *Paludarium enim, quod apud aqueductus, et in paludibus provenit, folio raro, nec hirsuto constat.* Ubi *μονόφυλλον* legisse perperam Plinius videtur. Rectius multo Palladius, in Aprili, tit. 3. Theophrastum accurate interpretatus, *helioselinon molli folio, et caule tenero, quod nascitur in lacunis, et hipposelinon durius austeriusque dixit.*

^e Hipposelinum] Theophr. loc. cit.

Τὸ δ' ἰπποσέλινον, φύλλον μὲν ἐμφερὲς τῷ ἔλειοσελίῳ δασὺ δὲ καὶ μεγαλόκαυλον. Officinæ Petroselinum Macedonicum vocant. Galli, *l'Alexandre*. Depingitur a Dodonæo, p. 686. et a Lobelio in Observ. p. 406.

^f Oreoselinum] 'Ορεοσέλινον, a locis montuosis, in quibus nascitur, nomen adeptum, Apium montanum : quod delineatur a Dodonæo, pag. 684. a Clusio Rarior. Plant. lib. VI. p. 195. Pliniana hæc oreoselini descriptio tota e Theophrasto est loc. cit. Anguillara, par. 7. pag. 123. existimat esse vulgare *Cerfoglio*.

^g Et sativi autem] Apii videlicet hortensis, quod vulgo *Persil* dicimus, seu petroselinum. Iconem apud Dodonæum vide, pag. 682. Aliud crispum, latifolium aliud in horto Regio vidimus.

^h Et læviore] Vide Notas et Emend. num. 16.

ⁱ Et caulis aliorum] Theophr. Hist. VII. 4. de generibus apii: *Τούτων δὲ*

XXXVIII. *Lactucæ Græci*^j tria fecere genera: unum lati caulis, adeo ut ostiola¹ ^k olitoria ex his factitari proderint. Folium his¹ paulo majus herbaceo, et angustissimum, ut alibi consumto incremento.² Alterum rotundi caulis: tertium sessile,^m quod *Laconicon* vocant. Alii colore,ⁿ et tempore satus, genera discrevere. Esse enim nigras, quarum semen mense Januario seratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili. Et omnium³ earum plantas post binos menses deferri. Diligentiores plura genera faciunt: purpureas, crispas, *Cappadocas*,^o *Græcas*. Longioris has folii, caulisque lati: præterea longi et angusti, intubi similis.⁴ Pessimum autem genus cum exprobratione amaritudinis appellavere *picrida*.^p Est etiamnum alia



CAP. XXXVIII. 1 Cod. Dalec. *urceola*; Gronov. *hostiola*.—2 Vet. Dalec. *nutrimento*.—3 *At omnium* cod. Dalec. Mox, *menses differri* Gronov.—4 *Long. has latique caulis, præterea folii longi, &c.* Vet. recte. *Longiora his folia*

NOTÆ

πάλιν τὰ μὲν λευκόκαυλα, τὰ δὲ πορφύροκαυλα, ἢ ποικιλόκαυλα.

^j *Lactucæ Græci*] Theophr. loc. cit. candidæ lactucæ, quæ dulcior teneiorque est, tria hæc esse genera admonet: Γένη δὲ λευκῆς ἐστὶν ἄλλα τρία: τό τε πλατύκαυλον, καὶ στρογγυλόκαυλον, καὶ τρίτον Λακωνικόν. *Des Laitues.*

^k *Adeo ut ostiola*] Theophr. loc. cit. Τῶν δὲ πλατείων οὕτω τινὲς πλατύκαυλοι γίνονται, ὥστ' ἐνίοις φασὶ καὶ θύραις χρῆσθαι κηπωρικαῖς. *Inter latas lactucas quædam adeo laticaulis fiunt, ut pro valvis hortorum his nonnulli utantur.*

^l *Folium his*] His, inquit, candidis lati caulis lactucis folium oblongius est, quam herbaceis, seu viridioribus: idemque angustum, consumto alibi, nempe in caulem, nutrimento. Et hic multi falso Plinium coarguunt, quos refellere nec otium fert, nec ingenium.

^m *Tertium sessile*] Sessilis lactuca

dicitur, quæ in altum non assurgit, nec in caulem crescit: sed in latitudinem potius, et in plano se spargit. Græci *χαμαίηλον* vocant. Sunt qui sessilem vocent, quam alii capitatam appellant, *Laitue rommée*: sed errore illi ducti hand sane levi. *Sessiles lactucas* Martialis quoque commendat, inter beati copias ruris, III. 47.

ⁿ *Alii colore*] *Columellam* notat, apud quem hæc multo uberius tractata, XI. 3. atque etiam in Hortulo lib. X. numeris elegantibus, pag. 351. 'Altera crebra viret, fusco nitet altera crine,' &c.

^o *Cappadocas*] *Viles Cappadocæ*, Martiali v. 79. *Columella*, in Hortulo, pag. 351. 'Tertia, quæ spisso, sed puro, vertice pallet, Hæc sua Cappadocæ servat cognomina gentis.' Et XI. 3. pag. 396. 'Cappadocia, qua pallido, et pexo, densoque folio viret,' &c.

^p *Picrida*] Est enim *πικρίζειν* Græcis *amarescere*. Exodi cap. 12. φά-

distinctio atræ, quæ meconis^q vocatur, a copia lactis soporiferi, quanquam omnes somnum parere^r creduntur.⁵ Apud antiquos Italiæ hoc solum genus carum fuit, et ideo lactucæ^s nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis,⁶ Cæcilianam^t vocant. Rotundam vero ac minima radice, latis foliis, astytida:⁷^u quidamque eunuchion, quoniam hæc maxime refragetur Veneri.^v Est quidem natura^w omnibus refrigeratrix, et ideo æstate gratæ stomacho fastidium auferunt, cibique appetentiam faciunt. Divus certe Augustus lactuca conservatus in ægritudine^x fertur prudentia^s Musæ medici,^y cum prioris Camelii^z religio nimia eam negaret:⁹ in tantum recepta commendatione, ut servari etiam^a

//////////

caulesque lati, &c. similes Ms.' Dalec.—5 Cod. Dalec. credantur.—6 Chiffi. maxime radicibus. Mox, Cæciliam margo edd. Dalec. et Gronov.—7 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. astylida edd. vett. et Gronov.—8 Cod. Dalec. providentia. Vid. Sueton. Aug. cap. 81.—9 Ita Harduin. 1.

NOTE

γονται τὰ κρέα τῆ νυκτὶ ταύτῃ ὀπτὰ πύρῃ, καὶ ἄζυμα ἐπὶ μικρῶν ἔδονται. Interpret: Edent carnes hac nocte assas igni, et azymos panes, cum lactucis agres-tibus. Vide quæ diximus VIII. 41.

^q Quæ meconis] Dicemus de ea XX. 26.

^r Somnum parere] Diosc. II. 165. et 166. sativam, sylvestremque lactucam ὑπνωτικὴν esse pariter admonet. Galenus de Alim. Facult. II. 40. pag. 359. tomo VI. lactucam vespere com-manducatam fuisse sibi adversus vigi-lias remedio singulari prodit.

^s Et ideo lactucæ] Quod abundan-tia lactis exuberent, inquit Pallad. lib. II. in Jannar. tit. 14. p. 44.

^t Cæcilianam] 'Cæcilii de nomine dicta Metelli,' ut canit in Hortulo Columella, p. 351. ejus nimirum qui primo Punico bello Romæ Consulat-um gessit, anno Urbis DIII.

^u Astytida] Vide Notas et Emend. num. 17.

^v Veneri] Genituræ profluvium co-libere, auctor est Galenus, loco mox

citando. Vide et Marcellum c. 33. p. 228.

^w Est quidem natura] Diosc. II. 165. Galenus de Facult. Simp. Medic. lib. VI. p. 178. et alii.

^x In ægritudine] Idcirco lactuca Columellæ dicitur ea esse, 'Tristia quæ relevet longi fastidia morbi.' In Hortulo, pag. 351. Incidit in morbum eum Augustus, anno U. C. DCCXXXI. ipso undecimum, Calpur-nio Pisone Coss. Vide Dion. lib. III. p. 517. et Sueton. in Aug. cap. 81.

^y Musæ Medici] Fuit is Antonius Musa, cui idcirco statuum, ære collato, juxta signum Æsculapii plebs statu-it, ut auctor est Tranquillus in Aug. c. 59. Exstat hujus libellus, de her-ba Vetonica, cum notis Humelbergii. De eo rorsum dicemus XXIX. 5.

^z Cum prioris Camelii] Prioris Medici, quo usus ante Musam Augustus, fuisse id nomen videtur. Vide No-tas et Emend. num. 18.

^a Ut servari etiam] Muria condiri

in alienos menses eas oxymelite^a repertum sit. Sanguinem quoque augere creduntur. Est etiamnum, quæ vocatur caprina^b lactuca, de qua dicemus^b inter medicas. Et ecce eum maxime cœpit irreperere sativis admodum probata, quæ Cilicia vocatur, folio Cappadociæ,^c nisi crispum latiusque esset.

XXXIX. Neque ex eodem^d genere possunt dici, neque ex alio, intubi,^e hyemis patientiores, virusque præferentes, sed caule non minus grati. Seruntur verno plantæ eorum: ultimo vere transferuntur. Est et erraticum^d intubum, quod in Ægypto cichorium vocant, de quo plura alias.^e Inventum omnes thyrsos,^f vel folia lactucarum, prorogare urceis conditos, ac recentes^g in patinis coquere.

Seruntur lactucæ^g anno toto lætis et riguis, stercoratis-

2. 3. et recentt. *Camilli religionum omni die manducarent* codd. Dalec. et Turneb. *Cameli religio nimia omni caret* Chiff. 'In *Camelii* nomine latet certe nomen medici, quem ante Musam Augustus habuerat. At quodnam sit ejus nomen divinare non licet, cum in hoc loco valde corrupti sint Mss. codices. Ad ductum literarum, quæ supersunt in Mss. emendabat Illustr. Hermolaus Barbarus, *cum priores caverent, religione nunc omni caret.*' Brotier. Barbarus secuti Erasm. Dalec. Elz. Gronov. et al. ante Harduin. Vid. Nott. et Emend. n. 18.—10 Chiff. *oxymelitem*.—11 Celsus, II. 12. *marina*.—12 Ita codd. Regg. Brot. Dalec. Chiff. et Editio princeps. *Cappadocæ* Gronov. Dalec. Elz. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

CAP. XXXIX. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Nec ex eodem* edd. vett. et Gronov. Mox, Chiff. *possint dici*.—2

NOTE

solitas auctor est Diosc. loc. cit. De usu lactucæ in mensis veterum Martial. lib. I. 'Claudere quæ cœnas lactuca solebat avorum, Dic mihi cur nostras inchoët illa dapes?'

^b *De qua dicemus*] Lib. xx. cap. 24.

^c *Intubi*] Intybus sativa, sive Endivia vulgaris, a Dodonæo pingitur, p. 623. Cichorium hortense vulgus appellat. De hoc Columella XI. 3. 'Eadem est ratio etiam intybi, nisi quod hyemem magis sustinet: ideoque vel frigidis regionibus autumno seri potest.'

^d *Est et erraticum*] Erratica dicun-

tur, quæ sua sponte nata, omni humano cultu carent, nullaque olitoris lege coërcita, libere vagantur et errant.

^e *De quo plura alias*] Lib. xx. cap. 29. et XXI. 52.

^f *Omnes thyrsos*] Caules, qui in virgula modum, seu teli rectitudinem consurgunt, thyrsi nomen sibi vindicant. Hos itaque urceis conditos in alienos quoque menses prorogabant, viridesque servabant: extractosque urceis quasi recentes percoquebant. Vide quæ de brassica dicenda sunt c. 41. ac de ferulæ semine c. 56.

^g *Seruntur lactucæ*] Palladius lib.

que, binis mensibus inter semen, plantamque, et maturitatem. Legitimum tamen, a bruma semen jacere, plantam Favonio transferre: aut semen Favonio, plantam æquinotio verno. Albæ maxime hyemem tolerant. Humore omnia hortensia gaudent, et stercore præcipue lactucæ, et magis intubi. Seri etiam^h radices illitas³ fimo interest, et repleriⁱ ablaqueata⁺ humo. Quidam et aliter amplitudinem augment: recisis, cum ad semipedem excreverint, fimoque suillo recenti illitis. Candorem vero^j putant contingere iis duntaxat quæ sint seminis albi, si arena de litore a primo incremento congeratur in medias, atque incrementa folia contra ipsas religentur.

XL. Beta hortensiorum levissima est. Ejus quoque^k a colore duo genera Græci faciunt, nigrum, et candidius, quod^l præferunt, parcissimi seminis: appellantque Siculum, candoris sane discrimine præferentes et lactucam.² Nostri betæ genera faciunt, vernum et autumnale, a tem-

//////////

Chiff. et recentes.—3 Cod. Dalec. radice illita.—4 'Vet. ablaqueatas. Lege, et reperi ablaqueatis humum.' Dalec.

CAP. XL. 1 Cod. Dalec. nigram, et candidam, quam.—2 Gronov. lactucæ; codd. Dalec. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. lactucam.—

NOTÆ

II. in Januar. tit. 14. p. 43. 'Mense Januario lactuca serenda est, vel Decembri, ut planta ejus Februario transferatur: itemque Februario seritur, ut possit Aprili mense transferri. Sed certum est eum toto anno bene seri, si locus sit lætus, stercoratus, irriguus.'

^h *Seri etiam*] Pallad. loc. cit. 'Antequam pangantur, radices ejus rescemus æqualiter, et liquido fimo linamus: vel quæ jam pactæ sunt, nudatæ lætamen accipiant.'

ⁱ *Et repleri*] Fimo videlicet, sive lætamine, ut Palladius vocat.

^j *Candorem vero*] Pallad. loc. cit. 'Candida fieri putantur, si fluminis arena, vel littoris, frequenter spar-

gatur in medias, et collectis ipsæ foliis alligentur.'

^k *Ejus quoque*] Theophr. Hist. VII. 4. *Inter betas, inquit, candida sapore præstat nigræ, et paucioris est seminis: hanc Siculam quidam appellarunt. Pari modo in genere lactucarum candida dulcior atque tenerior est.* Εὐχλύστερον δὲ καὶ τῶν τευτλιῶν τὸ λευκὸν τοῦ μέλανος, καὶ ὀλιγοσπερμότερον, ὃ καλοῦσιν τινες Σικελικόν ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς θριδακίης· ἢ γὰρ λευκὴ γλυκύτερα καὶ ἀπαλωτέρα. Gallis, de la Poirée, ou Bete: carnosæ foliorum partes in cibis familiares, des Cardes de poirée. In officinis, vete- re retento nomine, Beta alba Sicilia nominatur.

poribus satus;³ quanquam et Junio seritur. Transferuntur autem in planta hæ quoque,⁴ et oblini fimo radices suas, locumque similiter madidum amant. Usus iis et cum lente ac faba, idemque qui oleris: et præcipuus,⁵ ut lenitas excitetur acrimonia sinapis. Medici nocentior⁶ quam olus^m esse judicavere. Quamobrem appositas non memini: degustare etiam⁷ religio est, ut validis potius in cibo sint. Gemina iis natura, et oleris, et capite ipsoⁿ exsiliensis bulbi: species summa^o in latitudine. Ea contingit,^p ut in lactucis, cum cœperint colorem trahere,⁸ imposito levi pondere. Neque alii hortensiorum latitudo major. In binos pedes aliquando se pandunt, multum et soli natura conferente. Hæ quidem⁹ in Circeiensi agro amplissimæ proveniunt. Sunt qui betas^q Punica malo florente optime seri existiment: transferri autem, cum quinque foliorum esse cœperint. Mira differentia,^r si vera est, candidis solvi alvos modice,¹⁰ nigris inhiberi. Et cum brassica corrumpit

3 Ita codd. Harduini, Vet. Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sativis* Gronov. et vulgg.—4 Dalec. *harum plantæ quoque*.—5 Dalec. *sed præcipuus*.—6 'Ita quidem recentiores editiones. Et beta largius sumta nocet stomacho, teste Galeno. In Mss. Regg. Lang. Pintian. et Editione principe, *innocentiorum*.' Brotier. *innocentiorum* etiam codd. Dalec. et Chiff. —7 Edd. vett. *appositas non nemini degustare etiam*: sic et Cod. Dalec. nisi quod *nemini non habeat*.—8 Vet. Dalec. *caulem trahere*.—9 Cod. Dalec. *confert eis*. Et quidem.—10 'Chiff. *candidis alvo melici*. Lego, *candidis alvom (alvum) elici*.' Dalec.

NOTÆ

¹ *Medici nocentiorum*] Galenus quidem, de Alim. Facult. II. 43. tomo VI. p. 360. stomacho noxiam ait esse, si largius sumatur.

^m *Quam olus*] Hoc est, brassicam. Tamen melioris succi esse betam, quam brassicam, ac magis alere, auctor est Diphilus Siphnius Medicus apud Athen. lib. IX. pag. 371. Δίφιλος δ' ὁ Σίφνιος τὸ τεύτλιόν φησιν εὐχρόλοτερον εἶναι τῆς κράμβης, καὶ θρεπτικώτερον. Et sane Pliniani codices Mss. hoc loco *innocentiorum* exhibent: sed *nocentiorum* legi sententia poscere videtur.

ⁿ *Et capite ipso*] Radicis capite in

quo est aliqua similitudo bulbi.

^o *Species summa*] In Priapeis: 'Nec hortus educat latas meus betas.'

^p *Ea contingit*] Imposito lapillo lactiore, aut testa fictili: quo pondusculo cohibitam betam in latum se distendere, candoremque contrahere, Sotion asseverat, in Geopon. XII. 15.

^q *Sunt qui betas*] Columella XI. 3. 'Beta florenti Punico malo semine obruitur, et simul atque quinque foliorum est, ut brassica, differtur æstate, si rigus est hortus: at si siccanens, autumno, cum jam pluvia incesserint, disponi debet.'

patur in dolio vini sapor, odore betæ foliis demersis restitui.

XLI. Olus caulesque, quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuisse non reperio. Sed Cato^a brassicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera ejus facit^b tria: unam extentis foliis,¹ caule magno: alteram crispo folio, quam apianam^c vocat:² tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, minimeque probat. Brassica toto anno seritur, quoniam et toto secatur. Utilissime tamen ab æquinoctio autumnii: transferturque, cum³ quinque^d foliorum est. Cyma^e a prima sectione⁴ præ-



CAP. XLI. 1 Chiff. *latis foliis*.—2 Idem codex, *quam Apianam vocant*. Mox *minimeque p.* codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *teneram, quam minime probat* Vet. Dalec. *teneram, minime probat* Gronov. et al. vett.—3 Ita Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *autumni. Transfertur cum* Gronov. et al. vett.—4 'Ita bene codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. *Cymas a prima satione* Vet. Dalec. *Cymas a prima sectione* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

^a *Mira differentia*] Habet quiddam simile Diphilus Siphnius, loc. cit. cum ait, alvos candida beta magis solvi: nigra vehementius urinas cieri: *ἐνκοιλιώτερον δὲ τὸ λευκὸν, τὸ δὲ μέλαν οὐρητικώτερον*. Sed aperte Diocles Carystius apud eundem Athen. lib. III. p. 120. hoc discrimen agnoscit: betam candidam egestionem irritare: nigram, cohibere: *τεῦτλον τὸ λευκὸν ἐκκρίσεις ποιεῖν τὸ δὲ μέλαν καθεκτικὸν εἶναι ἐκκρίσεως*. Ita et Dioscorides II. 249.

^a *Sed Cato*] Libro de Re Rust. cap. 156. et 157.

^b *Genera ejus facit*] Cap. 156. pag. 83. 'Nunc uti cognoscas naturam earum: prima est lævis, quæ nominatur *λεία*, grandibus et latis foliis, caule magno: validam hæc habet naturam, et vim magnam habet. Altera est crispa, apiacon vocatur: hæc est natura et aspectu bona: ad curationem validior est quam quæ supra

scripta est. Item est tertia, quæ lenis vocatur, (vet. cod. Meursii, et editio Aldi, *quæ κράμβη*), minutis caulibus, tenera, (vet. cod. et Ald. *tenuioribus foliis*) et acerrima omnium est istarum, tenui succo vehementissima.'

^c *Apianam*] Ita Reg. cod. At Colb. Th. et Chiff. *Apianam*. *Σελινοειδὴς* a Catone vocatur c. 157. ob similitudinem apii. Foliorum densitate et crispitudine hæc brassicæ cum apio similitudo constat. Est Dodonæi brassica selinoides, pag. 611. *Choux frisés*.

^d *Transferturque, cum quinque*] Colum. XI. 3. pag. 395. 'Brassica cum vi. foliorum erit, transferri debet, &c.'

^e *Cyma* [*cymas*] Cymæ quidam sunt scaporum deliciores, ut Plinius ait, tenerioresque cauliculi. Namque ubi verum tempus appetit, primo quoque foliorum pullulatu, præclusis ad-

stat proximo vere. Hic est quidam ipsorum caulium delicatior teneriorque cauliculus, Apicii^f luxuriæ, et per eum Druso Cæsari fastiditus,⁵ non sine castigatione Tiberii patris. Post cymam ex eadem brassica contingunt æstivi autumnalesque cauliculi, mox hyberni, iterumque cymæ, nullo æque genere multifero, donec sua fertilitate consumatur. Tertia circa^g solstitium, ex qua si humidior locus est, æstate; si siccior, autumnno plantatur. Humor fimusque si defuere, major saporis gratia est: si abundavere, lætior fertilitas. Fimum asininum maxime convenit.

Est hæc quoque res inter opera ganæ: quapropter non pigebit verbosius persequi. Præcipuus fit caulis sapore ac magnitudine, primum omnium si in repastinato seras: dein si terram fugientes cauliculos seces,⁶ a terraque attolentes se proceritate luxuriosa⁷ exaggerando aliam^h accumules, ita ne plus quam cacumen emineat. Tritianum hoc genus vocatur, bis computabili impendio, tædioque.

Cetera genera complura sunt. Cumanumⁱ sessili folio,

//////////

item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—5 Vet. Dalec. et perinde D. C. blanditus.—6 Vet. Dalec. sequaris.—7 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *proceritate luxuriosa attolentes se Gro-*

NOTÆ

huc florum calycibus, quosdam quasi turiones olus subministrat, in quibus floris primum, mox seminis fœtus concluditur. Græci κύμα, quasi *partum*, dicunt, teste Galeno de Alim. Fac. II. 58. p. 365. et contracte κῦμα, ducta felici translatione a ventrem ferentibus fœminis ad brassicam, quæ ineunte vere turgens succo, et plurimum cymosa sobole gravida, cauliculus enititur. Cyma porro licet muliebri sexu frequentius soleat usurpari, nonnunquam genere neutro Græcorum imitatione legitur, ut apud Columellam, carmine quod hortorum cultui nuncupavit, lib. x. pag. 350. 'Frigoribus caules, et veri cymata mittit.' Tamen idem et *cymam* vo-

Delph. et Var. Clas.

cat XI. 3. pag. 395. et XII. 7. pag. 416.

^f Apicii] De eo diximus VIII. 77. Est et alter Apicius, cujus libri extant, de opsoniis et condimentis, sive de arte coquinaria: cymas et coliculos condiendi modum is edocet III. 9. De his Martialis quoque v. 79. inter cænæ fercula: 'Ponetur digitis tenendus unctis Nigra cauliculus virens patella, Argentem modo qui reliquit hortum.'

^g Tertia circa] Nempe tertia cyma.

^h Exaggerando aliam] Terram aggerando, ac circumfundendo.

ⁱ Cumanum] Brassicarum hæc genera, aliaque commemorat Columella lib. x. qui de cultu hortorum agit,

Plinius.

9 G

capite patulum. Aricinum^j altitudine non excelsius, folio numerosius, quam tenuius. Hoc utilissimum existimatur,⁸ quia sub omnibus pæne foliis fruticat cauliculis peculiari-
 bus. Pompeianum^k procerius, caule ab radice tenui, intra folia⁹ crassescit. Rariora hæc angustioraque: sed tene-
 ritas in dote, si frigora¹⁰ non tolerat: quibus etiam aluntur Brutiani,¹ prægrandes foliis, caule tenues, sapore acuti. Sabellico^m usque in admirationem crispa sunt folia, quo-
 rum crassitudo caulem ipsum extenuat: sed dulcissimi perhibentur ex omnibus. Nuper subiere Lacuturresⁿ ex convalle Aricina, ubi quondam fuit lacus, turrisque quæ re-
 manet: capite prægrandes, folio innumeri: alii in orbem porrecti, alii in latitudinem torosi. Nec plus ullis capitibus post Tritianum, cui pedale aliquando conspicitur, et cyma nullis serior. Cuicumque autem generi pruinae^o plurimum suavitatis conferunt: et nisi obliquo vulnere^p defendatur medulla, plurimum nocent. Semini destinati non secantur.



nov. Dalec. Elz. et al. ante Harduin.—8 *Hoc inutilissimum existimatur* Vet. Dalec. Mox, in eodem, *quia super omnibus*.—9 Vet. Dalec. *inter folia*.—10

NOTÆ

p. 350. 'Quæ pariunt veteres cespo-
 so littore Cumæ, Quæ dulcis Pompeia palus vicina salinis Herculeis, vitreoque Siler qui defluit amni: Quæ duri præbent cymosa stirpe Sabelli, Et Turni lacus, et pomosi Tiberis arva, Brutia quæ tellus, et mater Aricia porri.' Et nostra ætas non pauciora quoque observat, forma vel colore dispari. In horto Regio amplius vicena notata a nobis. Cumana brassicam, sive rubram, a Dodonæo delineatam, p. 610. Galli vocant *Chou rouge*.

^j *Aricinum*] Ab Aricino agro, de quo III. 9.

^k *Pompeianum*] A Pompeiis, Campaniæ oppido, de quo III. 9. uti ex Columella mox vidimus. Videtur hæc Dodonæo, p. 613. brassica cauliflora,

Choux fleurs. Sed peregrina hæc Italiæ est: semenque optimum caulifloræ Alepo Syriæ oppido asportatur, diligenterque coli vult, aut a propria laude degenerat.

¹ *Brutiani*] Frigoribus, inquit, Brutii agri caules aluntur.

^m *Sabellico*] Huic generi a Sabellis nomen, qua de gente egimus III. 17. Crispa Dodonæi brassica, p. 611. Lobelio in Observ. p. 124. fimbriata: *Chou crespu*.

ⁿ *Lacuturres*] Et hoc genus Columellæ superius memoratum vidimus. Ruellius lib. II. p. 360. hos esse putat, quos vulgaris sermo noster *Choux cabus*, quasi capitulatos, appellat, quoniam in capitis formam extuberant.

^o *Pruina*] *La gelée, gelée blanche*.

^p *Obliquo vulnere*] Cum secantur.

Est etiam sua gratia nunquam¹¹ plantæ habitum excellentibus: halmyridia⁹ vocant, quoniam nisi in maritimis non proveniunt, navigatione quoque longinqua viridibus asservatis. Statim desecti ita ne humum attingant, in cados olei quam proxime siccatos obturatosque conduntur, omni spiritu excluso. Sunt qui plantam^r in transferendo alga subdita pediculo, nitrove trito, quod tribus digitis capiatur, celeriore ad maturitatem fieri putent. Sunt qui semen^s trifolii nitrumque simul tritum aspergant foliis. Nitrum in coquendo^t etiam viriditatem custodit: aut Apiciana¹² coctura, oleo ac sale, priusquam coquantur, maceratis. Est inter herbas genus inserendi, præcisis germinibus caulis, et in medullam semine ex aliis addito.¹³ Hoc et in cucumere sylvestri. Necnon olus quoque sylvestre est trium foliorum,¹⁴ Divi Julii carminibus præcipue jocisque militariibus celebratum: alternis quippe versibus exprobravere lapsana^{15 u} se vixisse apud Dyrrachium, præmiorum parsimoniam cavillantes: est autem id cyma¹⁶ sylvestris.



Dalec. sed frigora.—11 Vet. Dalec. nunquam.—12 Dalec. ut in Apiciana.—13 Cod. Dalec. abdito.—14 'Al. triumphis; vel, triumphalibus, quod magis probet.' Dalec.—15 Margo edd. Dalec. et Gronov. lumpsana, e Diosc. Vid. Sueton. Julio, cap. 68.—16 Dalec. id brassica.

NOTÆ

⁹ Halmyridia] Meminit Eudemus Atheniensis, in libro de oleribus, laudatus ab Athen. lib. ix. p. 369. brassicæ illius quam ἀλμυρίδα vocant. Brassica marina ea est, quam Lobelius delineat, describitque, in Adversariis, p. 92. Locis Angliæ maritimis nascitur: vidimus et in horto Regio. Italis Soldanella, teste Anguillara, par. 7. p. 113.

^r Sunt qui plantam] Colum. xi. 3. p. 395. 'Brassica, cum sex foliorum erit, transferri debet, ita ut radix ejus liquido fimo prius illita, et involuta tribus algæ tæniolis pangatur: hæc enim res efficit, ut in coctura celerius madescat, et viridem colorem sive nitro conservet.' Refert

id quoque Palladius ex Colum. lib. iii. in Febr. tit. 24.

^s Sunt qui semen] Ad celeriore scilicet maturitatem promovendam.

^t Nitrum in coquendo] Apicius iii. 1. 'Omne olus smaragdinum fiet, si cum nitro coquatur.' Pallad. loc. cit. 'Celerius coquitur viro servato, si dum est trium vel quatuor foliorum, nitrum tritum cribello desuper spargas, ut speciem pruinae candentis imitetur.' Sic totidem fere verbis auctor Geopon. xii. 17. Et Martialis xiii. 17. cui lemma, 'Coliculi:.' 'Ne tibi pallentes moveant fastidia caules, Nitrata viridis brassica fiat aqua.'

XLII. Omnium hortensiorum lautissima cura asparagis.^a De origine eorum in sylvestribus curis abunde dictum,^{1 b} et quomodo eos juberet Cato in arundinetis seri. Est et aliud genus incultius asparago, mitius corruda, passim etiam montibus nascens, refertis superioris Germaniæ campis, non inficeto² Tiberii Cæsaris dicto, herbam ibi quandam nasci simillimam asparago. Nam quod in Neside^c Campaniæ insula sponte nascitur, longe optimum existimatur. Hortensium^d seritur spongiis:^e est enim plurimæ radicis, al-



CAP. XLII. 1 Dalec. *arboribus dictum*.—2 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *inscito* Vet. Dalec.

NOTÆ

^a *Lapsana*] Diosc. II. 142. Λαψάνη dicitur olus sylvestre, cujus folia caulesque in cibo coquantur: λάχανον ἔστιν ἄγριον. . . οὗ τὰ φύλλα καὶ ὁ κωνδὸς ἐσθιέται ἐφθά.—‘Dionys. Exig. in Vita S. Pacomii, c. 8. ‘Lapsanas enim, id est, agrestia olera, et herbas alias præter oleum consueverant dare.’ *Ed. sec.* Porro præter id olus, quod trium foliorum fuisse Plinius ait, et cymam sylvestrem, aliud in cibis Cæsariani milites adhibuerunt: radicem nimirum edulem, pani conficiendo idoneam, cujusmodi lapsanæ radix non est tenuis et lignosa. Hanc radicem Cæsar ipse de bello Civili lib. III. ‘charam’ vocat: ‘Est etiam genus radicis,’ inquit, ‘inventum ab iis qui fuerant cum Valerio, quod appellatur chara, quod admixtum lacte multum inopiam levabat. Id ad similitudinem panis efficiebant: ejus erat magna copia. Ex hoc effectos panes, cum in colloquiis Pompeiani famem nostram objectarent,’ &c. Suetonius in Julio c. 68. ‘Dyrhachina munitione Pompeius, viso genere panis ex herba, quo sustinebantur, cum feris sibi rem esse dixit.’ Diceret fortean ‘ex radice’ commodius: quanquam et eo verbo

utitur Appian. Bell. Civil. lib. II. p. 465. idipsum narrans, τὴν πῶαν ἀρτοποιούν. Ea nobis videtur esse pastinaca Gallica, quam Diosc. in Nothis, p. 454. ab aliis κέρας, a Romanis καρόταμ vocitari tradit: quo nomine etiamnum vulgo nota. Insigniter errant, qui hoc trium foliorum olus, de quo nunc agitur, aut cum armoracia confundunt, de qua c. 26. quæque fronde copiosa est, aut cum eo genere pastinacæ, quod pariter πολύφυλλον.

^a *Asparagis*] Græci ἀσπάραγον et ἀσφάραγον dicunt. Nostri, *Asperge*. Apud Dodonæum iconem vide, pag. 691. asparagi hortensis.

^b *Abunde dictum*] Lib. XVI. c. 67.

^c *In Neside*] Meminit hujus insulæ Seneca Epist. 53. pag. 268. Cicero quoque Epist. ad Attic. XVI. 1. statim initio. Hodie *Nisita*, haud procul Puteolis. Vide Cluver. Ital. Antiq. p. 1167.

^d *Hortensium*] Genus subintellige, quod alii hortense vocant.

^e *Spongiis*] Radicibus. Palladius lib. IV. in Martio, tit. 9. p. 89. ‘Hoc mense asparagos seremus, circa Aprilis Kal. Sed expeditior ratio est, si asparagorum spongias ponas, quæ

tissimeque germinat. Viret thyrso primum emicante: qui caulem educens, tempore ipso³ fastigatus in toros⁴ striatur. Potest et semine seri.

Nihil diligentius comprehendit Cato,⁵ novissimumque libri est, ut appareat repentinam ac novitiam viro curam fuisse. Locum subigi jubet humidum et crassum: semipedali^h undique intervallo seri, ne calcetur. Præterea ad lineamⁱ grana bina aut terna paxillo demitti: ⁴ videlicet semine tum tantum serebantur: id fieri secundum æquinoctium vernum. Stercore satiari, crebro purgari, caveri ne cum herbis evellatur asparagus. Primo anno stramento ab hyeme protegi: vere aperiri, sarriri, runcari: tertio^j incendi verno. Quo maturius incensus est, hoc melius provenit. Itaque arundinetis maxime convenit, quæ festinant incendi.^k Sarriri jubet idem, non antequam asparagus natus fuerit, ne in sarriendo radices vexentur. Ex co velli asparagum ab radice: nam si defringatur,⁵ stirpescere, et intermori. Velli, donec in semen eat. Id autem



in faceto Gronov.—3 In vet. cod. Dalecampii *ipso* non legitur. Mox, *fastigiatus* Gronov. et al. ante Harduin.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. item Pintian. e Catone, cap. 140. *dimitti* Gronov. et vulgg.—5 Cod. Dalec.

NOTÆ

cito fructum ministrent. Hæc sic fient: Semina asparagi quanta tribus digitis comprehendere possis, post Idus Febr. pingui et stercorato solo in singulis fossis ponis, et leviter obruis. His coëuntibus, radix connexa nascetur, quæ appellatur Spongia,⁷ &c. Implicatas radices, quæ quasi unitatem faciunt, sic illigatas, atque connexas, olitiores spongas vocant, inquit Colum. xi. 3.

^f *In toros*] Toros appellat, ut quidem videtur, spicam asparagi maxime cibus expetitam: hæc caro, hæc pulpa asparagi est.

^g *Cato*] De Re Rust. c. 161. p. 90. ubi ea extant, quæ Plinius hoc loco refert, ad ea usque verba, 'Nec

quicquam postea tentatum,' &c.

^h *Semipedali*] Cato: 'Cum areas deformabis, hoc est, delineabis, intervallum facito inter eas semipedem latum in omnes partes: deinde serito.'

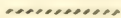
ⁱ *Præterea ad lineam*] Cato loc. cit. 'Ad lineam palo grana bina aut terna demittito.' Sic etiam Pallad. loc. cit. et Didymus in Geopon. xii. 18. p. 340.

^j *Tertio*] Cato: 'Post annum tertium quam severis, incendito vere primo.'

^k *Quæ festinant incendi*] Plinius xvii. 47. 'Necnon ignis aliquid prodest, ut arundini: ambusta namque densior mitiorque surgit.'

maturescere ad ver,¹ incendique: ac rursus, cum apparuerit asparagus, sarriri ac stercorari. Ac post annos novem, cum jam vetus sit, digeri subacto solo stercoratoque. Tum spongiis^m seri, singulorum pedum intervallo. Quin et ovillo fimo nominatim uti, quoniam aliud herbas creet.⁶ Nec quicquam postea tentatum utilius apparuit, nisi quod circa Idusⁿ Februarii defosso semine acervatim parvulis scrobibus serunt, plurimum⁷ maceratum fimo. Dein nexis inter se radicibus spongias factas post æquinoctium autumni disponunt pedalibus intervallis, fertilitate in denos annos durante. Nullum gratius his solum quam Ravennatium^o hortarum.

Indicavimus^p et corrudam. Hunc enim intelligo^s sylvestrem asparagum, quem Græci hormenum,⁹ aut myacanthon^r vocant, aliisve nominibus. Invenio^s nasci et arietis cornibus tuis atque defossis.



defrangitur; Chiff. *defrangatur*.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *aliud herbasceret* Gronov. et al. ante Harduin.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *defossum semen acervatim, par. scr. ser. plurimi*.—8 *Hanc intelligimus* Vet. Dalec.—9 Margo edd.

NOTÆ

¹ *Id autem . . . ad ver*] At Cato maturum id fieri ad autumnum dixit, ut quidem videtur, rectius, ita rerum natura exigente.

^m *Tum spongiis*] Hoc est, radicibus, ut ante monuimus. Cato: 'Deinde fossulas facito, qua radices asparagi demittas: intervallum sit ne minus pedes singulos inter radices asparagi.'

ⁿ *Nisi quod circa Idus*] Columella, et Pallad. locis citatis.

^o *Ravennatium*] Vel sylvestribus tamen asparagis cedere hos innuit Martialis in Xenii XIII. 21. cui titulus, 'Asparagi:.' 'Mollis in æquorea quæ crevit spina Ravenna, Non erit incultis gratior asparagis.' Sativus, inquit, asparagus, non erit sylvestri gratior. 'In totum spina est asparagus,' inquit Plinius XXI. 54.

^p *Indicavimus*] Tum XVI. 67. tum etiam libri hujus cap. 19. Corruda porro sylvestris asparagus est, foliis acutis, qualis a Clusio depingitur Rarior. Plant. v. 60. p. 177. Hanc toto Castellæ Grauatensique regno nasci prodit: nos hic in horto Regio vidimus. Sed et sativum asparagum a rusticis corrudam appellari, Columella est auctor, XI. 3.

⁹ *Græci hormenum*] Apud Hesych. "Ὁρμενος legitur. "Ὁρμενος, inquit, ὄνομα κύριον, καὶ πόλις Θεσσαλίας. . . οἱ δὲ τὸν ἄγριον ἀσπάραγον. Julius Pol-lux VI. 9. non sylvestrem, sed sativum asparagum ὄρμενον vocari scribit: nimirum ut corrudæ apud Latinos, sic apud Græcos ὄρμενον communis utriusque generi appellatio fuit.

^r *Myacanthon*] Quasi muris spinam. Diosc. II. 152. 'Ἀσπάραγος πει-

XLIII. Poterant videri dicta omnia quæ in pretio sunt, nisi restaret res maximi quæstus, non sine pudore dicenda. Certum est quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamque præcipue, sestertium sena millia¹ e parvis reddere arvis: quoniam¹ portenta quoque terrarum in ganeam vertimus, etiam ea quæ refugiant quadrupedes conscie. Carduos ergo² duobus modis serunt: autumnopianta, et semine ante Nonas Martias: plantæque ex eo disponuntur ante Idus Novembris, aut in locis frigidis circa Favonium. Stercorantur³ etiam, si Diis placet, lætiusque proveniunt: condiunturque aceto melle diluto addita laseris radice, et cumini, ne quis dies sine carduo sit.

XLIV. Cetera in transcurso dici possunt. Ocimum²

//////////

Dalec. et Gronov. *horminum*, e cap. 23. libri sequentis. Gronov. et al. ante Harduin. *ormi*.

CAP. XLIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sestertia sena millia ut parcius, reddere; quoniam* Gronov. et vulgg. Pro *e parvis*, Vet. Dalec. habet *ex arvis; Chiff. a parvis reddere eis*.

NOTÆ

τραῖος, ἣν μυάκανθαν καλοῦσι. Gale-
nus de Facult. Simp. Med. lib. vi. p.
160. Ἀσπάραγος πετραῖος ἢ μυακάνθι-
νος.

¹ *Invenio*] Nempe apud auctores
haud sane satis idoneos, quorum
fidem hac in parte Dioscorides ele-
vat, loc. cit. quamvis suffragari iis
videatur Didymus in Geopon. xii.
18. p. 340.

² *Sestertium sena millia*] Quæ mo-
netæ nostræ Gallicæ efficiunt libras
sexcentas.

³ *Carduos ergo*] Eos intelligit, quo-
rum e genere scolymus est, ut ex
oratione Plinii liquet, xx. 99. ubi de
carduorum medicinis agit, quorum
nunc tempora satus explanat, inpri-
misque scolymi, *l'Artichaut*, quam
Latini cinaram quoque appellarunt.
Nam quæ de carduorum satu nunc
afferuntur a Plinio, eadem ferme re-

tulit Columella de cinara, xi. 3. 'Ci-
nara sobolem,' inquit, 'melius per
autumni æquinoctium disponemus:
semen commodius circa Kalendas
Martii seremus, ejusque plantam cir-
ca Kalendas Novembris deprimemus,
et multo cinere stercorabimus: id
enim genus stercoreis huic oleri vide-
tur aptissimum.' Est et cinara spi-
nosa, qui Matthiolo in Diosc. lib. iii.
pag. 667. carduus aculeatus dicitur,
Cardon d'Espagne.

⁴ *Stercorantur*] Pallad. lib. iv. in
Martio, tit. 9. p. 87. 'Terram ster-
coratam et solutam diligit carduus,
quamvis in pingui possit melius pro-
venire.'

⁵ *Ocimum*] Basilicum Lobelio dic-
tum, in Advers. p. 215. et Gallis
quoque *Basilic*. A Matthiolo in
Diosc. lib. ii. p. 533. pingitur accu-
rate, et ocimum medium nuncupatur.

Parilibus optime seri ferunt: quidam et autumnis: ^b jubentque, cum hyeme seratur, aceto semen perfundi. Eruca quoque ^c et nasturtium vel æstate vel hyeme facillime nascuntur. Eruca præcipue frigorum contemtrix, diversæ est, quam lactuca, naturæ, concitatrix ^d Veneris: idcirco jungitur illi ^e fere in cibus, ut nimio frigori par fervor immixtus temperamentum æquet. Nasturtium ^f nomen accepit a nasturium tormento. Et inde vigoris significatio proverbio ¹ ^g id vocabulum ² usurpavit, veluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni.

XLV. Ruta quoque ^h seritur Favonio, et ab æquinotio autumnis: ¹ odit hyemem, ⁱ et humorem, ac simum. Apri-



CAP. XLIV. 1 Vet. Dalec. *significatione proverbium*.—2 Cornarius, *ejus esum*.
CAP. XLV. 1 Ita codd. Regg. Brot. et Editio princeps. *autumno* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *autumni* habent etiam

NOTÆ

In horto Regio vidimus. Parilia Romæ celebrata xi. Kalend. Maias, diximus sup. lib. c. 66. Colum. xi. 3. seri ocimum circa Idus jubet.

^b *Quidam et autumnis*] Colum. xi. 3. Etiam Aprili enim seritur, ut cito nascatur, aqua calida perfundi Palladius jubet, in Aprili, tit. 3.

^c *Eruca quoque*] Ita Pallad. lib. ii. in Januar. tit. 14. pag. 41. Nostris, *Roquette*. A Matthiolo pingitur in Diosc. lib. ii. pag. 530.

^d *Concitatrix*] Sic Diosc. ii. 170. Galenus de Alim. Facult. ii. 53. pag. 364. Columella in Hortulo: 'Et quæ frugifero seritur vicina Priapo, Excitet ut Veneri tardos eruca maritos.' Marcellus Empir. cap. 33. pag. 228. 'Ad abundantiam seminis præparandam, erucam decoctam bibat, quoties quisque inopia seminis se laborare perspexerit: vel potius assidue incoctam manducet.' Idcirco 'salaces erucas' Naso vocat de Remed. Amor. prope finem.

^e *Jungitur illi*] Lactucæ scilicet. Hoc ipsum fieri Galenus præcipit

loc. cit.

^f *Nasturtium*] 'Nasturtium nonne vides,' inquit apud Nonium Varro, 'ab eo dici quod nasum torqueat?' Et Auctor Moreti: 'Quæque trahunt acri vultus nasturtia morsu.' Porro nasturtii iconem apud Lobel. vide in Observ. pag. 107. Nostris *Cresson Alenois*: Narbonensibus, *Nasitort*.

^g *Proverbio*] Adagium id est, *ἔσθι κάρδαμον*, dictum olim in socordem, ignavum, hebetem. Vossium vide in Etymol. verbo Nasturtium. Auctor *Geopon. xii. 27. φασὶ δὲ τοὺς ἐσθίον- τας κάρδαμον, δευτέρους τὴν διάνοιαν γίνεσθαι. Αἰὺντες vescentes nasturtio mentis acumine subtiliores evadere.*

^h *Ruta quoque*] Pingitur a Lobelio ruta hortensis, in Observ. pag. 506. Gallis, *de la Rue*. Et hanc autumnis seri, differri mense Martio, præcipit Colum. lib. xi. cap. ult.

ⁱ *Odit hyemem*] Theophr. Histor. vii. 5. *Aquas et simum*, inquit, *olera omnia diligunt, præter rutam*: Φίλυδρα δὲ πάντα τὰ ἄλλα λάχανα, καὶ φιλόκοπρα, πλὴν πηγάνου.

cis^j gaudet et siccis, terra quam² maxime lateraria. Cineres vult^k nutriri: hic et semini miscetur, ut careat crucis. Auctoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Invenio mustum rutatum populo datum a Cornelio Cethego, in consulatu¹ collega Quinti Flaminii,³ comitiis peractis. Amicitia^m est ei et cum fico, in tantum, ut nusquam lætior proveniat, quam sub hac arbore. Seritur et surculo, melius in perforatamⁿ fabam indito, quæ succo nutrit comprehendendo surculum. Seritur et a seipsa.^o Namque incurvato cacumine alicujus rami, cum attigerit terram, statim radicitur. Eadem et ocimo^p natura, nisi quod difficiliter crescit. Sed durata runcatur non sine difficultate, pruritivis ulceribus,^{4q} ni munitis manibus id fiat, oleo defensis. Conduntur autem et ejus folia, servanturque fasciculis.

XLVI. Ab æquinotio^r verno seritur apium, semine paululum¹ in pila pulsato.⁵ Crispus sic putant fieri, aut



Dalec. Elz. Gronov. et al. veit. ante Harduin.—2 Cod. Dalec. *terraque quam*.—3 *Quinti Flaminii* Brotier in Notis. *Quinti* etiam codd. Regg. Brot. 1. 2. Edd. ante Brotier, *Quintii*.—4 Cod. Dalec. uterque et Chiff. *prorivius ulceribus*; Gronov. et al. ante Harduin. *provenientibus hulceribus*.

NOTÆ

^j *Apricis*] Palladius lib. iv. in Martio, tit. 9. p. 90. 'Prosequuntur etiam maledictis, et maxime in terra soluti lateris ponunt, quod prodesse certissimum est.' Columella xi. 3.

^k *Cinere vult*] Pallad. loc. cit. 'Hoc mense ruta seritur, locis apricis, solius cineris inspersione contenta.'

¹ *In consulatu*] Anno Urbis ccccxxi. Sed vitio facti Consules abdicarunt: ut in Fastis recte est annotatum.

^m *Amicitia*] Pallad. loc. cit. 'Sub fici arboris umbra libentius acquiescit.' Adde et Arist. c. 20. problem. 18. p. 773. quærentem, 'Quam ob causam ruta insita in ficum, pulcherrima, plurimaque proveniat.'

ⁿ *Melius in perforatam*] Pallad. loc. cit. 'Nonnulli ramulos rutæ pertusæ fabæ inserunt, vel bulbo, atque ita obruunt, alieno vigore servandos.'

^o *Seritur et a seipsa*] Nempe propagine, uti fere de rubis dictum est xvii. 21. Sic etiam Pallad. loc. cit.

^p *Eadem et ocimo*] Ut propagine nimirum, æque atque ruta, seratur.

^q *Pruritivis ulceribus*] Natis ulceribus ex prurigine. Vide Notas et E-mend. num. 19.

^r *Ab æquinotio*] Pallad. lib. v. in Aprili, tit. 3. p. 110. et Colum. xi. 3.

⁵ *In pila pulsato*] Hoc est, in vase concavo, sive mortario, pinsi prius necesse est. De pilæ vocis usu, eo

si satum calcetur cylindro pedibusve. Proprium ei, quod colorem mutat. Honos ipsi¹ in Achaia, coronare victores sacri certaminis Nemeæ.

XLVII. Eodem tempore seritur menta planta:^a vel si nondum germinat, spongia. Minus hæc^b humido gaudet. Æstate viret, hyeme flavescit. Genus ejus sylvestre mentastrum^c est. Et hoc propagatur, ut vitis, vel si inversi rami^d serantur. Mentæ nomen^e suavitas odoris apud Græcos mutavit, cum alioqui mintha vocaretur, unde nostri nomen declinaverant.¹ Grato mensas odore² percurrit in rusticis dapibus. Semel sata, diutina ætate durat. Congruit pulegio,^f cujus natura in carnariis reflorescens

CAP. XLVI. 1 Cod. Dalec. paulum; Chiff. paulum in pilato. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. pro *pulsato*, habet *pinsito*, e Columel.

CAP. XLVII. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps.' Brotier. *declinaverunt* edd. vett. et Gronov. *declinaverunt* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 'Ita bene cod. Reg. 2.' Brotier. Edd. ante Brotier, *Grato menta*

NOTÆ

intellectu, alibi egimus. Expressum hoc a Columella xi. 3. pag. 397. 'Si crispæ frondis apium fieri maluerit, semen ejus inditum pilæ, et saligneo palo pinsitum, exspoliatumque, in linteolis ligatum obruet. Potest etiam citra hanc operam fieri crispum qualitercumque satum, si cum est natum, incrementum ejus supervoluto cylindro coëreant.' Sic etiam Pallad. loc. cit. et Theophr. his prior, Hist. ii. 5. et de Causis v. 6. p. 331.

¹ *Honos ipsi*] Juvencalis Sat. viii. 226. 'Graiaque apium meruisse coronæ.' Idcirco Nemeæum apium Nicandro dicitur in Theriac. p. 47. Suidas, tom. ii. p. 213. Νεμέας σέλινα. Vide Plutarch. Sympos. Quæst. v. 3. p. 676. quibus adde quæ diximus xv. 5.

^a *Eodem . . . planta*] Transferri mentam in planta ait æquinoctio verno: ac si nondum germinaverit, radice seu spongia, ut diximus. Pingitur a Dodonæo menta prima, pag.

95. *De la mente, du Baume.*

^b *Minus hæc*] Vide Notas et E-mend. num. 20.

^c *Mentastrum*] Dioscoridi iii. 42. ἡδύσμον ἄγριον, *menta sylvestris*: officinis, alba menta. Iconem exhibet idem Dodonæus, p. 96. Græci καλαμίνθην vocant, inquit Apuleius, cap. 91. Gallis, *Mente sauvage*. In Nothis Diosc. p. 454. τὸ δὲ ἡδύσμον ἄγριον, ὃ 'Ρωμαῖοι μεντάστρουμ καλοῦσι.

^d *Vel si inversi rami*] Colum. xi. 3. 'Mentæ si forte semina defecerunt, licet de novalibus sylvestre mentastrum colligere, atque ita inversis cacuminibus disponere: quæ res feritatem detrahit, atque edomitam reddat.'

^e *Mentæ nomen*] Diosc. iii. 41. Ἡδύσμος, οἱ δὲ μίνθην. Et Galeus de Simp. Medic. Facult. lib. vi. p. 176. Ἡδύσμον, ἔτι δὲ μίνθην εὐώδη προσαγορεύουσιν.

^f *Congruit pulegio*] Nostri *Pouliot* vocant. Regium vulgatum *pouliot*

sæpius dicta est. Hæc quoque servantur simili genere, mentam dico, pulegiumque, et nepetam.⁵

Condimentorum tamen omnium fastidiis cuminum^h amicissimum.³ Nascitur in summa tellure vix hærens, et in sublime tendens. In putridis et calidis maxime locis, medio serendum vere. Alterum ejus genus sylvestre quod rusticum vocant, alii Thebaicum: si tritum ex aqua poterit, in dolore stomachiⁱ prodest. In Carpetania^j nostri orbis maxime laudatur: alioqui Æthiopico^k Africoque palma est. Quidam huic Ægyptium præferunt.

XLVIII. Sed præcipue olusatrum^l miræ naturæ est.

mensas.—3 ⁴ Codex uterque, *nepitam in condimento sumpta. In omnia (lego, ad omnia) quæ fastidio sunt, cuminum amicissimum. Vet. nepitam. Condimentariorum tamen omnium stomachi fastidiis; al. Vet. omniumque fastidiis.* Dalec. *nepitam. Condimentorum, &c.* Gronov. et al. ante Harduin.

NOTÆ

royal, delineatur a Lobelio in Observat. p. 266. De pulegio porro in carnariis reforescente diximus XVIII. 60.

⁵ *Et nepetam*] Quæ sylvestre pulegium etiam appellatur, *Pouliot sauvage*. Vide Dodonæum, p. 98. Alia est nepeta vulgaris officinarum, quæ menta cataria, *l'herbe au chat*. Alii *nepitam* scribunt.

^h *Cuminum*] Cuminum Latini juxta et Galli vocant: Hebræi ipsi כמון *cammon*: rura nostra, *conin*. Utrumque genus, sativum et sylvestre, quale nos vidimus, a Dodonæo pingitur p. 298.

ⁱ *In dolore stomachi*] Adversus tormina et inflationes, bibi tritum ex aqua: ex vino ad imbecillitatem stomachi, jubet Diosc. III. 69.

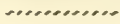
^j *In Carpetania*] Diosc. loc. cit. in Carthagine Hispaniæ oppido. Toleum in Hispania est Carpetanorum caput.

^k *Æthiopico*] Quod Hippocrates Regium vocat, quoniam illud palmare putat, inquit Diosc. III. 68. secun-

das defert Ægyptio.

^l *Sed ... olusatrum*] Sive atrum olus, sic dictum a semine et radice atra. Colum. XI. 3. p. 398. 'Atrum olus, quod Græcorum quidam vocant *ἵπποσέλινον*, nonnulli *σμύρνιον*,' &c. Adde Apuleium lib. de Virtutibus Herb. c. 107. In Græcis vero Hesycheus: *Σμύρνιον, τοῦ ἵπποσελίνου ὁ καρπὸς, καὶ αὐτὴ ἡ βοτάνη*. Schol. Nicandri, in Theriac. p. 39. *Τὸ Σμύρνιον ὁμοίον ἐστὶ τῷ μεγάλῳ σελίῳ ὃ καὶ ἵπποσέλινον καλεῖται σμυρνεῖον δὲ, ἐπειδὴ ἐμφερές ἐστὶ τῇ σμύρνῃ κατὰ τὴν ὁσμὴν*. Et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 230. *Σμύρνιον, οἱ δὲ ἵπποσέλινον ὀνομάζουσιν ἄγριον*. Cave porro agi nunc existimes de hipposelino, de quo instituta oratio est c. 37. quanquam et illud smyrnium nuncupatum sit, teste Diosc. III. 78. De smyrnio vere ac proprie dicto nunc sermo est, cui etiam in Cilicia hipposelini tributa appellatio est, ut prodidit idem Diosc. cap. seq. Hipposelinum illud Theophrasti est, idemque smyrnion Dioscoridis, a

Hipposelinum Græci vocant, alii smyrnium.¹ E lacryma caulis sui nascitur. Seritur et radice. Succum ejus^m colligunt,² myrrhæ saporem habere dicunt. Auctorqueⁿ est Theophrastus, myrrha sata natum. Hipposelinum veteres^o præceperant in locis incultis, lapidosis, juxta maceriam seri: nunc et repastinato seritur, et a Favonio post æquinoctium autumnum.³ Quippe cum capparibus^p quoque seratur siccis maxime, area in defossum cavata,⁵ ripisque undique circumstructis lapide: alias evagatur per agros, et cogit solum sterilescere. Floret æstate: viret^q usque ad Vergiliarum occasum, sabulosis^r familiarissi-



CAP. XLVIII. 1 Cod. Dalec. *smyrniūm*.—2 *Succum ejus qui colligunt Gronov. et al. ante Harduin. Mox, myrrhæ, et paulo post myrrha, cod. Dalec.*—3 'Ita codd. Regg. Lang. et Editio princeps.' Brotier. *autumni Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recent.*—4 Ita edd. vett. et Gronov. *cappari ex codd. Harduinus, quem secuti sunt Miller. Bipont. et Franz.*—5 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. *area in defosso cavata Gronov. al. vett.*

NOTÆ

Matthiolo delineatum, p. 773, quale in Horto visum a nobis. De eo rursus xxvii. 109.

^m *Succum ejus*] Theophr. Hist. vii. 6. *Γίνεται δὲ καὶ τὸ δάκρυον ἐξ αὐτοῦ ὁμοιον τῇ μύρρα· οἱ δὲ φασιν ὅλως μύρραν. Lacryma ex eo fluit myrrhæ assimilis: quidam omnino myrrham id esse asseverant.* E radice potius quam e caule succum manare scimus.

ⁿ *Auctorque*] Verba hæc sunt Græci scriptoris, Hist. ix. 1. *Καὶ τινες ἀκούσαντες ὡς ἐντεῦθεν ἢ σμύρνη, ἡγοῦνται βλαστάνειν ἐξ αὐτῆς ἰπποσέλινον φυτεύεται γὰρ καὶ ἀπὸ δακρύου τὸ ἰπποσέλινον. Cum ex hipposelino myrrham nasci quidam audivissent, hipposelinum ex myrrha provenire etiam putarunt, quæ lacryma hipposelini est. Seritur et hipposelinum sua lacryma.*

^o *Hipposelinum veteres*] Columella loc. cit. de hipposelino, quod et olusatrum, et smyrnium pariter appellat: 'Pastinato,' inquit, 'loco semine debet conseri, maxime juxta

maceriam: quoniam et umbra gaudet, et qualicumque convalescit loco.'

^p *Quippe cum capparibus [cappari]* 'Cappari' neutro genere dicitur, et 'capparibus' fœminino. Colum. xi. 3. 'Capparibus: . . . si serenda fuerit, sic cum locum desiderabit: isque debet ante circumdari fossula, quæ repletur lapidibus, et calce, vel Punico luto, ut sit quasi quædam lorica, ne possint eam percurrere prædicti seminis frutices: qui fere per totum agrum vagantur, nisi munimento aliquo prohibiti sint. . . . Et noxium virus habent, succoque suo sterile solum reddunt.' Capparis in Gallia, un Caprier, vel, ut aliis visum est efferre, un Capiet. Capparis retuso folio apud Lobel. in Observ. p. 359. Mospeli in hortis pulchre et copiose fruticat.

^q *Floret. . . viret*] Hæc a Theophr. Hist. vi. 5.

^r *Sabulosis*] Theophr. loc. cit. *Χαλ-*

num.⁶ *Vitia ejus*,⁵ quod trans⁷ maria nascitur, diximus inter peregrinos frutices.

XLIX. Peregrinum et Careum,¹ gentis sui¹ nomine appellatum, culinis principale. In quacumque terra seri vult, ratione eadem, qua olusatrum. Laudatissimum tamen in Caria, proximum Phrygia.

L. *Ligusticum*^a sylvestre est in Liguriae suae montibus: seritur ubique: suavius sativum, sed sine viribus. Panacem^b aliqui vocant. Cratevas^c apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat: ceteri fere conyzam, id est, cunilaginem: ¹ thymbram vero, quæ sit cunila. Hæc apud nos habet vocabulum et aliud, satureia dicta^d in condi-

//////////

Harduin. Miller. Bipont. et Franz.—6 Dalec. *familiarissima*. Vid. XIII. 44.—7 Dalec. *quæ trans*.

CAP. XLIX. 1 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. et Bipont. *gentis suæ* Harduin. 2. 3. Miller. et Franz. et sic Vet. Dalec.

CAP. L. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ‘Vet. *cunizam idem cunilaginem, &c. Lego, conyzam, cunilaginem. Idem vero thymbram, quæ sit.*’ Dalec. Gronov. et al. vett. *conyzoides, cunila-*

NOTE

ρει δὲ ὑφάρμοις καὶ λεπτογέλοις χωρίοις.

⁵ *Vitia ejus*] Dicta hæc XIII. 44.

¹ *Careum*] Apicio quoque VII. 2. *Careum*. Dioscoridi III. 66. Κάρος. Pingitur a Dodonæo, p. 297. In Officinis *Carvi* nominari: apud Germanos Bohemique, non in Caria modo, unde origo nominis, frequens nasci prodit.

^a *Ligusticum*] Diosc. III. 58. Λιγυστικὸν φέεται μὲν πλεῖστον ἐν Λιγυρίᾳ, ὅθεν καὶ τὴν προσωνομίαν ἔσχηκεν. Πανάκες δὲ αὐτὸ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι, κ. τ. λ. Eadem habet Oribas. lib. XI. fol. 204. Siler montanum Dodonæi est, a quo accurate delineatur, quale in Horto Regio vidimus, p. 308. Gallis, *Sermontaine*. Officinis nonnullis, *Seseli*, sed falso.

^b *Panacem*] Quoniam panaci Heracleotico et viribus simile est, et radice atque caule, inquit Diosc. loc. cit.

^c *Cratevas*] Græcorum inconstan-

tiam in assignandis plantarum nominibus obiter indicat, non usquequaque approbat. Et falso quidem cunilæ bubulæ nomen esse Ligustico inditum, diserte admonet, xx. 60.

^d *Satureia dicta*] Thymbra igitur gemina: et utraque affinis alteri: altera Græcorum, Latinorum altera, quæ et satureia, thymbræ quidem æmula, et cunila appellata: sed discrepans tamen a thymbra. Colum. IX. 4. p. 320. ‘Thymbræ, vel nostratris cunilæ, quam satureiam rustici vocant.’ Et in Hortulo: ‘Et satureia thymi referens, thymbræque saporem.’ Scribonius Largus Compos. 124. ‘Cunila, quam satureiam quidam vocant.’ Satureiam seu cunilam Galli nunc *Sarriette* nominant. Pingitur a Dodonæo, p. 288. Thymbra, p. 287. Utramque Regio in horto vidimus. Thymbra in Græcia frequens, maximeque in Chio, teste Anguillara,

mentario genere. Seritur mense Febuario, origano æmula.² Nusquam utrumque additur, quippe similis effectus. Sed cunilæ Ægyptium origanum tantum præfertur.

LII. Peregrinum fuit et lepidium.^e Seritur a Favonio: dein cum fruticavit, juxta terram^f præciditur: tunc run-catur, stercoraturque: per biennium hoc. Postea iisdem fruticibus utuntur, si non sævitia hyemis ingravat, quando impatientissimum est frigorum. Exit et in cubitalem altitudinem, foliis laurinis, sed mollibus: ususque ejus¹ non sine lacte.

LIII. Gith pistrinis,^g anisum et anethum culinis et medicis nascuntur. Sacopenium^h et ipsum in hortis quidem, sed medicinæ tantum.

LIII. Sunt quædam comitantia aliorum satus, ut papaver. Namque cum brassica seritur, ac portulaca:¹ et eruca cum lactuca. Papaveris sativi tria genera: candidum,ⁱ cujus semen tostum in secunda mensa^j cum melle apud antiquos dabatur.² Hoc et panis^k rustici crustæ inspergitur,³ affluso ovo inhærens, ubi inferiorem crustam apium⁴ githque cereali sapore condiunt. Alterum genus¹



ginem.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *thymo æmula*, e Diosc.

CAP. LI. 1 Pintian. *usus ejus*.

CAP. LIII. 1 Vet. Dalec. *et portulaca*. Mox, *et eruca et cum lactuca* alii ap. Dalec.—2 Cod. Dalec. *edebatur*.—3 Dalec. *inspergunt*.—4 'Amni, vel

NOTÆ

par. 12. p. 203.

^e *Lepidium*] Gallis, *Passerage*. Iconem vide apud Dodonæum, p. 704. nos plantam ipsam in horto Regio vidimus.

^f *Juxta terram*] Colum. xi. 3. 'Lepidium velut porrum sectivum demetere poteris, rarius tamen,' &c.

^g *Gith pistrinis*] Gith Dioscoridi II. 93. *μελάριθιον* dicitur, cujus semen inspergi gratissime panibus condiendis monet: idcirco pistrinis nascitur. De eo rursum xx. 71. Sativum melanthium depictum vide apud Dodon.

p. 301. Gallis, *de la Nielle*: etsi dubitat Anguillara, par. 12. p. 216.

^h *Sacopenium*] De eo dicemus xx. 75.

ⁱ *Candidum*] *Pavot blanc*. Vide apud Dodon. p. 442.

^j *In secunda mensa*] 'Cocetum,' inquit Festus, 'edulii genus ex melle et papavere factum.'

^k *Hoc et panis*] Annon idcirco dictum est a Marone, 'Cereale papaver?'

¹ *Alterum genus*] *Pavot noir*, apud eundem Dodon. loc. cit.

est papaveris nigrum, cujus scapo inciso lacteus succus excipitur. Tertium genus^m rhœam^s vocantⁿ Græci, id nostri erraticum. Sponte quidem, sed in arvis^o cum hordeo⁶ maxime nascitur, erucae simile, cubitali altitudine, flore rufo et protinus deciduo: unde et nomen^p a Græcis accepit. De reliquis^q generibus papaveris sponte nascentis dicemus in medicinæ loco. Fuisse autem in honore apud Romanos semper, indicio est Tarquinius^r Superbus, qui legatis a filio missis decutiendo papavera in horto altissima, sanguinarium illud responsum hac facti ambage reddidit.

LIV. Rursus alio comitatu æquinoctio autumnii seruntur coriandrum, anethum, atriplex, malva, lapathum, cærefolium, quod pæderota^a Græci vocant: et acerrimum sa-



animum. Apium inspergi nusquam alibi legitur.' Dalec.—5 Dalec. rhæada.—6 Cod. Dalec. sed maturius cum hordeo.

NOTÆ

^m Tertium genus] Quod libro sequente c. 77. inter sylvestria, sativaque, medium genus facit. Est illud erraticum Dodonæi, p. 444. Lobelii quoque, in Observ. p. 143. Apud Gallos *Coquelicot, ou pavot sauvage*.

ⁿ Rhœam vocant] Galenus de Fac. Simp. Med. I. VII. p. 207. 'Ροιὰς ὀνομάζονται. Et paulo post, ὀνομάζουσι ροιάδα. Rhæada sane rectius diceret: sed Latino ritu ac sono efferre maluit, quod et alias ei familiare est. Sic Q. Serenus caput 38. p. 150. 'de ischia' inscripsit, cum 'de ischiade' dici ars Græcorum postulet.

^o Sed in arvis] In segetibus, ἐν ἀρούραις φέεται, inquit Diosc. IV. 64. a quo iisdem fere verbis describitur, uti et a Theophr. prius Hist. IX. 13.

^p Unde et nomen] 'Ἀπὸ τοῦ ῥέειν, quod fluere, ac decidere sonat. Diosc. Μήκων ροιάς ἠνόμασται δὲ διὰ τὸ ταχέως τὸ ἄρθος ἀποβάλλειν.

^q De reliquis] Lib. XX. c. 76.

^r Tarquinius] Simile Thrasybuli

factum inaudierat, de quo Herod. I. V. p. 324. Vide Livium lib. I. p. 19. Flor. I. 7. p. 18. Frontin. Strateg. c. 1. et Valerium denique Max. VII. 4. 2. Dissidet a ceteris scriptoribus Naso, qui in liliis id factum ait, quod in papaveribus alii, Fast. II. 703. 'Hortus odoratis suberat cultissimus herbis, Sectus humum rivo lene sonantis aquæ. Illic Tarquinius mandata latentia nati Accipit, et virga lilia summa metit. Nuntius ut rediit, decussaque lilia dixit: Filius, Agnosco jussa parentis, ait. Nec mora, principibus cæsis ex urbe Gabina, Traduntur ducibus mœnia nuda suis.'

^a Quod pæderota] Sic Apuleius c. 104. 'Græci pæderota vocant. . . . Latini cærefolium.' Columella in Hortulo: 'Jam breve chærephyllum.' Et XI. 3. 'Chærephyllum, itemque olus atriplicis, circa Kalend. Octobr. obrui oportet non frigidissimo loco. . . . Papaver et anethum eadem habet conditionem sationis, quam chære-

pore,^b ignei effectus,^c ac saluberrimum corpori, sinapi,^d nulla cultura, melius tamen planta^e tralata. Quin e diverso vix est sato semel eo liberare locum, quoniam semen cadens protinus virescit. Usus ejus etiam pro pulmentario in patellis decocto, citra intellectum acrimoniæ.^a Coquantur et folia,^f sicut reliquorum olerum. Sunt autem trium^g generum: unum gracile, alterum simile rapi foliis, tertium crucæ. Semen optimum Ægyptium. Athenienses^h napy appellaverunt, alii thapsi, alii saurion.

L.V. Serpylloⁱ et sisymbrio montes plerique¹ scatent, sicut in Thracia: utique deferunt ex his² avulsos ramos, seruntque.^j Item Sicyone^k ex suis montibus, et Athenis

^a Sine ullo sensu acrimoniæ.

//////////

CAP. LIV. 1 Margo edd. Dalec. decocto. Citra int. acrim. coquantur ejus folia.

CAP. LV. 1 Theophr. in marg. Ed. Dalec. plantaque.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. ubi aquæ deferunt ex iis Gronov. et vulgg.

NOTÆ

phyllum, et atriplex.' Gallis, *Cerfeuil*. A Dodonæo delineatum, pag. 688. Aliud porro ab isto olere acanthi genus est, de quo dicturi sumus XXII. 34. quanquam et istud aliqui, ut Plinius admonet, pæderota similiter vocant.

^b *Et acerrimum sapore*] Ad sinapi hæc pertinent, de quo statim fit mentio: quanquam ad cærefolium Plinius alter retulit, de Re Med. IV. 37. 'Cerifolio,' inquit, 'igneæ vis, et acerrima est.' Falso.

^c *Ignei effectus*] Impositum certe corpori pusulas, instar ignis, excitat: quod in quibusdam morbis expetitur: atque hæc curatio *σιναπισμὸς* dicitur, de qua Cælius Aurelianus, Celsusque ipse passim.

^d *Sinapi*] *Moutarde*. Vide iconem apud Lobel. in Observ. p. 100. 'Sinapi sativum crucæ aut rapi folio.'

^e *Melius tamen planta*] Pallad. lib. XI. in Octob. tit. XI. p. 150. 'De quo semen legere disponis, suo loco esse

patieris: quod ad escam parabis, robustius facies transferendo.'

^f *Coquantur et folia*] Et cymæ de quibus Colum. XI. 3.

^g *Sunt autem trium*] Hoc tergeminum sinapis genus, nec Dioscoridi, nec Theophrasto notum.

^h *Athenienses*] *Νάπυ* Attici pro *σινηπι* dixere, teste Athen. I. IX. De reliquis nominibus, vide Notas et Emend. num. 21.

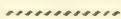
ⁱ *Serpyllo*] Nostri *Serpolet* vocant. Pingitur a Matthiolo in I. III. Diosc. p. 724. Vide Notas et Emend. num. 22.

^j *Scruntque*] Planta serunt. Pallad. in Martio: tit. 9. 'Nunc etiam serpyllum seritur plantis et semine.' Colum. XI. 3. 'Thynnum, et transmarina cumila, et serpyllum. . . hæc tres et semine et plantis circa æquinoc-tium vernum seruntur.'

^k *Item Sicyone*] Theophr. Hist. VI. 7.

ex Hymetto. Simili modo¹ et sisymbrium serunt. Lætissimum^m nascitur in puteorum parietibus, et circa piscinas ac stagna.

LVI. (IX.) Reliqua sunt ferulacei generis ceu fœniculum,ⁿ anguibus (ut diximus)^o gratissimum, ad condienda plurima, cum inaruit.¹ Eique perquam similis thapsia, de qua diximus^p inter externos frutices. Deinde utilissima funibus cannabis^q scribitur a Favonio.^r Quo densior est, eo tenuior.^{2, s} Semen ejus cum est maturum, ab æquinotio autumnii dstringitur,³ et Sole, aut vento, aut fumo^t siccat. Ipsa cannabis vellitur post vindemiam, ac lucubrationibus^u decorticata purgatur. Optima Alabandica,^v plagarum præcipue usibus. Tria ejus ibi genera. Improbatur^w cortici proximum, aut medullæ: laudatissima^z est et medio,



CAP. LVI. 1 Cod. Dalec. *in aruerii*.—2 Ita codd. Harduini, et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller, Bipont. et Franz. *eo tenerior* cod. Reg. Brot. 1. edd. vett. et Gronov.—3 Chiff. *dstringitur*.—4 Ita ex codd. Harduinus et recent. *proxima, aut med. laudatissima* Vet. Dalec. Legitur et

NOTÆ

¹ *Simili modo*] Hoc est, etiam planta. Auctor Geopon. XII. 35. Σισύμβριον Theophr. I. 1. Dicemus de eo, XX. 91.

^m *Lætissimum*] Theophr. Hist. VI. 7. Ἐλαξέστατος δὲ εἰς φράσιν.

ⁿ *Fœniculum*] Græcis μάραθρον, *Fennouil*, vulgo notum. Pingitur a Dodon. p. 295.

^o *Ut diximus*] Lib. VIII. 41.

^p *De qua diximus*] Lib. XV. 43.

^q *Cannabis*] *Chanvre*. Iconem vide apud Dalecamp. Hist. Plant. IV. 64. p. 467.

^r *A Favonio*] Ultimo mense Februario seri Palladius præcipit, I. III. in Febr. tit. 5.

^s *Quo densior est, eo tenuior*] Vide Notas et Emend. num. 23.

^t *Aut venio, aut fumo*] Gratius, in Cyneget. ‘Illa vel ad flatus Helices appande serenæ, Vel caligineo laxanda reponito fumo.’

^u *Ac lucubrationibus*] Lucubratione vespertina, vel autelucana, ut dictum est, XVIII. 63. Est enim illud e nocturnis operibus, quæ vigilia constant, cum sint noctes tum tanto ampliores. ‘Malus est autem paterfamilias,’ ut dictum est XIX. 8. ‘quisquis interdum faceret, quod nocte posset, nisi in tempestate cæli.’

^v *Alabandica*] Gratius in Cyneget. vs. 46. ‘At pauper rigui custos Alabandicus horti Cannabis nutrit sylvas, quam commoda nostro Armenta operi! gravis est tutela sed ipsis, Tu licet Æmonios includas rebus ursos.’ Valide, inquit, prædam sibi conceditam tuebuntur plagæ ex cannabi Alabandica, ne qua perumpat: ne Æmonii quidem ursi.

^w *Improbatur*] Stupa vocatur id quod lini cannabisve cortici vel medullæ est proximum.

quæ mesa^x vocatur: secunda Mylasea.^y Quod ad proceritatem quidem attinet, Rosea^z agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus.^a Semen⁵ ejus^b in Italia cibus est. Conditur quippe, duratque in urceis vel anni spatio. Duo ejus genera: ^c caules, et racemi. Corymbiam hanc vocant, corymbosque^d quos condiunt.

LVII. (X.) Morbos hortensia quoque sentiunt, sicut reliqua terræ sata.¹ Namque et ocimum^e senecta degenerat in serpyllum, et sisymbrium in mentam.^{2 f} Et ex semine^g brassicæ veteris rapa fiunt, atque invicem. Et necatur³ cuminum ab limodoro,^{4 h} nisi repurgetur. Est autem unicaule,

//////////

laudatissima in Chiff. laudatissimum Gronov. et al. ante Harduin.—5 *German margo* edd. Dalec. et Gronov.

CAP. LVII. 1 Chiff. terra sata.—2 'Theophrastus Hist. Plant. II. 5. εἰς μίθρον. Male Editio princeps, in *zmintham*. Aliæ, in *calamintham*.' Brotier. Dalec. Elz. Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. in *calamintham*.—3 *Enecaturo* Vet. Dalec.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ab *hamodero* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr. ab *imo*

NOTÆ

^x *Quæ mesa*] Μέση Græcis *media* est.

^y *Mylasea*] A Mylasis oppido Carinæ, de quo v. 29.

^z *Rosea*] Id ei cannabi nomen a Roseæ campis, de quibus in agro Sabino dictum est III. 17. et XVII. 3.

^a *Ferulæ . . . diximus*] Lib. XIII. 42.

^b *Semen ejus*] Sic umbellam vocat, quæ semen complectitur, cum cauliculis.

^c *Duo ejus genera*] Ejus nempe seminis, seu fructus, qui edulis est, duo sunt genera: alterum e caulibus petitum, alterum e racemis quos condiunt. De ferulæ conditura, Columellam vide XII. 7.

^d *Corymbosque*] Corymbi proprie dicuntur hederarum uvæ, dependentibus acinis coactæ: transferuntur tamen ad multos herbarum fructus, quarum fastigia acini jucunda vetustate comant.

^e *Namque et ocimum*] Pallad. lib. v. in Aprili, tit. 3. p. 110. 'Rem miram de ocimo Gargilius Martialis affirmat, quod modo purpureos, modo albos flores, modo roseos pariat: et si ex eo semine frequenter seratur, modo in serpyllum, modo in sisymbrium mutetur.' Hoc vero Plinius a Theophrast. hausit, de Causis v. 8. pag. 333.

^f *In mentam [calamintham]*] Quam superius mentastrum, et sylvestre mentæ genus vocavit, c. 47. In mentam mutari, εἰς μίθρον, dixit Theophr. Hist. II. 5. et Hist. VI. 7. et de Causis II. 8. Uterque recte.

^g *Et ex semine*] Hæc totidem verbis Varro de Re Rust. I. 40. p. 65. et Palladius lib. III. in Februar. tit. 24. p. 68.

^h *Ab limodoro*] Vide Notas et Emend. num. 24. Limodorum statim ab radice cumino adnasci, nec caule

radice bulbo simili, non nisi in solo gracili nascens. Alias ⁱ privatim cumini morbus scabies. Et ocimum ^j sub Canis ortu pallescit. Omnia vero ^k accessu mulieris menstrualis flavescunt.^l Bestiolarum quoque genera innascuntur. Napis culices,^m raphano ⁿ erucæ, et vermiculi: item lactucis et oleri: utrisque hoc amplius, limaces et cochleæ. Porro vero privatimⁿ animalia, quæ facillime stercore injecto capiuntur, condentia in id se. Ferroque^o non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocimum, auctor est Sabinus^o Tiro in libro Cepuricon, quem Mæcenati dicavit.

LVIII. Idem contra formicas, non minimum hortorum exitium, si non sint rigui, remedium monstravit, limum marinum, aut cinerem,^o obturandis earum foraminibus. Sed efficacissime heliotropio herba necantur. Quidam et aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicina est, siliquas una seri:^p sicut olerum cicer;^q arcet enim^r erucas. Quo si omissa jam natæ sint,^r remedium



dorso Gronov. et al. vett.—5 *Alius Vet. Dalec.*—6 *Radicular pulices, brassicæ margo* edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.—7 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. *lactucis, porris et aliis pluribus animalia, &c. in id se: et hoc amplius limaces seu cochleæ. Ferro,* e Theophr.—8 *Sabinus Chiff.*

NOTÆ

esse absimili, prodit Theophr. Hist. VIII. 8. οὐκ ἀπεμφερὲς τῷ κωνυφῷ, κ. τ. λ.

ⁱ *Alias privatim*] Theophr. VIII. 10. Ἐνια δὲ καὶ ψώρας καὶ ἄλμαις, καθάπερ τὸ κύμινον. Nonnulla etiam scabie atque salsugine pereunt ut cuminum.

^j *Et ocimum*] Theophr. Hist. VII. 5. Ἐπὶ δὲ τὸ ἄστρον ὠκίμων λευκαίνεται.

^k *Omnia vero*] Vide quæ diximus VII. 13.

^l *Flavescunt*] Ita Mss. recte, ut diximus XV. 36.

^m *Napis culices*] Auctor Geopon. XII. 7. et Theophr. Hist. VII. 5.

ⁿ *Porro vero privatim*] Quæ in porro animalia nascuntur, ἐν τῷ πράσῳ, inde πρᾶσοκουρίδες appellantur: hæc ster-

cus avide appetunt, in illudque subeunt, et ibi quiescunt. Tunc venari ea facile est: alias capiendi nulla facultas datur. Theophr. Hist. VII. 5.

^o *Aut cinerem*] Pallad. I. 35. pag. 28.

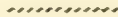
^p *Siliquas una seri*] Præcipue ervinas. Theophr. loc. cit. Pallad. loc. cit. 'Ut olera animalia infesta non generent . . . præstare fertur ervum aliquantulum satum, præcipue ubi radices et rapa nascuntur.' Eadem habet Anatolius in Geopon. XII. 7. pag. 319.

^q *Sicut olerum cicer*] Pallad. loc. cit. 'Cicer inter olera, propter multa portenta, serendum est.'

^r *Arcet enim*] Arcet erucas ab olera

est absinthii succus decocti inspersus: et sedi, quam^s aizoum vocant: genus hoc herbæ diximus. Semen olerum si succo ejus madefactum seratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum vero^t nec erucas,² si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere, foeminæ duntaxat. Adversus erucas^u et cancerum fluviatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant. Sunt qui sanguineis^v virgis tangant ea,³ quæ nolant his obnoxia esse. Infestant culices hortos viguos præcipue si sint arbusculæ aliquæ. Hi galbano^w accenso fugantur.

(XI.) Nam quod ad permutationem^x seminum attinet, quibusdam ex iis firmitas major est, ut coriandro, betæ, porro, nastartio, sinapi, crucæ, cunilæ, et fere acribus. Infirmiora autem sunt atriplici,⁴ ocimo, cucurbitæ, cucumi: et æstiva omnia hybernis magis durant: minime autem gethyum. Sed ex his quæ sunt fortissima, nullum ultra



CAP. LVIII. 1 Vet. Dalec. *jam enatae sint.*—2 Dalec. *nec crucis*; Vet. Dalec. *necari.*—3 Ita Chiffi. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *tangunt ea* Dalec. Elz. al. vett. et Gronov. Mox, cod. Dalec. *nolint infestari.* Infestant.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sunt gethyo atriplici.*—5 *Cunilis*

NOTÆ

cicer. Has tamen ciceri ipsi innasci auctor est Ælianus Hist. Anim. ix. 39.

^s *Et sedi, quam*] Subintellige, quam herbam. Id vero jam superius attingit, xviii. 45. Vide quæ ibi diximus. Columella xi. 3. p. 405. ‘Ubi apricis regionibus post pluvias noxias incenserunt animalia, quæ a nobis appellantur erucæ, Græce autem κάρπαι nominantur, vel manu colligi debent, vel matutinis temporibus fructes olerum concuti . . . Id tamen supervacuum est facere, si ante sationem semina, uti jam prædixi, succo herbæ sedi macerata sunt: nihil enim sic medicatis nocent erucæ.’

^t *In totum vero*] Pallad. i. 35. pag. 31. ‘Omnia semina horti vel agri feruntur ab omnibus malis et monstris

tuta servari, si . . . equæ calvaria, sed non virginis, intra hortum ponatur, vel etiam asinæ: creduntur enim sua præsentia fecundare quæ spectant.’

^u *Adversus erucas*] Pallad. loc. cit. p. 28. ‘Aliqui fluviales caneros pluribus locis intra hortum clavis figunt.’

^v *Sunt qui sanguineis*] E sanguineo frutice, de quo xvi. 30.

^w *Hi galbano*] Pallad. i. 35. p. 29.

^x *Nam quod ad permutationem*] Adversus permutationem, ne mutantur, ne vetustate deteriora fiant. E Theophrasto petitum illud, Hist. vii. 6. Τῶν δὲ σπερμάτων τὰ μὲν ἐστὶν ἰσχυρότερα, τὰ δὲ ἰσθενέστερα πρὸς διαμόνην, κ. τ. λ. Nam quæ reliqua hac sectione continentur, ea totidem verbis Græce habet.

quadrimum utile est, duntaxat serendo. *Culinis*^{s y} et ultra tempestiva sunt.

LIX. *Peculiaris*^a medicina raphano, betæ, rutæ, cunilæ, in salsis aquis, quæ et alioqui^t plurimum suavitati et fertilitati conferunt. Ceteris dulcium^b aquarum rigua prosunt. Utilissimæ ex iis, quæ frigidissimæ, et quæ potu suavissimæ. Minus utiles e stagno,^c et quas elices^{2 d} inducunt, quoniam herbarum semina invehunt. Præcipue tamen imbres alunt. Nam et *bestiolæ*^e innascentes necantur.³

LX. (XII.) His horæ^f rigandi, matutina^t atque vespera, ne infervescat aqua Sole. Ocimo tantum^g et meridiana: etiam satum celerrime erumpere putant, inter initia ferventi aqua aspersum. Omnia autem^h translata meliora grandioraque fiunt, maxime porri, napique.² In translationeⁱ



Gronov. et al. ante Harduin. ita quoque codd. manuscripti. *Culinis* emendavit Pintian. e Theophr. Hist. Plant. VII. 6. receperunt Harduin. Miller. Biont. et Franz.

CAP. LIX. 1 Hæc, et alioqui, desunt in cod. Dalec.—2 Chiff. et quæ ilices.—3 Nam et bestiolas innascentes necant Vet. Dalec.

CAP. LX. 1 Chiff. matulino.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. radiculæ,

NOTE

^y *Culinis*] Ad usum culinarum. Vide Notas et Emend. num. 25.

^a *Peculiaris*] Theophr. de Causis II. 7. p. 240. 'In olerum genere,' inquit, 'humoribus salsis juvantur βάφανος, τεύτλιον, πήγανον, εὔζωμος, brassica, beta, ruta, eruca: hæc enim cum aquis salsis rigantur, longe meliora evadunt.'

^b *Ceteris dulcium*] Reliqua deinceps e Theophr. accepta, Hist. VII. 5.

^c *Minus utiles e stagno*] Verba hæc sunt Græci scriptoris, loc. cit. Χελριστὰ δὲ τὰ ἄλυσκὰ, καὶ δυσμενῆ. Ubi legisse Plinius videtur, καὶ τῆς λίμνης, vel aliunde accepisse.

^d *Et quas elices*] Elices sunt sulci aquarii, teste Columella II. 8. Theophrast. loc. cit. Διὸ καὶ ἐκ τῶν ὀχετῶν

ἤττον εὔχρηστα· συμπεριφέρει γὰρ σπέρματα τῆς πῶας.

^e *Nam et bestiolæ*] Theophr. Ἀγαθὰ δὲ τὰ ἐκ Διός· ταῦτα γὰρ δοκεῖ καὶ φθίρειν τὰ θηρία γινόμενα, τὰ γόνιμα κατεσθίοντα.

^f *His horæ*] Et hæc a Theophr. Hist. VII. 5.

^g *Ocimo tantum*] Theophr. loc. cit. et Pallad. lib. v. in Aprili, tit. 3. pag. 110.

^h *Omnia autem*] Theophr. loc. cit. qui pro napsi, βάφανιδας habet, raphanos.

ⁱ *In translatione*] Theophr. loc. cit. ubi pro raphano, βάφανον in exemplum affert, hoc est, brassicam: quam Plinius vocabulo Græco expressit.

et medicina est, desinuntque sentire injurias, ut gethyum, porrum, raphani,³ apium, lactucæ, rapæ,⁴ cucumis. Omnia autem sylvestria^j fere sunt et foliis minora, et caulibus, succo aciora:⁵ sicut cunila, origanum, ruta. Solum vero^k ex omnibus lapathum sylvestre melius: hoc in sativis rumex^l vocatur, nasciturque fortissimum: traditur certe semel satum durare, nec vinci unquam a terra,⁶ maxime juxta aquam. Usus ejus cum ptisana tantum in cibis levio-rem gratio-remque saporem præstat. Sylvestre^m ad multa medicamina⁷ utile est. Adeoque nihil omisit cura, ut carmine quoque comprehensum reperiam, in fabis⁸ capriniⁿ fimi singulis cavatis, si porri, erucæ, lactucæ, apii, intubi, nasturtii semina inclusa serantur, mire provenire. Quæ sunt sylvestria,⁹ eadem in sativis sicciora intelliguntur, et aciora.

LXI. Namque et succorum saporumque dicenda differentia est, vel major in his quam pomis.^p Sunt autem acres^q cunilæ, origani, nasturtii, sinapis. Amari, absinthii, centaurei. Aquatiles,^r cucumeris, cucurbitæ, lactucæ.



e Theophr.—3 Ibid. ex eodem, *raphanidas*.—4 Chiff. *rapa*.—5 Vet. Dalec. *succoque acriora*.—6 Cod. Dalec. *nec unquam vitiari terra*.—7 Idem codex, *medicamenta*.—8 Vet. Dalec. *in globis*.—9 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. et recentt. *sunt et sylvestria* edd. vett. et Gronov. Mox, Vet. Dalec. *iisdem sativis sicciora i, et acutiora*.

NOTÆ

^j *Omnia autem sylvestria*] Hæc deinceps e Theophr. Hist. vii. 6. ubi pro cunila *θύμβραν* adducit, de qua diximus c. 50.

^k *Solum vero*] *Lapathum sylvestre*, inquit Theophr. loc. cit. sativo suavius est ad gustum: succo tamen acidiore est: τὸν δὲ χυλὸν ὕμωσ ὀξύτερον ἔχει.

^l *Hoc in sativis rumex*] Cum in hortis seritur. Vide xx. 85.

^m *Sylvestre*] Dicemus de eo libro seq. c. 85.

ⁿ *In fabis caprini*] In globulis fimi, fabæ magnitudine, si cujusque gene-

ris semina condantur.

^o *Quæ sunt sylvestria*] Theophr. Hist. vii. 6. Πάντα δὲ καὶ ξηρότερα τῶν ἡμέρων καὶ ἴσως αὐτῷ τοῖσιν πολλὰ καὶ δριμύτερα καὶ ἰσχυρότερα.

^p *Quam pomis*] Quot in pomis saporum sint genera, dictum est antea, xv. 32.

^q *Sunt autem acres*] Theophr. Hist. i. 19. Οἱ δὲ δριμύεις, οἶον ὀριγάνου, θύμβρας, καρδάμου, γάπυος, οἱ δὲ πικροί, ἀψινθίου, κενταυρίου.

^r *Aquatiles*] Theophr. loc. cit. Ἄλλη δὲ ὕδαρής . . . οἶον σικίου, κολοκύνθης, θριδακίνης.

Acuti, thymi,^s cunilæ.¹ Acuti et odorati,^t apii, anethi, fœniculi. Salsus tantum e saporibus non nascitur, aliquando extra insidit pulveris modo, ut cicerculis tantum.^{2 u}

LXII. Atque ut intelligatur vana, ceu plerumque, vitæ persuasio: panax piperis saporem reddit, et magis etiam siliquastrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, smyrnium myrrhæ.^{1 v} De panace^w abunde dictum est. Libanotis^x locis putribus^z et macris ac ros-cidis seritur semine. Radicem habet^y olusatri, nihil a thure differentem. Usus ejus post annum stomacho saluberrimus. Quidam eam nomine alio rosmarinum appellant. Et smyrnium^z olus seritur iisdem locis, myrrhamque radice resipit. Eadem et siliquaastro satio. Reliqua a ceteris et odore et sapore differunt, ut anethum. Tantaque



CAP. LXI. 1 Duo codd. Dalec. et Chiff. *Acuti tantum cunilæ tumi*; unde Dalecampius legit *tani*, de quo XXI. 50. Sic et Turneb.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et cuniculis*, &c. Vet. Dalec. *et circulis tantum aquæ: ut intelligatur*, &c. Gronov. et al. vett.

CAP. LXII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *myrrha myrrhæ* Gronov. et al. vett. *myrris myrrhæ* margo edd. Dalec. et Gronov.—2

NOTE

^s *Acuti, thymi*] Vide Notas et Emend. num. 26.

^t *Acuti et odorati*] Theophr. loc. cit. Αἱ δὲ καὶ εὐωδίαν, ὥσπερ αἱ τοῦ σελίνου, ἀνήθου, μαράθρου, καὶ τῶν τοιούτων.

^u *Ut cicerculis tantum*] Vide Notas et Emend. num. 27. Theophrasti ἐρεβίνθους Plinius *cicerculus* ubique red- dit.

^v *Smyrnum myrrhæ*] Vide Notas et Emend. num. 28.

^w *De panace*] Lib. XII. c. 58.

^x *Libanotis*] Oribasii interpret lib. XI. fol. 204. ‘Libanotis vero, quam rosmarinum Romani vocant, qua utuntur ii qui coronas nectunt.’ Est seseli Æthiopicum herba Dodonæi, p. 310. non Rosmarinum hortense nostrum, quod vulgo *Romarin* appella-

mus. Libanotidem in horto Regio vidimus.

^y *Radicem habet*] Foris nigricantem, intus candidam. Diosc. lib. III. c. 87. ‘ῤίζα δὲ λευκή, εὐμεγέθης, ὄξουσα λιβά- νου. Radix alba et prægrandis, thuris odorem habet. Et paulo ante, genus libanotidis alterum agnoscit, quod radicem habeat, ῤίζαν ἐκ μὲν τοῦ ἐκτὸς μέλαιναν θλασθεῖσαν δὲ λευκήν.

^z *Et smyrnium*] Illud nimirum, de quo superius dictum est, c. 48. De eo-rursus Plinius XXVII. 109. ‘Radicis odor myrrhæ habet qualitatem: unde et nomen.’ Galenus de Alim. Facult. II. 52. pag. 363. tom. VI. τὸ σμύρνιον ait Romæ maxima copia distrahi, et habere quiddam aromaticum, καὶ τι καὶ ἀρωματῶδες ἔχει.

est diversitas atque vis, ut non solum aliud³ alio^a mute-
tur, sed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui
opsoniis acetum: ^a eodem cellarii in saccis odorem vino
gravem.

Et hactenus hortensia dicta sint, ciborum gratia duntaxat.
Maximum quidem opus in iisdem naturæ restat, quoniam^b
proventust antum adhuc, summasque quasdam tractavi-
mus. Vera autem cujusque natura non nisi medico effectu⁴
pernosci potest, opus ingens occultum divinitatis, et quo
nullum reperiri possit majus. Ne singulis id rebus contex-
eremus,⁵ justa fecit ratio, cum ad alios medendi desideria
pertinerent, longis utriusque dilationibus futuris, si miscu-
issemus. Nunc suis quæque partibus constabunt, pote-
runtque a volentibus jungi.

^a *Apio admixto in opsoniis coqui mitigant aceti vim.*

//////////

Vet. Dalec. *putridis*.—3 *Ms. alius*; subaudi 'sapor.' Dalec.—4 Margo
edd. Dalec. et Gronov. *effecto*.—5 Vet. Dalec. *herbis attexeremus*.

NOTÆ

³ *Aliud alio*] Alius sapor alio vin-
citur.

^b *Quoniam*] Quoniam uti quæque

proveniant, explicuimus: ac de sin-
gularum natura summatim atque ge-
neratim tractavimus.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XIX.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. CAP. I. *Sed fractum tusumque*] Ita rescripsimus ex cod. Reg. 2. cum prius legeretur, *sed passum tusumque*. Astipulatur ei lectioni Apuleius in libro de Remediis salutaribus, quem Salmasius quoque vidit, in Solin. pag. 261. Sic enim is Plinianum locum hunc totum compilavit: 'Parvo ergo semine nascitur, quod orbem terrarum ultro citro portat, tam gracili avena, tam non alte a tellure sublata: nec viribus suis nexum, sed fractum tusumque, et in mollitiem lanæ coactum.'

2. CAP. II. *Et hi casses vel ferri aciem vincunt*] Prius legebatur, *et hæc casses ferri, &c.* Mss. *et etasceve*. Nos ex conjectura ita rescripsimus. In Mss. *re pro vel nobis* haud semel occurrit, ut alibi rursum monituri sumus.

3. CAP. X. *CCCXC. annis ante nos*] Nempe anno Urbis conditæ ccccxl. ut dictum est xiii. 30. et xv. 1. Hæc vero Plinius commentabatur anno ncccxxx. ut ipsemet fatetur xiv. 5. Quare a Theophrasto ad Plinium intervallum fuit cccxc. annorum, non, ut libri hactenus editi exhibent,

ccccxc. addita perperam centenarii nota, quæ superfluit.

4. CAP. XII. *Et quod in Thracia iton, et quod in Græcia geranion*] Mutilus hic locus in libris hactenus editis fuit hoc modo, *et quod in Thracia ceranium*. Nos reuinximus feliciter, ut remur, ex libri hujus Indice, in quo diserte legitur, ex Mss. omnium fide, *Misy, iton, geranion*: nec paulo sane certius ex ipso Theophrasto, hæc tria tuberum genera iisdem fere verbis laudante, apud Athen. lib. ii. p. 62. λέγει δὲ περὶ αὐτῶν Θεόφραστος· τὸ ὕδρον ὃ καλοῦσιν τινες Γεράνειον, καὶ εἶτι ἄλλο ὑπόγειον. Καὶ πάλιν· Ἡ τῶν ἐγγεωτόκων τούτων γέννησις ἴμα καὶ φύσις, οἶον τοῦτε ὕδρου, καὶ τοῦ φουμένου περὶ Κυρήνην, ὃ καλοῦσιν μίσυ. Δοκεῖ δ' ἡδὺ σφόδρα τοῦτ' εἶναι, καὶ τὴν ὀσμὴν ἔχειν κρεῶδη. Καὶ τὸ ἐν τῇ Θράκιῃ δὲ γενόμενον ἴρον, κ. τ. λ. *De tuberibus hæc Theophrastus. Tuber quod geranion quidam nuncupant, et si quid aliud sub terra generatur. Ac rursum: Eorum quæ sub terra pariuntur, ejusmodi natura est atque generatio, quemadmodum tuberis, et misy: sic enim vocant quod circa Cyrenen gignitur, et suavissimi gustus*

esse credunt, et odore carnis. Est et ejusmodi iton, quod in Thracia effodiunt, &c. Adde et Apuleium, qui cum librum suum de salutaribus herbarum remediis ex Plinio concinnarit, hunc locum integrum fere sic repræsentat: ut Salmasius etiam vidit, in Solin. p. 708. 'Simile est quod in Cyrenaica provincia vocant misy, præcipuum suavitate odoris ac saporis: et quod in Thracia iton, et quod in Græcia geranium.' Eustathius in Il. Δ. tuber geranium pariter vocari auctor est: ξστι γὰρ κατὰ τὸν μίκητα καὶ τὸ ὕδρον τὸ καὶ γεράνειον κατὰ τινας.

5. CAP. XV. *Caule ferulaceo, aut simili crassitudine*] Ita Mss. omnes, Reg. Colb. Th. Chiff. non, uti hactenus editi, *haud simili*. Favet Theophr. Hist. VI. 3. Τὸν δὲ καυλὸν ἡλίκον νάρθηξ, σχεδὸν τε καὶ τῷ πάχει παραπλήσιον.

6. Ibid. *Folium ipsum vero deciduum*] Hactenus *vere* legebatur: unde arrepta statim a Criticis, quos Salmasius secutus est in libello, cui titulum fecit Præfationis ad Plinium, p. 104. occasio calumniandi, perverse omnino reddita esse a Plinio hæc Theophrasti verba, Hist. VI. 3. ἅμα μὲν οὖν τῷ ἤρι τὸ μάσπετον ἀφήσι, quibus ille non amitti vere, sed emittitum potius folia significat: at suspicionem omnem erroris abstulit sincera lectio codicum Mss. Reg. 1. Colb. Chiff. &c. in quibus *vero*, non *vere*, legitur. Quo porro tempore ea decidant, Plinius ipse post paulo declarat, 'Folia aurei coloris pro semine fuisse, cadentia a Canis ortu Austro flante.' Cui sententiæ Theophrastus ipse prævit, ut in prioribus Notis monuimus.

7. Ibid. *Rhizias, atque caulias, vilior illo ac putrescens*] Constans hæc est exemplarium omnium scriptura, Reg. Colb. Th. Chiff. &c. qua succum cauliam appellatum viliozem esse, præstantiorem rhizian, haud obscure declaratur. Favet Theophrastus

Hist. IX. 2. a quo hæc manarunt: Καλοῦσι δὲ τῶν ὀπῶν τούτων, τὴν μὲν καυλίαν, τὸν δὲ ρίζιαν· καὶ ἔστι βελτίων ὁ ρίζιαν· καθαρὸς γὰρ καὶ διαφανὴς, καὶ ξηρότερος· ὁ δὲ καυλίαν ὑγρότερος. Nequicquam refragante Apuleio, qui dum hunc locum transcriberet ex vitioso codice, in lib. de remediis herbarum *vilior ille* legisse in eo videtur.

8. CAP. XVIII. *Caule ferulaceo, tenui, et ipso cibus indigenarum expetito, et unguentis, quicquid sit cum quo decoquatur*] Libri hactenus editi, et *tingenti*. Mss. omnes, Reg. Colb. Th. etiam quos Pintianus vidit, *unguenti*: quod ille approbat, ac veteri more dictum pro *ungenti* putat. Nos ex conjectura, et cibus caulem eum, et unguentis expetitum interpretamur, quicquid sit demum id eum quo decoquatur, seu rosa, seu lilium, aliudve simile quidpiam, unde unguenta constant: quæ planissima hujus loci sententia est.

9. CAP. XIX. *Hortoque et foco tantum contra invidentium effuscationes dicari videmus in remedio Satyrica signa*] Sic totidem plane apicibus ac literis, teste Dalecampio, Chiffletianus codex: sic et alii probatissimi, quos habemus. Prius legebatur, *Hortoque et fores tantum contra invidentium effuscationes dicari videmus. In remedio Satyrica signa*. Salmasius, Exercit. in Solin. pag. 310. *Hortoque et foro* mavult: cetero a nobis facit. Hortos certe dicari, vel fores, nulla veterum monumenta indicant: dicari signa, tralatitium est: uti vel ex una hac inscriptione palam est, quam Gruterus affert, pag. 66. LIBERO. AVG. SIGNVM. SILENI. ET. SATYRI. Ut vero *horto et foco*, cum Mss. exemplaribus, quam *horto et foro*, ex Salmasii conjectura, quam nullis ille argumentis constabit, libentius amplectamur, hæc faciunt. Primum, conditorum exemplarium auctoritas, a quibus discedere religio est.

Deinde quod fabri quoque ante camina ipsi sua suspendere soliti erant signa ejusemodi, resque turpiculas, arcendæ invidiæ causa: Græci *προβασκάνια*, *mutonia* Latini dixere, in veteri Glossario. Testis Julius Polux VII. 24. pag. 351. Πρὸ δὲ τῶν καμίνων τοῖς χαλκεύσιν ἔθος ἦν γελοῖά τινα καταρτᾶν, ἢ ἐπιπλάττειν, ἐπὶ φθόνου ἀποτροπῇ· ἐκαλεῖτο δὲ βασκάνια, κ. τ. λ. Ut ab interiorum ædium foci ad fabrorum officinas hæc consuetudo transisse videri possit. Denique quod fluxisse hic mos a nobis credatur, ab illo foci exemplo, quod a Plinio recitatur lib. xxxvi. extremo, his verbis: ‘Non præteribo et unum foci exemplum, Romanis literis clarum. Tarquinio Prisco regnante tradunt repente in foco ejus comparuisse genitale e cinere masculini sexus: eamque quæ insederat ibi, Tanaquilis reginæ ancillam Ocrisiam captivam, consurrexisse gravidam. Ita Servium Tullum natum, qui regno successit. Inde et in regia cubanti puero caput arsisse visum, creditumque Laris familiaris filium. Ob id compitalia et ludos Laribus primum instituisse.’ Hoc et alii scriptores referunt, quos ibi appellaturi sumus. Quid porro similis veri, quam ob id quoque foco deinceps dicata signa Satyrica fuisse, quæ ipsa esse τὰ αἰδοῖα in Notis prioribus animadvertimus?

10. CAP. xxvi. Quando *phthisin cordi intus inhærentem*, &c.] *Phthisin* certe, ut libri omnes editi habent, hoc est, tabem, congruere huic loco aptius, quam *phthiriasin*, hoc est, morbum pedicularem, nemo, opinor, inficias ierit. Tamen, ne quid dissimulem, in Mss. Reg. 1. *tiriasin*, in Reg. 2. *phthiriasin* discrete legimus. Quin Plinius alter Valerianus appellatus de Re Medica IV. 1. hunc Plinii nostri locum exscribens, legisse sic omnino videtur. Nam de raphani virtutibus disputans, ‘Contra *phthiriasin*,’ inquit, ‘succus ejus ad-

hibetur, qui solus potest tenuitate subtili ad imi corporis liniamenta cor penetrare. Ægyptii enim reges, quibus erat studium scrutari corpora mortuorum, et causas valetudinum occulta fide recognoscere, in corde ipso nasci ejusmodi vitium prodiderunt.’ Quid si *φθειριάσεως*, seu pedicularis morbi, causas, quod Medicis omnibus adhuc latet, ex pravo cordis habitu repeti jubeat?

11. CAP. xxxi. *Sylvestri minor et humida*] Perperam in libris editis, *sylvestris minores tunida*, cum sequatur proxime, *effossa quoque diu vivit*. In Mss. Reg. &c. *minore tunida*. Firmat emendationem Theophrastus, a quo hæc profecta, Hist. VII.². τὸ δὲ ἄγριον βραχυτέραν. Πολυχρονιώτερόν τε τοῦ ἀγρίου . . . ἔχει δὲ σαρκώδη τὴν σάρκα, καὶ ἔνικμον· διὸ καὶ ἐξαιρεθεῖσα ζῆ πολλὸν χρόνον.

12. Ibid. *Florent confertim serpyllum, abrotonum*] Prius legebatur, *florēt cum fraxino*. Atqui florere fraxinum mature, et quidem priusquam serpentes prodeant, ipsemet admonuit XVI. 24. sero abrotonum, serpyllumque: abrotonum certe æstate, ut ait ipse XXI. 34. Ex Theophrasto, auctore certissimo, a quo hæc desumpta constat, medicinam huic loco fecimus. Sic enim ille Hist. VII. 3. Ἀνθεῖ δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἕκαστον ἀθρόον· τὸ δὲ κατὰ μέρος κάτω πρῶτον· εἶθ’ ὅταν ταῦτα ἀπανθήσῃ, τὰ ἄνω· διὸ καὶ πολυχρόνιον ἐν τῷ ἀνθεῖν, καθάπερ κύαμος, καὶ τῆς πύας τὸ ἡλιότροπιον, κ. τ. λ. Ubi perspicuum est, tum a Græco scriptore, tum a Plinio, qui locum eum summa fide expressit, opponi ea inter se quæ confertim, et quæ particulatim, seu primum ab imo florescunt. Id enim Latinus auctor imitatus statim subjicit, ‘Ocimum autem particulatim, et ab imo incipit.’

13. CAP. xxxii. *Est et colorum differentia. In Isso enim et Sardibus*, &c.] Prius legebatur, *Samo enim et Sardibus*. In Mss. Reg. Colb. Chiffli.

differentia amisso enim et Sardibus. Nostram egregie constabilit conjecturam Theophr. Hist. VII. 4. unde hæc accepta esse perspicuum est: 'Ἐν ἴσῳ γὰρ μὲν ἄλλα ὅμοια τοῖς λευκοῖς· λευκὰ δὲ σφόδρα τῇ χροίᾳ· φέρειν δὲ φασὶν ὅμοια τοῖς Σαρδιανοῖς.

14. CAP. XXXIII. *Si vulitur in capita]* Voculam *si*, quam libri hactenus editi omisere, magno totius sententiæ detrimento, ex Reg. cod. et Colb. supplevimus: 'et quod certius aliquanto est, ex Columella, quem Plinius nunc auctorem sequitur. Sic enim ille XI. 3. 'In eo autem porro, quod magni capitis efficere voles, servandum est, ut antequam translatum deponas, omnes radículas amputes, et fibrarum summas partes intondeas. Tum testulæ, vel conchæ,' &c. Fibras pro foliis eo capite haud raro usurpat.

15. CAP. XXXVI. *Nihil ocimo sæcundius]* Ita libri omnes, etiam manu exarati: reponere frustra conante Pintiano, *Nihil cumino sæcundius.* Facit enim pro recepta lectione Theophr. Hist. VII. 3. Πολυκαρπώτατον δὲ τὸ ὄκιμον.

16. CAP. XXXVII. *Aut variore, et leviore]* Sic pertinaciter libri omnes habent. Verum, an *leviore* rectius? nam læve, nec hirsutum, heleoselinii folium paulo ante commendat. An *latiore* sincerius? Nam Theophrastus, a quo hæc sumta plane constat, Hist. VII. 4. Ἀπὸ, inquit, *tum in foliis, tum in caulibus discrimen constat: aliud enim folio spisso, crispo, densoque: aliud variore ac latiore, cauleque majore.* Τῶν δὲ σελίμων καὶ ἐν τοῖς φύλλοις, καὶ ἐν τοῖς καυλοῖς αἱ διαφοραὶ τὸ μὲν γὰρ πυκνὸν, καὶ οὐλον, καὶ δασὺ τὸ φύλλον ἔχει· τὸ δὲ μακρότερον καὶ πλατύτερον· καυλὸν δὲ μείζω.

17. CAP. XXXVIII. *Astylida, quidamque eumuchion, quoniam hæc maxime refertur Veneri]* *Astylida*, legi oportere, non, uti prius, *Astylida*, evincit planissime hic Eustathii locus, unde

et quæ vis subsit ei voci, intelligas. Sic igitur ille in Iliad. X. pag. 1283. Δεδήλωται ἀλλαχοῦ (nempe pag. 849.) ὅτι ἐκ τοῦ στῦβιν γίνεται καὶ ὁ ἄστυτος· οἶον παρὰ Ξενόφωνα, Πελοπιδῶν ἄστυτος οἶκος· ἤγγον ἄκαρπος· ἄγονος... Φασὶ δὲ κατὰ τὴν περὶ τῶν Ἀθηναίων ἱστορίαν, καὶ θρίδακα τὴν ἐκ γενέσεως πλατύφυλλον, καὶ τεταμένην, καὶ ἄκαυλον, ἀστυτίδα καλεῖσθαι ὑπὸ γυναικῶν· εὐνοῦχον δὲ γε ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων· ἐπειδὴ, φησιν, ἀσθενεῖς εἰσι πρὸς τὰ κατὰ τὴν Ἀφροδίτην οἱ συνεχῶς χρώμενοι θρίδακι, κ. τ. λ. Athenæi locus quem spectat, e libro secundo est, pag. 69. Eadem habet Florentinus in Geopon. XII. 13. pag. 333. Plura apud Eustathium vide, tum loc. cit. tum pag. 849. et 862. quæ aut Græce transcribere, aut Latine reddere, pudor vetat. Porro ἀστυλις apud Hesyechium longe est aliud, nempe planta unde viscum legitur. Ebuli vero Poëta Comici, apud Athen. lib. II. pag. 69. tragœdiam scimus Ἀστυτίους appellatam, in qua de lactucæ viribus disputatur.

18. Ibid. *Cum prioris Cameli religio nimia cam negaret]* Visa nobis potior ea lectio est, quam quæ recepta hactenus, excogitata ab Hermolao est, *cum priores carerent, religione nunc omni caret.* In codice Reg. I. *cum priores cameli religio minime omni caret.* Apuleius, libro de remediis salutaribus, qui nondum editus in lucem, extat in Bibliotheca Regia, totus ex Plinii verbis concinnatus, hunc locum ita expressit: *Divus certe hac lactuca conserentus in agritudine fertur, prudentia Musæ Medici, cum prioris Cameli religio nimia ei abnegaret, vel ipso teste Salmasio, qui pariter vidit, in Solin. pag. 1270. In Chiff. cod. Cameli religio nimia omni caret.* Cameli nomen ei medico fuisse videtur: et in Gruteri sane inscriptionibus Camelium haud semel legimus. Cur in diversam plane conjecturam Hermolaus abiret, causa hæc fuit, quod ab esu lactucæ absti-

nuisse veteres existimaret, religione ductos, quoniam sub ea sepultum Adonin ferunt, ab apro interfectum: quam ob rem et mortuorum edulium *νεκρών βρώμα* ab Eubulo in Astytis lactuca nominatur, apud Athen. lib. II. pag. 69. Unde et Pellicerius in Notis Mss. num restitui locus hic ita posset, ambigebat: *Cum prior ætas eam religione Adonis nimia devitaret.* Sed hæc abesse nobis visa sunt longius a vestigiis veterum codicum, quibus instituisse propius videmur. Quanquam et vox illa *prioris* laud facit animo sane delicato satis: visumque aliquando satius legi, *Cum Artorii Camelii religio, &c.* Artorium enim Augusti Medicum in castris Philippensi prælio fuisse tradunt Eusebius in Chron. Lactantius II. S. Cælius Aurelianus III. II. et 14. Velleius Patere, lib. II. Val. Max. VII. 1. Utrum igitur ita legi præstabilis fuerit, permittimus legentium arbitrio. Ut in lactuca porro, sic in beta ægris danda, prisorum religio fuit, de qua Plinius ipse hujus libri cap. 40. 'Medici nocentiorum betam, quam olus, esse judicare. Quamobrem appositam non memini: degustare etiam religio est, ut validis potius in cibo sint.'

19. CAP. XLV. *Sed duraia runcatur, non sine difficultate, pruritiis ulceribus, ni munitis manibus id fiat*] In libris haecenus editis, *provenientibus ulceribus.* In Mss. Reg. et Colb. *pruritiis*: unde nos *pruritiis* effecimus. Adjuvat Columella XI. 3. 'Sed velata manu debet runcari, quam nisi contexeris, perniciose nascuntur ulcera. Si tamen per ignorantiam nuda manu runcaveris et pingui aëque tumor incesserit, oleo subinde peranguito.'

20. CAP. XLVII. *Minus hæc humido gaudet, astate viret*] Ita sane libri omnes. At ego libentius multo agnoverim, *Non minus hæc humido gaudet*, ut ad apium, de quo proxime sermo, respiciat: illud enim perinde

ac mentam humido lætari Columella scribit XI. 3. 'Apium,' inquit, 'præcipue aqua lætatur, et ideo secundum fontem commodissime ponitur.' Et paulo post: 'Menta dulcem desiderat uliginem: quam ob causam juxta fontem mense Martio recte ponitur.' Nisi forte, id quod simile veri arbitramur, de cælo, non de solo humido, intellexit Auctor, quoniam proxime sequitur, *astute viret.*

21. CAP. LIV. *Athenienses napy appellaverunt, alii thapsi, alii saurion*] De prima appellatione *νάπης* suo loco egimus: *Θάψι*, ob similitudinem cum ferulæ thapsiæ semine, qua de egimus XIII. 43. dici suspicabamur: *Σαύριον*, quod acrimonia sua, ceu lacterta, mordeat: est enim Græcis lacterta *σαύρα*. Quam ob causam et *σαυρίδιον* dixere nasturtium, quod nares torquet. Verum pro *thapsi*, num legi *thlaspi* sit satius, considerandum: nam XXVII. 113. *thlaspi* quidam napy vocant: et Hesyechius, *Θλασπίς*, inquit, *πάσα, ἢν ἔσται σαύριον.* Dictum autem *thlaspi* tum sinapi fuerit, a *θλάω*, quod molitur frangiturque.

22. CAP. LV. *Serpyllo et sisymbrio montes plerique scætant*] Ita libri omnes: quanquam sunt qui malint, *montes planique scætant.* Sed non admodum favet ei conjecturæ Theophrastus, a quo hæc desumpta sunt, e libro nempe Hist. Plant. sexto, cap. 4. *Πορ' ἔλλοις δὲ ὄρη πλήρη καὶ τόποι, καθέπερ ἐν τῇ Θράκη.* Quod porro proxime sequitur apud Plinium: *Sicut in Thracia: ulique deferunt ex iis avulsos ramos, seruntque:* sic restitutum a nobis intelligito, cum prius legeretur, *ubi aquæ deferunt... seruntque.* In Mss. *ut eaque deferunt.* At Theophr. loc. cit. qui Plinio præit, et nostram fuleit emendationem, et quæ sit loci sententia, aperit: *Καὶ γὰρ ἔρφυλλός ἐστιν ἕγρης, ὃν κομίζοντες ἐκ τῶν ὄρων φυτεύουσι· καὶ ἐν Σικυῶνι καὶ Ἀθήγησιν ἐκ τοῦ Ἰγμήττου. Et serpyllum*

sylvestre est, quod deferunt e montibus, seruntque: item Sicyone ex suis montibus, et Athenis ex Hymetto.

23. CAP. LVI. Quo densior est, eo tenuior] Ita scribi oportere, non tene-rior, rei fides historiaque comprobatur, non modo in cannabi, sed in omni plantarum genere, ut quo densius spissiusque sata sunt, eo graciliora surgant: alioqui quid cannabis tene-ritate opus, quando in usum cibi planta non veniat?

24. CAP. LVII. Et cuminum necatur ab limodoro, nisi repurgetur] Hactenus editum, ab imo dorso, quod plane insulsum est. Auctor emendandi Theophrastus extitit, a quo hæc accepta laud dubie, Hist. VIII. 8. τὸ δὲ ὑποφύμενον εὐθὺς ἐκ τῆς ῥίζης τῷ κυμίνῳ . . . τὸ λιμόδορον, μονόκαυλον, . . . ῥίζαν δὲ ἔχει ὑποστρόγγυλον. Quod autem statim ab radice cumino subnascitur, et limodorum vocatur, unicaule est . . . et radice subrotunda innititur. Sic enim in edit. Ald. et Basil. legitur. Alii αἰμόδαρον ἰμόδερον alii legi malunt, ut Dalecampius in Hist. Plant. pag. 485. Sed λιμόδορον omnino scribendum cum Pellicerio sentimus, in Notis marginalibus Mss. ad Theophrasti locum citatum.

25. CAP. LVIII. Culinis et ultra tempestiva sunt] Libri antehac editi, Culinis, inepte. Errorem Theophrastus reteggit, Hist. VII. 6. ubi in eodem argumento habitat: Πρὸς δὲ τὴν μαγειρικὴν χρεῖαν ἐπὶ πλείω διαμένει. Ad usum culinarium, sive cibarium, diutius perdurant. Vidit hoc ante nos Pintia-

nus.

26. CAP. LXI. Acuti, thymi, cunilæ] Prius legebatur, acuti tantum cunilæ. At in Mss. Reg. 1. Colb. &c. acuti tami, &c. In Reg. 2. Acuti tumi. Nos thymi auctore Theophrasto rescripsimus: sic enim ille Hist. I. 19. unde hæc accepta esse constat: Αἱ δὲ ἥδη δριμύτητά τινα ἔχουσι: καθάπερ ἢ τοῦ θύμου, καὶ θύμβρας. Nonnulli acrimonium quandam sortiuntur, ut thymus et saturcia.

27. Ibid. Ut cicerulis tantum. Atque ut] Insigniter corruptus ad hunc diem locus hic extitit, cum ita legeretur, et cicerulis tantum aquæ. Auctor emendandi fuit Theophrastus, a quo hæc Plinius, ut alia pleraque, mutuo accipit. Sic enim ille de Causis Plant. VI. 14. pag. 366. Οὐδὲν τῶν φυομένων ἄλυκόν ὥστε καὶ ἐν ἑαυτῷ τοιοῦτον ἔχειν τὸν χυλόν' ἀλλ' ἐν τοῖς περὶ τὰ ἔξω γίνεται τις ἀλμυρὸς οἶον καὶ τοῖς ἐρεβίνθοις. Nihil in genere plantarum salsum percipitur: scilicet ita ut in se talem habeat saporem. Sunt enim quorum summam partem duntaxat salsugo quædam obducit, ut cicer. Huius loci vitium subodoratus est ante nos Pintianus, qui ex eodem Theophrasti loco legi censuit oportere, ut ciceris tantum cuti.

28. CAP. LXII. Smyrniū myrrhæ] Subintellige, saporem reddit. Prius legebatur, myrrha myrrhæ, insulse. Ipsa loci sententia prodit, tergemina modo plantam laudari, libanotidem, siliquastrum, smyrniū: quarum naturæ deinceps explanantur.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XX.

Medicinæ ex his quæ seruntur in hortis.

I. **MAXIMUM** hinc opus naturæ ordiemur, et cibos suos homini narrabimus, faterique cogemus ignota esse, per quæ vivat. Nemo id parvum ¹ ac modicum existimaverit, nominum vilitate deceptus. Pax secum ² in his aut bellum naturæ dicetur, odia, amicitiaque rerum ³ surdarum ac sensu carentium: et, quo magis miremur, omnia ea hominum causa, quod Græci sympathiam appellavere: quibus cuncta constant,^a ignes aquis restinguentibus, aquas Sole ⁴

~~~~~

CAP. I. 1 Chiff. *vivat, ne id parvum.*—2 'Ita Mss. Regg. Editio princeps, et Cl. Rezzonicus. Frustra emendavit Gelenius, *Pax simul.*' Brotier. *Pax secum* etiam Chiff. *Pax simul* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—3 'Ita codd. Regg. Cl. Rezzonicus, et Editio princeps.' Brotier. Ita quoque Chiff. *amicitiæque rerum* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—4 Ita ex

#### NOTE

<sup>a</sup> *Quibus cuncta constant*] Mira est, cuncta constant, Sol ac Luna, quibus inquit, rerum etiam sensu carentium consensio et conspiratio ad hominum utilitates procurandas: quam conspirationem, ac veluti condolentiam et commiserationem Græci *συμπάθειαν* vocant: etsi ignes et aquæ, quibus cuncta gignuntur, perpetuum sibi bellum indixisse videantur. Hunc locum Pintianus cum non intelligeret, mutilum esse ac vitiatum falso existimavit: et *antipathiam* addi hic oportere.

devorante, Luna pariente, altero alterius injuria deficiente sidere. Atque ut a sublimioribus recedamus, ferrum ad se trahente magnetæ lapide, et alio rursus abigente<sup>b</sup> a sese: adamantem<sup>c</sup> opum gaudium, infragilem omni cetera vi et invictum, sanguine hircino rumpente, quæque alia in suis dicemus locis, paria, vel majora, mira.<sup>6</sup> Tantum venia sit, a minimis, sed a salutaribus ordienti, primumque ab hortensibus.<sup>7</sup>

II. (1.) Cucumim sylvestrem esse diximus,<sup>c</sup> multo infra magnitudinem sativi. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur elaterium,<sup>d</sup> succo expresso e semine.<sup>1</sup> Cujus causa nisi maturius<sup>2</sup> incidatur, semen exsilit, oculorum etiam periculo. Servatur autem<sup>e</sup> decerptus una nocte: postero

//////////

codd. Harduinus et recentt. *aquam sole* Gronov. et vulgg.—5 Chiff. *a sese adamantarum*.—6 Dalec. *miracula*.—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *venia sit si a min. sed a sal. ordiuntur p. ab hortensibus* Vet. Dalec. *venia sit a m. sed a s. ordienti, p. ab hortensibus* Gronov. et al. vett.

CAP. II. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *e fructu*; et sic toto capite, e Diosc.—2 Chiff. *maturus*.—3 Chiff. *quæque*.

#### NOTE

<sup>b</sup> *Et alio rursus abigente*] Nempe Theamede lapide, de quo xxxvi. 25. Vide Notas et Emend. num. 1.

<sup>c</sup> *Cucumim . . . disivimus*] Superiore libro, c. 24. Diosc. iv. 154. Σίκυς ἄγριος τῶν καρπῶν μόνῳ διαφέρει τοῦ ἡμέρου σίκυος ἐλέσσονα πολλῶν ἔχων, κ. τ. λ.

<sup>d</sup> *Elaterium*] Ita vocatur a Celso, v. 12. Galenus, tom. ii. in Explic. vocum Hippocr. p. 89. Ἐλατήριον, οὐ μόνον τὸ ἀπὸ τοῦ ἄγριου σικύου γηγόμενον, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ τῆν κίτῳ κοιλίαν καθαίρον. *Elaterium, non solum ex sylvestri cucumere factum, sed etiam omne quod aliena purgari per infernas partes.* Hesychius: ἐλατήριον, φέρμακον καθαρτικόν. Scribonius Largus, Compos. 70. 'Elaterium qui est succus cucumeris sylvatici.' Ἀπὸ τοῦ ἐλαῦν, *pellere*, quasi *depulsorium*, quod vim purgandi habet acrem.

<sup>e</sup> *E semine*] Hoc est, e fructu.

Theophrastum ex verbo reddit, ita statuentem, Hist. ix. 10. Τὸ δὲ σπέρμα χυλισθὲν ποιεῖ τὸ ἐλατήριον. *Succus expressus e semine facit elaterium.* At Diosc. iv. 155. Τὸ δὲ λεγόμενον ἐλατήριον ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν σικύων σκευάζεται, κ. τ. λ. ubi parandi idem artificium fusc edocet, quod a Plinio paulo contractius.

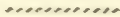
<sup>1</sup> *Nisi maturius*] Ante nimirum quam maturitatem sit assecutus. Nam si maturitas expectetur, tum tactu vel impulse tenuissimo pediculus cucumim destituit, factoque ostiolo statim interius humor summo cum impetu, una cum semine, ejaculatur. Cucumim asininum vocant: ut recte Anguillara par. 14. p. 291. Vidimus in horto Regio: est et in Eystetensi. A Dodonæo pingitur, p. 652.

<sup>2</sup> *Servatur autem*] Diosc. loc. cit.



die inciditur arundine. Semen quoque<sup>h</sup> cinere conspergitur, ad coercendam succi abundantiam : qui expressus suscipitur aqua cœlesti, atque subsidit : deinde Sole cegitur in pastillos, ad magnos mortalium usus. Obscuritates<sup>i</sup> et vitia oculorum sanat, genarumque ulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus vitium, non attingi uvas ab avibus. Radix autem<sup>j</sup> ex aceto cocta podagris illinitur, succoque dentium dolori medetur. Arida cum resina<sup>k</sup> impetiginem et scabiem, quæ<sup>l</sup> psoram<sup>l</sup> et lichenas vocant, parotidas<sup>m</sup> et panos<sup>n</sup> sanat, et cicatricibus colorem reddit. Et foliorum<sup>o</sup> succus auribus surdis cum aceto instillatur.

III. Elaterio<sup>a</sup> tempestivus<sup>i</sup> est autumnio : nec ullum<sup>b</sup>



CAP. III. 1 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Mil-

NOTE

<sup>h</sup> Semen quoque] Semen iterum pro fructu usurpat. Nunc a Diosc. parum discedit.

<sup>i</sup> Obscuritates] Diosc. loc. cit.

<sup>j</sup> Radix autem] Diosc. iv. 154. Marcellus Empir. c. 36. p. 250. Plinius Valer. III. 14. Apuleius, c. 113. tit. 1. 'Ad nervorum dolorem, et podagram : Cucumeris sylvatici radices in olei cibarii pondo tribus decoques ad tertias, et exinde perunges, sanabuntur.' Et tit. 4. 'Cum aceto decocta radix valet contra podagram.' Acepere omnes a Celso IV. 24. 'Fovere oportet spongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua cucumeris sylvestris radix decocta sit.'

<sup>k</sup> Arida cum resina] Diosc. loc. cit. Μετὰ ρητίνης τερεβινθίνης. Aridam autem radicem intellige : ξηρὰ δὲ καὶ λεῖα ἀλφούς, λέπρας, καὶ λειχῆνας σμήχει. Adde et Theophr. Hist. IX. 10.

<sup>l</sup> Quæ psoram] Ψώρα scabiei genus est, corporis summam contem varia erosionem depascens, furfurosaque magis quam squamosa ex se remittens. Vulgo, *le mal Saint Mein*. At λειχήν impetiginosi morbi genus, quod mentagram Latinos vocasse Plinius auc-

tor est XXVI. 2. fædo pariter cutis furfure totos primum vultus, deinde vero et colla, pectusque, et manus occupante, oculis tantum immunibus. Martialis XI. 99. 'Nec triste mentum, sordidique lichenes.' Gallis, *Dartre farineuse*.

<sup>m</sup> Parotidas] Παρωτίς. 'Tumores repentinos sub auribus innatos, parotidas vocamus,' inquit Theod. Priscianus I. 8. de parotidibus. Galli, *Parotide*.

<sup>n</sup> Et panos] Diosc. φύματα βήττει. Φῦμα tumor est præter naturam obortus in quacumque corporis parte, cum inflammatione : et hos appellant aliqui panos. Celso V. 25. panus tumor dicitur non altus, latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Sunt qui φύγεθλον dici Græce velint, et a phymate differre. Vide Gorræum in Definit. Med. Apuleius c. 113. tit. 3. pro panis tumores dixit.

<sup>o</sup> Et foliorum] Diosc. loc. cit. 'Ἀρμόζει δὲ ὁ τῶν φύλλων χυλὸς ἐνοσταζόμενος ἀταλγίαις. Sic et radicis succum ad sonitum aurium emendandum prodesse Celsus monet, VI. 7.

<sup>a</sup> Elaterio] Theophr. Hist. IX. 10.

ex medicamentis longiore ævo durat. Incipit a<sup>e</sup> trimatu. Si quis recentiore uti velit, pastillos in novo fictili igne lento in aceto domet. Melius, quo vetustius : fuitque jam<sup>2</sup> ducentis annis servatum, ut auctor est Theophrastus.<sup>d</sup> Et usque<sup>e</sup> ad quinquagesimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim veri experimentum est, si admotum priusquam extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat.<sup>3</sup> Pallidum<sup>f</sup> ac læve herbaceo ac scabro melius, ac leniter amarum. Putant<sup>g</sup> conceptus adalligato semine adjuvari, si terram non attigerit. Partus vero, si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab enixu rapiatur<sup>4</sup> extra domum.

Ipsum cucumim qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox in Arcadia, Cyrenis alii tradunt,<sup>5</sup> similem heliotropio,<sup>h</sup> cujus inter folia et ramos provenire magnitudine nucis juglandis. Semen autem esse<sup>i</sup> ad speciem scorpionum cauda repleta, sed candida.<sup>6</sup> Aliqui etiam ab eo scor-



ler. Bipont. et Franz. *Elaterium tempestivum* Gronov. et al. vett.—2 Cod. Dalec. *vetustius erit, jamque*.—3 Idem codex, *cogit*.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *ab ea eximatur et rapiatur* cod. Dalec. *protinus ab exitu rapiatur* edd. vett. et Gronov.—5 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Mox Cyrenis, alii in Arcadia tradunt* Gronov. et edd. vett.—6 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa, sed candida*

#### NOTE

τίλλεται δὲ τοῦ φθινοπώρου (τὸ σπέρμα,) τότε γὰρ βέλτιστον. *Legitur autumno fructus: tunc enim optimus ad elaterium concinnandum.*

<sup>b</sup> *Nec ullum*] Theophr. Hist. ix. 14.

<sup>c</sup> *Incipit a*] A bimatu ad decennium utile esse dejectionibus scribit Dioscor. loc. cit.

<sup>d</sup> *Theophrastus*] Hist. ix. 14.

<sup>e</sup> *Et usque*] Humorem servat ad illud usque tempus: quare etiam tum lucernis admotum, lucem extinguit, ob humoris copiam: ἄλλ' ἄχρι πενήκοντα ἐτῶν σβέννυσι προσαγόμενον τοὺς λύχνους· αἰτία δὲ τῆς χροιάτης ἡ ἰγρότης. Theophrastus loc. cit.

<sup>f</sup> *Pallidum*] Sic Dioscor. iv. 154. candidum ac læve, gustuque amarum, λευκὸν, λεῖον, πικρότατον τῇ γεύσει ἀπεπονί alteri quod scabrum est, et porracei herbivive coloris: τὸ μέντοι πρασίζον, καὶ τραχὺν, φαῦλον.

<sup>g</sup> *Putant*] Superstitiose.

<sup>h</sup> *Similem heliotropio*] Tricoeco nimirum, sive scorpiuro heliotropio, de quo xxii. 29. Hæc vero non de cucumere quovis, sed Arabico, Arcadico, Cyrenaicoque accipienda sunt.

<sup>i</sup> *Semen autem esse*] Semen cucumeris illo peregrino inclusum intelligit.

pionium cucumim vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus et semine et elaterio, et ad purgandum uterum alvosque. Modus portione virium ab dimidio obolo ad solidum.<sup>j</sup> Copiosius necat. Sic et contra phthiriasin<sup>k</sup> bibitur: et hydropises.<sup>7 1</sup> Illitum<sup>m</sup> anginas et arterias<sup>n</sup> cum melle et oleo vetere sanat.

IV. (II.) Multi hunc esse apud nos qui anguinus<sup>a</sup> vocetur,<sup>1</sup> ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto<sup>2</sup> sparsa mures non attingunt.<sup>3</sup> Idem<sup>4</sup> podagris cum articuli morbis<sup>5</sup> decoctum in aceto illiniunt,<sup>6</sup> præsentaneo remedio.

Gronov. et al. vett.—7 ‘In codd. Regg. et Editione principe, et *hydropicis*.’ Brotier. Ita quoque cod. Dalec.

CAP. IV. 1 Chiffli, vocatur.—2 Vet. Dalec. arbitrantur, cujus decocto.—3 Ita codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. mures de ejus medicina non attingunt Gronov. et al. vett. ‘Hæc, de ejus medicina, supervacua videntur.’ Dalec.—4 Idem cod. Dalec.—5 Ita codd. Harduini et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. cum articulorum morbis Gronov. et vulgg. et articulorum morbis Vet. Dalec.—6 ‘Ita codd. Regg. et Editio princeps.’

## NOTÆ

<sup>j</sup> *Ad solidum*] Ad integrum obolum. Diosc. loc. cit. ‘Ἡ δὲ τελεία δόσις, ὕβωλος ἢ δὲ ἐλαχίστη, ἡμιοβόλιον . . . πλείων γὰρ ποθὲν κίνδυνον ἐπιφέρει.’

<sup>k</sup> *Phthiriasin*] Φθειρίσσις, pedicularis morbus est in quo pediculi acervatim per cutim erumpunt. Gignuntur vero ii non in superficie cutis, ut furfures, ‘sed in ejus profundo,’ inquit Gorraeus in *Defin. Med.*

<sup>1</sup> *Et hydropises*] Mss. omnes, *hydropicis*. Sed *hydropises* legi structura orationis jubet. Est autem hydrops morbus, quem Latini aquam intercutem vocant: ejus tres species Celsus definit, III. 21.

<sup>m</sup> *Illitum*] Diosc. loc. cit. Συναγκηκοῖς δὲ διάχρισμα πρακτικὸν μετ’ ἐλαίου παλαιοῦ, ἢ μέλιτος, ἢ χολῆς ταυρείας. De angina Celsus IV. 4. ‘Pestiferum acutumque morbum in faucibus nostri anginam vocant: apud Græcos nomen, prout species est. Interdum enim neque rubor, neque tumor ul-

lus apparet, sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solvuntur: id συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesque, cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusque est: id ὡς συνάγχη vocatur. Illa communia sunt: æger non cibum devorare, non potionem potest: spiritus ejus includitur. Levius est, ubi tumor tantummodo et rubor est, cetera non sequuntur: id παρασυνάγχην appellant.<sup>2</sup>

<sup>n</sup> *Et arterias*] Hoc est, fauces, angina scilicet et suffocatione spiritus laborantes. In faucibus enim aspera arteria est, qua spiritus conceptaculum, quo vox editur.

<sup>a</sup> *Qui anguinus*] Cucumis flexuosus Lobelio, a quo pingitur in Observat. p. 363. ita dictus a figura fructus, qualem in horto Regio vidi-mus.

Lumborum vero dolori semine Sole siccato, dein trito, XX. x. pondere<sup>7</sup> in hemina dato aquæ. Sanat et tumores subitotum illitum cum lacte<sup>8</sup> mulierum. Purgat eas<sup>b</sup> elaterium. Sed gravidis<sup>c</sup> abortum facit. Suspiriosis prodest. Morbo vero<sup>d</sup> regio in nares conjectum. Lentigines<sup>e</sup> ac maculas e facie tollit in Sole illitum.

v. Multi eadem omnia sativis attribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Namque et eorum semen, quantum tres digiti apprehenderit, cum cumino tritum, potumque in vino, tussientibus auxiliatur. Sed et phreniticis<sup>f</sup> in lacte mulieris. Et dysentericis<sup>f</sup> acetabuli mensura. Purulenta<sup>g</sup> autem exspuentibus cum cumino pari pondere, et jociuneris vitiis in aqua mulsa. Urinam movet<sup>h</sup> ex vino dulci, et in renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur.

vi. Pepones<sup>i</sup> qui vocantur, refrigerant maxime in cibo,

*Brotier. illinunt Gronov. edd. vet. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—7 'In Mas. Reg. 1. et 2. et Editione principe, XXX. pondere. Unde, ut videtur, legendum, XX. X. pondere, id est, viginti denariorum pondere. Male in recentioribus editionibus emendatum, triginta denariorum pondere: maxime cum ille cucumis violentissimum sit remedium.' Brotier. Sole siccato, dein trito XX. cod. Dalec. Sole siccato, dein trito XX. trium Chiff. Sole siccato, dein trito, triginta denariorum pondere Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. conjectum cum lacte, e Diosc.*

CAP. V. 1 Sed et nephriticis Vet. Dalec.

#### NOTÆ

<sup>b</sup> Purgat eas] Mulieres.

<sup>c</sup> Sed gravidis] Dioscor. iv. 154. Κινεῖ δὲ τὸ ἐλατήριο καὶ ἔμμηνα, καὶ ἔμβρυα κτείνει ἐν προστέτῳ. Menses ciet, et partus necat elaterium in pessa subditum.

<sup>d</sup> Morbo vero] Diosc. loc. cit. Ἐγχευθὲν δὲ μετὰ γάλακτος εἰς τοὺς ῥάθωνας, ἕπερον ἀποκαθαίρει, κ. τ. λ. Cum lacte naribus infusum, regium morbum pellit, &c. Quis sit morbus, dicemus c. 34.

<sup>e</sup> Lentigines] Sic etiam Marcellus Empir. c. 19. p. 129.

<sup>f</sup> Et dysentericis] Inter intestinum mala, inquit Celsus iv. 15. tormina esse consueverunt, δυσεντερία Græce vocatur. Intus intestina exulcerantur: ex his cruor manet: is-

que modo cum stercore aliquo, semper liquido, modo cum quibusdam quasi mucosis excernitur: interdum simul quædam carnosa descendunt. Frequens deijciendi cupiditas, dolorque in ano est, &c. Plinius Valer. iv. 15. 'Semen cucumeris dysentericis ex lacte muliebri acetabuli mensura datum prodest.'

<sup>g</sup> Purulenta] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum.

<sup>h</sup> Urinam movet] Plinius Valer. loc. cit. Diocles item Carystius libro primo de tuenda valetudine, apud Athen. lib. ii. pag. 68. cucumim elixum ad ciendam urinam laudat imprimis.

<sup>i</sup> Pepones] Ad verbum hæc Plinius Valer. iv. 14.



et emolliunt alvum. Caro eorum<sup>j</sup> epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix sanat<sup>k</sup> ulcera concreta in modum favi, quæ ceria<sup>l</sup> vocant. Eadem contrahit vomitiones: <sup>m</sup> siccatur, et in farinam tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina et in smegmata<sup>n</sup> adjicitur. Cortex quoque vomitionem movet, faciem purgat. Hoc et folia<sup>o</sup> cujuscumque sativi illita. Eadem<sup>2</sup> cum melle et epinyctidas<sup>p</sup> sanant: cum vino, canis morsus.<sup>q</sup> Item millepedæ: <sup>r</sup>



CAP. VI. 1 <sup>l</sup> Ita emendavit eruditus Harduinus, secutus Diosc. II. 164. qui docet radicem peponis siccam in aqua mulsa, drachmæ pondere, potam, vomitum ciere. In Mss. Reg. et Editione principe, *Eadem contra vomitiones.* Brotier. *Eadem contra vomitiones* edd. vet. et Gronov. *Eadem ad ciendas v. Cornar. e Diosc.*—2 Cod. Dalec. *sativi. Illita eadem.* Mox, Chiffi.

## NOTÆ

<sup>j</sup> *Caro eorum*] Plinius Valer. loc. cit. et Diosc. II. 164. Ἡ δὲ τοῦ πέπονος σὰρξ . . . ὀφθαλμοῦ φλεγμονὰς πραύνει.

<sup>k</sup> *Radix sanat*] Iisdem verbis Marcellus Empir. c. 4. p. 42. et Plinius Valer. III. 22. Diosc. quoque loc. cit. Ὑγιάζει δὲ καὶ κηρία καταπλαθεῖσα μετὰ τοῦ μέλιτος.

<sup>l</sup> *Quæ ceria*] Κηρία, et μελικηρίς, a favi mellisque similitudine, propter foramina, et mellei coloris emanantem humorem, ut testis Aëtius Serm. VIII. 15. p. 8. ‘Tubercula, quæ μελικήρια, id est, favi,’ inquit Celsus v. 18.

<sup>m</sup> *Eadem contrahit vomitiones*] Vomitionem movet. Vide Notas et Emend. num. 2.

<sup>n</sup> *Hæc farina et in smegmata*] Etiam et smegmatis vicem obtinet, et faciei nitore conciliat, succus cum semine, auctore Diosc. II. 164. Ὁ δὲ χυλὸς σὺν τῷ σπέρματι μίγξις ἀλεύρω καὶ ξηρανθεὶς ἐν ἡλίῳ, σμήγμα γίνεται ῥηπτικὸν καὶ λαμπρυντικὸν προσώπου. De radice vero in farinam tusa, consentit Plinio Galenus de Simpl. Medic.

Facult. lib. VIII. p. 228. Est autem σμήγμα medicamentum ad tergendum. Unde et dentifricia tergendis dentibus sic appellantur.

<sup>o</sup> *Hoc et folia*] Hoc præstant, inquit, nempe faciem purgant et folia sativi cucumeris, trita, et illita.

<sup>p</sup> *Epinyctidas*] Corn. Celsus v. 28. ‘Pessima pustula est,’ inquit, ‘quæ ἐπινυκτὶς vocatur: colore vel sublivida, vel subnigra, vel alba esse consuevit. Circa hanc autem vehemens inflammatio est: et cum ad aperta est, reperitur intus exulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem ejus est: neque enim faba ea major est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, et fere noctu: unde nomen quoque a Græcis ei ἐπινυκτὶς impositum est.’ Hactenus Celsus. Est et alia ei voci vis, de qua dicemus c. 21.

<sup>q</sup> *Cum vino, canis morsus*] Plinius Valer. IV. 15.

<sup>r</sup> *Item millepedæ . . .*] Subintellige, morsus sanat. Multipedam vocat idem c. 20.

sepa<sup>3</sup> Græci<sup>5</sup> vocant, oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipue nocivam.<sup>4</sup> Morsum tumor insequitur, et putrescit locus. Ipse cucumis<sup>4</sup> odore defectum animi.<sup>u</sup> Coctos deraso cortice, ex oleo, et melle,<sup>5</sup> jucundiores esse certum est.

VII. (III.) Cucurbita quoque sylvestris invenitur, spongios<sup>1</sup> a Græcis<sup>v</sup> appellata, inanis, (unde et nomen) digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Hujus commanducatæ succus stomacho admodum prodest.

VIII. Colocynthis<sup>a</sup> vocatur alia, ipsa plena, sed minor quam sativa. Utilior pallida,<sup>b</sup> quando ejus sunt medicinæ. Herbacea<sup>c</sup> arefacta per se inanit alvum. Infusa quoque<sup>d</sup> clysteribus, intestinorum omnibus vitiis<sup>1</sup> medetur, et re-

//////////

*et epinyctidas.* In Edd. vett. et deest.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sepa* Gronov. et al. vett. *sepa* Lucano. *tabificus seps* al. ap. Dalec. *multipedæ sepe* Chiff. Paulo post, *pecori p. noxiam* Vet. Dalec.—4 Cod. Dalec. *locus ipse.* Cucumis. Vet. Dalec. *locus. Reficit cucumis odore defectos animo.* Al. vett. ap. Dalec. *animi revocat.* Deraso. —5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ex oleo, aceto et melle* edd. vett. et Gronov.

CAP. VII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Biont. et Franz. *somphos* Gronov. et al. vett.

CAP. VIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3.

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Sepe Græci*] Σῆπα, a tabe quam infligit suo morsu, in quo vis tabifica inest, σηπτική δύναμις. De hac millepeda dicitur uberius XXIX. 39. Alius ab isto seps est, de quo Lucanus IX. 723. et Diosc. II. 70. serpentis nimirum genus, aut lacertæ potius.

<sup>1</sup> *Nocivam*] Sic libri omnes, etiam Mss. Usus et ea voce Phædrus lib. I. 'Plerumque stulti, risum dum captant levem, Gravi destringunt alios contumelia, Et sibi nocivum concitant periculum.'

<sup>u</sup> *Ipse cucumis . . . defectum animi*] Subintellige, insequitur, ex antecedentibus: hoc est, pellit. Diosc. II. 163. de cucumere sativo: ἀνακτητικὸς λειποθυμῶν ὑσφραϊνόμενος, olfuctu defectos animo recreat.

<sup>v</sup> *Spongios a Græcis*] Ita Mss. om-

nes, a fungosa nimirum laxitate, instar spongiæ. Libri editi, *somphos*, σομφός, quæ vox pariter *inanem* et *fungosum* sonat. Marcellus Empir. c. 12. p. 92. 'Cucurbitæ radix quam Græci sonchon appellant.' Forte *spongon* rectius.

<sup>a</sup> *Colocynthis*] Sive cucurbita sylvestris. Diosc. IV. 178. Κολοκύνθις, οἱ δὲ κολόκυνθα ἄγριος, οἱ δὲ σικίαν πικρὰν, κ. τ. λ.

<sup>b</sup> [*Utilior pallida*] Sic eligendam cucurbitam Dioscorides admonet, loc. cit. cum cœperit ad colorem pallidiorem vergere, ἀρχόμενον μεταβάλλειν ἐπὶ τὸ ἀχρότερον.

<sup>c</sup> *Herbacea*] Viridior, herbidiq̄ue coloris.

<sup>d</sup> *Infusa quoque*] Diosc. loc. cit.

num, et lumborum, et paralyti: ejecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias: tutissimo<sup>e</sup> infunduntur oboli quatuor.<sup>2</sup> Prodest et stomacho, farinae aridae pilulis cum decocto melle sumtis.<sup>3</sup> In morbo regio utiliter semina ejus sumuntur, et protinus aqua mulsa. Carnes ejus<sup>f</sup> cum absinthio et sale dentium dolorem tollunt. Succus vero<sup>g</sup> cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ,<sup>h</sup> et lumborum, ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea,<sup>i</sup> mirum dictu, semina ejus si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare<sup>4</sup> dicuntur, quas Græci periodicas<sup>j</sup> vocant. Sativæ quoque<sup>k</sup> rasæ succus tepesfactus auribus medetur. Caro ejus interior sine semine, clavis pedum, e suppurationibus, quæ<sup>5</sup> Græci vocant apostemata.<sup>l</sup> Decoctæ autem<sup>m</sup> universæ succus dentium motus stabilis, et dolores inhibet. Vinum cum ea<sup>n</sup> ferve-



et recentt. *omnium vitis* Gronov. et al. vett.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. et recentt. *sic tutissimo infunduntur oboli quatuor* Chiff. *sic tussienti infunditur obolis quatuor* Gronov. et vulgg. ‘Vide num legendum bibitur.’ Dalec.—3 Vet. Dalec. *pulvis cum dec. mcl. sumptus*.—4 Vet. Da-

## NOTE

<sup>e</sup> *Tutissimo*] Ita codex Chiffletianus, et alii: quæ lectio ut nobis magis arrideat, quam quæ recepta hactenus, *sic tussienti infunditur obolis quatuor*, facit ipsa orationis series, et medicinæ ratio.

<sup>f</sup> *Carnes ejus*] Decoqui in eum usum cum aceto nitroque, jubet Diosc. iv. 178.

<sup>g</sup> *Succus vero*] Plinius Valer. i. 66.

<sup>h</sup> *Item spinæ*] His vero morbis non succum prodesse, sed semen contritum, Marcellus Empir. prodidit cap. 25. p. 173. At succum Galenus quoque ischiadicis utilem fatetur de Facult. Simp. Med. lib. vii. p. 193. et Diosc. loc. cit.

<sup>i</sup> *Præterea*] Superstitiosum.

<sup>j</sup> *Græci periodicas*] Περιοδικὸν πυρετὸν, febres circulares, februm circenitum, febres reduces, quæ statis certis-

que diebus recurrunt.

<sup>k</sup> *Sativæ quoque*] Ita Diosc. ii. 162. Marcellus Empiricus c. 9. pag. 77. et Plinius Valer. iv. 6. ubi ejus rei auctorem Galenum laudat. Galeni locus est e lib. vii. de Facult. Simp. Med. pag. 193. Scribonius Largus Compos. 39. ‘Ad auriculæ et tumorem et dolorem sine ulcere, prodest cucurbitæ ramentorum succus tepens per strigilem in foramen auris dolentis infusus.’

<sup>l</sup> *Græci . . . apostemata*] Diosc. loc. cit. Οἰδήματα καὶ ἀποστήματα πρᾶναι. Ἀπόστημα suppurationem sonat: Galenus in definitionibus, ait esse transitum corporis ab inflammatione ad pus. Gallis, *une Apostume*.

<sup>m</sup> *Decoctæ autem*] Diosc. loc. cit. et Plinius Valer. i. 36.

<sup>n</sup> *Vinum cum ea*] Diosc. loc. cit.

factum, oculorum etiam impetus. Folia ejus cum recentibus cupressi confusa, et imposita: ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris, vulneribus medetur.<sup>6</sup> Necnon ramentis<sup>o</sup> corticis recentes<sup>7</sup> podagras refrigerat, et ardores capitis,<sup>p</sup> infantium maxime. Et ignes sacros,<sup>1</sup> de strigmentis,<sup>r</sup> vel his impositis,<sup>s</sup> vel seminibus. Succus ex strigmentis,<sup>s</sup> illitus cum rosaceo et aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis<sup>t</sup> impositus mire combusta sanat. Chrysippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium consensu stomacho utilissimæ judicantur, et interaneorum vesicarumque exulcerationibus.

IX. Est et rapo<sup>a</sup> vis medica. Perniones<sup>b</sup> fervens impo-

//////////

lec. febres sanare.—5 Idem Vet. quas.—6 Cod. Dalec. medentur.—7 Chiff. recens.—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. sacros vel strigmentis impositis.

#### NOTÆ

<sup>o</sup> Necnon ramentis] Diosc. loc. cit. et Plinius Valer. iv. 6. Vide Notas et Emend. num. 3.

<sup>p</sup> Et ardores capitis] Diosc. et Plin. Valer. locis cit. Marcell. Empir. c. 1. p. 35. Hunc capitis ardorem in pueris Græci *σειράσιον* vocant: hoc est, ex vehementi Solis æstu capitis inflammationem. Adustionem infantium appellat idem xxx. 47.

<sup>1</sup> Et ignes sacros] Ignis sacer morbi genus ex pustulis perexiguis, in quibus semper fere pus est, et sæpe rubor cum calore. Vulgo S. Antonii ignem appellant, *le Feu S. Antoine*. Sæpius tamen ubi Dioscorides *ἔρσιπέλατα* dicit, Plinius, qui ex iisdem fontibus hausit, *sacros ignes* reddidit: vix ut aliud morbi genus intellexisse eum existimandum sit. Et in Glossis sane Græco-Lat. Mss. *ἔρσιπέλας*, *sacer ignis* dicitur. Sacer autem, hoc est, *crudelis et pessimus*: quomodo Donatus ad Virgillii *Æneid.* vii. vocem 'sacer' interpretatur: 'unde,' subdit ille, 'et ignis sacer dicitur morbus, qui hominem perniciose perse-

quitur.' Idem Virgil. *Georg.* iii. 'Nec longa moranti Tempore, contractos artus sacer ignis edebat.' Liber *Miraculorum S. Theodorici Abbatis Remensis*: 'Ea tempestate sacer ignis, quem Græci heresipelam dicunt,' &c. Qui eo morbo correpti 'Ardentes' dicebantur olim: in Gallias sæpe pervasit hæc lues: cui D. Genovefæ patrocinium remedium fuit: quare Lutetiæ Parisiorum exstructa ei ædes, 'Ardentium' cognomine. Qui ex hoc argumento scripserint auctores, vide apud Du-Cangium in Gloss. v. 'Ardentes.'

<sup>r</sup> De strigmentis] Hoc est, de ramentis.

<sup>s</sup> Succus ex strigmentis] Diosc. loc. cit. 'Ὁ δὲ χυλὸς τῶν ξυσμάτων, κ. τ. λ.' Hæc iisdem verbis Plinius Valer. iv. 6.

<sup>t</sup> Aridæ cinis] Ad verbum hæc quoque idem Plinius Valer. iii. 36.

<sup>a</sup> Est et rapo] Plinius Valer. iisdem verbis, iv. 34.

<sup>b</sup> Perniones] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus cap. 34. pag. 236. et



situm sanat. Item frigus<sup>c</sup> pellit e pedibus. Aqua decocti ejus<sup>d</sup> fervens<sup>e</sup> podagris etiam frigidis medetur: et crudum tusum cum sale, cuicumque vitio pedum. Semen illitum<sup>e</sup> et potum in vino, contra serpentes et toxica salutare esse proditur. A multis vero<sup>f</sup> antidoti vim habere in vino et oleo. Democritus<sup>g</sup> in totum ea abdicavit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit,<sup>h</sup> etiam Venerem<sup>h</sup> stimulari ab eis professus: item Dionysius: magisque, si eruca condirentur.<sup>i</sup> Tosta<sup>h</sup> quoque<sup>j</sup> articulorum dolori cum adipe prodesse.

X. Sylvestre rapum<sup>k</sup> in arvis maxime nascitur, fruticosum, semine candido,<sup>l</sup> duplo majore, quam papaveris. Hoc



CAP. IX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Item frigus pellit e pedibus decoctum. Et jus fervens Gronov. et vulgg.—2 Cod. Dalec. et Vet. ejusdem, laudibus extulit.—3 Ita codd. Harduin, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Cocta Vet. Dalec. et Cato; ita quoque Salmasius. Costa Gronov. et vulgg. Mox, cum adipe prodest Chiff.*

## NOTÆ

Diosc. II. 134. Est autem *pernio* χίμετρον, morbus pedum ex nimio frigore proveniens, et calcaneum maxime infestans hyeme: unde et nomen Græcum χίμετρα, *perniones*, et ambusta frigore. Vulgus in Gallia *mulas* vocat, *Avoir les mules aux talons*.

<sup>c</sup> *Item frigus*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>d</sup> *Aqua decocti ejus*] Iisdem verbis Plinius Valer. loc. cit. 'Aqua in qua discocta sunt, frigidis podagris salubre fomentum est.' Diosc. quoque, loc. cit. τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς ποδάγρας καὶ χιμέτρων ἐστὶ κατάντημα.

<sup>e</sup> *Semen illitum*] Diosc. et Plinius Valer. loc. cit.

<sup>f</sup> *A multis vero*] A Diocle et Dionysio, ut refert Plinius Valer. loc. cit. Adde Galenum de Antidotis II. I. p. 899.

<sup>g</sup> *Democritus*] Ad verbum hæc quoque Plinius Valer. IV. 34. Demo-

crito Galenus subscribit de Facult. Simp. Med. lib. VI. pag. 168. Hinc carmen illud in ore vulgi: 'Ventum sæpe rapis, si tu vis vivere rapis.' Et Schola Salernitana: 'Rapa juvat stomachum, novit producere ventum,' &c.

<sup>h</sup> *Etiam Venerem*] Diosc. et Galenus loc. cit.

<sup>i</sup> *Si eruca condirentur*] Si eruca admisceretur, quæ herba concitatrix Veneris est, ut dictum est XIX. 44. Ita Plinius Valer. loc. cit. Audaculus nescio quis emendabat, *si muria condirentur*.

<sup>j</sup> *Tosta quoque*] Plinius Valer. loc. cit. Vide Notas et Emend. num. 4.

<sup>k</sup> *Sylvestre rapum*] Iisdem verbis Diosc. describitur, II. 135. γογγύλη ἀγρία. A Dodonæo pingitur, p. 163.

<sup>l</sup> *Semine candido*] Foris nigro, intus candido, Diosc. loc. cit.

ad lævigandam<sup>1 m</sup> cutem in facie, totoque corpore, utuntur, mixta farina, pari mensura, ervi,<sup>n</sup> hordei, tritici, et lupini. Radix ad omnia inutilis.<sup>2</sup>

XI. (IV.) Naporum<sup>o</sup> duas differentias et in medicina Græci servant. Angulosis<sup>p</sup> foliorum caulibus florentis, quod<sup>r</sup> bunion vocant, purgationibus<sup>q</sup> fœminarum, et vesicæ et urinæ<sup>r</sup> utile decoctum, potum ex aqua mulsa, vel succi drachma. Semen dysentericis<sup>s</sup> tostum, tritumque in aqua calida, e cyathis quatuor. Sed urinam<sup>t</sup> inhibet, si non lini semen una bibatur. Alterum genus buniada<sup>u</sup> ap-

//////////

CAP. X. 1 'Uterque codex, ad albicandam. Lege potius, dealbandam.' Dalec. ad lævigandum Chiff. — 2 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. mixta urina pari mensura. Ervi, hordei, tritici, et lupini radix, &c. Gronov. et al. vett.

CAP. XI. 1 'Angulosis caulib. folio apii, flore anethi, quod, e Diosc.' Dalec. alterum angulosis caulib. florentem, &c. Cornarius.

#### NOTÆ

<sup>m</sup> Ad lævigandam] Diosc. ad detegendam. Q. Serenus c. 12. de cutis et faciei vitii propellendis, p. 131. 'Crudaque dulcacido miscebis rapa liquori.' Dulcacidum liquorem acetum vocat.

<sup>n</sup> Mixta farina, pari mensura, ervi] Vide Notas et Emend. num. 5.

<sup>o</sup> Naporum] Hæc iisdem fere verbis Plinius Valer. iv. 33. 'Non unam eandemque virtutem in omnibus napolis experta est medicina. Id enim quod angulosis foliorum caulibus ad anethi floret similitudinem, vesicæ laboranti, itemque cessantibus menstruis fœminarum decoctum ex aqua mulsa utile existimant,' &c. Has porro differentias, quas in napolis Græci agnoscunt, Plinius quidem affert in medium, nec tamen probat. Caute videlicet, nam quod βοῦνιον vocant, diversa longe planta a napo est. Efficet enim, præter cetera, similitudo cum anetho, apioque, quam in bunio Diosc. iv. 124. et Plinius Valer. proxime laudatus, agnoscunt, ut non ali-

am esse existimem, quam saxifragam Dodonæi, Pemptad. ii. lib. v. c. 21. p. 312. quæ ob radicis affinitatem napi quoque appellatione venire forte potnerit apud Medicos Græcos.

<sup>p</sup> Angulosis] Utile, inquit, decoctum foliorum ejus generis quod est angulosis caulibus: bunion Græci vocant: utile, inquam, purgationibus fœminarum, &c. Diosc. quoque loc. cit. caule esse quadrangulo animadvertit, καυλὸν ἀνήσει τετράγωνον.

<sup>q</sup> Purgationibus] Galenus de Facult. Simp. Med. lib. vi. p. 161. et Plinius Valer. loc. cit.

<sup>r</sup> Et vesicæ et urinæ] Forte, et vesicæ et reni, cum Diosc. loc. cit. Σπληνί τε, καὶ νεφροῖς, καὶ κύστει ἐπιτήδειον. Verum et per se urinas ciere, οὐρητικὸν εἶναι, idem prodit.

<sup>s</sup> Semen dysentericis] Plinius Valer. iv. 33. ad verbum.

<sup>t</sup> Sed urinam] Plinius Valer. loc. cit. totidem verbis.

<sup>u</sup> Alterum genus buniada] Diosc. ii. 126. Hæc Græcorum βουνιάς Lati-

pellant, et raphano et rapo simile : seminis præclari contra venena : ob id et in antidotis<sup>v</sup> utuntur illo.

XII. Raphanum et sylvestrem esse diximus.<sup>w</sup> Laudatissimus in Arcadia: quanquam et alibi<sup>r</sup> nascitur, utilior urinæ duntaxat ciendæ. Cetero æstivi usus<sup>x</sup> in Italia,<sup>z</sup> et armoraciam vocant.

XIII. Et sativi vero, præter ea quæ circa eos<sup>a</sup> dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant, bilem detrahunt. Præterea cortices in vino decocti,<sup>r</sup> mane poti ad ternos cyathos, comminuunt et ejiciunt calculos. Iidem in posca decocti contra serpentium morsus illinuntur. Ad tussim<sup>b</sup> etiam mane jejunis raphanus prodest cum melle : semen<sup>z</sup> eorum tostum, ipsumque commanducatum, ad lagoneponon:<sup>c</sup> aquam foliis ejus decoctis bibere, vel



CAP. XII. 1 Cod. Dalec. *diximus, laudatissimum in Arcadia. Qui alibi.*—2 ‘Male codd. Regg. Lang. et Editio princeps, *æstivosus in Italia.* Cl. Harduinus, *æstivo usus in Italia.* Brotier. *Cetero bilem detrahunt. Præterea cortices in vino. Præter ea quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est et sativi usus in Italia, et armoraciam vocant. Et sativi vero decocti* Gronov. et al. vett. ante Harduin. *Detrahit cortex in vino. Præterea* Vet. Dalec. ‘*Legendum prorsus, sylvestris usus. In Italia.*’ Dalec.

CAP. XIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Vide ad cap. præced. item Not. et Emend. n. 6.—2 Cod. Dalec. *prodest. Cum melle*

#### NOTÆ

norum *napus* est, eademque quæ γογγυλίς. Galenus de Alim. Facult. II. 62. p. 367. *ἔτε γογγυλίδα καλεῖν, ἔτε βουνιάδα τὸ φυτόν τοῦτο λαχανῶδες.* De nasis egimus XVIII. 35. et XIX. 25. Transcripsit et hunc locum Plinius Valer. IV. 33.

<sup>v</sup> *Ob id et in antidotis*] Plinius Valer. loc. cit. Andromachus junior, Andromachi senioris F. ejus qui Νερόνιο ἀρχίατρος extitit, apud Galen. de Antid. I. 7. p. 877. βουνιάδος σπέρματος, e semine buniadis; certum adhibet modum theriacæ e viperis concinnandæ.

<sup>w</sup> *Raphanum, . . . diximus*] Lib. XIX. c. 26.

<sup>x</sup> *Cetero æstivi [æstivo] usus* Æstivo nempe raphano. Vide Notas et Emend. num. 6. De armoracia diximus XIX. 26.

<sup>a</sup> *Præter ea quæ circa eos*] Præter ea remedia, quæ circa raphanos jam dicta sunt.

<sup>b</sup> *Ad tussim*] Sic Florentinus in Geopon. XII. 22. p. 346. Nec multum discrepat Diosc. II. 137. ‘*Ἐφθῆ δὲ ποιεῖ λαμβανομένη βήσσοισι χρονίως, καὶ τοῖς πάχος γεννώσιν ἐν θώρακι. Elixiva vero si sumatur, valet ad eos qui diuturna tussi infestantur, quique crassiores succos in pectore cumulant.*

<sup>c</sup> *Ad lagoneponon*] Λαγόνων πόνον, *iliorum dolorem.*

succum ipsius cyathis binis contra phthiriasis: phlegmoni<sup>3</sup> ipsos illinere tusos, livori vero<sup>d</sup> recenti corticem cum melle: veternosis<sup>e</sup> autem quam acerrimos mandere: semenque tostum,<sup>f</sup> dein contritum cum melle, suspiriosis. Idem et contra<sup>g</sup> venena prosunt. Cerastis et scorpionibus<sup>+h</sup> adversatur: vel ipso, vel semine<sup>i</sup> infectis manibus impune tractabis: impositoque<sup>j</sup> raphano scorpiones moriuntur. Salutares et contra fungorum aut hyoscyami venena æque, ut Nicander<sup>k</sup> tradit: et contra viscum quoque dari Apollodori duo<sup>l</sup> jubent: sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarentinus<sup>5</sup> succum. Lienem item<sup>m</sup> extenuant: jocineri prosunt, et lumborum doloribus. Hydropicis<sup>n</sup> quoque ex aceto aut sinapi sumti,<sup>6</sup> et lethargicis. Praxagoras et iliosis dandos censet: Plistonicus et cœliacis.<sup>7o</sup> Intestino-



semen.—3 Dalec. *phlegmonis*. ‘Bene Editio princeps, *phlegmoni*.’ Brotier.—4 *Cætero et scorpionibus* Gronov. et al. ante Harduin. Mox, cod. Dalec. *adversantur ipso . . . tractabilibus: imposito raphano scorpionibus*.—5 Cod. Dalec. *jubent, Scilleus et Tarentinus*; al. *Scilleus semen*; Chiffi. *Cilleus*. Gronov. *Tarantinus*.—6 Cod. Dalec. *exsumpti*; unde ille, *præsunt*.—7 Vet. Da-

## NOTÆ

<sup>d</sup> *Livori vero*] Plinius Valer. III. 47. Marcellus Empir. c. 19. p. 132. ‘Radicis,’ inquit, ‘quæ manducatur, id est, raphani, cortex tritus diligenter, et cum melle permixtus, illitusque, sugillationes, atque livores, qui ex ictibus eveniunt, celeriter absterget.’

<sup>e</sup> *Veternosis*] Veternosus est, qui gravi somno premitur, inquit Festus.

<sup>f</sup> *Semenque tostum*] Plinius Valer. IV. 1.

<sup>g</sup> *Idem et contra*] Diosc. II. 137. et Florentinus loc. cit.

<sup>h</sup> *Cerastis et scorpionibus*] Vide Notas et Emend. num. 7.

<sup>i</sup> *Vel ipso, vel semine*] Ita etiam Mss. omnes. Sic et Florentinus in Geopon. XII. 22. p. 346. Εἰ δὲ τις χυλῶ ραφανίδος ἐπιμελῶς τὰς χεῖρας ἐαυτοῦ χρίσει καὶ τρίψει, ἀφόβως καὶ ἀκιν-

*δύνως ἐρπετῶν ἐπιλήψεται*. Habet eadem Diophanes XIII. 9. p. 367.

<sup>j</sup> *Impositoque*] Florentinus et Diophanes locis citatis.

<sup>k</sup> *Nicander*] Contra hyoscyamum prodesse scribit Nicander in Alexiph. p. 159. adversus fungos, p. 167. De fungis quoque Diosc. II. 137. Et Scribonius Largus Compos. 198. ‘Ad fungos venenatos. Adjuvantur autem radice ea quam nos edimus, acri, quamplurima, per se, vel cum sale manducata: ejusque semine, si ipsa non fuerit, poto ex vino.’

<sup>l</sup> *Apollodori duo*] De his in Auctorum Indice.

<sup>m</sup> *Lienem item*] Dioscor. loc. cit. semini raphani hanc vim adjudicat, quod ex aceto bibatur. Florentinus quoque loc. cit.

<sup>n</sup> *Hydropicis*] Diosc. et Florentinus locis citatis.



rum ulcera sanant: ac purulenta<sup>s</sup> præcordiorum, si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt:<sup>9</sup> sic et fœminas purgari. Ex aceto et melle<sup>p</sup> sumti, intestinorum animalia detrahunt. Item ad tertias<sup>7</sup> decocto eorum potio cum vino. Enterocelis<sup>r</sup> prosunt:<sup>10</sup> sanguinem quoque inutilem<sup>s</sup> sic extrahunt. Medius<sup>t</sup> ad hæc et sanguinem exscreantibus coctos dari jubet: et puerperis<sup>u</sup> ad lactis copiam augendam. Hippocrates<sup>v</sup> capitis mulierum defluvia<sup>w</sup> fricari raphanis: et super umbilicum<sup>w</sup> imponi contra tormenta vulvæ. Reducunt et cicatricem<sup>x</sup> ad colo-

Ice. et colicis; Chiff. et coliacis.—8 Ita ex codd. Harduinus et recentt. at purulentia Gronov. et al. vett.—9 Ita bene codd. Regg. et Editio princeps. Perperam omissum in recentioribus editionibus, illitos.' Brotier. illitos deest in codd. Dalec. item in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. 'Lego, eos luto oblitos malunt.' Dalec.—10 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. cum vino enterocelis prosunt Gronov. et al. vett.—11 Cod. Dalec. capillos nu.

## NOTÆ

<sup>o</sup> *Et celiacis*] Cæliacus dicitur, qui morbo ventriculi cæliaco laborat: de quo Celsus IV. 12. 'In ipsius ventriculi porta consistit is, qui et longus esse consuevit, κοιλιακὸς a Græcis nominatur. Sub hoc, venter indurescit, dolorque ejus est. Alvus nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit: extremæ partes frigescent: difficulter spiritus redditur.' Aliter, et brevius, Scribonius Largus Compos. 95. 'Cæliacus, qui subito universa dejicit.' Marcellus Empiricus similiter, c. 27. p. 186. 'Ad cæliacos,' inquit, 'id est, qui subito et multa defundunt.'

<sup>p</sup> *Ex aceto et melle*] Vide Notas et Emend. num. 8.

<sup>q</sup> *Item ad tertias*] Marcellus Empir. c. 28. p. 200. et Plinius Valer. II. 21. ad tineas ejiciendas.

<sup>r</sup> *Enterocelis*] Ἐντεροκῆλη, *ramex* intestinorum, descensus intestini in alterum naturæ locum. Celsus VII. 18. de seroto loquens: 'Interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur, vel

ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit: tum pondere eo devolvitur aut omentum, aut etiam intestinum... ἐντεροκῆλην, et ἐπιπλοοκῆλην Græci vocant: apud nos indecorum, sed commune his herinæ nomen est.'

<sup>s</sup> *Sanguinem q. inutilem*] E pectore.

<sup>t</sup> *Medius*] De eo in auctorum indice. Suffragatur ei quoque Diosc. II. 137. Marcellus, c. 16. p. 120. et Florentinus in Geopon. XII. 22. pag. 346.

<sup>u</sup> *Et puerperis*] Plinius Valer. IV. 1.

<sup>v</sup> *Hippocrates*] De morbis mulierum II. 67. Ἦν δὲ βέωσιν αἱ τρίχες . . . καὶ ἦν μᾶδιση, κύμινον ἐμπλασσε, ἢ ῥάφανον τριπτῆν, κ. τ. λ. Ῥάφανος Hippocrati ubique *raphanus* est: *brassica*, κράμβη. Alopecias raphani affrictu sanari scribit et Florent. loc. cit.

<sup>w</sup> *Et super umbilicum*] De morbis mulierum II. 78.

<sup>x</sup> *Reducunt et cicatricem*] Sic Florentinus loc. cit. Et ad sugillata tol-

rem. Semen quoque<sup>y</sup> ex aqua impositum, sistit ulcera, quæ phagedænas<sup>z</sup> vocant. Democritus<sup>a</sup> Venerem hoc cibo stimulari putat: ob id fortassis voci<sup>b</sup> nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Ubi vero acrior raphani medicina admota sit, hyssopum dari protinus imperant. Hæc antipathia<sup>c</sup> est. Et aurium<sup>12</sup> gravitati<sup>d</sup> succum raphani instillant. Nam vomituris summo<sup>13</sup> cibo<sup>e</sup> esse eos, utilissimum est.

XIV. Pastinacæ simile hibiscum,<sup>f</sup> quod molochen agriam



*defluos.*—12 ‘Ita codd. Regg. et Editio princeps.’ Brotier. *At aurium* al. ante Brotier.—13 Margo edd. Dalec. et Gronov. *primo*, e Diosc. Supra, XIX. 26. ‘dandos jejunis.’

#### NOTÆ

lenda Galenus raphanum commendat, de Simp. Med. Fac. lib. VIII. p. 224.

<sup>y</sup> *Semen quoque*] Iisdem verbis hæc Marcellus Empir. c. 4. p. 42. et Plinius Valer. III. 22. sed apud hunc *faridines* corrupte legitur in libris editis, pro *phagedænas*.

<sup>z</sup> *Phagedænas*] Φαγέδανα, ulceris nomen ab exedendo. Est autem ulcus, quod huc atque illuc serpendo, cutem ac subjectam illi carnem, sed extimam tantum, et in superficie constitutam, depascitur ac rodit. Celsus VI. 18. caput inscripsit, de phagedænæ in cole nascentis curatione, aitque esse cancri genus. Vide Palladium in Hist. Lausiaca cap. 30. de Stephano abbate. Alia, præter istam, phagedæna est, stomachi affectus, de quo alibi dicturi sumus.

<sup>a</sup> *Democritus*] Et Plinius Valer. IV. 1.

<sup>b</sup> *Ob id fortassis voci*] Hoc ipsum auctoritate Florentini tradit auctor Geopon. XII. 22. Ex quo intelligis ea quæ libidinem incitant, vocem quoque lædere: uti e diverso, quæ Venerem inhihent, vocem juvare. Nam Plinius XXVI. 61. auctor est, radicem Nymphææ inhihentem Venerem,

et effluentiam genituræ, ob idque corpus ac vocem alere.

<sup>c</sup> *Hæc antipathia*] Raphanum humectare, hyssopum vero calidum natura esse, docet Hippocr. de diæta, II. 25. et 26.

<sup>d</sup> *Et aurium gravitati*] Marcell. Empir. de Medic. c. 9. p. 75. ‘Raphani quoque,’ inquit, ‘id est, radicis quæ manducatur, succus infusus auriculæ dolenti, infinitum prodest.’

<sup>e</sup> *Nam vomituris summo cibo*] Hoc est, primo cibo, et a jejunis. Dioscor. II. 137. ‘Αρμόζει δὲ καὶ τοῖς ἐμείν μέλ-λουσι προσσθιομένη. Atque ipse quidem Plinius XIX. 26. de raphanis, ‘Medici suadent,’ inquit, ‘dandos cum sale jejunis esse, atque ita vomitionibus præparant meatum.’ Hæc a Celso I. 3. ‘Qui vomere post cibum volet, si ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet assumere: si difficilius, aquæ, vel salis, vel mellis paulum adjicere. At qui mane vomiturus est, ante bibere mulsum, vel hyssopum, aut esse radiculam debet.’ Quando præterea juvet ex raphano eiere vomitum, vide apud Galen. κατὰ τόπους, I. II.

<sup>f</sup> *Pastinacæ . . . hibiscum*] Illud ip-

vocant, et aliqui pistolochiam, ulceribus cartilaginis<sup>1</sup> et ossibus fractis medetur. Folia ejus ex aqua pota alvum solvunt, serpentes abigunt. Apum, vesparum, crabronum ictibus illita<sup>2</sup> medentur. Radicem ejus ante Solis ortum erutam involvunt lana coloris, quem nativum vocant,<sup>3</sup> præterea ovis quæ fœminam peperit, strumisque vel suppurationis alligant. Quidam ad hunc usum auro<sup>3</sup> effodiendam censent: cavendumque ne terram attingat. Celsus<sup>4</sup> et podagris quæ sine tumore sint, radicem ejus ex vino decoctam imponi jubet.

xv. (v.) Alterum genus est staphylinos,<sup>i</sup> quod pastinacam vocant.<sup>1</sup> Ejus semen<sup>j</sup> contritum et in vino potum, tumentem alvum, et suffocationes mulierum, doloresque lenit in tantum, ut vulvas corrigat: illitum quoque e passo ventri earum prosit:<sup>2</sup> viris vero prodest,<sup>3</sup> cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores. Pellit et urinam:<sup>k</sup> et phagedænas<sup>l</sup> ulcerum sistit recens



CAP. XIV. 1 Cod. Dalec. *uberibus, cartilagini*.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *illata* Gronov.—3 Vet. Dalec. *aurora*.—4 *Celsus* deest in cod. Dalec.—5 Cod. Dalec. *humore*. Mox, Chiffi. *in vino*. Denique, cod. Dalec. *imponi jubent*.

CAP. XV. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *pastinacam erraticam vocant* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Cod. Dalec. *prodest*.—3 Chiffi. *prosit*. Mox, *aut ex vino* Da-

#### NOTE

sum, de quo egimus XIX. 27. Id vero a nonnullis perperam appellari *μολόχην* sive *μαλάχην ἀγρίαν*, hoc est, *malvam agrestem*, et *πιστολοχίαν*, obiter admonet.

<sup>g</sup> *Quem nativum vocant*] Is pullus scilicet colos est. De nativis coloribus egimus VIII. 73.

<sup>h</sup> *Celsus*] Lib. IV. 24. de artienlorum doloribus in manibus, pedibusque: 'Ubi dolor,' inquit, 'vehemens urget, interest sine tumore is sit, an tumor cum calore... Nam si tumor nullus est, calidis fomentis opus est... ac deinde noctu cataplasmata calefacientia imponere, maximeque hi-

bisci radicem ex vino coctam.'

<sup>i</sup> *Staphylinos*] *Pastinacæ* genus agreste intelligit, de quo XIX. 27. Dioscoridi III. 59. est *σταφυλίνος ἄγριος*.

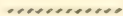
<sup>j</sup> *Ejus semen*] Plinius Valer. IV. 32.

<sup>k</sup> *Pellit et urinam*] Ita Diocles Caryst. libro primo de tuenda valetud. apud Athen. lib. IX. pag. 371. Galenus lib. VIII. Fac. Simp. Med. pag. 231.

<sup>l</sup> *Et phagedænas*] Galenus loc. cit. Plinius Valer. IV. 32. Diosc. loc. cit.

eum melle impositum, vel aridum farina inspersum. Radicem ejus<sup>m</sup> Dieuches<sup>4</sup> contra jocineris, ac lienis, ilium, lumborum, et renum vitia ex aqua mulsa dari jubet. Cleo-phantus et dysentericis<sup>n</sup> veteribus. Philistion in lacte coquit,<sup>o</sup> et ad stranguriam<sup>p</sup> dat radicis uncias quatuor: ex aqua hydropicis,<sup>q</sup> similiter et opisthotonicis,<sup>r</sup> et pleuriticis, et comitialibus. Habentes eam<sup>s</sup> feriri a serpentibus negantur: aut qui ante<sup>t</sup> gustaverint, non lædi.<sup>6</sup> Percussis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse staphylino dixit, fortassis quoniam Venerem stimulari<sup>u</sup> hoc cibo certum est: ideo conceptus<sup>v</sup> adjuvari<sup>7</sup> aliqui prodiderunt. Ad reliqua<sup>w</sup> et sativa pollet. Efficacior tamen sylvestris, magisque in petrosis nata. Semen sativæ<sup>x</sup> quoque contra scorpionum ictus,<sup>8</sup> ex vino aut posca, salutare est. Radice ejus<sup>y</sup> circumscalpti dentes dolore liberantur.

XVI. Syria in hortis operosissima est: indeque prover-



loc.—4 Vet. Dalec. vel aridi (jus farina inspersa. Radicem Dieuches; Cliff. vel arida farina inspersum.—5 Vet. Dalec. dysentericis.—6 Vet. Dalec. ac qui an. gust. lædi.—7 Ita codd. Harduini et Cliff. cum edd. Harduin. et recentt. adjuvare Gronov. et al. vett.—8 Cod. Dalec. contra serpentium ictus.

#### NOTÆ

<sup>m</sup> Radicem ejus] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>n</sup> El dysentericis] Sic etiam Plinius idem Valer. *Dysentericis vetustis*.

<sup>o</sup> Philistion in lacte coquit] Nempe ad dysenteriam, et præterea ad stranguriam: uti ex Plinio Valeriano intelligimus.

<sup>p</sup> Ad stranguriam] Στραγγουρίαν Græci dixere, *urinæ stillicidium*, dum scilicet urina nonnisi per intervalla stillis fluit.

<sup>q</sup> Ex aqua hydropicis] Plinius Valer. loc. cit. et Dioscor. III. 59.

<sup>r</sup> Opisthotonicis] Ὀπισθοτονικός dicitur, cui cervix in posteriorem partem ita contractis nervis dirigit, ut flecti non possit. Plinius XXVIII. 52. *dolorem inflexibilem ὀπισθότρονον defi-*

nit. Vide et quæ dicturi sumus XXIII. 24.

<sup>s</sup> Habentes eam] Sic Plinius Valer. loc. cit.

<sup>t</sup> Aut qui ante] Diosc. loc. cit. et Plinius Valer.

<sup>u</sup> Venerem stimulari] Diphilus Siphnius apud Athen. lib. IX. p. 371. qui et ideo ait φίλτρον id a nonnullis appellari. Sic Plinius Valer. loc. cit.

<sup>v</sup> Ideo conceptus] Dioscor. loc. cit. Συνοργεῖ δὲ καὶ συλλήψει.

<sup>w</sup> Ad reliqua] Dioscor. loco citato.

<sup>x</sup> Semen sativæ] Plinius Valer. IV. 32.

<sup>y</sup> Radice ejus] Plinius Valer. loc. cit.



bium Græcis: 'Multa Syrorum<sup>a</sup> olera.' Simillimam staphylyno herbam serit, quam alii gingidion<sup>b</sup> vocant, tenuius tantum et amarius, ejusdemque effectus. Estur coctum<sup>c</sup> crudumque<sup>d</sup> stomachi magna utilitate. Siccat enim ex alto<sup>e</sup> omnes ejus humores.

XVII. Siser erraticum<sup>e</sup> sativo simile est, et effectu: stomachum excitat,<sup>f</sup> fastidium absterget, ex aceto laserpitiatio<sup>g</sup> sumtum, aut ex pipere et mulso, vel ex garo. Urinam ciet,<sup>h</sup> ut Opion<sup>2</sup> credit,<sup>h</sup> et Venerem. In eadem sententia est et Diocles. Præterea cordi convenire convalescentium, aut post multas vomitiones perquam utile.<sup>3</sup> Heraclides contra argentum vivum dedit, et Veneri subinde

//////////

CAP. XVI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. et conditum, e Diosc.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. exactos.

CAP. XVII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. fastidium absterget. Ex aceto . . . vel ex garo urinam ciet Gronov. et al. vett.—2 Opinion Chiff.—3 Vet. Dalec. et post multas v. esse perquam utile.—4 Vet. Dalec.

#### NOTÆ

<sup>a</sup> Multa Syrorum] Πολλὰ Σύρων λάχανα: quod de proverbio, vide Cæl. Rhodig. XXV. 25. p. 1188. et Erasmus, Chiliad. I. Cent. 8. Adag. 56. Id ad Syrorum ignaviam Cælius refert.

<sup>b</sup> Gingidion] Galenus de Alim. Fac. II. 55. p. 364. tom. VI. Πλείστον ἐν Συρίᾳ τὸ γιγγίδιον φέεται. Simillimum pastinacæ sylvestri pariter Dioscorides facit, II. 167. sed tenuius, amariusque. Græci scriptoris verba sic legenda esse ex Crateva suo prodit Anguillara, par. 7. p. 107. Φέεται πλείστον ἐν Κιλικίᾳ τε καὶ Συρίᾳ, βοτάνη σταφυλίνῳ μὲν ἰοικυῖα ἀγρίῳ, λεπτοτέρα δὲ καὶ πυκνοτέρα, καὶ πικρὰ πρὸς τῇ γεύσει. Vulgo Visnagha et Busnagha vocant. A Matthiolo pingitur in Diosc. lib. II. p. 525. quale in horto Regio vidimus. Glossæ Philoxeni: Cerepulium, γιγγίδιον: ubi ernditi Cerefulium legi monent oportere: idque adeo esse gingidion censent, quod Galli Cerfeuil vocitant:

Delph. et Var. Clus.

falso imperiti Glossarum concinnatoris errore delusi: neque enim cerefulium γιγγίδιον est.

<sup>c</sup> Estur coctum] Iisdem verbis Diosc. loc. cit. Λαχανεύεται δὲ ὤμῳν καὶ ἐφθῶν, καὶ ταριχευθὲν ἐσθιεται: ἔστι δὲ εἰστόμαχος. Vide et Galen. de Simp. Medic. Fac. lib. VI. p. 166.

<sup>d</sup> Siccat enim ex alto] Ita libri omnes. Fuit enim ex alvo malleum. Sed ex alto idem valet atque ex imo ac profundo stomachi recessu, sinuve.

<sup>e</sup> Siser erraticum] De sativo dictum est XIX. 28.

<sup>f</sup> Stomachum excitat] Diosc. II. 139. Stomacho prodest, urinam ciet, appetentiam invitat: εἰστόμαχος, οὐρητική, ὀρέξεως προκλητική. Vide Notas et Emend. num. 9.

<sup>g</sup> Laserpitiatio] Quod fuerit prius laserpitii succo dilutum.

<sup>h</sup> Opion credit] In Mss. Opinion. Nos Ophelion, ut in Indice dicemus, sincerius arbitramur.

Plinius.

9 K

offensanti,<sup>i</sup> ægrisque se recolligentibus. Hicesius ideo stomacho utile<sup>j</sup> videri dixit, quoniam nemo tres siseres edendo continuaret:<sup>k</sup> esse tamen utile<sup>l</sup> convalescentibus ad vinum transeuntibus. Sativi privatim succus cum lacte caprino potus sistit alvum.

XVIII. Et quoniam plerosque similitudo nominum Græcorum<sup>l</sup> confundit, conteximus et de sili:<sup>2</sup><sup>1</sup> sed hoc est vulgatæ notitiæ.<sup>3</sup> Optimum Massiliense:<sup>m</sup> lato enim grano et fulvo est. Secundum Æthiopicum, nigrius. Creticum odoratissimum omnium. Radix jucundi<sup>n</sup> odoris est. Semen esse<sup>o</sup> et vultures dicuntur. Prodest homini ad tussim veterem,<sup>o</sup> rupta, convulsa,<sup>p</sup> in vino albo potum. Item opisthotonicis,<sup>q</sup> et jocinerum vitiis, et torminibus, et stran-

*inutile.*

CAP. XVIII. 1 *Græcorum* deest in cod. Dalec.—2 *Seseli* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—3 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *vulgaris notitiæ* edd. vett. et Gronov.—4 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Semen*

#### NOTÆ

<sup>i</sup> *Et Veneri . . . offensanti*] Deficienti.

<sup>j</sup> *Ideo stomacho utile*] Ita libri omnes. Sunt qui velint *inutile* legi: frustra. Idcirco utile Hicesius stomacho credidit, quod periculi nihil sit ne largius sumatur: neminem enim esse qui siseres tres edere continuo possit. Modice porro sumtos, prodesse: nocere, si copiosius edantur.

<sup>k</sup> *Continuaret*] Sic Horat. lib. II. 6. 'Continuatque dapes.'

<sup>l</sup> *Et de sili*] Veteribus Græcis Σέλι sive Σίλι, idem fuit, quod recentioribus deinde σέσελι. Herodoto in Euterpe, σιλλικύπριον, quod Diosc. IV. 164. σέσελι Κύπριον. Nec Græcis modo, sed et Latinis scriptoribus. Festus: 'Silatum antiqui, pro eo quod nunc jentaculum dicimus, appellabant: quia jejuni vinum sili conditum ante meridiem absorbebant.'

<sup>m</sup> *Massiliense*] Tria hæc genera in

horto Regio vidimus. Massiliense à Lobelio pingitur, in Observ. p. 457. Creticum sive Tordylion, ab eodem, p. 425. Æthiopicum seseli frutex a Dodonæo, p. 310.

<sup>n</sup> *Radix jucundi*] In triplici nempe genere proxime laudato. Dioscor. quoque III. 60. de Massiliensi, βίζα μακρά, εὐώδης.

<sup>o</sup> *Prodest . . . ad tussim veterem*] Diosc. loc. cit.

<sup>p</sup> *Rupta, convulsa*] 'Ρήγματα καὶ σπασματα Græci dicunt, ut Diosc. Εὐπορ. II. 34. p. 78. 'Ρήγμα nervorum, tendonumque fractura est: (alii arteriarum et venarum esse volunt:) Σπάσμα eorundem nervorum convulsio, retractionis, et quædam quasi complicatio.

<sup>q</sup> *Item opisthotonicis*] Orthopnoicis et stranguriæ mederi prodidit similiter Galenus de Fac. Simp. Medic. lib. VIII. p. 227.

guriæ, duarum aut trium ligularum <sup>r</sup> mensura.<sup>5</sup> Sunt et folia <sup>s</sup> utilia, ut quæ partus adjuvent etiam quadrupedum. Hoc maxime <sup>t</sup> pasci dicuntur cervæ parituræ. Illinuntur et igni sacro.<sup>6</sup> Multumque in summo cibo <sup>u</sup> concoctionibus confert, vel folio, vel semine. Quadrupedum quoque alvum sistit, sive tritum potui infusum, sive mandendo commanducatum e sale.<sup>7</sup> Boum morbis tritum infunditur.<sup>v</sup>

XIX. Inula quoque <sup>a</sup> a jejunis commanducata, dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat: condita tussim <sup>b</sup> emendat. Radicis vero decoctæ <sup>c</sup> succus tineas pellit: <sup>d</sup> siccatae autem in umbra farina tussi, et convulsis,



*ejus esse Gronov. et vulgg.—5 Codd. Dalec. et Chiffi. linguarum mensura.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Illinuntur et igni sacro Gronov. et vulgg. Illinuntur et igne sacro Chiffi.—7 Cod. Dalec. edendo manducatum cum sale.*

#### NOTÆ

<sup>r</sup> *Trium ligularum*] In Mss. *trium linguarum*. Lingua, seu ligula, mensuræ genus est, quæ et cochlear dicitur: est autem pars quarta cyathi, de quo XXI. 109.

<sup>s</sup> *Sunt et folia*] Et semen quoque capris, ceterisque pecudibus, ad partum juvandum dari, scribit Dioscor. III. 60. Δίδοται δὲ καὶ αἰξὶ καὶ τοῖς λοιποῖς κτήνεσι πρὸς εὐτοκίαν ποτόν.

<sup>t</sup> *Hoc maxime*] Vide quæ diximus VIII. 50.

<sup>u</sup> *Multumque in summo cibo*] Primo cibo, ut supra c. 13. Semen quidem e vino potum, conferre concoctioni plurimum, auctor est Diosc. loc. cit. Et vinum silatum idcirco ante meridiem bibere solitos veteres fuisse paulo ante ex Festo diximus.

<sup>v</sup> *Boum . . . infunditur*] Faucibus scilicet.

<sup>a</sup> *Inula quoque*] Ad verbum hæc Plinius Valer. I. 36. et Apuleius cap. 95. tit. 2.

<sup>b</sup> *Condita tussim*] Nempe condita

melle. Plinius Valer. I. 58. ‘Inulæ pulvere,’ inquit, ‘ligula plena melle mixto et cocto, unam mane, et alteram sero accipies: hoc tussi medetur, et arterias lenit.’

<sup>c</sup> *Radicis vero decoctæ*] In vino videlicet. Nam Marcellus Empir. cap. 28. p. 200. ‘Radix inulæ,’ inquit, ‘in vino decoquitur: deinde succus ejus exprimitur, potuique datur ad tineas enecandas. Sed ea radix posteaquam eruta est, terram non debet attingere.’ Eadem habet pæne totidem verbis Plinius Valer. II. 21. De foliis Apuleius c. 95. tit. 3. ‘Ad lumbricos:’ ‘Herbæ inulæ folia ex vino trita, mirifice, cum bibantur, necant lumbricos.’

<sup>d</sup> *Tineas pellit*] Sive tæniæ. *Ταυλαί* vocantur lati longissimique vermes, qui totius intestini longitudinem interdum adæquant. Veteres tæniæ et tineas indiscrete dixerunt. Sic Cato de Re Rust. c. 126. ‘Si tineæ et lumbrici molesti erunt.’ Scribo-

et inflationibus, et arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. Folia ex vino<sup>e</sup> lumborum dolori<sup>i</sup> illiuntur.

XX. Cephæ sylvestres non sunt. Sativæ olfactu ipso et delacrymatione<sup>f</sup> caligini medentur, magis vero succi inunctione.<sup>g</sup> Somnum<sup>h</sup> etiam<sup>h</sup> facere traduntur, et ulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus,<sup>i</sup> virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle<sup>2</sup> et vino, ita ut post diem tertium solvantur. Sic et attrita<sup>j</sup> sanant.<sup>3</sup> Cocctam in cinere<sup>+</sup> et epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, et genitalium ulceribus. Succo<sup>k</sup> et cicatrices<sup>5</sup> oculorum, et albugines, et argema inunxere: et serpentium



CAP. XIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ischiadi*, e Diosc.

CAP. XX. 1 *Sotunium* Chiffli.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *illitæ cum aceto, ruta, melle*, e Diosc.—3 Ita codd. Harduini, et Vet. Dalec. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et trite sanant* Gronov. et al. vett.—4 *Tostum in cinerem* Vet. Dalec.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *νεφέλια*,

#### NOTÆ

nus Largus Compos. 140. 'Ad tineas et lumbricos necandos.' Apuleius item cap. 35. tit. 4. 'Ad lumbricos et tineas.' Plinius Valer. II. 21. 'Tineæ quoddam vitium ventris est,' &c. Q. Serenus cap. 31. de lumbricis et tineis purgandis, p. 145. 'Quid non adversum miseris mortalibus addit Natura, interno cum viscere tinea serpens, Et lumbricus edax,' &c. Alias etiam Plinio nostro tineæ XI. 41. cæ sunt fere, quas idem blattas appellat, XXIX. 39. quas simul, ceu diversas, appellat Horat. II. Sat. 3. 'Stragula vestis, Blattarum ac tinearum epulæ.'

<sup>e</sup> *Folia ex vino*] Plinius Valer. II. 36. 'Lumbis dolentibus curandis: Inulæ foliorum sive radicis pulveris denarii duo ex vini cyatho uno bibiti, emendant.'

<sup>f</sup> *Et delacrymatione*] Delacrymatio, inquit, acrimonia cepearum excita, oculorum caligini depellendæ prodest.

<sup>g</sup> *Succi inunctione*] Sic Diosc. II. 181. et Galenus de Facult. Simp.

Med. lib. VII. p. 198. E Latinis Plinius Valer. I. 18. omnes Hippocratem secuti, cujus illud effatum est, de diætâ lib. II. *κρόμμον τῆ ὄψει ἀγαθόν.*

<sup>h</sup> *Somnum etiam*] Plinius Valer. IV. 26.

<sup>i</sup> *Et canis morsus*] Diosc. et Plinius Valer. locis citatis.

<sup>j</sup> *Sic et attrita*] Attritus nempe calcamentorum. Vide Notas et Emend. num. 10.

<sup>k</sup> *Succo*] Diosc. loc. cit. Cicatrix porro *νεφέλιον* est, vitium scilicet oculorum, quod nubeculam vocant. Paulus Ægineta lib. III. albugines et cicatrices ita distinguit, ut has in superficie consistere dicat, et non solum οὐλὰς, sed et νεφέλια appellari; illas vero λευκώματα dictas, altius progressas cicatrices esse. Ἄργεμα vero tum dicitur, quoties circa orbem iridis, propinquasque ei partes, sic exulceratio fit, ut extimæ iridis partes rubere, interiores vero albescere videantur. Ἄργημον vocat Hippocr. de Morb. Mul. I.



morsus, et omnia vulnera<sup>6</sup> cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: et in iisdem sonitum<sup>1</sup> ac gravitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillavere.<sup>7</sup> Et ex aqua<sup>m</sup> bibendum dedere repente obtutescentibus.<sup>8</sup> In dolore quoque<sup>n</sup> ad dentes colluendos instillavere, et plagis bestiarum omnium, privatim scorpionum. Alopecias<sup>o</sup> fricuere, et psoras, tuis cepis. Coctas dysentericis<sup>p</sup> vescendas dedere, et contra lumborum dolores: purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto serpentium morsibus, sepiisque multipedæ<sup>q</sup> ex aceto. Reliqua inter<sup>r</sup> medicos mira diversitas. Proximi<sup>s</sup> utiles esse<sup>10</sup> præcordiis et concoctioni, inflationemque et sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola,<sup>11</sup> ad colorem quoque<sup>t</sup> validum<sup>12</sup> profici hoc cibo. Et si jejuni<sup>u</sup> quoti-

//////  
*mbecculas.*—6 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et omnia hulnera* Gronov. et vulgg.—7 Dalec. *instillavere.*—8 Gronov. *obtutescentibus.*—9 Ita codd. Harduini, Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ipsasque multipedæ* Gronov. et vulgg. *ipsas quoque multipedæ* cod. Dalec.—10 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *inutiles esse* Vet. Dalec. *inutilia esse* Gronov. et al. vett.—11 *Asclepiadis scholæ* cod. Dalec.—12

## NOTÆ

<sup>1</sup> *Et in iisdem sonitum*] Diosc. II. 181. Marcellus Empir. lib. de Medic. c. 9. p. 80. ‘Cepæ succus cum melle permixtus, et auriculæ instillatus, graviter audientes emendat, dolorem sedat, purulenta expurgat, vermes enecat: aquam etiam, quæ ingressa fuerit, et omnem humorem educit.’ Plinius Valer. I. 11. ‘Cepæ succum cum melle, quod in carbonibus calefacies, et auriculæ infundis, mire sanat.’ Theodor. Priscianus I. 7. ‘de aurium causatione: Sed et cepearum succum, cum anserinis adipibus mixtum similiter injicito, et ovi alborem cum lacte mulieris.’

<sup>m</sup> *Et ex aqua*] Plinius Valer. IV. 26.

<sup>n</sup> *In dolore quoque*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>o</sup> *Alopecias*] Plinius Valer. locis

citatis. Marcellus Empir. c. 6. p. 45. Schola Salernitana: ‘Contritis cepis loca denudata capillis sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.’ E Græcis Dioscor. et Galenus, locis citatis.

<sup>p</sup> *Coctas dysentericis*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>q</sup> *Sepisque multipedæ*] Subintellige, morsibus. De sepe multipeda, sive millepeda, superius c. 6.

<sup>r</sup> *Reliqua inter*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. IV. 26.

<sup>s</sup> *Proximi*] Inter medicos novissimi, quos etiam Dioscorides secutus est, cap. cit. de cepis: ‘Dioscorides,’ inquit, ‘putat ex cibo earum sitim accendi, inflationes fieri, caput prægravari.’ Dioscoridis verba repetenda, ex lib. II. c. 181.

<sup>t</sup> *Ad colorem quoque*] Plinius Valer.

die edant, firmitatem valetudinis custodiri: stomacho utiles esse, spiritus agitatione:<sup>13</sup> v ventrem mollire, hæmorrhoidas<sup>w</sup> pellere, subditas pro balanis:<sup>x</sup> succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises<sup>14</sup> mire proficere. Item contra anginas,<sup>y</sup> cum ruta et melle. Excitari eisdem<sup>15</sup> lethargicos. Varro, quæ sale et aceto pista est<sup>16</sup> arefactaque, vermiculis non infestari, auctor est.

XXI. (VI.) Porrum sectivum<sup>a</sup> profluvia sanguinis sistit in naribus contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut mentæ: item ex abortu profluvia, potio succo cum lacte mulierum. Tussi etiam<sup>b</sup> veteri, ac pectoris et pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur et ambusta, et epinyctides: ita vocatur ulcus, quæ et syce,<sup>c</sup> in angulo<sup>1</sup> oculi

//////////

Vet. Dalec. *viridum*; al. vet. *pallidum*.—13 Ita ex codd. Harduinus et recent. *utiles esse ac cogitationi* cod. Dalec. *utile esse spiritus a cogitatione* Chiff. *utilia esse s. agitatione* Gronov. et al. vett.—14 Cod. Dalec. *hydropes*; margo edd. Dalec. et Gronov. *hypochyses*, e Diosc.—15 Chiff. *eodem*.—16 Codd. Regg. Brot. et Editio princeps, *pisa est*. Vet. Dalec. *sale pisto cum aceto mæfacta est*.

CAP. XXI. 1 'Alii, *hulcus aciem hebetans et in angulo*. Certe in codd. hæc verba, *quæ et syce*, desunt.' Dalec. Mox, pro *perpetuo*, cod. Dalec.

#### NOTÆ

loc. cit. Schola Salernitana, de cepis: 'Non modicum sanas Asclepius asserit illas, Præsertim stomacho, pulchrumque creare colorem.'

<sup>w</sup> *Et si jejuni*] Plinius Valer. loco citato.

<sup>v</sup> *Spiritus agitatione*] Ea ratione quod spiritus agitet, inquit Plinius Valer. loc. cit.

<sup>w</sup> *Hæmorrhoidas*] Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 198.

<sup>x</sup> *Pro balanis*] Balani sunt glandes, et id quod glandis forma ad subducendam alvum in podicem manu inditur. Suppositorium vulgus officinarum vocatur, *Donner un suppositoire à un malade*.

<sup>y</sup> *Item contra anginas*] Dioscor. ii. 181.

<sup>z</sup> *Excitari eisdem*] Cepis scilicet, si largius edantur. Vide Celsum iii.

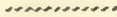
20. et Diosc. loc. cit.

<sup>a</sup> *Porrum sectivum*] Marcellus Empir. c. 10. p. 83. 'De porro sectivo trito nares fluentes recte obturantur.' Et Plinius Valer. de Re Med. i. 26. 'Ad profluvium narium:' 'In hoc casu,' inquit, 'porro sectivo trito nares obturantur.' De galla in hunc usum admiscenda, meminit idem Marcellus. Addi manna vel thuris micam jubet Diosc. ii. 179.

<sup>b</sup> *Tussi etiam*] Plinius Valer. i. 63. cui titulus, 'Ad sanguinem excreantes, et phthisicos affectus:' 'Porri sectivi succum cum lacte mulieris, cyathos duos jejuno dabis tepefactum.' Adde et Diosc. ii. 179.

<sup>c</sup> *Ita vocatur . . . quæ et syce*] Alia *ἐπινοκτιδὸς* acceptio hæc est, præter eam quam c. 6. attulimus. Est porro *συχὴ*, ulcus in capite, superciliis, men-

perpetuo humore manans. Quidam<sup>d</sup> eodem nomine appellant pusulas<sup>2</sup> liventes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera<sup>e</sup> cum melle trito: vel bestiarum morsus ex aceto: item serpentium.<sup>f</sup> Aurium<sup>3</sup> vero vitia<sup>g</sup> cum felle caprino, vel pari mensura mulsi: stridores cum lacte mulieris: capitis dolores, si in nares fundatur: dormiturisve,<sup>h</sup> in aurem duobus succi cochlearibus, uno mellis. Succus et ad serpentium<sup>i</sup> scorpionumque ictus<sup>4</sup> hibitur cum mero, et ad lumborum<sup>j</sup> dolores cum vini hemina potus. Sanguinem vero<sup>k</sup> exscreantibus et phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. Item morbo<sup>l</sup> regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores,



habet *perpetim*.—2 Sic ubique codd. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *pustulas* Gronov. et vulgg.—3 *Aliorum* Chiffli.—4 Idem codex, *potus*—5 *Tos-*

## NOTÆ

to, ac podice, cui a fici similitudine nomen est: tuberculum videlicet ulcerosum, rotundum, subdum, rubicundum, cum dolore, in partibus præcipue quæ pilo vestiuntur: capite, palpebris, mento, &c. *Σύκωσις* Celso dicitur vi. 3. Et Scribon. Largus Compos. 38. 'Exrescentem carnem, *σύκωσιν* quam vocant.' Lusit in hoc morbi genus Martialis i. 66. 'Cum dixi ficus, rides quasi barbara verba, Et dici ficos, Cæciliane, jubes. Dicemus ficos, Cæciliane, tulos.' Et 'ficos' Plinius non semel de arborum fætu dixit: at fæmineo, ut vocant, genere, non virili.

<sup>d</sup> *Quidam*] Quos inter Celsus a nobis laudatus c. 6.

<sup>e</sup> *Et alia ulcera*] Theodorus Priscianus i. 17.

<sup>f</sup> *Item serpentium*] Theod. Priscianus i. 22. 'de apum percussibus, vel scorpionum, ceterorumque serpentium: 'Et porrum tritum impositum, statim curat.'

<sup>g</sup> *Aurium vero vitia*] Plinius Valer. i. 10. et iv. 20. de porro: 'Aurium quoque dolores,' inquit, 'cum felle caprino, vel pari mensura usi (lege *mulsi*) compescuerunt.' Plinius ipse noster xxviii. 48. taurinum fel ad aurium dolores et vitia commendat, cum porri succo. Diosc. quoque his adjungendus, ii. 179. et Marcellus Empir. cap. 9. p. 80.

<sup>h</sup> *Dormiturisve*] Plinius Valer. iv. 20. et Marcellus Empir. c. 1. 'Porri sectivi succum cochlearia duo, et unum mellis, permixta, ituro dormitum, vel in nares, vel in auriculam tepidum infunde, statim proderit.'

<sup>i</sup> *Succus et ad serp.*] Diosc. ii. 179. Sotion in Geopon. xii. 29. p. 352. Theod. Priscianus loc. cit.

<sup>j</sup> *Et ad lumborum*] Marcellus Empir. c. 25. p. 172. et Plinius Valer. ii. 36. et iv. 20.

<sup>k</sup> *Sanguinem vero*] Marcellus Empir. c. 16. p. 120. et Plinius Valer. iv. 20.

<sup>l</sup> *Item morbo*] Plinius Valer. ii. 59.

cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, vulvas purgat. Estur vero<sup>5</sup> et contra fungorum venena: imponitur et vulneribus. Venerem stimulat,<sup>m</sup> sitim sedat: ebrietates discutit: sed oculorum aciem<sup>n</sup> hebetare traditur: inflationem quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventremque molliat.<sup>6</sup> Voci<sup>7</sup> splendorem<sup>o</sup> affert.

XXII. Capitato major<sup>a</sup> est ad eadem effectus. Sanguinem<sup>b</sup> rejicientibus succus ejus cum gallæ<sup>1</sup> aut thuris farina, vel acacia, datur. Hippocrates<sup>c</sup> et sine alia mixtura dari jubet: vulvasque contractas aperire putat:<sup>2</sup> foecunditatem etiam foeminarum hoc cibo augeri.<sup>3</sup> Contritum<sup>d</sup> ex melle ulcera purgat. Tussim<sup>e</sup> et distillationes thoracis, pulmonis et arteriæ vitia sanat, datum in sorbitione ptisanæ:<sup>f</sup> vel crudum, præter capita,<sup>g</sup> sine pane, ita



tus vero estur Vet. Dalec.—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *mollire*. Diosc. ἐκκόλιον.—7 Vocis Chiffli.

CAP. XXII. 1 Vet. Dalec. *galla*.—2 Chiffli. *contractis aperire se putat*.—3

#### NOTÆ

<sup>m</sup> *Venerem stimulat*] Diosc. loc. cit.

<sup>n</sup> *Sed oculorum aciem*] Diosc. loc. cit.

<sup>o</sup> *Voci splendorem*] Diosc. loc. cit. Καθαίρει δὲ καὶ τὴν ἀρτηρίαν, purgat arteriam. Arist. Problem. II. 39, p. 741. Διὰ τί τὰ πράσα συμφέροι πρὸς εὐφωμίαν, ἐπεὶ καὶ τοῖς πέρδιξι; Cur porrum voci confert? nam et perdiri in ea re conferre scimus. Sotion quoque in Geopon. loc. cit. Vide quæ de Nerone dicta, XIX. 33.

<sup>a</sup> *Capitato major*] Hæc Plinius Valer. a Nostro plane ad verbum, IV. 20.

<sup>b</sup> *Sanguinem*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>c</sup> *Hippocrates*] De morbis mulier. lib. II. tex. 89. p. 612. ac de sterilibus, tex. 13. p. 630. Item Plinius Valer. loc. cit. In vulvæ præclusionione ac duritie, πρὸς μύσιν καὶ σκληρίαν ὑστέρας, porri capitati comam in aceto coctam dari Diosc. jubet, II. 179.

<sup>d</sup> *Contritum*] Marcellus Empir. c. 4. p. 42. et Plinius Valer. III. 22. et IV. 20.

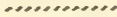
<sup>e</sup> *Tussim*] Ad verbum hæc Plinius Valer. IV. 20. Marcellus Empir. c. 16. p. 116. 'Porri contusi succus expressus, cum oleo decoctus, et epotus, plurimum tussientibus prodest.'

<sup>f</sup> *Sorbitione ptisanæ*] Sive ptisanæ dicatur, de qua XVIII. 15. sive alicæ, de qua libro eodem cap. 29. perinde est. Marcellus Empir. c. 15. p. 106. 'Pulticulam ex alicæ facies, in quam capita porrorum contusa mittes, et simul decoques, et deinde colabis et sorbitione ea contra faucium molestias, cum volueris, uteris.' Et cap. 17. p. 124. 'Utiles sunt inter initia, quamvis molesta, suspiriosis sorbitiones de porro capitato factæ, et ex urtica, atque nasturtii semine.' Hæusero omnes a Celso IV. 4. qui ad



ut alternis diebus sumatur:⁴ vel si pura<sup>h</sup> exscreentur. Sic et voci,<sup>l</sup> vel Veneri, somnoque multum confert. Capita bis<sup>j</sup> aqua mutata cocta, alvum sistunt, et fluxiones<sup>g</sup> veteres. Cortex decoctus illitusque inficit canos.<sup>k</sup>

XXIII. Allio magna<sup>l</sup> vis, magnæ utilitates contra aquarum<sup>m</sup> et locorum mutationes. Serpentes abigit,<sup>n</sup> et scorpiones odore: atque, ut aliqui<sup>o</sup> tradidere, et bestiarum omnium ictibus medetur, potu, vel cibo, vel illitu: privatim contra hæmorrhoidas<sup>p</sup> prodest, cum vino redditum vomitu. Ac ne contra<sup>q</sup> arancorum murium venenatum morsum valere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat: item hyoscyamum: canum



Idem codex, *augere*.—4 Vet. Dalec. *ita ut tria capita sine pane alternis diebus sumantur*.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recent. *purulenta* Gronov. et vulgg.—6 Vet. Dalec. *et inflations*.

## NOTE

tussim ‘sorbitiones’ commendat, ‘in quibus porrum incoctum tabuerit: cibumque mollem, ut malvam, et urticam.’

§ *Præter capita*] Dentis capitibus, folia uti cruda edantur. Sic in morbo haud multum absimili, Plinius Valer. 1. 28. ‘Ad stillationem narium ex humore:’ ‘Porri capitati folia cruda sine pane eduntur.’ Item de sectivo Marcellus, c. 14. p. 102. ‘Uvæ distillationi . . . prosunt porri sectivi folia non cocta, sine pane, assidue manducata.’

<sup>h</sup> *Vel si pura*] Etiam si e thorece pus exscreetur. Diosc. 11. 179. Ἀνάγει τὰ ἐκ θώρακος.

<sup>l</sup> *Sic et voci*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. 1v. 20.

<sup>j</sup> *Capita bis*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>k</sup> *Inficit canos*] Canitiem pellit, capillosque denigrat.

<sup>l</sup> *Allio magna*] Ad verbum hæc Plinius Valer. 1v. 17.

<sup>m</sup> *Contra aquarum*] Plinius Valer.

loc. cit. ‘Peregrinantibus esui datum, minime patitur eos aquarum ac locorum mutatione perturbari.’

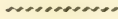
<sup>n</sup> *Serpentes abigit*] Plinius Valer. loc. cit. et Simeon Sethi de Alim. tit. de Allio: Φεύγουσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ ὄφεις, ὡς περ καὶ τὰ πῆγανα, κ. τ. λ.

<sup>o</sup> *Atque, ut aliqui*] Plinius Valer. loc. cit. et auctor Geopon. 111. 30. p. 353.

<sup>p</sup> *Privatim contra hæmorrhoidas*] Αἱμορροῖς non morbi hoc loco, sed serpentis quoddam genus est, ex eo dictum, quod morsu sanguinem eliciat, et dissolutis venarum commerciis, quicquid animæ est, evocet per cruorem, ut refert Solinus, c. 27. p. 51. De eo Lucanus ix. 708. ‘At non stare suum miseris passura cruorem, Squamiferos ingens hæmorrhoids explicat orbis.’ Vide Sarraceni notas in Diosc. 11. 182. De serpente porro hic agi, non de morbo venarum ani, qui hæmorrhoids quoque appellatur, vel ex orationis serie ipsa constat.

<sup>q</sup> *Ac ne contra*] Diosc. 11. 182.

morsus,<sup>r</sup> in quæ vulnera<sup>1</sup> cum melle imponitur. Ad serpentium<sup>s</sup> quidem ictus potum cum restibus suis<sup>t</sup> efficacissime ex oleo illinitur, attritisque corporum partibus, vel si in vesicas<sup>u</sup> intumuerint.<sup>2</sup> Quin et suffitu eo<sup>v</sup> secundas partus<sup>3</sup> evocari existimavit Hippocrates: cinere eorum<sup>w</sup> cum oleo, capitis ulcera manantia sanitati restituens. Suspiriosis<sup>x</sup> coctum, aliqui crudum id dedere.<sup>4</sup> Diocles<sup>y</sup> hydropicis cum centaurio, aut in fico duplici<sup>z</sup> ad evacuandam alvum: quod efficacius præstat viride cum coriandro in mero potum. Suspiriosis<sup>a</sup> aliqui et tritum in lacte dederunt. Praxagoras<sup>b</sup> et contra morbum regium vino miscuit: et contra ileum in oleo et pulte: sic illinens strumis



CAP. XXIII. 1 Cod. Dalec. *inque vulnera*.—2 Cod. Dalec. *vel si vesica intumuerit*.—3 'Vet. secundas et partus; al. secundas a partu. Lego secundos partus, ut infra cap. 44.' Dalec.—4 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps. In recentioribus editionibus, *crudum id tritum dedere*.' Brotier. Gronov. et al. ante Harduin. etiam, *crudum id dedere*. Cod. Dalec. cum edd. Harduin.

#### NOTÆ

<sup>r</sup> *Canum morsus*] Diosc. loc. cit. et Plinius Valer. III. 51. et IV. 17.

<sup>s</sup> *Ad serpentium*] Hæc ad verbum Plinius Valer. IV. 17.

<sup>t</sup> *Cum restibus suis*] Cum foliis.

<sup>u</sup> *Vel si in vesicas*] Etiam si partes eæ attritæ, in vesicæ morem intumescant. Plinius Valer. loc. cit. 'Quæque in vesica (lego, *in vesicas*) tumescunt, lenit impositum.'

<sup>v</sup> *Quin et suffitu eo*] Et esu quoque allii secundas evocari auctor est idem Hippocrates de Morbis Mul. I. 74. Suffitu vero Plinius Valer. loc. cit. ex eodem Hippocrate: et Diosc. II. 182. Secundas porro, *ὄστράκων*, Latini pariter ac Græci membranam eam vocant, qua partus obvolutus utero prodit, quæ et secundina dicitur. Vulgo ab Anatomicis, *L'arrière-faix*.

<sup>w</sup> *Cinere eorum*] Plinius Valer. IV. 17. et Marcellus Empir. c. 4. p. 40. 'Allium cum sua veste comburitur, cinisque ejus ex oleo capiti ulceroso imponitur.'

<sup>x</sup> *Suspiriosis*] Vide Notas et E-mend. num. 11.

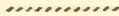
<sup>y</sup> *Diocles*] Ad verbum hæc Plinius Valer. loc. cit.

<sup>z</sup> *Aut in fico duplici*] Plinius Valer. lib. III. cap. de hydropisi: 'Allium viride,' inquit, 'cum fico duplici malum evocat.' Et lib. II. de allio: 'Viride cum coriandro et ficu datum, alvum mollire perhibetur.' Ficus duplex ea est, quæ reliquis major, ampliorisque formæ, quæ et marisca appellata est, XV. 19. Vegetius Artis Veterin. lib. I. 'Addis novem duplices ficus?' Idem alio loco: 'Ficus duplices viginti, rutæ fasciculum.' Horat. II. Sat. 2. 122. 'At nux ornat mensas, cum duplici ficu.'

<sup>a</sup> *Suspiriosis*] Plinius Valer. IV. 17.

<sup>b</sup> *Praxagoras*] Plinius Valer. hæc iisdem verbis loc. cit. et II. 59. Q. Serenus c. 59. de regio morbo pellendo, p. 161. 'Allia trita dabis vino madafacta calenti.'

quoque. Antiqui et insanientibus dabant crudum. Diocles<sup>c</sup> phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, et gargarizare<sup>d</sup> prodest. Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit,<sup>e</sup> vel si decocti aqua<sup>d</sup> colluantur, addaturque ipsum in cava dentium. Auribus etiam<sup>e</sup> instillatur succus cum adipe anserino: phthiriasis<sup>f</sup> et porrigines<sup>g</sup> potum, tusum item cum aceto et nitro compescit: distillationes cum lacte, vel tritum, permixtumve<sup>h</sup> caseo molli: quo genere et raucitatem extenuat: vel phthisin, in fabæ sorbitione. In totum autem<sup>h</sup> coctum utilius est<sup>g</sup> crudo, elixumque tosto: sic et voci confert. Tineas<sup>ioi</sup> et reliqua animalia interancorum pellit, in aceto mulso coctum. Tenesmo<sup>j</sup> in pulve medetur. Temporibus<sup>k</sup> illitum elixum: et pusulis coctum cum melle, deinde tritum. Tussi cum adipe<sup>l</sup> vetusto decoctum, vel cum



1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *crudum id tritum dederit*.—5 Chiff. *gargarizare*.—6 Chiff. *minuit*.—7 Ita codd. Harduini, Chiff. et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. et *porrigines* edd. vet. et Gronov. *πύρα, furfures*, margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—8 Vet. Dalec. *permixtumque*.—9 Verbum est deest in cod. Dalec.—10 *Tanias* alii ap. Dalec.—11 Ita

## NOTE

<sup>c</sup> *Diocles*] Et Plinius Valer. III. 9.

<sup>d</sup> *Dentium . . . vel si decocti aqua*] Plinius Valer. I. 36. et Diosc. II. 182.

<sup>e</sup> *Auribus etiam*] Plinius Valer. IV. 17. Rursum hoc medicamentum proponitur ad aurium vitia, XXIX. 39.

<sup>f</sup> *Phthiriasis*] Q. Serenus c. 6. de phthiriasi arcenda, pag. 128. 'Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi: Vel nitro ac sale permixtis, acidove liquore Laxatis, ut sint simul allia, tangere corpus.'

<sup>g</sup> *Et porrigines*] Porriigo, Græce *πυρπλάσις*, est ubi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæque acutæ resolvuntur, in modum furfuris, et interdum madent, multo sæpius siccæ sunt. Fere in capillo fit, rarius in barba, aliquando in supercilio. Cel-

sus VI. 2. Describitur satis eleganter a Q. Sereno, cujus carmen recitabimus cap. 84. Vide Notas et Emend. num. 12.

<sup>h</sup> *In totum autem*] Plinius Valer. IV. 17.

<sup>i</sup> *Tineas*] Marcellus Empir. c. 28. p. 200. Plin. Valer. II. 21. et IV. 17. Scribonius Largus Compos. 140. 'Ad tineas necandas, ejiciendas, per triduum allium plurimum edat,' &c.

<sup>j</sup> *Tenesmo*] Plinius Valer. IV. 17.

<sup>k</sup> *Temporibus*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>l</sup> *Tussi cum adipe*] Crudum coctumve allium in cibo sumtum, tussim lenire ait Diosc. II. 182. Q. Serenus c. 18. pag. 136. 'Interdum fauces tussi quatiuntur acerba: Allia tum sumes decocta, et melle peruneta.' Celsus

lacte: aut si sanguis etiam exscreetur, vel pura,<sup>11</sup> sub pruna coctum, et cum mellis pari modo sumtum: convulsis, ruptis, cum sale et oleo. Nam cum adipe tumores suspectos<sup>12 m</sup> sanat. Extrahit fistulis<sup>n</sup> vitia cum sulfure et resina, etiam arundines<sup>o</sup> cum pice. Lepras,<sup>p</sup> lichenas, lentigines exulcerat, sanatque cum origano: vel cinis ejus<sup>q</sup> ex oleo et garo illitus. Sic et sacros<sup>r</sup> ignes. Sugillata<sup>s</sup> aut liventia ad colorem reducit, combustum ex melle. Credunt<sup>t</sup> et comitalem morbum sanari,<sup>13</sup> si quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoque<sup>u</sup> excutere potum caput unum cum laserpitii obolo in vino austero. Tussim et alio modo,<sup>v</sup> ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctum fabæ,<sup>w</sup> atque ita in cibo<sup>14</sup> sumtum, donec sanitatem restituat. Facit et somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum coriandro viridi tritum, potumque e mero. Vitia ejus<sup>x</sup>



codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *purulenta* Gronov. et vulgg.—12 ‘Alii, ne in abscessum, vel gangrænam transeant. Alii, cancerosos. Alii, pestilentes, aut venenatos.’ Dalec.—13 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sanare* Gronov. et al.

#### NOTÆ

iv. 4. ubi de tussientibus: ‘Utilis est,’ inquit, ‘cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum.’

<sup>m</sup> *Tumores suspectos*] Quos esse pestilentes jure suspiceris.

<sup>n</sup> *Extrahit fistulis*] Ad verbum hæc Plinius Valer. III. 22. Et Marcell. Empir. c. 4. p. 42. ‘Allium contritum cum sulfure et resina, ulcerum et fistularum quælibet vitia extrahit.’

<sup>o</sup> *Etiam arundines*] Arundinum infixas corpori assulas. Vide Notas et Emend. num. 13.

<sup>p</sup> *Lepras*] Diosc. II. 182.

<sup>q</sup> *Vel cinis ejus*] Plinius Valer. III. 34.

<sup>r</sup> *Sic et sacros*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>s</sup> *Sugillata*] Diosc. loc. cit. et Pli-

nus Valer. III. 47. iisdem verbis. Sugillata, Græcis τὰ ὑπόπια, partes sunt circa oculos percussionibus contusæ et lividæ: sed et de omni contusione corporis, et livore, in qualibet parte, ea vox tum Latina tum Græca effertur. Glossarium: *Sugillare*, πλήσσειν, ὑπωπιάζειν.

<sup>t</sup> *Credunt*] Plinius Valer. II. 58.

<sup>u</sup> *Quartanas quoque*] Plinius Valer. ad verbum, III. 6.

<sup>v</sup> *Tussim et alio modo*] Præter allatum proxime his verbis: ‘Tussi cum adipe vetusto decoctum, vel cum lacte.’ Hic Gelenius cespitavit.

<sup>w</sup> *Fractæ incoctum fabæ*] Plinius Valer. IV. 17. ubi hæc transcripsit, ‘in faba coctum’ dixit.

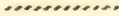
<sup>x</sup> *Vitia ejus*] Hæc pariter Diosc. II. 182. Oculos hebetare prodidit



sunt, quod oculos hebetat, inflationes facit, stomachum lædit copiosius sumtum, sitim gignit. Cetero contra<sup>y</sup> pituitam, et gallinis et gallinaceis prodest mixtum farre in cibo. Jumenta urinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito<sup>15</sup> natura tangatur.<sup>z</sup>

XXIV. Lactucæ sponte nascentis<sup>a</sup> primum est genus ejus, quam caprinam<sup>b</sup> vocant, qua pisces in mare dejecta protinus necantur, qui sunt in proximo. Hujus lac<sup>c</sup> spissatum, mox in aceto pondere obolorum duum, adjecto aquæ uno cyatho, hydropicis datur. Caule et foliis<sup>t</sup> contusis, asperso sale, nervi incisi<sup>d</sup> sanantur. Eadem trita<sup>e</sup> ex aceto, colluta matutinis bis mense, dentium dolorem prohibent.

XXV. (VII.) Alterum est genus quod Græci cæsapon<sup>f</sup> vocant. Hujus folia trita et cum polenta illita vulneribus



vett.—14 Chiff. *factæ i. f. a. i. in cibos.*—15 Cod. Dalec. *si eo trito.*

CAP. XXIV. 1 *Caule vero et foliis* Vet. Dalec.

CAP. XXV. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. et recent. *sesapon* Vet. Dalec. *esopon* Gronov. et vulg. ‘Certe cæsapon non est sisarum, le Chervi, ut voluit eruditus Salmasius. Videtur esse aliqua lactucæ sylvestris species, quam determinare non ita pronum est. In Mss. Reg. 1.

#### NOTE

etiam Hippocr. lib. II. de diætâ, tex. 24. p. 224.

<sup>y</sup> *Cetero contra*] Vide quæ diximus x. 78.

<sup>z</sup> *Natura tangatur*] Natura pro genitalibus frequenter usurpat, verecundiæ causa. Alii Latine, ‘radium,’ ‘colem,’ ‘virilitatem.’ Vide inferius XXI. 15.

<sup>a</sup> *Lactucæ sponte nascentis*] Hoc est, sylvestris, quæ a sativa distat.

<sup>b</sup> *Quam caprinam*] Hanc eo nomine jam superius indicavit XIX. 39. Marinam vocat Celsus II. 12. ‘Lactucæ marinæ lac,’ inquit, ‘cujus gutta pani adjecta abunde purgat.’ Et III. 21. de aqua inter cutem: ‘Prodest etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta nascitur, semen cum aqua potui datum.’ Eadem *τιθύμαλος* est, uti dicitur XXVI. 39. Et testis quoque Cel-

sus v. 7. ‘Lactuca marina,’ inquit, ‘quæ a Græcis *τιθύμαλος* nominatur.’ Igitur istud est tithymali genus, quod paraliū vocant, purgationibus aptum, de quo XXVI. 41. Plinius ipse ejusdem lib. XXVI. 39. ‘Tithymalum nostri herbam lactariam vocant, alii lactucam caprinam,’ &c.

<sup>c</sup> *Hujus lac*] Diosc. II. 166. hanc vim eandem lactucæ sylvestris lacti ascribit, eundemque fere dandi modum imperat: lactucæ marinæ semini, Celsus III. 21.

<sup>d</sup> *Nervi incisi*] Ad hos usus adhibitum a se tithymali succum Galenus ipse prodidit *κατὰ γένη*, III. 2. p. 716.

<sup>e</sup> *Eadem trita*] Idem fere de tithymalo Diosc. IV. 165.

<sup>f</sup> *Græci cæsapon*] Sic libri omnes etiam Mss. tum hoc loco, tum in hujus loci Indice. Dalecampius *æsoxon*

medentur. Hæc in arvis nascitur.<sup>2</sup> Tertium genus<sup>g</sup> est in sylvis nascens, isatium vocant. Hujus folia<sup>h</sup> trita cum polenta vulneribus prosunt. Quarto<sup>i</sup> infectores lanarum utuntur: simile erat lapathum sylvestri foliis, nisi plura haberet,<sup>3</sup> et nigriora. Sanguinem sistit.<sup>j</sup> Phagedænas et putrescentia ulcera, quæ serpunt,<sup>4</sup> sanat: item tumores ante suppurationem. Contra ignem sacrum radice vel foliis prodest: vel ad lienes<sup>k</sup> pota.<sup>5</sup> Hæc propria singularis.

XXVI. Communia autem sponte nascentibus,<sup>l</sup> candor, caulis interdum cubitali longitudine, et ipsi<sup>m</sup> et foliis scabritia. Ex his rotunda folia et brevia habentem sunt

.....  
*cuntur* cod. Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Quarto infectores lanarum utuntur, quod glastum vocant: simile erat lapathum sylvestri foliis, nisi quod plura habet* Gronov. et al. vett. *Pro plura, margo* edd. Dalec. et Gronov. *pinguiora, e Diosc.*—4 *Vet. Dalec. et quæ serpunt.*—5 *Vet. Dalec. potu.*

CAP. XXVI. 1 *Male recentiores editiones, et ipso. Ms. Reg. 2. et ipsæ. Emendandum certe fuit, et ipsi; nempe et ipsi cauli et foliis est scabritia.*<sup>l</sup> *Brotier. et ipso* Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et in ipso* Vet. Dalec. *et thyrso* cod. Dalec.—2 *Chiff. qui heraclium.*—3 *Cod. Dalec.*

#### NOTÆ

legit: sed in ea voce nugari eum recte Salmasius admonuit, in Solin. pag. 258.

<sup>g</sup> *Tertium genus*] Lactucæ videlicet: quo nomine nunc comprehenduntur genera herbarum omnia, quæ lacteum succum fundunt. Hanc porro isatium, quam in sylvis nasci Plinius admonet, sylvestrem intelligi ab eo perspicuum est, atque adeo diversam ab ea qua infectores uti consueverunt: hæc enim sativa est, uti mox ex Oribasio docebitur: quod Salmasium fugit, loc. cit.

<sup>h</sup> *Hujus folia*] Sic Diosc. II. 216. nec paulo etiam expressius Galenus de Simp. Medic. Fac. lib. VI. p. 179.

<sup>i</sup> *Quarto*] Isati nimirum sativa. Oribasius lib. XI. fol. 199. post Diosc. II. 215. et Galenum de Fac. Simp. Medic. lib. VI. p. 179. <sup>l</sup> *Isatis sativa herba est, qua tingendis lanis infecto-*

res utuntur: folia plantaginis habet, pinguiora tamen et nigriora. Sylvestris vero isatis est sativæ similis: folia tantum habet majora ad lactucæ foliorum similitudinem, &c. De isati plura dicemus XXII. 2. Sylvestris iconem exhibet Dodonæus p. 79. Sativæ idem, et Lobelius in Observ. p. 189.

<sup>j</sup> *Sanguinem sistit*] Hæc totidem verbis Diosc. II. 215. de sativa isati: et Galenus loc. cit. Uterque post Hippocr. de Ulceribus, tex. 7. pag. 669.

<sup>k</sup> *Vel ad lienes*] Et isati quoque sylvestri hanc vim attribuit Diosc. loc. cit.

<sup>l</sup> *Communia autem sponte nascentibus*] Hoc est, sylvestribus, superius explicatis. De sativis inferius.

<sup>m</sup> *Et ipsi [ipso]* Et in ipso caule, et in foliis quædam scabrities inest.

qui hieraciam <sup>2 n</sup> vocent, quoniam accipitres scalpendo eam, succoque oculos tinguendo,<sup>3</sup> obscuritatem, cum sensere, discentiant. Succus omnibus candidus, viribus quoque papaveri<sup>4</sup> similis: carpitur per messes inciso caule: conditur in fictili novo, ad multa præclarus. Sanat omnia <sup>o</sup> oculorum vitia cum lacte mulierum: argema, nubeculas,<sup>5</sup> cicatrices, adustionesque omnes:<sup>p</sup> præcipue caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras.<sup>q</sup> Idem succus<sup>1</sup> alvum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium<sup>6</sup> ictibus medetur in vino potus. Et folia, thyrsique triti,<sup>7</sup> ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia commixto vino ex aceto.<sup>8</sup> Aliis quoque venenis resistunt, exceptis quæ

~~~~~

cæsapon; et in Indice, *cæsapo*, *alibi gessato*.⁷ Brotier.—2 *Hæ in arvis innas-anguendo*.—4 Idem codex, *quibus papaver*.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *arcema nubeculas* Chiffi. *arct nubeculas* Gronov. et al. ante Harduin.—6 *Scorpionum et phalangiorum* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et folia tosta thyrsique triti* Gronov. et al. vett. *triti* deest in Vet. Dalec.—8 Cod.

NOTÆ

ⁿ Qui *hieraciam*] Apuleius cap. 30. 'Græcis thridax agria dicitur, aliis hieracion... Italis lactuca sylvatica.' Et tit. 1. 'Ad oculorum caliginem:' 'Dicunt aquilam, cum in altum volare voluerit, prospicere rerum naturas, lactucæ sylvaticæ folium evellere, et succo ejus sibi oculos tingere, et maximam inde claritudinem accipere. Herbæ igitur lactucæ sylvaticæ succum cum vino optimo vetere, et melle acapno, quod sine fumo collectum est, mixtum, in ampullam vitream condito, et eo utaris: summam medicinam experieris.' Hoc ipsum refert de accipitre Ælianus Hist. Anim. 1. 43.

^o *Sanat omnia*] Apuleius loc. cit. Et Diosc. II. 166. Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ ἄργεμα ἀχλύν. Ποιεῖ καὶ πρὸς ἐπικαύσεις ἐγγυριμένην σὺν γυναικείῳ γάλακτι. Hoc loco ἐπικαύσεις, oculorum est sordidum, impurum, crustosumque ulcus.

^p *Adustionesque omnes*] Ulcera oculorum exusta putat hic Dalecampius

intelligi: nos ambusta, (nisi de iis paulo post sermo foret) hoc est, adustiones a fervente aqua vel igni factas. De his enim Theodorus Priscianus 1. 17. 'De ustione calidæ, vel ignis... Et lactucæ tritæ cum salibus, pro cataplasmate impositæ, continuo curant... Alumine scisso cum oleo contrito omnes ustiones ungo.'

^q *Contra epiphoras*] Ἐπιφορὰ, oculi præcipue morbus est, qui fit ab humorum influxu, atque impressione. Is cum cetera membra obsidet, partis in quam fit impetus ingruentis humoris semper nomen adjici consuevit, ventris puta, aut uteri, aut testium epiphoras appellando.

^r *Idem succus*] Diosc. loc. cit. Καθαίρει δὲ μετ' ὀξυκράτου ποθεὶς ὁ ὀπὸς δυοῖν ὀβολοῖν ὀλέκῃ, ὕδατάδῃ κατὰ κοιλίαν.

^s *Serpentium*] Diosc. loc. cit. *Scorpionum*.

strangulando necant, aut iis quæ vesicæ nocent: item psimmythio excepto. Imponuntur et ventri ex melle atque aceto, ad detrahenda vitia alvi. Urinæ difficultates, succus emendat. Cratevas eum et hydropicis obolis duobus in aceto et cyatho vini dari iubet.

Quidam et e sativis^t colligunt succum minus efficacem.[?] Peculiares earum vires partim¹² jam dictæ sunt,^u somnum faciendi, Veneremque inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Non¹³ paucæ restant: quoniam et inflationes discutiunt, ructusque lenes faciunt. Nec ulla¹² res^v in cibis aviditatem incitat, inhibetque eadem: in causa alterutraque¹³ modus est.^o Sic et alvum copiosiores solvunt, modicæ sistunt. Lentitiam pituitæ digerunt, atque, ut aliqui tradiderunt, sensus purgant.^w Stomachi dissoluti utilissime adjuvantur: in eo usu et oxypori obolis^x asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes: si crassior pituita sit, scillite aut

^a *Utrunque præstat, pro diverso sumendi modo.*

Dalec. et aceto.—9 Cod. Dalec. succo minus efficaci.—10 Vet. Dalec. particulatim.—11 Nunc non cod. Dalec.—12 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ructusque lenes faciunt, concoctiones (Chiff. concoctionem) adjuvant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt. Nec ulli Gronov. et vulgg.—13 Cod. Dalec. alterutrinque; Vet. Dalec. utrinque.—14 Stomachos dissolutos util. adjuvant cod. Dalec. Stomachi dissoluti u. adjuvant, uti ne eo usu abluantur. Oxyporopulæ, &c. Vet. Dalec. Aqueus in vulgata lectione legit, oxyporopulæ. Al. vet. ap. Dalec. et oxyporo lactucæ, &c. et aceto temperant;

NOTÆ

^t *Quidam et e sativis*] Diosc. loc. cit. iisdem verbis.

^u *Peculiares . . . jam dictæ sunt*] Lib. XIX. c. 38. Has quoque lactucæ dotes complexus est Diosc. II. 165, et 166.

^v *Nec ulla res*] Forte, nec alia res.

^w *Sensus purgant*] Sic paulo inferius, c. 34. brassicæ esu sensus purgari dicit.

^x *Oxypori obolis*] Lactucis, inquit, stomachi adjuvantur, cum oxyporo, quod oboli mensura capiatur, cuius

asperitatem addito passo (γλυκεῖ, dulci) mitigant ad intinctum aceti. Si crassior pituita in stomacho videbitur, non oxyporo dulcibus edomito, sed scillite aceto, aut absinthite vino utendum cum lactucis. Ὁξύπορα dicebantur, quæ aceto condita ad intinctus servabantur. Apud Colum. I. XII. caput postremum inscribitur: 'Moretum oxyporum, vel, ut alii, oxyporum, quemadmodum componas.' Muria condiri lactucas auctor est Diosc. II. 165. Oxymelite, Plinius XIX. 38.

vino¹⁴ absinthite: et si tussis sentiatur, hyssopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, et ad duritiam præcordiorum. Dantur et melancholicis candidæ copiosiores, et ad vesicæ vitia. Praxagoras et dysentericis dedit. Ambustis quoque prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cum sale¹⁵ illitæ. Ulcera etiam, quæ serpunt, coërcent, initio cum aphronitro,¹⁶ mox in vino. Tritæ igni sacro illinuntur. Convulsa et luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum,^y ex vino et polenta. In cholera quoque coctas patinis¹⁷ dederunt: ad quod utilissimæ quam maximi caulis et amaræ. Quidam lacti¹⁸ infundunt.^b Defervefacti hi caules et stomacho utilissimi traduntur: sicut somno æstiva¹⁹ maxime lactuca, et amara lactensque, quam meconidem vocavimus.^z Hoc lac^a et oculorum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse præcipitur,²⁰ dum tempestive capiti inunguntur. Oculorum quoque vitiis,^b quæ frigore in iis facta sunt. Miras et alias invenio laudes: thoracis etiam vitiis prodesse, non secus quam abrotonum, cum melle Attico. Purgari et foeminas hoc cibo. Semen sativarum con-

^b Quidam eum lacte infundunt clysteribus.

al. ap. eund. et oxyporo oleris.—14 Chiff. *intinctum temperantes: si cr. pit. sil. et aceto scillite aut vino*; Vet. Dalec. *intinctum . . . scillite vino aut.*—15 Margo edd. Dalec. et Gronov. *lacte muliebri*, e Diosc.—16 Cod. Dalec. *asso nitro.*—17 Vox *patinis* deest in cod. Dalec. Mox, idem codex, *maximo caule.*—18 Ita codd. Dalec. et Chiff. *lacte* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—19 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *summo saliva* Gronov.—20 Cod. Dalec. *percipitur.* Vet. ejusdem: *præcipitur, et cum tempora capitis junguntur, oculorum quoque, &c.*

NOTÆ

^y Eruptiones papularum] Quæ Græcī ἐξανθήματα, Plinius nunc papulas, nunc eruptiones pituitæ vocat: tubercula videlicet, quæ jejunæ salivæ defricatione curantur. Papulis cutis exasperatur, et rubet, leviterque roditur. Celsum vide, l. v. cap. postremo, tit. 4 de papulis.

^z Meconidem vocavimus] Lib. XIX. 37.

Delph. et Var. Clas.

Μηκωνίς atræ lactucæ et amaræ generis, cui nomen est a lactis soporiferi copia. Laudat eam Galenus κατὰ τόπου, VIII. 4. p. 577.

^a Hoc lac] Diosc. II. 166.

^b Oculorum quoque vitiis] A dustionibus forte ex frigore, quas ἐπικιάσεις eo loco appellat Dioscorides.

Plinius.

9 L

tra scorpiones dari. Semine trito ex vino potio et libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas^c non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

XXVII. (VIII.) Nec beta sine remediis est¹ utraque. Sive candidæ, sive nigræ radix recens, et madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. Candida beta^d cocta, et cum allio crudo sumpta contra tineas:² nigræ radices ita in aqua coctæ, porriginem tollunt:^e atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus ejus capitis dolores veteres, et vertigines: item sonitum^f aurium sedat, infusus iis: ciet urinam.³ Medetur dysentericis injecta, et morbo regio.⁵ Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed hujus radici⁴ duntaxat expressus. Ipsa vero decocta,^h pernionibus occurrit. Albæ succusⁱ epiphoras⁵ sedat, fronte illita: aluminis paucio admixto, ignem sacrum.^j

//////////

CAP. XXVII. 1 'Ita cod. Reg. 1. et Editio princeps.' Brotier. sine remedio est edd. ante Brotier.—2 Dalec. *tenuis*.—3 Vet. Dalec. *vertigines infusus naribus: item son. aur. sedat: ciet urinam*. Cod. Dalec. *cit urinam*.—4 Vet. Dalec. *sed is radice*.—5 *Alba epiphoras* cod. Dalec. Mox, *alumine paucio* Vet.

NOTÆ

^c *Tentantes aquas*] Aquas quæ sensus cerebrumve tentent, quales memorantur XXXI. 11. 12. &c.

^d *Candida beta*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. II. 21.

^e *Porriginem tollunt*] Marcellus Empir. c. 4. p. 40. 'Beta viridis contusæ expressæque succo porriginosum caput frequenter in balneo lotum, omni tabe purgatur.' Diosc. II. 149. τὸ δὲ τῶν ῥιζῶν καὶ τῶν φύλλων ἀφέψημα, πικύρων καὶ κονίδων σμητικόν, κ. τ. λ.

^f *Item sonitum*] Plinius Valer. I. 10. 'Gummi hederæ,' inquit, 'cum betæ nigræ succo tritum et tepefactum auribus infundis: ita tamen ut et rubi teneri succum misceas. . . . ventositatem et dolorem tollit.'

^g *Et morbo regio*] Celsus III. 42.

^h *potui dat (ictericis) cum aqua betam albam contritam.*

ⁱ *Ipsa vero decocta*] Plinius Valer. IV. 10. de beta: 'Pernionibus in fomento adhibita prodest.' Theod. Priscianus I. 28. de pernionibus: 'Prosunt et decoctiones betarum, quibus alumen scissum infuderis.' Diosc. loc. cit. τὸ δὲ τῶν ῥιζῶν καὶ τῶν φύλλων ἀφέψημα . . . χιμέτης πραῦντικόν καταπλούμενον. *Decoetum radicem ac foliorum perniones fotu mitigat.*

^j *Alba succus*] Plinius Valer. I. 14. 'Ad oculorum dolorem: 'Beta alba trita fronti imponitur.'

^k *Ignem sacrum*] Huic medendi facultatem utriusque betæ radici Dioscorides adjudicat, II. 149.

Sine oleo trita licet,⁶ k adustis medetur.¹ Et contra eruptiones^m papularum, coctaque eadem contra ulcera quæ serpunt, illinitur: et alopeciisⁿ cruda, t ulceribus quæ in capite manant. Succus ejus^o cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur et cum lenticula addito aceto, ut ventrem molliat.^p Validius cocta^q fluxiones⁷ stomachi sistit et ventris.

XXVIII. Est et beta^r sylvestris, quam limonium¹ vocant, alii neuroides, multum minoribus tenuioribusque ac densioribus foliis, undecim sæpe, caule lilii.² Hujus folia ambustis utilia, gustantium os^s astringunt.³ Semen acetabuli^t



Dalec.—6 Vet. Dalec. *trita scilicet*; alii vett. ap. eundem, *trita illitu adustis*.—7 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cocta fluctuationes* Vet. Dalec. legitur et *cocta* in Chiffi. *cocto fluxiones* Gronov. et al. vett.

CAP. XXVIII. 1 Ita Chiffi. Edd. ante Brotier, *limonion*. Mox, *multo minoribus* Dalec.—2 Gronov. *caulium*.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont.

NOTÆ

k *Sine oleo trita licet*] Forte rectius, *sine oleo trita elixave*. Nam Theodorus Priscianus 1. 17. ‘De ustione calidæ, vel ignis:’ ‘Betæ elixæ contritæ imponuntur.’

¹ *Adustis medetur*] Sive ambustis, *πυρκαβστοις*, Diosc. loc. cit. de radice betæ coctæ.

^m *Et contra eruptiones*] Dioscorides loco citato.

ⁿ *Et alopeciis*] Diosc. loc. cit. et Plinius Valer. iv. 10.

^o *Succus ejus*] Diosc. loc. cit. et Marcellus Empir. c. 5. p. 44.

^p *Ut ventrem molliat*] Alba nimirum beta, quæ mollit alvum: ut dos est nigræ contraria, sistendi: Diosc. loc. cit. *Τεῦτλον δισόν ἐστιν, ὧν τὸ μὲν μέλαν σταλτικώτερον κοιλίας σὺν φακῇ ἐψηθέν· καὶ μάλλον ἢ βίζα· τὸ δὲ λευκόν, ἐν κοιλίῳν*. Martialis III. 47. ‘Pigroque ventri non inutiles betas.’ Injusta accusatione hoc loco Dalecampius Plinii famæ notam inurit, quem rei medicæ fuisse rudem ait: quod con-

vitium quidem cum ingerit, suam magis inscitiam prodit.

^q *Validius cocta*] Ut brassicam constat inter auctores, quemadmodum dicitur c. 34. non percoctam alvum solvere, bis coctam sistere: idem et in beta fieri indicat: ut non percocta ventrem molliat, validius cocta sistat. Quare sic et Celsus accipiendus est, qui II. 30. inter ea quæ ventrem astringunt, lenticulam affert, cui beta adjecta sit, brassicamque bis decoctam.

^r *Est et beta*] Hæc iisdem verbis Oribasius lib. XI. fol. 204. Oribasio Dioscorides prævit, IV. 16. Vide Notas et Emend. num. 14. Pingitur a Matthiolo *λειμώνιον*, seu *νευροειδές*, in Dioscor. I. IV. p. 980. quale in horto Regio observavimus. *Δειμώνιον* πρόρο scito vocitari, quod in pratis nascitur, ut Diosc. ait, *ἐν λειμῶσιν*.

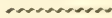
^s *Gustantium os*] Vide Notas et Emend. num. 15.

^t *Semen acetabuli*] Diosc. loc. cit.

mensura dysentericis prodest. Aqua et e radice⁴ coctæ maculas vestium elui dicunt, itemque membranarum.^u

XXIX. Intubi quoque^a non extra remedia sunt. Succus eorum^b cum rosaceo et aceto capitis dolores lenit. Idemque cum vino^{1c} potus, jocineris, et vesicæ: et epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambulam² appellavere.^d In Ægypto cichorium vocant,^e quod sylvestre sit: sativum autem serin, quod est minus et venosius.

XXX. Cichorium^f refrigerat. In cibo sumtum et illitum collectiones, succusque decocti¹ ventrem solvit. Jocineri, et renibus,² et stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, urinæ tormina discutit. Item morbum regium cum mulso, si sine febre sit. Vesicam adjuvat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aqua adeo prodest, ut



et Franz. *guttantia astringunt* Gronov. et al. vett. *gustatu astringunt* Vet. Dalec.—4 Dalec. *cum radice*, nempe *struthio*.

CAP. XXIX. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Idem cum vino* Gronov. et al. vett. Mox, *jocinori* Gronov.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ambubeium*, e Celso. Chiffi. *ambubulam*; Gronov. et al. ante Harduin. *ambugiam*.

CAP. XXX. 1 Vet. Dalec. *succus decocti*.—2 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. et Bipont. *Jocineri, renibus*, omissa conjunctione, Harduin. 2. 3.

NOTÆ

et Galenus de Facult. Simp. Med. l. VII. p. 201.

^u *Itemque membranarum*] Pergamentarum membranarum elui sordes ait aqua ea, in qua cum sua radice cocta beta sit.

^a *Intubi quoque*] Intubus vel intubum Latinis, genera duo complectitur: sativum, sive serin: et cichorium, quod sylvestre sive erraticum.

^b *Succus eorum*] Plinius Valer. ad verbum, IV. 11. de intubo.

^c *Idemque cum vino*] Plinius Valer. loc. cit. 'Jecoris et vesicæ vitia intubus cum vino haustus emendat.' Theod. Priscian. lib. II. parte 2. c. 13. 'Intuba frequenter comesta semper hepaticos juvant.'

^d *Ambulam appellavere*] Ita Mss.

omnes, quos vidimus, quasi indita appellatione ab ambulando, quo satis apte convenit cum altera erratici intubi nomenclatione. Idem tamen libri in Indice, *Ambubaia*. Celsus II. 30. 'Vel intubus, vel ambubeia,' non semel. Est cichorium sylvestre sive picris Dodonæi, p. 624. *Chicorée sauvage*.

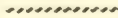
^e *In Ægypto cichorium vocant*] Erraticum scilicet illud genus, de quo dictum proxime. Ita Galenus de Fac. Simp. Medic. I. VIII. p. 227. *πικρῖδα* et *κυχῶριον* vocat sylvestre genus: *σέριν* sativum. Quanquam et ipsum sylvestre cichorium Aëtius *σέριν* vocat.

^f *Cichorium*] Erraticum videlicet intubum, sive *πικρῖς*.

emortuos partus trahat. Adjiciunt Magi, succo totius³ cum oleo perunctos favorabiliores fieri, et quæ velint, facilius impetrare. Quod⁴ quidem propter singularem salubritatem aliqui chreston⁵ appellat, alii pancration.

XXXI. Et sylvestre genus,^h aliiⁱ hedyphnoida vocant, latoris folii. Stomachum dissolutum astringit cocta: crudaque sistit alvum. Et dysentericis prodest, magis cum lente. Rupta et convulsa utroque genere juvantur. Item quibus genituraⁱ valetudinis morbo effluat.

XXXII. Seris et ipsa^j lactucæ simillima, duorum generum est: sylvestris melior. Nigra ista,ⁱ et æstiva. Deterior hyberna, et candidior.^k Utraque amara, stomacho utilissima, præcipue quem humor² vexat.^l Cum aceto^m in cibo refrigerant vel illitæ: discutuntque et alios,ⁿ quam³ stomachi. Cum polenta^o sylvestrium radices sto-



Miller. et Franz.—3 Vet. Dalec. *intybi*.—4 *Hoc* Vet. Dalec.—5 Chiff. *chreston*.

CAP. XXXI. 1 Vet. Dalec. *aliud*.

CAP. XXXII. 1 *Nigra est* cod. Dalec.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Utraque amara stom. utilissima, præc. quem uror* Chiff. *Utraque tamen stom. utilissima, præc. quem humor* Gronov. et al. vett.—3 Vet.

NOTE

^ε *Aliqui chreston*] *Χρηστων*, a bonitate, *παγκράτιον* ab eximia vi, efficientiaque omnimoda.

^h *Et sylvestre genus*] Cichorium latoris folii, apud Dodon. p. 623. Quod in cibo sumtum jucundior animam, suavioremque faciat, id apud Græcos nomen invenit, *ἡδυνόεις*.

ⁱ *Item quibus genitura*] Genitale semen.

^j *Seris et ipsa*] Colum. VIII. 14.

^k *Genus intybi, quod Græci σέρην appellant.* Sativum videlicet, sive hortense: *Chicorée*. Hæc dum generum, Dioscoride etiam auctore, est, II. 160. quanquam is diversas discriminis notas affert. De vocis hujus *Seris* intellectu, vide Galenum de Alim. Fac. 41. p. 360.

^k *Deterior . . . et candidior*] Quæ a similitudine lactucæ, alba lactuca a Plinio Valeriano dicitur, eo quem mox afferemus loco. Sylvestris eadem appellatur, quod est, ut ait Diosc. angustiore folio, et amariore.

^l *Quem humor vexat*] Ita Mss. Reg. Colbert. &c. In Chiff. *quem uror vexat*. Diosc. loc. cit. prodesse ait dissoluto et æstuanti stomacho, *ἀπονοῦντα στόμαχον παρηγοροῦσι, καὶ καυσόμενον*.

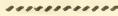
^m *Cum aceto*] Diosc. loc. cit.

ⁿ *Discutuntque et alios*] Humores videlicet, quæ vox ex antecedentibus subintelligi hoc loco debet.

^o *Cum polenta*] Cum farina hordeacea: *σὺν ἀλφίτῳ*, Diosc. loc. cit.

machi⁴ causa sorbentur: et cardiacis^p illinuntur super sinistram mammam ex aceto.⁵ Omnes hæc et podagricis utiles, et sanguinem rejicientibus: item quibus genitura fluat, alterno⁶ dierum potu.^q Petronius Diodotus, qui anthologoumena⁷ scripsit, in totum damnavit serin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resistit.

XXXIII. (IX.) Brassicæ laudes longum est exequi, cum et Chrysippus^a medicus privatim volumen ei dicaverit, per singula membra hominis digestum, et Dieuches: ante omnes autem Pythagoras et Cato non parcius celebrarint. Cujus sententiam vel eo diligentius persequi par est, ut noscatur qua medicina usus sit annis DC.^b Romanus populus. In tres species^c divisere eam Græci antiquissimi. Crispam,



Dalec. *alias quam*.—4 Vet. Dalec. *stomachicis*.—5 Chiff. *et ex aceto*.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fluat, altero* Chiff. *fluit, alterno* edd. vett. et Gronov.—7 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *antilegomena* Gronov. et vulgg. Mox, *damnavit serian* Chiff.

NOTÆ

^p *Et cardiacis*] Diosc. loc. cit. et totidem fere verbis Didymus in Geopon. XII. 28. p. 350. Plinius Valer. III. 11. 'Cardiacis sanandis:' 'Lactucæ albæ nomen est seris: quæ trita et imposita mammæ sinistræ, magnifice sudorem minuit.' Cardiacus dicitur, qui morbo laborat cardiaco. Ait autem Celsus III. 19. cardiacum morbum aliud nihil esse, quam nimiam imbecillitatem corporis, quod stomacho languente immodico sudore digeritur. Καρδίαν veteres stomachum appellabant, hoc est, os ventriculi.

^q *Alterno dierum potu*] Si alternis diebus sumatur. Didymus in Geopon. loc. cit. Αίμοπτιυικοῖς δ' χυλὸς ὠφελιμώτατος, εἰ παρὰ μίαν πίνουσιν.

^r *Anthologoumena*] Ἀνθολογοῦμενα, (sic enim Mss. Reg. Colb. et Chiff. non, ut libri editi, *antilegomena*;) hoc est, florilegia.

^a *Cum et Chrysippus*] Transcripsit hæc Plinius Valer. de Re Med. IV. 29.

^b *Annis DC.*] Quot ab Urbe condita anni fluxere ad Catonis ævum. Elegans est Plinii Valeriani paraphrasis in hunc locum, cap. cit. 'Cato tradit populum Romanum,' inquit, 'sexcentis fere annis medicina brassicæ usum: nondum enim in Urbem commeaverant Medici, qui in artem redegerunt, quemadmodum magno sanitas constat, et peregrina secum pigmenta attulerunt, ut illis imponerent pretia quæ vellent. Ceterum militares viri gloriosas cicatrices grātuito olere curabant: eodem horto cura usi ad salutem, dum illos pascit, et sanat.'

^c *In tres species*] De his actum est XIX. 41. Græci vocant σελινοειδέα, λείαν sive καυλάδη, κράμβην.

quam selinoidea¹ vocaverunt, a similitudine apii foliorum, stomacho utilem, alvum modice mollientem. Alteram leam, latis foliis e caule² exeuntibus. Unde caulodem quidam vocavere, nullius in medicina momenti. Tertia est proprie appellata crambe, tenuioribus foliis, et simplicibus, densissimisque: amarior, sed efficacissima. Cato crispam^d maxime probat, dein levem³ grandibus foliis, caule magno. Prodesse tradit^e capitis doloribus, oculorum caligini scintillationique,⁴ lieni, stomacho,⁵ præcordiis, crudam ex aceto et melle, coriandro, ruta, menta,⁶ laseris radícula, sumtam acetabulis duobus matutino: tantamque esse vim, ut qui terat hæc, validiorem fieri se sentiat. Ergo vel cum his tritam, sorbendam, vel ex hoc intinctu sumendam. Podagræ autem^f morbisque articulariis⁷ illini cum rutæ, coriandri, et salis mica, hordei farina. Aquaquoque ejus^h decocta nervos articulosque mire juvari. Si foveanturⁱ vulnera,⁸ et recentia et vetera, etiam carcinomata, quæ nullis aliis medicamentis sanari possint. Foveri prius aqua calida jubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiam fistulas,^j



CAP. XXXIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. 'Legendum videtur, *selinoidea*, sive *selinoide*, e Catone de Re Rust. cap. 157. unde hæc omnia sunt desumpta.' Dalec. *selinada* Gronov. et al. vett.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *e magno caule*, e Catone.—3 Gronov. *levem*.—4 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *scintillationibusque* Gronov. et al. vett.—5 Gronov. et al. ante Harduin. *vel stomacho*.—6 Vet. Dalec. *ruta, coriandro, salis mica, et hordei*.—7 Vet. Dalec. *articularibus*.—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. *juvari, si foveantur. Item vulnera*.—

NOTÆ

^d *Cato crispam*] De Re Rust. cap. 157. p. 85.

^e *Prodesse tradit*] Ibidem, pag. 86. Hæc ad verbum Plinius alter Valer. IV. 29. ubi hoc Catonis antidotum vocat.

^f *Podagræ autem*] Idem Cato, pag. 86. 'Verum morbum articularium nulla res tantum purgat, quantum brassica cruda, si eam edes cum ruta et coriandro concisam.' Ita etiam Paxamus in Geopon. XII. 17. pag. 337. et

Plinius Valer. loc. cit.

^g *Articulariis*] Ita Mss. omnes, Plinius Valer. *articularibus*. Quædam Catonis exemplaria *articulare morbum* habent.

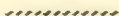
^h *Aqua quoque ejus*] Plinius Valer. IV. 29.

ⁱ *Si foveantur*] Cato c. 157. pag. 85. Plinius Valer. III. 22. Paxamus in Geopon. loc. cit.

^j *Sic etiam fistulas*] Vide Notas et Emend. num. 16.

et luxata, et humores⁹ evocari, quæque discuti opus sit. Insomnia etiam,^k vigiliasque tollere decoctam,¹⁰ si jejuni edant quamplurimam ex oleo, et sale. Tormina,¹ si decocta iterum decoquatur, addito oleo, sale, cumino, polenta. Si ita sumatur sine pane, magis profuturam. Inter reliqua^m bilem detrahi¹¹ per vinum nigrum pota. Quin et urinamⁿ ejus qui brassicam esitaverit, asservari,¹² calefactamque nervis remedio esse. Verba ipsius subjiciam, ad exprimendam sententiam: ‘Pueros^o pusillos si laves ea urina, nunquam debiles fieri.’ Auribus quoque^p ex vino succum brassicæ tepidum instillari suadet. Idque etiam tarditati audientium prodesse asseverat. Et impetigines^{13q} eadem sanari sine ulcere.

XXXIV. Græcorum quoque opiniones jam et Catonis causa poni convenit, in iis duntaxat, quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. Item alvum solvere, eandemque^a bis coctam sistere. Vino adversari,^b ut inimi-



9 Margo edd. Dalec. et Gronov. *fistulas sanare et luxata*, e Catone; *fistulas eluxatas et tumores* Gronov. et al. vett.—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *unctam et caldam*, e Catone. Mox, *si j. edent* Chiff. —11 Chiff. *detrahit*. —12 Chiff. *adjuvari jubet*. —13 *Porcæ petigines* Cato et Turneb. id est, vulvæ.

NOTÆ

^k *Insomnia etiam*] Cato loc. cit. p. 86.

¹ *Tormina*] Cato c. 156. p. 84. et c. 157. p. 87.

^m *Inter reliqua*] Hæc paulo enucleatius Cato c. 156. p. 84.

ⁿ *Quin et urinam*] Cato c. 157. p. 87.

^o *Pueros*] Cato loc. cit. et Plinius Valer. iv. 29.

^p *Auribus quoque*] Verba hæc sunt Catonis c. 157. fere extremo: ‘Auribus si parum audies, terito cum vino brassicam, succum exprimito, in aurem intro tepidum instillato: cito intelliges te plus audire.’ Habet hoc ipsum Plinius Valer. i. 12. et Paxamus in Geopon. xii. 17. p. 338.

^q *Et impetigines*] Cato loc. cit. ‘Deinde impetigini parce brassicam apponito, sanam faciet, et ulcus non faciet.’ Paxamus in Geopon. loc. cit. *Λειχῆνα δὲ ἐξαιρεῖ τὰ φύλλα προστριβόμενα*. Impetigo, fœdatio cutis est, serpens cum pruritu, quam alii scabiem siccam, asperam, et prominentem intelligunt: alii morbum similem scabiei squamosum. Plerique *λειχῆνα* Græcis dici existimant, de quo jam c. 2. egimus. Delicias Turnebus facit, dum *porcæ petigines* hoc loco legit.

^a *Item alvum solvere, eandemque*] Hæc quoque tradit Galeus de Simp. Med. Fac. iii. 15. p. 70. et Diosc. ii. 145. et 146. ‘Brassicam bis decoctam

cam vitibus. Antecedente^c in cibis caveri ebrietatem, postea sumta crapulam discuti. Hunc cibum^d et oculorum claritati conferre multum: succum vero crudæ^e vel angulis tantum tactis^f cum Attico melle, plurimum. Facillime concoqui, ciboque eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse utilius stomacho nervisque, ideo et paralyticis et tremulis^f dari jubet, et sanguinem exscreantibus. Hippocrates^g cœliacis et dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenesum,² et renum causa: lactis quoque^h ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, et purgationemⁱ seminis. Crudus quidem^j caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus^k adversus fungorum venena semen aut succum bibendum censet. Philistion opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale et melle. Invenio et a podagra liberatos edendo eam,

//////////

CAP. XXXIV. 1 Cod. Dalec. *crudæ unguis, vel tantum tactis.*—2 Sic Chiffi.

NOTÆ

alvum astringere³ Celsus pariter admonet II. 30. 'movere, si subcruda est,' c. 20.

^b *Vino adversari]* Si quis, dum coquitur brassica, vini paululum instillet, minime percoctum iri, ait Geopon. auctor v. 11. pag. 131. De hac antipathia rursus c. 36.

^c *Antecedente]* Hoc pariter auctor Geopon. loc. cit. Theophrastus, Eubulus, Apollodorus Carystius, Timæus, Nicochares, alique apud Athæneum, lib. I. p. 34. Aristoteles quoque, Problem. III. 17. p. 697. Διὰ τὴν κρᾶμβην παύει τὴν κρασιάλην; E Latinis etiam Cato ipse, c. 156. p. 83. 'Si voles in convivio multum bibere, cœnareque libenter, ante cœnam esto crudam brassicam quantum voles ex aceto: et item, ubi cœnaveris, comesto aliqua quinque folia: reddent te quasi nihil ederis, biberisque: bibesque quantum votes.'

^d *Hunc cibum]* Ita etiam Paxamus

in Geopon. XII. 17. pag. 338. Diosc. quoque, II. 146.

^e *Succum vero crudæ]* Marcellus Empir. c. 8. p. 55. 'Brassica cruda,' inquit, 'trita, cum pane candido madafacto subacta, ac fronti illita, dolorem oculorum plurimum relevat.'

^f *Et tremulis]* Dioscor. II. 146. Τρομάδου, quibus sunt artus tremuli.

^g *Hippocrates]* De Morb. Mul. lib. II.

^h *Lactis quoque]* Hippocr. de Morb. Mul. lib. I. tex. 73. p. 460.

ⁱ *Et purgationem]* Hippocr. de Nat. Mul. tex. 29. pag. 376. et tex. 31. p. 391. Item de Morb. Mul. lib. I. tex. 74. p. 461.

^j *Crudus quidem]* Hippocr. loco citato proxime, commanducatam brassicam menses trahere prodidit: affricatam, partum ejicere, p. 377.

^k *Apollodorus]* Paxamus quoque in Geopon. loc. cit.

decoctæque jus bibendo. Hoc et cardiacis datum,³ et comitialibus morbis, addito sale. Item splenicis⁴ in vino albo per dies XL. Ictericis,^m necnon et phreneticis radicis⁵ crudæ succum gargarizandum bibendumque demonstrat. Contra vero singultus cum coriandro et anetho, melle ac pipere, ex aceto. Illitam quoque prodesse inflationibus⁶ stomachi.ⁿ Item serpentium ictibus, et sordidis ulceribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeacea farina: succum ex aceto, vel cum fœno Græco.^o Sic aliqui⁷ et articulis, podagrisque imponunt. Epinyctidas,^p ac quicquid⁸ aliud serpit in corpore, imposita levat. Item repentinas^q caligines: has et si manditur ex aceto. Sugillata vero et alios livores pura⁹ illita. Lepras,^r et psoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic et fluentes¹⁰ capillos retinet. Epicharmus testium et genitalium malis hanc utilissime imponi asserit.¹¹ Efficacius eandem cum faba trita. Item convulsis cum ruta. Contra ardorem febrium et sto-



Edd. ante Brotier, *tenesmon*.—3 Vet. Dalec. *datur*.—4 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Item splenicis* Gronov. et al. vett. *Idem splenicis* Vet. Dalec.—5 Chiffi. *raucis*.—6 Vet. Dalec. *inflammationibus*.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *farina*. *Succum ex aceto et fœno Græco aliqui*, e Diosc.—8 Chiffi. *et quicquid*.—9 Vet. Dalec. *cum sulphure*.—10 *Sic effluentes* Chiffi.—11 *Ita quidem* Editio princeps. At in Mss. Reg. 1. et 2. deest verbum, *asserit*. Unde melius supplendum, *asseverat*. Sic

NOTE

¹ *Item splenicis*] Hæc pariter Paxamus, loc. cit. Et Diosc. *σπλαηκικὸν ὠφέλει*, loc. cit.

^m *Ictericis*] Et his quoque in vino albo dari per dies XL. Paxamus præcipit loc. cit. Sunt autem icterici, qui ictero morbo laborant, quem Varro vocat regium morbum, ut dicemus XXI. 53. Vulgus in Gallia a colore flavo, *la Jaunisse*.

ⁿ *Inflationibus stomachi*] Ita libri omnes, etiam Mss. non, ut quidam voluere, *inflammationibus*. Sunt enim diversæ eæ affectiones stomachi, ut Celsus docet IV. 5. de morbis stomachi: 'Modo ingens calor,' inquit,

'modo inflammatio, modo exulceratio afficit.'

^o *Vel cum fœno Græco*] Cum aceto, et fœni Græci farina, podagricis articularioque morbo prodesse, ulceribus quoque sordidis ac vetustis, auctor est Diosc. II. 146.

^p *Epinyctidas*] Diosc. loc. cit.

^q *Item repentinas*] Diosc. loc. cit. brassicæ ait auxiliari plurimum iis, quibus est obtusior oculorum acies: *ἀμβλωποῦσι δὲ βοηθεῖ ἔσθιομένη*.

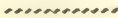
^r *Lepras*] Paxamus loc. cit. iisdem fere verbis.

^s *Sic et fluentes*] Diosc. loc. cit. *Ἴσχυι δὲ καὶ ῥῦσιν τῶν ἐν κεφαλῇ τριχῶν*.

machi vitia cum rutæ semine: et ad secundas.¹ Et muris aranei¹² morsus, foliorum aridorum farina alterutra parte¹³ u exinanit.

XXXV. Ex omnibus brassicæ generibus suavissima est cyma,^a etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, et renibus contraria. Illud quoque non est omittendum, aquam decoctæ, ad tot usus laudatam, foetere humi effusam. Stipium brassicæ aridorum cinis, inter caustica^b intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe vetusto.¹ At cum lasesere et aceto in vicem psilothi^c evulsis illitus pilis, nasci alios prohibet. Bibitur et cum oleo suffervectus, vel per se elixus, ad convulsa et rupta intus, lapsunque ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ? immo vero apud eosdem animæ gravitatem facere, dentibus et gingivis nocere: et in Ægypto^d propter amaritudinem non estur.²

XXXVI. Sylvestris, sive erraticæ, immenso plus effectus laudat Cato,^e adeo ut aridæ^f quoque farinam in olfactorio^g collectam, vel odore¹ tantum naribus raptò, vitia



enim loquebantur antiqui? Brotier.—12 Vet. Dalec. vitia cum aceto, cum rutæ semine ad secundas, et muris aranei.—13 Idem Vet. altius tumentes partes.

CAP. XXXV. 1 Chiff. vetusto ac. Gronov. et al. aute Harduin. pervetusto. —2 Vet. Dalec. non edi.

NOTÆ

¹ Et ad secundas] Subintellige, ejiciendas: ἐκβαλεῖν χορτά dixit Hippocrates de Morb. Mul. 1. 122.

^u Alterutra parte] Sive superne vomitum, sive inferne alvum ciendo.

^a Cyma] In omni, inquit, brassicæ genere, cyma quidem suavissima est, ut agnoscent omnes subtilioris gulæ magistri: est enim, ut dictum est XIX. 41. ipsorum caulium tenerior delicatiorque cauliculus: sed idem tamen est medicinæ inutilis: quippe difficilis in coquendo, &c. Cave credas brassicæ genus cymam appellari.

^b Inter caustica] Κανστικά medicamenta sunt, quæ adurendi vim ha-

bent.

^c In vicem psilothi] Ψίλωθρον, φάρμακον πρὸς ψίλωσιν τῶν τριχῶν, medicamentum ad evellendos pilos, quasi depilatorium.

^d Et in Ægypto] Diosc. II. 145.

^e Laudat Cato] Cap. 157. pag. 87. et 88.

^f Adeo ut aridæ] Cato loc. cit. pag. 88. 'Si polypus in naso introierit, brassicam erraticam aridam tritam in malum conjicito, et ad nasum admoveto: ita subducito sursum animam quamplurimum poteris: in tri-duo polypus excidit,' &c.

^g In olfactorio] 'Olfactorium,' inquit Joan. de Janua, 'vas est un-

earum graveolentiamque sanare affirmet. Hanc alii petræam vocant,^h inimicissimam vino,ⁱ quam præcipue vitis fugiat; aut, si non possit fugere, moriatur. Folia habet una,^{2j} parva, rotunda, lævia, plantis oleris similior,^k candidior sativa, et hirsutior. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque, ac vulneribus recentibus, cum melle, ita ne solvantur ante diem septimum: strumis, fistulis, in aqua contritam, Chrysippus auctor est. Et alii vero compescere mala corporis quæ serpant: nomas vocant.^l Item excrescentia absumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris ulcera et tonsillas, manducata et coctam, succo gargarizato cum melle tollere. Item psoras, et lepras veteres, ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eam contra canis rabiosi morsum imponi. Melius si cum lasere, et aceto acri. Necari quoque canes ea, si detur, ex carne. Semen ejus tostum auxiliatur contra serpentes, fungos, tauri sanguinem.^{3m} Folia cocta splenicis⁺ in cibo data, et cruda illita



CAP. XXXVI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *pulvere*, e Catone.—2 Gronov. et al. vett. ante Harduin. *bina*.—3 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *serpentes, fungorumque venena, tauri sanguinem* Gronov. et al. vett.—4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *splenicis* Gronov. et al. '*splenicis* Chiffli. hic et alias sem-

NOTÆ

guentarium muliebre, in quo odora-
menta gestantur,' nempe ex Isidoro
XIX. 31.

^h *Petræam vocant*] Quod in locis
petrosis, præruptisque nascitur, *ἐν*
κρημνώδεσι τόποις, ut ait Diosc. II.
147. a quo hæc *ἀγρία κράμβη* vocatur.
Hæc eadem illa est, inquit Ruellius
II. 132. pag. 446. quæ tot exereuit,
immo fere occidit Grammaticos, illo
Satirici senariolo vaticinante, quan-
tam crucem nostris Criticis olim po-
neret, 'Occidit miseris crambe repe-
tita magistros.'

ⁱ *Inimicissimam vino*] Quippe cui
si vitis asseratur, a brassica recedat
ea quam possit longissime, ut quidem

prodit auctor Geopon. v. 11. pag.
131. Paxamus apud eundem aucto-
rem, XII. 17. pag. 339. ait aut tabe-
tum brassicam, aut vitem interituram
esse. De hac inimicitia iterum Plin-
nius XXXV. 1.

^j *Folia habet una*] Ita Reg. 1. cod.
Alii *bina* legunt: sed falso. *Una*
vero idem est, atque unius generis,
ac modi.

^k *Oleris similior*] Hoc est, brassicæ
sativæ.

^l *Nomas vocant*] *Νομαὶ* sunt τὰ νε-
μόμενα τῶν ἐλκῶν, ulcera serpentina
quæ depascunt.

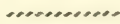
^m *Tauri sanguinem*] Et adversus
taurini sanguinis epoti venenum auxi-

cum sulfure et nitro prosunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis uvæ in faucibus tumentis tactu medetur: et parotidas cum melle illitus reprimit: serpentium morsus sanat. Virium brassicæ unum et magnum argumentum addemus, et mirabile. Crustæ si occupent intus vasa omnia, in quibus aquæ fervent in tantum, ut non sit eas avelere, si brassica in iis⁵ decoquatur, abscedunt.

XXXVII. Inter sylvestres brassicas et lapsanaⁿ est, pedalis altitudinis, hirsutis foliis, sinapi similis,¹ nisi candidior esset flore. Coquitur in cibo.^o Alvum lenit et molli.²

XXXVIII. Marina brassica^p vehementissime ex omnibus alvum ciet. Coquitur propter^q acrimoniam cum pingui carne, stomacho inimicissima.

XXXIX. Scillarum^a in medicina alba est quæ masculus, fœmina nigra. Quæ candidissima fuerit, utilissima erit. Huic aridis tunicis^b direptis quod reliquum e vivo^c est, consectum suspenditur lino, modicis intervallis. Postea arida^d frustra in cadum aceti quam asperrimi pendentia



per.' Dalec.—5 Vett. quædam edd. in his.

CAP. XXXVII. 1 'Ita codd. Regg. et Editio princeps. Male emendatum in recentioribus editionibus, *napi simillinis.*' Brotier. *napi simillimis* edd. Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Frauz.—2 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *leniter emollit* Gronov. et al. vett.

NOTE

liari brassicæ semen, auctor est Diosc. in Alexipharm. cap. 25.

^a *Lapsana*] De qua XIX. 41.

^o *Coquitur in cibo*] Et caulis et folia, inquit Diosc. II. 142.

^p *Marina brassica*] Hæc totidem verbis Diosc. II. 148. Galenus item de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 196. A Lobelio pingitur id brassicæ genus in Observ. pag. 329. quale in horto Regio vidimus.

^q *Coquitur propter*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit.

^a *Scillarum*] Delibata hæc jam XIX. 30.

^b *Huic aridis tunicis*] Hanc ipsam aceti scillini concinnandi rationem vide apud Columellam XII. 33. Marcellum Empir. cap. 20. pag. 149. et apud Diosc. v. 25.

^c *Quod reliquum e vivo*] E medio, quod tenerius, interiusque est. Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. 'Scillæ bulbi,' inquit, 'quod interius est.' Τὸ μεσαίτατον, quod intimum est meditullium, inquit Diosc. II. 202.

^d *Postea arida*] In umbra siccata. Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. Sectas taleolas vocat Columella XII. 33.

immerguntur,¹ ita ne ulla parte vas contingant. Hoc fit ante solstitium,^e diebus XLVIII.² Gypso deinde oblitus cadus ponitur sub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Post eum numerum dierum tollitur vas, scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorem^f oculorum aciem facit. Salutare est^g stomachi laterumque doloribus, parum³ sumtum binis diebus. Sed tanta vis est, ut avidius haustum extinctæ⁴ animæ momento aliquo speciem præbeat. Prodest et gingivis, et dentibus, vel per se commanducata. Tineas⁵ et reliqua ventris animalia pellit ex aceto et melle sumta. Linguae quoque^h recens subjecta præstat, ne hydropici sitiunt.⁶ Coquitur pluribus⁷ i modis: in olla, quæ conjiciatur in clibanum aut furnum, vel adipe aut luto^j illita, aut frustatim in patinis. Et cruda^k siccatur, deinde conciditur,



CAP. XXXIX. 1 Chiff. *merguntur*.—2 'Hæc clausula in Chiff. sequitur eam, cui hic præponitur, hoc modo, *Gypso deinde, &c. Hoc fit,* &c. Dalec. Verba, *Hoc fit a. s. d. XLVIII.* uncis inclusa sunt in Gronov. et al. vett.—3 Vet. Dalec. *paucum*.—4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *inctæ* Gronov. et al. vett.—5 *Tanias* Vet. Dalec.—6 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sitim sentiant* Gronov. et vulgg.—7 Edd. vett. *plurimis*.—8 Dalec. *innatit* cibus.

NOTÆ

^e *Hoc fit ante solstitium*] Discrepat Columella, qui diebus ante vindemiam XL. id fieri præcipit.

^f *Hoc clariorem*] Dioscor. v. 25.

^g *Salutare est*] Stomachicis, et iis qui ægre cibum concoquunt. Diosc. loco proxime cit.

^h *Linguae quoque*] Plinius Valer. III. 12. plane ad verbum. Apuleius quoque cap. 42. tit. 4.

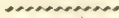
ⁱ *Coquitur pluribus*] Ita Diosc. II. 202.

^j *Vel adipe aut luto*] Dioscor. loc. cit. Στασιλὴ δὲ ἢ πηλῶ περιπλάσσεται, καὶ δίδοται εἰς κλίβανον, ἢ ἀνθραξιν ἐγκρύπτεται, μέχρις ἂν ὀπτῆθῃ ἰκανῶς τὸ περικείμενον σταῖς. Farina subacta, lutove oblitur, et in clibanum conjicitur, aut prunis obruitur, donec ambiens crusta sufficienter tosta sit. Ex iisdem, ut

videtur, fontibus uterque hausit. At vocem ambigam στασιλὴς, quæ et adipem, et farinam subactam, fermentumve significet, de la paste, cur adipem potius reddiderit quam farinam, non liquet. Hesychius, pag. 862. Στατά, ἄλευρα, ζύμη. Στατάος, λίπους. Nisi forte numero solum multitudinis, ut Hesychius innuit, fermentum significet, ac farinam: numero singulari, adipem. At adipe involvi, incoquique scillam, minus commodum videtur, quam si id farina fiat subacta.

^k *Et cruda*] Hæc quoque Diosc. II. 202. Theod. Priscianus, I. 22. de apum percussibus, vel scorpionum, ceterorumque serpentium: 'Scilla cruda trita imponitur, et statim curat.'

coquiturque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoque¹ purgatur, et medium ejus iterum in aqua coquitur. Usus sic coctæ^m ad hydropicos, ad urinam ciendam tribus obolis cum melle et aceto potæ. Item ad splenicos, et stomachicos,ⁿ (si non sentiant ulcus,)° quibus innatet cibus.⁸ Ad tormina,^p regio morbos, tussim veterem cum suspirio. Discutit et foliis^q strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures^r capitis,⁹ et ulcera manantia illi-



—9 Codd. Regg. Brot. et Editio princeps, *quadrinis diebus*, &c. Cod. Dalec. *quadrinis diebus furfures capiti*, &c. Vet. Dalec. *quadrinis diebus sola*.

NOTE

¹ *Tosta quoque*] Plinius Valer. III. 12. ad verbum: et Scribonius Largus Compos. 76.

^m *Usus sic coctæ*] Diosc. loco cit. Apuleius quoque, cap. 42. tit. I. et ante hos Celsus III. 21. Plinius Valer. loco cit. ‘Scillæ bulbus torretur, deinde purgatur, et medium ejus in aqua coquitur: cum madidum est, ex eo tres oboli dantur potui ex melle et aceto: evacuatur per urinam.’ Theodorus Priscianus lib. IV. ‘Ad hydropem:’ ‘Squilla, id est, bulbus, sub prunis furno assatur: deinde circumpurgatur, et medietas ejusdem bulbi in aqua coquitur: posteaquam coquendo colorem mutaverit, tollitur. Ex quo bulbo scrupulus unus et dimidius teritur cum oxymelle: tribus cyathis calefactum, bibendum datur: omnem calamitatem per urinam evacuat.’

ⁿ *Item ad splenicos, et stomachicos*] Diosc. loco cit. Καὶ στομαχικῶν οἷς ἐπιπολάζει τὰ σκίλια. *Stomachicis quibus innatet cibus.* Celsus IV. 9. in lienis morbo ‘acetum acre sorbere per se, et magis etiam quod scilla conditum sit, expedire’ ait. Σπληνικὸς est lienosus, sive qui lienis indurationem patitur. Vide Galen. κατὰ τόπους, IX. 2. pag. 598. Στομαχικὸς, qui stomacho, hoc est, ventriculi orificio, labo-

rat, et cibum continere nequit. Vocis hujus acceptiones alias vide apud eundem Galen. κατὰ τόπους, VIII. 2. pag. 563.

^o *Si non sentiant ulcus*] Cavendus enimvero scillæ usus iis, quibus interna quæpiam exulceratio est, inquit Dioscor. II. 202. Φυλάττεσθαι δὲ αὐτῆς τὴν δόσιν δεῖ, ἐφ’ ᾧν ἔλκωσις τίς ἐστὶν ἐντός.

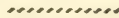
^p *Ad tormina*] Diosc. loco cit. Καὶ ἐπὶ ἰκτέρου, στροφομένων, βηττόντων χρονίως, ἀσθματικῶν, ἀναφορικῶν. Celsus IV. 4. ad tussim pariter veterem ‘delingere scillam’ jubet. Scribonius Largus Compos. 76. ‘Ad suspirium faciunt bene inter simplicia quidem acetum scillites, quod vocant, cochleario ter quaterve sumtum in die. Prodest et ipsa scilla, argilla circumdata, et furno cocta, purgatis exterioribus putaminibus, et quod tenerrimum est ejus mellis duabus partibus Attici admixtum et tritum, cochleario semel in die bisve sumtum profuit multis.’

^q *Discutit et foliis*] Theod. Priscianus I. 9. ubi de furunculis, et strumis: ‘Scilla quoque,’ inquit, ‘si contrita in vicem cataplasmati imponatur, quatuor diebus permanens continuis, duritias solvit.’

^r *Furfures*] Hanc vim bulbis ascri-

ta, ex oleo cocta.¹⁰ Coquitur^s et in melle cibi gratia, maxime uti coctionem facias. Sic et interiora^t purgat. Rimas pedum^u sanat in oleo cocta, et mixta resinæ. Semen ejus lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras^v scillam in limine quoque januæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere tradit.

XL. Ceterum bulbi ex aceto et sulfure vulneribus in facie medentur. Per se vero triti nervorum contractioni, et ex vino porrigini:^a cum melle, canum morsibus:^b Erasistrato^t placet cum picce. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alii, si e naribus fluat, coriandrum et farinam adjiciunt. Theodorus et lichenas^c ex aceto bulbis curat: et erumpentia^d in capite, cum vino austero aut ovo. Et bulbos epiphoris idem illinit, et sic lippitudini medetur. Æque vitia quæ sunt in facie, eorum rubentes^e maxime, in Sole illiti cum melle et nitro emendant: lentiginem cum



Furfures, &c.—10 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ex eo cocta* Gronov. et al. vett.

CAP. XL. 1 Dalec. *ut Erasistrato.*—2 Vet. Dalec. *aut cymino cocti*; Chiffi.

NOTÆ

bit Diosc. II. 20. cum nitro cocto.

^s *Coquitur*] Diosc. totidem verbis, II. 202.

^t *Sic et interiora*] Quoniam sic sumpta, viscida excrementa alvo detrahit, inquit Diosc. loc. cit.

^u *Rimas pedum*] Diosc. loc. cit. et Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. totidem verbis.

^v *Pythagoras*] Et Diosc. quoque loc. cit. Ἔστι δὲ καὶ ἀλεξιφάρμακον ὕλη πρὸ τῶν θυρῶν κρεμαμένη. Sic etiam Zoroastres in Geopon. xv. 1. pag. 406. Quin et vulpes quoque, gnara lupo et scillam adversari, pro speluncæ foribus scillam suspendit, quæ lupum ab ingressu arceat, teste Habdarrahmano Ægyptio, cap. 23. pag. 96. Scilla vim expiandi habere credita olim: quare apud Theophr. in

Charact. superstitiosus subinde se scillæ circumlatione purificat. Vide Casauboni Notas in eum locum.

^a *Porrigini*] Furfuribus, πύρροις, Diosc. II. 200. et Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40.

^b *Canum morsibus*] Diosc. loc. cit. cum melle, ac pipere trito.

^c *Theodorus et lichenas*] Proximum certe licheni et affine malum, elephantiasin, hoc medicamento sanari auctor est Plinius Valer. II. 57. et Q. Serenus cap. 11. huic propellendo malo, inquit, 'Non frustra bulbos, et sulfura jungis aceto.'

^d *Et erumpentia*] Subintellige ulcera: ἀχῶρας dixit Diosc. loc. cit.

^e *Eorum rubentes*] E bulbis ii maxime, quorum cortex radicis rubet. Dioscoridi II. 200. βολβὸς πυρρόδς.

vino,¹ aut cucumi cocto.² Vulneribus quoque³ mire prosunt per se, aut, ut Damion, ex mulso,⁴ si quinto die solvantur. Iisdem et auriculas¹ fractas curat, et testium puitas.³ In articulorum doloribus miscent farinam. In vino cocti^k illiti³ ventri, duritiam præcordiorum emolliunt. Dysentericis¹ in vino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad convulsa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorem^m tusi illinuntur. Nervisⁿ utiles: ideo et paralyticis dantur. Luxata^o in pedibus, qui sunt, rufi ex his, citissime sanant cum melle et sale. Venerem maxime^p Megarici stimulant: hortensii^{4 q} partum, cum sapa aut passo sumti: sylvestres, interaneorum plagas et vitia, cum silphio pilulis devoratis, sedant. Et sativorum semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen antiqui bibendum insanienti-



aut cum cucumi.—3 Vet. Dalec. et illiti. Mox, Gronov. duritiem.—4 Dalec. esculenti, e Diosc.

NOTÆ

^f *Lentiginem cum vino*] Cum melle maluit Q. Serenus cap. 12. ‘Proderit et bulbus mellis dulcedine victus.’

^g *Vulneribus quoque*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, III. 20.

^h *Aut, ut Damion, ex mulso*] Vide Notas et Emend. num. 17.

ⁱ *Iisdem et auriculas*] Diosc. II. 200.

^j *Et testium puitas*] Sic, opinor, aquosos testium tumores vocat. Dolorem testium simpliciter Marcellus Empir. appellat, c. 33. p. 228. ‘Bulbi ex mulso triti atque illiti, dolentibus testiculis medentur.’

^k *In vino cocti*] Plinius Valer. II. 15. ‘Bulbi triti,’ inquit, ‘illiti ventri, bene molliunt, et præcordiorum tumorem curant.’

^l *Dysentericis*] Plinius Valer. II. 28. ‘Dysentericiæ compescendæ:’ ‘Per se bulbi triti dantur, et in vino austero potio miscetur.’

^m *Ad sudorem*] Compescendum.

Delph. et Var. Clas.

Diosc. II. 200.

ⁿ *Nervis*] Largiore tamen cibo sumtos nervis nocere bulbos ait Diosc. II. 200.

^o *Luxata*] Diosc. II. 200. Græci στρέμματα, *luxata*, seu artus luxatos vocant, cum suo loco mota ossa legitimos naturæ in ea parte motus cum dolore remorantur.

^p *Venerem maxime*] Hoc de bulbis satis universe prodidit Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 164. et Diosc. loc. cit. De Megaricis inprimis Ovidius a nobis laudatus XIX. 30. De Regiis appellatis, Athenæus lib. II. pag. 64. Refert huc forte potest vulgata illa apud eundem Athenæum loc. cit. παρæmia: ἡ δὲ παροιμία φησὶν, Οὐδὲν σ’ ὀνήσει βολβὸς, ἂν μὴ νεῦρ’ ἔχης. *Nervis carentem juverit bulbus nihil.* De qua Erasmus consule, Chilia. IV. Cent. 2. Adag. 42.

^q *Hortensii*] Idemque sativi, æsculentique appellati.

Plinius.

bus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas varietatesque igne factas emendat. Diocles oculos^r hebetari ab iis putat. Elixos assis minus utiles esse adjicit, et difficile concoqui ex vi uniuscujusque naturæ.

XLII. Bulbinem^a Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur vulneribus mire utilis duntaxat recentibus. Bulbus, quem^b vomitorium vocant ab effectu, folia habet nigra, ceteris longiora.¹

XLIII. (X.) Utilissimus^c stomacho cibus asparagi traduntur.¹ Cumino quidem^d addito inflationes stomachi collique discutunt: iidem oculis^e claritatem afferunt.² Ventrem leniter^f molliunt. Pectoris et spinæ doloribus, intestinorumque vitiis prosunt, vino cum coquantur addito.³ Ad lumborum^g et renum dolores, semen trium obolorum pondere, pari⁴ cumini bibitur. Venerem^h stimulant. Uri-

//////////

CAP. XLII. 1 Codd. ap. Brotier, et Editio princeps, *folia habet multo ceteris longiora.*

CAP. XLIII. 1 Ita Harduin. l. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *asparagi, ut traditur Gronov. et al. ante Harduin. Inter utilissimos stomachi cibos asparagi traduntur Chiff. — 2 Hæc clausula, iidem oculis claritatem afferunt, deest in cod. Dalec. — 3 Chiff. cum coquantur adjecto. — 4 Idem codex, parte. — 5 Ita*

NOTÆ

^r *Diocles oculos*] Diphilus quoque Siphnius apud Athen. l. II. p. 61.

^a *Bulbinem*] Βολβίνη dicitur Theophrasto Hist. VII. 13. et Matroni apud Athen. l. II. p. 64.

^b *Bulbus, quem*] Oribasii interpret. l. XI. p. 193. post Diosc. l. II. p. 201. 'Bulbus, qui ad ciendum vomitum accommodatus dicitur, folia habet . . . multo longiora, quam is qui edendo est,' &c. Dioscoridi, Βολβός ἐμεικτός, κ. τ. λ. A similitudine quam folio cum juncis habet, Hispani Jonquillas nuncupant: a quibus et Galli *Jonquille*: *Jonquille d'Espagne*: *grande Jonquille*: *petite Jonquille*. Pingitur a Dodonæo, p. 226. Sed et quisquis bulbus vomitum ciet, vomitorium dici potest. Vide Anguillaram, par. 7. p. 119.

^c *Utilissimus*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, IV. 30.

^d *Cumino quidem*] Plinius Valer. loc. cit.

^e *Iidem oculis*] Plinius Valer. loc. cit.

^f *Ventrem leniter*] Plinius Valer. loc. cit. Diosc. II. 152. et Diocles apud Athen. l. III. p. 120.

^g *Ad lumborum*] Plinius Valer. II. 36. 'Asparagi semen et cumini,' inquit, 'pari pondere tritum, et ex vino vel aqua calida potui datum, emendat lumborum et renum vitia.' Et Q. Serenus c. 26. de lumbis et renibus sanandis: 'Aut caput asparagi cum vino sume vetusto, Seu mavis, appone: modus conducit uterque.'

^h *Venerem*] Plinius Valer. IV. 30.

nam¹ cient utilissime, præterquam⁵ vesicam exulcerant. Radix quoque,² plurimorum prædicatione, trita, et ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, lumborum et renum³ dolores sedat. Quidam et ad vulvæ¹ dolorem radicem cum vino dulci propinant. Eadem in aceto¹⁰ decocta contra elephantiasin⁶ proficit. Asparago trito ex oleo⁷ perunctum pungi ab apibus negant.

XLIII. Sylvestrem asparagum aliqui Libycum vocant,⁴ Attici hormenum.^{1°} Hujus ad supra dicta¹¹ omnia efficacior vis, et candidiori major. Regium morbum⁹ extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi jubent ad heminam. Ad idem et semen valet cum anetho, ternis utriusque² obolis. Datur et ad serpentium ictus succus decoctus. Radix miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si sanguis per urinam reddatur, semen asparagi,³



codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. præter quod cod. Dalec. præterquam quod Gronov. et al. vett.—6 Cod. Dalec. elephantiam.—7 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. cum oleo Gronov. et al. vett.

CAP. XLIII. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. aliqui corrudam, aliqui Libycum . . . orminium Gronov. et al. ante Harduin. hormenum Vet. Dalec.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. utrumque edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

¹ Urinam] Plinius Valer. loc. cit.

² Radix quoque] Diosc. II. 152. Plinius Valer. II. 36. et IV. 30. 176. et 179. Marcellus Empir. c. 25. pag. 173. et c. 26. p. 176.

³ Lumborum et renum] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. c. 25. p. 173. Plinius Valer. II. 36. et IV. 30. Apuleius c. 84. tit. 4.

⁴ Quidam et ad vulvæ] Plinius Valer. IV. 30.

¹⁰ Eadem in aceto] Plinius Valer. loc. cit. 'Contra elephantiasim efficax creditur.' Marcellus Empir. c. 19. p. 130. 'Radix asparagi decocta in aceto, et elephantiosis rationabiliter imponitur.' Apuleius c. 84. tit. 3.

'Ad elephantiosos.' 'Herbæ asparagi radix cocta contrita imponatur elephantiaico, liberabitur.'

¹¹ Libycum vocant] Apuleius c. 84. 'Græci myacanthan, alii asparagon agrion, Latini corrudam, alii asparagum agrestem, alii asparagum rusticum, alii asparagum nostrum.' Nostrium cum dicit, Libycum, opinor, intelligit. Fuit enim is ex Africa, opido Madaura.

¹ Attici hormenum] Vide quæ diximus XIX. 42.

² Hujus ad supra dicta] Athenæus lib. II. p. 62.

⁹ Regium morbum] Diosc. II. 152.

et apii, et cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quin diebus, Chrysippus dari jubet. Sic et⁴ hydropicis contrarium esse, quamvis urinam moveat, docet: item Veneri.^r Vesicæ quoque, nisi decoctum: quæ aqua si canibus⁵ detur, occidi eos. In vino decoctæ^t radicis succum, si ore contineatur, dentibus mederi.

XLIV. (XI.) Apio^a gratia in vulgo est.¹ Namque rami largis portionibus per jura innatant, et in condimentis peculiarem gratiam habent. Præterea oculis^b illitum cum melle, ita ut subinde foveantur ferventi succo decocti, aliisque membrorum epiphoris: per se tritum, aut cum panæ, vel polenta impositum, mire auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio viridi recreantur.² Verum apud eruditos non aliud erutum terra in majore sententiarum va-



—3 Chiff. *et asparagi*.—4 *Is et margo* edd. Dalec. et Gronov.—5 Cod. Dalec. *decoctum aqua. Si canibus*.

CAP. XLIV. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Apio gratia vulgo est* Gronov. et al. vett.—2 *Vet. Dalec. creatum*.—3 Cod.

NOTÆ

^r *Item Veneri*] Chrysippum secutus Diosc. loc. cit. docet decoctum radicis asparagi haustum, ποιεῖν ἀτόκιον καὶ ἕγρονον, partum impedire, ac sterilitatem inducere.

^s *Quæ aqua si canibus*] Et hoc ex aliorum sententia refert Diosc. loc. cit.

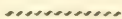
^t *In vino decoctæ*] Marcellus Empir. c. 12. p. 94. Apuleius c. 84. tit. 2. ‘Ad dentium dolorem herbæ asparagi succum in ore oportet continere.’ Plinius Valer. 1. 36. ‘Asparagi sylvatici radicem in vino decoques: ex hoc in ore contineat: dolorem sedat: succusque ejus similiter facit.’ Adde his Diosc. loc. cit. et Galenum de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 160.

^a *Apio*] Sativum intelligit, sive hortense: vulgo *Persilum* dicitur: etsi aliter sentire intelligo Aloisium

Anguillar. par. 7. p. 121.

^b *Præterea oculis*] Oculorum inflammationibus, πρὸς ὀφθαλμῶν φλεγμονὰς, inquit Diosc. III. 74. Oculorum epiphoris, (quæ Plinii hoc loco mens est, cum sequatur statim, ‘aliisque membrorum epiphoris’) Apuleius c. 118. tit. 1. ‘Ad epiphoras oculorum:’ ‘Herba apio trita bene cum pane molli, oculi tegantur: mirifice sanat.’ Eadem habet Plinius Valer. 1. 14. Oculis tumentibus, vel dolentibus, apium imponi cum lacte mulieris Marcellus Empir. jubet, c. 9. p. 56. Theod. Priscianus 1. 10. ‘de oculorum causis:’ ‘Et caseus recens,’ inquit, ‘cum apiorum foliis contritis impositus, sæpe oculos liberavit: et panis mundus vino infusus, et cum oleo rosco tritus, par beneficium præstitit.’

rietate est.³ Distinguitur sexu. Chrysippus foeminam esse dicit crispioribus foliis et duris, crasso caule, sapore acri et fervido. Dionysius nigriorem, brevioris radice, vermiculos gignentem: ambo neutrum ad cibos admittendum, immo omnino nefas: nam id defunctorum^c epulis feralibus dicatum esse:⁴ visus quoque claritati inimicum. Caule foeminae vermiculos gigni.^d Ideoque eos qui ederint, sterilesce,^e mares foeminasque.⁵ In puerperiis⁶ vero ab eo cibo comitiales^f fieri qui ubera hauriunt. Innocentio tamen esse marem. Eaque causa est, ne inter nefastos frutices⁷ damnetur. Mammaram^g duritiam impositis foliis emollit. Suaviores aquas^h potui incoctum praestat. Succo maxime radice cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem jure instillato gravitatem aurium. Semine



Dalec. *autoritate est.*—4 Vox *esse* non legitur hoc loco in cod. Dalec.—5 Haec duo verba, *mares foeminasque*, desunt in cod. Dalec.—6 In *puerperis* codd. Dalec. et Chiff. —7 Chiff. *frutex.*—8 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTÆ

^c *Nam id defunctorum*] In feralibus epulis usi convivæ corona ex apio. Suidas: Σελίνου στέφανος. Πένθιμος· τὸ γὰρ σέλινον πένθεισι προσήκει, ὡς ἔφη καὶ Δούρις ἐν τῷ Περὶ ἀγώνων. Adde, ut Plutarchus est auctor, in Vita Timoleontis, coronari apio sepulcra: unde vetus illud, ‘Indigere apio,’ de iis qui profligata valetudine utuntur. Suidas, tom. II. p. 930, verbo, Τοῦ σελίνου δεῖται, ἐπὶ τῶν ἀσφαλῶς νοσοῦντων· Καὶ γὰρ εἰώθαμεν τὰ μῆματα στεφανοῦν σελίνοις, ὡς φασὶ Πλούταρχος. Arnobius contra Gent. lib. v. p. 169. ‘Oblivioni etiam Corybantia sacra donentur, in quibus sanctum illud mysterium traditur, frater trucidatus a fratribus, interempti ex sanguine Apium natum, prohibitum mensis olus illud apponi, ne a manibus mortui inexpliabilis contraheretur offensio.’

^d *Vermiculos gigni*] Cum e terra erutus Soli exponitur.

^e *Ideoque eos . . . sterilesce*] Dissentire a Chrysippo videtur auctor Georon. XII. 13. Βρωθὲν δὲ τὸ σέλινον καταφερεστέρας εἰς τὰ ἀφροδίσια ποιεῖ τὰς γυναικας, κ. τ. λ. Habet eadem Simeon Sethi de Alim. tit. Σέλινον.

^f *Comitiales*] Comitiales fieri, qui apio in cibis utantur, auctor est Simeon Sethi loc. cit. Galenus tamen in Consilio, pro puero epileptico, tom. X. c. 4. p. 491. apium, smyrniūque, quod genus apii est, degustari ab ejusmodi ægrotis utilissime admonet: πρᾶσου δὲ καὶ σελίνου, καὶ σμυρνίου. προσάψασθαί ποτε συνοίσει, κ. τ. λ.

^g *Mammaram*] Diosc. II. 74. Mammās, inquit, χονδριῶντας, grumoso lacte turgentes, reprimat.

^h *Suaviores aquas*] Hinc ægris, qui bus vino interdictum est, vel hydromeli, vel apiatam aquam praescribit Theod. Priscianus II. 2. 2. et 6.

urinamⁱ ciet, menstrua, ac secundas partus.^{8 j} Et, si fo-
veantur semine decocto, sugillata reddit colori.⁹ Cum ovi
albo^k illitum, aut ex aqua coctum^l potumque renibus me-
detur: i nfrigida tritum oris ulceribus. Semen cum vino,
vel radix cum veteri vino, vesicæ calculos frangunt. Semen
datur et arquatis ex vino albo.

XLV. *Apiastrum*^m Hyginus quidem *melissophyllon* ap-
pellat. Sed in *confessa*^{1 n} damnatione est venenatum in



Bipont. et Franz. *menstrua, secundas, ac partus* Vet. Dalec. *menstrua ac secun-
das, partus* Chiff. *menstrua ac secundos partus* Gronov. et vulgg.—9 Vet.
Dalec. *colorem*.

CAP. XLV. 1 *Sed confessa* Vet. Dalec. *Sed et in confessa* al.—2 Cod. Da-

NOTÆ

ⁱ *Semine urinam*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. iv. 2. 'de facultate apii:' 'Nulla res fortius vel urinæ difficultates resolvit, vel fœminarum menstruis imperat.'

^j *Ac secundas partus*] Ita Mss. Reg. et Colb. 1. ut c. 23. hoc est, secundas a partu. Prius legebatur, *ac secundos partus*, aliena a Plinii mente sententia.

^k *Cum ovi albo*] Vel sic sugillatis sanandis, de quibus dictum est proxime, adhiberi jubet Marcellus Empir. c. 19. p. 131. 'Apium viride,' inquit, 'subtiliter tritum, cum ovi albo illitum, livoribus prodest.'

^l *Aut ex aqua coctum*] Hoc vero ad verbum Marcellus exscripsit, c. 26. p. 177.

^m *Apiastrum*] *Μελισσόφυλλον*, ab apibus, quæ ea herba plurimum lætantur. Illud est quod in coronamenta venire dicitur XXI. 29. Alii citraginem aut Melitanam, Galli Melissam vocant, *Melisse, ou citronelle*. *Apiastrum* ab Hygino vocari cœpit, eruditissimo alioqui viro, sed quem omnes hæc in parte damnant, et, quod magis mirere, sequantur tamen. Nam Marcus Varro ita appellat, de Re Rust. iii. 16. et Diosc. in Nothis p.

457. *Μελισσόφυλλον, οἱ δὲ μελίτταιον, οἱ δὲ μελίφυλλον* . . . 'Ρωμαῖοι ἀπίαστρον, οἱ δὲ κεράγω, κ. τ. λ. A Matthiolo pingitur in Diosc. lib. iii. p. 826. In horto Regio septem melissæ genera diversa vidimus.

ⁿ *Sed in confessa*] Damnatur id vero, inquit, quod affinitatem habet nominis cum apiastro seu melissophyllo, quoniam et ipsum apiastrum vocatur: non eo sane, quod sit apibus gratum, ut melissophyllum, de quo proxime diximus: sed quod apium æmuletur: nam quæ ita desinunt, imitationem quandam, ut Grammaticis placet, important. Istud enim ipsum est, quod batrachion, et ranunculum appellant. Agemus de eo iterum xxv. 109. Apuleius c. 8. de scelestata: 'Græci,' inquit, 'batrachion dicunt . . . alii rhusefinon . . . alii selinon agrion . . . Latini apium rusticum, iidem apium risus, iidem apiasellum,' &c. Hæc Sardoniana herba est, de qua historici multa, et Diosc. in Alexiph. c. 14. Ruellium vide de Nat. Stirp. ii. 116. p. 426. Agresti apio, hoc est, apiastro, similem herbam eam Sallustius facit. Adversus id venenum remedia plura Sennertus affert, Pract. lib. vi. p. 1055.

Sardinia. Contexenda enim^o sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia.²

XLVI. Olusatrum,^p quod hipposelinum vocant, adversatur scorpionibus. Poto semine torminibus, et interaneis^r medetur. Itemque difficultatibus^u urinæ semen ejus decoctum ex mulso potum. Radix ejus^r in vino decocta calculos pellit, et lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum et illitum medetur. Succus ejus^s algentes calefacit potus. Quartum genus^t ex eodem faciunt aliqui oreoselinon, palmum² alto frutice ac recto semine, cumino simili,^u urinæ et menstruis^v efficax. Helioselino vis privata contra araneos. Sed et oreoselino^w fœminæ purgantur e vino.

XLVII. (XII.) Alio genere petroselinum quidam appellant in saxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus

lec. splendentia.

CAP. XLVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *torminibus, interaneis* Gronov. et al. vett. *torminibus interancorum* Vet. Dalec.—2 ‘Vox *palmum* deest in V. C.’ Dalec.

NOTÆ

^o *Contexenda enim*] Etiam ea, inquit, interdum connectimus, quorum tractatio et natura dissimilis, sed nominis affinitas maxima. Sic XXIII. 65. cum erineo, hoc est, caprifico arbore, erinei quoque herbæ vires explicat, ‘propter gentilitatem,’ inquit, hoc est, propter similitudinem nominis. Ea cautione admonet se melissophyllon ab apiastro Sardo discernere: nec alterutrius fieri mentionem, alterius admonitione, nisi propter quandam cognationem nominis.

^p *Olusatrum*] De quo XIX. 48. Hæc Plinius a Nicandro in Theriac. pag. 60.

^r *Itemque difficultatibus*] Diosc. III. 78. totidem verbis Apuleius, c. 106. tit. 1. ‘Ad vesicæ dolorem, et stranguriam:’ ‘Herba olusatrum trita ex passo in potu sumta, stranguriam

pöteniter emendat.’ E Græcis quoque, unus instar omnium Theophr. hist. VII. 6.

^r *Radix ejus*] Et petroselino has vires assignat Diosc. III. 77. At hipposelino sive olusatro, Theophr. loc. cit.

^s *Succus ejus*] Hipposelino suo eadem vires attribuit Diosc. III. 78. Θερμάλνει τοὺς βίγχοῦντας, πινόμενος καὶ ἐγχερίμενος.

^t *Quartum genus*] Primum enim genus apii hortensii, seu sativi, statuitur. Alterum apiastri. Tertium, hipposelini.

^u *Cumino simili*] Vide Notas et E. mend. num. 18.

^v *Urinæ et menstruis*] Urinæ cientes, menstruisque pellendis. Diosc. III. 76.

^w *Sed et oreoselino*] Totidem verbis hoc Diosc. loc. cit.

binis succi additis in cyathum marrubii succi, atque ita aquæ calidæ¹ tribus cyathis. Addidere quidam buselinum,² x differens brevitae caulis a sativo et radicis colore rufo, ejusdem effectus. Prævalere³ y contra serpentes potu et litu.

XLVIII. Ocimum quoque^a Chrysippus graviter increpuit, inutile stomacho, urinæ, oculorum quoque^b claritati. Præterea insaniam^c facere, et lethargos, et jocineris¹ vitia: ideoque capras id aspernari, hominibus quoque fugiendum censet.² Addunt quidam^d tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere: commanducatum et in Sole positum, vermes.³ Afri vero,⁴ e si eo die feriatur quispiam a scorpione, quo ederit ocimum, servari non posse. Quinimmo⁵ tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluviatilibus trito, convenire ad id scorpiones ex proximo.⁶ Diodotus in empiricis, etiam pediculos^f facere ocimi cibum.

//////////

CAP. XLVII. 1 Vet. Dalec. atque aquæ calidæ, omisso ita; Chiff. atque ita calidæ aquæ.—2 'Manuser. et oposelinon.' Dalec.—3 Vet. Dalec. Prævalet; alii vett. Peculiare, &c. potum et litum. Cod. Dalec. linitum.

CAP. XLVIII. 1 Gronov. jocinoris.—2 Chiff. censens.—3 'Ita codd. Regg. et Editio princeps. Frustra recentiores addunt vermes afferre.' Brotier. vermes afferre Dalec. Gronov. Elz. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—4 Alii vero cod. Dalec.—5 Cod. Dalec. ocimum sanari. Quinimo.—6 Ita codd. Har-

NOTÆ

x *Buselinum*] Βουσέλινον, quasi *major apium*: ut ab hortensi apio, cui brevitatis caulis palmum non excedit, magnitudine dirimatur. Nam particula βου in compositione dictiones auget: a bovis magnitudine, qui βουδς dicitur. Sic enim, auctore Festo, 'Bulimum Græci magnam famem dicunt, assueti magnis et amplis rebus præponere βου, a magnitudine scilicet bovis. Hinc est, quod grandes pueros bupædas appellant: et mariscam ficum, busycon.'

y *Prævalere*] Alii *peculiare* legunt.

a *Ocimum quoque*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, IV. 21.

b *Oculorum quoque*] Plinius Valer. loc. cit. Copiosiore cibo si sumatur

scilicet, oculis nocere prodidit Diosc. II. 171.

c *Præterea insaniam*] Plinius Valer. loc. cit.

d *Addunt quidam*] Plinius Valer. loc. cit. 'Ocimum,' inquit, 'edere nonnulli reformidant, quod commanducatum, et in Sole positum vermiculos gignit:' Φυλάσσονται δέ τινες αὐτὸ, καὶ οὐκ ἐσθλοῦσι, διὰ τὸ μασσηθὲν καὶ τεθὲν ἐν ἡλίῳ σκωλήκια γεννᾶν. Quod vero scorpionem gignat, falsum esse Galenus admonet, de Alim. Facult. II. 56. p. 365. tom. VI. Vide quæ diximus IX. 51.

e *Afri vero*] Plinius Valer. loc. cit. Dioscorides contra loc. cit. Afros aut in ea esse hæresi, ut existiment,

Secuta ætas^g acriter defendit: nam⁷ id esse capras. Nec cuiquam mentem motam, et scorpionum^h terrestrium ictibus, marinorumque^s venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Usu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratu⁹ salutare esse. Item lethargicis, et inflammatis refrigerationi. Illitum capitisⁱ doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto: item oculorum^j epiphoris impositum ex vino. Stomacho quoque^k utile, inflationes^l et ructum¹⁰ ex aceto dissolvere sumtum. Alvum sistere^m impositum, urinam ciere.ⁿ Sic et morbo regio et hydropicis prodesse. Choleras eo^o et distillationes¹¹ stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistion dedit: et coctum dysentericis, et colicis Plistonius.¹²^p Aliqui et in tenes-

duini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. a proximo Gron. et al. vett. Mox, *Diodorus* Gron. et al. ante Harduin.—7 *Vox nam deest in Vet. Dalec. Mox, in eodem Vet. capras, nec minus quam mentam aut rutam. Scorpionum. Cod. Dalec. mutari pro motam.*—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. *draconumque marinorum, e Diosc. Mox, aceti exiguo Chiffi.*—9 Ita codd. Regg. Brot. 1. 2. *odoratum al. ante Brotier. Mox, et i. refrigerandis Vet. Dalec.*—10 Cod. Dalec. *inflationis ructum.*—11 Cod. Dalec. *prodesse etiam Cholericis. Eo distillationes; Chiffi. cholericis distillationes.*—12 Chiffi. *et contra plistonium.*

NOTÆ

si scorpione quis feriatur, qui eo die ocimum ederit, incolumem eum fore.

^f *Etiam pediculos*] Pediculis infestari eos, qui ocimum adhibeant in cibis.

^g *Secuta ætas*] Posteriores medici, inquit, innocuum esse ocimi esum defenderunt, contra Chrysippum: neque officere oculorum claritati, quandoquidem illud capræ edunt, quibus est visus acutissimus, ut dictum est VIII. 76. neque insaniam facere, cum nemini compertum sit motam ex eo cibo mentem esse, &c.

^h *Et scorpionum*] Diosc. loc. cit.

ⁱ *Illitum capitis*] Apuleius cap. 117. tit. 1. ‘Capitis dolori medendo.’ ‘Herbam ocimum tritam cum oleo rosaceo, aut myrtino, vel aceto, fronti imponas: mirabiliter capitis dolo-

rem sanat.’

^j *Item oculorum*] Plinius Valer. 1. 14. ad verbum. Et Apuleius c. 117. tit. 2. ‘Ad epiphoras oculorum.’ ‘Ocimum ex vino optimo tritum, oculis illinitur.’ Vide et Diosc. II. 171.

^k *Stomacho quoque*] Plinius Valer. IV. 15.

^l *Inflationes*] Plinius Valer. IV. 20. et Diosc. loc. cit.

^m *Alvum sistere*] Plinius Valer. loc. cit. et II. 27.

ⁿ *Urinam ciere*] Hoc de ocimi semine Diosc. loc. cit.

^o *Choleras eo*] Χολερά stomachi, intestinorumque pariter vitium est: nam et dejectio et vomitus est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit: *Débordement de bile.*

^p *Et colicis Plistonius*] In Mss. Et

mo, et sanguinem exscreantibus, in vino: duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitque¹ lactis proventum. Auribus utilissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. Semen tritum^r et haustum naribus sternutamenta movet, et distillationes^s quoque capiti¹³ illitum: vulvas purgat in cibo, ex aceto. Verrucas^t mixto atramento¹⁴ sutorio tollit. Venerem stimulat. Ideo etiam equis asinisque admissuræ tempore ingeritur.

(XIII.) Sylvestri ocimo^u vis efficacior ad eadem omnia: peculiaris ad vitia, quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomiticisque vulvæ,¹⁵ contraque bestiarum morsus e vino radice efficacissima.

XLIX. Erucæ semen^a scorpionum venenis et muris aranei medetur. Bestiolas omnes^b innascentes corpori arcet:¹ Vitia cutis^c in facie cum melle illitum. Lentiginis^d ex



—13 Margo edd. Dalec. et Gronov. *siccatur capiti*, e Diosc.—14 Chiff. *caramento*.—15 *Vomiticis vulvæ* Chiff. Mox, Gronov. et al. ante Harduin. *contraque b. morsus radix in vino est efficacissima*; cod. Dalec. *contra b. morsus radice efficacissima*; Chiff. *contra b. morsus e vino radice efficacissima*.

CAP. XLIX. 1 Chiff. *corpore arcet*.—2 Vet. Dalec. *subituros poto*, &c. indu-

NOTE

contra Plisticum aliqui: ut adhuc varietatem et contrarietatem opinionum de ocimo tractet.

¹ *Extinguitque*] Quin immo Dioscoride auctore loc. cit. lactis proventum facit: tanta fuit olim sententiarum de ocimo varietas, ut Plinius animadvertit, inter vetustos scriptores, ut de ejus viribus discrepantia pugnantiæque prodiderint.

^r *Semen tritum*] Plinius Valer. iv. 20. iisdem verbis. Diosc. quoque ii. 171.

^s *Et distillationes*] Diosc. loc. cit. ocimi succo fluxiones capitis sicari quoque prodidit.

^t *Verrucas*] Plinius Valer. totidem syllabis, loc. cit.

^u *Sylvestri ocimo*] Præter sativum ocimum, de quo suo loco egimus,

plura alia in horto Regio a nobis sunt diligenter observata: ex quibus quodnam sit illud quod sylvestre Plinius nunc appellat, incertum. Cave interim Dalecampio credas aienti *ὠκίμοειδὲς* a Plinio intelligi, de quo Diosc. iv. 28. cum sylvestris ocimi radicem Plinius laudet, *ὠκίμοειδοῦς* supervacuan esse Dioscorides haud obscure testetur.

^a *Erucæ semen*] Plinius Valer. iv. 13. et Florentinus in Geopon. xii. 26. p. 349.

^b *Bestiolas omnes*] Pediculos, credo, pulicesque intelligit. Forte et lumbricos: nam Florentinus, loc. cit. de eruca, *ἐλμυθας ἐξάγει*, inquit, *lumbricos educit*. Sed hos nusquam Plinius bestiolas vocat.

^c *Vitia cutis*] Plinius Valer. loc. cit.

aceto. Cicatrices ^e nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt verbera ^f subituris potum ex vino duritiam quandam contra sensum inducere.² In condiendis ^g opsoniis tanta est suavitas, ut Græci euzomon ^h appellaverint. Putant subtrita eruca si foveantur oculi, claritatem restitui: tussim infantium ⁱ sedari.³ Radix ejus ^j in aqua decocta fracta ossa extrahit. Nam de Venere stimulanda diximus: ^k tria folia ^l sylvestris crucæ sinistra manu decerpta, et trita, in aqua mulsa si bibantur.

L. E contrario nasturtium Venerem inhibet,³ animum exacuit, ut diximus.^b Duo ejus genera: Album ^r purgat,^c detrahit bilem potum X. pondere ^d in aqua. Cum lomento ^e

ere. Chiff. etiam induere.—3 Chiff. sedare.

CAP. L. 1 Vet. Dalec. exacuit, ut diximus. Duo ejus genera. Album. Edd. vet. exacuit. Ut diximus, duo ejus genera. Album. Mox, Chiff. po-

NOTE

^d *Lentigines*] Plinius Valer. loc. cit. et Q. Serenus c. 12. p. 131. 'Invida si maculat faciem lentigo decoram, Nec prodesse valent naturæ dona benignæ, Erucam, atque acidum laticem simul illine malis.'

^e *Cicatrices*] Plinius Valer. loc. cit. et III. 46. et Florentinus loco citato.

^f *Aiunt verbera*] Plinius Valer. IV. 13. et Florentinus loc. cit.

^g *In condiendis*] Plinius Valer. loco citato.

^h *Euzomon*] Εὐζωμον, παρὰ τὸ εὖ et ζωµὸς, propter suavitatem quam juribus præbet, quasi juribus grata.

ⁱ *Tussim infantium*] Plinius Valer. IV. 13.

^j *Radix ejus*] Plinius Valer. loco citato.

^k *Nam de Venere . . . diximus*] Lib. XIX. 44.

^l *Tria folia*] Vide Notas et Emend. num. 19.

^a *Venerem inhibet*] Plinius Valer. IV. 12. Auctor Geopon. XII. 27. pag. 350. At dissentit ab utroque Diosc. II. 185. Conciliare ambos inter se

Pseudo-Macer videtur, cum eam vim inhibendi Venerem nasturtio tum solum ascribit, cum usu frequenti adhibetur: 'Dicunt ferventes quod habent nasturtia vires, Et siccas: hac re Venerem ceu ruta coërcent, Siccando semen: fuerint si sumta frequenter.'

^b *Ut diximus*] Lib. XIX. 44.

^c *Album purgat*] Illud nimirum, quod minus nigrum est. Nam alterum genus, ut mox dicetur, est nigrum. De hoc igitur Marcellum Empir. intellige, c. 30. cujus lemma est, 'Ad ventrem resolvendum,' &c. Sic enim ille, p. 215. 'Prodest et ad hoc nasturtium potum ex vino: nam et calefacit, et mollit viscera, et urinam movet. Prodest et intestinorum doloribus, et inflationibus,' &c. *Album* pro *album* legi hoc loco, etsi ita contendente Barbaro, plane nolim, libris invitis.

^d *X. pondere*] Hoc est, denarii argentei pondere.

^e *Cum lomento*] Hoc est, cum farina fabacea. Florentinus in Geopon.

strumis illitum, opertumque brassica, præclare medetur. Alterum est nigrius, quod capitis vitia purgat.^f Visum compurgat.^g Commotas² mentes sedat ex aceto sumtum. Lienem^h ex vino potum, vel cum fico.³ Tussim exⁱ melle, si quotidie jejuni sumant. Semen ex vino^j omnia intestinorum animalia pellit: efficacius addito mentastro. Prodest et contra suspiria et tussim, cum origano et vino dulci. Pectoris doloribus^k decoctum in lacte caprino. Panos discutit^l cum pice, extrahitque corpori + aculeos.^m Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adjicitur ovorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus vero e melle utilissime. Sextius adjicit,ⁿ ustum serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito, et alopecias^o emendari addito sinapi: gravitatem aurium^p



tum X. pondere in aquæ VII.—2 Vet. Dalec. quoque. Commotas; al. vett. ap. eundem, clarificat. Commotas.—3 Chiffi. fico sumptum.—4 Vet. Dalec. corpore.—5 Alii ap. Dalec. trito et imposito.

NOTÆ

xii. 27. pag. 350. Καρδάμου σπέρμα
μιχθὲν ἀλεύροισ κυαμίνοισ, προσλαβὼν
στακτῆς μέρος, ἴσται χοιράδας, . . . χρη-
στέον δὲ ἀντὶ ὀθόνης φύλλοισ κράμβης.
Plinius Valer. iii. 29. Cum alumine
contritum, illitum, vel impositum,
strumis opitulari ait Marcellus Empir.
cap. 15. p. 108. Cum lomento,
idem pag. 109. et Apuleius, cap. 20.
tit. 4.

^f *Capitis vitia purgat*] Ope sternutationis, quam provocat. Apuleius c. 20. de nasturtio, tit. 1. 'Ad caput deplendum: 'Herbæ nasturtii succum naribus injicis, caput deplet, et de phlegmate purgat. Hoc nasturtium non seritur, sed per se nascitur.' Ita Ms.

^g *Visum compurgat*] Ita Mss. omnes.

^h *Lienem*] Ad verbum hæc Plinius Valer. iv. 12. Celsus iv. 9. 'Nasturtium lienem extenuat.' Diosc. ii. 185. ex melle, non ex vino, adhi-

bet.

ⁱ *Tussim ex*] Plinius Valer. loc. cit. Florentinus in Geopon. loc. cit.

^j *Semen ex vino*] Plinius Valer. et Florentinus locis citatis, et Diosc. ii. 185. sed hic minus distincte, quam ceteri.

^k *Pectoris doloribus*] Totidem verbis Plinius Valer. i. 57. et Florentinus in Geopon. loc. cit. Dat Theod. Priscianus ii. 2. 17. ipsum nasturtium ex melle coctum: ac mentæ viridis pariter decoctum laudat.

^l *Panos discutit*] Marcellus Empir. c. 32. p. 224.

^m *Extrahitque . . . aculeos*] Plinius Valer. iii. 49.

ⁿ *Sextius adjicit*] Et Florentinus, loc. cit. et Dioscor. ii. 185. et Plinius Valer. iv. 12. Columella denique lib. x. p. 353. 'Spargantur cæcis nasturtia dira colubris.'

^o *Et alopecias*] Marcellus Empir. iisdem verbis, c. 6. p. 46. et Plinius

trito imposito ⁵ auribus cum fico. Dentium dolores ⁹ infuso in aures succo. Porriginem ^r et ulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos ^s concoquit cum fermento. Carbunculos ^t ad suppurationem perducit, et rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus ^u et lumbis cum polenta ex aceto illinitur: item licheni: ^v item unguibus scabris: quippe natura ejus caustica est. Optimum autem ^w Babylonium. Sylvestri vero ad omnia ea effectus major.

LI. In præcipuis autem medicaminibus ruta est. Latiora sativæ folia, rami fruticosiores. Sylvestris horrida ^{1a} ad

CAP. LI. 1 Vet. Dalec. *fervida*.—2 Cod. Dalec. *noxam*.—3 *Anacimum*

NOTE

Valer. I. 6. E Græcis Florentinus, ac Diosc. locis citatis.

^p *Gravitationem aurium*] Marcellus Empir. c. 9. p. 82. 'Nasturtium tritum cum fico, atque auriculæ inditum, his qui gravius audiunt, prodesse fertur.' Eadem habet Plinius Valer. I. 12.

^q *Dentium dolores*] Florentinus loc. cit. et Plinius Valer. ad verbum, IV. 12.

^r *Porriginem*] Iisdem verbis Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. c. 4. p. 40. 'Nasturtii semen mixtum adipi anserino, tritumque, furfures capitis assidua levatione depellit.' Apuleius cap. 20. tit. 2. 'Ad capitis vitia, porrigines, vel furfures:' 'Herbæ nasturtii semen,' &c. Florentinus item loc. cit. Στέαρ δὲ χήνειον προσλαβὼν, τὰ φύδιμενα ἐν κεφαλῇ ἐλκῶδρια, καὶ πιτυρίασιν θεραπεύει. Ulcera capitis Plinius intelligit ea, quæ favi dicuntur, κηρία, de quibus c. 6.

^s *Furunculos*] Florentinus loc. cit. Δοθίηντας μετὰ ζύμης πεπαίνει. Sic et Plinius Valer. III. 32. et Apuleius loc. cit. tit. 5. Dioscorides loc. cit. pro fermento muriam asciscit. Porro

furunculus, ut Celsus ait v. 28. 'tuberculum est acutum cum inflatione (legi malim, cum inflammatione) et dolore: maximeque ubi jam in pus vertit. Qui ubi adaptus est, et exit, super apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta, subalbida, subrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant.' Gallis, *Froncle*.

^t *Carbunculos*] Dioscor. II. 185. Et Plinius Valer. III. 30. 'Carbunculo medendo:' 'Nasturtium fermento mixtum utiliter medetur.' Et IV. 12. de nasturtio: 'Fermentum mixtum et appositum furunculos, itemque carbunculos provocat, ac suppurationem dirumpit.'

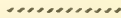
^u *Coxendicibus*] Dioscor. loc. cit. Marcellus c. 25. p. 173. Plinius Valer. II. 36. et IV. 12.

^v *Item licheni*] Diosc. loc. cit.

^w *Optimum autem*] Diosc. loc. cit. Κάλλιστον μὲν εἶναι δοκεῖ τὸ ἐν τῇ Βαβυλῶνι κάρδαμον. Nicander τὸ ἀπὸ Μήδων κάρδαμον laudat in primis.

^a *Sylvestris horrida*] Vehemens, acris. Diosc. III. 52. Πήγανον ὀρεινὸν καὶ ἄγριον τοῦ ἡμέρου καὶ κηπευτοῦ δρι-

effectum est, et ad omnia acrior. Succus exprimitur, tusa et aspersa modice, et in pyxide Cypria asservatur. Hic copiosior datus veneni noxiam² obtinet, in Macedonia^b maxime juxta flumen Aliacmonem.³ Mirumque, cicutæ succo extinguitur: adeo etiam venenorum venena sunt, quando cicutæ succus prodest manibus colligentium^c rutam. Cetero inter prima^d miscetur antidotis, præcipueque Galatica. Quæcumque autem^e ruta et per se pro antidoto valet, foliis tritis, et ex vino sumtis. Contra aconitum^f maxime, et viscum.^g Item fungos,^h sive in potu detur, sive in cibo. Simili modoⁱ contra serpentium ictus, utpote cum mustelæ dimicaturæ^j cum his, rutam prius edendo se muniunt. Valent^k et contra^k scorpionum, et contra araneorum,^l apium, crabronum, vesparum aculeos, et cantharidas,^l



Chiff. —4 Valet Vet. Dalec. —5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Har-

NOTÆ

μύτερον, ἄθετον πρὸς βρῶσιν. *Ruta montana et sylvestris acrior est quam sativa et hortensis, et in cibis damnata.* Apuleius c. 89. de ruta: 'Altera est usualis, altera agræstis atque virtutis acrioris: sed utraque ferventissimæ comprobantur.'

^b *In Macedonia*] Dioscor. loc. cit. Τὸ δὲ ἐν Μακεδονίᾳ φυόμενον κατὰ τὸν Ἀλιάκμονα ποταμὸν, ἀναίρειν φασι βρωθέν.

^c *Manibus colligentium*] Alioqui enim, ut Columella est auctor, xi. 3. debet ruta velata manu runcari, quam nisi contexeris, perniciosa nascentur ulcera, prurigo atque tumor incesset, &c.

^d *Cetero inter prima*] Dioscor. loc. cit. Galenus de Antidotis ii. 1. pag. 898. et 899.

^e *Quæcumque autem*] Sive sativa, sive sylvestris. Diosc. lib. ii. c. 52.

^f *Contra aconitum*] Scribonius Largus Compos. 188. ad aconitum: 'sed adjuvantur facile qui id sumserint, ru-

ta quamplurima pota cum vino.' Sic etiam Theopompus Chius, apud Athen. lib. iii. p. 85.

^g *Et viscum*] Hoc est, adversus chamæleonis herbæ venenatum succum, quem ἰξίαν Græci vocant, a visco, quod ad ejus radices quandoque invenitur. Idem de ruta ad ixiam Scribonius Largus prodit, Compos. 192.

^h *Item fungos*] Scribonius Compos. 198. ad fungos: 'Item ruta ex aceto trita et pota proficit.'

ⁱ *Simili modo*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, iv. 3. Diosc. item loc. cit.

^j *Mustelæ dimic.*] Vide quæ dicta sunt viii. 41.

^k *Valent et contra*] Apuleius c. 115. tit. 7. 'Ad eos quos scorpio percussit:' 'Rutæ sylvaticæ semen contritum ex vino dabis potui: dolorem sedat.'

^l *Et cantharidas*] Scribonius Compos. 189. 'Ad cantharidas:' 'Item

ac salamandras, canisve rabiosi^m morsus: acetabuli mensuraⁿ succus e vino bibitur, et folia trita vel commanducata imponuntur cum melle et sale, vel cum aceto et pice decocta. Succo vero perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis: serpentesque,^o si uratur ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est sylvestris radix cum vino sumta. Eandem adjiciunt efficaciorē esse sub dio potam. Pythagoras et in hac marem minoribus herbaceique coloris foliis a fœmina discrevit: eam lætioribus foliis et colore. Idem oculis noxiam putavit: falsum,⁶ quoniam scalptores et pictores^p hoc cibo utuntur oculorum causa, cum pane vel nasturtio: capræ quoque sylvestres^q propter visum,^r ut aiunt. Multi succo⁷ ejus cum melle Atticō inuncti discusserunt caligines, vel cum lacte mulieris^t puerum enixæ, vel puro succo angulis occulorum tac-



duin. 1. 2. 3. et recentt. *scorpionum ictus et araneorum* Gronov. et al. vett.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *putavit falso* Gronov. et vulgg.—7 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *oculorum causa. Cum pane quoque vel nasturtio sativæ atque sylvestris propter visum. Ut aiunt, multi succo ejus* Gronov. et al. ante Harduin. *silves-*

NOTÆ

oleum irinum ex ruta tritum, et potum.⁷

^m *Canisve rabiosi*] Apuleius c. 89. tit. 7. ‘Ad morsum canis rabidi:’ ‘Herbæ rutæ pondus denariorum sex ex vino bibatur: plagæ vero imponantur rutæ folia trita cum melle, sale, et pice: liberabitur.’

ⁿ *Acetabuli mensura*] Dioscor. loco citato.

^o *Serpentesque*] Odorem rutæ odisse viperam et alia venenata ait: Albertus M. de Animal. VIII. 2. 2. p. 251.

^p *Et pictores*] Simeon Sethi, p. 97. post Aëtium, I. 327. λέγεται δὲ καὶ ὡς ὀξυδερκὲς ἐστὶν ἐσθιόμενον, καὶ διὰ τοῦτο οἱ πρὶν ζωγράφοι συνεχῶς αὐτοῦ ἀπεγεύοντο. Dicitur etiam visum comesta acurere: atque idcirco pictores olim eam assidue degustabant.

^q *Capræ quoque sylvestres*] Vide No-

tas et Emend. num. 20.

^r *Propter visum*] Idcirco Ovidius de Remed. Amor. circa finem, ‘acurientes lumina rutas’ appellat.

^s *Multi succo*] Sic Florentinus in Geopon. XII. 25, p. 349. Diosc. III. 52. cum fœniculi succo et melle rutæ succum adhibet. Simeon Sethi loc. cit. τινὲς δὲ καὶ τὸν πηγάνου χυλὸν μέλιτι μιγνύντες, ὀξυωπὲς ποιοῦσι φάρμακον. Plinius Valer. I. 16. ‘Ad lacrymosos oculos:’ ‘Ruta sicca et melle Attico æquis ponderibus mixta, oculos inunges: certum est.’ Apuleius c. 89. tit. 6. ‘Ad caliginem oculorum:’ ‘Herbæ rutæ rorem matutinum, aut matutino madentis succos collectos in vaseulo habeto, et ex eo innunges.’

^t *Vel cum lacte mulieris*] Florentinus loc. cit.

tis. Epiphoras^u cum polenta imposita lenit. Item⁸ capitis^v dolores pota cum vino, aut cum aceto et rosaceo illita. Si vero sit cephalæa,^w cum farina hordeacea, et aceto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes,^x dolores^y stomachi^y veteres. Vulvas aperit,^z corrigitque conversas,^a illita in melle,¹⁰ toto ventre et pectore. Hydropicis^b cum fico,¹¹ et decocta ad dimidias partes, potaque ex vino. Sic bibitur^c et ad pectoris dolores, laterumque, et lumborum, tusses, suspiria : pulmonum, jocinerum, renum vitia, horro-

tris succo, multi, ut aiunt, propter visum cum melle Vet. Dalec.—8 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum pol. imposito. Lenit autem* Gronov. et vulgg.—9 Dalec. *et dolores.*—10 Vet. Dalec. *illito cum melle.*—11 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTE

^u *Epiphoras*] Oculorum videlicet. Plinius Valer. 1. 4. 'Ad epiphoras oculorum, et tumores : 'Ruta in polenta contrita, et imposita, lenit dolorem.' Apuleius c. 89. tit. 5. 'Ad epiphoras oculorum : 'Herba ruta cum polenta bene trita et imposita lenit epiphoras : nam et radix ejus contusa et illita eas emendat.' Diosc. III. 52. *Τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς περιωδονίας σὺν ἀλφίτῳ καταπλασθὲν πραῦνει.*

^v *Item capitis*] Diosc. loc. cit. Apuleius c. 89. tit. 13. 'Ad capitis dolorem : 'Herba ruta ex vino potui datur, et trita capiti instilletur cum aceto et rosaceo oleo.' Q. Serenus c. 8. de capite purgando, p. 129. 'Aut mixtum rutæ cerebro instillatur acetum.'

^w *Cephalæa*] *Κεφαλαία*, capitis dolor est inveteratus, atque ægre cedens, in quo differt ἀπὸ τῆς κεφαλαλγίας. Vide Celsum IV. 2. et Gale- num κατὰ τόπους, II. 2. p. 377.

^x *Mox inflationes*] Marcellus Empir. cap. 20. p. 143. 'Rutæ hortensis paululum cibo sumtum, vel in potione dilutum atque epotum, inflationes stomachi compescit.' Sic etiam Apu-

leius c. 89. tit. 2.

^y *Dolores stomachi*] Marcellus Empir. loc. cit. Apuleius c. 89. tit. 9. 'Ad stomachi dolorem : 'Herbæ rutæ semen cum sulfure vivo, et aceto, jejunos gustato : prodesse dicimus.'

^z *Vulvas aperit*] In eo nempe morbi genere, quod suppressionem mensium Medici appellant : cujus morbi causas, signa, curationesque varias Sennertus affert, lib. IV. pract. part. 2. sect. 2. c. 3. p. 663. Hoc illud est quod Q. Serenus cecinit, c. 35. p. 148. 'Sed si forte cruor clausa remorabitur alvo, Aut molles nepetæ, aut rutæ quæcumque bibantur.'

^a *Corrigitque conversas*] Mutat enim situm interdum uterus, cum suffocatione. Vide Hippocr. de Morb. Mulier. II. 16. et 33. ac seqq. Vulvæ strangulatui mederi rutam, auctor est Diosc. III. 52. *κατὰ τοῦ αἰδοίου ἄχρι δακτυλίου ἐπιτεθέν.*

^b *Hydropicis*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

^c *Sic bibitur*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. 1. 57. Marcellus Empir. c. 22. p. 156.

res frigidos.^d Ad crapulæ^e gravedines¹² decoquantur folia poturis. Et in cibo vel cruda, vel decocta conditave prodest. Item torminibus^f in hyssopo decocta, et cum vino. Sic et sanguinem sistit interiorem,^g et narium^h indita:¹³ sic et collutis dentibus prodest. Auribus quoqueⁱ in dolore succus infunditur: custodito, ut diximus,^j modo, in sylvestri. Contra tarditatem vero sonitumque,¹⁴ cum rosaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino et melle. Succus et phreneticis^k ex aceto tritæ instillatur in tempora et cerebrum. Adjecerunt aliqui et serpyllum, et laurum, illineates capita, et colla. Dederunt et lethargicis^l ex aceto olfaciendum. Dederunt et comitialibus^m bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante¹⁵ accessiones, quarum frigus intolerabile est: alsiosisqueⁿ crudum in cibo. Urinam quoque^o vel cruentam pellit. Fœminarum etiam^p



cum sicu Gronov. et al. vett.—12 Vet. Dalec. ad crapulam et gravedines. —13 Vet. Dalec. sistit interioribus indita; alii ap. Dalec. sistit, trita et naribus indita, e Diosc.—14 Ita ex codd. Harduin. et recentt. ut diximus, modo. E sylvestri vero contra tarditatem et sonitum Gronov. et vulgg. ut diximus . . . contra tarditatem vero sonitusque Chiiff.—15 Vet. Dalec. succum cyathis quatuor et ante.—16 Vet. Dalec. illini et vul. caus. et.

NOTÆ

^d *Horrores frigidos*] Rigores febrium circuitu repetentes, βίγη περιδικά, inquit Diosc. loc. cit.

^e *Ad crapulæ*] Apuleius c. 115. tit. 6. ‘Ad stertentes vino:’ ‘Rutæ sylvaticæ semen cum vino potum mire facit.’

^f *Item torminibus*] Marcellus Empir. c. 27. p. 195. ad verbum, et Plinius Valer. 11. 22.

^g *Sic et sanguinem sistit interiorem*] Hoc est, quem ex pectore hæmoptoici rejiciunt: item sanguinem narium iisdem indita ruta sistit. Vide Notas et Emend. num. 21.

^h *Et narium*] Marcellus Empir. c. 10. p. 85. ‘Ruta sæpius olfactata, vel trita, illita, sanguinem ex naribus nimis fluentem retundit.’ Sic etiam Apuleius c. 89. tit. 1.

ⁱ *Auribus quoque*] Diosc. 111. 52. Delph. et Var. Clas. Plinius.

Plinius Valer. 1. 10. et 14. 3.

^j *Ut diximus*] Paulo ante: nam copiosior scilicet datus, veneni noxiam obtinet.

^k *Succus et phreneticis*] Plinius Valer. 111. 9.

^l *Dederunt et lethargicis*] Plinius Valer. totidem verbis, 111. 7. Apuleius c. 89. tit. 9. ‘Ad lethargicos excitandos:’ ‘Herba ruta trita ex aceto infundatur fronti.’ Item Q. Serenus cap. 57. lethargiæ expellendæ, pag. 160.

^m *Dederunt et comitialibus*] Diosc. loc. cit.

ⁿ *Alsiosisque*] Alsiosi dicuntur qui naturæ sunt plus nimio frigescentis, quique facile læduntur a frigore.

^o *Urinam quoque*] Apuleius c. 115. tit. 4.

^p *Fœminarum etiam*] Apuleius, c.

purgationes, secundasque, etiam emortuos partus, ut Hippocrati⁹ videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam et vulvarum causa etiam suffire¹⁶ jubet. Diocles et cardiacis^r imponit ex aceto et melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, et velleribus collecta. Multi vero et contra purulentas exscreationes siccae drachmas duas, sulfuris unam et dimidiam sumi censent: et contra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur et dysentericis cum caseo in vino contrita. Dederunt et cum bitumine^s infriatam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres uncias.¹⁷ Olei libra vinique sextario illinitur cum oleo coctis foliis, partibus quas¹⁸ frigus adusserit. Si urinam movet, (ut Hippocrati^t videtur,) mirum est quosdam^u dare velut inhibentem potui,¹⁹ contra incontinentiam urinæ. Psoras et lepras cum melle et alumine illita emendat. Item vitiligines,^v verrucas, strumas, et similia, cum strychno et adipe suillo ac taurino sevo.²⁰ Item ignem sacrum^w ex aceto et oleo, vel psimmythio: carbunculum^x



suffiri.—17 Vet. Dalec. drachmas; al. vett. ap. eundem, obolos.—18 Cod. Dalec. artubus quos.—19 Vet. Dalec. potu.—20 Vet. Dalec. tun adipe suillo,

NOTÆ

115. tit. 5. 'Si mulier intrinsecus aliquid mali habuerit,' (hoc est, si menstruorum, vel secundæ retentione laborat,) 'herbæ rutæ sylvaticæ semen contritum ex vino austero da bibat, præter partum:' (hoc est, quando non est gravida:) 'liberabitur.' Adde et Diosc. III. 52.

⁹ *Ut Hippocrati*] De Morb. Mul. I. 128. Alia expulsoria idem affert, c. 110. Hippocratem sequitur Diosc. loc. cit.

^r *Diocles et cardiacis*] Iisdem verbis Plinius Valer. III. 11. Apulcius quoque c. 89. t. 8. 'Ad cardiacos:' 'Herbæ rutæ fasciculus cum rosaceo decoquatur: adjecta aloës uncia et olei: perunctio dolorem sistit.'

^s *Dederunt et cum bituminc*] Hoc me-

dicamentum phthisicis, et iis qui pura exscreant, præcipit Marcellus Empir. c. 16. p. 121. 'Rutæ teneræ contritæ,' inquit, 'cum ramusculis suis, et expressæ succus, cum aliquantulo bitumine, ex vino vetere calido, phthisicis celeriter, similiter et empyicis in potu medetur.'

^t *Si urinam . . . ut Hippocrati*] De Dieta II. 26.

^u *Mirum est quosdam*] Quos Dioscorides sequitur, III. 52.

^v *Item vitiligines*] Dioscor. loco citato.

^w *Item ignem sacrum*] Marcellus Empir. c. 4. p. 43. sed pro psimmythio sive cerussa, argenti spumam adhibet. Psimmythium prætermisit Apulcius c. 89. tit. 9. de ruta: 'Eadem

ex aceto. Nonnulli laserpitium una illini jument, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt et mammis turgentibus decoctam, et pituitæ eruptionibus^y cum cera. Testium vero^z epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeo peculiari in visceribus his effectu,²¹ ut sylvestri ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix rutæ sanguinem oculis suffusum, et toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ²² traduntur, mirum est, cum ferventem rutæ naturam esse conveniat, fasciculum ejus^a in rosaceo decoctum addita uncia aloës, perunctis sudorem reprimere. Itemque generationes^b impediri²³ hoc cibo: ideo in profluvio²⁴ c genitalem datur, et Venereum crebro per somnia imaginantibus. Præcavendum^d est gravidis abstineant hoc cibo: necari enim partus^e in-

hircino, ac taurino.—21 Cod. Dalec. teneris. Adeo peculiaris est in visc. his effectus.—22 Ex reliquis quoque quæ cod. Dalec.—23 Chiff. generationem impedire.—24 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et re-

NOTÆ

ignem sacrum ex aceto et oleo illinita sanat. Plinius Valerianus similiter III. 34. At idem IV. 3. de ruta: 'Ignes sacros,' inquit, 'cum aceto et oleo rosaceo, et cerussa temperata, illico extinguit.' Ad erysipelata quoque rutam cum aceto et psimithio, rosaceoque inungi jubet Dioscor. loc. cit.

^x *Carbunculum*] Ita Plinius Valer. III. 30. Apuleius c. 89. tit. 6. et Theodor. Priscianus I. 18. 'Rutæ viridis folia cum aceto.'

^y *Et pituitæ eruptionibus*] His papularum eruptionibus cum cerato myrteo prodesse rutam sativam auctor est Dioscor. loc. cit. De papulis diximus c. 26.

^z *Testium vero*] Dioscor. III. 52. Τὰς δὲ τῶν διδύμων φλεγμονὰς σὺν δάφνης φύλλοις καταπλασθὲν ὠφελεῖ. *Testium inflammationibus cum lauri foliis imposita medetur.*

^a *Fasciculum ejus*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, III. 11.

^b *Itemque generationes*] Plinius Valer. loc. cit. Dioscor. III. 5. Γονήν τε σβέννυσιν ἐσθιόμενον, καὶ πινόμενον, seu esitata ruta seu bibita, genituram extinguit. Simeon Sethi p. 97. de ruta: Τὴν πρὸς τὰ ἀφροδίσια προθυμίαν ἐπέχει, καὶ ξηραίνει γενναίως.

^c *Ideo in profluvio*] Apuleius c. 89. tit. 12. 'Si fluit semen: 'Herba ruta manducetur ex vino cum liquamine.'

^d *Præcavendum*] Occurrit huic Plinii cautioni Plinius alter Medicus IV. 3. 'Stultissime quidam,' inquit, 'rutæ vitia dixere, quod ventrem inhibeat, genitale semen extinguat, infantes in utero necet. Facit enim hæc non ipsa, sed qui virtutis ejus obliiti, nec modum, nec tempus aspiciunt: ideo temperare prudentis est, ut de auxilio non fiat venenum.'

^e *Necari enim partus*] Florentinus in

venio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque morbis in maximo usu est, sive difficile spirantibus, sive contra maleficorum^f animalium ictus, infusa per nares ex vino: aut si sanguisugam exhauserint,²⁵ ex aceto: et quocumque in simili²⁶ morborum genere, ut in homine, temperata.²⁷

LII. (XIV.) Mentastrum sylvestris menta est, differens specie foliorum, quæ sunt figura ocimi, pulegii colore.^g Propter quod quidam^h sylvestre pulegium vocant. Iis commanducatisⁱ et impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeii ætate, fortuito cujusdam experimento propter pudorem² facie illita compertum est. Eadem illinuntur^j

//////////

centt. *ideo profluvia*, ommissa præpositione, Gronov. et al. vett.—25 ‘Ita bene cod. Reg. 2.’ Brotier. *aut si sanguisuga exhauserit* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aut si sanguisugam hauserint* Dalec. et Gronov.—26 Vet. Dalec. *et in quocumque simili*.—27 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *temperato* Gronov. et al. vett.

CAP. LII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *odore*, e Diosc.—2 Cod. Da-

NOTE

Geopon. XII. 25. p. 349. ‘Ο δὲ καρπὸς τοῦ ἀγρίου πηγάνου πινόμενος ἡμέρας ἰε̄ ζμβρυα φθειρεῖ, κ. τ. λ. *Semen sylvestris erucæ rotatum per dies quindecim, factus necat, &c.*

^f *Sive contra maleficorum*] Florentinus loc. cit. Καὶ τὰς ἐκ θηρίων βλάβας μετὰ οἴνου πινόμενον.

^g *Pulegii colore*] Quia nigriora paulo, minusque incana folia, cujusmodi mentastrum est Campense et Zwolense Lobelii in Observ. p. 273. Dalecampii Hist. Plant. lib. v. p. 573. Nos in horto Regio vidimus. Nullum est e tribus calaminthæ generibus, quæ a Dioscoride describuntur, III. 43. etsi vires utrobique vix dispares; sed menta sylvestris, ab eodem delibata, cap. 42. ut diximus XIX. 47. Quare frustra hoc loco Dalecampius Censoriam notationem distingit in Plinium. Est tamen Galeni καλαμίνθη de Fac. Simp. Med. lib. VII. 10. pag. 176. et 182.

^h *Propter quod quidam*] Scholiastes Nicandri, p. 8. de calamintha: τινὲς δὲ ἀγρίαν γλήχωνα αὐτὴν καλοῦσιν. Apuleius item c. 90.

ⁱ *Iis commanducatis*] Galenus et Schol. Nicandri locis cit. Apuleius c. 90. tit. 3. ad elephantiosos: ‘Herbæ mentastri folia frequenter commanducato. Sanare certum est.’ Q. Serenus c. 11. de elephantiasi propellenda, p. 130. ‘Mentastri folium potu, appositoque salubre est.’ Et Marcellus Empir. c. 19. p. 130. ‘Mentastri folia commanducata, vel contrita apposita, elephantiosis medentur.’ Plinius Valerian. similiter, II. 57. Hoc ipsum de calamintha refert Diosc. III. 43. Ὠφελεῖ καὶ ἐλεφαντιῶνας βρωθεῖσα, ἐπιπινομένου ὀρροῦ γάλακτος. *Esitata juvat elephantiosos, si scrum lactis superbiberint.*

^j *Eadem illinuntur*] Galenus loc. cit. p. 182.

bibunturque adversus scolopendras, et serpentium ictus, drachmis duabus in vini cyathis duobus. Adversus scorpionum ictus cum sale, oleo, et aceto. Item adversus scolopendras jus decocti: adversus omnia³ venena servantur folia arida, ad farinae modum. Substratum^k vel accensum fugat etiam scorpiones.⁴ Potum foeminas¹ purgat a partu: sed partus necat. Ruptis, convulsis,^m sed parcius: orthopnoicis,⁵ n^o torminibus, cholericis, efficacissimum: item lumbis,^o podagris impositum. Succus auribus^p verminosis instillatur. In regio morbo^q bibitur. Strumis^r illinitur. Somnia Veneris inhibet. Tineas pellit^s ex aceto⁶ potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in Sole.

LIII. Mentæ ipsius^a odor animum excitat, et sapor avi-



lec. putorem.—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *adversusque omnia* Gronov. et al. vett.—4 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fugat scorpiones* Gronov. et vulgg.—5 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *necat*. *Orthopnoicis*, intermediis omissis, Gronov. et al. vett. Mox, Gronov. et vulgg. *cholericis*; Harduini vero codd. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *cholericis*.—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum sale et melle*, e Diosc.

NOTE

^k *Substratum*] Nicander in Theriac. p. 4. et de calamintha Diosc. III. 43.

¹ *Potum foeminas*] Galenus loc. cit. et de sua calamintha idem refert Diosc. III. 43.

^m *Ruptis, convulsis*] Vide Notas et Emend. num. 22.

ⁿ *Orthopnoicis*] ὀρθόπνοια morbi genus est, cum quis spirare non valet, nisi recta cervice spiritus trahatur. Asthmaticis prodesse calamintham scribit Galenus loc. cit.

^o *Item lumbis*] Ischiadicis pariter calamintham suam prodesse Dioscorides tradidit loc. cit.

^p *Succus auribus*] Plinius Valer. I. 19. Apuleius cap. 90. tit. 1. 'Ad aurium vermes:' 'Herbæ mentastri succus cum vino austero mixtus, et in auriculum coniectus, vermes natos necare traditur.' Q. Serenus c. 13. p.

132. 'De aurium vitii succurrendis:' 'Mentastri liquor expressus conducere fertur.' Adde et e Græcis Galenum, loc. cit. p. 183. Vermes minutos, quales in caseis semiputridis inveniuntur, ex auribus interdum prodire, etiam et majores, exemplis compluribus confirmat Schenckius Observ. Medic. lib. I. p. 192.

^q *In regio morbo*] Galenus, loc. cit. Diosc. III. 43. Schol. Nicandri, p. 8.

^r *Strumis*] Marcellus Empir. c. 15. p. 107. cum vino idcirco gargarizari jubet.

^s *Tineas pellit*] Galenus et Diosc. locis cit. Plinius ipse superius c. 50. ubi de nasturtio: 'Intestinatorum animalia pellit: efficacius mentastro addito.'

^a *Mentæ ipsius*] Plinius Valer. IV. 20.

ditatem in cibis, ideo embammatum^b mixturæ familiaris. Ipsa acescere,^c aut coire, denserique¹ lac^d non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne hujus coagulati potu strangulentur. Datur² in aqua aut mulso: eadem vi resistere generationi creditur, cohibendo genitalia denseri.^e Æque maribus ac fœminis sistit sanguinem:³ et purgationes fœminarum inhibet: cum amylo^{4f} ex aqua pota, cœlicorum impetus. Syriation^g et vomicas vulvæ curavit illa. Jocinerum⁵ vitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem^h exscreantibus in sorbitionem. Ulcera in capiteⁱ infantium mire sanat. Arterias humidas^j siccatur, siccas astringit. Pituitas corruptas purgat in mulso et aqua. Voci succus sub certamine utilis duntaxat, qui et gargarizatur⁶ uva tumente, adjecta ruta et coriandro ex

✓ CAP. LIII. 1 Dalec. *denserique*, ut paulo post; Chiff. *descrique*.—2 Datur codd. Dalec. et Chiff.—3 Vet. Dalec. *prohibendo genituram densari æque maribus ac fœminis. Sistit sanguinem*. Chiff. *c. genitali densari, &c.* Gronov. et al. ante Harduin. etiam *densari*.—4 Cod. Dalec. *fœminarum. Inhibet cum amylo*.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Syr. et vom. vulvæ curavit. Ille et jocinorum* Gronov. et al. vett.—6 Chiff. *gargarizatur*.—7 Chiff. ut

NOTÆ

^b *Ideo embammatum*] Ἐμβαμμα, *juvulentum* est, quod ad intinctus paratur: liquidum illud quo panem in vasculis, opsoniumve intingimus.

^c *Ipsa acescere*] Ita Diosc. III. 41. Coïre lac, inquit, denserique in caseum non patitur, si folia ei immergantur. Florentinus item in Geopon. XII. 24. p. 348. Εἰ δὲ καὶ εἰς γάλα ἐμβληθῆ, καὶ μετὰ ταῦτα ἢ πιτύα ἐπιβληθῆ, οὐ παγήσεται τὸ γάλα. *In lac si injiciatur, et coagulum postea immittatur, lac non coagulabitur.*

^d *Denserique lac*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. non *densare*, vel *densari*. Sic Lucretius I. 647. 'Nil prodesset enim calidum denserier ignem.' Et vs. 656. 'Denseri poterunt ignes.'

^e *Genitalia denseri*] Hoc est, vel τὰ αἰδοῖα ἐντελεῖν, vel densari potius et veluti coagulari genitale semen: nam et c. 81. genitale pro genitura seu se-

mine genitali accipit. Sic Hippocrates de diætâ II. 26. Μίνθη θερμαίνει . . . καὶ ἦν πολλακίς ἐσθίη τις, τὸν σπόρον αὐτοῦ τήκει, ὥστε ῥέειν, καὶ ἐντελεῖν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιεῖ. *Menta calfacit . . . et si quis sæpe comedat, semen genitale colliquefacit, ut diffluat, et arrigere prohibet, et corpus debile facit.*

^f *Cum amylo*] Ita fere Q. Serenus c. 27. p. 143.

^g *Syriation*] In Mss. Reg. et Colb. *Siratione . . . curavit illa*. Medici nomen, vel obstetricis, priore vocabulo contineri, haud dubium est: quodnam sit illud, adhuc obscurum. An *Scrapion*, de quo nos in Auctorum Indice? Antiochensis Medicus scilicet.

^h *Item sanguinem*] Plinius Valer. IV. 23. Diosc. III. 41.

ⁱ *Ulcera in capite*] Apuleius c. 120. tit. 2.

^j *Arterias humidus*] Fauces.

lacte. Utilis et contra tonsillas cum alumine: linguæ asperæ^k cum melle. Ad convulsa intus per se, vitiisque pulmonis. Singultus^l et vomitiones⁷ sistit cum succo granati, ut Democritus monstrat. Recentis succus narium vitia spiritu subductus⁸ emendat. Ipsa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta: et si mammæ tendantur.^m Illinitur et temporibusⁿ in capitis dolore. Sumitur et contra scolopendras, et scorpiones marinos, et ad serpentes. Epiphoris illinitur,⁹ et omnibus in capite eruptionibus: item sedis vitiis.^o Intertrigines^p quoque, vel si teneatur tantum, prohibet. Auribus cum mulso^{10 q} instillatur. Aiunt et lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne vellatur: si is qui mordeat, dicat se lieni mederi, per dies IX. Aridæ quoque^r farinam tribus digitis apprehensam, et stomachi dolorem sedare in aqua: et similiter aspersam in potionem,¹¹ ventris animalia^s expellere.

LIV. Magna societas cum hac ad recreandos^a defectos animo pulegio, cum surculis suis in ampullas^t vitreas



vomitiones.—8 Vet. Dalec. *subducto*.—9 Chiffi. *linitur*.—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *mulsa*, e Diosc.—11 Chiffi. *aspera potione*.

CAP. LIV. 1 Vet. Dalec. *surculis in ampullas*.—2 Cod. Dalec. *utriusque*.—

NOTÆ

^k *Linguæ asperæ*] Diosc. loc. cit.

^l *Singultus*] Diosc. III. 41.

^m *Et si mammæ tendantur*] Distentitas mammas, et nimio lacte turgentes compescit. Diosc. loc. cit.

ⁿ *Illinitur et temporibus*] Plinius Valer. IV. 23. Fronti, Diosc. loc. cit.

^o *Item sedis vitiis*] Sedes a Medicis pro natibus accipitur, totaque ea parte corporis, super qua sedentes innitimur.

^p *Intertrigines*] Intertrigo malum est, quo femina equitatu, aliave simili de causa atteruntur, adurunturque. Alias attrita dicuntur. 'Intertrigo,' inquit Varro de Ling. Lat. lib.

IV. 'ab eo quod duo inter se trita.'

^q *Auribus cum mulso*] Diosc. III. 41. cum mulsa: Ὠταλγίας δὲ ὁ χυλὸς συνμελικράτω ἀρήγει. Plinius Valer. similiter IV. 3. At Mss. *mulso*.

^r *Aridæ quoque*] Hæc iisdem verbis Plinius Valer. IV. 23.

^s *Ventris animalia*] Hoc est, lumbricos. Plinius Valer. Diosc. locis cit. Theod. Priscianus II. 2. 17. mentæ viridis decoctum in hoc usu laudat imprimis.

^a *Ad recreandos*] Vel solum pulegium naribus admotum cum aceto, defectos animo recreare, auctor est Diosc. III. 36.

aceti utrisque^a dejectis.^b Qua de causa dignior e pulegio corona Varroni,^c quam e rosis,³ cubiculis nostris^d pronuntiata est. Nam et capitis^e dolores imposita dicitur levare. Quin et olfactu^f capita tueri contra frigorū æstusque injuriam, et ab siti traditur: neque æstuarē eos, qui duos e pulegio surculos impositos auribus in Sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta et aceto. Fœmina^g efficacior.⁴ Est autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauseas^h cum sale et polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic et pectoris ac ventris dolorem. Stomachi autem ex aqua item rosionesⁱ sistit,⁵ et vomitiones cum aceto et polenta. Intestinorum vitia melle decoctum et nitro sanat. Urinam pellit^j ex vino: et si aminæum sit, et calculos,^k et interiores omnes dolores. Ex melle^l

3 Varroni quam e rosa Chiff. vertigini, quam e rosis Gronov. et al. ante Harduin.—4 Fœminæ efficacius Chiff.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. interci-

NOTÆ

^b *Utrisque dejectis*] Mentæ, pulegiique surculis.

^c *Varroni*] Vide Notas et Emend. num. 23.

^d *Cubiculis nostris*] In quibus, ut nunc quoque fit, clavis alligabantur acervi florum et herbarum odoratarum ad Medicos usus. Petronius in Sat. p. 493. ‘Mitia sorba Inter odoratas pendebant texta coronas, Et thymbræ veteres, et passis uva racemis.’

^e *Nam et capitis*] Q. Serenus c. 2. p. 126. inter remedia capiti medendo: ‘Vel corno ex arbore sertum, Pulegiumve potens una super aure levabis: Aut illud mixto coctum clementer aceto Cauta nare trahes.’ Sic etiam Apuleius c. 92. tit. 6.

^f *Quin et olfactu*] Apuleius cap. 92. tit. 1. ‘Capiti ne noceat æstus aut frigus:’ ‘Herbam pulegium tecum, aut super aurem, aut sub annulo portato: hoc et hyeme tota facies: nec gra-

vedinem senties, nec perfrictionem.’

^g *Fœmina*] Apuleius c. 92. ‘Duo genera ejus sunt: masculus, et fœmina: masculus florem album habet, fœmina rubrum sive purpureum: utrumque utile est, et mirabile.’

^h *Nauseas*] Marcellus Empir. c. 20. p. 138. Apuleius c. 92. tit. 3. ‘Contra nauseam stomachi:’ ‘Pulegium tritum, vel in aqua maceratum, cum aceto potui dabis: nauseam sedas.’ Diosc. III. 36. ad nauseam μετὰ δξύκράτου, ex posca, bibi præcipit.

ⁱ *Stomachi . . . rosiones*] Sive morsus. Diosc. δηγμοὺς στομάχου.

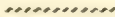
^j *Urinam pellit*] Marcellus Empir. c. 26. p. 181. Id vero vini genus puleiatum a Lampridio appellatur, in Elagabalo, p. 103. Græcis οἶνος γληχωνίτης.

^k *Et calculos*] Apuleius c. 92. tit. 11.

^l *Ex melle*] Bibitum ejicere menstrua et secundas, scribit pariter Diosc. loc. cit.

et aceto sedat menstrua, et secundas. Vulvas⁶ conversas^m corrigit. Defunctos⁷ n partus ejicit. Semen obmutescens^o olfactu^s admovetur. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sint, tritum aspergitur. Salsitudines^p corporis, si cum vino tradatur,^q minuit. Nervorum causa,^q et in contractione, cum sale et aceto et melle confricatur¹⁰ in opisthotono. Bibitur ad serpentium^r ictus decoctum: ad scorpionum et in vino tritum, maxime quod in siccis nascitur. Ad oris exulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incensus, pulices¹¹ necat^s odore. Xenocrates^t pulegii ramum lana involutum, in tertianis ante accessionem olfactandum dari, aut stragulis subjici, et ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

LV. Sylvestri ad eadem vis efficacior est, quod simile est



siones sistit.—6 Vet. Dalec. *menstrua, secundas et vulvas.*—7 Chiffi. *Defunctis.*—8 Idem codex, *olfactum.*—9 Vet. Dalec. *si omnino tractetur.*—10 Pinthian. *confricetur*; Chiffi. *infricatur.* Mox, *opisthotono*, omisso *in*, Edd. vett. Vet. Dalec. *et in opisthotono.*—11 Vet. Dalec. *culices.*

NOTE

^m *Vulvas conversas*] Dioscor. III. 36. Πρὸς ὑποστροφὰς ὑστέρας ἀρμόζει.

ⁿ *Defunctos*] Diosc. loc. cit. Apuleius c. 92. tit. 7. 'Si infans in utero mulieris mortuus fuerit: 'Pulegii cauliculos tres recentes, quia dolent suaviter, tritos in vino vetere optimo, sextarii quartario da bibat, liberabitur.'

^o *Semen obmutescens*] Illud mirum est quod Apuleius aliquanto planius c. 92. tit. 14. 'Si mulier obtienerit: nempè in partu: 'Pulegium contritum et in pulverem redactum lana convolutum subjiciatur ab obstetrice.'

^p *Salsitudines*] Forsan, *Lassitudines* rectius. Idcirco enim et tueri capita dicitur contra æstus frigorumque injuriam, quæ causæ sunt lassitudinum: et idem nervorum confricationi pro-

desse, quod lassitudinem pariter respicit.

^q *Nervorum causa*] Apuleius c. 92. tit. 13. 'Contra spasmus: 'Pulegium in aceti cyathis duobus jejunos bibat, si spasmus molestus fuerit.' Spasmus, nervorum distentio est, atque convulsio. Tetanus, eorundem rigor, auctore Celso II. 1. Opisthotonum spasmus Plinius dixit XXII. 9. De opisthotono diximus c. 15. Est enim opisthotonos e tribus spasmi generibus unum, quæ fusius explanaturi sumus XXXIII. 24.

^r *Bibitur ad serp.*] Diosc. III. 36.

^s *Pulices necat*] Atque inde fortassis pulegii nomen.

^t *Xenocrates*] Apuleius quoque c. 92. tit. 6. 'Ad tertianas: 'Pulegii ramulos tres lana involutos odoret ante accessionem.'

origano, minoribus foliis,¹ quam sativum: et a quibusdam dictamnus vocatur. Gustatum a pecore caprisque, balatum concitat.^a Unde quidam Græci^b litera mutata blechona² vocaverunt. Natura tam fervens est, ut illitas partes exulceret. Tussi in perfrictione^c fricari ante balnea³ convenit: et ante accessionum horrorem, convulsis,^d et torminibus. Podagris^e mire prodest. Hepaticis cum melle et sale bibendum datur: pulmonum vitia^f exscreabilia facit. Ad lienem^g cum sale utile est, et vesicæ, et suspiriis, et inflationibus:^h decoctum succo æqualiter, et vulvasⁱ corrigit:^{1a} et contra scolopendram terrestrem vel marinam: item scor-

^a *Decoctum æqualiter prodest succo, et simul vulvas corrigit.*

//////////

CAP. LV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *pulegio, sed folio majore, e Diosc. Mox, dictamnus Vet. Dalec. dictamnus Chiff.*—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *litteras mutantes blechon Gronov. et vulgg. litera mutata blechonen Chiff. litteras mutantes blechona cod. Dalec.*—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *In tussi ex perfrictione, ꝑc. Gronov. et vulgg. Tussi inter frictions fric. ante balinea Chiff. Mox, horrorem. Convulsis torm. et podagris Dalec.*—4 Dalec. *decoctum. Succus æqualiter et vulvas.*—5 Dalec. *scorpionis*

NOTÆ

^a *Balatum concitat*] Diosc. III. 36. iisdem verbis: Καλοῦσι δὲ τινες αὐτὴν Βλήχωνα, ἐπειδὴ τὰ γευσάμενα κατὰ τὴν ἀνοήσιον τῶν ποιμνίων, βληχῆς ὑποπίμπανται.

^b *Unde quidam Græci*] Hesychius: Βλήχων, γλήχων, καὶ οὕτως λέγεται. Apuleius quoque 92. ἀπὸ τῆς βληχῆς, quæ vox balatum sonat.

^c *Tussi in perfrictione*] Eos, inquit, qui tussi laborant, quam ex perfrictione collegerint, ut Marcellus Empir. loquitur c. 16. p. 115. sylvestri pulegio fricari ante balnea convenit. Perfrictio, Græcis περίψυξις, vehemens frigus est, a 'perfrigesco': qualis affectio illa est febre laborantium, quæ præcedit horrorem, hoc est, φρίκη. Hoc frigore pars interdum aliqua una tantum corporis laborat, quo et rigescit, torpescitque: unde κατεψυγμένη καὶ παράφορος γλῶσσα, rigens et

balbutiens lingua dicitur.

^d *Convulsis*] Τοῖς σπασμένοις, cum melle et sale auxiliari ait Diosc. III. 36.

^e *Podagris*] Diosc. loc. cit.

^f *Pulmonum vitia*] Cum melle item et sale: Diosc. loc. cit. Vide et Galenum de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 167.

^g *Ad lienem*] Diosc. loc. cit. Ex aceto propinat Apuleius ad splenis dolorem c. 92. tit. 17.

^h *Et inflationibus*] Apuleius c. 92. tit. 15. 'Ad inflationem stomachi, vel intestinorum:' 'Pulegium ex aqua calida contritum, vel ex vino, aut per se dato: rem miraberis illico.'

ⁱ *Vulvas corrigit*] Conversas scilicet, ut dictum est c. 51. Ad inflationes præterea duritiamque vulvæ egregie facere scribit Diosc. loc. cit.

piones: privatimque valet contra ^s hominis morsum. Radix contra increscentia ^j ulcera recens potentissima. Arida vero cicatricibus decorem affert.⁶

LVI. Item pulegio est nepetaque societas. Decocta enim in aqua ad tertias discutiant frigora,^k mulierumque menstruis^l prosunt. Et æstate sedant calores. Nepeta quoque ^m vires contra serpentes habet. Fumum ex ea nidoremque fugiunt, quam et substernere in metu obdormituris ⁿ utile est. Tusa ægilopiis^o imponitur, et capitis doloribus recens cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. Succus ejus^p instillatus naribus supinis, profluvium sanguinis sistit. Item radix, quæ cum myrti semine in passo tepido gargarizata ² anginis medetur.

LVII. Cuminum sylvestre^a est prætenue, quaternis aut quinis foliis veluti serratis. Sed et sativo magnus usus,

valet, privatimque contra.—6 ⁶ Radix c. i. ulcera potentissima, arida v. c. decorem affert] Lego, levorem affert, quo vocabulo Lucretius aliique non raro utuntur.' Nic. Heins. Vid. Advers. i. 10. p. 94.

CAP. LVI. 1 Chiff. eo dormituri.—2 Cod. Dalec. quæ cum semine in balneo gargarizata.

NOTÆ

^j Contra increscentia] In quibus caro supra modum excrescit.

^k Discussant frigora] Quæ febrium horrorem antevertunt.

^l Mulierumque menstruis] Eam vim pulegio vel soli Q. Serenus vindicat, c. 35. p. 148. 'Pulegii calido purgatur femina potu.'

^m Nepeta quoque] Apuleius c. 94. 'Morsibus serpentum curandis: 'Herbæ nepitæ montanæ ex vino tritæ succus expressus cum vino potui datur: cujus etiam folia contrita plagæ utiliter imponuntur.' Est hæc fortassis Dioscoridis καλαμίνθη.

ⁿ In metu obdormituris] In eo loco obdormituris, in quo serpentes metuentur.

^o Tusa ægilopiis] Αἰγίλωψ oculi vitium est, quod in angulo oculi, qui est ad nares, fieri omnes testantur:

esseque tumorem abscessum, qui in ea parte suppuret, et fistulæ modo distillet: Nostri *Fistule lacrymale* ex ea re vocant: Græci αἰγίλωπας et τὰ αἰγίλωπια, quæ vox *oculum caprinum* sonat, a vitio scilicet et labe, quæ capris fere propria est et continua. Vide Celsum vii. 7.

^p Succus ejus] Quin et narium morbis medetur, si Theod. Priscianum audimus: 'Naribus vero specialiter sic medeberis,' inquit ille i. 11. de narium morbis, 'succum nepitæ, quam Græci calaminthen vocant, frequenter infunde: aut ejusdem siccatæ et contusæ pulverem per canalem exsufflato.'

^a Cuminum sylvestre] Hæc totidem verbis interpret Oribasii, lib. xi. fol. 102. post Diosc. iii. 69.

in stomachi præcipue^b remediis. Discutit pituitas,^c et inflationes,^d tritum et cum pane sumtum, vel potum ex aqua vinoque: tormina quoque^e et intestinorum dolores. Verumtamen omne pallorem^f bibentibus gignit. Ita certe ferunt Porcii Latronis,^g clari inter magistros dicendi, assectatores, similitudinem coloris^h studiis contracti imitatos, et paulo ante Julium Vindicem^h assertorem illum a Nerone libertatis, captatione testamenti^{2 i} sic lenocinatum. Narium sanguinem^j pastillis inditum vel ex aceto recens sistit. Et oculorum^k epiphoris^k per se impositum, tumentibus^l cum melle prodest. Infantibus imponi in ventre⁴ satis est. Morbo regio^m in vino albo a balineis datur.



CAP. LVII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *palloris*.—2 Chiffi. *testamentis*.—3 *Testiculorum* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—4 Dalec. *ven-*

NOTE

^b *In stomachi præcipue*] Marcellus Empir. c. 20. p. 141. 'Cuminum teres, et vino mixtum dabis bibendum jejuno, si non febricitabit: si febricitabit, ex aqua tritum dabis: continuo emendabis stomachi dolorem.' Apud Diosc. III. 68. *εὐστομον* hodie legitur, hoc est, *ori gratum*, forte pro *εὐστόμαχον*. Nam sylvestre cuminum c. 69. ad stomachi imbecillitatem levandam inprimis laudatur.

^c *Discutit pituitas*] Crassiores humores ac pituitosos per alvum et urinas educit: eosdem a capite evacuat.

^d *Et inflationes*] Hæc deinceps iisdem verbis Diosc. tum de cumino sativo, tum de sylvestri, III. 68. et 69.

^e *Tormina quoque*] Diosc. loc. cit. Q. Serenus c. 27. de ventris dolore mitigando, p. 142. 'Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum Conveniet, quod jam nobis documenta probarunt.'

^f *Pallorem*] Unde 'cuminum pallescens' Q. Sereno c. 14. et Persio Sat. v. 'Exanguè cuminaum' Horat. I. Epist. 20. Et hoc pariter notat Diosc.

loc. cit.

^g *Porcii Latronis*] M. Porcius Latro, genere Hispanus, primus clari nominis Professor, ut auctor est Quintil. x. 5. p. 775. Hunc Seneca pater in Præf. Controv. p. 59. tam egregie commendat, ut egregiis declamatoribus, quæ Augusti sæculum illustrarunt, præripuisse gloriam videatur.

^h *Julium Vindicem*] Qui primus adversus Neronem conspiravit: natione Gallus, stirpe regia, ordinis Senatorii. Vide Dionem lib. LXIII. pag. 724.

ⁱ *Captatione testamenti*] Cum ejus testamentum et hæreditatem Nero captaret, sic ille Principis cupiditati lenocinabatur, ut ejus amicitia summos honores adipisceretur: dum pallido interim colore simularet adversa valetudine se premi, atque adeo brevi interituum.

^j *Narium sanguinem*] Diosc. III. 68.

^k *Et oculorum epiphoris*] Vide Notas et Emend. num. 24.

^l *Tumentibus*] Oculis. Quem mor-

(xv.) Æthiopicum maxime in posca, et in ligmate⁵ cum melle. Africano privatim⁶ urinæ incontinentiam coliberi putant. Sativum datur ad jocineris vitia tostum, tritum in aceto. Item ad vertiginem. His vero quos acrior urina⁷ mordeat, in dulci tritum vino. Ad vulvarum vitia⁹ in vino: præterque, impositis vellere foliis: testium tumoribus,^p tostum tritumque cum melle, aut cum rosaceo et cera.

Sylvestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sinit et vomitionem nauseasque ex vino, quantum apprehenderit tres digiti. Propter colum quoque bibitur illiniturque, vel penicillis^q fervens apprimitur⁸ fasciis. Strangulationes vulvæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. Auribus instillatur^r ad sonitus atque tinnitus

trali.—5 Vet. Dalec. *ecligmate.*—6 ‘Ita codd. Regg. et Editio princeps.’ Brotier. *Africano paulatim* Elz. Dalec. Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *acriorum urina* Chiff. *acriore vi urina* Gronov. et vulgg.—8 Cod. Dalec. *adstringitur.*—9 Gronov. *sevo.*

NOTÆ

bum ita Serenus expressit c. 14. pag. 133. ‘Si tumor infestat, rufos et gliscit in orbes.’ Vel, ut alii libri habent: ‘Si tumor insolitus typho se tollat inani, Turgentibus oculis vili circumline cæno.’

^m *Morbo regio*] Plinius Valer. II. 59. ad verbum.

ⁿ *In ligmate*] Vel, ut alii, *in ecligmate.* Ἐκλειγµα arteriaca compositio est, quæ linctu absumitur, non vorando, ut catapotia. Vulgo Electuaria vocant. τὰ ἐκλείγµατα, quæ ori imposita sensim liquefiunt, ac deinde deglutiantur: a λείχειν, hoc est, *lingendo.*

^o *Ad vulvarum vitia*] Hippocr. de Morb. Mul. lib. I. tex. 56. p. 450.

^p *Testium tumoribus*] Testinum inflammationibus auxiliari Diosc. ait,

cum uva passa, et fabarum lomento, vel cum cerato impositum: Διδύμων δὲ φλεγμοναῖς ἀρήγει σὺν σταφίδι, καὶ ἐρεγµίνῳ ἀλεύρω, ἢ κηρωτῇ ἐπιτεθέν. Theod. Priscianus I. 24. ‘Fervores testium, vel indignationes, cuminum cum melle et oleo tritum, et appositum curat.’

^q *Vel penicillis*] Hoc est, linteolis conceptis fervens cuminum imponitur, deinde fasciarum ope ventri apprimitur.

^r *Auribus instillatur*] Marcellus Empir. c. 9. p. 80. ‘Cuminum sylvestre contritum, et succo rutæ immixtum, instillatumque auriculæ, dolorem lenit: ventos quoque interius sonantes removet, atque omne vitium potenter emendat.’

cum sebo⁹ vitulino, vel melle. Sugillatis³ illinitur cum melle, et uva passa, et aceto. Lentigini nigræ⁴ ex aceto.

LVIII. Est cumino^a simillimum, quod Græci vocant ammi. Quidam vero^b Æthiopicum cuminum id esse existimant. Hippocrates^c regium appellat, videlicet quia efficacius Ægyptio^d iudicavit. Plerique alterius^e naturæ in totum putant, quoniam sit exilius et candidius. Similis autem et huic usus: namque et panibus Alexandrinis subjicitur, et condimentis¹ interponitur. Inflationes et tormina discutit.^f Urinas² et menstrua ciet. Sugillata^h et oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionumⁱ ictus in vino potum drachmis duabus, privatimque ceras-tarum, cum pari portione myrrhæ.³ Colorem quoque^j bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uva passa et resina, vulvam⁴ purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

LIX. De cappari satis diximus^k inter peregrinos frutices.

CAP. LVIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *subigitur et condimentis* Vet. Dalec. *subditur et condimentis* Gronov. et vulgg. *subditur et alimentis* cod. Dalec.—2 *Urinam* Gronov.—3 *Chiff. myrræ.*—4 Ita Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *vulvas* Gronov. al. vett. et Franz.

NOTÆ

^s *Sugillatis*] Diosc. III. 69. Αἴρει δὲ καὶ ὑπόπια μασσηθὲν καὶ καταπλασθὲν σὺν μέλιτι καὶ σταφίδι.

⁴ *Lentigini nigræ*] Theod. Priscianus I. 32. 'Sunt quibus certis ex accidentibus maculæ in corporibus frequentius inhaerent. Sunt nigræ, sunt albæ, velut elephantiasim annuntiantes . . . Cuminum cum aceto tritum, sæpe profuit.'

^a *Est cumino*] Hæc totidem verbis interpres Oribasii lib. XI. p. 189. post Diosc. III. 70. Ammi vulgare a Dodonæo pingitur, p. 299. quo officinæ passim utuntur.

^b *Quidam vero*] Diosc. loc. cit. Ἄμμι ἔνιοι καὶ τοῦτο Αἰθιοπικόν, κ. τ. λ.

^c *Hippocrates*] Κύμινον Αἰθιοπικόν Ἴπ-

ποκράτης βασιλικὸν ἐκάλεσε, Diosc. III. 68.

^d *Efficacius Ægyptio*] Vide Notas et Emend. num. 25.

^e *Plerique alterius*] Diosc. III. 70.

^f *Tormina discutit*] Diosc. loc. cit.

^g *Urinas*] Diosc. loc. cit.

^h *Sugillata*] Diosc. loc. cit. Καὶ ὑπόπια καταπλασθὲν σὺν μέλιτι αἴρει.

ⁱ *Scorpionum*] Omnium venenatorum morsibus opitulari ex vino, scribit Diosc. loc. cit.

^j *Colorem quoque*] Et potu, et illitu similiter colorem pallidiorem efficere, ut cuminum, Diosc. etiam auctor est loc. cit.

^k *De cappari . . . diximus*] Lib. XIII. c. 44.

Non utendum transmarino:¹ innocentius Italicum est. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralyti non periclitari, nec lienis doloribus. Radix ejus vitiligines^m albas tollit, si trita¹ in Sole fricentur. Splenicis^{2ⁿ} prodest in vino potus radicis cortex duabus drachmis, demto balnearum usu. Feruntque XXXV.^o diebus per urinam et alvum totum lienem emitti. Bibitur^p in lumborum doloribus, ac paralyti. Dentium dolores^q sedat tritum ex aceto semen decoctum,³ vel manducata radix. Infunditur^r et aurium dolori decoctum oleo. Ulcera^s quæ phagedænas vocant, folia et radix recens cum melle sanant. Sic et strumas^t discutit radix: parotidas,^u vermiculosque^v cocta in aqua.

//////////

CAP. LIX. 1 Chiff. *si trita*.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Splenicis* Gronov. et vulgg.—3 Chiff. *vel*

NOTE

¹ *Non utendum transmarino*] Africano scilicet, eo præsertim quod apud Marmaridas nascitur, vel quod ex Arabia, et Rubro mari defertur: nam id in ore pustulas excitat, et gingivas osse tenus exedit, &c. Vide Diosc. II. 204. et Galenum de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 185.

^m *Radix ejus vitiligines*] Diosc. loc. cit. Ἀλφούς τε λευκοὺς ἀποσμήχει σὺν ὄξει λεῖα, cum aceto trita lentigines albas exterit. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 184.

ⁿ *Splenicis*] Marcellus Empir. cap. 23. pag. 167. Plinius Valer. II. 18. 'Corticis ex radice capparum cochlear plenum teres, et dabis bibere cum aqua calida, addens, si volueris, permodicum acetum: hocque per triduum facies, et sanus eris.' Aliter Celsus IV. 9. de lienis morbo: 'Multis modis huic rei cappari aptum est. Nam et ipsum cum cibo assumere, et muriam ejus cum aceto sorbere commodum est. Quinetiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipsum cappari

cum melle contritum imponere expedit.'

^o *Feruntque XXXV.*] Diosc. loc. cit. post dies XL. Galenus loc. cit. spatium dierum nullum assignat.

^p *Bibitur*] Diosc. loc. cit.

^q *Dentium dolores*] Diosc. et Galenus locis citatis.

^r *Infunditur*] Diosc. loc. cit. Σκώληκάς τε τοὺς ἐν ὠσίν ὁ χυλὸς ἐγγχυματισθεὶς κτείνει. Aurium vermiculos infusus succus enecat. Sic etiam Galenus loc. cit. p. 185.

^s *Ulcera*] Diosc. et Galenus locis citatis.

^t *Sic et strumas*] Galenus, καὶ χοιράδας διαφορεῖ, loc. cit. p. 184. Sic et Diosc. loc. cit. Struma, inquit Celsus v. 28. tumor est, in quo subter concreta quædam ex pure et sanguine, quasi glandulæ oriuntur. Latini etiam scrofulas appellant: vulgo, les écrouelles. Celsus eas maxime in cervice ait oriri, sed in aliis etiam partibus, inguinibus, lateribusque, et mammis feminarum.



Jocineris quoque malis medetur. Dant et ad tænias^s in aceto et melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit: stomacho inutile^w esse⁶ inter auctores convenit.

LX. Ligusticum (aliqui panacem^a vocant) stomacho utile^b est.¹ Item convulsionibus et inflationibus.^c Sunt et qui cunilam bubulam appellaverint, ut diximus,^d falso.

LXI. (XVI.) Cunilæ præter sativam^e plura sunt in medicina genera. Quæ bubula^f appellatur, semen pulegii habet, utile ad vulnera commanducatum impositumque, ut quinto post die solvatur. Et¹ contra serpentes^g in vino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta

//////////

decoctum.—4 Vet. Dalec. auriumque vermiculos.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *tineas* Gronov. et al. vett.—6 Ita codd. Regg. Brot. Editio princeps et al. vett. *st. inutile esse* Gronov. et vulgg. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *st. inutilem esse* Vet. Dalec.

CAP. LX. 1 Ita codd. Harduini, Chiff. et Vet. Dalec. cum add. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. 'Ex Diosc. nam coctionem juvat.' Dalec. *st. inutile est* edd. vett. et Gronov.

CAP. LXI. 1 Et deest in Vet. Dalec.—2 Ita ex codd. Harduinus et re-

NOTÆ

^u *Parotidas*] Theod. Priscianus 1. 8. 'de parotidibus: 'Capparis corticem in aqua elixa: et cum vino commisceas, et cataplasma facies.'

^v *Vermiculosque*] Aurium scilicet, de quibus dictum est proxime.

^w *Stomacho inutile*] *Κακοστόμαχον* et caulem et fructum perinde esse, auctor est Diosc. loc. cit.

^a *Aliqui panacem*] Ut dictum est XIX. 50.

^b *Stomacho utile*] Ita Mss. omnes, et Parm. edit. Diosc. III. 58. de ligustico: *ικανῶς δὲ εὐστόμαχόν ἐστιν, κ. τ. λ.* In libris editis perperam ad hunc diem *inutile*: uti et ex sequentibus liquet.

^c *Et inflationibus*] Subintellige, utile est. Diosc. loc. cit. *Δύναμις καὶ τοῦ σπέρματος καὶ τῆς βίξης . . . ἀρμόζουσα πρὸς ἐμπνευματώσεις, καὶ μάλιστα τὰς περὶ τὸν στόμαχον, κ. τ. λ.* Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII.

p. 203. *ἔφουσον* ait esse, hoc est, *flatus extinguere.*

^d *Ut diximus*] Lib. XIX. c. 50.

^e *Præter sativam*] Quæ saturcia, ut diximus IX. 50.

^f *Quæ bubula*] Cunila hæc bubula, uti indicavimus VIII. 41. origanum sylvestre est, quod ab aliis Heraclei panacis, ab aliis, quos inter Nicander est, teste Dioscor. II. 34. cunilæ nomen accepit. Extat adhuc certe Nicandri carmen in Theriac. pag. 44. *Πανάκτειόν τε κονίλην, ἦν τε καὶ Ἡράκλειον ὀρέγλανον ἀμφενέπουσι. Non ranactea conila, Quam quidam Heracleon origanon indigitarunt.* Vulgo *Origan.* Accurate a Lobelio pingitur in Observ. p. 263. a quo Agrioriganum sive Onitis major vocatur. Vidimus in horto Regio. Est origanum vulgare Matthioli in Diosc. lib. III. p. 701.

^g *Et contra serpentes*] Contra venenatorum morsus. Diosc. loc. cit.

perfricantur. Item testudines^h cum serpentibus pugnaturæ hac se muniunt: quidamque in hoc usu panaceam² vocant. Sedat et tumores, et virilium mala, sicca, vel foliis tritis, in omni usu mire congruens ex vino.

LXII. Est alia cunila,ⁱ gallinacea appellata nostris, Græcis organum heracleoticum.¹ Prodest oculis trita addito sale. Tussim quoque^j emendat, et jocinerum vitia. Laterum dolores cum farina,² oleo et aceto in sorbitionem temperata. Præcipue vero^k serpentium morsus.

LXIII. Tertium genus^l est ejus, quæ a Græcis mascula, a nostris cunilago vocatur, odoris fœdi,^m radicis lignosæ,¹ folio aspero. Vires ejus vehementissimas in omnibus generibus^{2 n} earum tradunt. Manipulo^o quoque ejus abjecto,³ omnes e tota domo blattas convenire ad eam. Privatim adversus scorpiones ex posca pollere. Tribus foliis^p ex oleo peruncto homine, fugari serpentes.

LXIV. E contrario quæ mollis^q vocatur, pilosioribus



cent. ob hunc usum panacem Vet. Dalec. in hunc usum panacem edd. vett. et Gronov.

CAP. LXII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *organum silvestre et panax heracleus*, e Diosc.—2 Chiff. *farre*.

CAP. LXIII. 1 Chiff. *linosæ*.—2 Idem codex, *his generibus*.—3 Vet. Dalec. *objecto*.

NOTÆ

^h *Item testudines*] Id jam antea indicatum VIII. 41.

ⁱ *Est alia cunila*] Apuleius cap. 122. 'Organum a Græcis Heracleoticum... Latini cunilam Gallicam, (lege ex Plinio, *gallinaceam*, sic enim Mss. omnes,) et organum nominant.' Dioscor. III. 32. 'Ὄριγανος Ἡρακλεωτική, οἱ δὲ κονίλην καλοῦσι, φύλλον ἔχει ἐμφερὲς ὑσώπῳ, κ. τ. λ. Delineatum accurate a Matthiolo in Dioscor. lib. III. pag. 699. quale nos vidimus. De eo rursus Plinius XXV. 12.

^j *Tussim quoque*] Dioscor. III. 32. cum melle delingi ad tussim jubet. Apuleius loc. cit. 'Tussi medendo.' 'Herbam organum commanducet,' &c.

Delph. et Var. Clas.

^k *Præcipue vero*] Dioscor. loc. cit.

^l *Tertium genus*] Hæc conyza mascula est, de qua rursus dicitur XXI. 32. Eadem conyza major Diosc. III. 136. cujus iconem Lobelius exhibet in Advers. p. 146. qualem nos in horto Regio vidimus.

^m *Odoris fœdi*] Βαρύσμος Diosc. I. c.

ⁿ *In omnibus generibus*] Sive mascula sit, sive fœmina: sive sylvestris, sive sativa.

^o *Manipulo*] Substratu suffituque venenatas fugare bestias, abigere culices, pulices necare, tradit Diosc. III. 136.

^p *Tribus foliis*] Folia serpentium morsibus imponuntur utiliter, inquit Diosc. loc. cit.

Plinius.

9 O

foliis ac ramis aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu^r ejus cohærescentibus. Altera thuris,^r quam libanotidem appellamus.² Medetur utraque^s contra serpentes ex vino vel aceto. Pulices etiam^t contritæ cum aqua sparsæ necant.

LXV. Sativa quoque^u suos usus habet. Succus ejus cum rosaceo auriculas juvat. Ipsa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana,^v serpyllo similis, efficax contra serpentes. Urinam^w movet: purgat et a partu mulieres. Concoctionem mire adjuvat, et ad cibos aviditatem. Utraque² vel in cruditate jejunis in potione aspersione. Luxatis quoque utilis. Contra vesparum et similes ictus, ex farina hordeacea et posca, utilissima. Libanotidis^x alia genera suis dicentur locis.

~~~~~

CAP. LXIV. 1 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *tractu* Gronov. et al. vett.—2 Chiff. *libanotidem appellaverimus*.

CAP. LXV. 1 *Est et altera montana* Vet. Dalec.—2 Ita edd. vett. Gronov. et Harduin. 1. *aviditatem utraque* Dalec. Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

#### NOTÆ

<sup>q</sup> *E contrario quæ mollis*] Eadem conyza fœmina Theophrasto Hist. VI. 2. Conyza minor Diosc. loc. cit. a Lobelio picta accurate in Adversar. pag. 146. Visa a nobis in horto Regio.

<sup>r</sup> *Altera thuris*] Altera conyza, inquit, hoc est, mascula, thuris odorem habet: quapropter et ipsa libanotis appellatur, quanquam id nomen et aliæ plantæ dixerunt. Plinius ipse XXI. 32. 'Folia fœminæ mellis odorem habent. Masculæ radix a quibusdam libanotis appellatur, de qua diximus,' hoc nimirum loco.

<sup>s</sup> *Medetur utraque*] Diosc. loc. cit.

<sup>t</sup> *Pulices etiam*] Diosc. loc. cit. ut paulo antea diximus. Democritus in Geopon. XIII. 11. p. 370. ubi de culicibus necandis, *περὶ κωνώπων*. *Φεύξονται δὲ, εἰ κόνυζαν ἐψήσεις, καὶ τῷ ζέματι βαρεῖς τὴν οἰκίαν*. *Fuggient, si conyzam decoxeris, decocto que domum resper-*

*seris*. Et c. 15. de pulicibus, *πρὸς ψύλλας*, p. 374. necari hos ait, *κονύξης ἐψηθείσης, τοῦ ζέματος ἐπιβρανομένου*.

<sup>u</sup> *Sativa quoque*] Sativa nempe cunila; nam, ut dictum est initio c. 61. cetera genera hactenus, præter sativam, descripta sunt. Hæc est quam *θύμβραν* aliqui, rectius alii cunilam nostram et satureiam vocarunt, ut diximus XIX. 50.

<sup>v</sup> *Fit ex ea montana*] Satureia montana, quæ Thymbra Dodonæi, pag. 287. visa a nobis in horto Regio.

<sup>w</sup> *Urinam*] Diosc. loc. cit.

<sup>x</sup> *Libanotidis*] Aliarum herbarum, quibus est libanotidis pariter nomen inditum, genera viresque suis locis dicentur: nempe XXIV. 59. ubi *rosmarinum* tractabitur, quod alio nomine libanotidem appellari dictum est superiore libro, cap. ult. ac generâ quidem illius duo afferentur.

LXVI. (XVII.) Piperitis, quam et siliquastrum appellavimus,<sup>y</sup> contra morbos comitiales bibitur. Castor et aliter<sup>z</sup> demonstrabat, caule rubro et longo, densis geniculis, foliis lauri, semine albo, tenui, gustu piperis, utilem gengivis, dentibus, oris suavitati, et ructibus.

LXVII. Origanum quod in sapore cunilam<sup>a</sup> æmulatur,<sup>t</sup> ut diximus,<sup>b</sup> plura genera in medicina habet: onitin<sup>c</sup> vel prasion appellant, non dissimile hyssopo. Privatim ejus usus<sup>d</sup> contra rosiones<sup>z</sup> stomachi in tepida aqua, et contra cruditates: contra araneos<sup>3</sup> scorpionesque in vino albo: luxata<sup>e</sup> et incussa in aceto, et oleo, et lana.

LXVIII. Tragoriganum<sup>f</sup> similius est serpyllo sylvestri.



CAP. LXVI. 1 *Castor taliter* cod. Dalec.

CAP. LXVII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *quod in sapore cunila æmulatur* edd. vett. et Gronov. *quod sapore cunilam æmulatur* Vet. Dalec.—2 Cod. Dalec. *torsiones*.—3 Ita codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *aqua, et cruditates: contra araneas* edd. vett. et Gronov. *aqua, et contra crud. contra araneas* Chiffi. *aqua, et crud. contra araneos* cod. Dalec.

#### NOTÆ

<sup>y</sup> *Appellavimus*] Lib. XIX. 62. Illud est quod piper Indicum appellant vulgo, quod quidem<sup>l</sup> quadrigeno genere a Dodonæo pingitur, sub nomine Capsici, p. 704. et 705. nempe oblongioribus, recurvis, latis, minimisque siliquis. Nostris, *Poivre d'Inde*.

<sup>z</sup> *Castor et aliter*] Alterum intelligi vult piperitidis genus, a Castore descriptum.

<sup>a</sup> *Origanum quod in sapore cunilam*] Sive satureiam.

<sup>b</sup> *Ut diximus*] Lib. XIX. 50.

<sup>c</sup> *Onitin*] Diosc. III. 33. 'Ἡ δὲ ὀνήτης καλουμένη, λευκοτέρα τοῖς φύλλοις ἐστὶ, καὶ μᾶλλον εὐικεῖα ὑσσώπω, κ. τ. λ. Sic etiam interpres Oribasii lib. XII. fol. 209. Galeno de Fac. Simp. Medic. lib. VII. p. 215. ὀνήτης scribitur. Marcellus Empir. c. 30. p. 212. 'Cunila, quam Græci onitum vocant.' Id

ei nomen inditum, quod ab asinis præcipue expetatur: Schol. Nicandri: 'Ὀνήτιδα λέγει, ὅπερ οἱ ὄνοι ἐσθίουσι. Πράσιον a viridi foliorum colore. Vidimus in horto Regio.

<sup>d</sup> *Privatim ejus usus*] Plinius Valer. IV. 36. De origano: 'Ex vino albo tritum, et in potionem sumtum, scorpionum et araneorum venenis resistit: cruditates discutit: morsus stomachi ex aqua calida datum lenit.'

<sup>e</sup> *Luxata*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>f</sup> *Tragoriganum*] Diosc. III. 35. *Τραγορίγανος θαμνίσκος ἐστὶν ὀριγάνου ἢ ἐρπύλλου ἀγρίου τὰ φύλλα καὶ τὰ κλωνία.* Ab hircis, quibus gratum id pabulum est, nomen habere, ut ab asinis onitum, auctor est scholiastes Nicandri. Est Thymbra legitima Clusii, quam ille pinxit Hist. Rar. Plant. lib. III. p. 358. nos in horto Regio observavimus.

Urinam ciet,<sup>g</sup> tumores discutit, contra viscum<sup>h</sup> potum, viperæque ictum efficacissimum, stomachoque<sup>i</sup> acida ructantanti, et præcordiis. Tussientibus<sup>j</sup> quoque cum melle datur, et pleuriticis, et peripneumonicis.<sup>1 k</sup>

LXIX. Heraclium<sup>l</sup> quoque tria genera habet, nigrius,<sup>1</sup> latioribus foliis, glutinosum. Alterum exilioribus,<sup>m</sup> mollius, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion<sup>2</sup> vocare malunt. Tertium est inter hæc medium, minus quam cetera efficax. Optimum<sup>n</sup> autem Creticum.<sup>3</sup> Nam et jucunde olet. Proximum Smyrnæum, odorius.<sup>o</sup> Heracleoticum,<sup>4</sup> ad potum utilius, quod onitin vocant.<sup>p</sup>

//////////

CAP. LXVIII. 1 Chiffli. et peripleumonicis. Voces et peripneumonicis desunt in cod. Dalec.

CAP. LXIX. 1 *Origanum quoque tria genera habet, Heracleoticum nigrius* margo edd. Dalec. et Gronov. c Diosc.—2 *Ibid. ex eodem, aliqui oniten.*—3 Cod. Dalec. *efficax autem. Optimum Creticum.*—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Smyrnæum. Deinde Heracleoticum* Gronov. et al. vet. *Smyrnæum. Dorius Heracl. Chiffli. Mox, Brotier conj. utilius eo, quod,*

#### NOTE

<sup>g</sup> *Urinam ciet*] Dioscor. loco citato.

<sup>h</sup> *Contra viscum*] Hoc est, contra *ἰξίαν*, ut diximus c. 51. Dioscor. loc. cit. Nicander in Alexiph. pag. 151. *tragoriganum* valere ait contra *ἰξιώεν οὐλοφόνον*.

<sup>i</sup> *Stomachoque*] Diosc. loc. cit. *Τοῖς κακοστομάχοις, καὶ δξυρεγμῶσι δίδονται καὶ ἐφ' ὧν ἄλυσμός, καὶ ναυτία, καὶ θερμῆ ὑποχονδρίων παρακολουθεῖ. Stomacho male affectis, et acida ructantibus exhibetur, et iis quos qualis ex maris agitatione anxietas, nausea, et præcordiorum æstus comitantur.*

<sup>j</sup> *Tussientibus*] Dioscor. loco citato:

<sup>k</sup> *Et peripneumonicis*] Diosc. *Βησί τε καὶ περιπνευμονίαις σὺν μέλιτι ἐν ἐκλεικτῶ δίδονται, in eligmate.*

<sup>l</sup> *Heraclium*] Sic in Indice hujus loci: *De origano heraclio: Genera tria. Illud ipsum quod Heracleoticum superius appellatum est c. 62. Hoc tragorigani genus quoddam lætius*

Dioscorides appellat III. 35.

<sup>m</sup> *Alterum exilioribus*] Alterum *tragorigani* genus apud Diosc. loc. cit. *Ἡ δέ τις τραγορίγανος λεπτόκαρφος, καὶ λεπτόφυλλος, ἦν καὶ πράσιον ἔνιοι καλοῦσιν.*

<sup>n</sup> *Optimum*] Diosc. loc. cit. *Ἀρίστη δὲ ἡ Κιλίκιος, καὶ ἡ ἐν Κῶ, καὶ Χίῳ, καὶ Σμύρῃ, καὶ Κρήτῃ.*

<sup>o</sup> *Smyrnæum, odorius*] Ita Mss. Reg. 2. Colb. 2. Chiffli. &c. ut sit sententia, jucundius Smyrnæum *origanum* olere, quam Creticum. Sunt qui *smyrniūm* legant: falso: quam esse percommode hic possit videri *σμύρριον* sive *σμύρνειον*, a *σμύρνα*, hoc est, a myrrha. Est autem *odorius* ab *odoris*, quæ vox cum sæpius in absoluto gradu apud idoneos Latinitatis auctores occurrat, tum vero est in comparativo infrequens.

<sup>p</sup> *Quod onitin vocant*] Hoc est, eo quod onitin vocant. Vide Notas et Emend. num. 26.



Communis autem <sup>4</sup> usus serpentes fugare, percussis esui dare decoctum, potu urinam ciere, ruptis, convulsis mederi <sup>5</sup> cum panacis radice, hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item ad scabiem, pruriginem, psoras, in descensione <sup>6</sup> balnearum. <sup>7</sup> Succus auribus infunditur cum lacte. Tonsillis <sup>8</sup> quoque et uvis medetur, et capitis ulceribus. Venena opii <sup>4</sup> et gypsi extinguit decoctum, si cum cinere in vino bibatur. Alvim mollit <sup>u</sup> acetabuli mensura. Sugillatis <sup>v</sup> illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam et candorem facit, cum melle et nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum galla et melle teritur: ad lienem folia cum melle et sale. Crassiores pituitas <sup>w</sup> et nigras <sup>7</sup> extenuat coctum cum aceto et sale, sumtum paulatim. Regio morbo <sup>8</sup> tritum cum oleo in nares <sup>x</sup> infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita ut ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita: <sup>9</sup> strumas cum oleo et aceto et farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum, et aceto illitum. Reliquias purgationum a partu.



§c.—5 Vet. Dalec. medetur.—6 Cod. Dalec. in decessione.—7 Vet. Dalec. et nigra.—8 Vet. Dalec. mortuo prodest; et sic Diosc.—9 Ita bene Editio

## NOTÆ

<sup>4</sup> *Communis autem*] Communes Heracleotici et onitidis vires. Sic Dioscor. III. 32. et 33.

<sup>5</sup> *In descensione balnearum*] Diosc. III. 32. Κνησμοὺς δὲ καὶ ψώρας καὶ ἕκτερον τὸ ἀφέψημα αὐτῆς ἐν λουτρῶ ὠφελεῖ. Pruriginī, psoræ, ac morbo regio decoctum ipsius in balneo prodest.

<sup>8</sup> *Tonsillis*] Dioscor. loc. cit. Παρίσθ-  
μα, καὶ κιονίδας, καὶ ἄφθας θεραπεύει.

<sup>4</sup> *Venena opii*] Diosc. loc. cit. iis qui cicutam biberint, opiumve, præbet ex vino dulci, seu passo: ex oxymelite, seu aceto mulso, iis qui gyp-

sum.

<sup>u</sup> *Alvim mollit*] Diosc. loc. cit. Ξηρὰ δὲ ποθεῖσα ὄξυβάφου πλήθος σὺν μελικράτῳ, μέλινα κατὰ κοιλίαν ἔγει. *Aridum acetabuli mensura cum aqua mulsa epotum, atros humores per alvim extrahit.*

<sup>v</sup> *Sugillatis*] Marcell. Empir. c. 19. p. 132.

<sup>w</sup> *Crassiores pituitas*] Has per alvim extrahit, inquit Diosc. loc. cit.

<sup>x</sup> *Cum oleo in nares*] Cum oleo irino in nares infusum caput purgare, scribit Diosc. loc. cit.

LXX. Lepidium<sup>a</sup> inter urentia intelligitur. Sic et in facie<sup>b</sup> cutem emendat exulcerando, ut tamen cera et rosaceo facile sanctur. Sic et lepras,<sup>c</sup> et psoras tollit semper facile, et cicatricum ulcera.<sup>d</sup> Tradunt in dolore<sup>d</sup> dentium adalligatum brachio qua doleat, convertere dolorem.<sup>e</sup>

LXXI. Gith ex Græcis,<sup>f</sup> alii melanthium, alii melanspermon<sup>g</sup> vocant. Optimum, quam<sup>g</sup> excitatissimi odoris, et quam nigerrimum. Medetur serpentium plagis et scorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incensoque serpentes fugari.<sup>h</sup> Bibitur<sup>i</sup> drachma una et<sup>2</sup> contra araneos. Distillationem<sup>j</sup> narium discutit tusum in linteolo olfactum. Capitis dolores<sup>k</sup> illitum ex aceto et infusum naribus. Cum



princeps.<sup>7</sup> Brotier. Ita quoque Gronov. et al. ante Harduin. cum *fico trito* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. cum *fico tosta* Vet. Dalec.

CAP. LXX. 1 Vet. Dalec. *hulcerum cicatrices*.—2 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *compescere e dolorem* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXI. 1 Gronov. *melanspermon*.—2 *Conjunctio et deest* ap. Gronov.—

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Lepidium*] Dioscor. II. 205. Δεπίδιον. Δύναμις δέ ἐστι τῶν φύλλων δριμεία ἐλκωτική, κ. τ. λ. *Vis foliorum acris et exulcerans, &c.*

<sup>b</sup> *Sic et in facie*] Inde nomen habet, quod faciei nempe maculas, τὰς λεπίδας, delet. Servi compuncti notas tollebant lepidio: quare, id ubi animadversum est, candenti ferro inari eos invecta consuetudo est.

<sup>c</sup> *Sic et lepras*] Diosc. loc. cit.

<sup>d</sup> *Tradunt in dolore*] Totidem verbis hæc Diosc. Sed collo lepidium jubet appendi.

<sup>e</sup> *Convertere dolorem*] Sic Mss. omnes, Reg. Colb. Th. Chiffi. In libris editis, *compescere*, male. Excitat enim pustulam, quæ humoris impetum, quod dens vexatur, ad brachium revocet. Sic quidam in eo morbo hodieque aurium radici medicamenta admovent, quæ pustulas gignunt.

<sup>f</sup> *Gith ex Græcis*] Et Celso quoque

lib. II. cap. postremo, *git*. Item Scribonio Largo, Compos. 131. Dioscoridi μελάνθιον, ceteris, a nigritia seminis, μελάνσπερμον, μήκων ἄργιος μέλας, Ῥωμαίοις παπάβερ νίγρουμ, ut est in Notis ejusdem, p. 456.

<sup>g</sup> *Optimum, quam*] Dioscor. III. 93. Μέλαν, δριμύ, εὐώδες.

<sup>h</sup> *Incensoque ... fugari*] Dioscor. loc. cit.

<sup>i</sup> *Bibitur*] Contra phalangiorum etiam araneorum morsus: Βοηθεῖ δὲ καὶ φαλαγγιοδῆκτοι ὕσσον < α' μεθ' ὕδατος ποθὲν. Diosc. loc. cit.

<sup>j</sup> *Distillationem*] Hisdem verbis Diosc. loc. cit. Λεανθὲν δὲ καὶ ἐν ἀποδέσμῳ δεθὲν, καὶ ὀσφραυνόμενον, τοὺς καταβροῖζομένους ὠφελεῖ. Sic etiam Galen. I. VII. de Facult. Simp. Med. p. 206. Κατάρβρους ἰᾶται, θερμὸν ἐν ὀθονίῳ προσφερόμενον, κ. τ. λ.

<sup>k</sup> *Capitis dolores*] Diosc. loc. cit. Ἀρμόζει δὲ καὶ κεφαλαλγούσι καταπλασ-

irino oculorum epiphoras et tumores. Dentium dolores<sup>1</sup> coctum cum aceto. Ulcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras et lentigines<sup>m</sup> ex aceto. Difficultates<sup>n</sup> spirandi addito nitro<sup>3</sup> potum. Duritias,<sup>o</sup> tumoresque veteres, et suppurationes, illitum. Lacte<sup>4</sup> mulierum<sup>p</sup> auget continuis diebus sumtum. Colligitur succus ejus, ut hyoscyami.<sup>q</sup> Similiterque<sup>r</sup> largior,<sup>s</sup> venenum est, quod miremur: cum semen<sup>s</sup> gratissime panes etiam condiat. Oculos quoque purgat: urinam<sup>t</sup> et menses ciet. Quinimmo linteolo deligatis<sup>6</sup> tantum granis XXX. secundas trahi reperio. Aiunt et clavis<sup>u</sup> in pedibus mederi tritum in urina: culices suffitu necare: item muscas.

LXXII. Et anesum<sup>1a</sup> adversus scorpiones ex vino bibi-

//////////

3 Vet. Dalec. vino.—4 Ita codd. Regg. Antiquitus dictum lacte pro lac.' Brotier. Ita quoque codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Lac Gronov. et vulgq.—5 Vet. Dalec. largius.—6 Ita codd. Harduini et Dalec. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. alligatis edd. vet. et Gronov.

CAP. LXXII. 1 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. Et anisum

#### NOTÆ

σόμενον τῷ μετώπῳ καὶ τοῖς ἀρκομένοις ὑποχεῖσθαι, ἐγχεόμενον εἰς τὰς ῥίνας μετὰ ἱρίνου λεῖον.

<sup>1</sup> Dentium dolores] Diosc. loc. cit. Ὀφελεῖ δὲ καὶ ὀδονταλγίαν μετὰ ὕξου . . . ἐψηθὲν καὶ διακλυζόμενον. Theod. Priscianus 1. 14. 'de dentium curationibus: 'Quibus putres cavernæ obvenerint, melanthium elixum in aceto commixtum.'

<sup>m</sup> Item lepras et lentigines] Diosc. Αἴρει δὲ καὶ φακὸν καὶ λέπρας, κ. τ. λ. Lentigo, φακὸς, macula est subrufa, vel nigricans in facie, ad lentis similitudinem.

<sup>n</sup> Difficultates] Diosc. et Galenus, locis citatis. Vide Sarraceni notas in Diosc.

<sup>o</sup> Duritias] Diosc. loc. cit.

<sup>p</sup> Lacte mulierum] Diosc. loc. cit. Πινόμενον δὲ πλείους ἡμέρας γάλα ἄγει. Lacte porro vetusto more Mss. omnes exhibent, pro lac, quod et antea ob-

servatum a nobis et in Plauto aliisque, ad Plin. xv. 16.

<sup>q</sup> Ut hyoscyami] De quo dicitur xxv. 17.

<sup>r</sup> Similiterque] Ut in hyoscyamo evenit, cujus foliis constat mentem corrupti, ut suo loco dicitur mox appellato, si plura quam quatuor bibantur. De melanthio Diosc. loc. cit. Φασὶ δὲ καὶ ἀναίρειν αὐτὸ πλεῖον ποθέν.

<sup>s</sup> Cum semen] Libro sup. c. 52.

<sup>t</sup> Urinam] Si nempe pluribus diebus continuis sumatur, ut ait Diosc. loc. cit. Vide etiam Galen. de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 206.

<sup>u</sup> Aiunt et clavis] Dioscor. loc. cit. Καὶ ἤλους περιχαραχθέντας ἐκτινάσσει σὺν οὐρῷ παλαιῷ. Clavos circumscarifatos excutit cum urina vetere impositum. Vulgati codices habent σὺν οὐρῷ. At Serapio, ut Plinius, σὺν οὐρῷ legit.

<sup>a</sup> Et anesum [anisum] Ita Nicander

tur, Pythagoræ inter pauca laudatum, sive crudum, sive decoctum. Item viride aridumve, omnibus quæ conduntur, quæque intinguntur, desideratum. Panis etiam crustis inferioribus subditum. Saccis quoque<sup>b</sup> additur: cum amaris nucibus vina commendat. Quin ipsum<sup>c</sup> oris halitum jucundiolem facit, foetoremque tollit manducatum matutinis cum smyrnio, et melle exiguo, mox vino collutum.<sup>2</sup> Vultum juniorem præstat. Insomnia levat suspensum in pulvino, ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præstat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor desiit cibos poscere. Ob has causas quidam anicetum<sup>d</sup> id vocavere.

LXXIII. Laudatissimum<sup>e</sup> est Creticum, proximum Ægyptium. Hoc ligustici vicem præstat in condimentis. Dolores capitis<sup>f</sup> levat suffitum naribus. Epiphoris oculorum Evenor<sup>g</sup> radicem ejus tusam imponit: Iollas ipsum<sup>1</sup> cum croco pari modo et vino, et per se tritum cum polenta ad magnas fluxiones, extrahendisque,<sup>2</sup> si qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes<sup>h</sup> consumit illitum



Edd. ante Brotier.—2 Vet. Dalec. *colluti*.

CAP. LXXIII, 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *e vino radicem ejus tusam imponit Iollas. Ipsum Gro-nov. et vulgg. Evenoros radicem ejus tusam imponit Iollas. Ipsum Chiffi.*—2 Vet.

#### NOTÆ

in Theriac. p. 44. ubi ἀννησον scribitur: quod Atticæ consuetudinis esse geminato ν scholiastes admonet, pag. 31. Sic etiam Diosc. III. 65. apud quem ἀνισον vulgari more. *De l'Anis.* Iconem apud Dodon. vide, pag. 297. In Mss. omnibus, Reg. Colbert. &c. *anesum* legitur.

<sup>b</sup> *Saccis quoque*] Quibus vina saccantur, sive percolantur, ut dictum est XIV. 28. et XVIII. 17. Vide Hieron. Mercurial. Var. II. 17.

<sup>c</sup> *Quin ipsum*] Dioscor. III. 65.

<sup>d</sup> *Anicetum*] Ἰνικήτρον, *invictum*, quod aliis omnibus medicamentis antecellat. Non aniso id nomen, sed

anetho, in Nothis pag. 455. Pseudo-Dioscorides attribuit.

<sup>e</sup> *Laudatissimum*] Sic Diosc. loc. cit. Auctor libri de Simp. Med. ad Paternianum, qui Galeno ascribitur, tom. XIII. pag. 985. 'Anisum optimum est Creticum, deinde Ægyptium: Gallicum inertissimum,' &c.

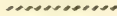
<sup>f</sup> *Dolores capitis*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

<sup>g</sup> *Evenor*] Ita eruimus e vestigiis codicium Reg. Colb. &c. in quibus *Evenenor* legitur. In editis, *e vino*, perperam. De Evenore et Iolla, in Auctorum Syllabo.

<sup>h</sup> *Narium... carcinodes*] Extat ea



ex aqua. Sedat anginas cum melle et hyssopo ex aceto gargarizatum. Auribus<sup>3 1</sup> infunditur cum rosaceo. Thoracis pituitas purgat tostum: cum melle sumtum melius. Cum acetabulo anesi nuces amaras L. purgatas tere in melle ad tussim. Facillime vero anesi drachmæ tres, papaveris, duæ miscentur melle ad fabæ magnitudinem, et ternis diebus sumuntur. Præcipuum autem est ad ructus: <sup>1</sup> ideo inflationibus<sup>k</sup> stomachi, et<sup>+</sup> intestinorum torminibus, et cœliacis<sup>1</sup> medetur. Singultus et olfactum potumque decoctum inhibet.<sup>5</sup> Foliis decoctis<sup>m</sup> digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus sternutamenta<sup>6 n</sup> inhibet. Potum somnum concitat: <sup>7</sup> calculos pellit: vomitiones cohibet, et præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, nervis quoque, quibus<sup>o</sup> succinctum est corpus, utilissimum. Prodest et<sup>3</sup> capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius ventri et intestinis putant: ideo dysentericis et in tenesmo<sup>9</sup> datur tostum. Aliqui ad-



Dalec. extrahendaque.—3 *Fractis auribus* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—4 *Conjunctio et deest* in Vet. Dalec.—5 <sup>4</sup> Ita codd. Regg. et Editio princeps.<sup>7</sup> *Brotier. S. et olfactum decoctum, potumque, inhibet* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 Ita edd. vett. et Gronov. *sternutamenta* ex codd. Harduinus et recentt.—7 Vet. Dalec. *conciat.*—8 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Prodest ejus et* Gronov. et vulgg.—9 Chiffli.

#### NOTÆ

vox apud Celsum lib. vi. de polypo. Καρκινώδης ὄγκος hoc loco intelligitur a Plinio, tumor cancro similis, qui absque exesione est. In Mss. Reg. et Colb. *narium cardines.*

<sup>1</sup> *Auribus*] Cum rosaceo tritum, inquit Diosc. III. 65. et instillatum fractis auribus medetur: Καὶ τὰς ῥήξεις δὲ τῶν ἄτων λείων σὺν ῥοδίῳ ἐνσταζόμενον ἰᾶται.

<sup>1</sup> *Præcipuum . . . ad ructus*] Ad ructum modice ciendum. Vide quæ de anetho dicenda sunt cap. 74. statim initio.

<sup>k</sup> *Ideo inflationibus*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. cap. 48. pag. 157.

<sup>1</sup> *Et cœliacis*] Alvum enim sistere scribit Diosc. loc. cit.

<sup>m</sup> *Foliis decoctis*] Ita fere Galenus et Diosc. locis citatis, cum aniso vim pariter digerendi attribuunt, *δύναμιν διαφορητικήν.*

<sup>n</sup> *Sternutamenta* [*sternutamenta*] *inhibet*] Ita Mss. fere ubique: infrequentius, *sternutamenta*. Aëtius quoque, VI. 99. pag. 249. anisum cohibere sternutationem scribit.

<sup>o</sup> *Nervis quoque, quibus*] Hoc verborum ambitu septum transversum signat, quod alii *præcordia*, id est, περικάρδια, plures *διάφραγμα* appellant. Id enim membranis constat, quibus cor et pulmo a jocinere et

dunt et opium, pilulis in die <sup>10</sup> ternis lupini magnitudine in vini cyatho dilutis. Dieuches et ad lumborum dolores succo usus est. Semen hydropicis <sup>p</sup> et coeliacis dedit tritum cum menta: Evenor radicem <sup>q</sup> ad renes.<sup>11</sup> Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplasma imposuit cum apio: item vulvarum dolori: deditque bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinivit recens <sup>12</sup> cum polenta. Sic et infantibus comitiale vitium, aut contractiones <sup>r</sup> sentientibus. Pythagoras quidem negat corripit vitio comitali in manu habentes: ideoque quamplurimum domi serendum. Parere quoque facilius olfactantes. Et statim a partu dandum potui polenta aspersa. Sosimenes contra omnes duritias ex aceto usus est eo, et contra lassitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine ejus potio, lassitudinis auxilium viatoribus spondit. Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad ventris aut intestinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit<sup>13</sup> seminis, tantundem hyoseyami cum lacte asinino. Multi vomituris acetabula <sup>14</sup> ejus et folia lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnam suadent. Strangulatus vulvæ,<sup>15</sup> si maducetur et linatur calidum, vel si bibatur cum castoreo in aceto <sup>16</sup> et melle, sedat. Vertigines a par-

//////////

in tenesmos.—10 Vet. Dalec. inde.—11 Ita Harduinus et recentt. ex codd. e vino, radicem ad renes Gronov. et vulgg. e vino, radicem et ad renes Chiff. qui mox Dallon.—12 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. illinunt vel recens Gronov. et vulgg. illevit recens cod. Dalec.—13 Chiff. prenderit.—14 Vet. Dalec. acetabulum.—15 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Strangulationes vulvæ Gronov. et al. vett.—16 Cod. Dalec. castoreo aceto, omisso in.

#### NOTÆ

liene dispescitur.

<sup>p</sup> Semen hydropicis] Potum semen, inquit Diosc. III. 65. hydropicis sitim sedat.

<sup>q</sup> Evenor radicem] Ita rursus Mss. omnes: non, ut libri editi, e vino.

<sup>r</sup> Aut contractiones] Nervorum σπασ-

μους.

<sup>s</sup> Strangulatus vulvæ] Ita Mss. non strangulationes. Uterina suffocatio, quæ Dioscoridi ὄσπερικὴ πνιξ, Plinio sæpenumero vulvæ conversio, et vulva conversa dicitur: Est uteri ad superna decursus, quo fit ut strangulari et suffocari femina videantur.

tu cum semine cucumeris et lini pari mensura ternum digitorum, vini albi tribus cyathis discutit. Tlepolemus ad quartanas<sup>t</sup> ternis digitis seminis anesi et foeniculi usus est in aceto et mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui et aspidum<sup>u</sup> venenis adversari naturam ejus putent. Urinam ciet.<sup>v</sup> Sitim cohibet. Venerem<sup>w</sup> stimulat. Cum vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque a tineis defendit. Efficacius<sup>x</sup> semper recens, et quo nigrius. Stomacho tamen inutile est, præterquam inflato.<sup>y</sup>

LXXIV. (XVIII.) Anethum quoque<sup>a</sup> ructus movet, et tormina sedat. Alvum sistit. Epiphoris<sup>b</sup> radices illinuntur ex aqua vel vino. Singultus<sup>c</sup> cohibet semen feruens, olfactum. Suntum ex aqua, sedat cruditates.<sup>d</sup> Cinis ejus<sup>e</sup> uvam in faucibus levat: oculos<sup>f</sup> et genituram hebetat.

## NOTÆ

<sup>t</sup> *Tlepolemus ad quartanas*] Vide Notas et Emend. num. 27.

<sup>u</sup> *Sunt qui et aspidum*] Virulentorum animalium venenis adversari ait Diosc. III. 65.

<sup>v</sup> *Urinam ciet*] Diosc. loc. cit.

<sup>w</sup> *Venerem*] Diosc. loc. cit.

<sup>x</sup> *Efficacius*] Commendat inprimis Diosc. loc. cit. quod recens, quod odore vehementi, quod plenum, ac minime furfurosus.

<sup>y</sup> *Præterquam inflato*] Nam prodest ad inflationes, πρὸς ἐμπνευματώσεις, Diosc. loc. cit. et Plinius ipse supra.

<sup>a</sup> *Anethum quoque*] Nempe, ut anisum, de quo dictum est paulo ante. Plinius Valer. id paulo uberius, IV. 27. de anetho: 'Stomachi querelas,' inquit, 'coctum in aquæ cyathis tribus potum, miro modo relevat: indicio est ructus, per quem intelligere datur aperta omnia, quæ clausa torquebant: digestionibus adjuvat: ideo ventrem videtur inhibere.' Diosc. III. 67. Ἀνήθου ξηροῦ τῆς κόμης καὶ τοῦ καρποῦ τὸ ἀφέψημα πινόμενον... στρό-

φους τε καὶ ἐμπνευματώσεις πάθει. A-  
quam anethinam cum melle commen-  
dat ad sedanda tormina Marcellus  
Empir. cap. 27. pag. 176. et cap. 28.  
pag. 201. Nostris, *Aneth*. Pingitur  
a Dodonæo, pag. 296.

<sup>b</sup> *Epiphoris*] Plinius Valer. I. 14.  
'Ad epiphoras oculorum, et tumores  
... anethi radix ex vino trita illini-  
tur.' Et IV. 27. de anetho: 'Tritæ  
radices et impositæ fervoribus me-  
dentur oculorum.'

<sup>c</sup> *Singultus*] Diosc. III. 67.

<sup>d</sup> *Sedat cruditates*] Plinius Valer.  
IV. 27. Q. Serenus cap. 19. pag. 137.  
'At male digestis si crapula sæviet  
escis, Aut cubitum pergens succum  
cape tristis anethi,' &c.

<sup>e</sup> *Cinis ejus*] Plinius Valer. IV. 27.  
de anetho: 'Cinis ejus suspendit  
uvam faucibus ingravescentem.' Q.  
Serenus cap. 16. pag. 135. 'Si vero  
afflictam languor dejecerit uvam:  
Tunc horas aliquot pronus recubare  
memento: Aut illam pulvis tosti rele-  
vabit anethi, Aut cinis ex cochlea,  
vel torrida brassica flammis.'

LXXV. Sacopenium, quod apud nos gignitur, in totum transmarino <sup>1</sup> alienatur. Illud enim <sup>b</sup> Hammoniacy lacrymæ simile, sagapenon vocatur. Prodest laterum <sup>i</sup> et pectoris doloribus, convulsis, tussibus vetustis, excreationibusque, <sup>j</sup> præcordiorum tumoribus. <sup>2</sup> Sanat <sup>k</sup> et vertigines, tremulos, opisthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. <sup>l</sup> Datur et olfactandum ex aceto in strangulatu vulvæ. <sup>m</sup> Ceteris et potui datur, et cum oleo infricatur. Prodest et contra mala medicamenta.

LXXVI. Papaveris sativi tria diximus <sup>a</sup> genera: et sponte nascentis alia promissimus. E sativis, albi calyx <sup>1</sup> <sup>b</sup> ipse teritur, et e vino bibitur somni causa. Semen elephantiasi medetur. E nigro papavere sopor <sup>2</sup> gignitur <sup>c</sup> scapo

//////////

CAP. LXXV. 1 Dalec. *Sacopenio, quod, &c. transmarinum.*—2 Vet. Dalec. *excreationibus, præcordiorumque tumoribus.*

CAP. LXXVI. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Papaveris sativi diximus . . . promissimus. Sed sativi alibi calix* Gronov. et vulgg. *Papaveris sativi ita diximus, &c.* Chiff. *pro.xime, pro promissimus, cod. Dalec.*—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *opium* Vet. Dalec. *opus* alii ap. Dalec. *sapor* Gronov. et vulgg. Mox, *gignitur capite inciso* Dalec.

#### NOTÆ

<sup>f</sup> Oculos] Diosc. totidem verbis, III. 57. Ἀμβλύνει τε τὰς ὕψεις, καὶ γοῖν σβέννυσι συνεχῶς πινόμενον. Leon-tius in Geopon. XII. 34. pag. 355. Τὸ ἄνηθον ἐσθιόμενον ἀμβλύνει τὴν ὕψιν.

<sup>g</sup> Transmarino] Longe discrepat a transmarino.

<sup>h</sup> Illud enim] Transmarinum videlicet: de quo Dioscor. III. 95. Σαγαπηνὸν ὄπός ἐστι πάσας νάρθηκαιοῦδος, γεννωμένης ἐν Μηδείᾳ. *Sagapenum ferulacea herbæ liquor est, quæ quidem in Mediâ nascitur. Id et frutici et liquoris, qui manat ex frutice, nomen esse, Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 226. In officinis Sagapenum, et Serapinum appellatur, quoniam odore pinum refert. Describitur a Charasio, in Pharmac. pag. 298.*

<sup>i</sup> Prodest laterum] Hæc totidem verbis Diosc. III. 95.

<sup>j</sup> Excreationibusque] Quoniam crassos humores pulmone molestos expurgat, inquit Diosc. loc. cit.

<sup>k</sup> Sanat] Diosc. loc. cit.

<sup>l</sup> Perfrictiones] Δίδονται κατεψυγμένοις, inquit Diosc. *Datur perfrigeratis, frigidis, quorum vel pars aliqua corporis, vel totum pariter perfrigescit.*

<sup>m</sup> Datur et . . . vulvæ] Dioscor. loco citato.

<sup>a</sup> Papaveris . . . tria diximus] Lib. XIX. cap. 53.

<sup>b</sup> E sativis, albi calyx] Hæc pariter Diosc. IV. 65.

<sup>c</sup> Sopor gignitur] Ita Mss. omnes, Reg. I. 2. Colbert. 1. 2. 3. &c. tum hoc loco, tum in hujus libri indice: non *sapor*. Soporem poetice pro succo soporifero usurpavit, quem opium vocant, ut mox dicitur.



inciso, ut Diagoras suadet, cum turgescit: <sup>d</sup> ut Iollas, cum deflorescit, hora sereni diei, <sup>e</sup> hoc est, cum ros in eo exaruerit. Incidi iubent sub capite et calyce. <sup>f</sup> Nec in alio genere ipsum inciditur caput.

Succus et hic, <sup>g</sup> et herbæ cujuscumque lana excipitur: aut si exiguus est, ungue pollicis, ut lactucis, <sup>h</sup> et postero die magis quod inaruit. Papaveris vero <sup>i</sup> largus <sup>j</sup> densatur, et in pastillos tritus in umbra siccatur, non vi soporifera modo, verum si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnos: <sup>k</sup> opium vocant. <sup>l</sup> Sic scimus interemtum Postumii Licinii Cæcinæ <sup>m</sup> prætorii viri patrem in Hispania bavili, <sup>n</sup> cum valetudo impatibilis <sup>o</sup> odium vitæ fecis-

//////////

—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *hora diei sereni* Gronov. et vulgg.—4 Dalec. aut *calyce*.—5 *Succus et hujus* Dalec.—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. aut *conchylia*, e Diosc.—7 Vet. Dalec. *largior*.—8 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *somnum* Gronov. et vulgg.—9 ‘Ita codd. Regg.’ *Brotier. opion vocant* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—10 ‘Ita Editio princeps. Nec aliter in codd. Regg. 1. 2. *Post. Licinii Cæcinæ.*’ Brotier. *Licinii Cæcinæ* edd. vett. et Gronov. *P. Licinii Cæcinæ* Chiffli. *P. Licinii Cæcinæ* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—11 ‘Ita libri omnes scripti et editi. Id nomen exprimere videtur, quod nos dicimus *le Bailli*. Inde forte, ut observat Cl. Harduinus, legendum *bajuli*. Antiquum enim fuit eorum iudicum nomen.’ Brotier. *Hispania Bavili* Gronov. Harduin. et recentt. *Hispa-*

#### NOTÆ

<sup>d</sup> *Cum turgescit*] Cum germinat, et florere incipit.

<sup>e</sup> *Hora sereni diei*] Vide Notas et Emend. num. 28.

<sup>f</sup> *Sub capite, et calyce*] Diosc. loc. cit. Ὀπίζοντας δὲ δεῖ, μετὰ τὸ τὰς δρόσους ἀνικμασθῆναι, περιγράψαι μαχαίρῳ τὸν ἀστερίσκον, ὡς μὴ εἰς τὰ ἐντὸς διατρήσαι· καὶ ἐκ πλαγίων δὲ τῆς κωδίας ἐπ’ εὐθείας ἐκτέμνειν ἐξεπιπολῆς, κ. τ. λ. *At opii faciendī ratio hæc est: Cum ros exaruerit, stellulam quæ in summo papaveris capite visitur, cultello ita scarificare oportet, ut ne penitus intro adigatur: et a capitis lateribus per directum summam cutem incidere, et erumpentem lacrymam digito excipere, &c.*

<sup>g</sup> *Ut lactucis*] Perinde, inquit, ut in lactucis fieri mos est, cum ex iis

incisis succens lacteus excipitur. Sic Diosc. iv. 65. δακτύλῳ, digito, hunc succum excipi iubet, et in conchulam deinde abstergi. Hunc idem adjicit succo sylvestris lactucæ sæpe adulterari.

<sup>h</sup> *Papaveris vero*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

<sup>i</sup> *Per somnos*] Ita recte Reg. 2. aliique: non, *per somnum*.

<sup>j</sup> *Opium [opion] vocant*] Ὀπιον, succus lacteus qui papaveris scapo inciso manat. Ὀπὸς succum lacteum sonat, qui non sponte, ut lacryma, id est, τὸ δάκρυον, emanat, sed castratione, scarificatione, trebratione, vel alio quovis vulnere effluit.

<sup>k</sup> *In Hispania bavili*] Vel *Bajuli* potius: ut nomen id magistratus fue-

set: item plerosque alios. Qua de causa magna concertatio extitit. Diagoras<sup>m</sup> et Erasistratus in totum damnare, ut mortiferum, infundi vetantes. Præterea, quoniam visui<sup>12</sup> noceret. Addidit Andreas,<sup>n</sup> ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriae. Sed postea usus ejus non improbatus est medicamento nobili, quod diacodion<sup>o</sup> vocant. Semine quoque<sup>p</sup> ejus trito in pastillos, e lacte utuntur ad somnum: <sup>13</sup> item ad capitis<sup>q</sup> dolores cum rosaceo: cum hoc<sup>r</sup> et aurium dolori instillatur. Podagris<sup>s</sup> illinitur cum lacte mulierum. Sic et foliis ipsis utuntur. Item ad sacros ignes<sup>t</sup> et vulnera ex aceto. Ego tamen<sup>u</sup> damnaverim collyriis addi: multoque magis<sup>v</sup> quas<sup>14</sup> vocant lexipyretos,<sup>w</sup> quasque pepticas et cœliacas. Ni-

//////////

*nia Bilbili Dalec.—12 Diagoras, ut scribit Erasistratus, usum ejus in totum damnavit oculorum lippitudini, et aurium vitium infundi vetans, quoniam visui margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—13 Chiffli. pastillo electo utuntur ad somnium.—14 Vet. Dalec. magis confectioibus quas.—15 Nigri semen margo*

#### NOTÆ

rit, quem nos *Bailli* vocamus. Vide *Notas et Emend. num. 29.*

<sup>1</sup> *Valetudo impatibilis*] In Mss. omnibus, *impatibilis*, quod idem valet: hoc est, non ferenda, nimia, intoleranda.

<sup>m</sup> *Diagoras*] Ex *Diagora* quoque, et *Erasistrato*, opii usum damnat *Dioscorides* iv. 65. tum in aurium doloribus, tum in lippitudine oculorum: quoniam et visus aciem hebetet, et somnum inducat.

<sup>n</sup> *Addidit Andreas*] *Diosc. loc. cit.* Ἄνδρας δὲ φησιν, ὅτι εἰ μὴ ἐδοῦντο, ἐτυφλοῦντο ἂν οἱ ἐγχιρίμενοι ὑπ' αὐτοῦ. *Addidit Andreas protinus excæcatum iri, qui illinerentur, nisi adulteraretur.*

<sup>o</sup> *Quod diacodion*] Διὰ κωδειῶν, ut dicitur c. 79.

<sup>p</sup> *Semine quoque*] *Diosc. loc. cit.*

<sup>q</sup> *Item ad capitis*] *Diosc. loc. cit.*

<sup>r</sup> *Cum hoc*] Hoc est, cum rosaceo, quod et rosam veteres appellaverunt: ut ceram pro cerato dixerunt *Mar-*

*cellus* c. 9. p. 78. 'Virentis papaveris succus cum rosa, vel amygdalino . . . infusus dolentibus auribus prodest.' Adhibet *Diosc. loc. cit.* amygdalinum, myrrham, et crocum.

<sup>s</sup> *Podagris*] *Diosc. loc. cit.*

<sup>t</sup> *Item ad sacros ignes*] *Diosc. loc. cit.* Καὶ πρὸς ἐρυσιπέλατα δὲ καὶ τραύματα σὺν ὕξει.

<sup>u</sup> *Ego tamen*] Ita *Galenus* κατὰ τόπους, III. 1. p. 369. collyria ex apio multis tanto fuisse detrimento ait, ut etiam ἀμβλυωπίαν, et βαρκοίαν, visus hebetudinem, et aurium gravitatem induxerint. Sunt autem collyria, et medicamenta oculorum, et glandulæ quæ ano, et pessi qui vulvæ subduntur, et quæ induntur naribus.

<sup>v</sup> *Multoque magis*] Subintellige, damnaverim addi iis, quas, &c.

<sup>w</sup> *Lexipyretos*] Ληξιπυρέτους. Medicinæ sunt, quæ febres fugant, ἀπὸ τοῦ λήγειν. *Marcellus Empir. c. 16. p. 114.* 'Prodest et his qui sine horrore cir-

grum tamen<sup>15</sup> cœliacis in vino datur. Sativum omne majus : rotunda ei capita ; at sylvestri<sup>x</sup> longa ac pusilla, et ad omnes effectus valentiora.<sup>16</sup> Decoquitur<sup>y</sup> et bibitur contra vigilias : eademque aqua fovent ora.<sup>17</sup> Optimum in siccis, et ubi raro pluat.<sup>18</sup> Cum capita<sup>z</sup> ipsa et folia decoquantur, succus meconium vocatur, multum opio ignavior.

Experimentum opii est primum in odore :<sup>19</sup> sincerum enim perpeti non est :<sup>a</sup> mox in lucernis,<sup>b</sup> ut pura luceat flamma, et ut extinctum<sup>20</sup> demum oleat : quæ in fucato non eveniunt. Accenditur quoque difficilius, et crebro extinguitur. Est sinceri experimentum et in aqua, quoniam in nubila innatat :<sup>21</sup> <sup>c</sup> fictum in pustulas coit. Sed maxime

edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—16 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Sativum omne magis rotundat capita. At sylvestri longum ac pusillum, et ad omnes effectus valentius* Gronov. et vulgg. *rotundat capit* Vet. Dalec. *longa et pusilla, et ad omni.* cf. *valentiora* Chiffli.—17 Vet. Dalec. *foventur ora.*—18 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *et ubi raro pluit* edd. vet. et Gronov. *et ubi raro et pluat* Franz.—19 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. et recentt. *primum odore* Gronov. et vulgg. —20 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. et recentt. *flamma, aut extinctum* Gronov. et edd. vet.—21 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et

## NOTE

cuitu febrim vexantur : quamobrem lexi-pyretos hæc compositio dicitur.' Alexander Iatros III. 66. 'Lyxoperita epithimata febrilentibus:' lege, *Lexi-pyreta epithemata*. Interpres eo loci in margine, 'fervores apta lenire' reddit. Πεπτικὰ sunt quæ abscessuum collectiones maturant, et quæ stomachi concoctionem adjuvant. Κοιλιακά, quæ cœliacis medentur. Succum papaveris nigri, concoctionem eam juvare, et cœliacorum affectibus auxiliari, scribit Diosc. IV. 65.

<sup>x</sup> At sylvestri] Diosc. loc. cit.

<sup>y</sup> Decoquitur] Diosc. loc. cit.

<sup>z</sup> Cum capita] Μηκώνιον, sive μηκώνιον parari, tuis papaverum capitibus, prelo expressis, tritis in mortario, digestisque demum in pastillos, docet Diosc. loc. cit. Sed priusquam torculari exprimentur, decoqui folia

et capita juvat.

<sup>a</sup> Perpeti non est] Quoniam vel solo odore soporem inducit : ἐν τῇ ὄσμῃ καρωτικὸς, inquit Diosc. loc. cit.

<sup>b</sup> Mox in lucernis] Hæc omnia pariter Diosc. loc. cit.

<sup>c</sup> Quoniam in nubila innatat] Quoniam in nubium morem sparsum diluitur, et in aqua innatat : adulteratum contra in grumos coit, instar pustularum. Diosc. loc. cit. *Præstantissimus est ... qui facile aqua diluitur ... neque asper, neque grumosus.* Κριτόστος δὲ ἐστὶν ὁπὸς . . . εὐχερῶς διειμμένος ὕδατι . . . οὐ τραχὺς, οὐτε θρομβοειδής, κ. τ. λ. Ita porro Mss. omnes. Aliis magis placet, *quoniam in nubecula* : qua forma dictum est ab eodem Plinio XXVIII. 19. de urina : 'Mala, et in qua veluti furfures et nubeculæ apparent.'

mirum, æstivo Sole deprehendi. Sincerum enim sudat, et se diluit, donec succo recenti simile fiat. Mnesides <sup>22</sup> optime servari putat hyoscyami semine adjecto : alii in faba.

LXXVII. (XIX.) Inter sativa et sylvestria medium genus, quoniam in arvis, <sup>d</sup> sed sponte, nasceretur, rhœam vocavimus <sup>e</sup> et erraticum. <sup>1</sup> Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. Alvum exinaniunt <sup>f</sup> capita quinque decocta in vini tribus heminis pota, et somnum faciunt.

LXXVIII. Sylvestrium <sup>g</sup> unum genus, ceratitin vocant, nigrum, <sup>1</sup> cubitali altitudine, radice crassa et corticosa, calyculo inflexo, <sup>h</sup> ut cornicula. Folia minora et tenuiora, quam ceteris sylvestribus. Semen exile, <sup>i</sup> tempestivum est <sup>j</sup> messibus : alvum purgat <sup>k</sup> dimidio acetabulo in mulso. Folia trita <sup>1</sup> cum oleo, argema jumentorum sanant. Ra-

//////////

Franz. *quia nebula inmatat* edd. vett. et Gronov.—22 *Mnesicles* Gronov.

CAP. LXXVII. 1 *Chiffli. empraticum.*

CAP. LXXVIII. 1 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. *vocant, sive nigrum,* e Theophr.

#### NOTÆ

<sup>d</sup> *Quoniam in arvis*] Theophr. Hist. IX. 13. Ἐν ταῖς ἀρούραις, μάλιστα ἐν ταῖς κριθαῖς, maxime inter hordea, quæ cibaria sunt et sativa : sed ipsum tamen inter illa sponte, non satu, provenit : idcirco medii generis censetur.

<sup>e</sup> *Rhœam vocavimus*] Lib. XIX. 53.

<sup>f</sup> *Alvum exinaniunt*] Paulo aliter Diosc. IV. 64. Ait enim capita papaverum quina vel sena, in vini cyathis tribus decocta, dum ad duos redeant, somnum pota inducere : semen autem acetabuli mensura ex aqua mulsa potum, alvum leniter emollire. Theophr. Hist. IX. 13. hoc tantum, καθαίρει δὲ κάτω.

<sup>g</sup> *Sylvestrium*] Hæc totidem verbis Theophr. loc. cit. Μήκωνες δ' εἰσὶν ἄγριαι πλείους ἢ μὲν κερατῆτις καλουμένη, ἢ δὲ μέλαινα, lego ἢ καὶ μέλαινα. Papaver, ut remur, corniculatum violaceum est, quod in horto Regio vi-

dimus, quale depictum est a Clusio Hist. Rarior. Plant. v. 6, p. 92. Aliud præterea corniculatum vidimus luteo, aliud phœniceo flore.

<sup>h</sup> *Calyculo inflexo*] Siliqua longa, in corniculi modum inflexa, unde et nomen accepit, inquit Diosc. IV. 66. Καρπὸν δὲ μακρὸν, καμπύλον ὡσπερ κέρας . . . ὄθεν καὶ ἐπωνόμασται.

<sup>i</sup> *Semen exile*] Diosc. IV. 66. Σπέρμα δὲ μικρὸν, μέλαν, κ. τ. λ.

<sup>j</sup> *Tempestivum est*] Theophr. loc. cit. Συλλέγεται δὲ περὶ πυροτομίας, per messem legitur.

<sup>k</sup> *Alvum purgat*] Theophr. Δύναται δὲ καθαίρειν κοιλίαν. Diosc. IV. 66. Τὸ δὲ σπέρμα πλήθος ὄξυβάφου ποθὲν σὺν μελικράτῳ, κοιλίαν ἐπιεικῶς καθαίρει.

<sup>1</sup> *Folia trita*] Theophr. et Diosc. locis cit. Hujus verba sunt : Τὰ δὲ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη . . . ἐγχρισθέντα, τὰ ἐπὶ κτηνῶν ἄργεμα καὶ νεφέλια ἀποκαθαίρει.



dix<sup>m</sup> acetabuli mensura cocta in duobus sextariis ad dimidias, datur ad lumborum vitia et jocineris. Carbunculis<sup>n</sup> medentur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion vocant,<sup>o</sup> alii paralion.<sup>p</sup> Nascitur enim in afflatu maris, aut nitroso loco.<sup>q</sup>

LXXIX. Alterum<sup>a</sup> e sylvestribus genus heraclion vocatur, ab aliis aphron,<sup>r</sup> foliis (si procul intuearis) speciem passerum<sup>b</sup> præbentibus,<sup>z</sup> radice in summa<sup>c</sup> terræ cute, semine spumeo. Ex hoc lina<sup>d</sup> splendorem trahunt æstate.



CAP. LXXIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *aphrodes*, e Diosc.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *representantibus* Vet.

## NOTÆ

<sup>m</sup> *Radix*] Diosc. loc. cit.

<sup>n</sup> *Carbunculis*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ φύλλα . . . ἐσχάρας περιβήρηται καταπλασθέντα σὺν ἐλαίῳ. Illita ex oleo folia crustas emarginant, crustulas ulcerum erodunt, carbunculos rumpunt.

<sup>o</sup> *Glaucion vocant*] Atque idcirco, ut ait Diosc. loc. cit. glaucion ex eo factitari, (qui succus herbæ est in Syria nascentis, foliis similibus corniculato papaveri, ut idem ait III. 100.) falso existimarunt, decepti quadam foliorum similitudine.

<sup>p</sup> *Alii paralion*] Diosc. loc. cit. Μήκων κερατῆτις, οἱ δὲ παράλιον, οἱ δὲ ἀγρίαν μήκωνα, οἱ δὲ θαλάσσιον, quod nempe in maritimis præsertim sponte nascitur: nunc ubique satum provenit. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 208. Καλεῖται δ' ὑπὸ τινων παραλία μήκων, ἐπειδὴν τὰ πολλὰ πλησίον τῆς θαλάττης φύεται.

<sup>q</sup> *Aut nitroso loco*] Quoniam nitri natura haud multum a sale, marinique afflatus virtute distat. Ita Mss. Theophr. Hist. VI. 13. addit etiam petroso loco provenire: Φύεται δὲ παρὰ τὴν θάλατταν, οὗ ἂν ᾖ πετρῶδη χωρία.

<sup>a</sup> *Alterum*] Theophrasto, loc. cit. *Delph. et Var. Clus.*

Μήκων Ἑράκλεια. Diosc. IV. 67. Μήκων ὑφρώδης, ὑπὸ δὲ τινων Ἑράκλεια κληθεῖσα, κ. τ. λ. *Papaver spumeum*: ab aliquibus *Heracleum vocatum*, &c. Nisi Latino ritu ac sono Græca sæpius pronuntiaret Plinius, rectius sane *aphrodes*, ut XXVII. 93. quam *aphron* diceret. Spumeum porro appellatum est a colore: nam spumam candore refert, inquit Galenus, loc. cit. *Peplos* est, sive esula rotunda, picta a Joan. Bauhino, tom. III. p. 669. et a Dodonæo, p. 371. Visa a nobis in horto Regio. Nostris vulgo dicitur *Réveil matin des vignes*. Sic etiam Ruellius, p. 654. et Dalec. lib. XVI. p. 1658.

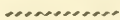
<sup>b</sup> *Speciem passerum*] Sicuti *στρούθιον*, hoc est, herba lanaria, sive radícula, de qua XIX. 18. cui id nomen quoque inditum a similitudine aliqua cum ea ave. Vide Notas et Emend. num. 30.

<sup>c</sup> *Radice in summa*] Theophr. Hist. IX. 13. ῥίζαν δὲ λευκὴν ἐπιπόλαιον. Diosc. IV. 67. ῥίζαν δὲ λεπτὴν ἐπιπλέον, lege ex Theophr. ἐπιπόλαιον. Sic ipse Diosc. IV. 66. radicem papaveris corniculati tradidit ἐξ ἐπιπολῆς φνομένην, per summa cespitum nasci.

<sup>d</sup> *Ex hoc lina*] Supra XIX. 4. Ἐστ

Tunditur in pila <sup>e</sup> comitialibus <sup>f</sup> morbis, acetabuli mensura in vino albo: vomitionem enim <sup>g</sup> facit. Medicamento, quod diacodion <sup>h</sup> et arteriace <sup>i</sup> vocatur, utilissimum. Fit autem hujus papaveris aut cujuscumque sylvestris <sup>j</sup> capitibus CXX <sup>k</sup> in aquæ coelestis sextariis tribus biduo maceratis, in eademque discoctis: deinde saccatis, <sup>l</sup> iterumque cum melle decoctis ad dimidias partes vapore tenui. Ad didere postea drachmas senas <sup>1</sup> croci, hypocisthidis, thuris, acaciæ, et passi Cretici sextarium. Hæc ostentatione: simplex quidem et antiqua illa salubritas papavere et melle constat.

LXXX. Tertium genus <sup>m</sup> est tithymalon, <sup>1</sup> mecona vocant, alii paralion, <sup>2</sup> folio lini, <sup>n</sup> albo, capite magnitudinis fabæ.<sup>o</sup>



Dalec. *presentantibus* Gronov. et al. vett.—3 Vet. Dalec. *vomitionem autem*; Chiffi. *vomitionem enim*, quod receperunt Harduin. et recentt. *vomitiones enim* edd. vett. et Gronov.—4 <sup>e</sup> Vet. *decoctis: deinde siccatis*. Legitur et *siccato* in Chiffi. et mox, *decocto ad dimidias*.<sup>7</sup> Dalec.

CAP. LXXX. 1 Dalec. *tithymalos*.—2 Chiffi. *arthallion*. Mox, pro *lini*, quod habent edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. e Diosc. *levi* legitur ap. Gronov. et vulgg.

#### NOTÆ

et inter papavera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt.<sup>7</sup>

<sup>e</sup> *Tunditur in pila*] Hoc est, in mortario, ut alibi monuimus.

<sup>f</sup> *Comitialibus*] Acetabuli mensura, inquit Dioscor. loc. cit. in aqua mulsa sumtum, vomitione purgat: privatimque hujuscemodi purgatio comitalibus prodest. Theophr. hoc tantum: *Καθαίρει ἄνω τῆς ἡ ῥίζα. Χρῶνται δέ τινες πρὸς τοὺς ἐπιλήπτους ἐν μελικράτῳ*, vix mulso.

<sup>g</sup> *Diacodion*] *Διὰ κωδείων*, hoc est, ex capitibus papaveris: est enim κώδεια papaveris caput. Compositionis hujus concinnandæ modos multiplices vide apud Galenum *κατὰ τόπους*, cap. 2. p. 535.

<sup>h</sup> *Arteriace*] Est arteriace, omne medicamentum ad arteriæ asperæ vitia faciens, ut auctor est Aëtius Serm. VIII. c. 51. p. 38.

<sup>i</sup> *Aut cujuscumque sylvestris*] Vide Notas et Emend. num. 31.

<sup>j</sup> *Capitibus CXX*] Sequitur fere in arteriace paranda Heræ medici placitum apud Galenum loc. cit.

<sup>k</sup> *Deinde saccatis*] Id est, colatis. Sic Heras Medicus apud Galen. loc. cit. p. 536. *Καὶ διηθήσας, κ. τ. λ.*

<sup>l</sup> *Drachmas senas*] Non singulorum, sed omnium simul generum. Sic Heras, Democrates, Soranus, apud Galen. loc. cit.

<sup>m</sup> *Tertium genus*] De quo Diosc. IV. 165. *Ὁ δὲ παράλιος τιθίμαλος, ὃν εἶνοι τιθυμαλῖδα ἢ μήκωνα ἐκάλεσαν*. Vidimus hoc genus in horto Regio, quale a Dodonæo pingitur, p. 366. Dicitur de eo rursus, XXVI. 41. In Indice quoque Reg. I. &c. paralium vocatur.

<sup>n</sup> *Folio lini*] Vide Notas et Emend. num. 32.

Colligitur<sup>p</sup> uva florente. Siccatur in umbra. Semen potum<sup>q</sup> purgat alvum, dimidio acetabulo in mulso. Cujuscumque autem papaveris caput viride, vel siccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex vino meraculo si protinus detur, scorpionum ictibus resistit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, si capita ejus vel folia terantur.

LXXXI. (XX.) Est et porcilaca,<sup>r</sup> quam peplin<sup>r</sup> vocant, non<sup>s</sup> multum sativa<sup>s</sup> efficacior: cujus memorabiles usus traduntur. Sagittarum venena, et serpentium hæmorrhoidum, et presterum<sup>t</sup> restingui: <sup>3</sup> pro cibo sumta, et plagis imposita, extrahi. Item hyoscyami, pota e passo expresso succo. Cum ipsa non est, semen ejus simili effectu prodest. Resistit et aquarum vitiiis,<sup>u</sup> capitis dolori,<sup>a</sup> ulceribusque in vino tusa et imposita. Reliqua ulcera comman-ducata cum melle sanat. Sic et infantium cerebro imponi-

CAP. LXXXI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *portulaca* Gronov. et al. veti.—2 Vox non deest in Vet. Dalec.—3 Vet. Dalec. *restringi*.—4 Ita edd.

## NOTÆ

<sup>o</sup> *Magnitudinis fabæ*] Capite, inquit Diosc. loc. cit. in cacumine orbiculato, in quo semen ervi simile continetur: κεφαλὴν δὲ ἐπ' ἄκρον περιφερῆ, ἐν ᾧ ὁ καρπὸς ὡς ὄροβος. Est autem faba, quemadmodum ervum, plane rotunda, ut diximus xviii. 30.

<sup>p</sup> *Colligitur*] Theophr. Hist. ix. 12.

<sup>q</sup> *Semen potum*] Diosc. loc. cit. πλῆθος ἡμίσοις ὀξυβάφου ποτιζόμενα.

<sup>r</sup> *Est et porcilaca, quam peplin*] Ita Mss. omnes, tum hoc loco, tum in Indice hujus libri. Editi, *Est et portulaca, quam peplion*. Hippocrates tamen peplion vocat, inquit Oribasius lib. xii. p. 211.

<sup>s</sup> *Non multum sativa*] Quod sane mirum: quoniam in reliquis fere herbarum generibus, vis efficacior sylvestribus est. Sativa certe, sive hortensis, ac domestica, quæ ἀνδράχνη Dioscoridis est, ii. 150. ut diximus

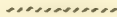
xiii. 40. vulgatissima est, *le Pourpier, le Pourpier doré*. Sylvestris angustifolia, visa a nobis in horto Regio, a Dodonæo pingitur, p. 650. De ea Diosc. in Nothis: 'Ανδράχνη ἀγρία . . . οἱ δὲ τηλέφιον, Ῥωμαῖοι πορτουλάκαμ, κ. τ. λ.

<sup>t</sup> *Et presterum*] Ad hæmorrhoi, dipsadisque morsus, portulacam pariter commendat Diosc. in Theriacis c. 30. Est autem prester serpentis genus haud absimile, de quo Lucan. l. ix. p. 722. 'Oraque distendens avidus spumantia Prester.'

<sup>u</sup> *Et aquarum vitiiis*] Prohibet ne aquæ potæ noceant.

<sup>a</sup> *Capitis dolori*] Impositam cum polenta capitis dolori Diosc. mederi dixit, ii. 150. Καταπλασσομένη μετὰ ἀλφίτων κεφαλῆς ἀλγίμασι καὶ ὀφθαλμῶν φλεγμοναῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις, καὶ στομάχου πυρώσει, κ. τ. λ.

tur, umbilicoque prociduo. In epiphoris vero omnium, fronte<sup>a</sup> temporibusque cum polenta. Sed ipsis oculis, e lacte et melle. Eadem, si procidant<sup>b</sup> oculi, foliis<sup>c</sup> tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta et sale et aceto. Ulcera oris tumoremque gingivarum<sup>c</sup> commanducata cruda sedat: item dentium dolores.<sup>d</sup> Tonsillarum ulcera, succus decoctæ. Quidam adjecere paulum myrrhæ. Nam et mobiles<sup>e</sup> dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, vocemque firmat, et sitim arcet.<sup>e</sup> Cervicis dolores, cum galla, et lini semine, et melle,<sup>g</sup> pari mensura sedat. Mammarum vitia, cum melle, aut Cimolia<sup>h</sup> creta. Salutaris est suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachum<sup>f</sup> in acetariis<sup>g</sup> sumta corroborat. Ardentibus<sup>h</sup> febribus imponitur cum polenta. Et alias<sup>h</sup> manducata refrigerat etiam



vett. Gronov. et Harduin. 1. *fronti* Dalec. Harduin. 2. 3. et recentt.—5 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *si procident, prodest, foliis* Gronov. et al. vett.—6 *Nam mobiles* Chiffi. Mox, in eodem: *manducata. Cruda.*—7 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Hæ voces, et melle, desunt in Gronov. et vulgg.—8 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. et *Cimolia* Gronov. et al. vett.—9 *Stomachum acetariis*, omissa præpositione,

## NOTE

<sup>b</sup> *Si procidant*] Subintellige, *tunc imponitur*, ex antecedentibus. Oculorum procidentia, morbus est uvæ tunicæ procidua, ab erosione aut ruptura corneæ. Celsus vi. 6. ‘Nonnunquam,’ inquit, ‘ingens inflammatio erumpit tanto impetu, ut oculos sua sede propellat: πρόπτωσις id, quoniam oculi procidant, Græci appellant.’ Scribonius Largus Compos. 27. ‘Vastus tumor, quem quia a loco interdum videtur propellere oculum, πρόπτωσις vocant.’

<sup>c</sup> *Gingivarum*] Quin ‘si ex gingivis sanguis exit,’ inquit Celsus iv. 4. ‘portulacam manducasse satis est.’

<sup>d</sup> *Dentium dolores*] Stuporem, inquit Diosc. loc. cit. αἰμωδία, et Galenus de Fac. Simp. Med. vi. 43. pag. 156. post Arist. Problem. i. 38. p. 683.

Marcellus Empir. c. 12. p. 94. ‘Portulaca assidue commanducata, stridorem dentium tollit.’

<sup>e</sup> *Et sitim arcet*] Auctor Geopon. xii. 42. τὸ δὲ φύλλον αὐτῆς ὑποτιθέμενον τῇ γλώττῃ ἀδυσπότερος ποιεῖ. *Folium ejus lingua subditum, sitim arcet.*

<sup>f</sup> *Stomachum*] Marcellus c. 20. p. 141. ‘Portulaca,’ inquit, ‘coquitur diligentissime: et coctum bene edetur ex aceto ab eo qui stomachum dolebit, vel vitiosum habebit: cito proderit.’

<sup>g</sup> *Ardentibus*] In febribus etiam potu prodesse scribit Diosc. loc. cit. Impositam ventri et hypochondriis, æstuantem juvare plurimum in febribus hecticis, Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 156.

<sup>h</sup> *Et alias*] Sic etiam Diosc. ii. 150.



intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriae et vomicis<sup>i</sup> estur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Tenesmis autem cocta, et comitialibus cibo vel potu prodest. Purgationibus<sup>j</sup> mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, et sacro igni. Succus ejus potus renes juvat, ac vesicas. Ventris animalia<sup>k</sup> pellit. Ad vulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Nervorum duritias emollit. Metrodorus, qui *Ἐπιτομήν τῶν ῥιζοτομουμένων* scripsit, purgationibus a partu dandam censuit. Venerem inhibet, Venerisque somnia. Prætorii viri<sup>l</sup> pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles<sup>lo</sup> uræ morbos, radicem ejus filo suspensam e collo gerere, præterquam in balineis: ita<sup>ll</sup> liberatum incommodo omni. Quin etiam inveni apud auctores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

LXXXII. Coriandrum<sup>m</sup> inter sylvestria non invenitur. Præcipuum tamen esse constat Ægyptium. Valet contra serpentium genus unum, quod amphispænas vocant, potum impositumque. Sanat et alia vulnera. Epinyctidas,<sup>n</sup> pustulas tritum. Sic et omnes<sup>o</sup> tumores collectionesque cum

Chiff.—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *impatibiles*.—11 Ita codd. Hardnini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et ita* Gronov. et vulg.

## NOTÆ

<sup>i</sup> *Dysenteriae et vomicis*] Hoc est, cruentis excreationibus: *πρὸς αἷματός τε πύσιν, καὶ δυσεντερίαν*. Dioscor. II. 150. Celsus IV. 15. inter dysenteriae remedia, affert et illud: 'Portulacam vel coctam, vel ex dura muria edisse.'

<sup>j</sup> *Purgationibus*] Profluvio mulierum sistendo, commendat Galenus, loc. cit.

<sup>k</sup> *Ventris animalia*] Diosc. loc. cit. *ἔλμυθας στρογγύλας, teretes lumbricos*.

<sup>l</sup> *Prætorii viri*] Licinii Cæcinæ, de quo superius c. 76.

<sup>m</sup> *Coriandrum*] Non est, inquit, sylvestris coriandri forma dispar a

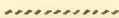
sativo, nec sunt vires diversæ. Alias enim et sponte sua provenit in pratis, campestribusque locis. Et Nicander in Theriac. p. 63. adversus serpentes et scorpiones, laudat in primis *καρπὸν ὀριγενέος κορίοιο*, montani coriandri semen. Nicandri Schol. sativum a sylvestri quibusdam notis secernit: sed nemine ipsi, quod quidem sciam, suffragante. Nostris æque, ac Latinis, *Coriandre*. Pingitur a Dodonæo, p. 300.

<sup>n</sup> *Epinyctidas*] Diosc. III. 71. sanari has ait, coriandro, cum melle et uva passa, imposito.

<sup>o</sup> *Sic et omnes*] Plinius Valer. iis-

melle, aut uva passa. Panos<sup>p</sup> vero ex aceto tritum. Seminis grana<sup>q</sup> tria in tertianis devorari jubent aliqui ante accessionem: vel plura illini fronti. Sunt qui et ante<sup>r</sup> Solis ortum cervicalibus subjici efficaciter putent. Vis magna<sup>s</sup> ad refrigerandos ardores viridi. Ulcera quoque,<sup>t</sup> quæ serpunt, sanat cum melle vel uva passa: item testes,<sup>u</sup> ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris<sup>v</sup> epiphoras oculorum: ventris<sup>w</sup> et intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur et in cholericis cum ruta. Pellit animalia<sup>x</sup> interaneorum, cum mali Punici succo et oleo semen otum. Xenocrates<sup>y</sup> tradit rem miram, si vera<sup>z</sup> est: menstrua contineri uno die, si unum granum biberint fœminæ: biduo, si duo: et totidem diebus quot grana sumserint. Marcus Varro, coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate servari putat.

LXXXIII. Atriplex<sup>a</sup> et sylvestre et sativum est. Py-



CAP. LXXXII. 1 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. rem, si vera Gronov. et vulgg.

#### NOTE

dem verbis, iv. 4. et de testium privatim tumoribus, Theod. Priscianus i. 24.

<sup>p</sup> Panos] Diosc. loc. cit. panos ait et strumas discutere cum faba fresca, μετὰ ἐρεγμοῦ.

<sup>q</sup> Seminis grana] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>r</sup> Sunt qui et ante] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>s</sup> Vis magna] Diosc. iii. 71. Δύναμιν ἔχει ψυκτικὴν.

<sup>t</sup> Ulcera quoque] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum. Addit hoc loco Dalecampius ex Dioscoride, etiam ignes sacros coriandro sanari, cum pane aut polenta. At eo nomine reprehendi Dioscoridem a Galeno de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 174. bonus Medicus nescivit. Id igitur a Plinio caute prætermissum.

<sup>u</sup> Item testes] Plinius Valer. loco

citato.

<sup>v</sup> Cum lacte mulieris] Plinius Valer. loc. cit. et i. 14. 'Coriandrum viride tritum, et mixtum lacte mulieris, super tumorem oculorum inunges: et statim sanat.' Habet eadem Marcellus Empir. c. 8. p. 56.

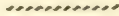
<sup>w</sup> Ventris] Plinius Valer. ad verbum, iv. 4.

<sup>x</sup> Pellit animalia] Lumbricos videlicet. Ita Dioscor. iii. 71. et Plinius Valer. loc. cit. Apuleius c. 102. tit. I. infundi clysteribus jubet.

<sup>y</sup> Xenocrates] Hæc Plinius Valer. iisdem verbis, loc. cit.

<sup>z</sup> Atriplex] Dioscoridi ii. 145. 'Ἀτρίπλεξ, οἱ δὲ χρυσολάχανον. Cælius Aurel. Chron. v. 11. 'Atriplex, quam Græci ἀνδράφαξιν vocant.' Genera sedecim diversa in horto Regio observata a nobis. Sativam Galli vocant Arroche, et Bonne-Dame. Iconem sa-

thagoras,<sup>1</sup> tanquam faceret hydropicos, morbosque regios, et pallorem, concoqueretur<sup>2</sup> difficillime: ac ne in hortis quidem juxta id nasci quicquam, nisi languidum, culpavit.<sup>3</sup> Addidere Dionysius et Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpe<sup>4</sup> aqua coquendum: stomacho contrarium esse, lentigines et papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnaeus. Hippocrates<sup>b</sup> vulvarum vitiis id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos<sup>c</sup> incipientes, duritias omnes, vel cocto vel crudo utiliter illini putavit. Item ignem<sup>d</sup> sacrum, cum melle, aceto nitroque:<sup>5</sup> similiter podagras. Ungues scabros<sup>e</sup> detrahare dicitur sine ulcere. Sunt qui et morbo<sup>f</sup> regio dent semen ejus cum melle,<sup>6</sup> arterias et tonsillas nitro addito perfricent, alvum moveant, cocto vel per se,<sup>7</sup>



CAP. LXXXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Atriplex et sylvestre est, accusatum a Pythagora* Gronov. et al. vett. *et sativum accusatum a Pythagora* codd. Dalec. et Chiff. — 2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *coqueretur* Gronov. et al. vett. — 3 Vet. Dalec. *putavit.* — 4 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2 3. Miller. Bipont. et Franz. *sapius* edd. vett. et Gronov. — 5 *Man. acetoque nigro.* Chiff. *aceto nigro.* Dalec. — 6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cum mulsâ, e Diosc.* — 7 Vet. Dalec. *cocto per se.* — 8 Ita

## NOTÆ

tivæ apud Lobelium videsis in Observ. p. 127. Sylvestrium, apud Matthiolum, p. 460. 461. et 462.

<sup>b</sup> Hippocrates] De morbis mul. lib. II. tex. 57. p. 588. Μητρέων ὀδύνης ἔγχυτον· ἦν ὀδύνη μόνον ἢ σπερχνὴ καὶ βίαιος, ἀχλὺς ἐν τῆσι μήτηρσιν ἐνι, καὶ οὐκ ἔξεισι τὸ πνεῦμα, ἀλλ' αὐτόθι μένει· κακόν. Δεῖ οὖν οὕτως θεραπεύειν· Ἄνδρα· φάξις ἀγρίης καρπὸν, καὶ τεύτλα τρίψας ὁμοῦ λεία, χλιήνας τε ἔγχυον ἐς τὰς μήτρας. *Ad dolorem uterorum medicamentum quod infundi debet. Si dolor solum fuerit vehemens ac violentus, caligo in uteris inest, nec status exitum habet, sed manet ibi. Mulum. Oportet igitur sic curare: Atriplicis sylvestris semen, et betas, simul trita ac tepesfacta, in uteros infundito. Hæc vulvarum vitia, quam*

falso Dalecampius, et Medicus tamen, inflammationem uteri interpretatus sit, ex ipso fonte liquet, unde hausit Plinius.—‘Ex Hippocrate liquet, cui similia Plinius refert.’ *Ed. sec.*

<sup>c</sup> Panos, furunculos] Hæc deinceps verbis iisdem Plinius Valer. IV. 7. Galenus quoque de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 161.

<sup>d</sup> Item ignem] Plinius Valer. loc. cit. de atriplice: ‘Ignes sacros sedat: podagræ fervorem cum nitro et aceto, cum melle restinguit.’

<sup>e</sup> Ungues scabros] Plinius Valer. loco cit.

<sup>f</sup> Sunt qui et morbo] Ut Dioscor. II. 145. Galenus loco mox citato, et Plinius Valer. IV. 7.

vel cum malva aut lenticula, concitantes vomitiones. Sylvestri capillos tinguunt, et ad supra scripta utuntur.<sup>8</sup>

LXXXIV. (XXI.) E contrario in magnis laudibus malva est utraque,<sup>8</sup> et sativa et sylvestris. Duo genera earum<sup>b</sup> amplitudine folii discernuntur. Majorem<sup>i</sup> Græci malopen<sup>i</sup> vocant in sativis. Alteram<sup>j</sup> ab emolliendo<sup>k</sup> ventre<sup>2</sup> dictam putant malachen. E sylvestribus,<sup>3</sup> cui grande folium et radices albæ,<sup>l</sup> althæa vocatur,<sup>m</sup> ab excellentia<sup>n</sup> effectus: a quibusdam plistolocia.<sup>4°</sup> Omne solum, in quo se-



codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *dicta utuntur* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXXIV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *molochen*, ex Athen. *loopen* Chiff.—2 Chiff. *ventrem*.—3 *Et sylvestribus* in quibusdam vett.—4 Chiff.

#### NOTÆ

<sup>8</sup> *Malva est utraque*] Sativa, quæ et hortensis appellatur, flore simplici, in Eystetensi horto: eadem malva major unicanalis, apud Matthiolum, p. 457. Præter istos etiam et a Dodonæo pingitur, p. 641. priore loco: a colore florum roseo nostris dicitur, *Rose d'Outremer, ou de Tremier*. Vidimus in horto Regio. Sylvestris commune retinuit nomen, *Mauve*. Pumila, proceriorque pingitur a Dodonæo, p. 642.

<sup>b</sup> *Duo genera earum*] Duo sativæ genera, totidem sylvestris.

<sup>i</sup> *Majorem*] Quæ malva hortensis, multiplici flore, apud Dodon. p. 641. Malva major Matthioli, p. 456.

<sup>j</sup> *Alteram*] E sativis scilicet: quæ malva hortensis prior Dodonæi, pag. 641.

<sup>k</sup> *Ab emolliendo*] Μαλάχην Græci dixere, ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν, a (ventre) *molliendo*. Unde Martial. III. 89. 'Utere lactucis, et mollibus utere malvis, Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.' Forte dictum in Vespasianum, qui erat vultu veluti nitentis, inquit Suetonius in ejus vita c. 20. Schola Salernitana: 'Dixerunt

malvam veteres, quod molliat alvum,' &c.

<sup>l</sup> *Et radices albæ*] Intus albæ, ῥίζαν λευκὴν ἐνδοθεν, inquit Diosc. III. 163. Sed dum is folia althææ attribuit, quæ sint ut cyclamino rotunda, φύλλα περιφερῆ ὡσπερ κυκλάμιμος, et ceteris adversatur, nec visam a se althæam prodit.

<sup>m</sup> *Althæa vocatur*] Diosc. loc. cit. 'Ἀλθαία, ἐνιοὶ δὲ ἰβίσκον' καλοῦσι, μαλάχης ἐστὶν ἀγρίας εἶδος... Ὠνόμασται δὲ ἄλθαία, διὰ τὸ πολυαλθές, καὶ πολύχρηστον αὐτῆς. Apuleius c. 38. 'Græcis appellatur althæa: alii althæan rhi-zan, alii elæomolochen, alii molochen agriam... Itali Ibiscum vocant.' Ibiscus Dodonæi est, pag. 644. Nostris, *Guimauve*. Capitular de Villis cap. 70. 'Bismalvas, hoc est, alteas.'

<sup>n</sup> *Ab excellentia*] Διὰ τὸ πολυαλθές, ut ait Diosc. a verbo ἀλθαίνω, sive ἀλθέω, *medeor, curo, sano*.

<sup>o</sup> *Plistolocia* [*plistolocia*] Πλειστολοκία, forte quod instar Lycii medicamenta præbeat plurimi effectus. Alii πλειστολοχία malunt: quo nomine et altera nominatur herba, xxv. 54. In Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiff. *pitolocia*. In



rantur, pinguius faciunt. Huic contra<sup>p</sup> omnes aculeatos ictus efficax vis,<sup>5</sup> præcipue scorpionum, vesparum, simillimumque, et muris aranei. Quin et trita<sup>q</sup> cum oleo qualibet earum<sup>r</sup> peruncti ante, vel habentes eas non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. Valent et contra<sup>s</sup> venena.<sup>6</sup> Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro:<sup>7</sup> potæ vero<sup>t</sup> decoctæ cum radice sua, leporis marini venena restringunt:<sup>8</sup> et, ut quidam dicunt,<sup>u</sup> si vomatur.

De eisdem mira et alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Ulcera manantia<sup>v</sup> in capite sanant in urina putrefactæ, lichenas et ulcera oris cum melle. Radix decocta,<sup>w</sup> furfures capitis et dentium

*plitolicia*; Gronov. et al. ante Harduin. *aristalthæa*. Ille, *plistolycia*.—5 Ita codd. Harduini, Chiff. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *efficacior vis* Gronov. et al. vett.—6 ‘Corrupte codd. *contra phystim*; alii, *psitim*, *venena*. Merito opinatur eruditus Harduinus emendandum, *contra psimithii venena*. Malvam enim decoctam cum radicibus valere contra epotum psimithium *ψιμιθίου δὲ ποθέντος*, testatur Diosc. II. 163.’ Brotier. *contra presterum venena* cod. Dalec. *contra phystim venena* Chiff.—7 Codd. Dalec. et Vet. ejusdem, *cum anetho*; Chiff. *cum anitro*.—8 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Edd. vero vett. et Gronov. *venena restringunt*; codd. Dalec. *venenum restringunt*; Chiff. *cum radice succo, lep.*

## NOTE

Indice, *plitolicia*. Interpolatores *aristalthæa* hic scripsere, nempe ex Diosc.

<sup>p</sup> *Huic contra*] Hæc Diosc. totidem verbis loc. cit. Theod. Priscianus I. 22. de apum percussibus, vel scorpionum, &c.

<sup>q</sup> *Quin et trita*] Habet hoc a Nicandro in Theriac. p. 7. Descripsit ab eodem etiam Dioscor. II. 144.

<sup>r</sup> *Qualibet earum*] Nempe sylvestrium.

<sup>s</sup> *Valent et contra*] Vide Notas et Emend. num. 33.

<sup>t</sup> *Potæ vero*] Plinius Valer. III. 54. Avicenna tomo II. lib. IV. pag. 201. semen althææ laudat, contra vene-

num leporis marini. Alibi juvare ait et malvæ cauliculos, et althææ folia recens elixata. Caules cum radice, Diosc. *Εἰπωρ*. II. 156. p. 123.

<sup>u</sup> *Et, ut quidam dicunt*] Hos secutus Aëtius Serm. XIII. c. 53. p. 263. de iis qui leporis marini venena sentiunt: ‘His,’ inquit, ‘lac asinum recens multum cum passo assidue præbeatur: aut si hoc non adsit, bubulum, aut malvæ decoctum: indeque confestim vomant,’ &c. Diosc. quoque II. 144.

<sup>v</sup> *Ulceras manantia*] Diosc. II. 144. Et Marcellus Empiricus c. 4. p. 40. ‘Malva erratica cum urina humana, id est, puerili, trita et imposita, val-

mobilitates. Ejus, quæ unum<sup>x</sup> caulem habet, radice circa dentem qui doleat pungunt,<sup>9</sup> donec desinat dolor. Eadem strumas et parotidas panosque, addita hominis saliva, purgat<sup>10</sup> citra vulnus. Semen in vino nigro potum a pituita et nauseis liberat. Radix mammaram<sup>y</sup> vitiiis occurrit, adalligata in lana nigra. Tussim<sup>z</sup> in lacte cocta, et sorbitionis modo sumta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles<sup>11</sup> Sextius Niger<sup>a</sup> dicit. Olympias Thebana, abortivas esse cum adipe anseris: aliqui purgari fœminas, fœliis earum manus plenæ mensura in oleo et vino sumtis. Utique constat parturientes foliis substratis celerius solvi: protinus a partu revocandum,<sup>12 b</sup> ne vulva sequatur. Dant et succum bibendum parturientibus jejunis, in vino decoctæ<sup>13</sup> hemina. Quin et semen adalligant<sup>14</sup> brachio, genitale<sup>c</sup> non continentium. Adeoque eæ Veneri nascuntur, ut semen unicaulis<sup>d</sup> aspersum genitali, fœminarum avidi-



*mar. venenum restinguitur.*—9 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *qui doleat punge* Gronov. et al. vett. *qui dolet punge* cod. Dalec. *qui doleat perunge* Vet. Dalec. *qui doleat pungit* Chiff. Dalecampius conj. *qui doleat pungito.*—10 Chiff. *pungunt.*—11 Cod. Dalec. *utiles.*—12 Vet. Dalec. *solvi, sed protinus a partu revocanda*; al. ap. eundem, *solvi: sed id protinus, &c.*—13 Gronov. *decocta.*—14 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *semen tritum adalligant* edd. vett. et Gronov.—

## NOTÆ

de siccat capitis humores.<sup>7</sup> De capitis ulceribus ibi sermo.

<sup>w</sup> *Radix decocta*] Diosc. loc. cit. Q. Serenus c. 4. p. 127. 'Porrigini depellendæ:' 'Est insensibilis morbus, sed noxia forma Cum caput immensa pexum porrigine ningit, Copia farris uti freudentibus edita saxis: Hanc poterit malvæ radix decocta levare.'

<sup>x</sup> *Ejus, quæ unum*] Plinius Valer. iv. 5. 'Radix unius caulis,' inquit, 'admota denti, pellit dolorem.' Hæc malva major unicaulis Matthioli, de qua superius dictum est.

<sup>y</sup> *Radix mammaram*] Plinius Valer. iv. 5.

<sup>z</sup> *Tussim*] Malvam in cibo commen-

dat pariter ad tussim Celsus iv. 4.

<sup>a</sup> *Sextius Niger*] Et qui Sextium transcribit, etsi eundem in præfatione vituperat, Dioscorides ii. 141. *Κακοστόμαχος δὲ καὶ εὐκόλιος, κ. τ. λ.* Plinius Valer. iv. 5. 'Olympias Thebana abortivas putat esse malvas cum adipe anseris genitali parti subjectas. Sextius Niger et Dioscorides stomacho inutiles arbitratur.'

<sup>b</sup> *Protinus a partu revocandum*] Removendum statim a partu medicamentum.

<sup>c</sup> *Genitale*] Seminis profluvio laborantium. Genitale pro semine accipi monuimus, c. 53.

<sup>d</sup> *Semen unicaulis*] Malvæ majoris

tates augere ad infinitum Xenocrates tradat: itemque tres<sup>15</sup> radices juxta adalligatas: tenesmo et dysentericis utilissime infundi: item sedis<sup>e</sup> vitiis, vel si foveantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus: et insanientibus, quaternis.<sup>16</sup> Decoctæ comitialibus heminae succi. His<sup>17</sup> et calculosis, et inflatione, et torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et sacris ignibus,<sup>f</sup> et ambustis,<sup>g</sup> decocta in oleum<sup>18</sup> folia imponuntur: et ad vulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ<sup>h</sup> nervis prodest, et vesicæ, et intestinorum rosionibus. Vulvas et cibo et infusione<sup>19</sup><sup>i</sup> emollit in oleo: succus decoctæ permeatus<sup>20</sup><sup>j</sup> suaves facit.

Althææ<sup>k</sup> in omnibus supra dictis efficacior radix: præcipue convulsis ruptisque. Cocta in aqua alvum sistit. Ex vi-



15 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *item tres* Gronov. et vulgg.—16 *Vox quaternis* deest in cod. Dalec.—17 *Is* Vet. Dalec. Mox, *aut opisthotono* in eodem Vet.—18 Vet. Dalec. *in oleo*.—19 Vet. Dalec. *et insessione*.—20 ‘Ita codd. Reg. 1. Colb. 2. et Editio princeps. In Colb. 1. et recentioribus edd. *pore meatus*.’ Brotier. *permeatus* etiam Chiffli. *pore meatus* Gronov. et al. vett. *urinae meatus* Vet. Dalec. *decoctæ potus luitus suaves* alii

## NOTÆ

unicaulis, ðe qua dictum est superius. Plinius Valer. IV. 5. de radice malvæ unius caulis: ‘Eadem femori alligata stimulat Venerem.’

<sup>e</sup> *Item sedis*] Dioscor. II. 144.

<sup>f</sup> *Et sacris ignibus*] Althææ hanc vim Dioscorides attribuit, III. 163. quam et ad hæc morborum genera efficaciorē esse reliquis, Plinius ipse mox tradit. Erysipelatis sanandis malvam idem commendat, II. 144.

<sup>g</sup> *Ambustis*] Plinius Valer. III. 36. ‘Ambustis sanandis:’ ‘Malvæ folia ex aqua decoquantur, et ex ea aqua foveantur combusta.’ Diosc. item, II. 144. Theodorus Priscianus I. 17. ‘De ustione calidæ, vel ignis... Malvarum folia elixa, et cum oleo superintrita impones.’

<sup>h</sup> *Succus decoctæ*] Dioscor. II. 144.

Apuleius c. 40. tit. 1. Ad vesicæ dolorem. Et tit. 2. Ad nervorum dolorem.

<sup>i</sup> *Et infusione*] Clysteribus. Alii *insessione* legunt, invitis Mss. Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς μαλακτικὸν ἐγκάθισμα ὑστέρας· εἰς τε ἐνείματα πρὸς δηγμοὺς ἐντέρων καὶ μήτρας καὶ δακτυλοῦ ἀρμόδιον. *Ejus decoctum insessione vulvas emollit: quin et ad intestinorum, vulvæ, sedisque rosiones, comode infunditur.*

<sup>j</sup> *Permeatus* [*pore meatus*] Ita libri editi, cum Colb. 1. At Reg. 1. et Colb. 2. cum Chiffli. *Permeatus*. Urinae credo meatum intelligit: nam vesicæ utiles malvæ caules esse prodicit Diosc. loc. cit. οἱ καυλοὶ κύστεϊ ἀφέλιμοι.

<sup>k</sup> *Althææ*] Plinius Valer. IV. 5.

no albo<sup>1</sup> strumas, et parotidas, et mammaram inflammationes,<sup>21m</sup> et panos in vino<sup>n</sup> folia decocta et illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi citissime medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibusque<sup>22</sup> defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit: et ipsam vulneribus cum melle et resina: item contusis,<sup>23</sup> luxatis, tumentibus, et musculis, nervis, articulis<sup>o</sup> imposuit: et asthmaticis<sup>p</sup> ac dysentericis<sup>24</sup> in vino bibendum dedit. Mirum, aquam<sup>q</sup> radice ea addita<sup>25</sup> addensari sub dio,<sup>26r</sup> atque lactescere. Efficacior autem, quo recentior.

LXXXV. Nec lapathum<sup>a</sup> dissimiles effectus habet. Est autem et sylvestre,<sup>1</sup> b quod alii oxalidem appellant, sapore



ap. Dalec. *ovisque meatus suaves alii ibid.*—21 Chiff. *inflationes*; al. ap. Dalec. *inflammationes tollit.* Mox, Vet. Dalec. *panos in vi. fol. dec. et illita.* Eadem.—22 Vet. Dalec. *siccescentibusque.*—23 Cod. Dalec. *convulsis.* Mox, *tumentibus musculis* Vet. Dalec.—24 Chiff. *ut si. spasticis dysentericis.*—25 Vox *addita* deest in cod. Dalec.—26 Chiff. *sub dio.* Mox, *atque lentescere* Vet. Dalec. Quidam ap. Dalec. *lactescere*, id est, in laticem verti.

CAP. LXXXV. 1 *Est autem sylvestre*, omissa conjunctione, cod. Dalec.—

#### NOTE

<sup>1</sup> *Ex vino albo*] Diosc. III. 163. Ἐψηθεῖσα γὰρ ἐν μελικράτῳ ἢ οἴνῳ . . . ποιεῖ πρὸς τραύματα, παρωτίδας, χοιράδας, ἀποστήματα, μαστοῦς φλεγμῖνοντας, κ. τ. λ.

<sup>m</sup> *Mammaram inflam.*] Mss. *inflationes*, quod fere perinde est: cum ex inflatione inflammatio fere consequi soleat. Theod. Prisciannus in Gynæciis, sive III. 1. 'Mamillas cum tensione tumentes vel dolentes, quod post partum quam maxime mulieribus evenire consuevit, quas ex eo etiam gravis dolor inquietat,' &c. Et mox: 'Si indignatio illa his minime potuerit prohiberi, et lactis aggregatio maximum fervorem locis incuserit,' &c.

<sup>n</sup> *Et panos in vino*] Ita Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 170. Περ-

τικὴ φυμάτων δυσπέπτων, panos difficiliter concoquit, sive discutit.

<sup>o</sup> *Nervis, articulis*] Ad nervos articulosque vulneratos althææ radicem Galenus commendat, κατὰ γέννη, III. 7. p. 729.

<sup>p</sup> *Et asthmaticis*] Mss. Reg. et Colb. *Imposuit, ut supra: spasticis, dysentericis, &c.* De dysentericis, subscribunt Diosc. III. 163. et Galenus de Fac. Simp. Med. VI. 5. p. 170.

<sup>q</sup> *Mirum, aquam*] Dioscor. III. 163. Πήγνυσι δὲ ἢ ῥίζα καὶ ὕδωρ, μιγεῖσα λεῖθα, καὶ συνεξαίθριασθεῖσα. Accipit a Theophrasto Plinius, Histor. IX. 19.

<sup>r</sup> *Sub dio*] Mss. omnes, *sub divo.*

<sup>a</sup> *Nec lapathum*] Hortense videlicet, Dodonæi Lapathum sativum, p. 637. Gallis, *la Patience.*

<sup>b</sup> *Est autem et sylvestre*] Id esse



proximum,<sup>2</sup> foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: nostri vero rumicem,<sup>3</sup> alii lapathum cantherinum,<sup>d</sup> ad strumas<sup>e</sup> cum axungia efficacissimum. Est et alterum genus fere,<sup>f</sup> oxylapathon<sup>g</sup> vocant, sativo idem similis, et acutiora<sup>3</sup> habet folia ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. Sunt qui hydrolapathon<sup>h</sup> tradunt in aqua natum. Est et aliud hippolapathon<sup>i</sup> majus sativo, candidiusque, ac spissius. Sylvestria scorpionum<sup>j</sup> ictibus mendentur, et ferire<sup>4</sup> prohibent habentes. Radix aceto de-

//////////

2 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. sativo proximum Gronov. et al. vett. Mox, Vet. Dalec. Est alterum genus feri.—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. sativo id est, &c. Vet. Dalec. sativo id quidem similis, sed acutiora alii vett. ap. Dalec. sativo item, &c. Gronov. et vulgus.—4 Vet. Dalec. et feriri.—

#### NOTÆ

quod Gallicum vulgus oxalim adhuc imitatione Græca nuncupat, aliqui ozellam, l'Ozeille: alii vinetam: e recentioribus herbariis plerique asseverant: quibus ut assentiatur, vehementer laboro: cum absit ab ozellæ foliis color betæ candidæ: sunt enim e nigro viridia. De hoc genere Diosc. II. 140. Ἔστι δὲ καὶ τέταρτον εἶδος, ὃ ἐνιοὶ ὀξαλίδα, ἢ ἀναξυρίδα, ἢ λάπαθον καλοῦσι.

<sup>c</sup> Nostri vero rumicem] Cum in hortis seritur. Sed et alii rumicem sylvestre lapathum appellarunt: ut Plinius Valer. I. 38.

<sup>d</sup> Lapathum cantherinum] Forte quod cantheriis, hoc est, jumentis, pabulo datur. Sic hordeum cantherinum vocat Columella II. 9. p. 55. 'quod et alia animalia quæ ruri sunt melius quam triticum, et hominem salubrius quam malum triticum pascit.'

<sup>e</sup> Ad strumas] Vide Notas et E-mend. num. 34.

<sup>f</sup> Est et alterum genus fere] Ita libri omnes: nequicquam feri, hoc est, sylvestris, reponere tentante Pintiano. Fere hoc genus alterum recte a Plinio dicitur, quod sit nempe sativo, etiam quam illud quod est proxime

antea memoratum, similis affiniisque: vix ut diversi generis esse putet.

<sup>g</sup> Oxylapathon] Id ei nomen ob acutiora folia datum: ob id officinæ nostrates 'Lapathum acutum' nominant. 'Grandem oxillam' officinæ dicunt: vulgus Parellam, Pareille. Lapathum sylvestre seu Oxylapathon Dodonæi est, p. 637.

<sup>h</sup> Sunt qui hydrolapathon] Hanc hippolapatho congenerem herbam esse nemo diffitebitur, cum aquarum vernacula et ea sit, ambæque paludibus exsiliant: sed oleribus repudiatur. Galenus de Fac. Simp. Medic. lib. VII. pag. 201. Ἴππολάπαθον, ἐν ἔλεσι γεννᾶται.

<sup>i</sup> Est et aliud hippolapathon] A folii amplitudine id nomen sortitur: ἵππος enim in compositione amplitudinem supra modum designat. Hoc genus plerique Rhabarbarum Monachorum nominant, quod ejus radice rhabarbari loco nonnulli utuntur. Sic Anguillara par. 7. p. 110. Pingitur a Dodonæo, p. 637.

<sup>j</sup> Sylvestria scorpionum] Seu semen, seu radix decocta bibatur, Diosc. II. 140.

cocta, si colluatur<sup>5 k</sup> succus, dentibus auxiliatur: si vero bibatur, morbo regio.<sup>1</sup> Semen stomachi<sup>m</sup> inextricabilia vitia sanat. Hippolapathi<sup>n</sup> radices privatim ungues scabros detrahunt. Dysentericos<sup>o</sup> semen duabus drachmis in vino potum<sup>6</sup> liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cœlesti, sanguinem rejicientibus adjecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos pastillos<sup>p</sup> faciunt ex foliis et radice, addito nitro et thure exiguo.<sup>7</sup> In usu aceto diluunt.

LXXXVI. Sed sativum in epiphoris oculorum illinunt frontibus.<sup>1</sup> Radice lichenas<sup>q</sup> et lepras<sup>2</sup> curant. In vino vero<sup>r</sup> decocta, strumas, et parotidas, et calculos: pota

//////////

5 'In Ms. Reg. 2. *colluatur*. Male recentiores editiones, *coletur*. Emendandum fuit, *colluatur*. Sic enim Marcellus Empir. cap. 12. 'Lapathi radix in aceto acerrimo coquitur, atque eo aceto dentes colluuntur, vel foventur.' Plinius Valer. i. 38. 'Agrestis lapathi, quod alii rumicem dicunt, radix... cum aceti cyathis quinque cocta, in ore aceto tento, dolorem dentium tollit.' Brotier. *colluatur* etiam Vet. Dalec.—6 Chiffli. *optimum*.—7 Ita codd. Harduin, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ita quoque Cornarius. *et jure exiguo* Gronov. et al. vett.

CAP. LXXXVI. 1 Vet. Dalec. *fronti et temporibus*.—2 *Radice meliceridas et*

#### NOTÆ

<sup>k</sup> *Radix... si colluatur [coletur]* Si per vas aliquod aut linteolum pauxillatim stillatimque exprimatur. Vide Notas et Emend. num. 35.

<sup>1</sup> *Morbo regio]* Plinius Valer. ii. 59. et Dioscor. loc. cit. Item Africanus in Geopon. xii. 38. p. 357.

<sup>m</sup> *Semen stomachi]* Stomachi tantum fastidia, *ξσην στομάχου*, semine potu depelli Diosc. prodidit, loc. cit.

<sup>n</sup> *Hippolapathi]* Plinius Valer. iv. 8. 'de lapatho:' 'Scabros ungues sine injuria detrahit.' Theod. Priscianus i. 30. 'Scabiosos, veluti elephantiosos, si quis forte ungues habuerit, ... lapathi agrestis radix in aceto cocta et contrita curat.' Et Diosc. ii. 140. *λειχῆνας, ὄνυχας λεπρούς*.

<sup>o</sup> *Dysentericos]* Plinius Valer. loc. cit. et Diosc. *Πίνεται ὠφέλιμως μεθ' ὕδατος ἢ οἴνου πρὸς δυσεντερίας*. Galeenus quoque de Fac. Simp. Medic. lib.

vii. p. 201.

<sup>p</sup> *Pastillos]* Τροχίσκους Græci vocant ab orbiculari forma. Pastilli medicis arida sunt medicamenta, contrita humore non pingui, aut vino vel aceto incocta, quæ a coctione rursus inaruerunt: quæ, cum utendum est, subinde ejusdem generis humore diluuntur, deinde vulneribus illinuntur: non autem imponuntur, ut emplastra. Ita Budæus.

<sup>q</sup> *Radice lichenas]* In Mss. Reg. I. 2. &c. *licherias* male. Sed unde *lichenas* erui sincerius a nobis intelligas, quam ab Hermolao, ceterisque qui sunt deinde subsecuti, *meliceridas*. Impetigines sive lichenas radice lapathi cum aceto decocta ad tertias, sanari ait Marcellus Empir. cap. 19. p. 129.

<sup>r</sup> *In vino vero]* Plinius Valer. iv. 8. et Diosc. ii. 140.

vino<sup>s</sup> et lienes illita, cœliacos<sup>t</sup> æque, et dysentericos, et tenesmos. Ad eademque<sup>t</sup> omnia efficacius jus lapathi: et ructus<sup>+</sup> facit, et urinam ciet, et caliginem oculorum discutit: item pruritus<sup>u</sup> corporis, in solia balnearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat<sup>v</sup> et commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino, sistit alvum: folia solvunt.<sup>w</sup> Adjecit Solon (ne quid omittamus)<sup>z</sup> bulapathon,<sup>x</sup> radicis tantum altitudine differens, et erga dysentericos effectus,<sup>6</sup> potæ ex vino.

LXXXVII. (XXII.) Sinapi, cujus in sativis tria genera diximus,<sup>a</sup> Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime<sup>t</sup> vis feratur, judicavit, quoniam non aliud magis in nares et cerebrum penetret. Ad serpentium<sup>b</sup> ictus et scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum<sup>c</sup> venena

lepras Gronov. et al. ante Harduin.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. semine pota e vino, &c. Cornar. pota vino et lienes, cœliacos Gronov. et al. vett. lienes inlita cœliacos Chiff. —4 Vet. Dalec. quod ructus.—5 Cod. Dalec. solvunt adjecto sale. Neque hic omittimus. Chiff. Solo pro Solon.—6 Cod. Dalec. efficacius. Mox, pro potæ, quod servant codd. Harduini, cum edd. Harduin. et recentt. potum legitur in edd. vett. et Gronov.

CAP. LXXXVII. 1 Vet. Dalec. in sublime.—2<sup>t</sup> Ita bene Editio princeps.

## NOTE

<sup>s</sup> Pota vino] Ita Colb. 1. recte: non pota. Marcellus Empir. c. 27. p. 194.

<sup>t</sup> Herba oxylapathos cum semine suo arida, contrita et ex vino arido pota, magnum incontinentiæ ventris præstat remedium.<sup>7</sup> Plinius Valer. loc. cit. <sup>+</sup> Radices ex aceto coctæ et positæ, duritiem lienis confringunt.<sup>7</sup> Idcirco scilicet et potari Plinius et illini voluit.

<sup>t</sup> Ad eademque] Plinius Valer. ad verbum, IV. 8.

<sup>u</sup> Item pruritus] Ita Diosc. loc. cit. Πράννει δὲ καὶ κνησμὸς τῶν ἀφέψημα αὐτῶν ἐπαντλούμενον, ἢ λούτρῳ μὴ γνύμενον. Radicum decoctum pruritus corporis sedat, vice fotus affusum, aut in solia blia balnearum additum.

<sup>v</sup> Firmat] Ita fere Marcellus Empir. c. 12. p. 92.

<sup>w</sup> Folia solvunt] Lapathi folia pariter alvum solvere, semen vero sistere, scribit Galenus, lib. de theriaca ad Pison. c. 4. p. 935.

<sup>x</sup> Bulapathon] Quod idem cum hippolatho videtur, aut affine certe: nam βοῦς et ἵππος apud Græcos in compositione solam magnitudinem indicant: non similitudinem ullam cum bove, nisi ea forte utraque compositæ vocis parte designetur: ut in βούγλωσσον, et βοκέρως, lingua cornuque bubuli notatur effigies.

<sup>a</sup> Sinapi... tria genera diximus] Lib. XIX. 54.

<sup>b</sup> Ad serpentium] Hæc Plinius Valer. ad verbum, IV. 28.

<sup>c</sup> Fungorum] Plinius Valer. loc. cit. et Diosc. Εἰσπορ. II. 160. p. 124. et in Alexiph. c. 23.

discutit. Contra pituitam<sup>d</sup> tenetur in ore, donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur: ad uvam<sup>e</sup> gargarizatur cum aceto et melle. Stomacho<sup>f</sup> utilissimum contra omnia vitia, pulmonibusque. Excreationes faciles facit in cibosum tum: datur et suspiriosis. Item comitialibus<sup>g</sup> tædiis<sup>2</sup> cum succo cucumerum. Sensus, atque<sup>h</sup> sternutamentis caput purgat, alvum mollit, menstrua et urinam ciet. Hydropicis<sup>i</sup> imponitur, cum fico et cumino<sup>3</sup> tusum ternis partibus. Comitali morbo, et vulvarum<sup>+j</sup> conversione suffocatos<sup>5</sup> excitat odore, aceto mixto: item lethargicos.<sup>k</sup> Adjicitur tordylion.<sup>l</sup> Est autem id semen ex seseli. Et si vehementior<sup>m</sup> somnus lethargi-

//////////

In Mss. Reg. 1. et 2. *comitialibus tædis*. Male emendatum in recentioribus editionibus, *comitialibus tepidum*.<sup>7</sup> Brotier. *comitialibus tepidum* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *imponitur cum fico. cum cumino*.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ternis partibus comitioli*

#### NOTÆ

<sup>d</sup> *Contra pituitam*] Marcellus Empir. c. 5. p. 45. ‘Mellis et sinapis triti æqualiter mixtæ partes tepifunt: et humor multus e capite post longam gargarizationem deducitur.’ Sic Diosc. II. 184. ‘Αποφλεγματίζει διαμσσηθέν, *commanducatum ad pituitam capitis elicendam valet.*

<sup>e</sup> *Ad uvam*] Plinius Valer. I. 43.

<sup>f</sup> *Stomacho*] Marcellus Empir. cap. 20. p. 150.

<sup>g</sup> *Item comitialibus*] Diosc. II. 184. In Mss. non *tepidum*, sed *comitialibus tædis* legitur: unde *tædiis* forsán legendum, ut Pelicerius in Notis Mss. monet.

<sup>h</sup> *Sensus, atque*] Plinius Valer. IV. 28.

<sup>i</sup> *Hydropicis*] Celsus quoque III. 21. et ad hydropises crebrius imponi ventri sinapi jubet, donec cutem erodat. Vide Notas et Emend. num. 36.

<sup>j</sup> *Comitali morbo, et vulvarum*] Diosc. II. 184. ‘Επιληπτικοίς τε βοηθεύει, καὶ ὑστερικῶς πνιγομένης διεγείρει.

<sup>k</sup> *Item lethargicos*] Celsus III. 20.

‘Præcipueque proficit, et ad excitandum hominem, naribus admotum, et ad morbum ipsum depellendum, capiti frontive impositum sinapi.’ Quin et in sopore qui ex vulvæ conversione oritur, sinapi jubet idem, IV. 20. ‘super inum ventrem tertio quoque aut quarto die imponi, donec corpus rubeat.’

<sup>l</sup> *Adjicitur tordylion*] Diosc. III. 63. Τορδύλιον, ἔρισι δὲ σέσελι Κρητικὸν καλοῦσι. Eiusdem nominis fuerit cum ipsa herba semen id quod ex ea prodit. De Cretico seseli sive tordylion, dictum est superius c. 18. Ὀρδύλον a Nicandro dicitur in Theriac. p. 60: Additum a Diosc. articulum, ut Τόρδύλον diceret, a Nicandro neglectum, ait Anguillara par. 5. pag. 91.

<sup>m</sup> *Et si vehementior*] Diosc. II. 184. Καὶ ἐπὶ ληθαργικῶν καταπλάττεται ξηρηθείσης τῆς κεφαλῆς. Quin et lethargicorum capiti deraso illinitur. Plinius Valer. IV. 28. ‘Aiumt et lethargos excitari, si pedes eorum simul tritis sinapi et ficu arida perfricentur.’



cos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores<sup>u</sup> thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, et in quacumque parte corporis<sup>6</sup> ex alto vitia<sup>o</sup> extrahenda sunt, illitum caustica vi emendat, pustulas faciendo. At in magna duritia<sup>7</sup> sine fico impositum: vel si vehementior ustio<sup>8</sup> timeatur, per duplices<sup>p</sup> pannos. Utuntur ad<sup>q</sup> alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriasis,<sup>r</sup> litanicos,<sup>9</sup> opisthotonicos. Inungunt quoque<sup>t</sup> scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. Succusque tribus modis<sup>u</sup> exprimitur in fictili, calescitque in eo Sole modice. Exit et e cauliculo<sup>v</sup> succus lacteus, qui

morbo. Et vulvarum Gronov. et al. vett. Ex vulvarum Vet. Dalec.—5 'Ita bene Mss. Reg. 1. et 2. Comitialis morbus maxime ad homines pertinet, vulvarum conversio ad fœminas. Recte ergo dictum, *suffocatos*. Nec fuit emendandum, *suffocatas*.' Brotier. *suffocatas* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. in quacumque corporis Gronov. et al. vett.—7 Ad magnam duritiem cod. Dalec.—8 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *urigo* edd. vett. et Gronov.—9 'Ita quidem codd. Regg. et Editio princeps. In recentioribus, *lithanicos*. Quid sint litanici incomperitum. Videtur emendandum esse, ut multis placet, *tetanicos*. Tetanum, *le spasme des muscles*, sæpe memorat Plinius, ut et *tetanicos*.' Brotier. *tetanicos*

## NOTE

<sup>u</sup> *Veteres dolores*] Et hic quoque ficos admisceri vult Dioscor. loc. cit. *Μιγὲν δὲ σύκοις, καὶ ἐπιτεθὲν ἄχρι φοινίξεως, ἀρμόζει ἰσχυιάδας, σπληήνας, καὶ καθόλου εἰς πᾶν χρόνιον ἔλγημα.* Plinius quoque tacite ficum subintelligit hic adhibendam: cum proxime sequatur, 'At in magna duritia sine fico.' Mss. omnes paulo post *ustio*, non, ut editi, *urigo*, exhibent.

<sup>o</sup> *Ex alto vitia*] Cum ex alto in summam cutem evocare humores animus est, translato scilicet in extimam partem morbo interius latente: *Ἦπου μετάγειν τι ἐκ τοῦ βάθους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν βουλόμεθα, τῷ τῆς ἑτεροπαθείας λόγῳ.* Diosc. II. 184. Hanc curationem Medici sinapismum vocant: cujus vis hujusmodi est, ut, quemadmodum Cælius Aurel. loquitur, II. I. 'corpus valeat populare lacessendo,'

hoc est, pusulas facere.

<sup>p</sup> *Per duplices*] Supra, 'vel per duplicatum pannum.'

<sup>q</sup> *Utuntur ad*] Diosc. loc. cit.

<sup>r</sup> *Phthiriasis*] Q. Serenus c. 6. de phthiriasi arcenda, p. 128. 'Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi.'

<sup>s</sup> *Litanicos* [*lithanicos*] Ita libri omnes. Alii *tetanicos*: ego *lichenas* malim.

<sup>t</sup> *Inungunt quoque*] Dioscorides II. 184.

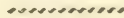
<sup>u</sup> *Succusque tribus modis*] E semine, radice, cauliculo. De succo eo, qui debet in fictili a Sole calescere, Diosc. loc. cit.

<sup>v</sup> *Exit et e cauliculo*] Plinius Valer. ad verbum, IV. 28. 'Est et alius succus qui caule colligitur: hic cum expressus fuerit, lacteam facit guttam, utilem dentibus, si in dolore illinitur.'

ita<sup>10</sup> cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix<sup>v</sup> cum immaduere musto, conteruntur, manusque plenæ mensura sorbentur ad firmandas<sup>11</sup> fauces, stomachum, oculos, caput, sensusque omnes: mulierum etiam lassitudines, saluberrimæ<sup>12</sup> x genere medicinæ. Calculos quoque discutit potum in aceto.<sup>13</sup> Illinitur et livoribus<sup>y</sup> sugillatisque cum melle et adipe anserino, aut cera Cypria. Fit et oleum<sup>z</sup> ex eo semine<sup>14</sup> madefacto in oleo expressoque, quo utuntur ad nervorum rigores, lumborumque et coxendicum perfrictiones.

LXXXVIII. Sinapis naturam effectusque eosdem habere traditur adarca, inter sylvas tacta,<sup>a</sup> in cortice calamorum sub ipsa coma nascens.

LXXXIX. Marrubium<sup>b</sup> plerique inter primas herbas commendavere, quod Græci prasion vocant, alii linostrophon, nonnulli philopæda, aut philochares, notius quam ut indicandum sit. Hujus folia semenque contrita prosunt contra serpentes,<sup>c</sup> pectorum et lateris dolores, tussim<sup>d</sup> ve-



etiam margo edd. Dalec.—10 *Caligantes oca. succo cum melle, qui tribus modis (sub. 'seminis')* exprimitur, et in fictili deinde Sole modice crassescit. Exit et e caul. suc. lactescens, qui ita partim ex Manusc. partim e conjectura. Manusc. habent, oculos melle, succoque tribus modis, &c. deinde, succus latens ei ne cui ita, &c. Dalec. calescitque eo in Sole Gronov. et al. vett.—11 Chiff. ad confirmandas.—12 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. saluberrimo Gronov. et vulgg.—13 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ex aceto Gronov. et al. vett.—14 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ex semine Gronov. et al. vett.

#### NOTÆ

\* *Semen ac radix*] Plinius Valer. loc. cit. totidem verbis.

x *Saluberrimæ*] Sic Mss. omnes.

y *Illinitur et livoribus*] Iisdem verbis Plinius Valer. III. 47.

z *Fit et oleum*] Plinius Valer. ad verbum, IV. 28.

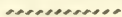
a *Adarca, inter sylvas tacta*] Hoc est, lib. XVI. quo sylvestrium arborum naturæ pertractantur, obiter indicata ibi, c. 66. in arundinum tractatione, circa quas adarca nascitur.

b *Marrubium*] Diosc. in Nothis, p. 457. Πράσιον οἱ δὲ εὐπατώριον, οἱ δὲ φιλοχαρὲς . . . Ῥωμαῖοι μαβρόβιον. Nostri, du Marrube.

c *Contra serpentes*] Et sane in theriacæ compositionem asciscitur marrubium virens, ab Andromacho apud Galen. de theriaca ad Pison. I. 7. pag. 939.

d *Lateris dolores, tussim*] Sic Diosc. III. 119. Apuleius cap. 45. tit. 1. 'ad tussim gravem:' 'Herbam marru-

terem. Et iis qui sanguinem<sup>e</sup> rejecerint,<sup>f</sup> eximie utile, scopis ejus<sup>f</sup> cum panico aqua decoctis, ut asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis<sup>g</sup> cum adipe. Sunt qui viridis semen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei et salis, sorberi jejunis<sup>h</sup> ad tussim jubeant. Alii nihil comparant<sup>h</sup> in eadem causa marrubii et fœniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisque ad sextarios duos, tum addito<sup>i</sup> mellis sextario, rursus decocto<sup>+</sup> ad sextarios duos, si cochlearii mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Et virilium vitiis<sup>i</sup> tusum cum melle mire prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, convulsis, spasticis nervis<sup>j</sup> salutare. Potum album solvit cum sale et aceto. Item menstrua<sup>k</sup> et secundas mulierum. Arida farina<sup>l</sup> cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrænas, et pterygia.<sup>m</sup> Suc-



CAP. LXXXIX. 1 Cod. Dalec. *rejiciunt*.—2 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier*. Ita quoque codd. Dalec. et Chiff. *sorbere jejunos* Gronov. et al. vet. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum addito* Gronov. et vulgg.—4 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' *Brotier*. *rursus decocta* Gro-

## NOTE

hium decoques ex aqua, et dabis bibere eis qui graviter tussiunt: mire sanat.' Et Q. Serenus c. 35. p. 148. Prævit omnibus Celsus IV. 4. qui ad tussim veterem jubet 'porri vel marrubii succum assumi.'

<sup>e</sup> *Et iis qui sanguinem*] Plinius Valer. I. 64. 'Ad excreationem cruentam . . . Marrubii quoque scopæ cum pane (ex Plinio nostro scribe, *cum panico*) decoquantur: æque ex aqua bibuntur.' Marcellus Empir. c. 16. p. 119. 'Marrubii viridis fasciculum, et ambrosiæ fasciculum . . . postea decoque ad crassitudinem mellis: ex eo uteris jejunis . . . ad sanguinis rejectionem sedandam et stomachum confirmandum.'

<sup>f</sup> *Scopis ejus*] Manualibus fasciculis.

<sup>g</sup> *Inponitur strumis*] Marcellus Empir. c. 15. p. 109. Apuleius c. 45. tit.

8. 'Ad omnem durtiam: 'Herba marrubium tusa cum axungia, et imposita, mire sanat.'

<sup>h</sup> *Alii nihil comparant*] Ita fere Marcellus Empir. c. 16. p. 116. et 117.

<sup>i</sup> *Et virilium vitiis*] Ulceribus soridis genitalium. Diosc. III. 119.

<sup>j</sup> *Spasticis nervis*] Contractis ac rigentibus. Apuleius c. 45. tit. 9. 'Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, et nervorum habuerit dolorem et spasmus: 'Herbæ marrubii succo cum oleo rosaceo permixto perunges eum: sine mora sanabitur.'

<sup>k</sup> *Item menstrua*] Diosc. loc. cit. et Q. Serenus cap. 35. pag. 148. ex edit. Pithœi.

<sup>l</sup> *Arida farina*] Diosc. loc. cit.

<sup>m</sup> *Et pterygia*] Celsus VI. 19. 'In digitis recedere ab ungue caruncula

cus vero<sup>n</sup> auriculis, et naribus, et morbo regio, minuendæ-que bili cum melle prodest. Item contra venena<sup>o</sup> inter pauca potens. Ipsa herba<sup>p</sup> stomachum et excreationes pectoris purgat, cum iride et melle. Urinam<sup>s</sup> ciet: cavenda tamen<sup>q</sup> exulceratæ vesicæ, et renum vitiis. Dicitur succus<sup>r</sup> et claritatem<sup>6</sup> oculorum adjuvare. Castor marrubii duo genera<sup>s</sup> tradit: nigrum, et, quod magis probat, candidum. In ovum inane<sup>t</sup> succum addit is, ipsumque



nov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et excreationes pectoris purgat. Cum iride et melle urinam* Gronov. et al. vett.—6 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et re-

## NOTÆ

cum magno dolore consuevit: *περύγιον* Græci appellant.' Sunt ab his diversa *περύγια τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, unguis in oculis orientes*: de quibus idem Celsus VII. 7. 'Unguis vero, quod *περύγιον* Græci vocant, est membranula nervosa, oriens ab angulo, quæ nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius a narium, interdum etiam a temporum parte nascitur,' &c. De priore *περυγίου* genere, *τοῦ ἐν δακτύλοις*, hic locus accipiendus est. Concinit Plinio Diosc. III. 119.

<sup>n</sup> *Succus vero*] Diosc. loc. cit. Galenus quoque, de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 221.

<sup>o</sup> *Item contra venena*] Contra aconita, Nicander in Alexiph. p. 130. Diosc. *Ἐδορ.* II. 137. p. 120. Apuleius cap. 45. tit. 'Contra venenum, si quis sumsit:' 'Herbæ marrubii succum dabis ex vino vetere,' &c.

<sup>p</sup> *Ipsa herba*] Vide Notas et Emend. num. 37. Et Apuleium adi, cap. 45. tit. 2. 'Ad stomachi dolorem:' 'Herbæ marrubii succus potus,' &c.

<sup>q</sup> *Cavenda tamen*] Dioscor. III. 119. *Κύσται μέντοι καὶ νεφροῖς ἄθετεῖ.*

<sup>r</sup> *Dicitur succus*] Cum vino scilicet ac melle inunctus. Diosc. loc. cit. et

Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 221. Oleo quoque in quo marrubii folia maduerint, Theod. Priscianus I. 10. 'de oculorum causis.'

<sup>s</sup> *Castor marrubii duo genera*] Hoc etiam Diosc. I. c. hoc et ante Dioscoridem Theophr. Hist. VI. 2. hoc alii faciunt. *Πράσιον* candicans a Diosc. describitur III. 119. *Μέλαν πράσιον*, quod *nigrum* est Castoris *marrubium*, *βαλλώτη* etiam Græce dicebatur: de qua Diosc. idem, lib. cit. cap. 117. *Βαλλώτη, οἱ δὲ μέλαν πράσιον καλοῦσι.* Nigri marrubii formam ac vires persequitur uberius paulo Plinius XXVII. 30. Hujus iconem Dodonæus exhibet, pag. 90. Candidi, Matthiolus in lib. III. Diosc. pag. 828. Utrumque in horto Regio vidimus.

<sup>t</sup> *In ovum inane*] Marcellus Empir. hoc medicamentum ita digerit, cap. 17. pag. 125. 'Ovum incoctum in calicem defunditur, et testa ejus succo marrubii impletur, et in ipsum calicem defunditur, et mellis optimi despumati tantundem: omnia hæc in se permiscuntur, ac tepefacta hauriuntur: miro modo vomicas rumpunt, et ad sanitatem laborantem stomachum perducunt.'



ovum infundit melle æquis portionibus, tepefactum : vomicas rumpere, purgare, persanare promittens : illitis etiam <sup>u</sup> vulneribus a cane factis tuso <sup>7</sup> cum axungia veteri.

xc. Serpyllum a serpendo <sup>a</sup> putant dictum. Quod in sylvestri <sup>b</sup> evenit, in petris maxime. Sativum non serpit, <sup>c</sup> sed ad palmæ <sup>1 d</sup> altitudinem increscit. Pinguius voluntarium, <sup>e</sup> et candidioribus foliis ramisque, adversus serpentes <sup>f</sup> efficax, maxime cenchrin, <sup>g</sup> et scolopendras terrestres ac marinas, et scorpiones, decoctis ex vino <sup>2</sup> ramis foliisque. Fugat et odore <sup>h</sup> omnes, si uratur. <sup>3</sup> Et contra marinorum <sup>i</sup> venena præcipue valet. Capitis doloribus <sup>j</sup> decoctum in

//////////

centt. *succus claritatem* Gronov. et vulgg.—7 Vet. Dalec. *ipsumque infuso melle, &c. persanare promittit : illinit etiam vulnera a cane facta tuso.* Chiff. *tusum cum ax. vetere.*

CAP. XC. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *palmi* Gronov. et al. vett.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et re-

#### NOTÆ

<sup>u</sup> *Illitis etiam*] Ad verbum hæc Plinius Valer. III. 51.

<sup>a</sup> *Serpyllum a serpendo*] Et Græce ἔρπυλλος ἀπὸ τοῦ ἔρπειν, inquit Diosc. III. 46. quoniam radicatur, quacumque sui parte terram attingit.

<sup>b</sup> *Quod in sylvestri*] Est illud serpyllum vulgare repens, quod Clusio pingitur, Hist. Rarior. Plant. lib. III. pag. 359. visum a nobis in horto Regio.

<sup>c</sup> *Sativum non serpit*] Ut Theophrasti Hist. VI. 7. sic etiam Plinii sativum serpyllum, sive hortense, non aliud est quam sylvestre Dioscoridis in hortis satum, uti ante nos Matthioli, etsi paulo obscurius, animadvertit, in lib. III. Diosc. p. 725. Ut intelligas temere Dalecampium Censoriam animadversionem hoc loco in Plinium distrinxisse, perinde ac si sativi sylvestrisque serpylli formam imprudenter miscuerit.

<sup>d</sup> *Sed ad palmæ*] Ita recte Colb. 2. non *palmi*, ut editi : vel *palmum*, ut

alii Mss.

<sup>e</sup> *Pinguius voluntarium*] Illud ipsum, quod in hortis seritur, cum sponte provenit : quamobrem sylvestre, ut diximus, a Diosc. appellatur.

<sup>f</sup> *Adversus serpentes*] Diosc. III. 46. Καὶ πρὸς ἔρπετὰ πινόμενός τε καὶ καταπλασόμενος.

<sup>g</sup> *Maxime cenchrin*] Genus id serpentis est, quod et κερχιδιον Diosc. in Theriac. nominat, cap. 32. Pluribus hunc maculis variatam tingere alvum Lucanus docet, IX. 713. quæ quoniam *militi* seminibus similes sunt, quam frugem Græci κέγχρον vocant, nomen hoc serpenti fecerunt.

<sup>h</sup> *Fugat et odore*] Plinius Valer. IV. 38.

<sup>i</sup> *Et contra marinorum*] Leporis marini, draconis, pastinacæ.

<sup>j</sup> *Capitis doloribus*] Diosc. III. 46. Plinius Valer. loc. cit. et Apuleius cap. 99. tit. 1. ambo iisdem verbis. Scribonius Largus Compos. Medic. cap. 1. Ad capitis dolorem.

aceto illinitur temporibus ac fronti cum rosacco. Item phreneticis,<sup>k</sup> lethargicis: contra tormina,<sup>l</sup> et urinæ difficultates,<sup>4</sup> anginas, vomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur et ad jocinerum desideria.<sup>5 m</sup> Folia obolis<sup>n</sup> quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas<sup>o</sup> excreta teritur in cyathis duobus aceti et mellis.

XCI. Sisymbrium<sup>p</sup> sylvestre a quibusdam thymbræum<sup>1</sup> appellatum, pedali non amplius altitudine. Quod in riguis<sup>q</sup> nascitur, simile nasturtio<sup>r</sup> est. Utrumque efficax<sup>s</sup> adversus aculeata animalia, ut crabrones et similia. Quod in sicco<sup>t</sup> ortum, odoratum est, et inseritur coronis, angustiore



cent. *decoctis vino* Gronov. et al. vett.—3 Chiff. *uretur*.—4 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *difficultatem* Gronov. et vulgg.—5 Chiff. *desiderium*; Vet. Dalec. *dolores*; margo edd. Dalec. et Gronov. *ardores*, *phlegmonas*, e Diosc.

CAP. XCI. I Margo edd. Dalec. et Gronov. *serpyllum*, e Diosc.—2 Ita

#### NOTÆ

<sup>k</sup> *Item phreneticis*] Diosc. loc. cit.

<sup>l</sup> *Contra tormina*] Diosc. et Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. 'Serpyllum ad pondus victoriati argentei tritum bene valenti ex vino, febriculento ex aqua potui datum, omnes ventris dolores sedat.'

<sup>m</sup> *Ad jocinerum desideria*] Ad ea omnia quæ jecur desiderat, quæ opus habet. Sic oris desideria dicit idem xxii. 50. Thoracis præcordiorumque desideria, xxvii. 109. Corporum desideria superius, xi. 111. Ad jocineris inflammationes prodesse serpyllum scribit Dioscorides, loc. cit.

<sup>n</sup> *Folia obolis*] Plinius Valer. iv. 38.

<sup>o</sup> *Ad cruentas*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>p</sup> *Sisymbrium*] A quibusdam serpyllum sylvestre appellatum, inquit Diosc. ii. 155. Σισύμβριον, οἱ δὲ ἔρπυλλον ἄγριον καλοῦσιν. Theophrastum, credo, indicat, qui Hist. vi. 7.

ἔρπυλλον ἄγριον in montibus ait θυμβρώδη nasci, *thymbræ similem*: atque inde thymbræi appellatio sisymbrio indita. Sisymbrium est hortense Matthioli in Diosc. lib. ii. pag. 485.

<sup>q</sup> *Quod in riguis*] Hoc sisymbrium Dioscoridis alterum, ii. 156. Σισύμβριον ἕτερον . . . ἐνυδρὸς ἐστὶ πῶα. Prius enim in culto solo oritur, ἐν χέρσοις φύεται. Aquaticum a Dodonæo pingitur, pag. 97. idem sisymbrium sylvestre Matthioli in Diosc. lib. ii. pag. 486. *Mente sauvage*, quoniam sylvestris mentæ genus est.

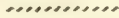
<sup>r</sup> *Simile nasturtio*] Nasturtium gustu representat, atque idcirco cardaminem vocant, inquit Diosc. ii. 156. Καρδαμίνην ἔνιοι λέγουσι, διὰ τὸ λοικέαι καρδάμω τὴν γεῦσιν.

<sup>s</sup> *Utrumque efficax*] Hoc de solo priore, quod in sicco nascitur, Dioscorides prodidit, qui concisæ nimium brevitati studens multa prætermisit.

<sup>t</sup> *Quod in sicco*] Hortense Matthioli sisymbrium, ut diximus; quod, quem-

folio.<sup>u</sup> Sedant utraque<sup>v</sup> capitis dolorem: item epiphoras, ut Philinus tradit.<sup>2</sup> Alii panem addunt: alii per se decoquant in vino. Sanat<sup>w</sup> et epinyctidas, cutisque vitia in facie mulierum, intra quartum diem noctibus impositum, diebusque detractum. Vomitiones,<sup>x</sup> singultus, tormina, stomachi dissolutiones cohibet, sive in cibo sumtum, sive succo potum. Non edendum gravidis, nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum ejicit. Movet urinam<sup>y</sup> cum vino potum: sylvestre<sup>z</sup> et calculos.<sup>3</sup> Quos vigilare<sup>a</sup> opus sit, excitat infusum capiti cum aceto.

XCH. Lini semen cum aliis quidem in usu est: et per se<sup>b</sup> mulierum cutis vitia<sup>c</sup> emendat in facie. Oculorum aciem succo adjuvat. Epiphoras<sup>d</sup> cum thure et aqua, aut cum myrrha ac vino sedat: parotidas<sup>e</sup> cum melle, aut adipe,<sup>f</sup> aut



codd. Harduini, cum edd. Harduin. et recentt. 'Epiphoras, ut Philin. tradit Vet. epiph. ut Plinius tradit Chiffli. corrupta, sed ex qua lectione illa Veteris confirmetur.' Dalec. ut Philinus tradit desunt in edd. vett. et Gronov.—<sup>3</sup> Vet. Dalec. ejicit calculos.

CAP. XCH. 1 Ita Gronov. al. vett. Harduin. 1. et Bipont. cum melle,

#### NOTÆ

admodum Diosc. ait, loc. cit. foliis latoribus est, quam menta hortensis, ordioratius idem, et coronis inseritur.

<sup>u</sup> Angustiore folio] Quam quod in riguis nascitur.

<sup>v</sup> Sedant utraque] Hoc de solo priore rursus Diosc. II. 155. sed negligentius, ut opinor: τὰ δὲ φύλλα ἐπιπλάσσεται πρὸς κεφαλαλίαν κατὰ τῶν κροτάφων καὶ τοῦ μετώπου.

<sup>w</sup> Sanat] Hoc vero de solo posteriore, sive aquatico, Diosc. II. 156. Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ φακοὺς καὶ ἐφῆλις καταπλάσθέντα δι' ἄλλης τῆς νυκτὸς, ἔωθεν δὲ ἀποκλυσθέν.

<sup>x</sup> Vomitiones] Hæc de priore pariter, quod in sicco oritur, Diosc. II. 155. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 229.

<sup>y</sup> Movet urinam] Hoc de utroque etiam Diosc. prodit, II. 155. et 156.

Marcellus item Empir. cap. 26. pag. 180. et Apuleius cap. 105. tit. 1. 'Ad vesicæ dolorem, et stranguriam: Herbae sisymbrii contriti exceptos succos unciis duabus . . . ex vino potui dato,' &c.

<sup>z</sup> Sylvestre] Illud sylvestre, quod in sicco oritur. Diosc. II. 155.

<sup>a</sup> Quos vigilare] Somnolentos, veterinosos, lethargicos.

<sup>b</sup> Et per se] Sine ulla admixtione rei enjuseumque: quo sensu 'per se' usurpatur a Scribonio Largo Compos. 2. 10. 19. 23. 189. Etiam et Compos. 108. 'Vomitus per se factus,' id est, sponte.

<sup>c</sup> Cutis vitia] Ἐφήλεις etiam, hoc est, vitia cutis in facie ab insolatione. Diosc. II. 125.

<sup>d</sup> Epiphoras] Omnem inflammationem. Diosc. loc. cit.

<sup>e</sup> Parotidas] Iisdem verbis Plinius

cera: stomachi solutiones<sup>2</sup> inspersum polentæ modo: anginas in aqua<sup>f</sup> et oleo decoctum, et cum aneso<sup>3</sup> illitum. Torretur, ut alvum sistat. Cæliacis,<sup>g</sup> et dysentericis imponitur ex aceto. Ad jocineris dolores estur cum uva passa. Ad phthisin<sup>h</sup> utilissime e semine fiunt ecligmata. Musculorum, nervorum, articularum, cervicum<sup>4</sup> duritias,<sup>i</sup> cerebri membranas<sup>j</sup> mitigat farina seminis, nitro aut sale aut cinere additis. Eadem cum fico idem<sup>5</sup> concoquit ac maturat. Cum radice vero<sup>k</sup> cucumeris sylvestris extrahit quæcumque corpori inhæreant.<sup>l</sup> Sic et fracta<sup>6m</sup> ossa. Serpere ulcus in vino decocta<sup>n</sup> prohibet, eruptiones pitui-

//////////

*adipe* Harduin. 2. 3. Miller. et Franz.—2 Dalec. *dissolutiones*, ut paulo ante.—3 ‘Forte emendandum, *anetho*. Sic enim ad hunc morbum habent Marcellus Empiric. c. 15. et Plinius Valer. i. 52. *Brotier*. Vide ad c. 94. n. 2.—4 Vet. Dalec. *cervicis*.—5 Vet. Dalec. *totidem*; cod. Dalec. *et idem*; Dalecampius, *item*.—6 *Sic effracta* Chiffi.—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum

#### NOTÆ

Valer. i. 13. At pro melle lixivium Dioscorides adhibet, loc. cit. *σὺν κορία*.

<sup>f</sup> *Anginas in aqua*] Vide Notas et Emend. num. 38.

<sup>g</sup> *Cæliacis*] Diosc. ii. 125.

<sup>h</sup> *Ad phthisin*] Plinius Valer. i. 63. Quid sit phthisis, ex Celso disces, iii. 22. ‘Tertia est,’ inquit, ‘longeque periculosissima species tabis, quam Græci *φθίσις* nominaverunt. Oritur fere a capite: inde in pulmonem destillat: huic exulceratio accidit: ex hac febricula levis fit: quæ etiam cum quievit, tamen et repetit. Frequens tussis est, pus excreatur, interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum est, si in ignem impositum est, mali odoris est.’ Educi ea quæ pectori intus hærent, eo ecligmate etiam Diosc. affirmat, loc. cit. Et Theod. Priscianus ii. 2. 10. de empyicis: ‘Ecligmate utor, quod ex lini semine friso, cum nucleis et melle despumato conficitur.’

<sup>i</sup> *Cervicum duritius*] Rigorem. Mar-

cellus Empir. cap. 18. pag. 127. ‘Farina lini seminis addito nitro ex vino calido, in modum malagmatis temperatur, et imponitur: cervicum dolori statim medetur.’

<sup>j</sup> *Cerebri membranas*] Inflammatas. Inde est quod ad dolores capitis puerorum lini semen tritum ex aqua commendat Marcellus Empir. cap. 1. pag. 88. Et phreneticorum, quibus ‘jugis insomnietas est ex meningis tensione, succo lini seminis irrigari articulos’ præcipit Theod. Priscianus ii. 1. 2.

<sup>k</sup> *Cum radice vero*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. et Plinius Valer. iii. 49.

<sup>l</sup> *Quæcumque corpori inhæreant*] A-culeos, spicula.

<sup>m</sup> *Sic et fracta*] Mss. Reg. Colb. Chiffi. *sic effracta*.

<sup>n</sup> *Serpere ulcus in vino decocta*] Plinius Valer. iii. 22. pariter *in vino decocta*. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. ‘ex melle apposita.’



tæ<sup>o</sup> cum melle. Emendat unguēs scabros cum pari modo nasturtii: <sup>p</sup> testium<sup>7</sup> vitia<sup>q</sup> et ramices cum resina et myrrha:<sup>8</sup> et gangrænas ex aqua. Stomachi dolores<sup>r</sup> cum fœno Græco sextariis utriusque decoctis in aqua mulsa. Intestinorum et thoracis pernicioſa vitia, clystere in oleo, aut melle.<sup>9</sup>

XCHII. Blitum iners<sup>s</sup> videtur ac sine sapore, aut acrimonia ulla. Unde convitium<sup>t</sup> fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho<sup>u</sup> inutile est. Ventrem adeo<sup>v</sup> turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen<sup>w</sup> adversus scorpiones potum e vino prodesse, et clavis pedum illini: item lienibus, et temporum dolori,<sup>x</sup> ex oleo. Hippocrates menstrua sisti<sup>y</sup> eo cibo putat.

//////////

edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. et testium Gronov. et al. ante Harduin.—8 Gronov. et al. vett. *murrha*.—9 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *oleo et melle* Gronov. et vulgg. CAP. XCHII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cieri*, ex Hipp. de Diæt. lib. II. ita quoque Chiffi.

#### NOTE

<sup>o</sup> *Eruptiones pituitæ*] Marcellus Empir. et Plinius Valer. loc. cit.

<sup>p</sup> *Cum pari modo nasturtii*] Adjicit Diosc. II. 125. et parem etiam mellis mensuram.

<sup>q</sup> *Testium vitia*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 228. ‘Farina lini seminis, cum resina et myrrha pari pondere permixta, et imposita testiculis, dolori ac tumori eorum subvenit.’ Sic etiam Plinius Valer. II. 42. Adde et Theod. Priscianum I. 25. ‘ad veteri dolores.’

<sup>r</sup> *Stomachi dolores*] Plinius Valer. iisdem verbis, II. 15.

<sup>s</sup> *Blitum iners*] Ad verbum hæc Plinius Valer. IV. 9. Gallis, *Blettes*, ou *Bettes*. Iconem apud Lobelium vide, in Observat. pag. 125. In Narbonensi Gallia *Targon* vocant, inquit Ruellius lib. II. pag. 356.

<sup>t</sup> *Unde convitium*] Plautus in Trucul. IV. 4. ‘Blitea et lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.’ Viles, abjectas, fatuasque

mulieres *βλιτάδας* antiqui vocabant. Suidas: *βλιτάδας οἱ παλαιοὶ τὰς εὐτελεῖς γυναῖκας ἔλεγον*. Quod nomen adhuc in nostrum vulgus manavit, socordes ignavosque homines *Beliteros* Græca imitatione nominans, inquit Ruellius lib. I. pag. 75. Festus: ‘Blitum, genus oleris a saporis stupore appellatum esse ex Græco putatur, quod ab his *βλᾶξ* dicatur stupidus.’ At Græcis quoque *βλίτον* est. Hesych. *βλίτον, λαχάνου εἶδος*. Schol. Aristoph. *βλίτον μωρὸν εἶναι δοκεῖ λάχανον*. *Blitum videtur olus esse insipidum*.

<sup>u</sup> *Stomacho*] Tamen bonam alvum facere Diosc. vere dixit, II. 143.

<sup>v</sup> *Ventrem adeo*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. IV. 9.

<sup>w</sup> *Dicitur tamen*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>x</sup> *Temporum dolori*] Sic Apollonius apud Galenum *κατὰ τόπους*, II. I. p. 368. *βλίτον τρίψας σὺν ἐλαίῳ διείς, χρῶν*.

<sup>y</sup> *Hippocrates menstrua sisti*] Ita li-

XCIV. (XXIII.) Meum<sup>1 a</sup> in Italia non nisi a medicis scribitur, et iis admodum paucis. Duo genera ejus. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inventum, hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, foliis aneso<sup>2 b</sup> simile, et caule aliquando bicubitali,<sup>3 c</sup> radicibus multis, obliquis, nigris,<sup>4 d</sup> quibusdam altissimis: Minus rufum, quam illud alterum.<sup>e</sup> Ciet urinam<sup>f</sup> in aqua potum, radice trita vel decocta. Inflationes<sup>5</sup> stomachi mire discutit.<sup>g</sup> Item tormina, et vesicæ<sup>h</sup> vitia: vulvarumque articulis<sup>i</sup> cum melle, infantibus<sup>6 j</sup> cum apio illitum imo ventri urinas movet.



CAP. XCIV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. et recentt. Meon cod. Dalec. Meu Gronov. et vulgg.—2 Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. aniso; margo edd. Dalec. et Gronov. anetho, e Diosc. et sic Vet. Dalec. Vide ad c. 92. n. 3.—3 Chiffi. bipedali.—4 'Ita bene Editio princeps.' Brotier. multis oblongis, nigris cod. Dalec. multis et obnigris edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—5 Vet. Dalec. potum. Radice tr. vel decocta inflationes.—6 'Vet. art. cum

## NOTÆ

bri omnes. Et Plinius quoque Valer. iv. 9. 'Hippocrate,' inquit, 'præcipiente ad sistenda omnia menstrua fæminarum in cibo dandum.' Hippocrates sane de diætâ, II. 26. Βλητρον θερμόν, οὐ διαχωρητικόν. Blitum calidum est, non movens alvum.

<sup>a</sup> Meum] Diosc. I. 3. Μηρον τὸ καλούμενον Ἀθαμαντικὸν γεννᾶται πλείστον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ. Galeno de Antidotis I. 7. p. 878. Μέλιον Ἀθαμαντικόν. Vidimus in horto Regio, quale depingitur a Dodonæo, p. 302. Meum in Italia reperiri, et in Calabria quidem ab incolis Imperatrice appellari, in montibus Nursinis Spicura, alibi aliter, scribit Anguillara de Simp. par. I. p. 20. Etiam et in Gallia obvium. Describitur a Charasio in Pharmac. p. 134. Nostris officinis, inquit Ruellius lib. II. pag. 284. anethum sylvestre hodie vocatur, quod anethum plane videatur imitari foliis, et umbella, et caule: unde quidam herbarii tortuosum anethum appella-

verunt.

<sup>b</sup> Foliis aneso] Vide Notas et E-mend. num. 39.

<sup>c</sup> Bicubitali] Sic Diosc. I. 3. Δίπηχὺ που ἀναβαΐνον. Sic Oribasii interpres lib. XI. fol. 206. Sic rerum ipsa natura postulare videtur. Tamen Mss. omnes, Reg. Colb. Chiffi. bipedali.

<sup>d</sup> Obliquis, nigris [et obnigris] In Mss. Reg. Colb. &c. obolis, nigris. Forte, oblongis, nigris. Diosc. μακράϊς. Oribasii interpres, longis.

<sup>e</sup> Quam illud alterum] In Italia natum.—'Quam illud] Quam Athamanticum.' Ed. sec.

<sup>f</sup> Ciet urinam] Dioscor. loc. cit. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 209.

<sup>g</sup> Inflationes... discutit] Diosc. loc. cit. Galenus quoque loc. cit. sed hanc exceptionem iste adjicit, quod simul caput lædat: si tamen largius bibatur, inquit Diosc.

<sup>h</sup> Et vesicæ] Diosc. loc. cit.

<sup>i</sup> Vulvarumque articulis] Subintel-

xcv. Fœniculum<sup>k</sup> nobilitavere serpentes gustatu, ut diximus,<sup>1</sup> senectam exuendo, oculorumque aciem succo ejus reficiendo: unde intellectum<sup>m</sup> est, hominum quoque caliginem præcipue eo levari.<sup>1</sup> Colligitur hic caule turgescente,<sup>n</sup> et in Sole<sup>2</sup> siccatur, inungiturque ex melle. Ubique hoc est. Laudatissimus<sup>o</sup> in Iberia<sup>3</sup> e lacrymis fit, et e semine recenti.<sup>4</sup> Fit et e radicibus<sup>6</sup> prima germinatione incisus.

xcvi. Est et in hoc genere sylvestre, quod alii hippomarathon, alii myrsineum<sup>1 a</sup> vocant, foliis majoribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine,<sup>2</sup> radice

//////////

melle prodest. Infantibus; alii vett. articulis dolentibus prodest: thoracis item fluxionibus cum melle. Infantibus.<sup>7</sup> Dalec.

CAP. xcv. 1 Chiffi. hominem... levare; cod. Dalec. hominum... relevari.—2 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. turgescere. In Sole Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—3 Laudatissimus tamen in Iberia Vet. Dalec.—4 'Ita codd. Regg.' Brotier. et ex semine recenti Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—5 'Ita codd. Regg. 1. 2.' Brotier. Fit etiam et e radicibus Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Fit etiam e radicibus Gronov. et vulgg.

CAP. xcvi. 1 'Murrhincum, quod murrham oleat radix; vel murrhinum.' Dalec.—2 Codd. Regg. Brott. 1. 2. brachiali crassitudine.—3 Medicine in-

#### NOTÆ

lige ex sequentibus, illitum urinas movet.

<sup>j</sup> Infantibus] Diosc. 1. 3. apium prætermisit.

<sup>k</sup> Fœniculum] Hæc iisdem verbis Plinius Valer. iv. 24.

<sup>1</sup> Ut diximus] Lib. viii. 41. Habet et istud Diosc. iii. 81.

<sup>m</sup> Unde intellectum] Plinius Valer. loc. cit. Q. Serenus c. 14. p. 133. 'Si tenebras oculis obducit pigra senectus, Expressæ marathro guttæ cum melle liquenti Detergere malum poterunt: vel vulturis atrifella, chelidonix fuerint quis gramina mixta.' Adde et Galenum de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 206.

<sup>n</sup> Caule turgescente] Quod fit cum primo germinat, κατὰ τὴν πρώτην ἐκβάστασιν, inquit Dioscor. iii. 81.

<sup>o</sup> Laudatissimus] Diosc. loc. cit. Caulem, inquit, medium, dum floret herba, demetunt indigenæ, ignique admovent: quo facilius vi caloris veluti exudans, lacrymam seu gummi remittat.

<sup>p</sup> Fit et e r.] Iisdem verbis Diosc. loc. cit.

<sup>a</sup> Alii myrsineum] Mallem trajecta literula smyrneum legi. Nam Anacreon in libro rei herbariæ, seu περί ριζοτομικῆς, hippomarathon a quibusdam σμυρνεῖον vocari scribit, teste Nicandri Scholiaste, in Theriac. pag. 28. Smyrnum porro dici potuit, quod, uti de altero smyrnio Plinius refert, xix. 62. myrham radice resipit. Vidimus in horto Regio, quale describitur a Lobelio in Advers. p. 347.

candida. Nascitur in calidis, sed saxosis. Diocles et aliud<sup>b</sup> hippomarathri genus tradit, longo et angusto folio, semine coriandri. Medicinæ in sativo,<sup>3c</sup> ad scorpionum ictus et serpentium, semine in vino poto. Succus et auribus<sup>d</sup> instillatur, vermiculosque in his necat. Ipsum condimentis prope omnibus inseritur: oxyporis etiam aptissime. Quin et panis crustis subditur. Semen stomachum<sup>e</sup> dissolutum astringit, vel in febris sumtum. Nauseam<sup>f</sup> ex aqua tritum sedat. Pulmonibus<sup>g</sup> et jocineribus laudatissimum. Ventrem sistit,<sup>h</sup> cum modice sumitur, urinam<sup>i</sup> ciet,<sup>+</sup> et tormina mitigat decoctum, lactisque defectu<sup>j</sup> potum mammas replet. Radix cum<sup>k</sup> ptisana sumta renes purgat, sive decocto<sup>5</sup> succo, sive semine sumto. Prodest<sup>l</sup> et hydropicis radix ex vino

//////////

*sitvo* Chiff. —4 'Ita cod. Reg. 2.' Brotier. *urinam exciet* edd. vett. et Gronov. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *urinam excitat, et t. m. totum decoctum* Vet. Dalec. *urinam exciet ad tormina totum decoctum* Chiff. Mox, *mammas replet radice cum ptisana sumpta. Renes* Vet. Dalec. —5 Chiff.

#### NOTÆ

<sup>b</sup> *Diocles et aliud*] Hæc Dioscorides III. 82. totidem verbis, tacito modo Dioclis nomine. Galenus item, de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 206. Sed id fœniculi genus a nemine adhuc cognitum ait Matthiol. in Diosc. lib. III. p. 777.

<sup>c</sup> *Medicina in sativo*] Iisdem verbis hæc Plinius Valer. IV. 24. Quæ de fœniculo scilicet accipienda sunt.

<sup>d</sup> *Succus et auribus*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>e</sup> *Semen stomachum*] Iisdem hæc iterum verbis Plinius Valer. loc. cit. Q. Serenus c. 19. de digestionem et stomacho medendo, p. 136.

<sup>f</sup> *Nauseam*] Plinius Valer. loc. cit. has vires semini pariter, Diosc. III. 82. foliorum decocto attribuit.

<sup>g</sup> *Pulmonibus*] Plinius Valer. loc. cit.

<sup>h</sup> *Ventrem sistit*] Plinius Valer. loc.

cit.

<sup>i</sup> *Urinam*] Diosc. III. 81. Apuleius c. 124. 'Urinam movet cibo datum, lac provocat,' &c. Galenus item, de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 206.

<sup>j</sup> *Lactisque defectu*] Id vero de hippomarathro Diosc. III. 82. De marathro sativo, seu fœniculo, Apuleius loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Medic. lib. VII. p. 206. Et de semine quidem fœniculi, Plinius Valer. IV. 24. cum Hippocrate de Nat. Mul. tex. 88. p. 405. qui parem hippomarathro queque vim ac dotem asserit.

<sup>k</sup> *Radix cum*] Plinius Valer. IV. 24. et II. 37. 'Radix fœniculi cum ptisana decocta, et in cibo data, renum densitates relaxat: et ejusdem radicis succus ad cyathos duos in vino potui datus mirabiliter vitia sanat.'

<sup>l</sup> *Prodest*] Plinius Valer. IV. 24.



cocta. Item convulsis. Illinuntur<sup>m</sup> folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, sive ad fovendum radice cum vino cocta, sive contrita in oleo illitum. Multi tumoribus et sugillatis cum cera illinunt. Et radice<sup>n</sup> in succo<sup>6</sup> vel cum melle contra canis morsum utuntur, et contra<sup>7</sup> multipedam ex vino.

Hippomarathon ad omnia vehementius. Calculos præcipue<sup>o</sup> pellit. Prodest vesicæ<sup>p</sup> cum vino leni, et fœminarum menstruis hærentibus. Efficacius in eo semen, quam radix. Modus in utroque, quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petrichus,<sup>8</sup> qui Ophiaca scripsit, et Miction,<sup>9</sup> qui Rhizotomumena, adversus serpentes nihil hippomarathro efficacius putavere. Sane et Nicander<sup>r</sup> non in novissimis posuit.

xcvii. Cannabis<sup>a</sup> in sylvis primum nata est, nigrior foliis, et asperior.<sup>1</sup> Semen ejus<sup>b</sup> extinguere genituram virorum dicitur. Succus ex eo<sup>c</sup> vermiculos aurium, et



decocti.—6 *Et radicis succo* Vet. Dalec.—7 *Vet. Dalec. vel contra.*—8 *Petridius* Gronov. et al. vett.—9 *Mictio* Gronov. et vulgg. *Myccon* Chiffi.

CAP. xcvii. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *nigrior et foliis asperior*

#### NOTE

<sup>m</sup> *Illinuntur*] Plinius Valer. loc. cit. 'Tumores, et quæ ictu vel repentina indignatione commota sunt, folia ex aceto trita dissolvunt.'

<sup>a</sup> *Et radice*] Plinius Valer. loc. cit. hoc ipsum refert de semine: de radice, Diosc. II. 81.

<sup>o</sup> *Calculos præcipue*] Diosc. II. 82. Galenus loc. cit.

<sup>p</sup> *Prodest vesicæ*] Diosc. loc. cit. Στραγγουρίας ἰάται.

<sup>q</sup> *Miction*] In Mss. Reg. Colb. et Chiffi. *Miccon*: male. Vide Auctorum Indicem. Mictioni interim Dioscorides suffragatur, loc. cit.

<sup>r</sup> *Sane et Nicander*] In Theriacis, p. 43. adversus serpentes: Ἦὲ καὶ ἰππέου μαράθρου πολυανξία ρίζαν. *Aut*

*magnas grandis radices hippomarathri.*

<sup>a</sup> *Cannabis*] Diosc. III. 166. Κάνναβις ἀγρία . . . τὰ φύλλα ἔχει ὅμοια τῆ ἡμέρω, τραχύτερα δὲ καὶ μελάντερα.

<sup>b</sup> *Semen ejus*] Dioscor. III. 165. de sativa cannabi: Galenus quoque, de Facult. Simp. Medic. lib. VII. pag. 184.

<sup>c</sup> *Succus ex eo*] Ex recenti semine, inquit Diosc. et post eum Galenus, locis citatis, sunt qui succum expriment, ad aurium dolores, ex obstructione, ut mihi quidem videtur, ὧς ἐμοὶ δοκεῖ, natos, accommodatum maxime. At Plinius Valer. I. 10. et Marcellus Empir. cap. 9. p. 76. et 80. hunc Plinii locum summa fide transcribunt, et suo defendunt calculo.

quodcumque animal intraverit, ejicit, sed cum dolore capitis. Tantaque vis<sup>d</sup> ei est, ut aquæ infusa, coagulare eam dicatur. Et ideo<sup>e</sup> jumentorum alvo succurrit pota in aqua. Radix contractos<sup>f</sup> articulos emollit in aqua cocta: item podagras, et similes impetus.<sup>g</sup> Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat.<sup>h</sup>

xcviii. Ferula semen anetho simile habet. Quæ ab uno caule dividitur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur<sup>h</sup> decocti, commendanturque<sup>i</sup> musto ac melle, stomacho utiles. Sin plures<sup>2i</sup> sumti, capitis dolorem<sup>3</sup> faciunt. Radix denarii<sup>j</sup> pondere in vini cyathis duobus, bibitur adversus serpentes. Et ipsa radix imponitur. Sic et torminibus<sup>4k</sup> medetur. Ex oleo<sup>l</sup> autem et aceto, contra sudores immodicos, vel in febribus proficit. Succus ferulæ alvum solvit<sup>5m</sup> fabæ magnitudine devoratus. E viridi medulla<sup>n</sup> vulvis utilis, et ad omnia ea vitia.<sup>6</sup> Ad sanguinem<sup>o</sup> sistendum decem grana seminis bibuntur, in



Chiff. *nigriore folio et asperiore* edd. vett. et Gronov.—2 Vet. *inavescat*.

CAP. xcviii. 1 Vet. Dalec. *condiuntur*.—2 *Sed plures* Vet. Dalec.—3 Gronov. *dolores*.—4 *Semen torminibus* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—5 Vet. Dalec. *sistit*.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Et viridi medulla vultui utilis est, et ad omnia ejus vitia* cod. Dalec. *vultui utilis* etiam codd. Regg. Brot. et Editio princeps. *Et viride merulla vultuis utile est, &c.* Chiff. *Et viridi*

#### NOTÆ

<sup>d</sup> *Tantaque vis*] Quam ipse vim experimento non didicit, timide profert, nec audet asseverare. Cautè id quidem.

<sup>e</sup> *Et ideo*] Alvum sistit jumentorum, cum est concitator: quoniam vim spissandi habeat, et desiccandi.

<sup>f</sup> *Radix contractos*] Diosc. III. 166.

<sup>g</sup> *Similes impetus*] Ἐπιφορὰς, inflammationes et tumores.

<sup>h</sup> *Caules eduntur*] Vide quæ dicta sunt XIX. 56.

<sup>i</sup> *Sin plures*] Sic pariter Dioscor. III. 91.

<sup>j</sup> *Radix denarii*] Q. Serenus cap. de serpentium morsibus: 'Aut ferulæ radix potatur in imbre Lyæi.'

Diosc. loc. cit. non radicem adversus serpentes, sed medullam commendat. Nicander quoque in Theriac. p. 43.

<sup>k</sup> *Sic et torminibus*] Hoc de potu semine, Diosc. loc. cit.

<sup>l</sup> *Ex oleo*] Plinius Valer. III. 11. 'Radix item ferulæ ex oleo et aceto perunctione sudorem minuit.'

<sup>m</sup> *Succus ferulæ alvum solvit*] Sistere congruentius forsàn diceret: nam cœliacis medullam epotam prodesse scribit Diosc. loc. cit. nisi succus expressus e ferula, medullaque ipsa, dispares habent facultates.

<sup>n</sup> *E viridi medulla*] Vide Notas et Emend. num. 40.

<sup>o</sup> *Ad sanguinem*] Hæmoptoicis mo-

vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant<sup>7</sup> Luna quarta, sexta, septima, lingulae mensura.<sup>8</sup> <sup>p</sup> Natura ferularum murænis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum et oculorum claritati conferre multum putavit.

XCIX. Et de carduorum satu inter hortensia diximus:<sup>9</sup> quapropter et medicinam ex iis non differamus. Sylvestrium genera sunt duo, unum fruticosius<sup>r</sup> a terra statim: alterum uniucaule<sup>s</sup> crassius. Utrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem, et abeuntem cum aura: scolymon Græci vocant. Hic antequam floreat<sup>t</sup> contusus atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cuiuscumque ex aqua decocta potioribus<sup>u</sup> sitim<sup>v</sup> facere narratur. Stomachum corroborat:<sup>v</sup> et vul-



*ramusculus, utilis est ad, &c.* Gronov. Vid. Nott. Varr.—7 Chiffi. *bis dandum putent.*—8 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. Ita quoque Chiffi. Regg. Hard. et Colb. *lingulae mensura* Dalec. Gronov. Elz. Harduin. Miller. Bipont. et Franz.

CAP. XCIX. 1 Cod. Dalec. *potioribus*; Chiffi. *potioribus*.—2 Chiffi. *sic credi-*

#### NOTE

dullam epotam prodesse scribit Dioscor. III. 91. Galenus similiter, de Fac. Simp. Medic. lib. VIII. p. 213.

<sup>p</sup> *Lingula* [*lingulae mensura*] Mss. Reg. Colb. Chiffi. *lingulae*. Sed utrumvis dixeris, perinde est.

<sup>7</sup> *Et de carduorum . . . diximus*] Lib. XIX. c. 43.

<sup>r</sup> *Unum fruticosius*] Scolymos est Theophrasti, de quo XXII. 43. Eryngium idem luteum Monspeliensium, visum a nobis in horto Regio, quale a Lobelio delineatur, in Observ. pag. 478.

<sup>s</sup> *Alterum uniucaule*] Cinara hæc hortensis aculeata, Dioscoridis σκόλυμος, III. 16. Forte Theophrasti κάκτος, Hist. VI. 4. *L'Artichaut*. Astipulatur etiam Anguillara par. VIII. pag. 136.

<sup>t</sup> *Hic antequam floreat*] Plinius Valer. IV. 16. et Marcellus Empir. c. 6. p. 46. iisdem verbis: 'Herbam cardui agrestis in mortario usque ad levitatem terito: succoque ejus expresso locum alopeciae novem diebus oblinito: sed bis per dies singulos perunctione renovata.'

<sup>u</sup> *Potioribus sitim*] Plinius Valer. IV. 16. de carduo: 'Radix ex aqua cocta, cupiditatem bibendi potioribus subministrat.' Columella de cultu hortorum, lib. X. p. 353. 'Hispidam ponatur cinara, quæ dulcis Iaccho Potanti veniat, nec Phæbo grata carenti.'

<sup>v</sup> *Stomachum corroborat*] Si non avidius sumatur, inquit Plinius Valer. IV. 16.

vis<sup>w</sup> (si credimus)<sup>2</sup> etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis scripsit, et Glaucias, qui circa carduos diligentissimus videtur. Mastiche cardui<sup>3x</sup> odorem commendat oris.

c. (XXIV.) Ante discessum ab hortensiiis,<sup>1</sup> unam compositionem ex his clarissimam subtexemus, adversus venenata animalia, incisam lapide versibus<sup>a</sup> in limine ædis<sup>b</sup> Æsculapii. Serpylli<sup>c</sup> duum denariorum pondus: opopanax, et mei,<sup>2d</sup> tantundem singulorum, trifolii pondus denarii: anesi,<sup>3</sup> et fœniculi seminis, et ammi,<sup>4</sup> et apii, denariorum senum singulis generibus, ervi farinæ duodecim. Hæc tusa cribrataque vino quam possit<sup>5</sup> excellenti, digeruntur in pastillos, victoriati pondere. Ex his singuli

//////////

mus.—3 Gronov. et al. ante Harduin. *manducatus carduus*.

CAP. c. 1 'In codd. Regg. 1. 2. *Et discessum*. In Editione principe, *Et ante discessum*. Recentiores, *Sed discessuri*. Brotier. *Sed discessuri ab hortensiiis* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Sed discessuri ab hortensibus*. Gronov. et al. vett. 'Sed discessuri non legitur in Chiffi.' Dalec. Vide Nott. Var.—2 Gronov. et vulgg. ante Harduin. *et milii*.—3 Gronov. et vulgg. *anethi*.—4 'Ita bene codd. Regg. 1. 2.' Brotier. 'Ἄρμι Græce. Vide Lex. Gr. Schneider. et Galen. ab Harduino citatum. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ammi*; Brotier in Not. *amni*. *Ammium* quoque ex hoc Plinii loco exhibent omnes fere Lex. Latt. Gronov. et al. ante Harduin. *seminis*, et *anisi*, et *ammi*. In Vet. Dalec. desunt, et *anisi*.—5 Margo edd. Dalec. et

#### NOTÆ

<sup>w</sup> *Et vulvis*] Transcripsit et istud Plinius Valer. loc. cit. ubi Glauciam pariter laudat auctorem.

<sup>x</sup> *Mastiche cardui*] Vide Notas et Emend. num. 41. Mastiche cardui, tenuior ille est et quodam modo lacteus succus, quem cinaræ radix, ubi defloruit ac durecit, scarificata emitit, ut et experientia docet, et Theophrastus conceptis verbis admonuit, Hist. VI. 4.

<sup>a</sup> *Versibus*] Quos recitat Galenus de Antidotis II. 14. p. 922. ex Eudemo medico. Sunt omnino sedecim.

<sup>b</sup> *In limine ædis*] Apud insulam Coum in templo Æsculapii, inquit Plinius Valer. III. 57.

<sup>c</sup> *Serpylli*] Galenus loc. cit. reci-

tatis Eudemi versibus, medicamenta quæ iis continentur, ita breviter colligit: Μήνου βίζης, ἐρπύλλου, ὄσπανάκος, ἀνὰ < β'. Τριφύλλον σπέρματος, < α'. Ἀνίσου, μαράθρον, ἄμμεως, σελίπου σπέρματος, ἀνὰ ὀξύβαφον. Ἀλεύρου ὀροβίνου λεπτοτάτου ὀξύβαφα β'. Οἴνου παλαιοῦ εἰς ἀνάληψιν ὅσον ξηρακεῖ. Ἀνάπλασσε τροχίσκους, καὶ ξήραινε ἐν σκιᾷ καὶ δίδου τριώβολον μετ' οἴνου κνάθων γ'. Quæ totidem ferme verbis Plinius habet: modo tantum medicamentorum paululum discrepante.

<sup>d</sup> *Et mei*] Ita ex Galeno modo laudato rescripsimus: cum prius *milii* perperam legeretur. Plinius Valer. III. 57. insulse mel pro meo desiderat: et pro ammi amyllum, IV. 38.



dantur ex vini mixti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus<sup>c</sup> rex adversus omnia venenata<sup>6</sup> usus traditur.



Gronov. *quantum possit.*—6 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. Ita quoque Chiff. *omnia venena* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

## NOTÆ

<sup>c</sup> *Magnus Antiochus*] Eo nomine tertius, Syriæ Rex. Hunc Philometora Eudemus vocat iis versibus, quibus hæc theriacæ compositio continetur: Ἰησῶν μάθε τήνδε πρὸς ἔρπετὰ,

ἦν Φιλομήτωρ Νικήσας πείρα κέκρικεν Ἄντιοχος. Hoc capere præsidium ad serpentia, quod Philometor Usu præcipuum reperit Antiochus.

# NOTÆ ET EMENDATIONES

## AD LIBRUM XX.

### NATURALIS HISTORIÆ

### C. PLINII SECUNDI.

---

1. CAP. I. *Et alio rursus abigente a sese*] Alio nempe lapide, ut diximus, abigente ferrum. Ita Mss. omnes, ipsaque loci sententia legi ita postulat. Frustra sunt Majolus, Cæsius, aliique, qui *alio* hic scriptum a Plinio autumant, quo ejus viri auctoritate magnetis et alii dissensionem et antipathiam stabiliant: quasi magnes alio confricatus ac perunctus ferrum non trahat. Albertum tamen Magnum scimus ita sensisse, Mineral. II. 2. 11. et ante eum, Zoroastrem in Geopon. xv. 1. et Jo. Tzetzen, Chiliad. iv. Histor. 140. vs. 407. Sed illud haud dubie nunc Plinius spectat, quod alibi planius expressit, nempe xxxvi. 25. 'Alius rursus,' inquit, 'in eadem Æthiopia non procul mons gignit lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, respuitque. De utraque natura sæpius diximus.' Et quidem nunc primum de utraque dicit.

2. CAP. VI. *Eadem contrahit vomitiones: siccatur, &c.*] Contraria plane sententia prius legebatur: *Eadem contra vomitiones siccatur.* Quid igitur

illa sibi volunt, quæ proxime sequuntur, *Cortex quoque vomitionem movet?* An non ea aperte significant eandem modo cortici assignari vim, quæ radici fuerant prius attributa? Adde Diosc. II. 164. ubi de peponis facultatibus: 'Ἡ δὲ ῥίζα ξηρὰ, inquit, ποθεῖσα σὺν ὕδρομέλιτι < ὀγκῆ, ἐμέτους κινεῖ. *Sicca radix ex mulsa drachmæ pondere bibita, vomitum ciet.*

3. CAP. VIII. *Neenon ramentis corticis recentes podagras refrigerat, &c.*] In Mss. *recens.* Plinius Valer. *recentis* legisse videtur, hoc est, viridis. Sic enim ille, IV. 6. de cucurbita: 'Dioscorides,' inquit, 'ramenta corticis viridis in cucurbita laudat, earumque effectus sic tradit: Plithiriasim (lege ex Diosc. II. 162. *Siriasim*) infantium, cuti imposita depellunt cum polenta: podagræ æstuanti, et ignibus sacris cum pane subveniunt.' Verba sunt hæc Græci scriptoris: τὸ δὲ ξέσμα αὐτῆς παιδίοις σιριῶσιν ὠφελίμως κατὰ τοῦ βρέγματος καταπλάσσεται. Item Marcellus Empir. c. I. p. 35. 'Cucurbitæ viridis ramenta cerebro imposita, infantibus

quoque, qui ex dolore capitis nauseam patiuntur, validissime prosunt.’

4. CAP. IX. *Tosta quoque*] Rapa videlicet. Prius *costa* legebatur: ab aliis *cocta*: a Salmasio, *Cuto quoque*: nos *Tosta*, tum ex Mss. Reg. Colb. &c. tum ex Plinio Valer. IV. 34. hæc totidem verbis describente, defendimus.

5. CAP. X. *Mixta farina, pari mensura, ervi, hordei, tritici, et lupini. Radix ad omnia inutilis*] Naporum videlicet sylvestrium radix inutilis. Insigniter corruptus hic locus ad hunc diem fuit: sic quippe legebatur: *mixta urina pari mensura. Ervi, hordei, tritici, et lupini radix ad omnia inutilis*. Quid causæ est, amabo, cur de ervi, hordei, ceterorumque radice agat, ubi tota in rapis oratio habitat? Et lupini radicem, ut ceteras omittam, commendat in primis ad pellendam urinam, XXII. 74. Detexit errorem Dioscor. qui ex iisdem fontibus areolas suas aspersit, ex quibus Plinius rigavit hortos. Sic enim ille II. 135. de rapo sylvestri: *Μίγνυται δὲ σμήμασι προσώπου καὶ τοῦ ἄλλου χρωτὸς, ὅσα δὲ ἀλεύρων γίνεταί θερμίων, ἢ πυρίων, ἢ αἰρίων, ἢ ὀροβίων*. *Admiscetur in smegmata, quibus ad detergendam cutem in facie, reliquoque corpore utuntur: quæ quidem ex lupini, tritici, lolii, aut ervi farina fiunt*. Et de ervo sane diserte Plinius XXII. 73. ‘Farina ejus maculas toto corpore emendat.’ De lupinorum et ervi farina, ad eisdem usum Hippocr. de Morb. Mulier. II. 67. p. 596.

6. CAP. XII. *Cetero æstivo usus in Italia, et armoracium vocant. Et sativi vero, præter ea quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant, bilem detrahunt. Præterea cortices in vino decocti, mane poti ad ternos cyathos, &c.*] Hunc locum ita restituiimus ex fide Reg. 2. codicis, cum omnia mire perturbata prius, depravataque, sic legerentur: *Cetero bilem detrahunt. Præterea cortices in*

*vino. Præterea, quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est et sativi usus in Italia, et armoracium vocant. Et sativi vero decocti, mane poti ad ternos cyathos, &c.* Proh Superi! Tantumne in bonos auctores aut criticis aut librariis licuit, ut miscerent omnia ac pessumdarent? Ineamus, si fieri potest, mendorum quæ scatent, numerum, *Cetero bilem detrahunt*. Orationis structura *detrahit* legi postulabat: antecedit enim, *Laudatissimus in Arcadia . . . alibi nascitur . . . utilior urinae*. Mox, *præterea cortices . . . præterea quæ circa eos*. Geminata tam repente ea vox *præterea*, Pliniine stylum et ingenium sapit? *Est et sativi usus in Italia, et armoracium vocant*. At armoracium constat esse sylvestris generis, quod ipse Plinius diserte confirmavit superiore lib. cap. 26. Deinde, quam frigida rursus repetitio earundem vocum, *Est et sativi usus, statimque, Et sativi vero*. In Mss. *Cetero æstivosus*. Pintianus legi volebat, *Cetero æstivosus ipse*. Nos, uti speramus, paulo felicior, *Cetero æstivo usus in Italia, &c.*

7. CAP. XIII. *Cerastis et scorpionibus adversatur*] Legebatur ante, *Cetero et scorpionibus*. In Mss. Reg. 1. 2. &c. *Ceterascis*. At emendatione locum egere Dioscorides admonuit, II. 137. de raphano: ubi contra cerastæ morsum ex vino potum auxiliari tradit: *Καὶ πρὸς κεράστου δῆγμα σὺν οἴνῳ πινόμενον βοηθεῖ*. Hand penitus tamen improbanda prior scriptura.

8. *Ibid. Ex aceto et melle sumti, intestinorum animalia detrahunt*] Num locus hic mutilus sit, considerandum amplius. Nam Plinius Valer. qui totum fere opus suum ex Plinii nostri verbis contexuit, IV. 1. de raphani virtutibus, ita habet: ‘Semine raphani cum melle trito et sumto, suspirium mitigatur, et tussis arcetur. Solus cum sale sumtus ventris animalia extinguit.’ Nihil tamen sine

vade movere ausim. Quod vero ad periodum proxime insequentem attinet, quæ hactenus ita legebatur perpetua serie, *Item ad tertias decocto eorum potio cum vino enterocelis prosunt*: in duas distrahendam esse partes ex Plinio Valeriano, Marcelloque Empirico constat: ut prior illa, *ad tertias decocto eorum potio, cum vino*, ad superiores morbum spectet, nempe ad intestinorum animalia detrahenda. Posterior, nova ibi instituta periodo, ad enterocelas. Marcelli hæc verba sunt, c. 28. p. 200. ‘Raphanus ex aqua ad tertias decoquitur, eaque vino mixta, ad extirpandas tineas utilis bibitur.’ Plinii vero Valer. II. 21. ‘Tineis purgandis:’ ‘Raphani decoquantur ex aqua ad tertias, et ea aqua vino miscetur.’

9. CAP. XVII. *Stomachum excitat, fastidium absterget, ex aceto . . . vel ex garo. Urinam ciet, &c.*] Præpostera interpunctio locus hic ante laborabat, in hunc modum: *Stomachum excitat, fastidium absterget. Ex aceto . . . vel ex garo urinam ciet.* Ut sic restitueremus, auriculam vellit Galenus, et admonuit, de Alim. Facult. II. 55. p. 364. de gingidio: Προσφέρονται δ' αὐτό τινες δι' ἐλαίου, καὶ γάρου τινὲς δὲ καὶ οἴνου ἢ ὕξος ἐμβάλλοντες καὶ πολὺ γὰρ μᾶλλον εὐστόμαχόν τ' ἔστι, καὶ τοὺς ἀποσίτους προτρέπει μετ' ὕξους ἐσθιόμενον. *Sunt qui ipsum cum oleo et garo mandant: alii autem vinum etiam, vel acetum injiciunt: multoque magis ita stomachum juvat, collapsamque cibi appetentiam, si cum aceto sumatur, excitat.*

10. CAP. XX. *Sic et attrita sanant*] Prius legebatur, *sic et trita sanant.* In Mss. *trita.* Emendandi Dioscorides auctor fuit, qui II. 181. contra calcementorum attritus utiles cepas esse prodidit: πρὸς ἐκτρίμματα ὑποδεμάτων χρήσιμος.

11. CAP. XXIII. *Suspiriosis coctum, aliqui crudum id tritum dedere*] Vocem hæc *tritum* adjecimus, tum ex exem-

plarium Mss. fide, tum ex vetustis scriptoribus geminis, quorum alter a Plinio nostro, ab altero Plinius ipse noster hausit. Nam Plinius Valer. IV. 17. de alio: ‘Suspiriosis quidam,’ inquit, ‘per se crudum, aliqui et cum lacte tritum dedere.’ Celsus IV. 4. ‘de difficultate spirandi:’ ‘Datur etiam utiliter frictum allium, deinde contritum, et cum melle mixtum.’

12. Ibid. *Et porrigines*] Prius et *prurigines* legebatur. At erroris admonuit Marcellus Empir. c. 4. p. 40. ‘Ad pityriasin,’ inquit, ‘et porrigines capitis . . . prodest ungere caput allio trito ex aceto et nitro.’ Necnon Dioscorides, qui II. 182. τὰ πύτυρα alio quoque eximi prodidit. Adde consensum exemplarium manu scriptorum, Reg. Colb. Chiff. &c. in quibus *porrigines*, non *prurigines*, scribitur.

13. Ibid. *Etiam arundines cum pice*] Subintellige, allium extrahit. Ita libri omnes, etiam Mss. Plane ut suspectasit fides antiqui exemplaris, ex quo Pintianus *hirudines*, hoc est, sanguisuga, reponere conatus est. Præsertim Marcello Empirico, Plinioque Valeriano, huic lectioni mire suffragantibus: scriptoribus quidem non eruditissimis, sed quibus tamen concedendum in hac parte plurimum, cum opus ambo suum ex Plinii fere sententiis verbisque concinnarint. Et ille quidem, c. 34. p. 233. ‘Allium elixum,’ inquit, ‘cum pice impositum, arundines extrahit corpori affixas. Filix radix trita arundinem extrahit: rursum arundinis radix,’ &c. Iste III. 49. ‘Ad extrahenda ea quæ corpori infixæ sunt:’ ‘Allium elixum cum pice, arundines extrahit,’ &c.

14. CAP. XXVIII. *Est et beta . . . foliis, undecim sæpe, caule lili*] Libri hactenus editi, *undecim sæpe caulium.* Repugnat ipsa plantæ natura, quam nos in horto Regio vidimus: ipseque Dioscorides, qui ex iisdem fontibus, unde Plinius noster hausit, ea quæ de



limonio prodidit, mutnatus, librario-  
rum in hac parte vitium reteggit. Sic  
enim ille IV. 16. Δειμώνιον, οἱ δὲ νευ-  
ροειδῆς, τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια σεύτλω,  
λεπτότερα δὲ, καὶ μικρότερα, δέκα ἢ  
πλείω. Καυλὸν λεπτὸν, ὕρθιον, ἴσον ὤσ-  
περ κρίνου. *Limonium, aliis neuroides*  
*dictum, folia habet betæ, verum tenuiora*  
*et minora, decem aut plura. Caulem*  
*tenuem, rectum, liliaceo æqualem, &c.*

15. *Ibid. Gustantium os astringunt*  
Prius legebatur, *guttantia astringunt*,  
nulla plane sententia. In Reg. 1. et  
Colb. 1. 2. *gustantia musati stringant*.  
In Reg. 2. *gustantium os astringant*.  
Dioscor. lib. IV. c. 16. rem decidit,  
cum semen limonii prodit gustu a-  
stringere, *στέφοντα καρπὸν τὴν γεῦσιν*.

16. CAP. XXXIII. *Sic etian fistulas, et luxata, et humores evocari*] Recepta  
hactenus lectio fuit ejusmodi, *sic etian fistulas eluxatas, et tumores evocari*. At quæ fistulæ eluxatæ auditæ unquam fuerint, aut vero esse possint, quive tumores evocandi, non satis intelligo. Locum sanavimus ex auctore gemino: altero, qui ex Plinio: altero, ex quo Plinius ipse hausit. Ille enim, qui Plinius Valerianus dictus est, IV. 29. de brassica: 'Fistulas,' inquit, 'atque luxata discutit, humores aut evocat, aut spargit imposita, insomnia ac vigilias compescit,' &c. Cato vero, c. 157. p. 85. 'Si cancer ater est, is olet, et saniem spurcam mittit. Si albus, purulentus est. Sed si fistulosus, subtus suppurat sub carne. In ea vulnera hujusmodi tere brassicam, sanum faciet... Et luxatum si quod est, bis die calida foveo, brassicam tritam apponito, cito sanum faciet.'

17. CAP. XL. *Prosunt per se, aut, ut Damon, ex mulso*] Plinius Valerianum miror, qui et Medicus haberi et dici voluit, dum hunc scriptoris nostri locum exscriberet, tam fædè errore prolapsus, ut pro mulso, muscum legerit, et suum nobis deinde errorem intrepide obtuserit. Sic enim

ille de Re Med. III. 20. 'Efficaces,' inquit, 'sunt et bulbi triti per se ad vulnera glutinanda. Adjiciebat tamen illis Damon medicus muscum qui in aqua gignitur, et die quinto solvebat.' At multo cautius *ex mulso* legit Marcellus Empiric. c. 33. pag. 228.

18. CAP. XLVI. *Semine recto, cumino simili*] Non, ut prius editum erat, *simile*: ad ipsum enim semen vox ea refertur, cujus similitudo notatur cum cumini semine. Diosc. III. 76. 'Οροσελίον, καυλὸς ἐστὶ σπιθιμαῖος εἰς ἐκ βίξης λεπτῆς'... ὁ καρπὸς ἐπιμήκης, δριμύς, λεπτός, εὐώδης, εἰοικὼς κυμίνῳ.

19. CAP. XLIX. *Nam de Venerē stimulanda diximus: tria folia sylvestris erucæ sinistra manu decerpta, et trita in aqua mulsa si bibuntur*] Non ad stimulandum Venerem, sed ad regium morbum pellendum hoc medicamento Florentinus utitur in Geopon. XII. 26. p. 349. 'Αγρίου δὲ εὐζώμου φύλλα τὸν ἀριθμὸν γ', τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ληφθέντα, ἕκτερον ἴσται. Quin et Plinius alter Valerianus, qui suum opus ex Plinii nostri verbis sententisque concinnavit, II. 59. ad morbum regium sanandum hæc refert. Capitis lemma est, 'Regio morbo pellendo:' atque inter medicamenta illud accensetur: 'Erucae sylvestris tria folia sinistra manu decerpta ex aqua mulsa bibuntur.' Nihil hic porro manu scripti codices juvant: nihil conjectura: quanquam aut mutilatione aliqua verborum, aut traiectione sententiæ laborare hunc locum haud levis suspicio est. Ad Venerem non folia, sed semen ipsum erucæ adhibet auctor libri, qui falso Kiranus inscribitur, p. 24.

20. CAP. LI. *Idem oculis noxiam rutam putavit. Falsum: quoniam scalptores et pictores hoc cibo utuntur oculorum causa, cum pane vel nasturtio: capræ quoque sylvestres propter visum, ut aiunt. Multi succo ejus cum melle Atti-*

co inuncti discusserunt caligines, &c.] In libris hactenus editis sic legebatur: *Idem oculis noxiam pulavit falso, quoniam . . . oculorum causa. Cum pane quoque vel nasturtio sativæ atque sylvestris propter visum. Ut aiunt, multi succo ejus, &c.* Quo in loco mire grassata interpolatorum audacia est: nam ut omittam *falso* pro *falsum*, quod levissimum est, primum vocolam quoque suo loco movere: adjecere deinde alteram *sativæ*, quæ nusquam in libris conditivis apparet: ac de *sativæ* sylvestrique ruta locum hunc acceperere quem errorem Ruellius, Dalecampius, et alii, qui Plinium exscripsere, secuti sunt. Denique et inepta constructione verborum, cui nulla legitima sententia subest, et præpostera interpunctione omnia corrumpere. In Mss. omnibus sic plane legitur: *Falsum . . . cum pane vel nasturtio, atque quoque sylvestres propter visum, ut aiunt. Multi, &c.* Unde nos ex conjectura, quam esse certissimam fidenter asseveramus, *capræ quoque sylvestres*, legi oportere pronuntiamus, quod uti nunc de ruta Pythagoram, sic ipse Plinius c. 47. Chrysippum in ocimo coarguit, quod iste oculorum claritati inimicum aiebat, secuta deinde ætas cum Plinio falsum esse deprehendit, 'nam id esse capras.' Mox paulo eadem cap. ubi prius legebatur: *Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores*, ex Mss. fide rescripsimus: *Epiphoras cum polenta imposita lenit. Item capitis dolores.*

21. Ibid. *Sic et sanguinem sistit interiorem, et narium indita*] Ita libri omnes, etiam manu exarati. Mirum est laborasse nonnullos uti hanc vocem, *interiorem*, vel omnino expungerent, vel in deterius immutarent. Alii *sanguinem interioribus indita*: alii *trita et naribus indita*, legi voluerunt. At *interiorem sanguinem* Plinii sedulus imitator Marcellus Empir. c. 17. p. 123. eruptionem sanguinis ex interioribus partibus vocat. Et Plinius Valer. 1.

64. cui titulum fecit, 'Sanguinem rejicientium curatio:' 'Aqua,' ait, 'in qua rosa, et ruta, et hyssopum decocta sunt, vino miscetur, et ita potui propinatur.'

22. CAP. LIII. *Ruptis, conculsis, sed parcius: orthopnoicis, torminibus, cholericis, &c.*] Prioribus verbis prætermismissis recepta hactenus lectio id solum exhibuit, *orthopnoicis, torminibus colericis*. Lacunam intrepide supplevimus, tum ex fide codicum Mss. Reg. Colbert. et vet. Dalec. tum ex Diosc. qui easdem calaminthæ suæ vires ascribit, quas mentastro Plinius. Sic enim ille III. 43. Βοηθεὶ δὲ καὶ ῥήγμασι, σπάσμασιν, ὀρθοπνοῖαις, στρόφοις, χολέρεσσι, καὶ ῥίγει.

23. CAP. LIV. *Dignior e pulegio corona Varroni, quam e rosis, cubiculis nostris pronuntiata est*] Sincera hæc lectio est Reg. 2. cod. et Chiff. In aliis, *contra tartini*. In editis *corona vertiginis* legitur, satis insulse. Et certe *dignior corona cubiculis* cum dicitur, ad cubiculorum magis ornatum, quam ad remedium vertiginis, suggerendum spectat haud dubie hæc loquendi forma. Deinde, ne quis temere Varronem a nobis huc insertum putet, in ipso hujus libri Indice, inter primos appellatur. Et justum hoc loco ac verum fuit, auctorem eum qui digniorem e pulegio coronam, quam e rosa pronuntiasset, appellasse. Id vero obiter quoque animadvertendum, non 'pulegium' veteres, sed, extrita litera g, 'puleium' ubique scripsisse. Martialis XII. 32. 'Quadrima nigri nec corona puleii.'

24. CAP. LVII. *Et oculorum epiphoris . . . tumentibus cum melle potest*] Ex Dioscoride, *Testiculorum epiphoris*, hoc est, inflammationibus, reponere Dalecampius omni ope nititur: vocemque *tumentibus*, quæ mox sequitur, de hernia nescio qua flatuosa accipit: qua in re vereor magnopere ut suffragatores habeat Medicæ rei magistros. Nos, qui nihil

astutius meditatur, pertinacem omnium codicum consensionem secuti, de oculorum epiphoris, ac tumore accipimus: cum præsertim de testium tumore mox ex ipso cumino medicina præscribatur, quam proinde hoc loco ante delibare, non fuit operæ pretium.

25. CAP. LVIII. *Quia efficacius Ægyptio judicavit*] In libris hætenus editis, *quia efficacius in Ægypto judicavit*. Quid porro istud rei est? idcirco cuminum Æthiopicum Hippocrates regium appellaverit, quoniam illud in Ægypto efficacius judicavit? An coherent ista inter se satis apte? In Mss. Reg. Colb. &c. *quia efficacius Ægypto judicavit*. Nos ex indubitata conjectura Ægyptio repominus: cui post Æthiopicum Dioscorides pariter III. 68. secundas partes ac vires assignat: *Κύμινον τὸ ἡμερον εἶστομον· καὶ τοῦτον μᾶλλον τὸ Αἰθιοπικόν, ὕπερ Ἰπποκράτης βασιλικὸν ἐκάλεσε· δεύτερον τὸ Αἰγύπτιον, κ. τ. λ.*

26. CAP. LIX. *Heracleoticum ad potum utilius, quod onitini vocant*] Sincerius, credo, legas, *eo quod onitini vocant*; vel, *quam quod onitini vocant*. Discrepat enim onitis, de quo cap. 67. ab Heracleotico, de quo cap. 62. Galenum adde, cujus eadem fere sententia est, de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 215. *Ὁρίγανος ἡμὲν Ἡρακλεωτικῇ δραστικωτέρα τῆς ὀνιτίδος, efficacior est onitide*. Subscribit et Dioscor. III. 33. Atque hanc esse Plinii mentem, vel ex verbis, quæ proxime subsequuntur, perspicuum est: subjicitur enim statim, *‘Communi sautem usus,’* utriusque scilicet origani, Heracleotici, onitidisque: quorum forma dispar, ad potum dissimilis usus, eadem in medicina vires.

27. CAP. LXXIII. *Tlepolemus ad quartanus ternis digitis seminis anisi et feniculi usus est in aceto, et mellis cyatho uno*] Hoc medicamentum dum Q. Serenus a Tlepolemo, Pliniove, transcriberet, pro *aniso*, *anethum* repo-

suit. Sic enim ille cap. de quartana medicanda: *‘Sume tribus digitis apprensum semen anethi, Tantundem marathri, mulsum nec desit aceti: In cujus cyatho prædicta salubriter hauris.’* Nisi forte amanuensium id incuria factum est, qui pro *anisi*, ut vetustiores libri omnes manu exarati habent, *anethi* de suo inseruerint.

28. CAP. LXXVI. *Hora sereni diei*] Sic libri omnes, etiam conditivi, quos vidimus: Reg. Colb. Th. &c. Rectius forsitan, ut in suis membranis vidisse Gronovius contestatur, *hora sereni diei tertia*: si probatæ admodum fidei forent. Certe hora diei tertia, hoc est, medio inter Solis exortum et meridiem intervallo, ros inarescere solet, æstusque incipere: quare Columella XI. 2. in Augusto monet: *‘Quasculumque vineas culturi sumus, ne per æstum, sed mane usque in tertiam; et a decima usque in crepusculum fodiamus.’* Sextam horam, meridiem intelligi oportet.

29. Ibid. *P. Licinii Cæcinæ Prætorii viri patrem in Hispania Bavili*] In Mss. Reg. 1. 2. &c. *Postlicini*. Forte pro *Postumii Licinii*. Sed quod ad vocem *Bavili* attinet, quam libri omnes pertinaciter retinent, ea si mutari debet, non in *Bibili*, quod nomen oppidi quidem in Hispania est, sed quod a veteris scripturæ vestigiis recedat sane longius, (quantum ea fuit Dalecampii conjectura, quam Salmasius avide arripuit, in Solin. pag. 876.) sed in *Bajuli* potius, quod multo affinius est, cum totidem plane vox ea constet apicibus, converti crediderim oportere. Fuisse enim jam tum videtur in Hispania, ut modo in Gallia, id Prætoris nomen: nam quos Ballivos dicimus, a voce *‘Bajulus’* dictos omnino constat, ut egregie observavit V. Cl. D. Du-Cange in Glossario, pag. 436. apud quem et Bajuli vocem pro Ballivo usurpari sæpe, et



pro Mercatorum Prætoræ, et pro aliis magistratibus, videre licet. Stabilit egregie conjecturam nostram, quod is ipse qui nunc in Hispania Bajulus appellatur, idem paulo mox cap. 81. Hispaniæ Princeps vocatur.

30. CAP. LXXIX. *Foliis . . . speciem passerum præbentibus. Ex hoc lina splendorem*] Quoniam Theophr. Hist. IX. 13. de papavere Heraclio ita prodidit: Τὸ μὲν φύλλον ἔχουσα οἶον στρουθοῦς, ᾗ τὰ ὀθόνια λευκαίνουσι. Hoc est, folium habet simile struthio, quo linteæ dealbantur. Idcirco geminum errorem a Plinio nunc admissum clamat Salmasius, in libello quem inscripsit, 'Præfatio in Plinium,' pag. 110. Primum, quod vocis στρουθοῦς ambiguitate deceptus, de passeribus interpretatus est, quod de struthio herba dicere debuit, qua de egimus XIX. 18. Alterum, quod virtutem eam dealbandi lina, quia ad passerem non poterat, ad heraclion papaver transulit, quod struthii herbæ proprium ac peculiare est. Sed ne hoc primum a Salmasio animadversum putes, id antea Hermolaus Barbarus, et Leonicens Pliniomastix, id deinde Matthiolus, in Diosc. lib. IV. pag. 1061. id Dalecampius in Notis, auctori nostro jampridem objecerant. Sed frustra omnes: est enim ille tum Plinii mos, tum herbariorum omnium, ut non herbas modo, sed et animalia, resque surdas interdum, ac diversissimas in exemplum afferant. Quod si, ut nominis, ita et formæ similitudinem aliquam cum passere στρουθιον herba habet, quid causæ demum esse potest, cur non et cum eadem ave affinitatem habeat papaver heraclium, quod ei herbæ simillimum ultro agnoscitur, quæ cum ea ave quandam cognationem formæ ac nominis habeat? Sic et in sylvestris quoque papaveris genere, corniculatum unum dicit Theophrastus ipse scribit, quod fructus inflexi, ut cornicula, figurantur.

Sic cum psyllium describunt herbarii, flores caninis capitibus similes pingunt: cum echion, vipereis: cum antirrhini fructum, vitulinis naribus: cum myosotin, auribus murinis: cum alectorolophon, cristis gallinaceis, &c. Plura apud Collinutium vide, in defensione Plinii adversus Leonice-num, unde hæc fere decerpimus. Sunt et apud nos quæ ab hujusmodi affinitate nomen vernaculum habent, *Pied d'alouette, Gueule de loup, &c.*

31. Ibid. *Fit autem hujus papaveris, aut cujuscumque sylvestris*] Hic falli Plinium Dalecampius iterum asseverat: quod Dioscorides ex sativo tantum papavere diacodion concinnari dicat. Bene se res habet. Exhaustisse naturam omnem, viresque singularum rerum attigisse, Dioscoridem unum putat. Quid igitur fiet Critoni Medico, et, qui Critonem sequitur, Galeno, qui κατὰ τόπους, VII. 7. pag. 535. ad arteriacen parandam κωδελὰς ἀγρίας desiderat? Quid Damocrati, ejus hæc carmina apud eundem extant, pag. seq. Μήκωνος, ἣν λέγουσιν οἱ γεηρόνοιοι Μήκωνα ἀγρίαν, οὐδὲ γὰρ πω σπείρεται, Κεφαλὰς ἔτι χλωρὰς, ἧς λέγομεν καὶ κωδύας. Quid denique Scribonio Largo, ut et Latinos afferam, qui Compos. Medic. 18. 'Ad tumorem et raucitatem arteriæ, et vocis abscissionem,' num. 73. 'Ad tumorem arteriæ,' inquit, 'papaveris sylvatici jam maturi, viridis tamen adhuc, capita quam plurima vase fictili conjiciuntur, aquaque superfunduntur, &c. Hoc medicamentum ad arteriæ tumorem, et ad tussim facit.'

32. CAP. LXXX. *Alii paralion, folio lini*] Prius legebatur, *folio lavi*. In Mss. Reg. Colb. &c. *folio leni*. Nos intrepide *lini* rescribimus, a Dioscoride admoniti, ejus hæc oratio est in describendo tithymalo paralio, IV. 165. φύλλα ἐοικότα λίνου.

33. CAP. LXXXIV. *Valent et contra venena*] Sic libri omnes editi. In



Mss. Reg. 1. Colb. 1. 2. *Valent et contra phystim venena*. In Reg. 2. *et contra phistim venena*. Ut legi videatur oportere, *Valent et contra presterum venena*. Est enim prester e serpentium genere, quarum de venenis in præsentī agitur. Vel certe, *Valent et contra psimmithii venena*, hoc est, cerussæ: nam contra cerussam epotam valere malvæ cum radicibus decoctum, auctor est Diosc. Εὐπορ. II. 163. pag. 125. Ψιμιθίου δὲ ποθέντος . . . μολόχης ἀφέψημα σὺν ταῖς ῥίζαις.

34. CAP. LXXXV. *Lapathum cantherinum, ad strumas cum axungia efficacissimum. Est et alterum genus fere, oxylapathon vocant*] Num mutata interpunctione legi in hunc modum oporteat: *Lapathum cantherinum. Ad strumas cum axungia efficacissimum est et alterum genus fere, &c.* scrupulum Apuleius, injicit. Is enim cap. 33. tit. 1. 'Si qua duritia in corpore:' 'Herba oxylapathon,' inquit, 'cum axungia vetere pisata, et cum pane domestico facta quasi malagma, et imposita mirifice sanat.' Sed oxylapathon is pro oxalide accepit haud dubie, quam et oxylapalin appellari prodidit Scholiastes Nicandri, in Theriac. p. 39. Ὀξαλῖς, καὶ ὀξυλάπαλις, καὶ ἀναξυρὶς καλεῖται.

35. Ibid. *Rudix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur*] Si colluatur aliqui legi malunt, ad differentiam bibiti. Sequitur enim, 'Si vero bibatur, morbo regio.' Favere ei conjecturæ Marcellus Empir. videtur, cap. 12. pag. 95. 'Lapathi radix,' inquit, 'in aceto acerrimo coquitur, atque eo aceto dentes colluuntur, vel foveantur.' Plinius Valer. I. 38. 'Agrestis lapathi, quod alii rumicem dicunt, radix . . . cum aceti cyathis quinque cocta, in ore aceto tento, dolorem dentium tollit.' Diosc. quoque, II. 140. Παρηγοροῦσι δὲ . . . ὀδονταλγίαν ἐψηθεῖσαι ἐν οἴνῳ, καὶ διακλυζόμεναι. Nihilominus omnium exemplarium, quæ videre licuit, fidem

secutus, nihil muto. Colari enim radicis succum oportere Plinius ait ad utrumque medicamentum: sive ad dentium dolorem leniendum, quos eo collui necesse est: sive ad potum, regio morbo pellendo. Plinius Valer. II. 59. 'Lapathi radices conteres ex vino austero, colabisque, et potui dabis: mire auruginem tollit.'

36. CAP. LXXXVII. *Hydropicis imponitur cum fico et cumino tusum ternis partibus. Comitiali morbo, et vulvarum conversione suffocatus excitat odore, aceto mixto*] Præpostera interpunctione perturbata haec omnia hoc loco fuere, et quæ hydropicis adhibita remedia, eadem epilepticis attributa. Sic enim legebatur: *Hydropicis imponitur: cum fico et cumino tusum ternis partibus comitiali morbo: vulvarum conversione suffocatus excitat odore, aceto mixto*. Erroris admonere scriptores duo: alter qui de hydropicis, alter qui de epilepticis et vulvarum conversione suffocatis eadem prodidere. Plinius Valer. III. 12. de hydropisi: 'Sinapi,' inquit, 'et ficus, et cuminum, æquis partibus tusa, ventri imponuntur.' Cælius Aurel. Chron. I. 4. de epilepsia: 'Articulos quoque omnes,' inquit, 'ligatione constringentes, sternutamento commoto ex aceto, naribus interius flato, cum sinapi, . . . vel iis quæ ad matricis præfociones incendenda posuerunt.'

37. CAP. LXXXIX. *Ipsa herba . . . excreationes pectoris purgat cum iride et melle. Urinum ciet*] Prius legebatur: *pectoris purgat. Cum iride et melle urinam ciet*. Vitiosam hanc interpunctionem esse Dioscorides admonuit, cujus hæc verba, III. 119. de marrubio agentis: Ἀνάγει καὶ πάχος ἐκ θώρακος, ἵριδος ξηρᾶς μυγέλης. Crassam quoque pituitam pectore contentam, admixta iride sicca, excreatione purgat.

38. CAP. XCII. *Anginus . . . et cum aniso illitum*] In Mss. ubique, uti

monuimus, hoc loco *aneso* pro *aniso* scribitur. Sed *anethum* legerunt, Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. 'Lini semen,' inquit, 'et anethum, cum sale: et oleo, et aceto decoctum, bene contra faucium dolores gargari- zabitur:' et pag. 108. ad fauces curandas rursus anethum adhibet: et Plinius Valer. 1. 52. cui lemma in- scriptum, 'Anginæ medendo:': 'Lini semen,' inquit, 'et anethum in oleo et aqua decoctum ad tertias, imponi- tur: acetum item et sal gargarize- tur.' Et cap. 45. de tonsillarum vitio: 'Lini semen,' inquit, 'et ane- thum in oleo et aqua decoctum im- ponitur, et acetum gargarizatur.'

39. CAP. XCIV. *Foliis aniso simile*] Et hic rursus in Mss. omnibus, Reg. Colb. &c. ut proxime ante monuimus, *aneso* legitur. Verum haud dubie *anetho* legendum, res ipsa et similitu- do mei anethique foliorum admonet. Adde Diosc. 1. 3. Μηρον, . . . ὅμοιον πανλῶ καὶ τοῖς φύλλοις ἀνήθω· παχύτε-

ρον δὲ τοῦ ἀνήθου. Habet eadem quo- que interpres Oribasii lib. xi. fol. 206.

40. CAP. XCVIII. *E viridi medulla, vulvis utilis, et ad omnia ea vitia*] Libri hactenus editi, *Et viridi ferula ramusculus utilis est ad omnia ea vitia. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. Et viride medulla vultui utile est ad omnia ea vitia. In Chiff. vultuis: unde nos satis feliciter, ut remur, vulvis effinximus. Vocibus deinde istis, omnia ea vitia, quæ Mss. omnes editique conspirante consensu exhibent, ante dicta morborum genera signari intelligi- mus.*

41. CAP. XC. *Mastiche cardui odorem commendat oris*] Interpolatores sic prius ediderant, *Manducatus car- duus. At in Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. Mastethe carduis. Errorem, auctore Plinio altero Valeriano, cor- rigimus, ita scribente iv. 16. 'Masticha carduorum odorem oris com- mendabilem reddit.'*

# C. PLINII SECUNDI

## NATURALIS HISTORIÆ

### LIBER XXI.

---

#### *Natura florum et coronamentorum.*

1. (1.) **I**N hortis seri et coronamenta<sup>1</sup> jussit Cato, inenarrabili florum maxime subtilitate: quando nulli potest facilius esse loqui, quam rerum naturæ pingere, lascivienti præsertim, et in magno gaudio fertilitatis tam variæ<sup>2</sup> ludenti. Quippe reliqua usus alimentique gratia genuit: ideoque sæcula annosque tribuit iis. Flores vero odoresque in diem gignit: magna, ut palam est, admonitione hominum, quæ spectatissime floreat, celerrime<sup>3</sup> marcescere. Sed ne pictura quidem sufficiente<sup>4</sup> imagini colorum reddendæ, mixturarumque varietati,<sup>5</sup> sive alterni<sup>6</sup> atque mul-

//////////

CAP. I. 1 'Ita codd. Regg. Editio princeps, et Cl. Rezzonicus.' *Byotier*. Ita quoque Dalec. Elz. Gronov. et Franz. *In h. seri coronamenta* Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont.—2 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *varie* Gronov. et al. vett.—3 Chiffi. *celerius*.—4 Vet. Dalec. *sufficit*.—5 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. *mixturarum*

#### NOTÆ

<sup>1</sup> *Sive alterni*] Sive alterni flores atque multiplices nectantur in coronam: sive singulorum generum diversi funiculi modo in orbem ducantur, modo in obliquum: etiam quandoque toto coronæ ambitu, ut coronæ complures in una corona ductæ videantur.

tiplices inter se nectantur, sive privatis generum <sup>6</sup> funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

II. (II.) Tenuioribus <sup>b</sup> utebantur antiqui, struppos <sup>1</sup> appellantes: <sup>c</sup> unde nata strophiola. Quin et vocabulum ipsum tarde communicatum est, <sup>2</sup> inter sacra tantum et bellicos honores coronis suum nomen vindicantibus. Cum vero e floribus fierent sarta, a serendo serieve <sup>d</sup> appellabantur: <sup>3</sup> quod apud Græcos <sup>e</sup> quoque non adeo antiquitus placuit.

III. Arborum enim ramis coronari in sacris certaminibus, <sup>f</sup> mos erat primum. Postea variari <sup>1</sup> <sup>s</sup> cœptum mixtura versicolori florum, quæ invicem odores coloresque accenderet, Sicyone, <sup>2</sup> <sup>h</sup> ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyce-

//////////

varietati Gronov. et vulgg.—6 Salmas. conj. *privati generis.*

CAP. II. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Camerac. Vide Festum verbo 'strop-  
pus.' Brotier. *stroppos* codd. Harduini, Chiff. et Laet. item edd. Harduin.  
1. 2. 3. et recentt. *stropos* Turneb. *strophia* Gronov. et al. vett.—2 Margo edd.  
Dalec. et Gronov. *tarde inde communicatum est.*—3 'In codd. Reg. 1. Camerac.  
et Lang. *serieve appellabantur.* Emendandum fuit, *serieve appellabantur*, ut con-  
jecerat eruditus Harduinus.' Brotier. Ita ante Harduinum conj. Salmasius.  
*fierent, sarta a serendo appellabantur* Turneb. Edd. ante Brotier, *servia app.*  
Cod. Dalec. et Chiff. *servia.*

CAP. III. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *variare.*—2 Ita codd. Harduini,  
cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *versicolori florum quæ in od. col. accen-*  
*deret, Sicyone* Turneb. et Chiff. *versicolori. Florumque invicem... Sicyonii*

#### NOTÆ

<sup>b</sup> *Tenuioribus*] Coronis videlicet, non e floribus quidem, sed e duabus tribusve tæniis, sive corollis invicem tortis: sic ut e pluribus una fieret. *Στροφία* dicebantur, hoc est, fasciæ capitis. Nomen ex eo, quod essent eæ tortiles. Virg. in Copa: 'Et gravidum roseo necte caput strophio.'

<sup>c</sup> *Struppos appellantes*] Hoc est, strophia. Vide Notas et Emend. num. 1.

<sup>d</sup> *A serendo serieve [serviæ]* Vide Notas et Emend. num. 2. Serere porro intellige 'ligare:.' unde et conserere.

<sup>e</sup> *Quod apud Græcos*] *Σπάρα* recentiores Græcos, a *σπειρω*, quod et sero seu necto significat, pro sertis dixisse innuit. Quod et stabilire Hesy chius videtur, cum *σπάρα* interpretatur *βάμματα*, et *βοστρούχια*.

<sup>f</sup> *In sacris certaminibus*] Vide Archiæ Epigramma allatum a nobis, xv. 5.

<sup>s</sup> *Postea variari*] 'Pancarpix,' inquit Festus, 'dicuntur coronæ ex vario genere florum factæ.'

<sup>h</sup> *Sicyone*] Sic Mss. Reg. Colb. &c. De Glycera, Pansiaque, hæc multo tradentur uberius, xxxv. 40.



ræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera ejus pictura imitaretur, et illa provocans variaret, essetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque inprimis appellata *Stephaneplocos*,<sup>3</sup> qua pinxit ipsam. Idque factum est post Olympiadem<sup>4</sup> centesimam. Sic coronis e floribus receptis, paulo mox subiere, quæ vocantur *Ægyptiæ*,<sup>j</sup> ac deinde *hybernæ*,<sup>k</sup> cum terra flores negat, ramento e cornibus tincto. Paulatimque et Romæ surrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox et corollariis, postquam e lamina<sup>5</sup> ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

IV. (III.) Crassus dives, primus argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntque et *lemnisci*,<sup>l</sup> quos adjici ipsarum coronarum honos erat, propter *Etruscas*,<sup>m</sup> quibus jungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos primus instituit P. Claudius Pulcher,<sup>n</sup> bracteasque<sup>o</sup> etiam *philyræ*<sup>r</sup> dedit.

//////////

Gronov. et vulgg.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ex codd. *Stephanoplocos* Gronov. et vulgg.—4 *Olympiada* Chiffl.—5 Chiffl. *corrullatis postquam e lamina*. CAP. IV. 1 Vet. Dalec. *bractearumque etiam philyras*.

#### NOTÆ

[*Stephaneplocos*] Ita Mss. laudati, non *stephanoplocos*. *Στεφανηπλόκος*, ut apud Theophr. legitur Hist. VI. 7. qui vel quæ neccit, et texit coronas. De hac pictura seu tabula dicetur fusius loco cit.

<sup>j</sup> *Ægyptiæ*] Ex hедера, narcisso, mali punicæ floribus, aliisque quas Athenæus enumerat, lib. xv. pag. 679. et 680.

<sup>k</sup> *Hybernæ*] Quales nunc fiunt e charta picta atque concisa, flores multiplices representante.

<sup>l</sup> *Lemnisci*] Festus: 'Lemnisci sunt fasciæ coloratæ dependentes ex coronis, quod antiquissimum fuit genus coronarum lancearum.' Hesychius: *Λημνίσκος*, τὰς στενὰς Συρακοῦσιναι ταινίας. Capitolinus in Vero, pag. 37. 'Coronas quin etiam datas, lemniscis

aureis interpositis, et alieni temporis floribus.' Nempe ad imitationem veterum, ex lauro follisque nexæ coronæ: quibus lemnisci aurei additi. Antiquitus ex auro, nunc e serico fasciolæ sunt, quibus lemniscorum possit appellatio tribui, *des rubans*. Non coronis modo, sed et palmis, quæ præmia Circensis victoriæ, lemnisci addebantur: unde utræque lemniscatæ diætæ.

<sup>m</sup> *Etruscas*] Tertullianus de Corona Mil. anteponi ait reliquis coronis Etruscas: subjicitque, 'Hoc vocabulum esse coronarum, quas gemmis et foliis ex auro quercinis, ob Jovem insignes, ad deducendas tensas cum palmatis togis sumebant.' Plinius ipse XXXIII. 4. 'Corona ex auro Etrusca.'

v. Semper tamen auctoritas vel ludicro quæsitaram fuit.<sup>c</sup> Namque ad certamina in Circum per ludos et ipsi descende-  
bant, et servos suos quique<sup>1</sup> mittebant. Inde illa XII.  
tabularum<sup>p</sup> lex: ' Qui coronam parit ipse, pecuniave ejus,  
virtutis ergo duitor ei.'<sup>2</sup><sup>q</sup> Quam servi equive meruissent,  
pecunia partam lege dici, nemo dubitavit. Quis ergo ho-  
nos? ut ipsi mortuo, parentibusque ejus,<sup>r</sup> dum intus posi-  
tus esset, forisve ferretur,<sup>3</sup> sine fraude esset imposita.  
Alias in usu promiscuo ne ludicræ<sup>4</sup> quidem erant.

vi. Ingensque et hinc severitas.<sup>1</sup> L. Fulvius argentari-  
us,<sup>s</sup> bello Punico secundo, cum corona rosacea interdium e

<sup>a</sup> *Semper magna fuit auctoritas coronarum, etiam earum quæ ludo parabantur.*



CAP. v. 1 Salmasius, *et servos suos equosque*.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *virtutis ergo arduitor* Lipsius; *virtutis suæ ergo dividitor ei* Turneb. *virtutisve ergo dividitor ei* Vet. Dalec. *virtutisve ergo dividitur ei* Chiff. *virtutis ergo arguitur* Gronov. et edd. vett.—3 Vet. Dalec. *efferreretur*.—4 Turneb. e vet. cod. *ludicæ*.

CAP. vi. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2.' Brotier. *et hic severitas* codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et his severitas*

#### NOTÆ

<sup>n</sup> *P. Claudius Pulcher*] Is qui Consulatum Romæ gessit, anno U. C. DLXX. L. Porcio Licinio collega, ex Fastis.

<sup>o</sup> *Bracteasque*] Tenuisque jam, philyræ instar, ex auro argentove laminis, quibus lemnisci constabant, adjecit tenuiores bracteas alias, quæ tæniarum instar attextæ ac pendulæ forent.

<sup>p</sup> *Illæ XII. tabularum*] Sic ab Ursino emendata: QUEI. CORONAM. PARENT. IPSIUS. PECUNIAEVE. EJUS. VIRTUTISVE. DIDITOR. IPSEIQUE. MORTUO. PARENTALIBUS. EJUS. QUOMENTUS. POSITOS. EST. QUOMQUE. FORIS. EFFERTOR. IMPOSITAD. SE. FRAUDE. ESTOD. Sententia est: ut qui coronam vel ipse virtute peperisset, vel servorum ministerio et quadrigis, eidem ea donaretur: eique etiam mortuo acquisita corona sine fraude imponeretur: non tantum illis sep-

tem diebus, quibus intus, id est, domi, positus esset: sed eo etiam die, quo cum pompa et ornatu in forum ad Rostra efferretur.

<sup>q</sup> *Duitor ei*] Ἀρχαῖκός pro dator ei. In Mss. Reg. 2. &c. *dividitur*: non, ut editi, *arguitur*.

<sup>r</sup> *Parentibusque ejus*] Haud legisse satis diligenter eam legem Ursinus, vel ex eo loco intelligitur, cum PARENTALIBUS, pro PARENTIBUSQUE scripsit. Nam præter Plinium accedit Tullii ipsius auctoritas, ita legem referentis, de Legibus lib. 11. 'Illæ jam significatio est, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, coronam virtute partam, et ei qui peperisset, et ejus parenti sine fraude esse lex impositam jubet.' Vide et Suidam, verbo Κατάγειν.

<sup>s</sup> *Argentarius*] Τραπεζίτης, un Banquier.

pergula sua in forum prospexisse dictus, ex auctoritate senatus in carcerem abductus,<sup>2</sup> non ante finem belli emissus est. P. Munatius, cum dentam Marsyæ coronam<sup>†</sup> e floribus capiti suo imposuisset, atque ob id duci eum in vincula triumviri jussissent, appellavit tribunos plebis. Nec intercessere<sup>u</sup> illi: aliter quam<sup>v</sup> Athenis, ubi comessabundi<sup>3</sup> juvenes ante meridiem conventus sapientium quoque doctrinæ frequentabant.<sup>4</sup> Apud nos exemplum licentiæ hujus non est aliud quam filia Divi<sup>w</sup> Augusti, cujus luxuria noctibus coronatum Marsyam, literæ illius Dei<sup>x</sup> gemunt.

VII. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantum habuit.<sup>1</sup> Serapio<sup>a</sup> cognominabatur, propter si-

cod. Dalec. et hunc severitas Gronov. et vulgg.—2 Pintian. adductus.—3 Chiffli. comissabundi.—4 Dalec. conventus quoque sapientium doctrinæ causa frequentabant.

CAP. VII. 1 Cod. Dalec. adhibuit.—2 <sup>†</sup> Supra VII. 12. (10.) *mancipii suarii*?

## NOTE

<sup>†</sup> *Marsyæ coronam*] Capiti ejus Dei impositam. Marsyas minister Liberi Patris per civitates liberæ in Foro positus, libertatis indicium est, qui erecta manu testatur nihil urbi deesse, inquit Servius, in *Æneid.* IV. 58.

<sup>u</sup> *Nec intercessere*] Sed castigandum censuere.

<sup>v</sup> *Aliter quam*] Contrario Atheniensium more, apud quos juvenes comessabundi ludum Philosophicum pe-tebant.

<sup>w</sup> *Filia Divi*] Julia, de qua diximus VII. 46. Ut ad statuam Marsyæ in Foro positam, metreticulæ convenirent, impuditiæque suæ testem corollam alieni minorum gentium Deo imponerent, malo te a Lipsio, si pudor suadet, ediscere, *Antiq. Lect.* lib. III. pag. 120. quam immorari me in ista tenebris Stygiis digna fœditate. De Julia Seneca de Benef. VI. 32. 'Augustus flagitia principalis domus in publicum emisit, admissos

gregatim adulteros, pererratam nocturnis comessionibus urbem . . . . quotidianum ad Marsyam concursum, cum ex adultera in quæstuariam versa,' &c.

<sup>x</sup> *Literæ illius Dei*] Itâ Mss. omnes. Sic dolenter scriptas literas eas in-nuit, ut ingemiscere quodammodo viderentur. Deum autem vocat, ut VII. 46. 'In summa Deus ille, cælumque nescio adeptus magis, an meritus,' &c.

<sup>a</sup> *Serapio*] Diversus hic videtur ab eo Scipione Nasicæ, quem Serapionem quoque cognominatum vidimus VII. 10. Neque enim Nasicam Tribunum fuisse plebis, aut quisquam prodidit, aut simile veri est: nec fuit is ex Africanorum familia, sed ex Cornelia tantum Scipionum gente, in qua familiæ duæ diversæ Nasicarum, et Africanorum fuerunt. Nec tam angusta re fuit, Pontifex Max. cum esset, et agrum publicum tene-ret, ut Plutarchus refert in Gracchis,

militudinem suarii<sup>2</sup> cujusdam negotiatoris. Ob id erat in tribunatu plebi<sup>3</sup> admodum gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in<sup>4</sup> bonis funeris impensa. Asses ergo<sup>b</sup> contulit populus, ac funus elocavit, quaque præferebatur,<sup>5</sup> flores e prospectu<sup>c</sup> omni sparsit.

VIII. Et jam tunc coronæ Deorum honos<sup>d</sup> erant, et Larium publicorum<sup>e</sup> privatorumque, ac sepulcrorum,<sup>f</sup> et Ma-

Dalec.—3 Gronov. et al. ante Harduin. *plebei*.—4 *Defuit* in cod. Dalec.—5 Cod. Dalec. *et qua parte ferebatur*.

## NOTÆ

uti funeri deesset impensa: nec denique is Romæ, sed Pergani in Asia diem extremum obiit, uti ex Plutarcho loc. cit. p. 834. aliisque didicimus. Aliquem unum a Nasicæ liberis fuisse hunc necesse est, qui quam esset similis suario negotiatori pater, tam ipse vultu referret patrem.—<sup>a</sup> *Serapio*] Is quem Serapionem quoque cognominatum vidimus VII. 10. Quem cum et Tribunum fuisse plebis, et dignum Africanorum familia, Plin. dicit, servili origine fuisse eum, sed manumissum ab aliquo e Scipionibus, proptereaque Scipionem cognominatum, oblique significat.<sup>7</sup> *Ed. sce.*

<sup>b</sup> *Asses ergo*] Factitatum id et alias, ut in funere Valerii Publicolæ regum exactoris: Menenii Agrippæ, qui populam cum Senatu in gratiam adduxerat: Q. quoque Fabii Maximi, ut Valerius Max. prodidit, v. 2. pag. 253. His ære collato a populo Rom. justa sunt peracta. Huc pertinet vetus inscriptio, apud Gruter. pag. 488.

M. VINICIO. P. F.  
POST. MORTEM  
MUNICIPES. SUI  
ÆRE. COLLATO  
PIETATIS. CAUSA  
PP.

<sup>c</sup> *Flores e prospectu*] E pergulis, e fenestris, unde prospectus in vicum.

Supra XIX. 19. 'Præfigi prospectus,' hoc est, obstrui fenestras. Has ἀνθέων βολὰς, *florum sparsiones*, receptas in eos, quos honore volebant affectos, Lipsius ad Taciti Ann. xv. jam olim ex variis Auctoribus annotavit. Id observatum quoque in Bruti funere, auctor est Dionys. Halic. lib. v. In funere etiam filiæ Virginii, lib. xi.

<sup>d</sup> *Deorum honos*] Vetus inscriptio in thesauro Goltzii, pag. 272. CORONAE. CENTENAE. FORTUNAE. PRIMIGENIAE. DEDICATAE.

<sup>e</sup> *Larium publicorum*] Compitalium scilicet, de quibus diximus in Notis et Emend. ad lib. III. num. 46. Adi quoque Notas et Emend. ad hunc librum, num. 2. De privatis atque domesticis, Cato de Re Rust. cap. 143. 'Villica focum purum circumversum quotidie, priusquam cubitum eat, habeat. Kalendis, Idibus, Nonis, festus dies cum erit, coronam in focum indat, perque eos dies Lari familiari pro copia supplicet.' Plautus in *Trinummio* I. 2. 'Larem corona nostrum decorari volo.' Juvenalis Sat. IX. 'O parvi nostrique Lares, quos thure minuto, Aut farre, aut tenui soleo exornare corona.'

<sup>f</sup> *Ac sepulcrorum*] Idem Tibullus II. 4. 'Atque aliquis senior veteres veneratus amores, Annua constructo sarta dabit tumulo.' Aram sepulcra-



nium: summaque auctoritas pactili<sup>1</sup> coronæ.<sup>2</sup> Sutiles<sup>3</sup> Saliorum sacris<sup>4</sup> invenimus, et solennes cœnis. Transiere deinde ad rosaria:<sup>5</sup> eoque luxuria processit, ut non esset gratia nisi mero folio:<sup>6</sup> sutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautissimum quippe habetur e nardi folio eas dari, aut veste serica versicolores unguentis madidas. Hunc habet novissime exitum luxuria fœminarum.

IX. Et apud Græcos quidem de coronis privatim scripsere Mnesitheus<sup>1</sup> atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti:<sup>1</sup> quoniam et in hoc est aliqua valetudinis portio, in

CAP. VIII. 1 Chiffl. *ficili*.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *coronæ*. *Sutiles aliorum sacris* Gronov. et vulgg. *coronæ, uti Saliorum sacris* Salmas. *coronæ ut in Saliorum sacris invenimus solennes et cœnis* Turneb.

CAP. IX. 1 Ita codd. Harduini, Chiffl. Laet. et Turneb. item Harduin.

## NOTE

lem coronari solitam ex vetere inscriptione scito, quæ apud Gruterum extat, p. 715.

<sup>2</sup> *Pactili coronæ*] Sen plectili, quod idem est. E multiplici flore folioque textæ. ‘Plexa,’ inquit Festus, ‘colligata significat, ex Græco πλέκω, id est, concinno, texo, necto. Πλεκτὸν Græci dicunt, et πηκτὸν, a πηγνύω, compono.

<sup>3</sup> *Sutiles*] Hæ pactilibus opponuntur: e rosarum foliis consutæ. Martial. v. 65. ‘Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo, Lassenturque rosis tempora sutilibus.’ Et ix. 91. ad Flaccum: ‘Perfundas glaciem triente rubro: Frontem sutilibus ruber coronis,’ &c. Et Epigr. 94. ‘Sutiles aptetur decies rosa crinibus.’ Sic et ‘lapillos sutiles’ Prudentius appellat, Hymno vii. vs. 158. et hyacinthos sutiles, in Hamartigenia, vs. 268.

<sup>4</sup> *Saliorum sacris*] Salii sacerdotes Romæ fuere, a saliendo dicti, quod ancilia per urbem gestantes salire soliti. Varro de Ling. Lat. lib. iv.

‘Salii a saltando, quod facere in Comitio in sacris quotannis et solent, et debent.’ Inde saliares epulæ, pro lautis et opiparis, quia tales erant Saliorum. Vide Festum.

<sup>5</sup> *Ad rosaria*] Ut e solis rosis coronæ necerentur.

<sup>6</sup> *Nisi mero folio*] Rosarum foliis, e quibus sutiles coronæ: cum antiquitus totæ rosæ sutilibus insererentur. Sed eo tandem luxuria processit, ut fastidita gratia floris pulcherrimi, ejus tantum folia retenta sint, quæ ut alia aliis veluti squamatim insererentur, inventa est conditura ratio, qua sic macerarentur, ut manus artificis, et puncturas quibus necerentur, pati possent. Tradit eam rationem Apicius de Re Culinar. cap. 1.

<sup>1</sup> *Quæ nocerent capiti*] Aristoteles ἐν τοῖς φυσικοῖς προβλήμασιν, inquit Athen. lib. xv. p. 692. hoc quærit, cur magis canescant, qui unguento magis caput illinunt? causasque aliquas affert, quæ in Problematum libro hodie non leguntur.

potu atque hilaritate præcipue odorum vi subrepente fallaciter, scelerata<sup>2</sup> Cleopatrarum solertia. Namque in apparatu<sup>3</sup> belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pavore ejus luisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti imposita, mox procedente hilaritate invitavit Antonium, ut coronas biberent. Quis ita timeret insidias? Ergo concepta in scyphum incipienti haurire opposita manu: 'En ego sum,' inquit, 'illa, Marce Antoni,<sup>4</sup> quam tu nova prægustantium diligentia caves: adeo mihi,<sup>5</sup> si possim sine te vivere, occasio aut ratio deest.' Inde eductum<sup>m</sup> custodia bibere jussit, illico expirantem. De floribus supra dictos<sup>a 6</sup> scripsit Theophrastus<sup>o</sup> apud Græcos. Ex nostris autem inscribere aliqui libros Anthologicon:<sup>p</sup> flores vero persecutus<sup>7</sup> est nemo, quod equidem inveniam. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus: id enim frivolum est: sed de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus.

X. (IV.) Paucissima nostri genera coronamentorum inter hortensia novere, ac pæne violas rosasque tantum. Rosa nascitur spina verius, quam frutice, in rubo quoque<sup>q</sup> pro-

<sup>a</sup> Præter dictos ante scriptores.

//////////

1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Mnesthus* Gronov. et vulgg.—2 Chiff. *scelerata*.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Namque apparatu* Gronov. et vulgg.—4 Ita ex codd. Harduini et recentt. *chare Antoni* Gronov. et vulgg.—5 Cod. Dalec. *ideo mihi*; Vet. Dalec. *At mihi, si possim sine te vivere, occidendi ratio adest.* Cod. Dalec. *ratio adest.* *Inde ductum in custodiam bibere jussit, illico expirantem.* Turneb. *ratio deest.* *Inde eductam custodiam, &c.* Chiff. *Inductam custodiam, &c. expirantem.* Gronov. et al. ante Harduin. *illico expirante*; codd. Harduini, *illico expirantem*.—6 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *supradictis* Chiff. *extra supradictos* Gronov. et vulgg.—7 Cod. Dalec. *prosecutus*.

#### NOTÆ

<sup>m</sup> *Adco mihi*] Εἰρωνικῶς.  
<sup>n</sup> *Inde eductum*] Reum unum aliquem.  
<sup>o</sup> *Theophrastus*] Maxime Hist. Plant. vi. 6. et 7.  
<sup>p</sup> *Anthologicon*] Ἀνθολογικῶν. Vox ea florilegium, seu librum Collecta-

neorum sonat: non quod de floribus hortorum hi libri tractarent, sed quod sententiarum flores ex variis scriptoribus collectos continerent.

<sup>q</sup> *In rubo quoque*] In cynosbato, de quo xvi. 71.

veniens, illic etiam jucundi odoris, quamvis angusti.<sup>r</sup> Germinat omnis primo inclusa granoso cortice.<sup>s</sup> Quo mox intumescente, et in virides alabastros<sup>t</sup> fastigato,<sup>t</sup> paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis<sup>u</sup> medio sui stantis<sup>2</sup> complexa luteos apices. Usus ejus in coronis prope minimus<sup>v</sup> est.<sup>3</sup> Oleo maceratur, idque jam a Trojanis temporibus, Homero teste.<sup>w</sup> Præterea in unguenta transit, ut diximus.<sup>x</sup> Per se medicas artes præbet. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate.<sup>4</sup> Mensurarum etiam deliciis perungendis<sup>5</sup> minime noxia.

Genera ejus nostri fecere celeberrima, Prænestinam<sup>y</sup> et Campanam.<sup>z</sup> Addidere alii Milesiam, cui sit ardentissimus colos, non excedenti<sup>6</sup> duodena folia. Proximam ei Trachi-



CAP. X. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fastigiato* Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *stanteis*.—3 Vet. Dalec. *nimius est*.—4 Alii ap. Dalec. *utilitate*.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *integendis* Vet. Dalec. *inungendis* Gronov. et veti.—6 Ita codd. Harduini et Chiff. *cujus . . . excedentis* Gronov. et vulgg.

## NOTÆ

<sup>r</sup> *Quamvis angusti*] Nec late sese spargentis.

<sup>s</sup> *Granoso cortice*] Intus veluti quibusdam granis scabro. Nodum enim, seu globulum eum quo semen continetur, corticem Plinius nuncupat, non semel. Nam infra, 'Tardissime proveniunt semine, quod in ipso cortice est.' *Μῆλον* Theophrastus appellat, Hist. VI. 6. *Umbilicum, ὀμφαλόν*, Arist. Problem. XII. 8.

<sup>t</sup> *In virides alabastros*] Alabastrum vocat rosæ calycem, antequam ea sit expansa: a similitudine nimirum cum alabastro, vase unguentario, cujus est longitudo fastigata, in pleniorum orbem desinens, ut Plinius ipse ait, IX. 56. Poëta quidam pyramides vocat, quos Plinius alabastros: et calathos, quos ille calyces: 'Prima dies ostendit spicula florum, Altera pyramides nodo majore tumentes: Tertia jam calathos.'

<sup>u</sup> *In calycis*] Forte sincerius, *sese pandit in calyces, medio sui stantes complexa luteos apices*. Calyx vocatur, qui lutea stamina seu apices, et floris folia continet.

<sup>v</sup> *In coronis prope minimus*] Præceteris utilitatibus, quas rosa præbet: nam et oleo præterea maceratur, et in unguenta transit, et emplastris inseritur, &c. Hunc locum Barbarus prave intellexit: dum *nimius*, contra codicum fidem, et mentem Scriptoris reposuit.

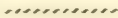
<sup>w</sup> *Homero teste*] Iliad. Ψ. 186. ubi oleum rosaceum memoratur: 'Ροδόνερον δὲ χρῆεν ἐλάφω.'

<sup>x</sup> *Ut diximus*] Lib. XIII. cap. 2.

<sup>y</sup> *Prænestinam*] Ea est quam vulgus Provinciale appellat, *Rose de Provins*, ut quidem Clusius arbitratur, Hist. Rar. Plant. I. 114.

<sup>z</sup> *Campanam*] Ubi nimirum biferi, ut Maro cecinit, rosaria Pæsti.

niam<sup>a</sup> minus rubentem. Mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Vilissimam<sup>7b</sup> vero plurimis, sed minutissimis, spinecolam.<sup>8</sup> Differunt<sup>c</sup> enim multitudine foliorum, asperitate, lævore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora: cum sit genus ejus, quam centifoliam<sup>d</sup> vocant: quæ est in Campania Italiae, Græciæ vero<sup>9</sup> circa Philippos: sed ibi non suæ terræ proventu. Pangæus<sup>e</sup> mons<sup>10</sup> in vicino fert, numerosis foliis ac parvis: unde<sup>11</sup> accolæ transferentes conserunt, ipsaque<sup>12</sup> plantatione proficiunt. Non autem talis<sup>f</sup> odoratissima est, nec<sup>13</sup> cui latissimum maximumque folium. Breviterque<sup>g</sup> indicium est odoris, scabritia corticis. Cæpio Tiberii Cæsaris principatu, negavit centifoliam in coronas addi, præterquam extremas velut ad cardines.<sup>14</sup> Nec odore, nec specie<sup>h</sup> probabilis est, quæ Græca appellatur a nostris, a Græcis lychnis,<sup>i</sup> non nisi in humidis locis proveniens, nec unquam ex-



*excedentis* Vet. Dalec.—7 Ita codd. Harduini, Dalec. Laet. et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Utilissimam* Gronov. et vulgg.—8 'In cod. Reg. 2. et Editione principe, *spinosam.*' Brotier.—9 *Græcia vero* Vet. Dalec.—10 Cod. Dalec. *namque mons.*—11 Vet. Dalec. *parvis. Inde.*—12 Vet. Dalec. *ipsaque.*—13 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sed, e Theophr.* Mox, cod. Dalec. *maximumve folium.*—14 'Ita codd. Regg. et Editio princeps. Sic Granius apud Nonium dixit, 'Sonat impulsa cardo regia.' Brotier. *extremos velut ad cardines* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *extremos velut ad cardines. Nec odore, nec specie probabilem, et quæ Græcia* Gronov.

## NOTE

<sup>a</sup> *Trachiniam*] Ab Heracleæ agro, quæ Trachin appellata est, ut vidimus iv. 14.

<sup>b</sup> *Vilissimam*] Ita Mss. Reg. Colb. Chiff. non *utilissimam*. Recte: antecedit enim *viliorem*. Spinecola vero a spinarum densitate, quibus est obsita, traxisse nomen videtur.

<sup>c</sup> *Differunt*] Hæc accepta a Theophr. Hist. vi. 6.

<sup>d</sup> *Centifoliam*] Et nos trecentifoliam maximam in horto Regio vidimus, flore, ut aiunt, incarnato: eamque odoris per jucundi. Centifoliam quoque Batavicam, qualis a Clusio

delineatur, Hist. Rarior. Plantar. lib. i. pag. 113.

<sup>e</sup> *Pangæus*] Theophr. *ἐκ τοῦ Παγγαίου.*

<sup>f</sup> *Non autem talis*] Theophr. loc. cit.

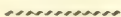
<sup>g</sup> *Breviterque*] Theophr. 'Ἐν δὲ τοῖς μεγάλοις εὐώδη μᾶλλον, ὧν τραχὺ τὸ κάτω. Odoratiore sunt inter amplas, quibus pars ima scabra.

<sup>h</sup> *Nec odore, nec specie*] Vide Notas et Emend. num. 3.

<sup>i</sup> *Lychnis*] Dioscoridis hæc coronaria lychnis est, sive sativa, de qua concisa brevitate Græcus auctor, III.



cedens quinque folia, violæque magnitudine,<sup>15</sup> odore nullo. Est et alia Græcula appellata, convolutis foliorum paniculis,<sup>j</sup> nec dehiscens nisi manu coacta, semperque nascenti similis, latissimis foliis. Alia funditur e caule malvaceo,<sup>k</sup> folia oleæ<sup>16</sup> habente, mosceuton<sup>17</sup> <sup>1</sup> vocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant.<sup>18</sup> Omnes sine odore, præter coroneolam et in rubo natam: tot modis adulterantur. Et alias vera quoque<sup>19</sup> plurimum solo prævalet. Cyrenis<sup>m</sup> odoratissima est: ideoque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ, hyeme tota præcox. Refert et cœli temperies. Quibusdam enim annis minus odorata provenit. Præterea omnis<sup>20</sup> <sup>n</sup> siccis quam humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillosis<sup>21</sup> locis, nec riguis, contenta raris, proprieque ruderatum agrum<sup>o</sup> amat. Præcox Campana est, sera<sup>22</sup> Milesia. Novissime tamen desinit Prænestina. Fodiuntur altius quam fruges, levius quam vites. Tardissime proveniunt semine, quod in ipso cortice<sup>p</sup> est, sub ipso



et al. ante Harduin.—15 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *violæque magnitudinem* codd. Dalec. *viola magnitudine* Gronov. et vulgg.—16 Vet. Dalec. *ulmi*.—17 <sup>4</sup> Ms. *acetone*. Lege, *moscheuton*.<sup>7</sup> Dalec.—18 Chiffi. *appellant*.—19 Vet. Dalec. *quæque*.—20 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *locis omnis* Gronov. et vulgg.—21 Chiffi. *neque ping.* *neque argillosis*.—22 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Campana, sera* Gronov. et vulgg.

## NOTÆ

114. Λυχνὶς στεφανωματικὴ, ἔνθος ἐστὶν ὅμοιον λευκοῖφ, ἐμπόρφυρον δὲ, πλεκόμενον εἰς τὰ στεφάνια. Pingitur a Dado-næo, pag. 170. Galli vocant *Æillet-Dieu, ou Passerose*.

<sup>j</sup> *Foliorum paniculis*] Quicquid sublonga et subrotunda forma tumet, ut hic rosæ foliorum globulus, panicula appellatur.

<sup>k</sup> *Alia . . . e caule malvaceo*] Forte althæa rosea, *rose d'outremer*, sed peregrina, ab unicanli malva, de qua diximus superiore libro, diversa, etsi commune nomen utriusque vulgus imposuit. Vidimus in horto Regio.

<sup>1</sup> *Mosceuton*] In quibusdam Mss. *muceuton*. In aliis, *acetone*.

<sup>m</sup> *Cyrenis*] Theophr. Hist. vi. 6. *Εὐσομότατα δὲ τὰ ἐν Κυρήνη· διὸ καὶ τὸ μύρον ἤδιστον.*

<sup>n</sup> *Præterea omnis*] Omnis rosa scilicet. Didymus in Geopon. xi. 19. pag. 315. *Εἰδέναι δὲ χρὴ, ὡς ἐν τοῖς ἀνδρῶσι βόδα, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κρήνα εὐωδέστερα ἔσται.*

<sup>o</sup> *Ruderatum agrum*] In quo rudera, veterumque ædificiorum materies plurima inest.

<sup>p</sup> *Quod in ipso cortice*] Ex Theophr. loc. cit. *Φύεται μὲν οὖν ἡ βοδωνία*

flore,<sup>23</sup> opertum lanugine: ob id potius caule conciso<sup>q</sup> inseruntur: et ocellis<sup>24</sup> radicis, ut arundo,<sup>r</sup> unum genus inseritur pallidæ, spinosæ, longissimis virgis, quinquefoliæ, quæ e Græcis<sup>25</sup> altera<sup>s</sup> est. Omnis autem<sup>t</sup> recisione atque ustione proficit: translatione quoque, ut vitis, optime<sup>26</sup> ocysissimeque provenit, surculis quaternum digitorum longitudine, aut ampliore, post Vergiliarum occasum sata: dein per Favonium translata, pedalibus intervallis crebroque circumfossa. Qui præcocem<sup>u</sup> faciunt, pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

XI. (V.) Liliū rosæ nobilitate proximum est, et quadam cognatione unguenti oleique, quod lirinon<sup>a</sup> appellatur. Et impositum<sup>1b</sup> etiam maxime rosas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas major, interdum<sup>2</sup> cubitorum trium, languido semper collo, et non sufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foris striati, et ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantis<sup>3</sup> effigie

—23 ‘Ms. fere. Lege, quod sub ipso cortice est fere, opertum.’ Dalec.—24 Vet. Dalec. at ocellis.—25 ‘Mss. quæ Græcula. Lego, a Græculis altera est.’ Dalec.—26 Chiff. ut vitis optima.

CAP. XI. 1 Vet. Dalec. Et appositum.—2 Vet. Dalec. caule interdum.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. foliis foris striatis . . . laxantibus Gronov.

## NOTE

καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος· ἔχει δὲ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ . . . ἔχον δέ τινα χυοῦν. Quid cortex sit, superius diximus.

<sup>q</sup> *Caule conciso*] Malleolis a caule decisis. Theophr. Hist. vi. 6. Κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσιν.

<sup>r</sup> *Et ocellis r. ut arundo*] Quid sint in arundine oculi, diximus xvi. 67. Quod genus illud sit rosæ pallidæ, spinosæ, Græculæ, quinquefoliæ, non satis compertum.

<sup>s</sup> *E Græcis altera*] Quæ paulo ante Græcula appellata.

<sup>t</sup> *Omnis autem*] Hæc a Theophr. loc. cit.

<sup>u</sup> *Qui præcocem*] Palladius lib. III. in Februar. tit. 21. ‘Si rosam tempe-

rius habere volueris, duobus palmis ab ea in gyrum fodies, et aqua calida bis rigabis in die.’ Sic Didymus in Geopon. loc. cit.

<sup>a</sup> *Quod lirinon*] Λειρινὸν, nam Græci λείριον liliū appellant. Idem et σούσινον nuncupavere, ut diximus xiii. 2. Diosc. III. 16. de lilio: ‘Ἀφ’ οὗ καὶ τὸ χρίσμα κατασκευάζεται, ὃ τὶνες λειρινὸν, οἱ δὲ σούσινον καλοῦσι.

<sup>b</sup> *Et impositum*] Mallem *interpositum*. Intelligit enim, opinor, gratiam hortorum, vel coronarum, esse non levem, quemadmodum Maro cecinit Æneid. xii. ‘Mixta rubent ubi lilia multa Alba rosa.’

calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo, et semine,<sup>4</sup> stantibus in medio crocis. Ita odor, colorque duplex, et alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In unguenti vero oleique usu, et folia non spernuntur.

Est flos non dissimilis illi in herba, quam convolvulum<sup>c</sup> vocant, nascens<sup>5</sup> per fructa, nullo odore, nec crocis intus: candorem tantum referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiscantis. Alba lilia<sup>d</sup> iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: et hoc amplius lacryma sua,<sup>e</sup> ut hipposelinum:<sup>f</sup> nihilque est fecundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. Est et rubens<sup>g</sup> lilium, quod Græci crinon vocant.<sup>6</sup> Alii florem ejus cynorrhodon.<sup>7</sup><sup>h</sup> Laudatissimum in Antiochia, et Laodicea Syriæ, mox in Phaselide.<sup>i</sup> Quartum locum obtinet in Italia nascens.

XII. Sunt et purpurea<sup>j</sup> lilia,<sup>l</sup> aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, majorisque bulbi, sed unius:

//////////

et vulgg.—4 Chiff. *pilo et semine*; Vet. Dalec. *filo et staminis*; alii ap. Dalec. *filo et staminum*.—5 Vet. Dalec. *vocant. Nascitur*.—6 Vet. Dalec. *crinon agrion vocant*.—7 Vet. Dalec. *crinorrhodon*.

CAP. XII. I *Sunt et præterea leiriu* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.

#### NOTÆ

<sup>c</sup> *Convolvulum*] Gallis, *Lizeret*. Smilax lævis minor a Dodonæo vocatur, apud quem iconem ejus vide.

<sup>d</sup> *Alba lilia*] Ex Theophr. *Histor.*

II. 2. 'Ροδωνιά δὲ καὶ κρινωνιά, κ. τ. λ.

<sup>e</sup> *Lacryma sua*] Theophr. *Hist.* VI. 6. Ποιεῖ δὲ τινα καὶ δακρυώδη συβρόην, ἣν καὶ φντεύουσι. *Reddit lilium lacrymarum confluxum quendam, quem et serunt.* Et lib. II. ejusdem operis cap. 2.

Ἰδιωτάτη δὲ γένεσις ἢ ἀπὸ δακρῶν καὶ γὰρ οὕτω δοκεῖ τὸ κρίνον φύεσθαι, ὅταν ξηρανθῇ τὸ ἀποβρῦν. φασὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἵπποσελίνου καὶ γὰρ τοῦτο ἀφήσι δάκρυον. *Peculiaris generatio, quæ ex lacryma fit: quippe lilium ita exire videtur, cum id quod defluxit, Sole exaruerit, &c.*

<sup>f</sup> *Ut hipposelinum*] De quo XIX,

48.

<sup>g</sup> *Est et rubens*] Lilium illud purpureum majus Dodonæi est, pag. 198. quod in horto Regio vidimus: Galli vocant, *Lis orangé*. Diosc. III. 116. Πορφυρὰ ἄνθη κρίνου.

<sup>h</sup> *Cynorrhodon*] Ita libri omnes: et Hesychius: Κυνόρροδον, κρίνον ὁμοιον ἰακίνθω.

<sup>i</sup> *Phaselide*] Convallis est Judææ, ut Plinius admonet, XIII. 9. unde lilium Phaselidis olim appellatum est 'lilium convallium,' Cant. II. 1.' *Ed. sec.*

<sup>j</sup> *Sunt et purpurea*] Cave accepta hæc putes a Theophr. *Hist.* VI. 6. ut visum iis, qui censoriam animadversionem distringere in Plinium, ponunt in lucro.

narcissum vocant.<sup>k</sup> Hujus alterum genus flore candido, calyce purpureo.<sup>l</sup> Differentia a liliis est et hæc, quod narcissi folia in radice sunt,<sup>m</sup> probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cetera eadem, calyx herbaceus.<sup>2</sup> Omnes serotini.<sup>n</sup> Post Arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum.<sup>3</sup>

XIII. Inventa est et in his ratio inserendi,<sup>o</sup> monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque mense Julio scapi<sup>2</sup> arescentes, liliaque suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se nodulis,<sup>p</sup> in fæce nigri vini, vel Græci, mense Martio macerantur, ut colorem percipiant,<sup>3</sup> atque ita in scrobiculis seruntur, heminis fæcis circumfusus. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, tingui<sup>+</sup> aliquid, ut nascatur infectum.

XIV. (VI.) Violis honos proximus.<sup>q</sup> Earumque plura<sup>1</sup> genera. Purpureæ,<sup>r</sup> luteæ, albæ: plantis<sup>2</sup> omnes,<sup>5</sup> ut olus,

//////////

—2 Salmasius conj. *helvaceus*. Margo edd. Dalec. et Gronov. *Alteri, sc. croceus*, e Diosc.—3 Vet. Dalec. *autumni*.

CAP. XIII. 1 Elz. *inficiendi*. ‘Ita Vet. In edd. *inserendi*, quod et servari posset.’ *Lucret.*—2 Vet. Dalec. *bulbique*. Margo edd. Dalec. et Gronov. *scapi florentes liliaque*, e Cassiano.—3 Vet. Dalec. *accipiant*.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *merumque ita tingi* Gronov. et vulgg.

CAP. XIV. 1 Ita codd. Harduini et Cliffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

#### NOTE

<sup>k</sup> *Narcissum vocant*] Purpureus hic Maronis narcissus, Ecl. v. 38. Nondum id a nobis genus animadversum.

<sup>l</sup> *Calyce purpureo*] Calycem id vocat, quod in medio flore, circuli instar, et stamina et apices continet. Narcissum medio purpureum Dodonæus vocat, et delineat, pag. 223. Nascitur plerisque Galliæ locis, in pratis. *Narcisse*. Diosc. commendat eum qui ἐν ὀρεινοῖς τόποις gignatur, iv. 161.

<sup>m</sup> *In radice sunt*] Bulbo, non cauli, hærent. Quare narcissi caulem Theophrastus Histor. vi. 6. ἀφυλλον vocat.

<sup>n</sup> *Omnes serotini*] Ex Theophr. loc. cit. de narcisso universim: Ὀψιον δὲ

σφόδρα μετὰ γὰρ Ἀρκτουρον ἢ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημεριαν. Post Arcturi occasum, de quo xviii. 74.

<sup>o</sup> *Ratio inserendi*] Hoc est, nova serendi ratio excogitata est, non e bulbo, sed e radícula quam caulis emittit, ut mox dicemus. Ita Mss. omnes: nullus Pintiano favet, qui *inficiendi* mavult. Hunc porro modum totidem fere verbis expressit Anatolius in Geopon. xi. 21. pag. 317.

<sup>p</sup> *Nodulis*] E singulis enim nodis radiculæ quædam tum enascuntur, quæ seri debent. Anatolius loc. cit.

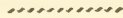
<sup>q</sup> *Violis honos proximus*] A rosis et liliis.

<sup>r</sup> *Purpureæ*] Sic auctor libri de Simp. Med. ad Paternian. tomo xiii. operum Galeni, pag. 1002. ‘Viola,’



satæ. Ex iis vero,<sup>1</sup> quæ sponte apricis et macris locis proveniunt, purpureæ, latiore folio, statim ab radice carnosio,<sup>3</sup> exeunt: solæque Græco nomine a ceteris discernuntur, appellatæ ia, et ab his ianthina vestis.<sup>4</sup> E sativis<sup>4</sup> maxima auctoritas luteis. Genera iis<sup>5</sup> Tusculana, et quæ marina appellatur, folio<sup>6</sup> aliquanto latiore,<sup>v</sup> sed minus odorato. In totum vero sine odore, minutoque folio Calatiana,<sup>7</sup> munus autumnii, ceteræ veris.

XV. Proxima ei caltha<sup>a</sup> est concolori amplitudine.<sup>1</sup>



recentt. *Earum plura* Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *plantæ*.—3 Gronov. *carnosa*. Mox Græco deest in Chiff. —4 Ita ex codd. Harduinius et recentt. appellata Ia, ut ab h. I. vestis. Sed sativis edd. vet. et Gronov. appellatæ Ia, et ab, &c. cod. Dalec. appellatæ etiam Vet. Dalec. et ab his ianthina Chiff. Sed sativarum cod. Dalec.—5 Genera autem Chiff.—6 Dalec. *flore*.—7 <sup>1</sup> Ita Ms. Reg. 1. et Editio princeps. Calatiana autem dicta est a Calatia, oppido Italiae. Nec est viola; sed videtur esse digitalis lutea, magno flore, C. B. la grande Digitale à fleurs jaunes. Brotier. Calathiana ceteræ edd.

CAP. XV. 1 Vet. Dalec. *similitudine*. Salmas. conj. et concolor: amplitu-

#### NOTÆ

inquit, 'species habet tres: est enim alba, et purpurea, et aureo colore: floresque de radice ejus excrescunt: quibus melior habetur, quæ est purpurea.' Purpurea, quæ Theophrasto Hist. VI. 6. nigra dicitur, τὸ μελάνιον, Virgilio quoque, Ecl. X. ceteris ἴον et ἴον πορφυροῦν, a Dodonæo pingitur, pag. 156. *Violette*. Candida, quæ Græcis λευκίδιον, visa a nobis in horto Regio, ab eodem Dodonæo delineatur, pag. 159. Luteam Clusius exhibet, Hist. Rarior. Plant. lib. III. pag. 309. quam violam montanam vocat. Galli, *Giroflée jaune*. Adde his et tricolore, quæ hos simul colores in se una colligit, purpureum, luteum, candidumque, apud eundem Clusium, pag. 310. sæpius a nobis observatam in horto toties appellato, cum generibus violarum aliis fere duodecim.

<sup>a</sup> *Plantis omnes*] In nostris regionibus nec lutea, nec alba, plantis propagatur, sed semine: nigra vero, seu purpurea, etiam plantis.

<sup>1</sup> *Ex iis vero*] Hæc a Theophr. loc. cit. ubi viola nigra dicitur πλατύφυλλος, καὶ ἐγγειόφυλλος, καὶ σαρκόφυλλος.

<sup>4</sup> *Et ab his ianthina vestis*] Hoc est, purpurea et violacea. *Violet pourpre*. Martialis II. 39. 'Coccina famosæ donas et ianthina mœchæ,' &c. Hinc 'violarii' apud Plantum in Aulul. III. 5. qui vestes violacea purpurea infectas distraherent.

<sup>v</sup> *Folio . . . latiore*] Folia intellige, quibus flos constat.

<sup>w</sup> *Calatiana* [*Calathiana*] A calathi effigie. Alii *calthiana* legunt, a similitudine calthæ. Pintianus, et ex illo Salmasius in Solin. p. 1160. *Calatina*, a Calatia oppido Italiae. His favet codex Reg. 2.

<sup>a</sup> *Proxima ei caltha*] Et hæc e violarum lutearum genere est, non, ut a Ruellio primum, deinde a Salmasio creditum est, loc. cit. flos ille, quem solsequium dicimus, *le souci*, plane diversi generis. Nam et in Indico

Vincit numero foliorum marinam, quinque non<sup>2</sup> excedentem. Eadem odore superatur: est enim gravis calthæ.<sup>3</sup> Non levior<sup>b</sup> ei, quam scopam regiam appellant: quanquam folia ejus olent, non flores.

XVI. Bacchar<sup>1</sup> quoque<sup>c</sup> radicis tantum odoratæ est, a quibusdam<sup>d</sup> nardum rusticum appellatum. Unguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, Aristophanes<sup>e</sup> priscae

//////////

dine vincit et numero.—2 Cod. Dalec. quinque folia non.—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. caltha Gronov. et vulgg.

CAP. XVI. 1 Baccharis margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. Mox,

#### NOTÆ

hujus loci sic legitur: *Violæ colores III. Luteæ genera V. De caltha: Regius flos.* Genera porro violæ luteæ tria duntaxat appellantur hoc loco, Tusculana, marina, calthiana; nisi ad eum numerum caltha quoque, et regius flos, seu regia scopæ, accesserint. Et sane inferius cum singulorum florum medicinæ narrantur, quorum modo tractantur naturæ, de violis universim, sigillatimque de luteis, atque purpureis, longissima habetur oratio: de caltha, scopaque regia, ne γρὺ quidem: satis probabili argumento eas scilicet idcirco taceri, quod lutearum nomine censeantur, quod et fecisse Columella videtur in Hortulo, duo violarum genera carmine uno complexus: candidum, luteumque: ‘Candida leucoia, et flaventia lumina calthæ.’ Caltham nos suspicamus esse, aut ei certe affinem, quæ viola lutea multiplex a Dalec. appellatur Hist. Plant. l. VII. p. 803. quæ culta mangonioque evadit in florem densissimis foliis stipatum atque congestum, præstantissimi ac suavissimi odoris.

<sup>b</sup> Non levior] Perinde gravis, atque calthæ, odor est ei luteæ violæ generi, quam scopam regiam, sive, ut est in Indice, regium florem vocant: qui quo nomine hodie appelletur,

certo statui non potest. Porro cum gravis odor dicitur, cave injucundum dici continuo putes: nam, ut Plinius ait, c. 18. quorundam florum suavitati etiam gravitas inest, ut lilio.

<sup>c</sup> Bacchar quoque] Dioscoridi III. 51. Βάκχαρις, βοτάνη ἐστὶ θαμνώδης, εὐώδης, καὶ στεφανωματικὴ, κ. τ. λ. Idem et Cratevas habet, cujus fragmentum antea ineditum recitat Aloys. Anguillara, par. I. p. 26. etsi de asaro sermonem ibi esse falso contendit, cum et asaron στεφανωματικὸν esse Plinius paulo post neget: et quæ vires ei herbæ tribuuntur a Crateva, eas ipsas idem inferius c. 77. bacchari adjudicat.

<sup>d</sup> A quibusdam] Lib. XII. cap. 27. ‘Baccharis vocatur nardum rusticum, de quo dicemus inter flores.’ Rura apud nos, inquit Ruellius lib. III. p. 517. ‘Divæ Mariæ chirothecas’ appellant, Gant Notre Dame, hancque nectunt in coronas. Dodonæus, a quo delineatur, p. 169. et Fuchsius, Digitalem: Galli interdum etiam *Digitale*. Vidimus in horto Regio, purpureo, luteo, rubente, candido, ferrugineoque colore conspicuum.

<sup>e</sup> Aristophanes] In fabula cui titulum fecit, Θεσμοφοριάζουσαι, teste Athen. l. XV. p. 690. hæc poëtæ carmina recitante, quæ ad propositum

comœdiæ poëta testis est. Unde quidam errore falso barbaricam<sup>f</sup> eam<sup>2</sup> appellabant. Odor est ei<sup>3</sup> cinnamomo proximus. Gracili solo<sup>h</sup> nec humido provenit. Simillimum ei, combretum<sup>i</sup> appellatur, foliorum exilitate usque in fila attenuata, et procerius quam bacchar: hæc sunt tantum.<sup>j</sup> Sed<sup>4</sup> eorum quoque error corrigendus est, qui bacchar rusticum nardum appellavere. Est enim alia herba sic cognominata, quam Græci asaron<sup>k</sup> vocant, cujus speciem figuramque diximus in nardi generibus. Quin immo asaron invenio vocitari, quoniam in coronas<sup>5</sup> non addatur.

XVII. Crocum<sup>a</sup> sylvestre optimum: serere<sup>1</sup> in Italia

*est, quæ a quibusdam, &c. ibid. Vid. XXI. 77.—2 Salmas. baccharida ea. Mox, appellant cod. Dalec.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. radicis, e Diosc.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. bacchar. Nec hæc sunt tantum, sed Gronov. et vulgg. Mox, error regendus est Chiff. —5 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. coronis Gronov. et al. vet.*

CAP. XVII. 1 Vet. Dalec. Crocum et sylvestre est, serere. Mox, cod. ap.

## NOTE

attinent: Ὁ Ζεῦ πολυτίμητ', οἷον ἔπνευσε ὁ μιὰρὸς Φάσκαλος εὐθὺς λυόμενός μοι τοῦ μύρου, καὶ βακχαρίδος. O venerande Jupiter, ut oboluit soluta confestim pera unguentum mihi, et baccharim. Adde Galenum tom. II. in Explic. vocum Hippocr. p. 88. Βάκχαρις, Λύδιόν τι μύρον. Hippocr. ipse de Nat. Mul. text. VI. p. 362. βακχάριον ἔλαιον vocat. Erotianum ibidem p. 115. Βάκχαρις, εἶδος βοτάνης καὶ μύρον, οὗ καὶ Ἀριστοφάνης μέμνηται. Adde Hesychium, Jul. Pollucem VI. 49. pag. 296. Simonidem poëtam apud Clem. Alexand. Pædag. I. II. p. 177. &c.

<sup>f</sup> Barbaricam] Ita Mss. omnes: hoc est, exoticam et peregrinam, nec in orbe Romano natam. Medicamenti meminit Marcellus Empir. cap. 8. p. 65. et 66. quod barbaricum similiter vocat: nempe ex rebus conflatum extra hunc orbem Romani imperii natis. Error falsus veterum in eo fuit, quod barbaricam radicem voca-

rent, quæ foret domestica. Hunc locum ut interpolet, explicetque, Salmasius frustra desudat, in Solin. pag. 1068. cum baccharida pro barbaricam reponit.

<sup>g</sup> Odor est ei] Radici scilicet. Diosc. III. 51. Ῥίζαι δὲ ὁμοιαὶ ταῖς τοῦ μέλανος ἔλλεβόρου, ζουκυθαί τῇ ὁσμῇ κινναμώμφ.

<sup>h</sup> Gracili solo] Diosc. loc. cit. φιλεῖ δὲ τραχέα χωρία, καὶ ἄνικμα.

<sup>i</sup> Combretum] In Indice, Combretum. In Tuscia, Herba Luzula, inquit Anguillara, par. XI. p. 179.

<sup>j</sup> Hæc sunt tantum] Hac re solum, inquit, affinitatem habet combretum cum bacchare: cetera absunt: odor, unguentique in radice dos. Vide Notas et Emend. num. 4.

<sup>k</sup> Græci asaron] De quo XII. 28.

<sup>l</sup> Quoniam in coronas] Quoniam coronas non ornet. Ἄσαρος, non ornatus. Vide Lexicon Constantini, et Voss. in Etymol.

<sup>a</sup> Crocum] Mauritanorum appella-

minime expedit, ad scripula<sup>b</sup> usque singula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Sativum latius,<sup>c</sup> majusque,<sup>2</sup> et nitidius, sed multo lenius, degenerans ubique, nec fœcundum<sup>3</sup> etiam Cyrenis,<sup>d</sup> ubi semper flores<sup>e</sup> laudatissimi. Prima nobilitas<sup>f</sup> Cilicio, et ibi in Coryco monte: dein Lyciæ monte Olympo:<sup>+</sup> mox Centuripino Siciliæ. Aliqui Phlegræo<sup>5</sup> secundum locum dedere. Adulteratur<sup>h</sup> nihil æque. Probatio sinceri, si imposita manu crepat,<sup>6</sup> veluti fragile.<sup>i</sup> Humidum enim, quod evenit adulteratione, cedit.<sup>7</sup> Altera probatio: si manu prolata ad ora leniter faciem oculosque mordeat. Est per se genus sativi blandissimum vulgo, cum sit mediocre,<sup>8</sup><sup>j</sup> dialeucon vocant. Contra Cyrenaico vitium, quod omni croco nigrius est, et



Laet. *scripula*, quod recepit Brotier. Ceteræ edd. *scripula*.—2 Vet. Dalec. *Sativum latius, optimum, majusve*.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sed multo levius degenerans. Sed nec ubique fœcundum* edd. vett. et Gronov.—4<sup>+</sup> Ita Ms. Reg. 1. In Ms. Reg. 2. et Editione principe, *Lyciæ Olympo*. Frustra in recentioribus emendatum, *deinde Lycio, monte Olympo*. Fuit enim et Olympus mons in Lycia. Brotier. *Lycio monte Olympo* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—5 Turneb. *Ægeo*; al. ap. Laet. *Theræo*.—6 Chiff. *crepit*; al. ap. Dalec. *crepitat*.—7 Turneb. *silet*; Salmas. *sedit*.—8 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *cum*

#### NOTÆ

tione *Zaffarano* vocamus: *du Safran*, inquit Ruellius l. II. p. 294.

<sup>b</sup> *Ad scripula [scripula]* Sive, ut Mss. *scripula*. Decoquunt areæ, inquit, quod acceperunt: ut vix reddant singulæ singula scripula. Scripulum est pars quarta et vicesima unciæ, assis ducentesima octogesima octava. As est area, vel totum quod seritur in area. Ea area decoquit ad singula scripula, id est, ad quartam et vicesimam partem unciæ: ut vix ea supersit ex tota area.

<sup>c</sup> *Sativum latius]* Ita Mss. Forte *latius*. Depictum vide in Eystetensi horto.

<sup>d</sup> *Etiam Cyrenis]* Hæc a Theophr. Hist. VI. 6. cujus oratio ex Athenæo corrigenda est, l. xv. p. 682.

<sup>e</sup> *Ubi semper flores]* Reliqui flores, præterquam croci. Athen. loc. cit.

<sup>f</sup> *Prima nobilitas]* Diosc. I. 25. Transcripsit hæc Solinus c. 38. p. 68.

<sup>g</sup> *Aliqui Phlegræo]* Cave hic Plinium ex Diosc. corrigas, quod Turnebus tentavit, Adv. XVI. 16. p. 642.

<sup>h</sup> *Adulteratur]* Vide Galenum de Antidotis I. 14. p. 886.

<sup>i</sup> *Veluti fragile]* Cum inaruit. Sic Dioscoridi, ex optima edit. Ald. κρόκος ἐθραυστος laudatur: improbatum ἱκμάζων, humidus.

<sup>j</sup> *Cum sit mediocre]* Ita Mss. omnes, Reg. I. 2. Colb. I. 2. Th. et alii: non, ut editi hactenus, *cum sit medio candidum*. Quin etiam in Reg. I. cod. *dileacon*. In Colb. 3. *dialeacon* legitur, forte pro *Deliacon*.



celerime marcescit. Optimum ubicumque quod pinguis-  
simam, et brevis capilli:<sup>9</sup> pessimum vero, quod situm  
redolet. Mucianus auctor est, in Lycia anno septimo aut  
octavo transferri<sup>k</sup> in locum subactum, atque ita degene-  
rans renovari. Usus ejus in coronis nusquam.<sup>l</sup> Herba  
enim<sup>m</sup> est folio angusto pæne in capillamenti modum. Sed  
vino<sup>n</sup> mire congruit, præcipue dulci: tritum ad theatra  
replenda.<sup>o</sup> Floret<sup>p</sup> Vergiliarum occasu paucis diebus, fo-  
lioque florem<sup>q</sup> expellit. Viret bruma.<sup>r</sup> Colligitur; sic-  
catur<sup>s</sup> umbra, melius etiam hyberna. Carnosa<sup>t</sup> et illi<sup>u</sup>  
radix, vivaciorque, quam ceteris. Gaudet calcari<sup>u</sup> et at-  
teri pede, quo melius<sup>v</sup> provenit. Ideo juxta semitas<sup>v</sup> ac

<sup>s</sup>it medio candidum Gronov. et al. vett. quod sit medio candidum Dalec.—  
9 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.  
et brevibus capillis Gronov. et vulgg.—10 Cod. Dalec. bruma. Collectum  
siccatur, &c. est illi; Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller.  
Bipont. et Franz. bruma et colligitur. Siccatur, &c. et illi.—11 <sup>l</sup> Ita Editio  
princeps, nec aliter cod. Reg. 1. licet habeat pedoque. In cod. Reg.  
2. et edd. recentt. pereundoque.<sup>r</sup> Brotier. Cod. Dalec. etiam, atteri pedc,

## NOTE

<sup>k</sup> Transferri] Ita fit et in Gallia  
passim. Nullibi vegetius est, quam  
in Agennensi agro et Narbonensi  
provincia.

<sup>l</sup> Usus ejus in coronis nusquam] Nisi  
in conviviis ad arcendam ebrietatem,  
ut dicitur c. 81.

<sup>m</sup> Herba enim] Hæc totidem ver-  
bis Theophr. Hist. vi. 6.

<sup>n</sup> Sed vino] Hoc illud est fortassis  
quod idem paulo explanatius, c. 81.  
'Qui crocum prius biberint, crapu-  
lam non sentiunt: ebrietati eo resis-  
tunt.' Vel potius, dilui croco trito  
commode vinum innuit, ad theatra  
replenda.

<sup>o</sup> Ad theatra replenda] Subintellige,  
congruit. Lucr. II. 416. 'Et cum sce-  
na croco Cilici perfusa recens est.'  
Spartianus in Hadriano p. 9. 'In ho-  
norem Trajani balsama et crocum per  
gradus Theatri fluere jussit.' Et aqua  
crocata, qua veteres uti pro rosacca

soliti, et vinum crocatum, et crocus  
per se spargebatur, in theatris. Vide  
Martial. VIII. 33.

<sup>p</sup> Floret] Hæc a Theophr. Hist.  
VI. 6.

<sup>q</sup> Folioque florem] Cum folio florem  
emittit: Εὐθὺς δ' ἅμα τῷ φύλλῳ καὶ ἄνθος  
ᾧθεῖ, δοκεῖ καὶ πρότερον. Theophr. Sic  
etiam Florentinus in Geopon. I. XI. c.  
27.

<sup>r</sup> Viret bruma] Theophr. loc. cit.

<sup>s</sup> Siccatur] Diophanes in Geopon.  
XI. 27. Διοφανῆς δὲ φησιν ὅτι τὸν κρό-  
κον ἐν σκιᾷ χρῆν ψύχειν. Hunc ipsum  
Diophanem Plinius in hujus libri In-  
dice laudat auctorem.

<sup>t</sup> Carnosa] Theophr. loco citato.  
'Πρὶν δὲ πολλῆ, καὶ σαρκώδης, καὶ τὸ ὄλον  
εὐζῶος.

<sup>u</sup> Gaudet calcari] Vide Notas et  
Emend. num. 5.

<sup>v</sup> Ideo juxta semitas] Theophr. loc.  
cit.

fontes lætissimum. Trojanis temporibus jam erat honos ei. Hos certe flores Homerus<sup>w</sup> tres laudat, loton, crocon, hyacinthum.

XVIII. (VII.) Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, et odore, et succo. Odorato<sup>1</sup> sapor raro ulli non amarus: e contrario<sup>a</sup> dulcia raro odorata. Itaque et vina<sup>b</sup> mustis odoratiora, et sylvestria<sup>c</sup> magis omnia sativis. Quorundam odor<sup>d</sup> suavior e longinquo, propius admotus hebetatur, ut violæ. Rosa recens<sup>e</sup> a longinquo olet, sicca propius. Omnis autem<sup>f</sup> verno tempore<sup>2</sup> acrior, et matutinis: quicquid ad meridianas horas dici vergit, hebetatur. Novella quoque<sup>g</sup> vetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa et crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: et omnia in calidis,<sup>h</sup> quam in frigidis. In Ægypto<sup>i</sup> tamen minime odorati flores, quia nebulosus et roscidus aër est a Nilo flumine.<sup>j</sup> Quorundam suavitati gravitas inest. Quædam, dum virent,<sup>3k</sup> non olent, propter



quo melius; Vet. Dalec. *atteri pede pereundoque melius*; Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *atteri pereundoque melius*. 'Ms. *pedoque*. Legendum *atteri pede, quo*.' Laet.

CAP. XVIII. 1 *Odoratis* cod. Dalec.—2 *Chiff. tepore*.—3 Ita codd. Har-

#### NOTÆ

<sup>w</sup> *Homerus*] *Iliad*. Ξ. 348. Λωτὸν θ' ἐρσηντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ' ὑάκινθον.

<sup>a</sup> *E contrario*] *Ex Theophr. de Causis* c. VI. 22. p. 377. Τῶν δὲ γλυκέων οὐδεὶς ὡς εἰπεῖν (εὐσομος) ἢ ἐπὶ μικρόν. 'Ἐπεὶ καὶ τὰ μῆλα τὰ γλυκέα πάντων ἤκιστα εὐσομα, καὶ ὕψω ἂν γλυκύτερα, ἤττον. Rationem ejusce rei ibi diligenter investigat.

<sup>b</sup> *Itaque et vina*] *Theophr. loc. cit.* p. 378.

<sup>c</sup> *Et sylvestria*] *Theophr. de Causis* VI. 24. p. 349. Διὰ τί δ' οἱ ἄγριοι καρποὶ τῶν ἡμέρων εὐσομότεροι τῶν δημογενῶν, οἷον μῆλα τε, καὶ ἀχράδες, κ. τ. λ.

<sup>d</sup> *Quorundam odor*] *Theophr. c. 23.* p. 378.

<sup>e</sup> *Rosa recens*] *Theophr. loco proxime cit.*

<sup>f</sup> *Omnis autem*] *Theophr. de Causis* VI. 25. p. 382.

<sup>g</sup> *Novella quoque*] *Theophr. loc. cit.*

<sup>h</sup> *Et omnia in calidis*] *Theophr. de Causis* VI. 22. p. 377.

<sup>i</sup> *In Ægypto*] *Theophr. de Causis* VI. 27. p. 384. *In Ægypto flores, coronamenta que deterrima fere omnium generantur: quia calum caliginosum ac roscidum est.* 'Ἐν Αἰγύπτῳ γὰρ χεῖριστα τὰ ἄνθη, καὶ τὰ στεφανώμαθ' ὡς εἰπεῖν' ὅτι ὁ ἀήρ ὀμιχλώδης καὶ δροσοβόλος.

<sup>j</sup> *A Nilo flumine*] *In Reg. 1. a multo flumine. Reg. 2. a multo flumine. Nullus a Nilo.*

humorem nimium: ut buceros, quod est fœnum Græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut violæ, rosæ, croco. Quæ vero ex acutis succo carent, eorum omnium<sup>4</sup> odor gravis, ut in lilio utriusque generis.<sup>1</sup> Abrotonum<sup>m</sup> et amaracus acres habent odores. Quorundam flos<sup>n</sup> tantum jucundus, reliquæ partes ignavæ, ut violæ, ac rosæ. Hortensiorum<sup>5</sup> odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, et quæ in siccis nascantur. Quædam vetustate<sup>p</sup> odoratiora, ut cotonea: eademque decerpta,<sup>q</sup> quam in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent: alia non nisi detracto cortice: quædam vero non nisi usta: sicut thura myrrhæque.<sup>6</sup> Flores triti<sup>7</sup> omnes amariores, quam intacti. Aliqua arida<sup>s</sup> diutius odorem continent, ut melilotos. Quædam locum ipsum<sup>t</sup> odoratiorem faciunt,



dnini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. cum virent edd. vett. et Gronov.—4 Vet. Dalec. omnibus; alii vett. ap. eundem, omnino.—5 Ita ex codd. Harduin. et recentt. Hortensium Gronov. et vulgus.—6 Vet. Dalec. myrrhaque.—7 Chiff. tritu.

## NOTÆ

<sup>k</sup> Quædam, dum virent] Theophr. de Causis vi. 22. p. 378. Συμβαίνει δὲ καὶ τῶν ποωδῶν ἔνια, χλωρὰ μὲν ὄντα μὴ ὄζειν διὰ τὴν ὑγρότητα· ξηρανθέντα δὲ, καθάπερ ἄλλα καὶ τὸ βούκερας.

<sup>l</sup> Ut in lilio utriusque generis] Albo, quod λέριον Græci, et rubente, quod κρίνον vocant, ut diximus cap. 11. Theophr. de Causis vi. 21. pag. 376. Ὅσα δὲ αὐτῶν μὴ εὐχυλα, καὶ ἐν ταῖς ὁσμάϊς ἐμφαίνει γέ τινα βαρύτητα, καθάπερ τὸ κρίνον, καὶ τὸ λέριον, καὶ παραπλήσια τούτοις.

<sup>m</sup> Abrotonum] Theophr. de Causis vi. 22. p. 378.

<sup>n</sup> Quorundam flos] Theophr. de Causis vi. 15. p. 369.

<sup>o</sup> Hortensiorum] Iisdem verbis Theophrast. de Causis vi. 22. p. 377.

<sup>p</sup> Quædam vetustate] Theophr. loc. cit.

<sup>q</sup> Eademque decerpta] Theophr. loc. cit. p. 378.

<sup>r</sup> Flores triti] Theophr. lib. de odoribus, p. 443. τὰ δ' ἄνθη μαλακωδέστερα τριβόμενα.

<sup>s</sup> Aliqua arida] Theophr. de Causis vi. 23. p. 378. Ὁ δὲ μελίλωτος καὶ εἰς πλείω χρόνον εὖσμος διαμένει, κ. τ. λ.

<sup>t</sup> Quædam locum ipsun] De iride herba qui hoc proderet, nemo veterum adhuc occurrit. De iride seu arcu cœlesti, Theophr. ad verbum, de Causis vi. 25. p. 382. Καὶ γὰρ τὸ περὶ τὴν ἴριν λεγόμενον, ὡς ὕπου ἂν κατέχη, ποιεῖ τὰ δένδρα καὶ τὸν τόπον εὐώδη, τοιοῦτόν ἐστι. Ποιεῖ γὰρ οὐ πάντως, ἀλλ' ἐὰν ὕλη τις ἦν νεόκαυστος· οὐ δ' ἴσως καθ' αὐτὴν, ἀλλὰ τρόπον τινα κατὰ συμβεβηκός· ἐφύει γὰρ ὕπου ἂν ἐφίστη. Nam et quod de arcu cœlesti referunt, arbores et loca reddere odorata, ubicumque constiterit, tale est. Reddit enim non omnibus modis odorata: sed si qua materia recenter sit adusta: nec id forsitan per se agit, sed quodammodo per accidens:

ut iris: quin et arborem totam, cujuscumque radices attingit. Hesperis<sup>u</sup> noctu magis olet, inde nomine invento. Animalium<sup>v</sup> nullum odoratum, nisi si de pantheris, quod dictum est,<sup>w</sup> credimus.

XIX. Illa quoque omittenda differentia est, odoramentorum multa nihil pertinere<sup>1</sup> ad coronamenta, ut irin, atque saliuicam, quanquam nobilissimi odoris utranque. Sed iris<sup>a</sup> radice tantum commendatur, unguentis et medicinæ nascens. Laudatissima<sup>b</sup> in Illyrico, et ibi quoque non in maritimis, sed in sylvestribus Drilonis, et Naronæ.<sup>2</sup> Proxima in Macedonia,<sup>c</sup> longissima hæc et candicans, et exilis. Tertium<sup>3</sup> locum habet Africana,<sup>d</sup> amplissima inter omnes, gustuque amarissima. Illyrica quoque duorum generum est: raphanitis<sup>e</sup> a similitudine: et quæ melior,<sup>4</sup> rhizoto-

//////////

CAP. XIX. 1 Cod. Dalec. *odoratorum m. n. attingere*; Cliffl. habet etiam *attingere*.—2 *Naronis Vet. Dalec.*—3 *Macedonia. Laudatissima hæc candicans. Ex illis tertium cod. Dalec.*—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *similitudine, quæ et melior Gronov. et al. vett.* ‘‘quæ melior rhizotomos,’ XXI. 20.’

#### NOTÆ

*impluit enim iis locis in quibus constiterit, &c.* Hoc ipsum antea Plinius delibavit, XII. 53.

<sup>u</sup> *Hesperis]* Theophr. loco proxime allato: “Ὡσπερ καὶ ἔστιν ἐπὶ τῆς ἐσπερίδος καλουμένης· αὕτη γὰρ τῆς νυκτὸς ὄξει μᾶλλον ἢ καθ’ ἡμέραν, κ. τ. λ.

<sup>v</sup> *Animalium]* Ad verbum ex Theophrast. de Causis VI. 26. pag. 383. Arist. pantheras jucunde olere plane affirmat, Problem. XIII. 4. p. 748.

<sup>w</sup> *Quod dictum est]* Lib. VIII. cap. 23. Vide quæ diximus in Notis et Emend. ad eundem librum, num. 48.

<sup>a</sup> *Sed iris]* Ex qua unguentum irinum, de quo nos obiter XIII. 2. plura prolixè Diosc. I. 66.

<sup>b</sup> *Laudatissima]* Theophr. Hist. IX. 7. “Ἴρις δὲ ἀρίστη ἐν Ἰλλυρίοις· οὐκ ἐν τῇ πρὸς θάλατταν χώρα· ἀλλ’ ἐν τῇ ἀνακχωρηκίᾳ, κειμένη δὲ μᾶλλον πρὸς ἄρκτον. *Iris optima, quæ apud Illyrios exit, non*

*tamen prope maritima, sed mediterranea magis et deserta regione, &c.* Nicander in Theriac. p. 43. “Ἴριν θ’ ἦν ἔθρεψε Δρίλων καὶ Νάρονος ὕχθη. Naronam coloniam Plinius maluit, quam proximum amnem, signare. Porro in officinis retinuit iris appellationem: rura nostra partim *Flambe*, partim *Glaieul* vocant, a similitudine florum cum gladiolo, lilioque, ut Lobelius animadvertit, in Adversar. pag. 31. Incolis Drilonis et Naronæ *Macinaci* appellari ait Anguillara de Simp. par. I. pag. 17. Vide Ruellium II. I. pag. 282.

<sup>c</sup> *Proxima in Macedonia]* Theophr. de Causis VI. 28. p. 386.

<sup>d</sup> *Tertium . . . Africana]* Diosc. I. 1. et Galenus de Antid. I. 12.

<sup>e</sup> *Raphanitis]* A similitudine radicis cum raphano. Galenus κατὰ τόπους, cap. I. ἀστραγαλίτιν vocat.



mos subrufa.<sup>f</sup> Optima, quæ<sup>g</sup> sternumenta<sup>5</sup> tactu movet.<sup>h</sup> Caulem habet cubitalem, erectum.<sup>6</sup> Floret diversi<sup>i</sup> coloris specie, sicut arcus cœlestis, unde et nomen. Non improbat<sup>ur</sup> et Pisidica. Et fossuri<sup>j</sup> tribus ante mensibus malsa aqua circumfusa, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circumscripta<sup>7</sup> mucrone gladii orbe triplici: et cum legerint eam, protinus in coelum attollunt. Natura est<sup>k</sup> fervens, tractataque pusulas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut casti legant. Teredines non sicca modo, verum et in terra celerrime sentit. Optimum antea<sup>l</sup> irinum Leucade et Elide ferebatur:<sup>8</sup> jampridem enim et seritur: nunc e Pamphylia: sed Cilicium maxime laudatur, atque e Septemtrionalibus.<sup>9 m</sup>

XX. Saliunca<sup>n</sup> folio quidem subbrevis, et quod necti<sup>l</sup>

Dalec.—5 Ita Gronov. et al. vett. *sternumenta* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *tractatu movet* Vet. Dalec.—6 Vet. Dalec. *et rectum*.—7 *Effossuri*. . . *mulsam aquam circumfundunt hoc vel. plac. ter. blandientes circumscriptæ* Vet. Dalec.—8 Vet. Dalec. *afferebatur*.—9 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *laudatur. At Septemtrionalibus saliunca, &c.* Vet. Dalec. *laudatur atque Septemtrionale* Gronov. et vulgg.

CAP. XX. 1 Ita codd. Harduinj, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Saliunca foliosa quidem est, sed brevis et quæ necti* Gronov. et vulgg. Mox, ra-

NOTE

<sup>f</sup> *Et quæ melior . . . subrufa*] Plinius infra c. 38. 'Iris rufa melior quam candida.' Quam sententiam Diosc. probat loc. cit. et Anguillara, qui non foris, sed intus rufam esse radicem, recte admonet, p. 18.

<sup>g</sup> *Optima, quæ*] Auctor libri de Simp. Med. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, pag. 992. 'Optima,' inquit, 'est iris Illyrica, et Macedonica: est enim spississima . . . et dum tunditur, sternutare facit.'

<sup>h</sup> *Tactu movet*] In Mss. Reg. 1. *tractu*. Reg. 2. *tractatu*. Ego tritu malim: tum ex auctore proxime appellato, tum Diosc. lib. 1. ubi de iride, *παρμῶς τε ἐν τῷ κόπτεισθαι κινῶσα*. Mox tamen ipse Plinius *tractatu* videtur agnoscere, dum ait, 'Tractata

pusulas ambusti modo facit.'

<sup>i</sup> *Floret diversi*] Sic Dioscorides loc. cit.

<sup>j</sup> *Et fossuri*] Hæc quoque Theophr. ad verbum Hist. IX. 9. de sylvestri iride, quæ et *ξυρίς* vocatur.

<sup>k</sup> *Natura est*] Theophr. de odoribus pag. 189. *Θερμὴ δὲ καὶ στενπτικὴ ἡ ἴρις· καθ' ὑπερβολὴν δὲ πικρὰ νέα οὔσα, καὶ τὸν χρώτᾳ τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν ἐφέλοισι.*

<sup>l</sup> *Optimum antea*] Vide quæ diximus XIII. 2.

<sup>m</sup> *Atque e Septemtrionalibus*] Hoc est, ex iride concinnatum, quæ in septemtrionalibus locis nata sit. Vide Notas et Emend. num. 6.

<sup>n</sup> *Saliunca*] Quæ saliunca sit hodierno die, laud facile est statuere.

non possit, radici numerosæ cohæret, herba verius quam flos, densa veluti manu pressa, breviterque cespes sui generis. Pannonia hanc gignit et Norici, Alpiumque aprica: urbium, Eporedia: <sup>2</sup> tantæ suavitatis, ut metallum <sup>o</sup> esse cœperit. Vestibus interponi eam gratissimum.

XXI. Sic et apud Græcos <sup>p</sup> polion herbam, inclytam Musæi et Hesiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, superque <sup>1</sup> cetera ad famam etiam ac dignitates, <sup>2</sup> prorsusque miram, si modo (ut tradunt) <sup>q</sup> folia ejus mane candida, meridie purpurea, Sole occidente cœrulea aspiciuntur. Duo genera ejus: <sup>r</sup> campestre, majus: sylvestre, quod minus est. Quidam teuthrion vocant. Folia <sup>3</sup> canis hominis <sup>s</sup> similia, a radice protinus, nunquam palmo altiora.



*dice numerosa* Vet. Dalec.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Eporrhedia* Gronov. et vulgg.

CAP. XXI. 1 Cod. Dalec. *laudibus. Ad omnia utilem prædicant vim superque.* —2 Cod. Dalec. *etiam dignitatis.*—3 *Capitula* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.

#### NOTÆ

Neque Lavendula nostra est, neque nardus Celtica, ut recte Matthiolus animadvertit, in lib. 1. Diosc. p. 34. et ea est quam Virgilius breviter indicavit in Eclogis, 'Puniceis humilis quantum saliunca rosetis.'

<sup>o</sup> *Metallum*] Ut in vectigali redivitue publico esse cœperit, haud secus ac metalli fodina.

<sup>p</sup> *Sic et apud Græcos*] Ut Romanis, inquit, saliuncam, sic et apud Græcos polion vestibis interseri mos est, ad tineas necandas. Hæc iisdem verbis Theophr. Hist. IX. 21. Καὶ ὡς δὴ φασί, τὸ πόλιον, καθ' Ἡσιόδου καὶ Μουσαίου, εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον εἶναι διδὸν καὶ ὀρύττουσιν αὐτὸ νύκτωρ, κ. τ. λ. Et Hist. I. 16. Πόλιον δὲ καὶ πρὸς τοὺς σήτας τοὺς ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθόν. Est autem σῆς, ut Glossæ admonet, *tinia*, seu tinea vestes corrodens. Unde herba tinaria appellata, teste Scribonio Largo, Compos. 83. 'Ad san-

guinis eruptionem, sive ex arteriis, sive a pulmone, . . . prodest et herbæ quam πολιδὸν vocant, nos, ut opinor, tinariam, fasciculum,' &c.

<sup>q</sup> *Ut tradunt*] Famæ, opinionisque vulgi, vadem se præbere non audet: quod eruditi nonnulli eam dotem non polio, sed tripolio, assignarent: quos inter Dioscorides censendus, IV. 135.

<sup>r</sup> *Duo genera ejus*] Utrumque a Dodonæo pingitur pag. 282. Utriusque Dioscorides meminit III. 124. Πόλιον, τὸ μὲν ἐστὶν ὄρειον, δὲ καὶ τεύθριον καλεῖται, κ. τ. λ.

<sup>s</sup> *Folia canis hominis*] Polium Salmasius non vidit, qui negat in Præfat. ad Plinium, p. 10. et 11. ea canescere: quoniam id Dioscorides sileat, affirmetque hoc tantum, capitula in summo esse, quadam corymbi specie, cæsariæ canæ simili. Vel si Dodonæum legisset, Plinium erroris insimulando, suum non proderet.

XXII. (VIII.) Et de odoratis floribus satis dictum: in quibus unguento vicisse naturam gaudens<sup>1</sup> luxuria, vestibus quoque provocavit eos flores qui colore commendantur. Hos animadverto tres esse principales. Rubentem, in cocco,<sup>a</sup> qui a rosis migrante gratia, idem trahitur suspectu<sup>2 b</sup> et in purpuras Tyrias,<sup>c</sup> dibaphasque, ac Laconicas. Alium in amethysto, qui a viola,<sup>d</sup> et ipse<sup>3</sup> in purpureum, quemque ianthinum appellavimus.<sup>e</sup> Genera enim tractamus, in species multas sese spargentia. Tertius est,<sup>f</sup> qui proprie conchylii intelligitur, multis modis: unus in heliotropio, et in aliquo ex his plerumque<sup>4</sup> saturatior: alius in



CAP. XXII. 1 Cod. Dalec. dictum, in quibus unguenta vicisse naturam gaudemus: moxque alterum caput sic inchoat, *Luxuria vestibus*, &c.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. principales: unum in cocco, qui in rosis micat. Gratus nihil traditur aspectu Gronov. et vulgg. nihil aspectu. Trahitur is in purpuras Vet. Dalec. et in purpura Tyria, dibaphaque ac Laconica Bayfius.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. qui in viola: et ipse Gronov. et vulgg. 'Vet. viola. Trahitur et ipsa; Bayf. viola, et ipsum purpureum. Ego vero lego, qui ipse et in viola purpurea.' Dalec. Mox, quemque ianthinum Chiffi.—4 Vet. Dalec. aliquando exilior, plerumque.—5 Vet. Serrana; et sic Columel.

## NOTE

<sup>a</sup> *Rubentem, in cocco*] Rubens, inquit, color in cocco micat, (est enim coccum rubens granum, ut dictum est IX. 65.) cujus coloris gratia omnis a rosa profecta, sive a rosæ similitudine: inde trahitur et in purpuras, dibaphasque, et Laconicas, in quibus idem colos deprehenditur suspectu, hoc est, cum in sublimi positæ spectantur. Vide Notas et Emend. n. 6.

<sup>b</sup> *Suspectu*] Usus iterum ea voce Plinius XXXVII. 40. 'Præcellens,' inquit, 'debet esse in suspectu, velut ex carbunculo refulgens, quidam in purpura leviter roseus nitor.' Vim vocis aperit egregie Seneca, in hoc ipso purpuræ argumento habitans, Quæst. Natur. I. 5. 'Sunt etiam quidam colores, qui ex intervallo vim suam ostendunt. Purpura Tyria, quo melior saturiorque est, eo oportet altius teneas, ut fulgorem suum osten-

dat,' &c.

<sup>c</sup> *Tyrias*] De his egimus IX. 60. 62. et 63.

<sup>d</sup> *Qui a viola*] Subintellige ex antecedentibus, qui a viola migrante gratia et ipse trahitur in purpureum colorem. Est enim quidam purpuræ fulgor, non ex toto igneus, sed qui in violam desinat, et vini colorem, ut ait Plinius XXXVII. 40. Hujus coloris veste qui indutus sit, 'amethystinatus' Martiali dicitur II. 57.

<sup>e</sup> *Quemque ianthinum appellavimus*] Ubi vestis ianthinæ facta mentio est, cap. 14. Utriusque coloris nomen in Notis quæ falso Tironi ascribuntur, apud Gruterum pag. 159. 'Amitextinum. Ianthinum.' Lege, *Amethystinum. Ianthinum.*

<sup>f</sup> *Tertius est*] Locum hunc jam superius explicuimus, IX. 53.

malva,<sup>5</sup> ad purpuram inclinans: alius in viola serotina,<sup>5</sup> conchyliorum vegetissimus.<sup>6</sup> Paria nunc componuntur, et natura atque luxuria depugnant. Lutei video honorem antiquissimum, in nuptialibus flammeis<sup>7</sup> totum foeminis concessum: et fortassis ideo non numerari<sup>8</sup> inter principales, hoc est, communes maribus ac foeminis, quoniam societas principatum dedit.<sup>a</sup>

XXIII. Amarantho<sup>i</sup> non dubie vincimur. Est autem spica purpurea verius, quam flos aliquis, et ipse sine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi et lætius renasci. Provenit Augusto mense: durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asservatur. Mireque,<sup>1</sup> postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua revivescit,<sup>2</sup> et hybernas coronas facit. Summa ejus natura<sup>j</sup> in nomine est, appellato, quoniam non marcescat.

<sup>a</sup> Quoniam qui colores societatem habent, ut communes maribus foeminisque sint, ii principatum obtinent.

//////////

—6 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vegetissima* Gronov. et vulgg. *vegetissime* alii ap. Dalec. Mox, Vet. Dalec. *natura atque luxuria depugnante*.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *flameis*, e Verriro.—8 Vet. Dalec. *numeratum*.

CAP. XXIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

#### NOTÆ

<sup>5</sup> *Alius in malva*] Græcis malva *μολόχη* est, ut omnes probe norunt. Hinc ii qui colorem tingebant ad purpuram inclinantem, qualis in malvæ flore spectatur, *molochinarii* a Plauto nuncupati, in Aulul. III. 5. 40. Qui violaceum, violarii: et auctore Festo, 'Flamearii, infectores flamei coloris,' de quo mox dicemus.

<sup>i</sup> *In nuptialibus flammeis*] Sive *flammeolis*. Petronius in Satyr. pag. 70. 'Consurrexi ad officium nuptiale. Jam Psyche puellæ caput involverat flammeolo.' Amiculus fuit, quo amiciebatur nubens, inquit Festus, verbo 'Flameo,' boni ominis causa: quod eo Flaminica, hoc est, Flaminis Dialis uxor, cui divortium facere nefas erat, assidue utebatur: atque hinc

nomen traxit, non a flammæ colore: nam erat luteum. Lucanus II. 361. 'Lutea demissos velarunt flammea vultus.' Flammeum vocat Sulpitius Severus Hist. Sacræ lib. II. de Nerone. Nonius Marcellus XIV. 41. 'Flammeus, vestis vel tegmen, quo capita matronæ tegunt.' Flammea Juvenali Sat. VI. 224. ubi vetus Schol. 'Genus amicti, quo se cooperiunt mulieres die nuptiarum.' Vide alia multa de flammeo, apud Brissonium de Rit. Nupt. p. 178. et 179.

<sup>j</sup> *Amarantho*] *Amaranthus* spicatus vocatur in Eystetensi horto, qualem in Regio vidimus: *Amarante*, ou *Passevelours*: *amarante à creste de coq*, ou *crestée*. Italis, *Fior di velluto*.



XXIV. In nomine et cyani colos:<sup>k</sup> item holochrysi.<sup>1</sup><sup>1</sup> Omnes autem hi flores<sup>2</sup> non fuere in usu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi a morte ejus auctores siluere de illis: quo manifestum est postea placuisse. A Græcis tamen repertos quis dubitet: non aliter Italia usurpante nomina illorum?

XXV. At Hercules petilio<sup>m</sup> ipsa nomen imposuit,<sup>6</sup><sup>1</sup> autumnali, circaque vepres nascenti, et tantum colore commendato, qui est rosæ sylvestris. Folia parva, quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, et non nisi retorto<sup>2</sup> folia nasci, parvo calyce, ac versicolori, luteum semen includente.

Luteus et bellio<sup>3</sup><sup>n</sup> pastillicantibus<sup>o</sup> quinquagenis quinibus barbulis<sup>4</sup> coronatur. Pratenses hi flores, ac sine usu plerique, et ideo sine nominibus. Quin et his ipsis alia alii vocabula imponunt.

XXVI. Chrysocome,<sup>p</sup> sive chrysis, non habet Latinam

<sup>b</sup> Italia nomen petilio flori dedit.

recentt. *Mirumque* Gronov. et vulgg.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *re-  
viviscit* Gronov. et vulgg.

CAP. XXIV. 1 *Elichrysi* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 ‘Ita  
codd. Regg. et Editio princeps.’ Brotier. Ita quoque al. vett. et Gronov.  
*Omnes autem flores* Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. XXV. 1 Chiff. *petillio ipsa nomen posuit*. Cod. ap. Laet etiam *petillio*.  
—2 Chiff. *et nodis intorto*.—3 Vet. Dalec. *et bellis*.—4 Idem Vet. *quinquagenis  
quinis foliolis*.

#### NOTÆ

<sup>j</sup> *Summa ejus natura*] Ita Mss. rec-  
te: non, ut vult Salmasius in Solin.  
p. 966. *Summa ejus naturæ*. Ἀράραν-  
των porro dici affirmat, ἀπὸ τοῦ μὴ  
καταίεσθαι, et vere id quidem.

<sup>k</sup> *Et cyani colos*] Cyanus vulgaris,  
in Horto Regio, qualis a Lobelio  
pingitur, in Observ. p. 226. Nostris,  
*Bluet, ou Aubifoin*.

<sup>1</sup> *Holochrysi*] Ita Mss. omnes, tum  
hoc loco, tum in Indice, tum denique  
libri hujus c. 85. Inter ignotas herbas  
censenda.

<sup>m</sup> *Petilio*] Mss. Reg. Colb. Th. *pe-*

*tellio*. At in Indice, *petilium*, in recto  
casu. Genus esse rosæ sylvestris  
videtur, cui a Petilia forte nomen  
inditum, magnæ Græciæ oppido.

<sup>n</sup> *Luteus et bellio*] Lutei coloris,  
inquit, et bellio est. Ipsa Bellis lu-  
tea est, quam Chrysanthemum sege-  
tum Lobelius vocat, in Observat. p.  
298. et in Advers. p. 237. Eadem  
poëtarum caltha, *le Souci*.

<sup>o</sup> *Pastillicantibus*] Pastilli rotun-  
dam figuram repræsentantibus.

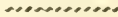
<sup>p</sup> *Chrysocome*] Χρυσόκομη Diosc. IV.  
55. Et in Nothir, p. 465. Χρυσόκομη,

appellationem. Palmi altitudine<sup>1</sup> est,<sup>1</sup> comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex austero dulci, in petrosissis opacisque nascens.

XXVII. (IX.) Et fere peractis colorum quoque celeberrimis, transeat ratio<sup>1</sup> ad eas coronas, quæ varietate sola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem esse dixerim genistas: (namque et iis<sup>2</sup> decerpitur luteus:) item rhododendron: item zizipha, quæ et<sup>3</sup> Cappadocia vocantur: his odoratus, similis olearum floribus. In vepribus nascitur cyclaminum, de quo plura alias.<sup>7</sup> Flos ejus colossinus<sup>5</sup> in coronas admittitur.

XXVIII. Folia in coronamentis smilacis et hederæ, corymbique<sup>1</sup> earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abunde diximus.<sup>4</sup> Sunt et alia genera nominibus Græcis indicanda, quia nostris majore ex parte hujus nomenclaturæ<sup>2</sup> defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris nascuntur, nobis tamen consecranda,<sup>3</sup> quoniam de natura sermo, non de Italia est.

XXIX. Ergo in coronamenta folio venere melothron,<sup>3</sup> spi-



CAP. XXVI. 1 Verbum est deest in cod. Dalec. Mox, *auris corymbis* Vet. Dalec.

CAP. XXVII. 1 Alii ap. Dalec. *oratio*.—2 Vet. Dalec. *ex iis*.—3 Conjunctio et deest in Vet. Dalec.

CAP. XXVIII. 1 Vet. Dalec. *smilacis et ederæ in coronamenta se dedere, coronaque*.—2 Cod. Dalec. *his nomen dare*.—3 Cod. Dalec. *consecrata*.

#### NOTÆ

οἱ δὲ χρυσῆτις, οἱ δὲ χρυσάνθεμον, κ. τ. λ. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 242. *Χρυσοκόμη, καλεῖται δὲ καὶ χρυσίτης, . . . Ῥωμαῖοι, Ἰόβις βάρβα*, Nec vidisse se, nec nosse quæ sit, scribit Anguillara par. 14. pag. 264. Forte *Stæchas citrina* Dodonæi, p. 267.

<sup>1</sup> *Palmi altitudine*] Diosc. loc. cit. *Χρυσοκόμη θαμνίον ἐστὶ σπιθαμαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ, κ. τ. λ.*

<sup>2</sup> *De quo plura alias*] Lib. XXV. c. 67. 68. et 69.

<sup>3</sup> *Flos ejus colossinus*] Purpureus, a

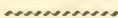
Colossis urbe Troadis, ubi simile pigmentum paratur. Vide Strabon. lib. XII. p. 578. Etsi id Scaliger negat, Exercit. 325. in Card. p. 1044. Plinius XXV. 67. de cyclamino: 'Caule exiguo, inani, floribus purpureis,' &c.

<sup>4</sup> *Abunde diximus*] Lib. XVI. 62. et 63.

<sup>5</sup> *Melothron*] Ex his hæc recenset Theophrastus Hist. VI. I. *μήλωθρον, σπειραία, κνέωρον, ὀρίγανον, κόνηζα, μελισσόφυλλον, καὶ ἕτερα τοιαῦτα*. Melothron, vitem albam esse arbitramur, de qua XXIII. 16. Origanon illud est,

ræa, origanon,<sup>1</sup> cneoron, quod casiam<sup>b</sup> Hyginus vocat: et quod cunilaginem,<sup>c</sup> quæ conyza: melissophyllon quod apiastrum:<sup>d</sup> meliloton,<sup>e</sup> quod sertulam Campanam vocamus. Est enim in Campania Italiæ laudatissima, Græcis in Sunio: mox Chalcidica<sup>f</sup> et Cretica:<sup>2</sup> ubicumque vero asperis et sylvestribus nata. Coronas ex ea<sup>3</sup> antiquitus facilitatas, indicio est nomen sertulæ, quod occupavit. Odor<sup>4</sup> ejus<sup>h</sup> croco vicinus est, et flos, ipsa cana. Placet maxime foliis brevissimis atque pinguissimis.

XXX. Folio coronat et trifolium.<sup>1</sup> Tria ejus genera. Mi-



CAP. XXIX. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *spireon*, *trigonon* Gronov. et vulgg. *spira*, *trigonon* codd. Dalec. *origanum* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr. *spira thryganum* Chiff. *melophron*, *smerea*, *origanum*, *cneorum*, quod, &c. Salmas. Mox, Vet. Dalec. et *conyza*, quam *cunilaginem*, *mel* quod ap. *melilotos*, quam.—2 *Chalcedonica* et *Cyzico* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ex hac* Gronov. et vulgg.—4 *Color* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.

CAP. XXX. 1 *Folia coronant et trifolii* cod. Dalec.—2 Dalec. *quo non utuntur*.

#### NOTE

de quo xx. 69. Spiræa, si Dalecambio credimus, et Rob. Constantino in Lexico, verbo *Σπειραία*, ea est, quam pro viburno Matthioli, rei herbariæ alioqui peritissimus, accepit: vulgo, *Blanche-putain*. Alia est Spiræa Clusii Hist. Rarior. Plant. lib. 1. p. 84. quam ipse viciniorem Theophrastæ, seu Plinianæ, putat: et nos in horto Regio vidimus.

<sup>b</sup> *Quod casiam*] Non aromaticam quidem illam, de qua xii. 43. sed alteram, de qua mox, cui id nomen inditum ab Hygino, quod juxta casas agricolarum nascitur.

<sup>c</sup> *Quod cunilaginem*] De qua xx. 63.

<sup>d</sup> *Quod apiastrum*] Non ab apio illud quidem, sed ab apibus dictum, quibus id pabulum suave est. Vide quæ de eo diximus xx. 45.

<sup>e</sup> *Meliloton*] Diosc. III. 48. *Μελίλωτος, κράτιστος ὁ Ἀπτικὸς, καὶ ὁ ἐν Κυζί-*

*κω, καὶ ὁ ἐν Καλχηδόνι γεννάμενος, κροκίλων καὶ εὐώδης· φέβεται καὶ ἐν Καμπανία.* Græco nomine Gallis, ipsisque adeo officinis, notior, quam Latino: *Melilot*. Lobelii *Melilotus* Germanica est, in Observat. p. 501.

<sup>f</sup> *Mox Chalcidica*] Forte *Chalcedonica*, ex Diosc.

<sup>g</sup> *Coronas ex ea*] *Melilotinæ* coronæ, apud Athenæum perquam odoratæ, lib. xiv. p. 678. Unde nunc etiam in Campania Romana, retinet nomen, *Coronello*. Anguillara par. 12. p. 205. Reperitur frequens in Marsis.

<sup>h</sup> *Odor ejus*] Auctor libri de Simp. Medic. ad Patern. tom. xiii. operum Galeni, p. 1001. 'Sertula herba est humilis, odore suavi, exalbida, flosculum habens subrufum,' &c. Et Diosc. loc. cit. ex quibusdam libris, *ὄσμῃ κροκίλων* dixit.

nyanthes<sup>i</sup> vocant Græci, alii asphaltion,<sup>j</sup> majore folio, quo utuntur<sup>2</sup> coronarii. Alterum acuto,<sup>k</sup> oxytriphylon. Tertium ex omnibus minutissimum. Inter hæc<sup>3</sup> nervosi<sup>l</sup> cauliculi quibusdam, ut marathro, hippomarathro, myophono.<sup>m</sup> Utuntur e ferulis<sup>n</sup> et corymbis, et hederæ flore<sup>o</sup> purpureo. Est et in alio<sup>p</sup> genere earum sylvestribus rosis similis. Et in iis quoque colos tantum delectat, odor autem abest.

(X.) Et cneori<sup>q</sup> duo genera, nigri atque candidi. Hoc

—3 *Præter hæc* Vet. Dalec.—4 Vet. Dalec. *et ferulis, et ceteræ corymbis et flore.*

## NOTÆ

<sup>i</sup> *Minyanthes*] Scholiastes Nicandri, in *Theriac.* p. 25. τὸ τρίφυλλον Διονύσιος μὲν ἐν τοῖς Ῥιζοτομικοῖς, μιννανθὲς καλεῖ. Tria genera complectitur Diosc. his verbis, III. 123. Τρίφυλλον, οἱ δὲ ὀξύφυλλον, οἱ δὲ μιννανθὲς, οἱ δὲ ἀσφάλτιον, οἱ δὲ κνίκιον καλοῦσι. Vulgo *Trefle*. Oxytriphylon officiosæ *Alleluia* et *Trifolium* vocant.

<sup>j</sup> *Alii asphaltion*] Quoniam, ut Nicander cecinit, in *Theriac.* p. 36. Οἶόν τ' ἀσφάλτου ἀπερεύγεται, asphaltio fragrat gravis, inquit interpretis Gorræus. Colum. VI. 17. p. 227. 'Simoniannum trifolium, quod invenitur confragosis locis, efficacissimum traditur, (ad ictus serpentis videlicet, et noxiorum animalium,) odoris gravis, neque absimilis bitumini, et idcirco Græci eam ἀσφάλτιον appellant: nostri autem propter figuram vocant acutum trifolium: nam longis et hirsutis foliis viret, caulemque robustiorem facit, quam pratense.' Simoniannum dicitur, fortassis a Simo medico, quem in Indice hujus libri Plinius laudat auctorem.

<sup>k</sup> *Alterum acuto*] Scribonius Largus *Compos.* 163. 'Trifolium acutum, quod ὀξυτρίφυλλον Græci appellant. Nascitur et hoc Siciliæ plurimum: nam in Italiæ regionibus nusquam

eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu . . . plurimum super circumdatos montes. Est autem foliis, et specie, et numero, similis communi trifolio: nisi quod hujus pleniora sunt, et quasi lauginem quandam super se habent, et in extrema parte velut aculeum eminentem. Sed hujus frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior, conspicitur, et odorem gravem emittit, quorum nihil circa pratense trifolium invenitur.'

<sup>l</sup> *Inter hæc nervosi*] Theophr. *Hist.* VI. 1.

<sup>m</sup> *Myophono*] Quod et μυοκτόνον vocant, sive aconitum, de quo XXVII. 2. Theophr. loc. cit. μυοφόνον.

<sup>n</sup> *Utuntur e ferulis*] Utuntur, inquit, ad coronamenta et corymbis sive umbellis ferularum. 'Αεροβατεῖ Scalliger *Epist.* I. 17. an Vertunianum, cum, libris invitis omnibus, *sphæralis* hoc loco reponit.

<sup>o</sup> *Et hederæ flore*] De quo dictum est XVI. 62.

<sup>p</sup> *Est et in alio*] Vide quæ diximus I. XVI. c. proxime appellata.

<sup>q</sup> *Et cneori*] Sive casix, ut dictum est. Theophr. *Hist.* VI. 2. Δύο δὲ εἶδη καὶ τοῦ κνεώρου· ὁ μὲν γὰρ λευκός, ὁ δὲ μέλας, . . . ἔστι δὲ ὁσμώδης· ὁ δὲ μέλας ὄσμος . . . καὶ τοὺς ἀκρέμονας πολλοὺς



et odoratum: ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumnum.<sup>5</sup> Totidem et origani<sup>f</sup> in coronamentis species. Alterius enim nullum semen. Id, cui odor<sup>6s</sup> est, Creticum vocatur.

XXXI. Totidem et thymi:<sup>a</sup> candidum, ac nigricans. Floret autem<sup>b</sup> circa solstitia, cum et apes decerpunt, et augurium mellis est. Proventum enim sperant apiarii large florescente eo. Læditur<sup>c</sup> imbribus, amittitque florem. Semen thymi<sup>d</sup> non potest deprehendi, cum origani perquam minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur,<sup>1</sup> satoque eo nascitur. Quid non tentavere homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. Ergo translatum<sup>e</sup> est ex Attica thymum, et vix flore (uti docemus)<sup>2</sup> satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durante Attico thymo, nisi in afflatu<sup>f</sup> maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci in Arcadia.<sup>5</sup> Tunc oleam

-----

--5 Vet. Dalec. *autumni*.—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *candor*, eTheophr.  
CAP. XXXI. 1 Vet. Dalec. *intelligitur*.—2 Vet. Dalec. *diximus*; al. vett. ap.

#### NOTE

... βλαστάνει δὲ καὶ ἀνθεῖ μετ' ἰσημερίαν μεσοπωρινῆν. De hac casia Virgilius Georg. iv. 304. 'Thymum, casiasque recentes.' Non est autem ea Lavendula, *la Lavende*, ut Dalecampio visum, post Anguillaram par. i. p. 32. reclamante merito Dodonæo, p. 273. et Matthiolo p. 45. et 56. Nigrum vero cneorum forte thymelæa est, ut Dodonæus suspicatur, p. 360. et post eum Salmasius p. 405.

<sup>f</sup> *Totidem et origani*] Subintellige genera, ut cneori, nigri atque candidi: hujus quidem fructuosi, illius infœcundi. Theophr. loc. cit. Καὶ τῆς ὀριγάνου δὲ ἡ μέλαινα ἄκαρπος· ἡ δὲ λευκὴ κάρπιμος.

<sup>5</sup> *Id, cui odor*] Plinius xx. 69. de origano: 'Optimum autem Creticum, nam et jucunde olet.'

<sup>a</sup> *Totidem et thymi*] Hæc iisdem verbis Theophr. loco citato.

<sup>b</sup> *Floret autem*] Ad verbum hæc iterum ex Theophr. loc. cit.

<sup>c</sup> *Læditur*] Theophr. loc. cit.

<sup>d</sup> *Semen thymi*] Theophr. loc. cit. Et de Causis i. 5. p. 203. Κατὰ μὲν ὄψιν οὐ φανερά, κατὰ δὲ τὴν δύναμιν φανερά· σπειρομένων γὰρ τῶν ἀνθῶν γεννῶνται, κ. τ. λ.

<sup>e</sup> *Ergo translatum*] Theophr. loco citato.

<sup>f</sup> *Nisi in afflatu*] Nisi quo flatus e mari possit pertingere: Οὐ γὰρ φασὶ δύνασθαι φύεσθαι καὶ λαμβάνειν, ὅπου μὴ ἀναπνοῆ διῴκνεῖται ἢ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Theophr.

<sup>5</sup> *In Arcadia*] Theophrastum carpit ita de thymo et olea sentientem, loc. cit.

non putabant gigni, nisi intra CCC.<sup>h</sup> stadia a mari. Thy-  
mis quidem nunc etiam lapideos campos in provincia Nar-  
bonensi refertos scimus: hoc pæne solo reditu, e longinquis  
regionibus pecudum millibus convenientibus, ut thymo ves-  
cantur.

XXXII. Et conyzæ<sup>i</sup> duo genera in coronamentis, mas ac  
fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ, et con-  
strictius, angustiusque: imbricatum<sup>j</sup> maris, et ramosius.  
Flos quoque<sup>k</sup> magis splendet ejus, serotinus utrique post  
Arcturum. Mas odore gravior, fœmina acutior: <sup>2</sup><sup>k</sup> et ideo  
contra bestiarum morsus aptior. Folia fœminæ<sup>l</sup> mellis  
odorem<sup>3</sup> habent. Masculæ radix a quibusdam libanotis  
appellatur, de qua diximus.<sup>m</sup>

XXXIII. Et tantum folio coronant.<sup>n</sup> Jovis flos, amara-  
cus, hemerocalles, abrotonum, helenium, sisymbrium, ser-  
pyllum, omnia surculosa,<sup>o</sup> rosæ<sup>r</sup> modo. Colore tantum<sup>p</sup>



eund. docemur; al. vett. dicemus.

CAP. XXXII. 1 Cod. Dalec. *imbricatus mar. et ramosior. Flos ejus quoque.*—  
2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *acrior*  
Gronov. et vulgg.—3 Alii ap. Dalec. *meliozem odorem*; margo edd. Dalec. et  
Gronov. *suaviorem odorem*, e Diosc.

#### NOTÆ

<sup>h</sup> Nisi intra CCC.] Vide quæ dixi-  
mus xv. 1.

<sup>i</sup> Et conyzæ.] Et hæc quoque Theo-  
phrastea sunt, ex Hist. vi. 2. De  
utroque genere jam diximus, xx. 63.  
et 64.

<sup>j</sup> Imbricatum.] Imbricis modo cur-  
vum et obtortum. Imbrex tegula  
curva est, per quam imber defluit.

<sup>k</sup> Fœmina acutior.] Theophr. Δριμυ-  
τέρα δὲ θηλείας. Hesychius: Δριμύς,  
ὀξύς. Ita porro Mss. non, ut editi  
prius, *acrior*. Aliud enim odor acris  
est, aliud acutus.

<sup>l</sup> Folia fœminæ.] Scilicet, dum te-  
runtur, ut dictum est xx. 64.

<sup>m</sup> De qua diximus.] Lib. xx. cap.  
64.

<sup>n</sup> Et tantum folio coronant.] Nempe  
conyzæ duo genera proxime memo-  
rata: nam quæ subsequuntur, etiam  
flore coronant, rosæ modo. Theophr.  
Hist. vi. 1. Ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς  
ἐστὶ, ῥοδωνιά, ἰωνιά, Διδὸς ἄνθος, ἀμάρα-  
κος, ἡμεροκαλές· ἔτι δὲ ἔρπυλλος· σι-  
σύμβριον, ἐλέγιον, ἀβρότονον· ἅπαντα  
γὰρ ταῦτα ξυλώδη, καὶ μικρόφυλλα. Ut  
de ceteris sileam, Catullus certe,  
Carm. LXII. 'Cinge tempora floribus  
Suaveolentis amaraci.'

<sup>o</sup> Surculosa.] Ξυλώδη, lignosa. Theo-  
phr. loc. cit. et cap. 6.

<sup>p</sup> Colore tantum.] Theophr. Hist. vi.  
6. Ἄνοσμα, ὥσπερ Διδὸς ἄνθος, φλόξ.  
Jovis florem, inquit Ruellius lib. II.  
pag. 448. rura nostra cocolurdas, Co-

placet Jovis flos, odor abest: sicut et illi, qui Græce phlox vocatur. Et ramis autem et folio odorata sunt, excepto serpyllo.<sup>2</sup> <sup>1</sup> Helenium e lacrymis <sup>r</sup> Helenæ dicitur natum, et ideo in Helene<sup>3</sup> insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo.

XXXIV. Abrotonum<sup>a</sup> odore jucunde gravi floret: est autem flos<sup>1</sup> aurei<sup>b</sup> coloris. Vacuum sponte<sup>c</sup> provenit. Cacumine suo se propagat. Seritur autem semine<sup>d</sup> melius, quam radice aut surculo: semine quoque<sup>2</sup> non sine negotio: plantaria transferuntur. Sic et Adonium.<sup>e</sup> Utrumque

//////////

CAP. XXXIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *thymi vel rutæ*.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *helenium, sisymbrium, serpyllum*, e Theophr.—3 *Helena* Chiffi. *Helena* Gronov.

CAP. XXXIV. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *gravi floret*

#### NOTE

*quelourdes* nominant. Φλόγα, sive φλόγιον, seu *flammeam*, nos violæ inodoræ genus esse remur, quam vulgus Gallicum *Penseam*, *Pensée*, vocat, suffragante nobis Ruellio pag. 449. et Dodonæo pag. 358. a quo viola tricolor assurgens appellatur.

<sup>1</sup> *Excepto serpyllo*] Serpyllum tamen Theophrastus, ut cetera, et ramis et folio esse odoratum scribit Hist. VI. 6. Τῶν δὲ καὶ οἱ κλῶνες, καὶ τὰ φύλλα, καὶ ὅλως ἢ πᾶσα φύσις εὖσμος· οἷον ἐρπύλλον, ἐλενίου, σισυμβρίου.

<sup>r</sup> *Helenium e lacrymis*] *Fabulam* apud Nicandrum in Theriacis vide, et apud Phavorinum. Ælianus quoque, si lubet, adi, Hist. Anim. IX. 21. Helenium istud Ægyptium est, orbi huic nostro incognitum, de quo eadem fere Diosc. I. 28. ex Crateva recitat. In Etymologico Phavorini: Ἐλένειον, βοτάνη ἢ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινομένη. Εἴρηται ὅτι ἐκ τῶν δακρῶν τῆς Ἐλένης ἀνεφύη· ὅτε ἐπὶ Κανώβῳ τῷ κυβερνήτῃ Μενέλαος ἐδάκρυσεν ὑπὸ αἰμορροΐδων ἀποθανόντι. Hoc et nectarion appellavere, ob suavitatem

succi, quam dotem Plinius animadvertit inferius cap. 91. Hinc nectarites vinum, de quo XIV. 19.

<sup>a</sup> *Abrotonum*] Ἀβρότονον. Galli nunc vocant, Latinos imitati, *Aurone*: alii qui vestiarius custodem, *Garderobe*, quod armariis sparsum vestes a tineis vindicet. A Lobelio pingitur mas et fœmina, duo enim sunt ejus genera, in Observ. pag. 443. Diosc. III. 29. Ἀβρότονον . . . . πλήρες ἄνθους . . . . θερείας γεννώμενον, εὐῶδες μετὰ ποσοῦ βάρους, πικρὸν τῇ γεύσει.

<sup>b</sup> *Flos aurei*] Ita Diosc. loc. cit.

<sup>c</sup> *Vacuum sponte*] Hoc est, ut quidem interpretor, semine vacuum, vel sine semine sponte provenit. Causa subjungitur, quoniam cacumine suo se propagat, dum vertex suo pondere delapsus terra excipitur, et radices agit. Libris omnibus adversantur, qui vel *vacuis sponte*, vel, ut Pellicerio placuit in Notis Mss. *vasculis depositum* legunt.

<sup>d</sup> *Seritur autem semine*] Vide Notas et Emend. num. 8.

<sup>e</sup> *Sic et Adonium*] In Indice pari-

æstate. Alsiosa<sup>f</sup> enim admodum sunt: et Sole tamen nimio læduntur. Sed ubi convaluere, rutæ vice<sup>g</sup> fruticant.<sup>3</sup> Abrotono simile odore leucanthemum<sup>h</sup> est, flore albo foliosum.<sup>4</sup>

XXXV. (XI.) Amaracum<sup>i</sup> Diocles medicus et Siculæ gens appellavere, quod Ægyptus et Syria sampsuchum. Seritur utroque<sup>j</sup> genere, et semine et ramo, vivacius<sup>l</sup> supradictis,<sup>2k</sup> et odore melius. Copiosum amaraco æque, quam abrotono, semen. Sed abrotono radix una et alte descendens: ceteris in summa terra<sup>3</sup> leviter hærens. Reliquorum satio autumnò fere incipiente, necnon et vere quibusdam locis, quæ umbra<sup>4</sup> gaudent, et aqua, ac fimo.



æstate. Flos edd. vett. et Gronov.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *virradice ac surculo melius, quam semine: et semine quoque, &c.* e Theophr.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ritu vitis* Gronov. et vulgg. *transferuntur in Adonidis hortos æstate. Alsiosum enim adm. est: et so. tu. ni. læditur.* Sed ubi convaluit, rutæ vice fruticat margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.—4 Vet. Dalec. *folioso.*

CAP. XXXV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *feracius*, e Theophr.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *prædictis* Gronov. et vulgg.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *summo terræ* Gronov. et vulgg.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr. *locis omnia umbra, &c.*

#### NOTÆ

ter, *De Abrotono: Adonium.* Quid Adonium sit Plinio, satis ex Theophrasti verbis potest colligi, id esse abrotoni genus, quod in turbinibus cadorum, aut testa, viriradice comprehendit, in quem modum Adonidis hortulos pangebant. Sic enim Græcus auctor, Hist. vi. 7. de abrotono: Προμοσχευόμενον ἐν ὀστράκοις, ὡς περ οἱ Ἀδωνίδος κήποι: τοῦ θέρους δὲ σπείρεται, κ. τ. λ. Hic tragice, pro suo more, infeliciter tamen, in Plinium Salmasius invehitur, in Præfat. pag. 100. et 101. errorisque insinulat, quem ut Plinio objiceret, a Dalecampio, quem tamen non laudat, est mutatus.

<sup>f</sup> *Alsiosa*] Facile læduntur a frigore. Theophr. loc. cit. de abrotono: Τοῦ θέρους δὲ σπείρεται: δύσριγον γὰρ

σφόδρα, καὶ ὅλως ἐπίκηρον, ὅπου καὶ ὁ ἥλιος σφόδρα λάμπει.

<sup>g</sup> *Rutæ vice*] Vide Notas et Emend. num. 9.

<sup>h</sup> *Leucanthemum*] Differt ab ea quæ anthemis appellatur, et leucanthemon, XXI. 26. De ea nobis nihil compertum.

<sup>i</sup> *Amaracum*] Diosc. III. 47. Σάμψυχον . . . . καλεῖται δὲ ὑπὸ Κυζικηνῶν, καὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ, ἀμάρακον. Majorana nostra, la *Marjolaine*, vulgus officinarum existimat esse veterum sampsuchum, amaracumve: sed falso errore: *σάμψυχον* enim, ut cetera argumenta silcam, per terram repit, πῶς ἔρπουσα ἐπὶ τῆς γῆς, teste Diosc. Majorana in altum assurgit.

<sup>j</sup> *Seritur utroque*] Theophr. Hist. VI. 7. Ὁ δὲ ἀμάρακος ἀμφοτέρως φύε-



XXXVI. Nyctegreton<sup>1</sup> inter pauca miratus est Democritus: coloris hysgini,<sup>m</sup> folio spinæ,<sup>2</sup> nec a terra se attolentem, præcipuam in Gedrosia, narrat. Erui post æquinoctium vernum radicitus, siccarique ad Lunam triginta diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges uti hac herba ad vota suscipienda. Eandem vocari chennomychon,<sup>3</sup> quoniam anseres a primo conspectu ejus expavescant: ab aliis nyctalopa,<sup>4</sup> quoniam e longinquo noctibus fulgeat.

XXXVII. Melilotos<sup>p</sup> ubique nascitur: laudatissima tamen in Attica: ubicumque vero recens nec candicans, et croco quam simillima: quanquam in Italia odoratior candida.<sup>1</sup>

XXXVIII. Florum prima<sup>a</sup> ver nuntiantium viola alba. Tepidioribus<sup>b</sup> vero locis etiam hyeme emicat. Postea quæ ion appellatur, et purpurea.<sup>1</sup> Proxime flammea,<sup>c</sup> quæ et

//////////

CAP. XXXVI. 1 Ita eod. Reg. 2. Nyctegreton est lunaria, *la lunaire*, de qua multæ semper traditæ sunt fabulæ.<sup>2</sup> Brotier. *Nyctegretum* edd. ante Brotier.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *colores ignei, foliis spinæ* Gronov. et vulgg.—3 Vet. Dalec. *chenomyon*; Chiff. *cherambycen*.—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *nyctilampada* Vet. Dalec. *nycti lampada* Vet. ap. Laet. *nyctilopa* Gronov. et vulgg.

CAP. XXXVII. 1 Ita ex eodd. Harduinus et recentt. *odoratior et candida* Gronov. et vulgg.

CAP. XXXVIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quæ appellatur purpurea*

#### NOTE

ται, καὶ ἀπὸ περισπάδος, καὶ ἀπὸ σπέρματος.

<sup>k</sup> *Vivacius supradictis*] Abrotono et adonio.

<sup>1</sup> *Nyctegreton*] *Νυκτήγγετον*, quasi nocturnas agens excubias. Sunt qui hanc esse censeant, quam Chimistæ Lunarium nominant, noctibus cum Luna lucentem: inde nomen, inquit Ruellius lib. II. pag. 457.

<sup>m</sup> *Coloris hysgini*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. non *ignei*.

<sup>n</sup> *Chennomychon*] *Χηνόμυχον*, quod anseres, *χῆνες*, ea visa in recessus locaque abdita, *εἰς τοὺς μυχούς*, fugiunt.

<sup>o</sup> *Nyctalopa*] Ita Mss. Reg. Colb.

Th. tum hoc loco, tum in Indice, non, ut olim, *nyctilopa*. *Νυκτάλωπας* similiter quos Græci vocent, dicemus xxviii. 47.

<sup>p</sup> *Melilotos*] Hæc verbis iisdem interpres Oribasii lib. XI. fol. 205. post Dioscor. III. 48.

<sup>a</sup> *Florum prima*] Transcripta hæc ad verbum e Theophr. Hist. VI. 7. Transcripsit et Athenæus lib. XV. pag. 680.

<sup>b</sup> *Tepidioribus*] Theophr. loc. cit.

<sup>c</sup> *Proxime flammea*] Flos ille nimirum, quem et *φλόγα* et *φλόγιον* appellari diximus cap. 33. Theophr. Ἄμα δὲ τῷ ἔρ, ἢ μικρότερόν τι ὕστερον, τὸ φλό-

phlox<sup>2</sup> vocatur, sylvestris duntaxat. Cyclaminum<sup>3 d</sup> bis anno, vere et autumnio: æstates hyemesque fugit. Seriores<sup>4</sup> supra dictis aliquando narcissus et lilium<sup>5 e</sup> trans maria: in Italia quidem, ut diximus,<sup>f</sup> post rosam. Nam in Græcia tardius<sup>6</sup> etiamnum anemone. Est autem hæc<sup>g</sup> sylvestrium bulborum flos, aliaque quam quæ dicetur in medicinis.<sup>7 h</sup> Sequitur cœnanthe,<sup>i</sup> melianthum:<sup>8 j</sup> ex sylvestribus heliochrysos. Deinde alterum genus anemones,<sup>k</sup> quæ limonia vocatur. Post hanc gladiolus comitatus hya-



Gronov.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *phloginon*, e Theophr.—3 Ita codd. Pintiani, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Codiaminon* edd. vett. et Gronov. ‘*Bulbi codion* Th. vulgo *Porrion*. Chiff. *Cliclaminum*.’ Dalec.—4 *Serior* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *leirium*, e Theophr.—6 *In Græcia vero tardius* cod. Dalec.—7 Chiff. *medicis*.—8 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ita quoque in Indice, lib. I. *melanion* Gronov. et al. ante Harduin. Mox, Vet. Da-

#### NOTE

γιον καλούμενον τὸ ἄγγριον. Jovis flamma eadem appellatur xxvii. 27. Hic Plinium immerito Salmasius carpit, in Solin. pag. 1361.

<sup>d</sup> *Cyclaminum*] Ita Mss. veteres, ipso Pintiano teste. In Reg. 1. et Colb. 1. *Cocliaminum*. In Reg. 2. *Clyclaminum*. In Thuanæo, *Cililaclaminum*. In editis, insulse, *Codiaminum*. Hoc vero Plinius, ut alia plurima, iis interserit, quæ mutuatur a Theophrasto.

<sup>e</sup> *Seriores . . . lilium*] Album scilicet, quod *λεῖριον* appellavimus, cap. 11. Theophr. Hist. vi. 7. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος, καὶ τὸ λεῖριον, καὶ τοῦ βολβοῦ κώδιον.

<sup>f</sup> *Ut diximus*] Cap. 11. ubi lilium medio rosarum proventu incipere dicitur.

<sup>g</sup> *Est autem hæc*] Theophrasti oratio ex Athenæo refingenda est, a quo ea transcripta accuratius est, quam in libris nunc editis legitur: Καὶ λεῖριον, inquit lib. xv. pag. 680. καὶ ἐκ τῶν τριῶν ἀνεμώνης γένος τὸ κα-

λούμενον ὄρειον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. *Postea lilium, et ex tribus anemones generibus genus illud, quod montanum vocant, et bulbi codion*. Sic legisse hunc locum, sic accepisse Plinium liquet: sed quod sit genus illud anemones, nec se nosse quidem, quod iugeni viri est, palam præ se fert.

<sup>h</sup> *Dicetur in medicinis*] Infra, c. 94.

<sup>i</sup> *Sequitur cœnanthe*] Ea quæ describetur inferius, cap. 95. Theophr. Hist. vi. 7. et ex illo Athenæus, loc. cit. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ οἰνάνθη, καὶ τὸ μελάνιον, καὶ τῶν ἀγγρίων ὅ τε ἐλειόχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἡ λειμωνία καλουμένη, καὶ τὸ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος.

<sup>j</sup> *Melianthum*] Vide Notas et Emend. num. 10.

<sup>k</sup> *Genus anemones*] Et hoc coronarium: *l' Anemone*: diversum a medicis anemones generibus, de quibus cap. 94. Centum et quinquaginta anemones genera in horto Regio vidimus. Hanc Theophrastus *λειμωνίαν* vocat, quasi pratensem.

cinthis. Novissima<sup>9</sup> rosa: <sup>1</sup> eademque prima deficit, excepta sativa: e ceteris hyacinthus<sup>m</sup> maxime durat, et viola alba, et cœnanthe: sed hæc ita,<sup>n</sup> si divulsa crebro prohibeatur in semen abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus uvis, atque inde nomen.

Hyacinthum comitatur fabula duplex,<sup>o</sup> luctum<sup>10</sup> præferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi, ita discurrentibus venis,<sup>11</sup> ut Græcarum literarum figura AI legatur inscripta.<sup>12</sup>

Heliochrysos<sup>p</sup> florem habet auro similem, folium tenue, cauliculum quoque gracilem, sed durum. Hoc coronare<sup>q</sup>



loc. ex s. *clilichrysos*.—9 *Novissime* Chiff. —10 *Dalec. vel luctum*.—11 *Vet. Dalec. notis*.—12 *Chiff. inscriptum*.—13 *Alii ap. Dalec. coronant se Magi, et si.*—

## NOTÆ

<sup>1</sup> *Novissima rosa*] Et hæc a Theophr. loc. cit.

<sup>m</sup> *E ceteris hyacinthus*] Theophr. loc. cit.

<sup>n</sup> *Sed hæc ita*] Ita diutissime floret, inquit, si crebro florem vellas auferasque, nec seminescere sinas, nec solum apricum desit: Theophr. Ὠσαύτως δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη καὶ γὰρ τοῦτο ἀνθικὸν μὲν . . . ἐάν τις ἀποκνίξῃ καὶ ἀφαιρῆ τὸ ἄνθος, καὶ μὴ ἔῃ σπερματοῦσθαι καὶ ὅταν τόπον εἴηλον ἔχει.

<sup>o</sup> *Fabula duplex*] Alteram describit Ovidius Met. x. 162. ad 220. ubi Hyacinthi pueri, quem Apollo adamarat, in florem sui nominis conversionem enarrat. Alteram XIII. 135. ubi Ajacem in eundem quoque florem mutatum scribit: in quo 'Litera communis mediis pueroque, viroque, Inscripta est foliis: hæc nominis, illa querelæ.' Nam in illo flore inscripta diphthongus Græca AI, querimoniam simul index est occisi ab Apolline pueruli, dum simul disco luderent: et Ajaci eadem, nominis nota. De Apolline puerum lugente, Ovidius: 'Ipse suos gemitus foliis inscribit, et AI AI Flos habet inscriptum, funes-

taque litera ducta est.' Prudentius quoque περὶ στεφάνων, Hym. x. in S. Romanum vs. 191. 'Mox flevit impuratus occisum gravi Disco, et dicavit florulentum succubam: nempè Hyacinthum Apollo. De nomine Ajacis lugubri, ipse Ajax apud Sophoclem: Αἰ αἰ, τίς ἄν ποτ' ᾤεθ' ᾧδ' ἐπάνυμον τοῦμὸν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; Νῦν γὰρ πάρεστι καὶ δις αἰάζειν ἐμοί, Καὶ τρίς.

<sup>p</sup> *Heliochrysos*] Theophr. Hist. ix. 21. Ἐχει δὲ ὁ ἐλειόχρυσος τὸ μὲν ἄνθος χρυσοειδὲς, φύλλον δὲ λεπτὸν (ἠὲ λευκὸν) καὶ τὸν καυλὸν δὲ λεπτὸν καὶ σκληρόν. Nomen ei a gemina causa: et ab auro flore, et a paludibus in quibus oritur. Hanc amaranthi nomine Galenus intellexit, nec aliter vocavit. Rura nostra, inquit Ruellius lib. III. pag. 604. vocant 'Chanesum majus.' Hujus corymbos rustici, ut qui non facile marcescant, ad hybernas reservant coronas. A Dodonæo pingitur pag. 267. Dicemus de ea iterum cap. 96.

<sup>q</sup> *Hoc coronare*] Theophr. loc. cit. Ἐδοξεί δὲ καὶ ἐάν τις τοῦ ἐλειόχρυσου τῷ ἄνθει στεφανοῦται, μύρψ ῥαίνων ἔκ

se Magi, si et<sup>13</sup> unguenta sumantur ex auro, quod apyron<sup>r</sup> vocant, ad gratiã quoque vitæ gloriãque pertinere<sup>14</sup> arbitrantur. Et verni quidem flores hi sunt.

XXXIX. Succedunt illis æstivi, lychnis,<sup>a</sup> et Jovis flos, et alterum genus lilii.<sup>1b</sup> Item tiphyon,<sup>2c</sup> et amaracus, quem Phrygium cognominant. Sed maxime spectabilis pothos. Duo genera<sup>d</sup> hujus: unum, cui flos hyacinthi est: alterum candidius,<sup>3</sup> qui fere nascitur in tumulis,<sup>e</sup> quoniam<sup>+</sup> fortius durat.<sup>f</sup> Et iris<sup>g</sup> æstate floret. Abeunt<sup>5</sup> et hi, marcescuntque. Alii rursus subeunt autumnò: tertium genus lilii:<sup>6h</sup> et crocum in utroque genere: unum hebes,



14 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et vitæ gloriã pertinere.*

CAP. XXXIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et cerinthus*, e Theophr.—2 Ibid. ex eodem, *iphyon*.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *decolor*: ἄχρουν Theophr.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *quodque*.—5 Cliffl. *flores abeunt*.—6 *Alterum genus leirii* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.

#### NOTÆ

χρυσίου ἀπύρου.

<sup>r</sup> Quod apyron] Quod ignem non sit expertum.

<sup>a</sup> Lychnis] Theophr. Hist. vi. 7. Τὰ δὲ θερινὰ μᾶλλον, ἢ τε λυχνίς, καὶ τὸ Διὸς ἄνθος.

<sup>b</sup> Et alterum genus lilii] Rubens scilicet, quod Græci κρίνον vocant, ut dictum est cap. 11. Candidum enim inter vernos flores sup. cap. recensitum est.

<sup>c</sup> Item tiphyon] Theophr. loc. cit. et ex eo Athenæus lib. xv. pag. 679. Καὶ τὸ ἴφυνον, καὶ ὁ ἀμάρακος ὁ φρύγιος. In Mss. Reg. et Colb. *Tiphon*. In Indice, *tiphyon*. In Thuan. *ipyon*. Theophr. ipse Hist. vii. 12. τὸ τίφυνον scripsisse videtur. Et de Causis i. 10. τὰ τίφνα. Quid sit porro tiphyon, nescit Anguillara par. 12. pag. 212. neque nos exploratum habemus.

<sup>d</sup> Sed maxime . . . pothos. Duo genera] Expressa hæc quoque a Theophrast. Hist. vi. 7. Πόθον nos arbitramur esse, quem modo florem Constantinopolitanum vocant, Galli

*Croix de Hierusalem*, in horto Eystetensi pictum apprime, et apud Dodon. pag. 178.

<sup>e</sup> Qui fere nascitur in tumulis] Forte, qui fere jacitur in tumulis: nam ita Theophr. Hist. vi. 7. cujus verba videtur exscribere: ὧ χρώνται πρὸς τοὺς τάφους. Sic enim legit Athenæus lib. xv. pag. 697. — ‘Quid si ambo, Theophrastus et Athenæus, Latinum hic quempiam auctorem transcripserit, et inconsiderate tumulos, τάφους, pro βωμῶνς, verterunt?’ Ed. sec.

<sup>f</sup> Fortius durat] Χρονιώτερος Theophr. diutius vivit.

<sup>g</sup> Et iris] Theophr. loc. cit. Ἀνεθεῖ δὲ καὶ ἡ ἴρις τοῦ θέρους.

<sup>h</sup> Tertium genus lilii] Purpureum videlicet, sive narcissum, de quo superius cap. 12. quod Theophrasto Hist. vi. 6. alterum λειρίον genus est, ὃ δὲ νάρκισσος, ἢ τὸ λείριον. Quare rursus secundum lilii genus appellat cap. 7. unde hæc Pliniana manant: Τὸ δὲ λείριον τὸ ἕτερον, καὶ ὁ κρίκος, ὃ τε ὀρεινὸς εὖσσημος, καὶ ὁ ἡμερος· εὐθὺς



alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarii quidem et spinæ flore<sup>l</sup> utuntur: quippe cum spinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia violis succedit rosa: huic intervenit liliū: rosam cyanus excipit, cyanum amaranthus. Nam vincapervinca<sup>j</sup> semper viret, in modum lineæ<sup>k</sup> foliis geniculatim circumdata, topiaria herba.<sup>l</sup> Inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc a Græcis chamædaphne vocatur.

XL. Vita longissima<sup>m</sup> violæ albæ trimatu.<sup>l</sup> Ab eo tempore degenerat. Rosa<sup>n</sup> et quinquennium perfert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo juvenescit. Diximus<sup>o</sup> et terram referre plurimum. Nam et in Ægypto<sup>p</sup> sine odore hæc omnia: tantumque myrtis<sup>q</sup> odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosa-

//////////

CAP. XL. 1 'Ita Reg. 2. et Editio princeps.' Brotier. *violæ albæ est trimatu*

#### NOTÆ

γὰρ ἀνθοῦσι τοῖς πρώτοις ὕδασι, subintellige ex antecedentibus, μεταπάρου.

<sup>l</sup> Coronarii . . . et spinæ florē]. Dum spinæ florem audis, acanthi duplex genus intellige, de quo XXII. 34. 'Brançam Ursinam' vocant. Plinius in indice hujus loci id satis perspicue admonet, cum ea appellat ex ordine, quæ nunc explanat uberius: 'Pothi genera duo: Orsinæ genera duo: Vincapervinca,' &c. De spina alba dicitur XXIV. 66.

<sup>j</sup> Vincapervinca]. Retinet in officinis nomen *Perrenche*. Delineatur a Dodonæo pag. 401, ubi ab eo Clematis daphnoides major appellatur. Vidimus in horto Regio.

<sup>k</sup> In modum lineæ]. Alii, in modum lini. Dodonæus loc. cit. in modum lauri. Utrique male. Linea hoc loco est, quam formidinem alii in venatione appellant, vario plumarum nexu discolorum, qua terrentur apri, cervique. Hanc, foliorum congerie,

*Delph. et Var. Clas.*

*Plinius.*

plane repræsentat vincapervinca.

<sup>l</sup> Topiaria herba] Topiarium intelligitur opus, quod ex arbore, frutice, vel herba, ad decorem componebatur in testudines, aut cameras fornicatum: hinc topiariæ dici merentur arbores, vel herbæ, quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, et suo lentore sequaces, accommodantur.

<sup>m</sup> Vita longissima] Theophr. Hist. VI. 7.

<sup>n</sup> Rosa] Theophrast. loc. cit. 'Ροδωνίας δὲ πέντε τὰ πρὸς τὴν ἀκτὴν μὴ ἐπικαιομένης δηλονότι, μηδ' ἐπιτεμνομένης.

<sup>o</sup> Diximus] Cap. 10.

<sup>p</sup> Nam et in Ægypto] Theophr. loc. cit.

<sup>q</sup> Tantumque myrtis] Theophr. loc. cit. Cur porro myrtus in Ægypto odoratissima sit, reliquæ inodoratæ gignatur, causam idem investigat, de Causis VI. 27. pag. 385.

ria a Favonio fossa oportet esse, iterumque solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura sint.<sup>2</sup>

XLI. (XII.) Verum hortis coronamentisque maxime alvearia et apes conveniunt, res præcipui quæstus compendiique, cum favit.<sup>1</sup> Harum ergo causa<sup>r</sup> oportet serere thymum, apiastrum,<sup>s</sup> rosam, violas, liliū, cytisum, fabam, erviliam,<sup>2</sup> cunilam,<sup>t</sup> papaver, conyzam, casiam,<sup>u</sup> melilotum, melissophyllum,<sup>v</sup> cerinthen. Est autem cerinthe<sup>w</sup> folio candido, incurvo, cubitalis, capite concavo, mellis succum habente. Horum floris<sup>3</sup> avidissimæ sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, cum olivæ<sup>x</sup> florem ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius sit: cum aliquas quam proxime<sup>y</sup> seri conveniat, quæ et evolutantium examina invitent, nec longius abire patiantur.

XLII. Cornum quoque arborem caveri oportet: flore ejus degustato,<sup>a</sup> alvo cita<sup>t</sup> moriuntur. Remedium, sorba con-

Gronov. et al. vett. *trimatus* cod. Dalec.—2 ‘Ita codd. Regg. et Editio princeps.’ Brotier. Ita quoque Gronov. et al. vett. *perpurgata ac pura sint* ex codd. Harduini et recentt.

CAP. XLI. 1 Chiff. *compendio cum favet*; cod. Dalec. etiam *favet*.—2 Ita codd. Harduini, Dalec. et al. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ervillam* Chiff. *ervillum* Gronov. et vulgg.—3 Cod. Dalec. *florum*.

CAP. XLII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

#### NOTÆ

<sup>r</sup> *Harum ergo causa*] Accepta hæc fere ex Varrone de Re Rust. III. 9. pag. 320.

<sup>s</sup> *Apiastrum*] Hoc est, agreste apium, ἀγριοσέλινον, non melissophyllum, de quo mox. Colum. IX. 8. pag. 328. ‘Sunt qui per initia veris apiastrum, atque (ut ille vates ait) trita meliphylia, et cerinthæ ignobile gramen, aliasque colligant similes herbas, quibus id genus animalium delectatur, et ita alvos perfrient, ut odor et succus vasis inhæreat.’

<sup>t</sup> *Cunilam*] Sive saturciam, de qua XIX. 50.

<sup>u</sup> *Casiam*] Seu cneorum, de quo cap. 30.

<sup>v</sup> *Melissophyllum*] Quod et apiastrum Hyginus vocavit, cap. 29.

<sup>w</sup> *Est autem cerinthe*] Ea est quæ cerinthe quorundam major versicolore flore appellatur a Clusio, delineaturque Hist. Rar. Plant. lib. v. p. 167. visa a nobis in horto Regio. Cave Ruellio credas qui Pasquetam putat esse lib. II. p. 446.

<sup>x</sup> *Cum olivæ*] Vide quæ diximus XI. 8.

<sup>y</sup> *Cum aliquas quam proxime*] Ut palmam, et oleastrum. Virgil. Georg. IV. 20. ‘Palmaque vestibulum, aut ingens oleaster obumbret: Ut cum prima novi ducent examina reges, Vere suo, ludetque favis emissa juvenis, Vicina invitet decedere ripa calori, Obviaque hospitiiis teneat frondentibus arbor.’

tusa e melle præbere his, vel urinam<sup>b</sup> hominum, vel boum, aut grana Punici<sup>c</sup> mali, aminæo vino conspersa. At genistas circumseri<sup>2</sup> alveariis gratissimum.

XLIII. Mirum est dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. Hostilia<sup>d</sup> vicus alluitur Pado. Hujus inquilini pabulo circa deficiente imponunt navibus alvos,<sup>1</sup> noctibusque quina millia passuum contrario<sup>2</sup> amne naves subvehunt. Egressæ luce apes pastæque, ad naves quotidie remeant,<sup>3</sup> mutant locum, donec pondere ipso pressis navibus plenæ alvi intelligantur, revectisque eximantur<sup>4</sup> mella. Et in Hispania mulis provehunt, simili de causa.

XLIV. (XIII.) Tantumque pabulum refert, ut mella quoque venenata fiant. Heracleæ<sup>e</sup> in Ponto, quibusdam annis perniciosissima existunt, ab iisdem apibus facta. Nec dixere auctores, e quibus floribus ea fierent. Nos trademus, quæ comperimus. Herba est ab exitio et jumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata ægolethron.<sup>f</sup> Hujus flores concipiunt noxium virus, aquoso vere marcescentes. Ita fit, ut non omnibus annis sentiatu hoc malum. Venenati signa sunt, quod omnino non densatur, quod color



flore . . . alvo concita Gronov. et vulgg. Nam flore Pintian.—2 Chiff. At genistas conseri.

CAP. XLIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *alvearia* cod. Dalec. *alveos* Gronov. et al. vett.—2 Cod. Dalec. *contra ortum*.—3 Chiff. *remaneant*. Mox, *mutant ii locum* Vet. Dalec. Paulo post, *pressis* deest in cod. Dalec.—4 Cod. Dalec. *plena alvearia intelligantur revect. eximuntur*.

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Flore ejus degustato*] Et floribus tithymalli, ulmique samera degustatis, alvi profluvio apes interire Columella prodidit, IX. 13.

<sup>b</sup> *Vel urinam*] Sic etiam Hyginus apud Columellam loc. cit.

<sup>c</sup> *Aut grana Punici*] Columella loc. cit. et Palladius in Martio IV. 15. pag. 106.

<sup>d</sup> *Hostilia*] Hostilia vicus Veronensium, inquit Tacitus Hist. III. pag. 63. Nunc est Ferrariensis agri, et

nomen servat: *Ostiglia*.

<sup>e</sup> *Heracleæ*] Sic Diosc. II. 103. et Eὑπορ. II. 138. pag. 121.

<sup>f</sup> *Ægolethron*] Quod sit αἰγῶν ὄλεθρος, caprarum pernicies.—<sup>1</sup> D. de Tournefort, in Hist. Acad. Reg. Scient. an. 1704. pag. 351. hunc Plinii locum insigniter laudat; et ægolethron putat esse plantam, quam ipse Chamærhododendron Ponticam appellat, delineatque pag. 348.<sup>2</sup> *Ed. sec.*

magis rutilus est, odor alienus, sternutamenta<sup>1 g</sup> protinus movens, quod ponderosius innoxio. Qui edere, abjiciunt se humi, refrigerationem quærentes: nam et sudore<sup>h</sup> diffluunt. Remedia sunt multa, quæ suis locis dicemus.<sup>i</sup> Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidiis oportet, mulsum vetus<sup>j</sup> e melle optimo et ruta: salsamenta etiam, si rejiciantur sumta crebro. Certumque est id malum per excrementa<sup>2 k</sup> ad canes etiam pervenire, similiterque torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inveteratum, innocuum esse constat: et fœminarum cutem nullo melius emendari cum costo, sugillata cum aloë.<sup>3 l</sup>

XLV. Aliud genus<sup>1 m</sup> in eodem Ponti situ, gente Sannorum,<sup>2</sup> mellis, quod ab insania, quam gignit, mænomenon<sup>n</sup> vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent sylvæ. Gensque ea, cum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) non vendit.<sup>o</sup> Et in Perside, et in Mauretaniæ Cæsariensis Gætulia, contermina Massæsyliis,<sup>3</sup> venenati favi gignuntur: quidamque a parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quod livore deprehen-



CAP. XLIV. 1 Ita edd. vett. et Gronov. *sternutamenta* Harduinus et recentt. ex codd.—2 Chiff. *per excrementa*.—3 Vet. Dalec. *sale*.

CAP. XLV. 1 *Aliud genus mellis* Dalec.—2 Ita codd. Harduinus et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in eodem Ponto gente Sannorum* Gronov. et vulgg.—3 *Mauritania Cæsariensi, Gætuliæ ac Massæsulis* cod. Dalec. *Massy-*

#### NOTE

<sup>g</sup> *Sternutamenta*] Diosc. loc. cit.

<sup>h</sup> *Nam et sudore*] Diosc. loc. cit.

<sup>i</sup> *Suis locis dicemus*] Lib. XXI. cap. 31. &c.

<sup>j</sup> *Mulsum vetus*] De mulso et salsamentis, concinit Plinio Diosc. loc. cit. sed ita ut salsamenta vomitione rejiciantur, quæ Plinii quoque mens est.

<sup>k</sup> *Per excrementa*] Sic libri vulgati, cum Reg. 1. cod. At Reg. 2. et Chiff. *per excrementa*. An excreationes intelligunt, quas lambere canes solent? De excremento seu stercore, Diosc. *Εύσπορ.* II. 138. accepit. Τὴν ἀφοδον δὲ

τῶν φαρόντων τὸ μέλι σύες ἢ κύνες φαγόμτες, τὸ αὐτὸ πάσχοῦσι.

<sup>l</sup> *Cum aloë*] Sic etiam Mss. Diosc. loc. cit. *cum sale*, μετὰ δὲ ἀλδς, περιώματα.

<sup>m</sup> *Aliud genus*] De eo melle insano, vide Diodor. Sicul. Bibl. lib. XIV. pag. 260. Ælianus Hist. Anim. v. 42. et auctor libri de Mirab. Auscult. e buxo legi mel istud aiunt.

<sup>n</sup> *Mænomenon*] Μαλνομαι Græce insano.

<sup>o</sup> *Non vendit*] Forte rectius, *non pendit*.



dantur. Quid sibi voluisse naturam iis arbitremur insidiis, ut ab iisdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis favis? Parum erat <sup>4</sup> genuisse rem, in qua venenum facillime daretur: etiamne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi voluit, nisi ut cautiorem minusque avidum faceret hominem? non enim et ipsis <sup>p</sup> jam apibus <sup>5</sup> cuspides dederat, et quidem venenatas? remedio adversus has utique non differendo. Ergo malvæ succo, <sup>q</sup> aut foliorum hederæ perungi <sup>6</sup> salutare est, vel percussos ea bibere. Mirum tamen <sup>r</sup> est, venena portantes ore, fingentesque ipsas non mori: nisi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: sicut contra serpentes *Psyllis Marsisque* <sup>s</sup> inter homines.

XLVI. (XIV.) Aliud in Creta miraculum mellis. Mons est Carma <sup>t</sup> IX. <sup>1</sup> M. passuum ambitu: intra quod spatium muscæ non reperiuntur, natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur. <sup>2</sup>

XLVII. Alvearia orientem <sup>a</sup> æquinocetialem spectare convenit. Aquilonem evitent: nec Favonium minus. Alvos optimas <sup>b</sup> e cortice, secundas ferula, tertias <sup>t</sup> vimine. Mul-

lis Chiff. —4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Parum enim erat Gronov. et vulgg.* —5 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Non enim ipsi melli, sed apibus jam Gronov. et vulgg.* —6 Chiff. *ungui.*

CAP. XLVI. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Colb. 2.' Brotier. *Carma VIII. Chiff. Carina IX. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.* —2 Chiff. *exigitur.*

CAP. XLVII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

## NOTÆ

<sup>p</sup> *Non enim et ipsis*] Hoc est, quasi non apes ipsæ haberent, quo lædere possent, et hominem esse cautiorem cogent.

<sup>q</sup> *Ergo malvæ succo*] Diosc. *Ἐνπὸρ.* II. 121. pag. 116.

<sup>r</sup> *Mirum tamen*] Mirari subit, cur apes ipsæ non moriantur, quæ venena portant ore, et venena fingunt.

<sup>s</sup> *Psyllis Marsisque*] De quibus dictum est VII. 2.

<sup>t</sup> *Mons est Carma* [*Carina*] Sic Mss.

Reg. Colb. 2. &c. Quidam *Carma. Colb. 1. Narina.* Forte *Carnia*: ejus nominis montem in Arcadia esse auctor est Callimachus Hym. in Dian. vs. 109. Montem Cretæ, melle nobilem, ut Atticæ Hymettum, auctor Geopon. xv. 7. Ἀκραμαμῶριον vocat.

<sup>a</sup> *Alvearia orientem*] Deflecti in orientem brumalem præcipit Colum. IX. 7. p. 315. Palladius quoque I. 38. p. 33.

<sup>b</sup> *Alvos optimas*] Colum. IX. 6. pag.

ti eas<sup>c</sup> et speculari lapide fecere, ut operantes intus spectarent. Circumlini<sup>d</sup> alvos fimo bubulo utilissimum, operculum a tergo esse ambulatorium,<sup>e</sup> ut proferatur intus, si magna sit alvus,<sup>2</sup> aut sterilis operatio, ne desperatione curam abjiciant: id paulatim reduci,<sup>3 f</sup> fallente operis incremento. Alvos hyeme<sup>g</sup> stramento operiri, crebro suffiri, maxime fimo bubulo.<sup>h</sup> Cognatum hoc iis,<sup>i</sup> innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est: papilio pestis major.<sup>4</sup> Tollitur vere,<sup>5 j</sup> cum maturescit malva, noctu, interlunio, cœlo sereno, accensis lucernis ante alvos. In eam flammam sese ingerunt.

*Alvearia optima e c. secunda f. tertia* edd. vett. et Gronov.—2 Cod. Dalec. *si magna sint alvearia*; Chiff. *si magna sit alvos*; Gronov. et al. ante Harduin. *si magnus sit alveus*.—3 Vet. Dalec. *ac paulatim reducatur*; Dalec. *in paulatim reduci*.—4 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bignon. et Franz. *papilionum pestis major* Gronov. et vulgg.—5 *Tollitur vero* Gronov. et al. ante Harduin. Mox, *cum florescit* Col. *cum maturescat* Chiff.

## NOTÆ

323. 'Igitur ordinatis sedibus, alvearia fabricanda sunt pro conditione regionis: sive illa ferax est suberis, laud dubitanter utilissimas alvos faciemus ex corticibus, quia nec hyeme rigent, nec cadent æstate: sive ferulis exuberat, iis quoque, cum sint naturæ corticis similes, e quibus comode vasa texuntur. Si neutrum aderit, opere textorio salicibus connectuntur,' &c. Sic etiam Palladius loc. cit. Prævit omnibus Varro de Re Rust. III. 16. p. 110.

<sup>c</sup> *Multi eas*] Et e vitro, et e cornu laterne condita alvearia vidimus XI. 16.

<sup>d</sup> *Circumlini*] Varro loc. cit. 'Vitiles fimo bubulo oblinunt intus et extra, ne asperitate absterreantur.'

<sup>e</sup> *Ambulatorium*] Mobile, ut proferatur intus, cum opus, et sic coangustetur alveare, si majus æquo sit, ne in vasto loco et inani despondeant

animum. Varro, loc. cit.

<sup>f</sup> *Id paulatim reduci*] Subintellige, utilissimum. Quod autem sequitur, 'fallente operis incremento,' simili forma loquendi Seneca usus, Nat. Quæst. III. 27. 'Natura parce utitur viribus, dispensatque se incrementis fallentibus.'

<sup>g</sup> *Alvos hyeme*] Sic Mss. omnes ubique: sic Varro, et alii, alvos fœminco genere pro alveari dixerunt.

<sup>h</sup> *Fimo bubulo*] Colum. IX. 14. pag. 336.

<sup>i</sup> *Cognatum hoc iis*] Colum. loc. cit. et Pallad. in Martio, lib. IV. tit. 15. p. 107.

<sup>j</sup> *Tollitur vere*] Colum. IX. 14. pag. 338. 'Quo tempore florent . . . si vas æneum simile miliario vespere ponatur inter alvos, et in fundum ejus lumen aliquod demittatur, undique papiliones concurrunt: dumque circa flammulam volitant, aduruntur.' Ita

XLVIII. Si cibus<sup>k</sup> deesse censeatur<sup>1</sup> apibus, uvas passas siccasve, ficosque tutas, ad fores earum posuisse conveniet:<sup>2</sup> item lanas tractas<sup>1</sup> madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa: gallinarum etiam crudas carnes.<sup>3m</sup> Quibusdam etiam æstatibus iidem cibi præstandi, cum siccitas continua florum alimentum abstulit.<sup>4</sup> Alvorum, cum mel eximitur,<sup>5</sup> illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medias<sup>6</sup> alba vite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut favos<sup>7</sup> lavari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum.

XLIX. Cera fit<sup>a</sup> expressis favis, sed ante purificatis aqua, et triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in novo fictili, aqua favos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vasis melle circumlitis. Optima, quæ Punica<sup>b</sup> vocatur. Proxima quam<sup>c</sup> maxime fulva,



CAP. XLVIII. 1 Codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps, *deesse sentiatur*.—2 'Ita Editio princeps.' Brotier. Ita quoque Gronov. et al. ante Harduin. *earum p. conveniat* codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *alveorum p. conveniet* Vet. Dalec.—3 Chiffi. *nudas carnes*.—4 Vet. Dalec. *negat*.—5 Chiffi. *eximitur*.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aut medios* Gronov. et vulgg. *aut medias al. vite præcingi, ne a. defugiant* Chiffi.—7 Idem codex, *et favos*.

#### NOTÆ

Pallad. in Aprili, lib. v. tit. 8. pag. 113. Sic porro Mss. omnes: non, ut editi, *Tollitur vero*.

<sup>k</sup> *Si cibus*] Varro de Re Rust. III. 16. p. 110. 'Præparandus his cibus, ne tum melle cogantur solo vivere . . . Igitur ficorum pinguium . . . in offas prope apponunt . . . Alii aquam mulsam in vasculis prope ut sit, curant: in quæ addunt lanam purpuream, per quam sugant: uno tempore, ne potu nimium impleantur, aut ne incidant in aquam . . . Alii uvam passam, et ficum cum pinserunt, affundunt sapatam,' &c. Vide etiam Colum. loc. cit. pag. 339.

<sup>1</sup> *Item lanas tractas*] Carminatas, pexas.

<sup>m</sup> *Crudas carnes*] Ita libri vulgati, cum Colb. 1. Rectius forte, cum Reg. 1. 2. Colb. 2. Th. et Chiffi. *nudas carnes*, hoc est, a pelle exutas, ac pingui, ut exhiberi ægris solet.

<sup>a</sup> *Cera fit*] Eleganter Colum. IX. 16. p. 344. 'Expressæ favorum reliquiæ, posteaquam diligenter aqua dulci perlutæ sunt, in vas æneum conjiciuntur: adjecta deinde aqua liquantur ignibus: quod ubi factum est, cera per stramenta vel juncos defusa colatur: atque iterum similiter de integro coquitur, et in quas quisque volvit formas, aqua prius dejecta, defunditur.'

<sup>b</sup> *Quæ Punica*] Candoris eximii.

<sup>c</sup> *Proxima quam*] Sic Diosc. II. 105.

odorisque mellei, pura, natione autem Pontica, quam constare equidem miror inter venenata mella: <sup>d</sup> deinde Cretica, <sup>e</sup> plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus <sup>f</sup> in natura apum. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. Punica fit <sup>g</sup> hoc modo. Ventilatur sub divo <sup>1</sup> sæpius cera fulva. Deinde fervet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. Inde lingulis <sup>h</sup> hauriunt <sup>2</sup> florem, id est, candidissima quæque, transfunduntque in vas, quod exiguum frigidæ <sup>3</sup> habeat. Et rursus marina decoquunt separatim: dein vas ipsum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, juncea crate sub dio siccant Sole, Lunaque: hæc enim candorem facit. Sol siccatur: et ne liquefaciat, <sup>4</sup> protegunt tenui linteo. Candidissima vero fit, post insolationem etiamnum recocta. Punica medicinis <sup>5</sup> utilissima. Nigrescit cera addito chartarum cinere, sicut anchusa admixta rubet. Variosque in colores pigmentis traditur, ad edendas <sup>6</sup> similitudines, et innumeros mortalium usus, parietumque <sup>i</sup> etiam et armorum tutelam. Cetera de melle apibusque in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta est.

L. (XV.) Sequuntur herbæ sponte nascentes, quibus pleræque gentium utuntur in cibis, maximeque Ægyptus, frugum quidem fertilissima, sed ut prope sola iis carere pos-



CAP. XLIX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sub dio* Gronov. et vulgg. —2 Ita codd. Harduini, Chiff. et Laet. *lingulis hauriunt* Gronov. et al. *vert. lingulis eligunt* cod. Dalec.—3 Cod. Dalec. *marinæ frigidæ*.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *facit. Siccantes ne liquefaciant* Gronov. et vulgg. *liquefiat* Vet. Dalec.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *medicis* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *reddendas* Gronov. et vulgg.

#### NOTÆ

<sup>d</sup> *Inter venenata mella*] Quæ in eodem Ponti situ nascuntur, ut dictum est cap. 44. et 45.

<sup>e</sup> *Deinde Cretica*] Diosc. loc. cit.

<sup>f</sup> *De qua diximus*] Lib. XI. c. 6.

<sup>g</sup> *Punica fit*] Hunc fere modum candidissimæ ceræ concinnandæ tradit Diosc. loc. cit.

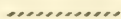
<sup>h</sup> *Inde lingulis*] Ita Mss. sive, ut editi, *lingulis*, hoc est, cochlearibus.

<sup>i</sup> *Parietumque*] Ad tutelam picturæ, qua parietes, clypeosque, et arma reliqua ornabant, quasi cujusdam tectorii vice, ceræ tenuissimæ crustam coriumve inducere, mos veterum fuit, nunc antiquatus.



sit: tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas novimus, fraga, tannum,<sup>j</sup> ruscum,<sup>k</sup> batin<sup>i</sup> marinam, batin hortensiam,<sup>2</sup> quam aliqui asparagum Gallicum vocant. Præter has pastinacam<sup>m</sup> pratensem, lupum<sup>n</sup> salictarium, eaque verius oblectamenta, quam cibos.

LI. In Ægypto nobilissima est colocasia,<sup>a</sup> quam cyamon aliqui<sup>b</sup> vocant. Hanc e Nilo metunt, caule, cum coctus est, araneoso<sup>c</sup> in mandendo: thyrsos autem, qui inter folia



CAP. L. 1 Ita codd. Harduini, Laet, et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *tannum* Vet. Dalec. et Turneb. *thannum* Salmas. *tanum* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *batin hortensiam* Chiff. *batin hortensianam* Gronov. et edd. vett.

## NOTE

<sup>j</sup> *Tannum*] Ita Mss. omnes, Reg. Colb. Th. Chiff. tum hoc loco, tum in Indice: non *tanum*, ut editi. Vitis sylvestris Dodonæi est, p. 396. Vitis nigra Matthioli, pag. 1285. cujus fructus uva taminia appellatur. Hæc Martio mense mittit asparagos seu prima germina: quæ digesta in fasciculos venalia circumferunt, et asparagorum more decocta mandunt.

<sup>k</sup> *Ruscum*] Seu myrtum sylvestrem, cujus cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumuntur, ut dicemus XXIII. 83.

<sup>i</sup> *Batin*] De ea dicemus XXVI. 50.

<sup>m</sup> *Pastinacam*] Gallicam, opinor, cui *carotæ* nomen vulgus affinxit, ut diximus XIX. 27.

<sup>n</sup> *Lupum*] Lupulum officinæ passim vocant, lupumque salictarium: Galli, *du Houblon*. Pingitur a Dodonæo p. 404. Asparagi, seu primi turiones, qui vere erumpunt, mitiores sunt, et in edulia recipiuntur.

<sup>a</sup> *Colocasia*] Quam in Ægypto colocasiam videre Bellonius, et Prosper Alpinus, et ab incolis *Culcas* appellari tradunt, radice prædulci, edulique, non a Pliniana modo descriptione discrepat, sed alterius plane formæ est, quam qualem esse dixere

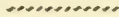
Herodotus, Theophrastus, Dioscorides, aliique. Vide Bellonium Observ. II. 19. Alpinum de Plantis Ægypti c. 33. p. 102. Clusium Hist. Rar. Plant. IV. 50. ex quibus multa Salmasius in suum prægrande volumen Plinianarum Exercit. transtulit, pag. 972. et seqq. Sed neque arum Ægyptium est colocasium istud, seu *Culcas* hodiernum, quanquam ita Salmasio visum est, pag. 975. ut conferenti ea quæ de aro dicta sunt XIX. 30. cum icone colocasiæ a prædictis auctoribus delineata, constabit.

<sup>b</sup> *Cyamon aliqui*] *Κύαμον*, fabam. Sed unde isti hanc colocasiæ appellationem affinxerint, unde hæc nata appellatio, incompertum. Hodierna Ægypti colocasia, et fructu, et flore, et caule, atque adeo similitudine fabæ omni caret. Cave enim fabam Ægyptiam intelligi hic putes, quæ a colocasia diversissima est, uti ex illius descriptione liquet, quam Plinius affert XVIII. 30.

<sup>c</sup> *Araneoso*] Hoc est, caule filis minutis, ejusmodi aranea sunt, fibrisque nervoso. Diphilus Siphnius apud Athen. lib. III. p. 73. fabæ quoque Ægyptiæ radicem (quam et *κολοκάσον* quidam imperite dixere) *ἐριώδη*

emicat, spectabili: foliis latissimis, si<sup>1</sup> arboreis comparerentur, ad similitudinem eorum quæ personata in nostris amnibus<sup>2d</sup> vocamus. Adeoque Nili sui dotibus gaudent, ut implexis colocasiæ foliis in variam speciem vasorum, potare gratissimum habeant. Seritur jam<sup>e</sup> hæc in Italia.

LII. In Ægypto proxima auctoritas cichorio<sup>f</sup> est, quam diximus intubum erraticum. Nascitur<sup>g</sup> post Vergilias. Floret<sup>h</sup> particulatim. Radix ei lenta,<sup>i</sup> quare etiam ad vincula utuntur illa. Anthalium<sup>j</sup> longius<sup>j</sup> a flumine nas-



CAP. LI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *latissimis etiam si Gronov. et vulgg.*—2 'In Mss. Reg. Colb. Thuan. et Editione principe, *in nostris manibus.* Inde emendandum videtur, *in nostris manibus*, ut jam monuit eruditus Harduinus. Certe personata non nascitur in amnibus.' Brotier.

CAP. LII. 1 *Rami ei lenti, &c. illis. Malinathalla margo edd. Dalec. et Gro-*

#### NOTE

ait esse, hoc est, *lanosam*. Idem de colocasiæ caule Martialis XIII. 57. cuius lemma, 'Colocasia:' 'Niliacum ridebis olus, lanasque sequaces, Improba cum morsu fila manuque trahes.' Et VIII. 33. 'Lenta minus gracili creseunt colocasia filo.'

<sup>d</sup> *Quæ personata in nostris amnibus*] Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Th. &c. *quæ personata in nostris manibus*. Forte, *manibus* rectius. Nam personata, de qua XXV. 58. in amnibus non nascitur. Salmasius p. 970. legit, *quæ per se nata in nostris amnibus notamus*, sed nec scriptis secundis, in quibus *vocamus* legitur: nec oratione satis perspicua: quid enim illud est *per se nata*? Quin statim Nymphæam dicebat, quam probe norat, quam prolixè describit XXV. 37. si Nymphæam, ut Salmasius putat, intellexit?

<sup>e</sup> *Seritur jam*] Ipsa colocasia Ægyptiaca, etsi peregrina, alienique cæli ac soli, serebatur olim in Italia. Testis Maro in Ecl. IV. 40. 'Mixtaque videnti colocasia fundet acantho.' Dicit inter acanthos, notissi-

mam tum in hortis herbam colocasia quoque sponte sua nascitura passim, quæ peregrina erat herba. Est et alia vulgaris colocasia, quam Palladius describit in Februario, tit. 24.

<sup>f</sup> *In Ægypto . . . cichorio*] De quo diximus XIX. 40. et XX. 29.

<sup>g</sup> *Nascitur*] Theophr. Hist. VII. 10.

<sup>h</sup> *Floret*] Theophr. loc. cit.

<sup>i</sup> *Radix ei lenta*] De caule id prodidit Theophr. 'Ὁ δὲ τοῦ κίχουριον καυλὸς μέγας . . . ἔτι δὲ γλισχρὸς καὶ δυσδιάρετος· διὰ καὶ δεσμῶν χρῶνται.

<sup>j</sup> *Anthalium longius*] In locis arenosis, inquit Theophrastus Hist. IV. 10. hand procul a flumine: 'Ἐν δὲ τοῖς ἀμμώδεσι χωροῖς, ἃ ἔστιν οὐ πόρρω τοῦ ποταμοῦ, φύεται κατὰ γῆς ἢ καλεῖται Μαλιναθάλλη. Anthalium, ex ἀνὰ et θάλλω, *regermino*: quam vim habet et Theophrastea vox *μαλιναθάλλη*, ex μάλα, *valde*, et ἀναθάλλω, *regermino*. Iisdem notis delineatur a scriptore Græco: Στρογγύλον τῷ σχήματι, μέγεθος δὲ ἥλικον μέσπιλον, ἀπύρηνον δὲ, ἄφλοινον· φύλλα ἀφήσιν ἀπ' αὐτοῦ ὅμοια κυπεύω.

citur, mespili magnitudine et rotunditate, sine nucleo, sine cortice, folio cyperi. Mandunt igni<sup>k</sup> paratum: <sup>2</sup> mandunt et ætum,<sup>l</sup> cui pauca folia minimaque, verum radix magna. Arachidna<sup>m</sup> quidem et aracos,<sup>3</sup> cum habent radices ramosas ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quicquam aliud supra terram habent. Reliqua vulgariū<sup>n</sup> in cibis apud eos herbarum nomina, candryala,<sup>4o</sup> hypochoæris,<sup>p</sup> et caucalis, anthriscum,<sup>1</sup> scandix,<sup>r</sup> quæ<sup>5</sup> ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco simillimis: parthenium,<sup>s</sup> strychnum, corchorus, et æquinocitio<sup>t</sup> nascentes, aphace,



nov. e Theophr. Mox, *haud procul* ibid. pro *longius*.—2 Chiff. *igne comparatum*.—3 *Arachidna quidem et Arachoeides* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr.—4 Ita codd. Regg. Brot. et al. ap. Harduin. *condrylla* edd. vett. et Gronov. *condrilla* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—5 Margo

## NOTE

<sup>k</sup> *Mandunt igni*] Theophr. ἐψοῦσιν ἐν βρύτῳ, *decoquant in bryto*, quod potionis genus est ex hordeo, inquit Athenæus lib. x. p. 446. aut ex radicibus, ut Hellenicus ἐν κτίσεισι.

<sup>l</sup> *Et ætum*] Theophr. Hist. Ὀμοίως δὲ καὶ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ καλούμενον οὐίτον. Hesychnus: Οὐίτον, τὸ ὑπ' ἐνίῳν οἴτον.

<sup>m</sup> *Arachidna*] Theophr. loco proxime cit. de ἀραχίδνῃ et ἀράκῃ habet plane paria. Herbæ hoc ævo ignotæ.

<sup>n</sup> *Reliqua vulgariū*] Hæc ex eodem Theophr. Hist. vii. 7.

<sup>o</sup> *Candryala* [*condrilla*] Κοδρίλλα Diosc. ii. 161. Apud Theophr. loc. cit. ἀνδρῶαλα, pro κανδρῶαλα. Nam Mss. Pliniani omnes tum hoc loco, tum in Indice, Reg. Colb. Th. habent *candryala*. Herba est cichorio similis, ob idque καὶ κυχῶριον καὶ σερίδα quidam vocarunt, teste Diosc. et agrestis intybi genus esse dixerunt, inquit Orisibasi interpres lib. xi. fol. 201.

<sup>p</sup> *Hypochoæris*] Ὑποχοίρις, κανκαλῖς, Theophr. loc. cit.

<sup>1</sup> *Anthriscum*] Vitiose legitur apud Theophr. ἐνθουσικόν. Hesychnus: ἀνθρισκον, λάχανον ἔχον ἄνθος ὡς ἄνηθον. Auctor Etymolog. Ἀνθρίσκα, ἄγρια λάχανα τὰ παραπλήσια ἀνήθοις. Folio hæc similitudo constat, non umbella, aut semine.

<sup>r</sup> *Scandix*] Theophr. Hist. vii. 8. Σκάνδιξ. Et c. 7. Κόμη, ἣν τραγοπάγωνα καλοῦσιν, δὲ τὴν μὲν ρίζαν ἔχει μακρὰν καὶ γλυκεῖαν, τὰ δὲ φύλλα τῷ κρόκῳ ὅμοια, κ. τ. λ.

<sup>s</sup> *Parthenium*] Παρθένιον, στρύχνον, κόρχορος, Theophr. Hist. vii. 7.

<sup>t</sup> *Et æquinocitio*] Primis post æquinocitium imbribus germinationem fieri ἀφάκης, καὶ τοῦ κύωπος, scribit Theophrast. Hist. vii. 8. ubi κύωπος Turnebus ait legendum. In Mss. Reg. 2. Colb. Th. Chiff. tum hoc loco, tum in Indice, *acypos*. Tamen iidem inferius c. 101. *acinon* vocant. Et Reg. 1. qui codex est optimæ notæ, hoc loco sic habet: *aphace, acino, epipetron, vocant, &c.* In eo Theophrasti loco ἐχινόπους legit Salmasius, in Solin. p. 1292. Sed diversam echino-

acinos: <sup>6</sup> epipetron <sup>u</sup> vocant, quæ nunquam floret. At e contrario <sup>v</sup> aphace subinde marcescente flore emittit alium, tota hyeme, totoque vere, usque in æstatem.

LIII. Multas præterea ignobiles habent: <sup>a</sup> sed maxime celebrant cnicon <sup>b</sup> Italiæ ignotam, ipsis autem oleo, non cibo, gratam. Hoc faciunt <sup>c</sup> e semine ejus. Differentia prima, sylvestris et sativæ. Sylvestrium duæ species: una mitior est, <sup>d</sup> simili caule, tamen rigido: <sup>1</sup> <sup>e</sup> itaque et colu <sup>f</sup> antiquæ mulieres utebantur ex illis: quare quidam atractylida <sup>g</sup> vocant. Semen ejus <sup>h</sup> candidum <sup>2</sup> et grande, ama-



edd. Dalec. et Gronov. *scandix, et come, quæ, e Diosc.*—6 *Ita codd. Regg. et Editio princeps.* Brotier. *et æquinotio nascens aphace, acinos Gronov. et al. vett. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. et ab æquinotio nascens aphace achinopos Chiffli. Mox, quam epipetron vocant Gronov. et al. ante Harduin. et quam epipetron vocant Dalec.*

CAP. LIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *rectiore, e Theophr.*—2 Ibid.

#### NOTÆ

poda ab acino puto. Aphace hæc Theophrastea ex olerum genere est, et intubaceorum, soli Ægypto cognita. De acino dicemus c. 101. ubi de cognatarum simul herbarum, batis, colocasix, anthalii, strychni, corchori, medicinis agetur.

<sup>u</sup> *Epipetron*] Theophr. Hist. VII. 8. Ἐνια δὲ καὶ ὄλως ἀνανθεῖ, καθάπερ καὶ τὸ ἐπίπετρον. Meminere hujus et alii: Arist. de Part. Anim. IV. 5. Galenus Meth. Med. IV. 5. Hesy chius, aliique.

<sup>v</sup> *At e contrario*] Theophr. Hist. VII. 8. et II. totidem verbis.

<sup>a</sup> *Multas præterea . . . habent*] Ægyptii nimirum.

<sup>b</sup> *Cnicon*] De qua Theophr. Hist. VI. 4. Τῆς κνήκου δύο γένη, κ. τ. λ. Alii κνίκον scribunt, Galenus, Aristoteles, ceteri, præter Hesy chium. Cnicus sativus, seu Carthamum officinarum a Clusio pingitur, lib. V. p. 152. cnici vulgaris nomine. In horto Regio vidimus. Galli vocant, *Saffran bastard, ou Graine de Perro-*

*quet.*

<sup>c</sup> *Hoc faciunt*] Oleum videlicet.

<sup>d</sup> *Una mitior est*] *Atractylis* ea est, a Dodonæo delineata, pag. 724. et a Lobelio in Observ. p. 483. Græcis ἀτρακτυλῖς et κνίκος ἀγρία, ut Aëtio, Hesychio, et Galeno de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 161. Cnico, sativæ scilicet, similem dicit Diosc. III. 140. Vîsa a nobis in horto Regio.

<sup>e</sup> *Tamen rigido*] Hoc est, erecto, sive rectiore: εὐθυκαυλότερον dixit Theophrastus.

<sup>f</sup> *Itaque et colu*] Theophr. loc. cit. Δὶδ καὶ πηνίους ἔναι τῶν ἀρχαίων ἐχρῶν-το γυναικῶν. Πήνιον et ἀτρακτος *colu* interdu[m] sonant.

<sup>g</sup> *Atractylida*] Scholiastes Theocriti ad Idyll. IV. 52. Ἀτρακτυλῖς, εἶδος βοτάνης, ἣ ἀκάνθης· εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ τὰς ἀγροικῶν γυναικῶν ἀτράκτους ποιεῖν ἐξ αὐτῶν.

<sup>h</sup> *Semen ejus*] Fructus: καρπὸν δὲ ἔχει μέλανα καὶ μέγαν, καὶ πικρὸν. Theophr. Hist. VI. 4. verius.



rum. Altera hirsutior,<sup>i</sup> torosiore<sup>j</sup> caule, et qui pæne humi<sup>k</sup> serpat,<sup>3</sup> minuto semine. Aculeatarum<sup>l</sup> generis hæc est: quoniam distinguenda sunt et genera.

LIV. Ergo quædam herbarum spinosæ sunt, quædam sine spinis. Spinosa<sup>m</sup> multæ species. In totum spina<sup>m</sup> est asparagus, scorpio:<sup>n</sup> nullum enim folium habet. Quædam spinosa, foliata<sup>o</sup> sunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhiza,<sup>p</sup> urtica. Iis enim omnibus foliis inest aculeata mordacitas. Aliqua et secundum<sup>q</sup> spinam habent folium, ut tribulus, et ononis. Quædam in folio<sup>r</sup> habent et in caule, ut pheos,<sup>s</sup> quod aliqui stœben appellavere. Hippophaës<sup>t</sup> spinis geniculatum: tribulo proprietas,<sup>u</sup> quod et fructum spinosum habet.

//////////

ex eodem, *nigrum*.—3 Ibid. ex eodem, *procumbat*.

CAP. LIV. 1 Vet. Dalec. *spinoso folio*.—2 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *glycyrrhizon* edd. vet. et Gronov.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ut *phleos* Gronov. et vulgg.—4 Gronov. et al. ante Harduin. *tributa proprietas*.

#### NOTE

<sup>i</sup> *Altera hirsutior*] Altera Dodonæi Atractylis, seu Carduus benedictus, p. 725. a Lobelio item delineatus, p. 484. *Chardon bénit*.

<sup>j</sup> *Torosiore*] Crassiore, pinguiore.

<sup>k</sup> *Et qui pæne humi*] Theophr. loc. cit. *τρόπον τινὰ ἐπιγειόκανλος*.

<sup>l</sup> *Aculeatarum*] Theophr. Hist. vi. 3. Καὶ ὁ κνήκος τὴν γε φύσιν ἀκανθώδη ἔχει. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 161.

<sup>m</sup> *In totum spina*] Quæ tantum spinas pro foliis habent, simpliciter ἀκάνθας vocat Theophr. Hist. vi. 1. Τὰ μὲν ἀπλῶς εἰσιν ἀκάνθαι, καθάπερ ἀσπάραγος καὶ σκόρπιος· οὐδὲ γὰρ ἔχουσι φύλλον οὐδὲν παρὰ τὴν ἀκάνθαν. Quod iterum c. 3. repetit. De Ravennate asparago Martialis XIII. 21. 'Mollis in æquorea quæ crevit spina Raven- na.'

<sup>n</sup> *Scorpio*] De eo dicemus XXXII. 17.

<sup>o</sup> *Quædam spinosa, foliata*] Hæc est, quædam folia habent spinis aculeata: φυλλάκανθα ea vocantur a Theo-

phrast. Hist. vi. 3. adducente σκόλυμον cardium in exemplum: ἡρύγγιον et κνήκον, cap. 1.

<sup>p</sup> *Glycyrrhiza*] Vide quæ de ea dicturi sumus XXI. 10.

<sup>q</sup> *Aliqua et secundum*] Theophr. Hist. vi. 3. παρὰ τὴν ἄκανθαν ἔχοντα φύλλον, juxta aculeum folium gerunt.

<sup>r</sup> *Quædam in folio*] Theophr. loc. cit. Ὁ τε φλέως, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ἡ κάππαρις, ἴδιον ἔχει, τὸ μὴ μόνον τὴν ἐκ τῶν κανθῶν ἄκανθαν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὸ φύλλον ἐπακάνθίζον. *Phleos, tribulus, capparisque, peculiare hoc habent, ut non solum caulem aculeatum, sed etiam folium hispidum habeant.* Et cap. 1. ἡ ὕωνις, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ὁ φλέως, ὃ δὴ τινες καλοῦσι στοίβην.

<sup>s</sup> *Ut pheos*] Ita libri omnes, etiam Mss. tum hoc loco, tum in Indice. Theophrasto nihilominus, φλέως. Sed eidem Hist. vi. 5. ἰππόφωως, quæ et ipsa στοίβην nuncupatur.

<sup>t</sup> *Hippophaës*] In Mss. *hippophes*:

LV. Ex omnibus his generibus urtica<sup>a</sup> maxime noscitur, acetabulis<sup>b</sup> in flore purpuream lanuginem fundentibus, sæpe altior binis cubitis. Plures ejus differentiæ: sylvestris, quam et foeminam vocant: mitiorque.<sup>1</sup> Et in sylvestri, quæ dicitur canina,<sup>2c</sup> acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ vero etiam odorem fundit, Herculeana vocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam, et tactu tantum leni pruritem, pusulasque<sup>3d</sup> confestim adusto similes existere. Notum est et remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi Solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Sylvestrium quoque radix omnem carnem teneriorem facit, simulque cocta innoxia est. Mor-



CAP. LV. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quam foeminam vocant, mitior* Gronov. et vulgg.—2 'Ita cod. Reg. 2.' Brotier. Ita quoque Cornarius et cod. Chiff. *quæ dicitur canina* Gronov. et al. vett. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Cod. Dalec. *pusulas*.—4 Ita ex codd. Harduinis et recentt. *simul cocta. Quæ innoxia, morsu carens* edd. vett. et Gronov. *noxia est* Chiff. *caret* cod. Dalec.

#### NOTÆ

Græcis, ἵπποφύες, ἵπποφάνες, ἵπποφαές, et ἵππόφως promiscue dicitur. Vide XXII. 14. et Diosc. in Nothis, pag. 474.

<sup>a</sup> *Tribulo proprietas*] Theophrast. Hist. VI. 4. Ὁ δὲ τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι περικαρπίακανθός ἐστι. *Id vero tribulus peculiare habet, quod fructus integumentum spinosum sive aculeatum habet.* In Mss. *tribulo pro tribulo.*

<sup>2</sup> *Urtica*] *De l'Ortie*: cui cognatam minorem novimus, *l'Ortie grêche*.

<sup>b</sup> *Acetabulis*] Vasculis quibusdam, quibus semen et lanugo continetur, quæ acetabuli speciem repræsentant.

<sup>c</sup> *Quæ dicitur canina* [*cania*] Ita Mss. omnes. Sunt qui *canina* legi malint.

<sup>d</sup> *Pusulasque*] Sic libri omnes Mss. non *pustulas*. Celsus v. 28. 'Pustularum plura genera sunt. Nam modo circa totum corpus, partemve, aspredo quædam fit similis his pustulis, quæ ex urtica, vel ex sudore nascuntur: ἔξανθήματα Græci vocant: eaque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures similes varis oriuntur, nonnunquam majores pustulæ, lividæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: subestque his humor. Ubi hæ ruptæ sunt, infra quasi exulcerata caro apparet: φλύκταιναι Græce nominantur. Fiant vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.' Gallis, *des pustules, des ampoules, des éleveures*.

su carens,<sup>4</sup> lamium vocatur.<sup>e</sup> De scorpione dicemus<sup>f</sup> inter medicas.

LVI. (XVI.) Carduus<sup>g</sup> et folia et caules spinosæ lanuginis<sup>h</sup> habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos,<sup>2</sup> polyacanthos, onopyxos, helixine,<sup>3</sup> scolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. Est et illa<sup>h</sup> differentia, quod quædam in iis multicaulia ramosaque sunt, ut carduus. Uno autem caule, nec ramosum, cnicos.<sup>4</sup> Quædam cacumine tantum spinosa sunt, ut eryngium.<sup>i</sup> Quædam æstate<sup>j</sup> florent, ut tetralix, et helixine.<sup>5</sup> Scolymus quoque<sup>k</sup> floret sero et diu. Acorna colore<sup>l</sup> tantum rufo distinguitur, et pinguiore succo. Idem erat<sup>m</sup> atractylis quoque, nisi candidior esset, et nisi sanguineum<sup>n</sup> succum funderet. Qua



CAP. LVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Carduus et folio et caule spinosas lanugines* Gronov. et al. vett.—2 Codd. Chiff. et Turneb. *cnecos*.—3 'Ita cod. Reg. 1.' *Brotier. helixine* edd. vett. et Gronov. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ixine* margo edd. Dalec. et Gronov. e Theophr. 'Vide Lexicon Græco-Latinum in 'Ιξαι, Jac. Cell.' *Dalec*.—4 Codd. Chiff. Laet, et Turneb. *cnecos*.—5 Margo edd. Dalec.

#### NOTÆ

<sup>e</sup> *Lamium vocatur*] Sive urtica iners, cujus triplex genus a Dodonæo depingitur, p. 135. visum a nobis in horto Regio: *Ortie morte*. Galeopsis est Dioscoridi iv. 95.

<sup>f</sup> *De scorpione dicemus*] Lib. XXI. c. 17.

<sup>g</sup> *Carduus*] Theophrasto σκόλυμος est, eadem recensenti, Hist. vi. 3. Σκόλυμος, ἄκορνα, λευκάκανθος, χάλκειος, κνήκος, πολυάκανθος, ὀνόπυξος, ἰξίνη, χαμαιλέον' πλὴν οὗτος οὐ φυλλάκανθος.

<sup>h</sup> *Est et illa*] Hæc e Theophrasto, loc. cit. sed mutilum scriptoris Græci locum ante nos alii agnoverunt.

<sup>i</sup> *Ut eryngium*] Mss. ut *erynge*. Theophrast. non eryngium in exemplum affert, sed rutrum, herbam incognitam: loc. cit. Ἐνια δὲ ἀνωθεν ἔχει ἐξ ἄκρου (ἀποφύσεις,) καθάπερ τὸ ῥύτρος. Eryngium campestre pingit Dodonæus, p. 718. Nos Chardon Roland

dicimus.

<sup>j</sup> *Quædam æstate*] Theophr. Hist. vi. 3. Ἐνια δὲ καὶ τοῦ θέρους, ὡσπερ ἡ τετραλίξ ὑπὸ τινων καλουμένη, καὶ ἡ ἰξίνη.

<sup>k</sup> *Scolymus quoque*] Theophr. loc. cit. Ἐδάνθησ γὰρ ὁ σκόλυμος, καὶ ἐπὶ πολλὸν χρόνον.

<sup>l</sup> *Acorna colore*] Theophr. Hist. vi. 4. Acorna, inquit, quoad figuram cnico sativo similis est, colore flavicans, succo pinguis: Ἡ δ' ἄκορνα προσεμφερῆς, ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, κατὰ τὴν πρόσσοψιν τῇ κνήκῳ τῇ ἡμέρᾳ· χρώμα δ' ἐπιξανθὸν ἔχει, καὶ λιπαρὸν χύλον. Hesi-chius: Ἀκορνὰ, ἀκανθῶδες φυτόν. In Illyrico reperiri scribit Anguillara par. viii. p. 146.

<sup>m</sup> *Idem erat*] Sic Virgilius, 'Laurus erat.' Similis esset, inquit, acornæ atractylis, nisi candore antecelleret. Et hoc a Theophr. Hist. vi. 4.

<sup>n</sup> *Et nisi sanguineum*] Theophr.

de causa<sup>o</sup> phonos vocatur a quibusdam, odore etiam gravis,<sup>6</sup> sero maturescente semine, nec ante autumnum: quamquam id de omnibus spinosis dici potest. Verum omnia hæc et semine et radice nasci possunt. Scolymus carduorum generis ab iis distat, quod radix ejus vescendo est decocta.<sup>p</sup> Mirum, quod sine<sup>q</sup> intervallo tota æstate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei arescente folio desinunt pungere. Helixine rara<sup>r</sup> visu est, neque in omnibus terris: est a radice foliosa,<sup>7</sup> s ex aqua media veluti malum extuberat, contactum sua fronde. Hujus vertex summus lacrymam continet jucundi saporis, acanthicen<sup>t</sup> mastichen appellatam.

LVII. Et cactus<sup>u</sup> quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ

et Gronov. *ixine*, e Theophr. Mox, *Scolymos* Chiff. — 6 Vet. Dalec. *gravi*. — 7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *Ixine non rara visu est, æque in omnibus terris nascitur, a radice foliosa*. Theophr. etiam *Ixine*. Gronov. et al. ante Harduin. *neque in omnibus terris est, radice foliosa*.

#### NOTÆ

loc. cit. ait decerpta folia, et carni admota, sanguineum succum effundere, αἱματώδη ποιεῖ τὸν χυλὸν, τῇ σαρκὶ προσφερόμενον. Idcirco et ἀνδρόσαιμον dictam a veteribus scribit Aëtius l. i.

<sup>o</sup> *Qui de causa*] Theophr. loc. cit. Διὸ καὶ φόνον ἔνιοι καλοῦσι τὴν ἄκανθαν ταύτην. Est enim φόνος Græcis sanguis effusus.

<sup>p</sup> *Vescendo est decocta*] Etiam et cruda, τὴν ῥίζαν ἐδωδιμον ἔχει καὶ ἐφθὴν, καὶ ὤμην, inquit Theophr. De hoc scolymo diximus xx. 99. Non est is sane artiacctus noster: quis enim radicem hujus edulem dixit?

<sup>q</sup> *Mirum, quod sine*] Theophr. loc. cit.

<sup>r</sup> *Helixine* [*helxine*] *rara*] Quæ Theophrasto ἰξίνη dicitur, ubique Plinio *helxine* est: Ἡ ἰξίνη, inquit ille, οὐ φέβεται πολλαχού. Contra permutatis vocibus, ut facere vulgus solet, quæ *helxine* ab omnibus sive perdicium appellatur, eadem *ixine* agraria ab

Apuleio nominatur, c. 81. Diversa hæc porro ab ea de qua dicemus lib. seq. c. 19.

<sup>s</sup> *A radice foliosa*] Theophr. loc. cit. Ῥιζόφυλλον δὲ ἔστιν ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης μέσης ὁ σπερματικὸς ἄκανος ἐπιπέφυκεν, ὥσπερ μῆλον εὔ μάλα ἐπικεκρυμένον ἐπὶ τῶν φύλλων.

<sup>t</sup> *Acanthicen*] Ἀκανθικὴν μαστίχην, quasi spinalem masticham, inquit Gaza.

<sup>u</sup> *Et cactus*] Ad verbum excerpta hæc a Theophr. Hist. vi. 4. quæ transcripsit etiam Athenæus lib. ii. p. 70. Ἡ δὲ κάκτος καλουμένη περὶ Σικελίαν μόνον, κ. τ. λ. In Indice, *Ectacus, sive cactus*. Forte idem cum cinara, seu artiaccto nostro, cujus edulis est globus foliorum cum stipitis medulla summa, uti indicavimus libro sup. cap. 99. Phaniam quoque apud Athen. loc. cit. peculiarem Siciliae cactum facit: κάκτος Σικελικὴ. In Græcia reperiri Theophrastus negat.



candida<sup>1</sup> vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. Nascentur<sup>e</sup> in palustribus campis. Semen potum vini quendam saporem habet, et dicitur febres solvere: et cum unguentur oleo admixto,<sup>2</sup> sudorem facere: sic et lassitudines dissolvere. Urinam cient, et menses.<sup>f</sup> Caput tentant<sup>g</sup> vini modo: nam et odor similis est. Inflationes<sup>3</sup> pellunt in inferiora. Alvum sistunt: hydropicis,<sup>h</sup> et lienibus perquam utiles. Lactis<sup>i</sup> ubertatem faciunt. Adversantur venenis serpentium, maxime quæ frigus<sup>4</sup> inferunt. Minor efficacior<sup>j</sup> ad serpentes: bibitur seminis<sup>k</sup> drachma in vino vel posca, aut duabus<sup>5</sup> foliorum tenerrimorum. Et illinuntur<sup>l</sup> utraque adversus araneorum morsus vel perunctis<sup>6</sup> tantum: suffitu<sup>m</sup> quoque aut substratu fugant venenata. Ad venenem<sup>7</sup> impetus inibent: eoque maxime phalangiis adversantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum<sup>n</sup> vehementiorem capitis dolorem dissolvit fotu:<sup>8</sup> et vulvam<sup>o</sup> etiam suffitu vel appositu purgat:

CAP. XXXVIII. 1 Ita edd. vet. Gronov. Harduin. 1. et Bipont. *purpureo, quæ candida* Harduin. 2. 3. Miller. et Franz. *purpurascente, quæ, &c. margo* edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Ita ex codd. Harduin. et recentt. *unguentur, oleo admixtum* Gronov. et vulgg.—3 Chiff. *similis, et inflationes*.—4 Chiff. *maximeque frigus*.—5 Vet. Dalec. *dua*.—6 Vet. Dalec. *morsus utili remedio vel perunctis*.—7 *At Venereæ rei* cod. Dalec.—8 Chiff. *potu; et*

## NOTÆ

<sup>e</sup> *Nascentur*] Dioscorides loc. cit. Et idcirco inter aquarum notas vitæ censetur XXXI. 27.

<sup>f</sup> *Et menses*] Diosc. loc. cit. de fructu, seu semine: Ἐμμηνα ἄγει πινόμενος ὕσον < α' πλήθος σὺν οἴνῳ.

<sup>g</sup> *Caput tentant*] Diosc. loc. cit.

<sup>h</sup> *Hydropicis*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 148.

<sup>i</sup> *Lactis*] Diosc. loc. cit.

<sup>j</sup> *Minor efficacior*] Ælianus Hist. Anim. ix. 26.

<sup>k</sup> *Bibitur seminis*] Diosc. loc. cit. Sed medicamenti modum non sta-

Delph. et Var. Clas.

tnit.

<sup>l</sup> *Et illinuntur*] Diosc. Καταπλασόμενα ἐπὶ τῶν θηριοδότητων βοηθεῖ.

<sup>m</sup> *Suffitu*] Diosc. loc. cit.

<sup>n</sup> *Seminis decoctum*] Diosc. loc. cit. Λύει δὲ καὶ κεφαλαλγίαν καταπλασόμενον.

<sup>o</sup> *Et vulvam*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς πύας καὶ τοῦ σπέρματος εἰς ἐγκαθίσματα ταῖς περὶ ὑστέραν διαθέσει καὶ φλεγμοναῖς ἀρήγει. *Herbæ ac seminis decoctum ad insessus vulvæ affectibus et inflammationibus opitulatur.*

Plinius.

10 O

alvum<sup>p</sup> cum pulegio et melle potum. Vomicas<sup>q</sup> panosque difficile concoquentes,<sup>r</sup> cum<sup>s</sup> farina hordeacea mollit. Lichenas et lentigines cum aphronitro et aceto semen sanat: et oris ulcera, et eruptiones,<sup>10</sup> cum melle: testium,<sup>11</sup> cum butyro et foliis vitium: rhagadas sedis, cum aqua illitum: luxata, cum sale, et nitro, et cera. Et semen, et folium additur in malagmata nervorum, et podagras. Semen instillatur in oleo<sup>t</sup> decoctum<sup>12</sup> capiti in lethargia, et phrenesi. Virgam<sup>u</sup> qui in manu habeant, aut in cinctu,<sup>13</sup> negantur intertriginem sentire.

XXXIX. Ericen Græci<sup>v</sup> vocant fruticem non multum a myrice differentem, colore rorismarini,<sup>t</sup> et pæne folio. Hoc adversari<sup>w</sup> serpentibus tradunt.

XL. Genista quoque<sup>a</sup> vinculi usum præstat. Flores



mox, apposita purgat.—9 Cod. Dalec. facile concoquit tusum cum; sic et Diosc. Mox, in eodem, et mollit.—10 Chiff. eruptionum.—11 Margo edd. Dalec. et Gronov. testium duritias, e Diosc.—12 Ibid. ex eodem, oleo et aceto decoctum. Mox, Chiff. in lethargo.—13 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. aut cinctu Gronov. et vulgg.

CAP. XXXIX. 1 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' Brotier. Ita ceteræ edd. præter Harduin. 1. in qua legitur, colorem rorismarini.

#### NOTE

<sup>p</sup> Alvum] Totidem verbis Dioscorides loc. cit.

<sup>q</sup> Vomicas] Vomica tumor est crescens cum sanie, sive suppuratione. Celsus iv. 8. Sunt etiam vomicæ internæ collectiones, quas Græci ἐμπυήματα vocant, ut ait Cælius Aurel. v. 10. Fiunt autem eæ in pulmone, in membrana quæ latera cingit, in liene, in renibus, in intestinis, in vesica, aliisque partibus.

<sup>r</sup> Difficile concoquentes] Qui haud facile concoquantur, maturantur.

<sup>s</sup> Testium] Subintellige, eruptiones, ex antecedente sententia: quas et testium dixit Diosc. i. 135. Σκληρίας δὲ διδύμων μετὰ βουτύρου καὶ φύλλων ἀμπέλου μαλάττει. Ῥαγάδας τε τὰς ἐν δακτυλίῳ σὺν ὕδατι ἐπιπλασθὲν τὸ σπέρμα πρᾶννει· σὺν δὲ τοῖς φύλλοις στρέμ-

ματὰ τε καὶ τραύματα ἰᾶται.

<sup>t</sup> Semen . . . in oleo] Cum oleo et aceto, Diosc. loc. cit.

<sup>u</sup> Virgam] Diosc. loc. cit. Idem de populo Plinius supra c. 32.

<sup>v</sup> Ericen Græci] Diosc. i. 117. Ἐρείκη δένδρον ἐστὶ θαμνώδες, ὅμοιον μυρίκη, μικρότερον δὲ πολλῶ, κ. τ. λ. Sic etiam Oribas. lib. xi. fol. 196. Diximus de ea xiii. 35.

<sup>w</sup> Hoc adversari] Diosc. Oribas. et Plinius locis cit.

<sup>a</sup> Genista quoque] Genista hæc scoparia vulgi, du Genêt, cujus iconem Lobelius exhibet, in Observat. pag. 531. Dioscoridis iv. 158. Σπάρτιον. Plinius supra xvi. 69. 'Si quidem et genistæ . . . alligant.' Martialis i. 44. 'Non pira, quæ lenta pendent reli-gata genista.'

apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci auctores sparton appellavere, cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: <sup>b</sup> et numquid hanc designaverit Homerus, <sup>c</sup> cum dixit navium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Africanum vel Hispanum <sup>1</sup> spartum in usu, certum est: et cum sutiles fierent naves, lino tamen, non sparto, unquam sutas. Semen ejus, <sup>d</sup> quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis, phascolorum modo, nascens, purgat ellebori <sup>e</sup> vice, drachma et dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor jejunis. Rami similiter cum fronde <sup>f</sup> in aceto macerati pluribus diebus, et tusi, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marina <sup>g</sup> aqua macerare malunt, et infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad <sup>2</sup> stranguriam utuntur semine. Genista tusa <sup>h</sup> cum axungia, genua dolentia sanat.

XLI. Myricen, quam ericen <sup>i</sup> vocat Lenæus, similem scopis Amerinis <sup>2</sup> dicit. Sanari ea carcinomata in vino

//////////

CAP. XL. 1 *Hispanum Africanumve* Chiff. Mox, Vet. Dalec. *tamen, et nunquam sparto sutas.*—2 *Quidam et ad* Chiff.

CAP. XLI. 1 Ita Harduin, 1. 2. 3. et recentt. *quam aricen* Franz. *quam et tamaricen* Gronov. et vulgg. *camericam* Chiff.—2 Vet. Dalec. *et amerinis.*

#### NOTÆ

<sup>b</sup> *Cum ex ea lina . . . docuerim*] Lib. XVI. c. 2. extrema: 'Asia e genista facit lina ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus.' Nunc vero id Plinius jure miratur: est enim genista nostra quidem ad vinculorum usum apta: eadem nectendis retibus minus idonea. Sed *σπαρτόν*, non *σπάρτον*, Græci dixere, de herbis omnibus, atque adeo de lino, et cannabi, aliisque ad vitilia textiliaque idoneis.

<sup>c</sup> *Homerus*] Loco a nobis allato, XIX. 6. ubi vide quæ in Notis diximus.

<sup>d</sup> *Semen ejus*] Hæc Diosc. fere totidem verbis IV. 158. Sed *σπάρτιον* vocat. Galeno de Fac. Simp. Med.

lib. VIII. p. 231. *Σπάρτην, ἧ τὰς ἀμπέλους παρ' ἡμῶν δεσμοῦσιν, κ. τ. λ.* Ex Aëtio lib. I. lege *Σπάρτον*. Aëtii interpres p. 18. *Genista qua vites apud nos necti solent, &c.*

<sup>e</sup> *Purgat ellebori*] Hæc totidem verbis Diosc. IV. 158.

<sup>f</sup> *Rami . . . cum fronde*] Cum foliis minutis. Vide Notas et Emend. num. 13.

<sup>g</sup> *Quidam marina*] Ad verbum Diosc. loc. cit. et *Εὐπορ.* I. 137.

<sup>h</sup> *Genista tusa*] Marcellus Empir. c. 36. p. 246.

<sup>i</sup> *Myricen, quam ericen*] Diximus de ea XIII. 37. Vide Notas et Emend. num. 14.

decocta tritaque cum melle illita. Arbitrantur<sup>j</sup> quidam hanc esse tamaricen:<sup>3</sup> sed ad lienem<sup>k</sup> præcipua est, si succus ejus expressus in vino bibatur. Adeoque mirabilem<sup>l</sup> ejus antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, ut affirmant, si ea alveis factis bibant sues, sine liene inveniri. Et ideo homini<sup>m</sup> quoque splenico<sup>4</sup> cibum potumque dant in vasis ex ea factis. Gravis auctor<sup>5 n</sup> in medicina, virgam ex ea defractam,<sup>6</sup> ut neque terram, neque ferrum<sup>7</sup> attingeret, sedare ventris dolores asseveravit<sup>8</sup> impositam, ita ut tunica cinctuque corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus,<sup>o</sup> quoniam nihil ferat, nec seratur unquam.

XLII. Corinthus, et quæ circa est regio, bryam vocat,<sup>1 a</sup> ejusque duo genera facit: sylvestrem plane sterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaque etiam abundanter lignosum fructum, majorem galla, asperum<sup>2</sup> gustu, quo medici utuntur<sup>b</sup> vice gallæ, in<sup>3</sup> compositionibus, quas

//////////

—3 *Eandem esse arbitrantur quidam tamaricen* Chiff. —4 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *splenetico* Gronov. et vulgg. —5 *Gravis autem auctor* Chiff. —6 Chiff. *ex eadem factam*. —7 Franz. *ut neque ferrum*, reliquis omissis. —8 Ita codd. Regg. Editio princeps, al. vett. et Gronov. *asseverat* Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. XLII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *regio, bryoniam vocat* edd. vett. et Gronov. *Græcia, bryam vocant* Chiff. —2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et asperum* edd. vett. et Gronov. *austerum* Vet. Dalec. —3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et re-

#### NOTÆ

<sup>j</sup> *Arbitrantur*] Et ii quidem recte.

<sup>k</sup> *Sed ad lienem*] Diosc. totidem 1. 116. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 166. et Q. Serenus, cujus verba referemus c. 47.

<sup>l</sup> *Adeoque mirabilem*] Marcellus Empir. loc. cit.

<sup>m</sup> *Et ideo homini*] Dioscor. loc. cit. Κατασκευάζουσι δὲ ἐνιοὶ καὶ κύλικας ἐκ τοῦ πρέμνου, ὡς ἐπὶ τῶν σπληνικῶν χρῶνται ἀντὶ ποτηρίων, ὡς τοῦ δι' αὐτῶν πύματος ὠφελοῦντος. *Sunt qui et e caudice calices parent, quibus poculorum vice splenici utantur, seu datus in ejusmodi vasis potus lieni conferat.* Cælius Au-

rel. III. 4. 'Item cibum potum sumere jubent ægrotantes in vasculis tamarici ligno confectis.'

<sup>n</sup> *Gravis auctor*] Sic etiam Q. Serenus cap. 27. 'de ventris dolore mitigando,' pag. 142. 'Necnon jungenda est utero nova virga myrica: Illæsa hæc ferro terraque intacta terretur.'

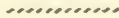
<sup>o</sup> *Vulgus . . . ut diximus*] Lib. XVI. 45.

<sup>a</sup> *Bryam vocat*] De ea egimus XIII. 37. Vide Notas et Emend. num. 15.

<sup>b</sup> *Quo medici utuntur*] Ita quidem fieri Galenus præcipit, de Fac. Simp.



antheras<sup>c</sup> vocant. Et lignum autem, et flos, et folia, et cortex in eisdem<sup>d</sup> usus adhibentur, quanquam remissiora. Datur sanguinem<sup>e</sup> rejicientibus cortex tritus, et contra profluvia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tusus<sup>f</sup> impositusque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus ad hæc eadem. Et in vino decoquantur: ipsa vero adjecto melle<sup>g</sup> gangrænis illinuntur. Decoctum<sup>h</sup> eorum in vino potum, vel imposita cum rosaceo et cera sedant. Sic et epinyctidas sanant. Ad dentium dolorem<sup>i</sup> auriumque, decoctum eorum salutare est: radix ad eadem similiter.<sup>h</sup> Folia hoc amplius,<sup>g</sup> ad ea quæ serpunt imponuntur cum polenta. Semen<sup>j</sup> drachmæ<sup>i</sup> pondere adversus phalangia et araneos bibitur. Cum altilium vero pingui furunculis imponitur. Efficax et contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo<sup>j</sup> regio, phthiriasi, lendibusque, decoctum infusum<sup>s</sup> prodest, abundantiamque<sup>k</sup> mulierum



centt. vice gallæ et in Gronov. et vulgg.—4 Vet. Dalec. decoquantur ipsa: adjecto vero melle. Mox, idem Vet. illinuntur, vel imponuntur cum rosaceo et cera. Sedat et decoctum eorum in vino potum. Sic et epinyctidas, &c.—5 Dentium dolore Chiffi.—6 Ita codd. Harduini et Dalec. radix ad eadem: similiter et folia. Hæc amplius Gronov. et al. vett.—7 Fructus Dalec.—8 Margo edd.

## NOTE

Med. lib. VII. p. 21. Χρήσασθαι μέντοι τις αὐτῶ (καρπῶ) δύναιται, μὴ παρούσης κηκίδος, εἰς ὅσαπερ ἐκείνη. Ubi galla ad manum non erit, uti eo myricæ semine licebit, ad ea omnia ad quæ illa utimur.

<sup>c</sup> Antheras] Ἀνθηρὰ compositiones sunt ita dictæ vel a colore florido, vel a florum mixtione, quæ præcipue adhibentur adversus oris ulcera. Galenus κατὰ τόπους, IV. 8. p. 437. et alibi ἀνθηρὰς vocat: idem κατὰ γένη, v. 15. p. 801. ἀνθίζούσας.

<sup>d</sup> Et cortex in eisdem] Diosc. I. 116.

<sup>e</sup> Datur sanguinem] Dioscor. loc. cit. hæc totidem verbis.

<sup>f</sup> Idem tusus] Diosc. loc. cit. Οἰδήματα δὲ στέλλει καταπλασθεῖς.

<sup>h</sup> Decoctum] Mutila hæc visa nonnullis oratio: sed nihil Mss. præterea habent. Voce postrema superioris sententiæ fere repetita, erit fortasse qui legat, *lienem decoctum eorum, &c.* Nam Diosc. loc. cit. Τῶν δὲ φύλλων τὸ ἀφέψημα σὺν οἴνῳ ποθὲν σπλῆνα τήκει καὶ ὀδονταλγίαις βοηθεῖ διακλυζόμενον. *Foliorum decoctum in vino potum lienem absumit: et ore collutum ad dentium dolores salutare est.* Sed collectiones potius ex antecedente sententia putem subintelligi oportere.

<sup>h</sup> Radix ad eadem similiter] Hoc est, decocta.

<sup>i</sup> Semen drachmæ] Diosc. loc. cit.

<sup>j</sup> Necnon morbo] Diosc. loc. cit.

<sup>k</sup> Abundantiamque] Vulvæ proflu-

sistit. Cinis arboris<sup>1</sup> ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bovis castrati<sup>9</sup> urinæ immisceatur, in potu, vel in cibo, Venerem finire. Carboque ex eo genere urina<sup>10</sup> ea restinctus in umbra conditur: idem cum libeat accendere, resolvitur.<sup>11</sup> Magi id et ex spadonis<sup>12</sup> urina fieri tradiderunt.

XLIII. (X.) Nec virga sanguinea felicior<sup>m</sup> habetur. Cortex ejus interior cicatrices, quæ præsanavere,<sup>n</sup> aperit.

XLIV. Sileris folia illita fronti capitis dolores sedant. Ejusdem semen tritum in oleo phthiriasis coërcet. Serpentes et hunc fruticem refugiunt: baculumque rustici ob id ex eo gerunt.

XLV. Ligustrum si eadem<sup>10</sup> arbor est, quæ in Oriente



Dalec. et Gronov. *decoctum foliorum infusum*, e Diosc.—9 Cod. Dalec. *si hominis castrati*. Mox, idem codex, *et vel in potu, vel in cibo detur*; Gronov. et al. ante Harduin. *vel in potu, vel, &c.*—10 *Carbo extincta Venere urina* Vet. Dalec.—11 Vet. Dalec. *russum uritur*.—12 *Magi id et spadonis* Chiffi.

CAP. XLIII. 1 Vet. Dalec. *cicatrices ulcerum, quæ coaluere*; alii ejusdem vet. *cicatrices ulcerum, quæ præsanavere*.

CAP. XLV. 1 *Ligustrum eadem* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Vet. Da-

#### NOTÆ

vium: ἀρμόζει ρούκαϊς γυναίξι, Diosc. loc. cit.

<sup>1</sup> *Cinis arboris*] Ligni e caudice. Diosc. loc. cit. Καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ξύλων τέφρα προστεθεῖσα, βέλσιν ἐκ μήτρας στέλλει. Sed et ligni cinis appositus fluxionem ex utero sistit.

<sup>m</sup> *Nec virga . . . felicior*] Quam myrice, quam cap. 41. censi dixit inter infelices arbores. Tarquitiuſ Etruscus in Ostentatio arborario, apud Macrob. Saturn. II. 16. p. 378. (ubi perperam 'Tarquinius Priscus' scribitur,) sic ait: 'Arbores, quæ inferum Deorum avertentiumque in tutela sunt, eas infelices nominant: Alaternum, sanguinem,' &c. Modestinus Dig. I. XLVIII. tit. 9. l. IX. 'Pœna parricidii more majorum hæc instituta est, ut parricida virgis san-

guineis verberatus, deinde culleo insuatur.' Sanguineus frutex, et sanguinea virga, idem. Eginus de eo XVI. 30.

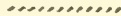
<sup>n</sup> *Quæ præsanavere*] Hoc est, quæ prius sunt sanata, quam opus esset. Sic c. 38. 'panos difficile concoquentes,' dixit, hoc est, qui difficilius concoquuntur: c. 69. 'genitalia carbunculantia,' hoc est, quæ carbunculantur.

<sup>o</sup> *Ligustrum, si eadem*] In Reg. et Colb. cod. *si ex eadem*. Forte, *si hæc eadem*. Hac loquendi forma usus inferius c. 91. 'Dracontium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus vocatur.' Plinius XII. 51. 'Quidam hanc esse dicunt arborem, quæ in Italia ligustrum vocetur.' At non est sane ligustrum Cypros, ut eo loci

cypros, suos in Europa usus habet. Succus ejus nervis, articulis, algoribus, folia ubique<sup>2</sup> veteri ulceri cum salis mica, et oris exulcerationi<sup>3</sup> prosunt. Acini contra phthiriasin: item contra intertrigines, foliave. Sanant et gallinaceorum pituitas acini.

XLVI. Folia alni<sup>p</sup> ex ferventi aqua certissimo remedio sunt tumori.

XLVII. Hederae genera<sup>q</sup> viginti demonstravimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentem turbat,<sup>r</sup> et caput purgat largius pota. Nervis<sup>t</sup> intus<sup>s</sup> nocet. Iisdem nervis<sup>2t</sup> adhibita foris prodest. Eadem natura, quae aceto, ei est. Omnia genera ejus refrigerant.<sup>3</sup> Urinam<sup>u</sup> cient potu: capitis dolorem<sup>v</sup> sedant, praecipue cerebro, continentique cerebrum membranæ, utiliter mollibus impositis foliis: cum aceto<sup>w</sup> et rosaceo<sup>+</sup> tritis et decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti: et decocto eorum fovetur os, caputque perungitur. Lienis et pota<sup>x</sup> et illita



loc. utique.—3 ‘Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.’ Brotier. et oris exulceratione Chiffli. et oris exulcerationibus edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. XLVII. 1 Cod. Dalec. purgat. Largius pota nervis.—2 Iisdem nervis deest in Vet. Dalec.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. acria sunt, et astringentia, c Diosc.—4 ‘Hæc, et rosaceo, vacant.’ Dalec.—5 Vet. Dalec. appositu.

#### NOTÆ

diximus: nec Plinius sibi, sed quibusdam ignotis auctoribus, ita videri ait.

<sup>p</sup> *Folia alni*] Ad verbum Marcellus Empiricus c. 19. p. 132.

<sup>q</sup> *Hederae genera*] Lib. XVI. 62.

<sup>r</sup> *Mentem turbat*] Diosc. II. 210.

Τοῦ δὲ μέλανος κισσοῦ ὁ χυλὸς, καὶ οἱ κόρυμβοι ποθέντες . . . παράσσουσι τὴν διάνοιαν πλεονασθέντες. *Nigræ hederae succus, et corymbi epoti . . . mentem turbant largius sumti.*

<sup>s</sup> *Nervis intus*] Diosc. II. 210. de hedera: τοῦ νευρώδους ἀπικὸς, nervosum genus tentat.

<sup>t</sup> *Iisdem nervis*] Marcellus Empir. c. 36. p. 216.

<sup>u</sup> *Urinam*] Q. Serenus laudatus a nobis c. 35.

<sup>v</sup> *Capitis dolorem*] Q. Serenus cap. 4. inter remedia capiti medendo, pag. 126. ‘Profuit, aut hedera ex oleo decocta vetusto.’

<sup>w</sup> *Cum aceto*] Dioscor. loc. cit. Πρὸς τὰ χρόνια τῆς κεφαλῆς ἀλγήματα ἁρμόζει, καὶ ἐπιβρέχεται σὺν ὕξει καὶ ῥοδίνῳ. *Contra veteres capitis dolores . . . perfunditur eo caput cum aceto et rosaceo.* Apuleius cap. 98. tit. 2. ‘Ad capitis dolorem:’ ‘Hederae succo cum vino, tempora vel frontem perfricabis: sedat dolorem.’

<sup>x</sup> *Lienis et pota*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. p. 191.

prosunt. Decoquantur et contra horrores februm, eruptionesque pituitæ, aut in vino teruntur.<sup>y</sup> Corymbi<sup>z</sup> quoque poti vel illiti lienem sanant: jocinera autem illiti. Trahunt<sup>a</sup> et menses appositi.<sup>5</sup> Succus hederæ<sup>b</sup> tædia narium graveolentiamque emendat, præcipue albæ sativæ. Idem infusus<sup>c</sup> naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam<sup>d</sup> purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus<sup>e</sup> quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisque est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. Acini quoque<sup>f</sup> ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas<sup>6</sup> pellunt, in qua curatione ventri quoque imposuisse eos utile est. Hederæ, quam chrysocarpon appellavimus,<sup>7</sup><sup>g</sup> baccis aurei coloris viginti, in

//////////

—6 Dalec. *tanius*.—7 Al. ap. Dalec. *chrysalarion vocant*. Chiffi. *ellavimus*.—

#### NOTÆ

Q. Serenus c. 24. 'de splene curando,' p. 140. 'Aut hederæ succus potu, apposituque juvabit: Sive myrica potens, seu ros cum pane marinus.' Marcellus item Empir. cap. 23. p. 166. et Plinius Valer. II. 18.

<sup>y</sup> *Aut in vino teruntur*] Cum melle teri et illini ad exanthemata, hoc est, ad eruptiones pituitæ, præcipit Theod. Priscianus I. 16.

<sup>z</sup> *Corymbi*] Vide Notas et Emend. num. 16.

<sup>a</sup> *Trahunt*] Dioscor. loc. cit. Κινούσι δὲ καὶ καταμήνια ὑποτεθέντες οἱ κόρυμβοι λείοι. *Movent et menses et corymbi triti ac subditi. Καταμήνια*, menses, menstrua: quod mulieribus per singulos menses solet accidere profluvium.

<sup>b</sup> *Succus hederæ*] Marcellus Empir. c. 10. p. 86. 'Nares graviter olentes emendat succus hederæ frequenter infusus.' Apuleius c. 98. tit. 5. 'Ad nares graveolentes: 'Herbæ hederæ succus bene colatus in nares infunditur, et nares male olentes emendat.' Dioscor. quoque loc. cit. 'Ο δὲ χυλὸς ἰνσταζόμενος τὰς ἐν τοῖς ῥάθωσι δυσ-

ωδίας . . . ἐκκαθαίρει.

<sup>c</sup> *Idem infusus*] Hæc totidem verbis Diosc. et Galenus loc. cit. Q. Serenus c. 8. de capite purgando, pag. 129. 'Expressusque hederæ mandatur naribus humor.' Marcellus Empir. c. 5. p. 44. pro nitro florem æris asciscit: 'Æris floris,' inquit, 'scriptulus unus, et de succo hederæ idem pondus in unum mixtum, et naribus infusum, evocant pituitam, et defluere compellunt.' Scribonius Largus Compos. 12. 'Per nares purgatur caput iis rebus infusis per cornu . . . Hederæ succo per se, vel betæ succo cum exiguo flore æris,' &c.

<sup>d</sup> *Infunditur etiam*] Diosc. et Galenus locis cit. Apuleius cap. 98. tit. 6.

<sup>e</sup> *Cicatricibus*] Q. Serenus cap. 45. p. 154. 'Ut succis hederæ pulchrescit fæda cicatrix.' Adde Galenum loc. cit.

<sup>f</sup> *Acini quoque*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. c. 28. p. 200. et Plinius Valer. II. 21.

<sup>g</sup> *Hederæ . . . appellavimus*] Lib. XVI. 62. Hæc verbis fere totidem Plinius



vini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, urina<sup>8</sup> educit Erasistratus. Ejusdem acinos<sup>h</sup> quinque tritos in rosaceo oleo, calfactosque in cortice Punici,<sup>9</sup> instillavit dentium dolori a contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumti potu a crapula tutos præstant: item sanguinem exscreantes, aut torminibus laborantes. Hederae nigrae<sup>i</sup> candidiores<sup>10</sup> corymbi poti, steriles etiam viros faciunt. Illinitur<sup>j</sup> decocta quæcumque in vino<sup>11</sup> omnium ulcerum generi, etiamsi cacœthe sint. Lacryma<sup>k</sup> hederæ psilothrum est, phthiriasinque tollit. Flos<sup>l</sup> cujuscumque generis trium digitorum captu, dysentericos et alvum etiam emendat, in vino austero bis die potus. Et ambustis<sup>m</sup> illinitur utiliter cum cera. Denigrant<sup>n</sup> capillum corymbi. Radicis<sup>o</sup> succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Hujus quoque<sup>p</sup> ligni vase splenicis<sup>12</sup> bibentes sanari invenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, et ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. Sunt qui et incidant succi gratia, eoque

//////////

8 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *per urinam* Gronov. et vulgg.—9 *Punico* Chiffi.—10 Cod. Dalec. *candidiores nigri*.—11 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *decocta in vino* Gronov. et al. vett.—12 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *splenticos* Gronov. et vulgg.—

#### NOTÆ

Valer. III. 12. ‘Est hedera,’ inquit, ‘quæ chrysocarpos appellatur, propterea quod fert grana aurei coloris,’ &c. Apuleius item c. 119. tit. 1.

<sup>h</sup> *Ejusdem acinos*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit.

<sup>i</sup> *Hedera nigra*] Diosc. loc. cit. Τοῦ δὲ μέλανος κισσοῦ ὁ χυλὸς καὶ οἱ κόρυμβοι ποθέντες ἀγονίαν ποιοῦσι.

<sup>j</sup> *Illinitur*] Folia illini dixit Diosc. loc. cit. Καταπλάσσειται δὲ τὰ φύλλα πρὸς πᾶν ἔλκος, ἐψηθέντα σὺν οἴνῳ. Item Plinius Valer. III. 22. et Marcellus Empir. c. 4. p. 42.

<sup>k</sup> *Lacryma*] Diosc. et Galenus loc. cit. et Q. Serenus cap. 6. p. 128.

<sup>l</sup> *Flos*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. c. 27. p.

193. et Plinius Valer. II. 28.

<sup>m</sup> *Et ambustis*] Diosc. et Galenus loc. cit. et Plinius Valer. III. 36. *Cum cera* pro more Plinius, pro cerato dixit: Dioscor. σὺν κηρωτῇ.

<sup>n</sup> *Denigrant*] Dioscor. loc. cit. Μελαίνουσι δὲ καὶ τὰς τρίχας οἱ κόρυμβοι.

<sup>o</sup> *Radiceis*] Diosc. loc. cit. et Apuleius c. 98. tit. 4.

<sup>p</sup> *Hujus quoque*] Plinius Valer. II. 18. Q. Serenus cap. 24. pag. 140. ‘Quando lien tumido circumligat ilia vincolo, Et plenum splenis demonstrant membra rigorem: Mollibus ex hedera tornantur pocula lignis: Hinc trahet assuetos æger quoscumque liquores.’

utantur ad dentes erosos: frangique tradunt,<sup>13</sup> <sup>a</sup> proximis cera munitis, ne lædantur.<sup>a</sup> Gummim etiam<sup>r</sup> in hedera quærunt, quam ex aceto utilissimam<sup>14</sup> dentibus promittunt.

XLVIII. Græci vicino<sup>a</sup> vocabulo cisthon appellant fruticem majorem thymo, foliis ocimi. Duo ejus genera.<sup>b</sup> Flos masculo rosaceus, fœminæ albus. Ambo prosunt<sup>c</sup> dysentericis et solutionibus ventris, in vino austero, ternis digitis flore capto,<sup>r</sup> et similiter<sup>d</sup> bis die potio: ulceribus veteribus et ambustis cum cera:<sup>2</sup> <sup>e</sup> et per se oris ulceribus. Sub his maxime nascitur hypocisthis, quam inter herbas<sup>f</sup> dicemus.<sup>3</sup>

<sup>a</sup> *Sunt qui et hederam incidant succi eliciendi gratia, eoque succo utantur ad dentes erosos: frangique eos dentes tradunt, proximis dentibus interim cera munitis, ne lædantur.*

//////////

13 Dalec. tradant.—14 Ita codd. Regg. Brot. et Chiff. quod ex aceto utilissimum edd. ante Brotier.

CAP. XLVIII. 1 Cod. Dalec. et Vet. ejusdem, trinis digitis flore capto.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. cerato, e Diosc.—3 Gronov. et al. ante Harduin. ederas diximus.

#### NOTE

<sup>1</sup> *Frangique tradunt*] Celsus vi. 9. 'Quod si dolor eximi dentem cogit, bacca hederæ conjecta in id foramen, dentem findit.'

<sup>r</sup> *Gummim etiam*] Marcellus Empiricus c. 12. p. 94. 'Ad dentes cavos,' inquit, 'et exesos, ne penitus exdantur, aut excidant, facies hoc: Gummi quod in hedera nascitur, cavo denti inserito.'

<sup>a</sup> *Græci vicino*] Nam hederam Græci κισθόν, fruticem hunc κισθόν vocant. Sic propter solam cognationem nominis, chamæpityos et pityusæ tractationem instituit una cum larice, piceaque, c. 20. et 21. hujusce libri: sic herbam erineon cum caprifico connectit, propter gentilitatem, ut dictum est sup. lib. cap. 65. Idque ipse aperte præfatur, ne ququam falleret similitudo nominis: ne quis ejusdem generis ea esse existi-

malet, quæ essent ejusdem fere appellationis.

<sup>b</sup> *Duo ejus genera*] Dioscor. i. 126. Ἄνθη ἄρβενος, ὡσπερ ροιᾶς ἐπὶ δὲ τοῦ θήλεος, λευκά. Flores masculo, veluti mali Puniceæ: fœminæ, albi. Utriusque generis icones habet Clusius Hist. Rarior. Plant. lib. i. pag. 68. et 70. quales in horto Regio vidimus.

<sup>c</sup> *Ambo prosunt*] Dioscor. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 190.

<sup>d</sup> *Et similiter*] Ut de hedera dictum est sup. cap.

<sup>e</sup> *Cum cera*] Hoc est, cum cerato. Dioscor. loc. cit. καθ' αὐτὰ δὲ καταπλασθέντα, νομὰς ἐφίστησι σὺν κηρωτῇ δὲ πυρίκαυστα, καὶ παλαιὰ ἔλκη ἰᾶται.

<sup>f</sup> *Quam inter herbas*] Lib. xxvi. cap. 31. Vide Notas et Emend. num. 17.

XLIX. Cissos<sup>ε</sup> erythranos<sup>1</sup> ab iisdem appellatur similis hederæ,<sup>2</sup> coxendicibus utilis e vino potus: item lumbis. Tantam vim acini aiunt,<sup>h</sup> ut sanguinem urina detrahat.<sup>3</sup> Item chamæcisson appellant hederam non attolentem se a terra. Et hæc contusa in vino acetabuli mensura leni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque, qui et nicophoros<sup>4</sup> cognominatur, similitudinem hederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitibus doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixerunt. Alterum<sup>i</sup> immortalitati proximum, in convallibus opacis, scandentem arbores,<sup>5</sup> comantibus acinorum corymbis, contra venenata<sup>j</sup> omnia efficacissimis in tantum<sup>k</sup> ut acinorum succo infantibus sæpe instillato, nulla postea venena nocitura sint. Alterum genus<sup>l</sup> culta amare, et in his gigni,<sup>6</sup> nullius effectus. Illam esse smilacem priorem<sup>7</sup> cujus lignum ad aures sonare diximus.<sup>m</sup> Similem huic<sup>n</sup> aliqui clematida appellaverunt, repentem per arbores, geniculatam et ipsam. Folia ejus<sup>o</sup> lepras<sup>8</sup> purgant. Semen alvum<sup>p</sup> solvit acetabuli mensura,



CAP. XLIX. 1 *Cistos erythrodanon* Dalec. *erythranos* Chiffi.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cisto*, e Theophr.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Tantanque vim accipiunt . . . detrahant* Gronov. et al. vet. —4 Chiffi. *athophoros*.—5 Vet. Dalec. *scandentis in arbores*; Chiffi. *scandentem arborum*.—6 Vet. Dalec. *amat et in his gignitur*.—7 *Illam esse smilacem priorem* Vet. Dalec.—8 Gronov. *lepram*.

## NOTE

<sup>ε</sup> *Cissos*] De cisso erythrano, et chamæcisso diximus xvi. 62. de smilace c. 63.

<sup>h</sup> *Tantam vim acini aiunt*] Nos ita ex conjectura emendavimus, cum prius insulse legeretur: *Tantanque vim accipiunt*.

<sup>i</sup> *Alterum*] Hæc smilax aspera, de qua xvi. 63. et Diosc. iv. 144.

<sup>j</sup> *Contra venenata*] Diosc. loc. cit.

<sup>k</sup> *In tantum*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

<sup>l</sup> *Alterum genus*] Smilax lævis Dioscoridi appellatur iv. 145. Σμίλαξ

λεία.

<sup>m</sup> *Illam esse . . . diximus*] Lib. xvi. cap. 63.

<sup>n</sup> *Similem huic*] Κληματίτις dicta Dioscoridi iv. 182. smilacis in morem sese arboribus circumvolvens: Περιελλίττεται δὲ τοῖς δένδροις ὡς σμίλαξ. Hæc Viorna vulgi, Dodonæi Vitalba, p. 399. Nostris, *l'Herbe aux Gueux*.

<sup>o</sup> *Folia ejus*] Diosc. loc. cit. τὰ δὲ φύλλα καταπασθέντα, λέπρας ἀφίστησι.

<sup>p</sup> *Semen alvum*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

in aquæ hemina aut aqua mulsa. Datur ex eadem causa et decoctum ejus.

L. (XI.) Arundinis genera XXIX. demonstravimus,<sup>a</sup> non aliter evidentiore illa naturæ vi,<sup>1 b</sup> quam continuis his voluminibus tractamus. Siquidem arundinis<sup>c</sup> radix contrita et imposita, filicis stirpem corpore extrahit: item arundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ in Judæa Syriaque<sup>d</sup> nascitur odorum unguentorumque causa, urinam<sup>e</sup> movet<sup>2</sup> cum gramine aut apii semine decocta. Ciet<sup>f</sup> menstrua<sup>3</sup> adnota. Medetur convulsis duobus obolis pota, jocineri, renibus, hydropi, tussi etiam<sup>g</sup> suffitu, magisque cum resina. Furfuribus ulcerumque manantibus cum myrrha decocta.<sup>4</sup> Excipitur et succus ejus, fitque elaterio<sup>5</sup> similis. Efficacissima autem in omni

//////////

CAP. L. 1 'Chiffl. XXX... natura ut. Lego, naturæ vi.' Dalec. natura quam Gronov. et al. ante Harduin.—2 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Judæa Syr. nasc. odore unguentorum, urinam movet* cod. Dalec. *India Syringue, &c.* Gronov. et vulgg.—3 *Ciet et menstrua* Chiffl.—4 Cod. Dalec. *cum vino radix decocta.*—5 Cod. Dalec. *alteri; Vet.*

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Arundinis . . . . demonstravimus]* Lib. XVI. cap. 64. 65. et 66.

<sup>b</sup> *Illâ naturæ vi]* Antipathia ac sympathia.

<sup>c</sup> *Siquidem arundinis]* Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. et Plinius Valer. III. 49. Hausere omnes a Celso v. 26. sub finem: 'Ubi surculus corpori infixus est, .. Surculum, si fieri potest, oportet vel manu, vel ferramento eicere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix, si tenera est, protinus contrita: si jam durior, ante in mulso decocta: cui semper mel adjiendum est, aut aristolochia, cum eodem melle. Pessima ex surculis arundo est, quia aspera est: eadem-

que offensa in filicis hastula est. Sed usu cognitum est utramque adversus alteram medicamentum esse, si contrita superimposita est.'

<sup>d</sup> *In Judæa Syriaque]* Ita Mss. omnes. Tolerabilis tamen vulgata quoque lectio, *in India Syriaque*; nam de calamo aromatico agit, quem Indis Syriaque communem esse dixit XII. 48. cum Dioscor. I. 17.

<sup>e</sup> *Urinam]* Diosc. v. 17. hæc totidem verbis de calamo aromatico: *Δύναται δὲ οὖρα κινεῖν ποθεῖς· ὕδεν ἀρμόζει μετὰ ἀγρώστως ἢ σελίνου σπέρματος ἀφεψηθεῖς καὶ ποθεῖς ὑδρωπικαῖς, νεφριτικοῖς, κ. τ. λ.*

<sup>f</sup> *Ciet]* Diosc. loc. cit.

<sup>g</sup> *Tussi etiam]* Dioscor. loc. cit. *Βῆχας τε ἰάται ὑποθυμώμενος καθ' ἑαυτὸν, καὶ σὺν ῥητίνῃ τερεβινθίνῃ.*



arundine quæ proxima radici. Efficacia et genicula.<sup>6</sup> Arundo Cypria,<sup>h</sup> quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrescentia ulcera. Foliis ejus<sup>i</sup> ad extrahendos aculeos utuntur: efficacibus<sup>7</sup> et contra ignes sacros, collectionesque omnes. Vulgaris<sup>k</sup> arundo extractoriam vim habet, et<sup>8</sup> recens tusa, non in radice tantum. Multum enim et ipsam arundinem valere tradunt. Medetur<sup>l</sup> et luxatis, et spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens trita in vino pota, Venerem concitat. Arundinum<sup>m</sup> lanugo illata auribus, obtundit auditum.

LI. Cognata in Ægypto res est arundini<sup>l</sup> papyrus, præcipuæ utilitatis,<sup>n</sup> cum inaruit, ad laxandas siccandasque fistulas, et intumescendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Charta<sup>o</sup> quæ fit ex ea, cremata, inter causti-

//////////

Dalec. poterio.—6 Chiff. radice efficaciora genicula.—7 Gronov. efficacius.—8 Conjunctio et deest in cod. Dalec.

CAP. LI. 1 Cognita Ægypto res har. ipsarum Chiff. Mox, cod. Dalec. cum inaruerit.

#### NOTÆ

<sup>h</sup> Arundo Cypria] Hæc totidem verbis Diosc. I. 114. et Alexander Iatros I. 4.

<sup>i</sup> Foliis ejus] Dioscor. loc. cit. radice.

<sup>j</sup> Efficacibus] Subintellige, foliis. Ita Mss. non efficacius. Plinius ignes sacros: Dioscorides, ut sæpe monuimus, ἐρυσιπέλατα: ille collectiones, φλεγμονὰς iste dixit: τὰ δὲ φύλλα χλωρὰ κοπέντα καὶ ἐπιτεθέντα, ἐρυσιπέλατά τε καὶ τὰς ἄλλας φλεγμονὰς ἰᾶται.

<sup>k</sup> Vulgaris] Dioscor. loc. cit.

<sup>l</sup> Medetur] Diosc. loc. cit. Σὺν ὄξει δὲ στρέμματα καὶ ὀσφύος ἀλγήματα παρηγορεῖ.

<sup>m</sup> Arundinum] Dioscor. loco citato: Ἡ δὲ ἀνθήλη τῶν καλάμων ἐμπεσοῦσα εἰς τὰς ἀκοὰς, κάφωσιν ἐργάζεται. Panniculæ flos, si aures intraverit, exsurdatur.

<sup>n</sup> Præcipuæ utilitatis] Diosc. I. 115. Εὐχρηστὴ δὲ εἰς τὴν ἐν ἰατρικῇ χρῆσιν, πρὸς ἀναστόμωσιν συρίγγων, σκελετευ-

θεῖσα διάβροχος, περιειλουμένου λίνου ἄκρι ξηρασίας. Στεγνομένη γὰρ καὶ καθιεμένη ἐμπίπεται ὑγρασίας, καὶ ἐξοιδῶσα διανοίγει τὰς σύριγγας. Præcipuæ in medicina utilitatis est, ad laxanda fistularum orificia, si arefacta fuerit, mox macerata quoriam liquore, lino fuerit obvoluta, donec inaruerit. Ita enim madida atque inmissa, humore completur, et intumescendo fistulus aperit.

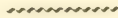
<sup>o</sup> Charta] Diosc. I. 115. Papyrus usta, inquit, dum in cinerem redacta fuerit, depascentia ulcera cohibet: id vero charta combusta melius efficit: Βέλτιον δὲ ὁ χάρτης καὶ δρᾶ τὸ τοιοῦτον. Meminit hujus medicamenti, διὰ τοῦ κεκαυμένου χάρτου, ad pudendorum affectus et ulcera Galenus κατὰ τόπους, IX. 8. pag. 624. Et ad ἀχώρες sanandos, hoc est, manantia capitis ulcera: ‘chartæ combustæ cinis cum aceto medetur,’ inquit Theodoros Priscianus I. 5. ‘de achoribus.’

ca<sup>p</sup> est. Cinis ejus<sup>q</sup> ex vino potus somnum facit: ipsa ex aqua imposita callum sanat.

LII. Ne in Ægypto quidem nascitur ebenus, ut docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobem ejus oculis unice mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum passo, caliginem discutit. Ex aqua vero radice, albugines oculorum.<sup>s</sup> Item tussim, pari modo dracunculi radice adjecto cum melle. Ebenum medici et inter erodentia assumunt.

LIII. Rhododendros ne nomen quidem apud nos invenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. Mirum,<sup>t</sup> folia ejus quadrupedum venenum esse, homini vero contra serpentes præsidium, ruta addita e vino pota. Pecus etiam, et capræ, si aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

LIV. Nec rhus Latinum nomen habet, cum in usum<sup>u</sup> pluribus modis veniat. Nam et herba est<sup>b</sup> sylvestris, foliis myrti, cauliculis brevibus, quæ tineas<sup>r</sup> pellit;<sup>c</sup> et frutex coriarius<sup>d</sup> appellatur, subutilus, cubitalis, crassitu-



CAP. LIV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *quæ teneas* Chiffli. *qua*

#### NOTÆ

<sup>p</sup> *Inter caustica*] *Καυστικά* medicamenta sunt quæ adurendi et exedendi vim habent.

<sup>q</sup> *Cinis ejus*] Q. Serenus cap. 56. de somno ægris asciscendo, pag. 160. 'Charta igitur, variis quam pinxit litera verbis, Uritur: inde cinis calido potatur in anni.'

<sup>r</sup> *Ut docuimus*] Lib. XII. cap. 8.

<sup>s</sup> *Albugines oculorum*] Diosc. I. 129.

<sup>t</sup> *Mirum*] Vide quæ diximus XVI. 33.

<sup>u</sup> *Cum in usum*] Cum in usu medicinæ pluribus rebus id nomen accommodetur: et frutici nimirum, fructuique Syriaco, de quo XIII. 13. et herbæ sylvestri, quæ tineas pellit: et

frutici coriario, de quo mox dicitur.

<sup>b</sup> *Nam et herba est*] *Chamelæagnus Dodonæi* hæc est, *Pemptade* VI. lib. II. cap. 20. pag. 768. Aliis *Rhus myrtifolia Belgica*, aliis *myrtus Brabantica*: Gallis, *Piment Royal*. Vidimus in horto Regio. Viri docti hodie censent eandem esse cum ea, quam vulgo *Thé Sinarum* vocant: neque ab ea vel forma vel viribus discrepare. Vide *Commentarium Simonis Pauli*, de abusu *Tabaci*, et herbæ *Thé*.

<sup>c</sup> *Quæ tineas pellit*] Et glires abigi, et pediculos necari ea scimus: nec serpentes in saltibus iis, in quibus ea frequens est, posuere cubilia.

<sup>d</sup> *Et frutex coriarius*] Hoc est, quo

dine digitali: ejus aridis foliis, ut malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis<sup>e</sup> utuntur ad contusa: item cœliacos,<sup>f</sup> et sedis ulcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, et illita cum aceto.<sup>2</sup> Decoctum<sup>g</sup> eorum instillatur auribus purulentis. Fit et stomatice<sup>h</sup> decoctis ramis, ad eadem, quæ ex moris: sed efficacior admixto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumori.<sup>3</sup>

LV. Rhus, qui erythros<sup>i</sup> appellatur, semen est hujus fruticis. Vim habet<sup>1j</sup> astringendi refrigerandique. Aspergitur<sup>k</sup> pro sale<sup>2</sup> opsoniis. Alvus solvit,<sup>l</sup> omnesque carnes cum silphio suaviores facit. Ulceribus medetur manantibus cum melle: asperitati<sup>m</sup> linguæ, percussis, lividis, desquamatis eodem modo. Capitis ulcera<sup>3</sup> ad cicatricem celerrime perducit. Fœminarum<sup>n</sup> abundantiam<sup>4</sup> sistit cibo.

LVI. Alia res<sup>o</sup> erythrodanus,<sup>1</sup> quam aliqui ereuthoda-

venena et tincas Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *hulcera. At quæ phag. vocant, folia trita, &c. cum aceto sanant.* Alii vett. ap. Dalec. *tritis cum melle, et illitis*; Chiff. *intrita cum aceto.*—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Illiniturque e. h. tumoribus* Gronov. et vulgg. *Illinitur e. h. tumoribus* Chiff.

CAP. LV. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est: et hujus fruticis semen vim habet* Gronov. et vulgg. *hujus fruticis semen est. Vim, &c. Vet. Dalec.*—2 Vet. Dalec. *cum sale. Mox, obsoniis alio soluta* Chiff. et Corn.—3 Chiff. *vulnera.*—4 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. *perducit: et fœminarum abundantiam* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et al. ante Brotier.

CAP. LVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

## NOTE

coria perficiuntur, ut est alias dictum sæpius. Hæc rhus myrtifolia Lobellii, in Advers. pag. 412. quam et nos in Regio horto vidimus.

<sup>e</sup> *Medici autem rhoicis*] Subintellige, foliis: rhois illius videlicet, quæ Syriaca dicitur, expedita a nobis XIII. 13. non myrtifoliæ.

<sup>f</sup> *Item cœliacos*] Dioscor. I. 147. Mospelii, ubi rhus illa fruticat, panem conficiunt ex jure hujus seminis, et farina, ad dysenteriam accommodatissimum.

<sup>g</sup> *Decoctum*] Diosc. loc. cit.

<sup>h</sup> *Fit et stomatice*] De stomatice, quæ fit ex moris, ejusque dotibus, dictum est XXIII. 71.

<sup>i</sup> *Rhus, qui erythros*] Vide Notas et Emend. num. 18.

<sup>j</sup> *Vim habet*] Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 225.

<sup>k</sup> *Aspergitur*] Diosc. loc. cit.

<sup>l</sup> *Alvus solvit*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 191.

<sup>m</sup> *Asperitati*] Diosc. loc. cit.

<sup>n</sup> *Fœminarum*] Diosc. loc. cit. Καλεῖται ῥοῦν ἰσθησιον.

<sup>o</sup> *Alia res*] Alia nimirum ab ery-

num vocant, nos rubiam, qua tinguuntur lanæ, pellesque perficiuntur: in medicina urinam<sup>p</sup> ciet: morbum regium<sup>q</sup> sanat ex aqua mulsa, et lichenas ex aceto illita: ischiadicōs,<sup>r</sup> et paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. Radix<sup>s</sup> semenque trahunt menses, alvum sistunt, et collectiones discutunt. Contra serpentes<sup>t</sup> rami cum foliis imponuntur. Folia et capillum inficiunt.<sup>2</sup> Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiamsi adalligatus spectetur tantum.

LVII. Distat ab eo qui alysson<sup>a</sup> vocatur foliis tantum et ramis minoribus: nomen accepit, quod a cane<sup>b</sup> morsos<sup>t</sup> rabiem sentire non patitur, potus ex aceto adalligatusque. Mirum est quod additur, saniem<sup>c</sup> conspecto omnino frutice eo siccari.<sup>2</sup>

LVIII. Tinguentibus et radícula lanas præparat, quam

//////////

recentt. *Alia est crythrodanus* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tingunt* Gronov. et vulgg.

CAP. LVII. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *commorsos* Gronov. et vulgg.—2 Cod. Dalec. *traditur saniem, &c.* Vet. ejusdem, *additur insaniam consp. om. fr. eo sanari.*

#### NOTÆ

thro rhoë, cum quo nominis aliquam cognationem habet. Egimus de ea XIX. 17. Cæl. Aurel. Chron. III. 5. 'Rubea, quam Græci erythrodonon vocant.' Vide et Dioscor. III. 160. —'Galli vocant, de la Garance, herbe aux teinturiers.' Ed. sec.

<sup>p</sup> *Urinam*] Diosc. loc. cit.

<sup>q</sup> *Morbum regium*] Diosc. loc. cit. Ἰσχυρικοῖς μετὰ μελικράτου πινομένη βο-θηεῖ. Plinius quoque Valer. II. 59. Q. Serenus c. 59. de morbo regio, p. 161. 'Huic rubia ex mulsa fertur conducere lymphæ.'

<sup>r</sup> *Ischiadicōs*] Dioscor. loc. cit. Ἰσχυρικοῖς τε καὶ περαλελυμένοις. Et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 175. Sic etiam Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174. Plinius Valer. II. 45. et Q. Serenus cap. de ischia,

et articulari morbo.

<sup>s</sup> *Radix*] Diosc. loc. cit. totidem verbis: et Galenus loc. cit. post Hippocr. de Nat. Mul. tex. 29. p. 379.

<sup>t</sup> *Contra serpentes*] Dioscor. loco citato.

<sup>a</sup> *Distat . . . . alysson*] Nec Galeni istud, nec Dioscoridis ἄλυσσον, etsi eadem utrobique originatio nominis, et geminæ vires. Neutrum enim ex iis folia habet ramosque rubiæ seu erythrodano pares.

<sup>b</sup> *Quod a cane*] Et de suo pariter alyssō id Diosc. III. 105. Ἀπὸ τοῦ λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι.

<sup>c</sup> *Mirum est . . . saniem*] Pus videlicet quod in ulcere est, a morsu canis. Vide Notas et Emend. num. 19.



struthion a Græcis vocari diximus.<sup>d</sup> Medetur morbo regio et ipsa decocto ejus potio,<sup>e</sup> item pectoris vitiis. Urinam<sup>e</sup> ciet, alvum solvit, et vulvas purgat. Quamobrem aureum poculum<sup>2</sup> medici vocant. Ea et ex melle<sup>f</sup> prodest magnifice ad tussim, orthopnoæ<sup>3</sup> cochlearis mensura. Cum polenta<sup>g</sup> vero et aceto lepras tollit. Eadem cum<sup>h</sup> panace et capparidis radice calculos frangit, pellitque. Panos<sup>4</sup> discutit, cum farina hordeacea et vino decocta. Miscetur<sup>j</sup> et malagmatis, et collyriis, claritatis causa: sternutamento<sup>5</sup> utilis inter pauca: lieni quoque ac jocineri. Eadem potio denarii unius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat. Sic et<sup>k</sup> pleuriticos,<sup>6</sup> et omnes lateris dolores, semen ex aqua.<sup>7</sup>

Apocynum frutex est<sup>s1</sup> folio hederæ, molliore tamen, et minus longis viticulis,<sup>m</sup> semine acuto,<sup>n</sup> diviso,<sup>9</sup> lanuginoso,

~~~~~

CAP. LVIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. et ipsa decocta, et jus potum Vet. Dalec. decocti ejus potu Gronov. et vulgg.—2 Chiffli. petition.—3 Vet. Dalec. et orthopnoam.—4 Phymata margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. ita quoque cod. Dalec. ad sternutamenta Gronov. et al. vett. sternutamentum Chiffli.—6 Optime hæc jungit Editio princeps cum superius dictis. Brotier. Novum quem dicunt paragræphum ordiuntur in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont.—7 Male libri scripti et editi, apocyni semen ex aqua: quod jam monuit J. Bauhinus. Brotier. Vet. Dalec. dolores, semen ex aqua. Vide Not. et Emend. n. 20.—8 Sic fuit emendandum, ut recte docuit J. Bauhinus. Brotier. Apocynon frutex est Vet. Dalec. Frutex est Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—9 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. diviso deest in ed. Franz.

NOTÆ

^d *Tingentibus* *diximus*] Lib. XIX. cap. 18.

^e *Urinam*] Hæc pariter Diosc. II. 193.

^f *Ea et ex melle*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

^g *Cum polenta*] Dioscor. loco citato.

^h *Eadem cum*] Ad verbum Diosc. loco citato.

ⁱ *Panos*] Diosc. loc. cit. Διαφορεῖ καὶ τὰ φύματα σὺν ἀλεύρω κριθίνῳ, καὶ σῖνῳ ἐψηθέν.

^j *Miscetur*] Dioscor. loc. cit. Μίγνυ-

Delph. et Var. Clus.

ται δὲ καὶ κολλυρίοις ὀξυτερκέσι, καὶ μαλάγμασι.

^k *Sic et*] Hoc est, ex aqua mulsa potio unius denarii pondere. Vide Notas et Emend. num. 20.

^l *Frutex est*] Totidem verbis describitur a Diosc. IV. 81. Ἀπόκυνον, οἱ δὲ κίναρχον, κ. τ. λ. Pingitur a Dodonæo, Periploæ prioris nomine, pag. 403. et a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. I. pag. 125. a quo Apocynum tertium latifolium appellatur.

^m *Viticulis*] Virgultis, cauliculis, sarmentis.

Plinius.

gravi odore.^o Canes^p et omnes quadrupedes necat in cibo datum.

LIX. Est et rosmarinum.^a Duo genera ejus. Alterum sterile, alterum cui et caulis, et semen resinaceum, quod cachrys^b vocatur. Foliis^t odor thuris. Radix^{2d} vulnera sanat viridis imposita, et sedis procidentia, condylomata, et hæmorrhoidas. Succus et fruticis^e et radicis morbum regium, et ea quæ repurganda sunt. Oculorum^f aciem exacuit. Semen^g ad vetera pectoris vitia datur potui. Et ad vulvas^{3h} cum vino et pipere. Mensesⁱ adjuvat. Podagris illinitur cum ærina^{4j} farina. Purgat etiam lentigines,^{5k} et quæ excalfacienda sunt, aut cum su-

//////////

CAP. LIX. 1 Radici margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Herba ibid. ex eodem.—3 ^c Diosc. III. 87. ait ad ictericos, seu morbum regium; ita ut Plinius ὑσπερικαῖς pro ὑπερικοῖς perperam legisse videatur. Brotier.—4 Cod. Dalec. *ervina*.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. et lentigines Gronov. et vulgg. et vitiligines margo edd. Dalec.

NOTÆ

^a *Semine acuto*] Semine acuto, in siliqua fabarum instar discreto, molli intus, candidaque lanugine, quæ tomento similis, incluso.

^o *Gravi odore*] Dioscor. loc. cit. φύλλα βαρύσµα.

^p *Canes*] Dioscor. loc. cit.

^a *Est et rosmarinum*] Diximus de eo XIX. 62. Λιβανωτὶς est Dioscoridis III. 87. a quo hæc duo pariter genera totidem verbis delineantur.

^b *Quod cachrys*] Dioscor. loc. cit. Κάχρυς, et Apuleio, *Canchrys*. Theophrasto, a quo hæc manarunt, IX. 12. Κάχρυς.

^c *Foliis*] Dioscor. loc. cit. φύλλα δὲ . . . εὐώδη. At de radice mox, ῥίζα δὲ . . . ὕζουσα λιβάνου. Sic Theophr. Hist. IX. 12. ῥίζαν δὲ μεγάλην, καὶ πυχεῖαν, λευκὴν, ὕζουσαν ὡσπερ λιβανωτοῦ. Idcirco, teste Apuleio, de virtutibus herb. cap. 79. de rosmarino, 'antequam thus sciretur, hæc herba homines Deos placabant.'

^d *Radix*] Herbæ ipsi Dioscor. has

vires ascribit: ἡ πῶα καταπλασθεῖσα λεῖα, κ. τ. λ. At Theophr. loc. cit. radici: Χρησίμη δὲ ἡ μὲν ῥίζα, πρὸς τὰ τὰ ἔλκη.

^e *Succus et fruticis*] Hoc vero Dioscor. loc. cit. poto semini: idem cap. 89. decocto radicis adjudicat.

^f *Oculorum*] Dioscor. loc. cit. Ὁ δὲ χυλὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πῶας, ὀξυδερκῆς, μινύμενος μέλιτι, καὶ ἐγχριόμενος. Galenus item de Facult. Simp. Med. lib. VII. pag. 203. et Apuleius cap. 79. tit. 7.

^g *Semen*] Dioscor. loc. cit.

^h *Et ad vulvas*] Vide Notas et Emend. num. 21.

ⁱ *Menses*] Dioscor. loc. cit. De radice hoc Theophr. loc. cit.

^j *Podagris . . . cum ærina*] Hoc est, loliacea. Diosc. loc. cit. Ποδάγρας τε καταπλασσόμενος λεῖος σὺν αἰρίνῳ ἀλεύρῳ καὶ ὕξει. Frustra igitur *ervina* hic nonnulli reponunt.

^k *Purgat etiam lentigines*] Ἄλφοῦς τε σμήχει. Diosc. loc. cit.

dor quærendus, illitum: item convulsis. Auget et lac⁶¹ in vino potum: item radix. Ipsa herba^m strumis cum aceto illinitur: ad tussimⁿ cum melle prodest.

LX. Cachrys multa genera habet, ut diximus.^o Sed hæc, quæ ex rore^{1p} supra dicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Adversatur venenis et venenatis, præterquam anguibus. Sudores² movet, tormina discutit, lactis ubertatem facit.

LXI. Herba sabina,^a brathy appellata a Græcis, duorum generum est: altera tamarici similis folio, altera cupresso. Quare quidam^{1b} Creticam cupressum dixerunt. A multis^c in sufflitus pro thure assumitur: in medicamentis^d vero du-



et Gronov. e Diosc. Mox, Vet. Dalec. prodest iis quæ, &c. Chiff. et quæ e. sint.—6 Chiff. lacte.

CAP. LX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *rosmarino*.—2 *Sudorem* Gronov. al. vett. et Franz. *Sudores* Chiff. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. LXI. 1 *Qua ex re quidam* Vet. Dalec.—2 Chiff. *suffita*.

NOTÆ

¹ *Auget et lac*] Hoc de semine seu fructu pariter Theophr. loc. cit.

^m *Ipsa herba*] Diosc. loc. cit. Καὶ χοιράδας συμπέπτει.

ⁿ *Ad tussim*] Apuleius c. 79. tit. 5.

^o *Ad tussim*: ‘Herbam rosmarinum cum piperis granis centum, mellis unciis duabus teres, et facies pastillos, et dabis unum mane et unum sero cum dormitum vadit, tussim sedat.’

^o *Cachrys . . . ut diximus*] Lib. XVI. cap. 11.

^p *Scd hæc, quæ ex rore*] Hoc est, e rosmarino, sive libanotide, de qua proximo cap. dictum est. Hanc libanotidem cachryferam adversus serpentes et scorpiones commendat Nicander in Theriacis, p. 60. Ἀμμίγα καγχρυφόρφ λιβανώτιδι.

^a *Herba sabina*] Diosc. I. 104. Βράθυσ, ἔνιοι βράθρον καλοῦσι· ἔστι δὲ τούτου εἶδη δύο· τὸ μὲν γάρ ἐστι τοῖς φύλλοις ὅμοιον κυπαρίσσω . . . τὸ δὲ ἕτερον μυρική, κ. τ. λ. Sic et Oribasius lib. XI. p. 193. Diversa hæc ab arbore

peregrina brato, de qua XII. 39. Nunc Sabine et Savinier Galli vocant. Myricæ seu tamaricis folio pingitur a Matthiolo in Dioscor. lib. I. pag. 124. sine baccis illa quidem, seu sterilis. Altera cupressi folio, sive baccifera, a Lobelio in Advers. p. 447. Utraque visa nobis in horto Regio.

^b *Quare quidam*] Sabinam Cupressum nominat Apuleius, cap. 85. Neophytus in Glossis Iatricis: Βραθὺ, κυπαρίσσω Κρητικὸς.

^c *A multis*] Dioscor. et Oribas. locis citatis. Hesychius: Βραθὺ, πὸς τις θεοῖς θνομένη. Ovidius Fast. I. 341. de vetustioris ævi moribus: ‘Thura nec Euphrates, nec miserat India costum, Nec fuerant rubri cognita fila croci. Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis, Et non exiguo laurus adusta sono.’ Virgilius quoque laudatus a nobis XVI. 33.

^d *In medicamentis*] Hæc totidem verbis Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VI. p. 165.

plicato pondere eosdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. Collectiones^e minuit, et nomas compescit. Illita^f ulcera purgat. Partus^g emortuos apposita extrahit, et suffitu.² Illinitur^h igni sacro et carbunculis. Cum melleⁱ et vino pota, regio morbo medetur. Gallinacci^j generis pituitas fumo ejus herbæ sanari tradunt.

LXII. Similis herbæ huic sabinæ est selago^k appellata. Legitur sine ferro dextra manu per tunicam, qua^l sinistra exuitur velut a furante, candida veste vestito, pureque² lotis nudis pedibus, sacro facto priusquam legatur, pane vinoque.³¹ Fertur in mappa nova. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, et contra omnia oculorum vitia fumum ejus prodesse.

LXIII. Idem samolum¹^m herbam nominavere nascentem in humidis: et hanc sinistra manu legi a jejunis contra morbos suum boumque, nec respicere legentem: nec alibi, quam in² canali, deponere, ibique conterere³ poturis.

//////////

CAP. LXII. 1 Cod. Dalec. *quæ*.—2 Dalec. *pureque*; margo edd. Dalec. et Gronov. *sub aqua*. Mox, Chiff. *lautis* pro *lotis*.—3 Dalec. *ex pane vinoque*.

CAP. LXIII. 1 Chiff. *samosum*.—2 Idem codex, *neque quam in*.—3 Vet. Dalec. *congerere*; Chiff. *ibi continere*.

NOTÆ

^e *Collectiones*] Diosc. pariter loc. cit. τὰ φύλλα ἴσθησι νομὰς, καὶ φλεγμονὰς καταπλαττόμενα πράττει.

^f *Illita*] Dioscor. et Galenus locis citatis.

^g *Partus*] Dioscor. loco citato: *Et vivos necat, et mortuos extrahit, καὶ τὰ ζῶντα τῶν ἐμβρύων διαφθείρει, τὰ νεκρὰ δὲ ἐκβάλλει*, inquit Galenus loc. cit.

^h *Illinitur*] Dioscor. loc. cit. Plinius Valer. III. 30. et 34.

ⁱ *Cum melle*] Plinius Valer. II. 59. 'Regio morbo pellendo: 'Herba Sabina, quæ habet folia quasi cupressus, trita ex vino potui datur.' Apuleius c. 85. tit. 1. 'Ad morbum regium: 'Herba Sabina cum melle et vino pota auriginem discutit,' &c.

^j *Gallinacci*] Vide quæ diximus x. 78.

^k *Similis . . . selago*] Herbariis hodie incognita. Nicol. Chorier Hist. Delph. lib. II. pag. 90. existimæ esse Chamæpeuceen, de qua dicitur cap. 86.

^l *Pane vinoque*] Ita Mss. omnes.

^m *Idem samolum*] Sic etiam in Indice. At hoc loco Mss. quidam *samosum* habent. Bononiensibus *Samiolo*, teste Anguillara par. XI. pag. 179. Nostri *Pulsatilla* dicitur. Pingitur a Dodonæo, p. 430.

ⁿ *Gummiium . . . diximus*] Lib. XIII. 20. In Mss. *cummiium*. Veteres *cummiim* dixere, fæmineo genere; ut diximus XIII. 20.

LXIV. Gummi¹ genera diximus.² Ex his³ majores effectus melioris cujusque erunt. Dentibus inutiles sunt.³ Sanguinem coagulant, et ideo⁴ rejicientibus sanguinem⁵ prosunt: item ambustis, arteriæ vitiis.⁶ Inutilem urinam cient, amaritudines hebetant astrictis ceteris.⁷ Quæ ex amygdala amara est, spissandique⁸ viribus efficacior, habet excafactorias vires. Præponuntur⁹ autem prunorum,⁶ et cerasorum, ac vitium. Siccant illitæ⁷ et astringunt: ex aceto vero infantium lichenas sanant. Prosunt et tussi veteri, quatuor obolis in mixto⁸ potis.¹ Creduntur et colorem gratiorem facere, ciborumque appetentiam, et calculosis¹¹ prodesse cum passo potæ. Oculorum vulnerum utilitatibus maxime conveniunt.⁹

LXV. (XII.) Spinæ Ægyptiæ, sive Arabiæ, laudes in



CAP. LXIV. 1 Gummi cod. Dalec.—2 In his Chiffi.—3 Dalec. *inutilia sunt*.—4 ‘Hæc, Sanguinem c. et ideo, desunt in Ms.’ Dalec. Mox, Chiffi. *ejicientibus . . . et arteriæ . . . inutiles urinas, &c.*—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *adstringendi*, e Diosc.—6 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Proponuntur prunorum autem Chiffi. Præponuntur aut prunorum Gronov. et vulgg.*—7 *Siccant illita Vet. Dalec.*—8 Vet. Dalec. *musto*.—9 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *conveniunt e spina Ægyptica*. CAP. XII. *Spinæ Arabiæ laudes, &c. Gronov. et vulgg.* ‘Hæc, e spina Ægyptica, desunt in codd.’ Dalec. ‘In codd. Regg. et Editione principe, *vulnerum inutilitatibus*,’ &c. Brotier.

NOTÆ

¹ *Rejicientibus sanguinem*] Plinius Valer. 1. 64. cui lemma inscriptum, ‘sanguinem rejicientium curatio:’ ‘Gummi optimum,’ inquit, ‘cum vino solvitur, et datur: et si fieri potest, gummi ex amygdalis sit.’ Iterumque c. 66. cui titulus: ‘Ad eos qui sanguinem de stomacho vel vena satis emittit:’ ‘Gummi optimum in ore solvatur: sic paulatim glutiat: multoque melius, si id amygdalinum fuerit.’ Ita fere etiam Marcellus Empir. c. 16. p. 120.

² *Arteriæ vitiis*] Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 193. *Τραχυρήτων ἰατρική, medetur asperitatibus faucium scilicet.*

³ *Astrictis ceteris*] Ceteris conglutinatis spissatisque humoribus.

⁴ *Spissandique*] Diosc. *astringendi*, 1. 176. *Τὸ δὲ κόμμι αὐτῆς στυφεὶ καὶ θερμαίνει, καὶ βοηθεῖ πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν πινόμενον. Gummi ex amygdala astringit, calfacit, et contra sanguinis rejectionem potum auxilio est.*

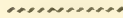
⁵ *Præponuntur*] De his gummi generibus diximus XIII. 20.

⁶ *In mixto potis*] Ita etiam Mss. Forte sincerius, *in musto*.

⁷ *Et calculosis*] His cerasorum imprimis gummi prodesse, scribit Galenus, de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 189.

odorum loco diximus:^a et ipsa spissat^t b stringitque distillationes omnes, et sanguinis exscreationes, mensiumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

LXVI. Spinæ albæ^c semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. Huic similis^d est spina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multo foliis, aculeatis per extremitates,^e et araneosa lanugine obductis: qua collecta, etiam vestes^f quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. Ipsa folia^g vel radices ad remedia opisthotoni bibuntur.



CAP. LXV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. diximus. Arabica spissat, &c. Chiff. stringit spissatque.

NOTÆ

^a Spinæ Ægyptiæ, ... diximus] Lib. XIII. 19. Acacia est, seu spina Ægyptiaca, cujus iconem exhibet Dalecamp. Hist. Plant. lib. II. p. 161. et Bellonius Observ. II. 56. Et nunc in Gallia provenit: sed propter soli cœlique mutationem ab Ægyptiaca degener. Vide Notas et Emend. num. 22.

^b Et ipsa spissat] Diosc. III. 15. Ἄκανθα Ἀραβικὴ εὐκυνία τὴν φύσιν εἶναι δοκεῖ τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, στύφουσα· καὶ πρὸς ῥοῦν γυναικείου, καὶ πρὸς ἀναγωγὴν αἵματος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους βρευματισμοὺς, ἣ ῥίζα παραπλησίως εὐθετεῖ. Spina Arabica natura spinæ albæ similis esse creditur: siquidem astringit: et ad fluxum muliebrem, sanguinis rejectionem, ceterasque fluxiones radice simili modo valet. Galenus quoque de Fac. Simp. Med. lib. VI. Στυπτικώτερα δὲ καὶ ξηραντικώτερα τὴν δύναμιν ἐστίν. Ex ea spina gummi fit, laudatum jam ante a Plinio XIII. 20. quod 'gummi acanthinum' Celsus vocat v. 2. atque inter ea annumerat, quæ vulnus glutinent.

^c Spinæ albæ] Diosc. III. 14.

^d Huic similis] Diosc. III. 18. Ἀκάνθιον ἐμπερῆ τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ· ἐπ' ἕκρω δὲ ἀκανθῶδεις ἐξοχὰς,

καθ' ἂς ἀραχνοειδῆς ἐστὶ χνούς· οὗ συλλεγομένου, κ. τ. λ. Acanthium folia gerit spinæ albæ similia: in summo vero aculeatas eminentias, araneosa lanugine obductas, e qua collecta vestes bombycinis similes fieri aiunt. Ignota hæc nobis, ut et Aloisio Anguillaræ, ipso factente, par. VIII. p. 146.

^e Aculeatis per extremitates] Diosc. loc. cit. ἐπ' ἕκρω δὲ ἀκανθῶδεις ἐξοχὰς, in summitate eminentias aculeatas, quales nimirum cernimus in carduis, et congeneribus acanthii spinis: quæ summum capitulum floris instar habent, qui cum senescit, in pappos lanuginosos abit. Verum Plinius non in summitate caulis ac spinæ, sed in foliorum extremis marginibus hanc lanuginem inesse ait, indeque depecti vesti texenda, ut ex foliis arborum Sericarum fieri diximus, VI. 20. Quod ut in Orientali acanthio verum sit, (neque enim scire id certo licet,) de nostro certe acanthio, quale in horto Regio contemplati sumus, pictum a Lobelio in Observ. p. 476. accipi utique non potest.

^f Etiam vestes] Acanthina: inde appellata: de quibus Vossium vide in Etymolog. verbo, 'Acanthium.'

^g Ipsa folia] Diosc. loc. cit.

LXVII. Est et acacia e spina.^h Fit in Ægypto albaⁱ nigraqueⁱ arbore, item viridi, sed longe melior e prioribus. Fit et in Galatia² deterrima, spinosiore arbore.^j Semen omnium³ lenticulæ^k simile: minore est tantum et grano et folliculo. Colligitur^l autumno: ante collectum nimio validius. Spissatur succus⁴ ex folliculis aqua cœlesti perfusis: mox in pila^m tuis exprimitur organis: tunc densatur in Soleⁿ mortariis in pastillos. Fit et ex foliis^o minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus et Galaticæ⁵ acaciæ nigerrimus

CAP. LXVII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Est et acacia spinæ succus. Fit in Ægypto ex alba* Vet. Dalec. *Est et acacia spina, &c.* Gronov. et vulgg. —2 *Ponto et Cappadocia* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *teterrima* eod. Dalec. *deterrima* Vet. Dalec. et Chiff. *teneriore spinosaque* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *tenerrima* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ‘*Deterrima*] Ita Ms. Reg. 2. et Editio princeps. In Ms. Reg. 1. *teerrima*. Dioscorid. III. 132. memorat quidem in Cappadocia et Ponto acaciam teneriorem. Inde tamen non satis certo emendatur, *tenerrima*.’ Brotier.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hujus*, e Diosc.—4 Vet. Dalec. *validius spissat. Succus*.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et re-

NOTÆ

^h *Est et acacia e spina*] Ex Ægyptia quidem, Arabicave spina, de qua c. 65. quam esse acaciam Dioscoridis III. 133. docuimus apertissime XIII. 19. et 20. Sed et acaciæ nomen ei succo hæsit, qui ex ea arbore promeretur. Vide Notas et Emend. num. 23.

ⁱ *Fit . . . alba nigraque*] Plinius XIII. 19. ‘Nec minus spina celebratur in eadem gente (Ægypto) duntaxat nigra . . . candida facile putrescit,’ &c. Quis color ei succo sit, Dioscorides attigit, loc. cit. nempe ex fructu maturo, niger: subfulvus ex immaturo. Quis color arborum præstantissimus, non expressit. Album nigrumque Ægyptiacæ spinæ genus et Theophrastus agnoscit, Hist. IV. 3.

^j *Spiniosiore arbore*] Cui et acaciæ pariter nomen est inditum. Describitur a Diosc. loc. cit. *φύεται δὲ καὶ ἕτερα ἀκακία ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Πόντῳ, παρεμφέρουσα τῇ Αἰγυπτίᾳ ἐλάττων μὲν-*

τοι παραπολὸν καὶ χαμαίζηλος, καὶ τρυφερωτέρα· περιπλεως δὲ ἀκάνθης σκολοποιδοῦς, κ. τ. λ. Minor, quam Ægyptiaca, dicitur, humilis, ac tenerior, aculeis vallorum in modum obsita.

^k *Semen . . . lenticulæ*] Mole lenticulæ simile, siliquis inclusum. *Σπέρμα ἐν θυλάκοις . . . ἑλαττον φακοῦ*, inquit Diosc. de acacia Pontica: *ἐν λοβοῖς, de Ægyptia.*

^l *Colligitur*] Dioscor. loc. cit.

^m *Mox in pila*] Mox in mortario tuis folliculis, succus exprimitur machinis. De hac voce organi Vitruvium vide, X. 1. quid nempe distet a machina: hæc pluribus operis aut vi majore agitur: istud unius operæ prudenti tractu perficit, quod propositum est.

ⁿ *Tunc densatur in Sole*] Dioscor. loc. cit. *Ξυραϊνόμενον ἐν σκιᾷ.* Legit tamen et Oribasius, cum Plinio, *ἐν ἡλίῳ, in Sole.*

^o *Fit et ex foliis*] Dioscor. loc. cit.

improbatur: item qui valde rufus. Purpurea aut leucophæa,^p et quæ facillime diluitur, vi summa ad spissandum refrigerandumque est, oculorum medicamentis ante alias utiles.⁶ Lavantur^q in eos usus pastilli ab aliis, torrentur⁷ ab aliis. Capillum^r tinguunt. Sanant ignem^s sacrum, ulcera quæ serpunt, et humida vitia^t corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium in scæminis^s sistunt, vulvamque, et sedem, procidentes. Item oculos, oris vitia,⁹ et genitalium.

LXVIII. (XIII.) Vulgaris^a quoque hæc spina, ex qua cortinæ fulloniæ^b implentur, radicis usus habet.^c Per Hispanias quidem multi, et inter odores, et ad unguenta utuntur illa,^{r^d} aspalathum vocantes. Est sine dubio hoc nomine spina sylvestris in Oriente (ut diximus)^e candida, magnitudine arboris justæ.

LXIX. Sed et frutex^f humilior, æque^r spinosus, in Ni-

//////////

centt. *Galatiacæ* Gronov. et vulgg.—6 Chiff. *alia utilis*; Dalec. *alias utiles*.—7 Vet. Dalec. *usus ab aliis et pastilli fiunt: torrentur*.—8 Ita Harduini codd. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *mensium scæminis* Gronov. et vulgg.—9 Cod. Dalec. *oris ulcera*.

CAP. LXVIII. 1 Vet. Dalec. *utuntur alia*.

CAP. LXIX. 1 Cod. Dalec. *atque*.—2 Vet. Dalec. *insula*.—3 'Ita cod.

NOTE

^p *Purpurea aut leucophæa*] Subintellige, acacia, seu succus arboris. Λευκόφαιος color fuscus est, hoc est, mixtus ex albo nigroque.

^q *Lavantur*] Diosc. loc. cit. Πλύνεται δὲ καὶ εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ . . . καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς τροχίσκους . . . Ὀπτᾶται δὲ ἐπ' ἀνθράκων ἐκφυσσωμένη. *Lavatur et ad oculorum medicamenta . . . atque ita in pastillos cogitur . . . Torrentur et super carbonibus, igne foliibus ventilato.*

^r *Capillum*] Dioscor. de succo Ægyptiæ acaciæ: μελαίνει δὲ καὶ τρίχας.

^s *Sanant ignem*] Reliqua deinceps extant et apud Diosc. loc. cit. qui has esse dotes Ægyptiæ acaciæ proprias innuit.

^t *Et humida vitia*] Ulcera quæ sunt in humidis, ut dictum est xxii. 19.

^a *Vulgaris*] Hippophæston intelligit, qua de spina dicetur xxvii. 66.

^b *Cortinæ fulloniæ*] Cortinæ eæ vasa sunt, in quibus foverunt aqua calida, curantur, poliunturque vestes. In Mss. non *cortinæ*, sed *unæ* legitur: forte *æneæ*, ut xxvii. 66. 'Hippophæston nascitur in spinis, ex quibus fiunt æneæ fulloniæ,' &c.

^c *Radicis usus habet*] Radiculæ, qua lanas diximus lavari, utilitates repræsentat. De radice, quæ lanis lavandis est utilis, diximus xix. 18.

^d *Utuntur illa*] Utuntur spina vulgari, quam aspalathum, sed forsitan male, nuncupant.

^e *Ut diximus*] Lib. xii. c. 52.

syro,^a et Rhodiorum insulis,² quem alii erysisceptrum, alii adipsatheon, sive diatiron^b vocant.³ Optimus, qui minime ferulaceus,¹ rubens, et⁴ in purpuram vergens, detracto cortice. Nascitur pluribus locis, sed non ubique odoratus. Quam vim haberet cœlesti arcu in eum immixto, diximus.^j Sanat tetra^k oris ulcera et ozænas, genitalia exulcerata aut carbunculantia: item rhagadia: inflationes^l potu discutii, et strangurias. Cortex sanguinem reddentibus medetur. Decoctum^m ejus alvum sistit. Similia⁵ præstare sylvestrem quoque putant.

Reg. 1. et in Indice.' Brotier. sive diacheton vocant Harduin. 1. 2. 3. et recentt. sive dipsacon Gronov. et vulgg. 'Syriadariton (leg. diareton) vocant Ms. Sirin-diauron Ms. alterum.' Dalec.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. aut, e Diosc.—5 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. rhagadia. Inflationes potu discutit, &c. Dalec. rhagadia, inflationes potu. Discutit et strangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum ejus. Alvum sistit cortex. Similia Gronov. et vulgg.

NOTÆ

^f Sed et frutex] Aspalathi quoque nomine donatus, etiam a Dioscor. a quo describitur, I. 19. diversus ab eo, quem dixit Plinius XII. 52. assurgere in magnitudinem arboris modicæ. Officinæ retinent nomen, l'Aspalath. Vis ligno eadem quæ aloës. Describitur a Charasio, in Pharmac. p. 382. In insula Rhodo nasci ait Anguillara, pag. 36. et aloë Rhodium appellari. Ruellius, lignum Rhodium, de Nat. Stirp. lib. I. p. 113.

^g In Nisyro] Dioscor. I. 19. Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ ἐρυσίσκηπτρον, θάμνος ἐστὶ ξυλώδης, ἀκανθὰς πολλὰς κεκτημένος, γεννώμενος . . . ἐν Νισύρῳ, καὶ Ῥόδῳ, κ. τ. λ.

^h Sive diatiron [diacheton] In Indice hujus loci, Erysisceptro, sive adipsatheo, sive diatiron. In Reg. 1. cod. hoc loco: alii syrisceptrum, at ipsi phœsyri diatiron vocant. Forte, at ipsi Phœnices Syri diatiron vocant. Diosc. in Nothis, pag. 441. a Syris diaxyton vocari scribit: Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ σφάγγον, οἱ δὲ φάσγανον, Σύροι δὲ διάξυλον καλοῦσι.

ⁱ Optimus, . . . ferulaceus] Non medullulosus, ut ferula, sed lignosus: ξυλ-

ώδης a Diosc. inprimis laudatur, loc. cit. καὶ βαρὺς ὑπέρυθρος ἢ πορφυρίζων, πυκνὸς, εὐώδης, κ. τ. λ.

^j Quam vim . . . diximus] Lib. XII. cap. 52.

^k Sanat tetra] Diosc. loc. cit. Πρὸς τε τὰς ἀφθὰς ἐψηθεὶς μετ' οἴνου, καὶ διάκλυζόμενος ἀρμόζει, καὶ πρὸς τὰς ἐν αἰδοίοις νομὰς καὶ ἀκαθαρσίας ἐγκλυζόμενος, καὶ πρὸς τὰς ὀζᾶνας. Ad tetra oris ulcera in vino decoctus collutusque convenit: atque etiam ad genitalium nomus, immundamque illuviem: necnon ad ozænas commode infunditur. Quid sit ozæna, Celsus aperit VI. 8. 'Sin autem ea ulcera,' inquit, 'circa nares sunt, pluresque crustas et odorem fœdum habent, quod genus Græci ὀζᾶναν appellant, sciri quidem debet, vix ei malo posse succurri.' Scribonius Largus ὀζᾶναν gravem odorem navium interpretatur.

^l Inflationes] Potu decocti ejus rejectionem sanguinis cohiberi, urinæ difficultatem, inflationesque discuti, etiam Diosc. loc. cit.

^m Decoctum] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτοῦ κοιλίαν ἴσθησι.

LXX. Spina est appendixⁿ appellata, quoniam baccæ puniceo colore in ea appendices vocantur. Hæ crudæ perse, et aridæ in vino decoctæ, alvum citam,¹ ac tormina compescunt. Pyracanthæ² baccæ contra serpentium ictus bibuntur.

LXXI. Paliurus^q quoque spinæ genus est. Semen ejus^r Afri zuram^t vocant, contra scorpiones^s efficacissimum: item calculosis et tussi. Folia^t astrictoriam vim habent. Radix^u discutit panos, collectiones, vomicas: urinas^v trahit pota. Decoctum^w ejus potum in vino alvum sistit: serpentibus adversatur. Radix præcipue datur in vino.

LXXII. Agrifolia^a contusa addito sale articulorum morbis prosunt:^t baccæ purgationi fœminarum, coeliacis,

//////////

CAP. LXX. 1 Codd. Regg. Brot. Chiff. et Editio princeps, *alvum citant*.—2 Gronov. et al. ante Harduin. *Pyxacanthi*.

CAP. LXXI. 1 Cod. Dalec. *zuiron*; Chiff. *aprizaram*.

CAP. LXXII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Aliqui folia . . . morbis imponunt. Prosunt, &c.* Gronov. et vulgg. ‘*Agrifolia*] In hujus arboris nomine

NOTÆ

ⁿ *Spina est appendix*] Hadrianus Junius eam esse existimat, quæ in officinis hodie Berberis dumetorum vocatur: in Gallia vulgo *Espine Vinnette*. A Clusio pingitur Hist. Rar. Plant. lib. 1. p. 121. Ego magis esse censuerim, quam vulgus officinarum oxyacantham, Gallia *Aubépine* nuncupat. Delineatur a Dodonæo, p. 738. Oxyacanthi, seu spinæ acutæ nomine.

^o *Alvum citam*] Mss. omnes, Reg. Colb. Chiff. *Alvum citant*.

^p *Pyracantha*] Dioscor. hæc Ὀξύκανθα est, seu spina acuta, 1. 122. piri folio, myrti baccis, spinis asperri- ma. Pingitur a Lobelio in Advers. p. 438. Galli vocant rubum ardentem, *Buisson ardent*. Vide Notas et Emend. num. 24.

^q *Paliurus*] Geminum est paliuri genus: vulgare alterum, de quo Diosc. 1. 21. alterum Africanum, de

quo Plinius XIII. 33. Vulgare a Dodonæo pingitur, pag. 744. Africanum a vulgari fructus forma discrepat, magnitudine ea qua cedri bacca est.

^r *Semen ejus*] Ejus nempe spinæ, quam Afri paliurum vocant.

^s *Contra scorpiones*] Et hæ paliuro quoque vulgari communes sunt dotes atque vires. Diosc. loc. cit. τὸ σπέρμα πινόμενον βηξίν ἀρήγει, καὶ τοὺς ἐν κύστει λίθους θρύπτει, καὶ πρὸς ἐρπετῶν δῆγματα ποιεῖ.

^t *Folia*] Diosc. loc. cit. τὰ δὲ φύλλα καὶ ἡ ῥίζα στυσπτικά. Galenus quoque, de Fac. Simp. Medic. lib. VIII. pag. 217.

^u *Radix*] Diosc. et Galenus loc. cit.

^v *Urinas*] Diosc. loc. cit.

^w *Decoctum*] Dioscor. ad verbum loc. cit.

^a *Agrifolia*] Agrifolium frutex est,

dysentericis, ac cholericis. In vino potæ alvum sistunt. Radix decocta et illita extrahit infixæ corpori. Utilissima est et luxatis, tumoribusque. Aquifolia arbor,^b in domo aut villa sata, veneficia arcet. Flore ejus aquam² glaciari Pythagoras tradit: item³ baculum ex ea factum, in quodvis animal emissum,⁴ etiamsi citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per se recubitu⁵ propius allabi: tam præcipuam naturam inesse arbori. Taxi arboris^c fumus mures necat.

LXXIII. Nec rubos^d ad maleficia tantum genuit natura, ideoque et mora his, hoc est, vel hominibus¹ cibos dedit.^a Vim habent siccandi,^e astringendique: gingivis, tonsillis, genitalibus accommodatissimi.² Adversantur^f serpentium sceleratissimis, hæmorrhoidi et presteri, flos, aut mora.^g

^a Et mora rubis, hoc est, non asinis tantum, qui rubos ac sentes rodunt, sed hominibus quoque cibos dedit.

variant codd.⁷ Brotier.—2 Florem ejus aqua Vet. Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. itemque Gronov. et vulgg.—4 Chiff. animale missum.—5 Ita bene cod. Reg. 1.⁷ Brotier. per sese recubitu Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. LXXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. Ideoque ex eis mora vel hominibus Gronov. et vulgg. mora bestiis vel cod. Dalec.—2 Vet. Dalec.

NOTE

cui et parvæ ilicis aquifoliæ nomen, ut diximus xvi. 12. Vide Notas et Emend. num. 25.

^b Aquifolium arbor] Eademque ilex, de qua xvi. 8. Hoc etiam de rhamno prodidit Diosc. 1. 119. λέγεται δὲ καὶ κλώνας αὐτῆς θύραις ἢ θυρίσι προστεθέντας ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας. Feruntur et hujus rami, januis fenestrisve appositæ, veneficiorum maleficia depellere. Sic et Laërtius in vita Bionis, et Nicander in Theriac. De aquifolia puto locutum esse Theophrast. Hist. vii. 19. λέγουσι γὰρ ἄκανθάν τινα εἶναι, ἣ πῆγνυσι τὸ ὕδωρ ἐμβαλλομένη. Spinam enim quandam enarrant, quæ aquam injectam congelat.

^c Taxi arboris] Venenosam arbo-

rem leviter sane perstringit: nos corollarii vice et ad viperæ morsum prædesse taxum adjicimus: vademque præbemus Tranquillum in Claudio cap. 16.

^d Nec rubos] Βάροις, les ronces.

^e Vim habent siccandi] Etiam et nervos præcisos, ac vulnera colligendi, glutinandique, teste Theod. Prisciano 1. 19. Rubus elixa et trita hoc facit.⁷

^f Adversantur] Hanc vim foliis Dioscorides ascribit iv. 37. et Apuleius c. 87. tit. 9. Nicander in Ther. p. 60. adversus serpentes commendat ἄνθεα φαῖὰ βάτοιο, florida sarta ruborum.

^g Mora] Τὰ βάρια, des mures.

Scorpionum vulnera³ sine collectionum periculo inungunt, urinam cient. Caules eorum^h tunduntur teneri, exprimitur succus, mox Sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris, oculorumque, sanguinem exscreantes, anginas, vulvas, sedes, coeliacos, potus[†] aut illitus. Oris quidemⁱ vitiis etiam folia commanducata prosunt, et ulceribus manantibus, aut quibuscumque in capite illinuntur. Cardiacis vel sic^j per se imponuntur a mamma⁵ sinistra: item stomachi^k doloribus, oculisque proidentibus. Instillatur^l succus eorum et auribus. Sanat^m condylomata cum rosaceo cerato. Cauliculorumⁿ ex vino decoctum uvæ præsentaneum⁶ remedium est. Iidem per se^o in cibo sumti cymæ modo, aut decocti in vino austero, labantes dentes firmant. Alvum^p sistunt, et profluvia^q sanguinis: dysentericis prosunt. Siccantur^r in



accommodatissimam.—3 Chiffi. *mora scorpionibus. Vulnera sine, &c.* Alii ap. Dalec. *hæmorrhoidi, presteri, et scorpioni. Flos et mora vulnera.* Mox, pro inungunt, Vet. Dalec. *jungunt.*—4 Chiffi. *intelligitur potus.*—5 Vet. Dalec. *vel per se i. super mamma.* Mox, Chiffi. *stomacho in doloribus.*—6 Gronov. et

NOTÆ

^h *Caules eorum]* Hoc totidem verbis Marcellus Empir. c. 15. p. 106. et c. 16. p. 120. et Plinius Valer. I. 45. et 64. Diosc. item loc. cit.

ⁱ *Oris quidem]* Plinius Valer. I. 29. et Diosc. IV. 37. *Κρατύνει δὲ καὶ ὄδλα, καὶ ἄφθας ὑγιάζει διαμασσώμενα τὰ φύλλα.* *Firmant gingivæ, oris que ulcera sanant commanducata folia.* Q. Serenus c. 15. p. 134. ‘Manditur ap- ta rubus gingivis, et bona labris.’ Et c. 37. ‘Omnibus obscœnis medendis:’ ‘Obscœnos si forte locos nova vuln- era carpent, Horrendum mansa curantur fronde ruborum.’

^j *Cardiacis vel sic]* Hoc est, trita vel commanducata. Apuleius c. 87. de erusco, sive rubo, tit. 4. ‘Ad car- diacos:’ ‘Erusci folia per se trita im- ponuntur mamillæ sinistrae: et sic dolori resistunt.’ Plinius Valer. III. 11. ‘Cardiacis sanandis:’ ‘Mammæ

sinistræ... folia rubi in quo mora nascuntur trita per se imponuntur.’

^k *Item stomachi]* Dioscor. IV. 37. *Θεραπεύει καὶ ὀφθαλμῶν προπτώσεις... καὶ ἐπὶ στομαχικῶν, κ. τ. λ.*

^l *Instillatur]* Plinius Valer. I. 9. ‘Foliorum rubi, in quo mora nascun- tur, succus tepidus instillatus mede- tur auricularum fracturis.’ Item Ap- puleius c. 87. tit. 1. ‘Ad aurium do- lorem.’

^m *Sanat]* Apuleius c. 87. tit. 9. et Diosc. loc. cit.

ⁿ *Cauliculorum]* Vide Notas et E- mend. num. 26.

^o *Iidem per se]* Marcellus Empir. c. 12. p. 93. et 95.

^p *Alvum]* Diosc. IV. 37. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 163. Plinius Valer. II. 27.

^q *Et profluvia]* Fluorem muliebrem Dioscorides intellexit, et Galenus lo-

umbra, ut cinis crematorum uvam reprimat. Folia quoque arefacta et contusa jumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora, quæ in his nascuntur, vel efficacior⁷ stomaticen⁸ præbuerint, quam sativa morus. Eadem⁹ compositione, vel cum hypocisthide tantum et melle, bibuntur in cholera, et a cardiacis,¹ et contra araneos. Inter medicamenta, quæ styptica² vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, et sedis foveantur:⁹ tantaque vis est, ut spongiæ ipsæ lapidescant.

LXXIV. Alterum genus^a rubi est, in quo rosa nascitur. Gignit pilulam^b castaneæ similem, præcipuo remedio cal-

al. ante Harduin. *decoctum, vel præsentaneum.*—7 Ita ex codd. Harduinus et recent. *vel cum efficacior.* Mox, *sativæ mori* Vet. Dalec.—8 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recent. *Eodemque* Gronov. et vulgg.—9 Vet. Dalec. *et sedes foveantur*; alii vett. *sedes foveantur*; Chiff. *et sedes foveanturque.*

NOTÆ

cis cit. et Apuleius cap. 87. tit. 3. Hæmorrhoidum sanguinem Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. Sanguinis rejectionem ex ore Plinius Valer. 1. 64. cujus lemma est, ‘sanguinem rejicientium curatio:’ ‘Ruborum,’ inquit, ‘in quibus mora nascuntur, caules ex vino austero decocti eduntur, idque vinum bibitur in potione.’

^r *Siccantur*] Apuleius cap. 87. de erusco, sive rubo, tit. 6. ‘Ad uvam remedium:’ ‘Erusci herbæ folia arefiant in umbra: crematorum cinere in cochleario tacta resiliet.’ Marcellus item Empiricus cap. 14. pag. 99.

^s *Stomaticen*] Stomatica medicamenta sunt, ut diximus lib. xxiii. quæ ad uvas, tonsillas, faucium tumores, et oris vitia accommodantur.

^t *Et a cardiacis*] Plinius Valer. III. 11.

^u *Quæ styptica*] Στυπτικά, astringentia: astringendi, spissandique vim habentia.

^a *Alterum genus*] Nunc ut opinor, herbariis incognitum. Rubum rosarium vocat Marcellus Empir. mox citandus. Cynosbatos ipse est, de quo mox dicetur: quem similitudinem rosæ noster ferre dixit, lib. xvi. sect. 71.

^b *Gignit pilulam*] Spongiam vocat Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. ‘Spongia,’ inquit, ‘ex rubo rosario agresti sumta, et aqua frigida, donec madescat, macerata, ac deinde trita, et ex aqua per triduum potui data, efficaciter calculosos emendat.’ Et c. 27. p. 196. ‘Spongia, quæ in pruno sylvestri, vel in spina, aut in rosa sylvestri nascitur,’ &c. Sed is rosam sylvestrem, seu Eglentarium, cum hoc genere rubi miscuisse, de quo nunc sermo est, nobis videtur. ‘Spongas’ pariter et ‘spongiolas’ Colum. lib. xi. cap. ult. radículas asparagorum vocat illigatas implexasque mutuo, atque connexas.

culosis. Alia est cynorrhoda,^c quam proximo dicemus volumine.¹

(XIV.) Cynosbaton^d alii cynapanxin,^{2 e} alii neurospaston, vocant: folium habet vestigio hominis^{3 f} simile. Fert et uvam^g nigram, in cujus acino nervum habet,⁴ unde neurospastos dicitur. Alia est a cappari, quam medici cynosbaton^h appellaverunt.⁵ Hujus thyrsus,ⁱ ad remedia splenis et inflationes, conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum mastiche Chia commanducatus os purgat.

Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tinguunt cum omphacino oleo. Flos mori per messes⁶ colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex vino potus, item celiacis. Radix ad tertias decocta alvum sistit, et sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo foventur sedis atque genitalium ulcera. Cinis e radice deprimit⁷ uvam.^j

LXXV. Idæus rubus^k appellatus est, quoniam in Ida^l

//////////

CAP. LXXIV. 1 Vet. Dalec. nascitur. Cynosbaton vocant, alii Cynospaston. Folium habet vestigio hominis simile. Gignit pilulum cast. sim. pr. rem calculosis. Alia est cynorrhodos quam prox. dic. volumine. Fert et chamæbatos uvam nigram.—2 'Ita codd. Regg. In Editione principe, cynapanxin.' Brotier. cynospaston Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 'Plinius legit ἰχνῶδες. At Theophrastus Hist. Plant. III. 18. habet φύλλον ἰχνῶδες, folium tenue: quod melius.' Brotier.—4 Cod. Dalec. nervus habetur. Mox, dicitur tota Chiffi.—5 Vet. Dalec. cynosbaton quoque appellaverunt.—6 Chiffi. per messe.—7 Vet. Dalec. et Chiffi. reprimit.

NOTÆ

^c Alia est cynorrhoda] Quæ Eglen-terii cognomine apud nos venit. De ea libro seq. cap. 6.

^d Cynosbaton] Latine sentem canis recte appellaveris.

^e Alii cynapanxin [cynospaston] Reg. 1. et 2. ac Colb. cynapanxin.

^f Folium habet vestigio hominis] Theophr. Hist. III. 18. τὸ δὲ φύλλον ἰχνῶδες. Plinius legit, ἰχνῶδες, ut videtur, sincerius.

^g Fert et uvam] Hoc nemo præter Plinium, quod sciam, confirmat.

^h Alia est . . . cynosbaton] Diosc. in Nothis, pag. 448. Κάππαρις, οἱ δὲ

κυνίσβατος, οἱ δὲ κάπρια, κ. τ. λ.

ⁱ Hujus thyrsus] Cynosbati scilicet, qui diversus a cappari.

^j Cinis . . . deprimit uvam] Tumentem uvam.

^k Idæus rubus] Vulgus apud nos Frambosiam nominat, Framboisier. Iconem vide apud Dodon. pag. 731.

^l Quoniam in Ida] Idæus appellatus est, inquit Dioscor. IV. 38. quod in eo monte copiosius nascitur. Nul- lum, præter id genus, nasci rubum ibi Plinius adjicit. Ita porro Reg. 2. codex. Olim non alias perperam legebatur.

non alius ^r nascitur. Est autem tenerior ac minor, rarioribus calamis ^{2 m} innocentioribusque, sub arborum umbra nascens. Hujus flos cum melle epiphoris ⁿ illinitur, et ignibus sacris: stomachicisque ^{3 o} ex aqua bibendus datur. Cetera eadem præstat, quæ supra dicta.⁴

LXXVI. Inter genera ruborum ^p rhamnos appellatur a Græcis, candidior et fruticosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non, ut ceteri, aduncis: foliis majoribus. Alterum genus est sylvestre, nigrius, et quadantenus rubens. Fert veluti folliculos. Hujus radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur Lycium.^q Semen secundas trahit. Alter ille candidior astringit magis, refrigerat, collectionibus et vulneribus accommodatur. Folia ^r utriusque et cruda et decocta illinuntur cum oleo.

LXXVII. Lycium præstantius e spina fieri tradunt, quam et pyxacantho ^a Chironiam vocant, quales ^{1 b} in Indicis ar-



CAP. LXXV. 1 Chiff. *aliis*; Gronov. et vulgg. *alias*.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hamis*, e Diosc.—3 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ‘Sic et Diosc. id est, alvinis, cœliacis.’ Dalec. *stomaticisque* edd. vett. et Gronov.—4 Vet. Dalec. *dictu genera ruborum. Inter spinosus rhamnus app. a Græcis. Candidior alter et fruticosior in sepih. viret ramos.*

CAP. LXXVII. 1 Vet. Dalec. *qualem. Mox, in eodem, diximus. Omnium*

NOTÆ

^m *Rarioribus calamis*] Aculeis. ‘Minoribus spinis, ac minus aduncis,’ dixit ipse Plinius XVI. 71. Diosc. loc. cit. ἀκάνθας μικράς.

ⁿ *Hujus flos . . . epiphoris*] Oculorum videlicet inflammationibus. Plinius ipse XVI. 71. ‘Flos ejus contra lippitudines illinitur ex melle, et igni sacro.’ Dioscor. IV. 38. τὸ ἀτῆς ἄρθος σὺν μέλιτι λεανθὲν ὀφθαλμικαῖς φλεγμοναῖς περιχρῖόμενον βοηθεῖ, καὶ ἔρυσιπέλατα σβέννυσι.

^o *Stomachicisque*] Vide Notas et Emend. num. 27.

^p *Inter genera ruborum*] Latius accepta significatione vocis ejus, *rubus*: alias in ruborum genere censeri rhamnus non debet. Rhamni genera

duo Theophrastus agnoscit, Hist. III. 17. nigrum et candidum: Nicandri quoque Scholiastes: ἔστι δὲ λευκὴ, καὶ μέλαινα. Sequitur hoc loco Theophrastum Plinius. Rhamni varia genera delineantur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. I. pag. 109. et 110.

^q *Lycium*] Græcis Λύκιον, cujus hodie in officinis usus incognitus, ut Dodonæus queritur, pag. 745. Nomen a Lycia, unde advehebatur optimum, vel ab ipsa spina, habet.

^r *Folia*] Ea ulceribus quæ serpunt, erysipelatibus illini, auctor est Dioscor. I. 119.

^a *Pyxacantho*] Quin et ipsi spinæ medicamenti quod ex ea fit nomen est inditum, Lycii nimirum. Diosc.

boribus diximus, quoniam longe^c præstantissimum existimatur Indicum. Coquantur^d in aqua tusi rami, radicesque, summæ amaritudinis, æreo vase per triduum, iterumque exento ligno,² donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur^e amaris succis, etiam amurca, ac felle bubulo. Spuma ejus^f ac flos quidam oculorum medicamenti additur. Reliquo succo^g faciem purgat, et psoras sanat, erosos angulos oculorum, veteresque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingivas, tussim, sanguinis excreationes, fabæ magnitudine devoratum: aut si³ ex vulneribus fluat,^h illitum: rhagadas,⁴ genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia, et serpentina, ac putrescentia. In naribus clavos, suppurationes. Bibitur et a mulieribus in lacte contra profluvia.ⁱ Indici differentia,^j

//////////

longe, &c.—2 Vet. Dalec. triduum macerati... ligno liquor; et sic Diosc.—3 Dalec. devoratum, aut si; Gronov. devoratum. Aut si hulceribus.—4 Chiffli.

NOTÆ

I. 132. Λύκιον, ὃ ξῖνοι πυξάκανθαν καλοῦσι, δένδρον ἐστὶν ἀκανθῶδες, κ. τ. λ. Pyxacantham Latine buxeam spinam jure dixeris. Bellonius repertam a se in Palæstina scribit.

^b Quales] Tum in India, tum in Pelio monte natas. Vide XII. 15.

^c Quoniam longe] Scribonius Largus Compos. 19. 'Nulli collyriorum tantum tribuo, quantum Lycio Indico vero per se. Hoc enim inter initia, si quis hoc collyrio inungatur protinus,' &c. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 204. post Diosc. loc. cit.

^d Coquantur] Totidem verbis hæc Diosc. I. 132.

^e Adulteratur] Dioscor. loc. cit. Δολοῦται δὲ ἀμόργης ἅμα τῇ ἐψησει μυγνυμένης, ἢ ἀψινθίου χυλισματι, ἢ βοείᾳ χολῇ. Adulteratur amurca inter coquendum admixta, aut absinthii succo, aut felle bubulo. Plinius ipse XII. 16. 'Ea spina (pyxacanthos, sen Lycium) et in Pelio monte nascitur, adulteratque medicamentum: nempè verum, seu Indicum. 'Item as-

phodeli radix, aut fel bubulum, aut absinthium, vel rhus, vel amurca.'

^f Spuma ejus] Dioscor. I. 132. Καὶ τὸ μὲν ἐπινηχόμενον ἀφρώδες ἐν τῇ ἐψησει ἀφελῶν, ἀπόθου εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ, κ. τ. λ. Quod porro spumosum innatat inter coquendum (id florem vocant) eximito, et ad oculorum medicamenta reponito. Χυλίζεται δὲ τῶν ρίζων (sic enim legit Oribasius, non, ut libri editi habent, τῶν φύλλων,) σὺν τοῖς θάμνοις θλασθέντων καὶ βραχέντων ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας, εἰθ' ἐψηθέντων, καὶ τῶν μὲν ξύλων ῥιπτομένων, τοῦ δὲ ὑγροῦ πάλιν ἐψομένου μέχρι μελιτώδους συστάσεως.

^g Reliquo succo] Hæc totidem fere verbis Dioscor. loc. cit. Galenus item, de Facult. Simp. Med. lib. VII. pag. 204.

^h Aut si ex vulneribus fluat] Sanguis videlicet. Ita Reg. I. recte: non, ut ceteri, ex ulceribus.

ⁱ Bibitur... contra profluvia] Contra fluxum muliebrem: Ἰσθησι καὶ ῥοῦν γυναικεῖον... ποθὲν μετὰ γάλακτος. Dioscor. loco cit.

^j Indici differentia] Indicum Ly-

glebis extrinsecus nigris, intus rufis, cum frögeris, cito nigrescentibus. Astringit^k vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile est, sed præcipue ad genitalia.

LXXVIII. Sunt qui et sarcocollam¹ spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem,² gumminosam. Cum vino tusa sistit fluxiones: illinitur infantibus. Vetustate et hæc maxime nigrescit: melior, quo candidior.

LXXIX. Unum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant.^m Fit ad dysentericos stomachique vitia, in congio musti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum suis seminibus, Punicis totidem, sorborum sextario, et pari mensura ejus quod rhun Syriacum¹ vocant, croci semuncia. Coquitur usque ad crassitudinem mellis.

LXXX. His subtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum¹ essent.

(XV.) Chamædryⁿ herba est, quæ Latine trixago dici-

~~~~~

*rhagadia.* Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *putrescentia in naribus.*

CAP. LXXVIII. 1 Codd. Dalec. et Chiff. *qui sarcocollam.*—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *acrimonia dulcem cum Gronov. et vulgg.*

CAP. LXXIX. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *rhū Syriacum* alii ap. Dalec. *rhūs Syriacum* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXX. 1 Vet. Dalec. *arbores*; Chiff. *amborum.*—2 Ita codd. Har-

#### NOTÆ

cium differt a vulgari, glebis extrinsecus nigris, &c. Sic etiam Dioscor. loco citato.

<sup>k</sup> *Astringit*] Idcirco dysentericis 'lac' prodesse, 'in quo Lycium Indicum solvitur,' scribit Theod. Priscianus II. 2. 18.

<sup>1</sup> *Sunt . . . sarcocollam*] Dioscor. III. 99. Ἡ δὲ σαρκόκολλα ἐστὶ δάκρυον δένδρου γεννωμένου ἐν Περσίδι, ἔοικὸς λιβανωτῶ λεπτῶ, ὑπόκιβρον, ἔμπικρον τῇ γεύσει. *Sarcocolla lacryma est arboris in Perside nascentis, thuri tenui similis, suffulva, gustu amariuscula.* Nunc incognita officinis. Habet his affi-

*Delph. et Var. Clas.*

nia ac prope gemina Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VIII. pag. 226. Vide quæ dicta sunt de sarcocolla arbore, XIII. 20. et de gummi quæ ex ea fit.

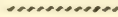
<sup>m</sup> *Unum . . . . . oporicen vocant*] Ὀπωρικῆ, sive σκευασία δι' ὀπωρῶν, *confectio ex fructibus, qualem concinnat Galenus, κατὰ τόπους,* III. pag. 568. ad stomachi subversionem, ad cæliacos ac dysentericos.

<sup>n</sup> *Chamædry*] Diosc. III. 112. Χαμαίδρυς, οἱ δὲ χαμαίδρωψ . . . διὰ δὲ τὸ σάξειν τινὰ ἐμφέριαν τῶ Τευκρίῳ, καὶ ταύτην τινὲς Τεύκριον ἐκάλεσαν. Et in

*Plinius.*

10 Q

tur. Aliqui eam chamæropem,<sup>2</sup> ° alii Teucrion appellavere. Folia habet<sup>p</sup> magnitudine mentæ, colore et divisura quercus. Alii serratam, et ab ea serram inventam esse dixere, flore pæne<sup>q</sup> purpureo. Carpitur<sup>3</sup> <sup>r</sup> prægnans succo in petrosis, adversus serpentium<sup>s</sup> venena potu illituque efficacissima: item stomacho,<sup>t</sup> tussi vetustæ, pituita in gula cohærescente,<sup>4</sup> ruptis, convulsis, lateris doloribus.<sup>u</sup> Lienem<sup>v</sup> consumit, urinam et menses ciet. Ob id<sup>w</sup> incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis ejus in tribus heminis aquæ decoctæ usque ad tertias. Faciunt et pastillos, terentes eam ex aqua, ad supra dicta.<sup>x</sup> Sanat<sup>s</sup> et vomicas, et vetera ulcera,<sup>y</sup> vel sordida, cum melle. Fit et vinum<sup>z</sup> ex ea pec-



duini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *trissago dicitur. A. c. chamædropem* Gronov. et vulgg.—3 *Capitur* Chiffli.—4 'Ita cod. Reg. 1.' Brotier. *pituitæ in gula cohærescenti* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et pastillos, terentes eam ex aqua.*

## NOTÆ

Nothis, pag. 457. 'Ρωμαῖοι, τριψάγο μί-  
νον. Chamædryis porro quasi coactæ  
brevitatis quercus appellatur. Unde  
et in Gallia servat appellationem,  
*Chênette, ou Germandrée*. Italis, *Quer-  
ciola et Calamandrina*, teste Anguil-  
lara par. XII. pag. 220. Chamædryis  
est vulgaris Clusii, *Histor. Rar.*  
*Plant. lib. III. pag. 351.* visa a nobis  
in horto Regio.

° *Aliqui eam chamæropem*] Sic Mss.  
Reg. Colb. &c. tum hoc loco, tum in  
Indice. Tamen Diosc. χαμαῖδρωψ.  
Et Marcellus Empir. cap. 20. pag.  
136. 'Chamædropis,' inquit, 'quæ  
herba simillima quereui folia habet,'  
&c. At Apuleius cap. 24. 'Chamæ-  
rops: Itali trixaginem appellavere.'

<sup>p</sup> *Folia habet*] Diosc. loc. cit. post  
Theophr. *Hist. IX. 10.*

<sup>q</sup> *Flore pæne*] Diosc. loc. cit. Ἄρθος  
ἰσπόρφυρον.

<sup>r</sup> *Carpitur*] Mss. omnes, *capitur*.  
Diosc. loc. cit. Συλλέγειν δὲ αὐτὴν  
δεῖ ἐγκύμονα τοῦ καρποῦ. Et paulo  
ante: Φύεται ἐν τραχέσι καὶ πετρώδεσι

τόποις.

<sup>s</sup> *Adversus serpentium*] Diosc. loc.  
cit. et Apuleius cap. 24. tit. 3.

<sup>t</sup> *Item stomacho*] Dioscor. totidem  
fere verbis, loc. cit. βοηθεῖ σπάσμασι,  
βηχί, σπληνί ἐσκιρρωμένῳ, δυσουροῦσι,  
κ. τ. λ. et Marcellus Empiricus cap.  
17. pag. 126. de vulvis, sive ruptis,  
et rheumaticis, post Theophr. loc.  
cit.

<sup>u</sup> *Lateris doloribus*] Celsus IV. 6. de  
laterum doloribus: 'Multa,' inquit,  
'a medicis præcipiuntur: ut tamen  
sine his rusticos nostros epota ex  
aqua herba trixago satis adjuvet.'

<sup>v</sup> *Lienem*] Dioscor. loc. cit. Ἄγει  
καὶ ἔμμηνα καὶ ἔμβρυα, σπλήνα τήκει σὺν  
ἄξει ποθείσα. Vide et Galenum de  
Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 240.

<sup>w</sup> *Ob id*] Et hæc pariter Diosc. loc.  
cit. et Apuleius c. 25. tit. 3.

<sup>x</sup> *Ad supra dicta*] Ad effectus su-  
pra dictos. Vide Notas et Emend.  
num. 27.

<sup>y</sup> *Et vetera ulcera*] Diosc. loc. cit.  
Ἄνακαθαίρει ἔλκη παλαιὰ σὺν μέλιτι.

toris vitiiis. Foliorum <sup>a</sup> succus cum oleo caliginem <sup>6</sup> oculorum discutit. Ad splenem <sup>b</sup> ex aceto sumitur. Excalfacit <sup>c</sup> perunctione.<sup>7</sup>

LXXXI. Chamædaphne <sup>d</sup> unico ramulo est, cubitali fere: folia tenuiora lauri folio. Semen rubens annexum foliis <sup>e</sup> illiuitur capitis doloribus recens. Ardores <sup>f</sup> refrigerat: ad tormina cum vino bibitur. Menses succus ejus, et urinam ciet potu, partusque difficiles in lana appositus.<sup>g</sup>

LXXXII. Chamelæa <sup>h</sup> similitudinem foliorum oleæ habet. Sunt autem <sup>i</sup> amara, odorata, in petrosis, palmum <sup>i</sup> altitudine non excedente. Alvum <sup>j</sup> purgat: detrahit pituitam

Ad supra dicta sanat, &c. Gronov. et vulgg. et ea part. t. ex aqua ac supra dicta. Sanat, &c. Vet. Dalec.—6 Chiffi. caligines.—7 Idem codex, et perunctione.

CAP. LXXXI. 1 <sup>i</sup> Ita bene cod. Reg. 2.<sup>o</sup> Brotier. qui in Notis, errore typographico, habet *adnexum solis*. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *folia tenuiora lauri folio. Semen rubens adnexam foliis*; edd. vet. et Gronov. *folio tenui, lauri similitudine. Semen rubens admistum foliis*; margo edd. Dalec. et Gronov. *folio lauri similitudine, pallidiore, læviore. Semen rotundum, rubens adnexam foliis*, e Diosc.

CAP. LXXXII. 1 Vet. Dalec. *odora. In petrosis nascitur palmum*; et sic

## NOTÆ

Sic Theophr. pariter Hist. ix. 10.

<sup>a</sup> *Fit et vinum*] De quo dictum est xiv. 19.

<sup>b</sup> *Foliorum*] Diosc. loc. cit. post Theophrastum Hist. ix. 10.

<sup>c</sup> *Ad splenem*] Dioscor. loc. cit. Σπλήνα τήκει σὺν ὄξει ποθείσα.

<sup>d</sup> *Excalfacit*] Diosc....καὶ ἀλειφόμενῃ, ἔστι δὲ θερμαντικῆ.

<sup>e</sup> *Chamædaphne*] Totidem fere verbis describitur a Diosc. iv. 149. Χαμαιδάφνη, οἱ δὲ καὶ ταύτην Ἀλεξανδρείαν ἐκάλεσαν, &c. Herbarii nostri hanc laureolam vocant.

<sup>f</sup> *Semen ... annexum foliis*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *admixtum*. Quin et sincerius forte *adnexam*. Diosc. loc. cit. τοῖς φύλλοις ἐπιπεφυκῶτα.

<sup>g</sup> *Ardores*] Dioscor. loc. cit. κεφαλαλγίαι, καὶ στομάχου ἐγκαύσειν ἀρήγει. *Capitis doloribus, inflammationibus*

*que stomachi succurrit.*

<sup>h</sup> *Menses ... appositus*] Dioscor. loc. citato: Ἐν πεσσῶ προστεθείς, ἰν pesso subditus.

<sup>i</sup> *Chamelæa*] Hæc totidem verbis Diosc. i. 172. Χαμελαία, κ. τ. λ. Et Marcellus Empir. c. 30. p. 211. *Mezereum* id Arabes appellant: Hispani, *Olivilla*: Herbarii, *Chamelæa Tricoccus*: Narbonenses, *Garoupe*: Galli ceteri politiores, *Bois de la Dive*. A Clusio pingitur Hist. Rar. Plant. lib. i. p. 87. et a Dalec. Hist. Plant. lib. xvi. p. 1664. Vidimus in horto Regio.

<sup>j</sup> *Sunt autem*] Dioscor. loco citato.

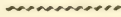
<sup>k</sup> *Alvum*] Dioscor. loc. cit. et Marcellus Empir. c. 30. p. 211. Idem p. 212. hanc 'restim olivæ' appellari ait, et habere alias dotes ac vires, quas eo loci enumerat. Prævit om-

bilemque: foliis<sup>k</sup> in duabus<sup>2</sup> absinthii partibus decoctis, succoque eo cum melle poto. Foliis impositis et ulcera purgantur. Aiunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicatque ad albugines oculorum se capere, adalligata<sup>3</sup> discuti id vitium: quoquo modo vero collectam<sup>4</sup> jumentorum pecorumque oculis salutarem esse.

LXXXIII. Chamæsyce<sup>1</sup> lentis folia habet, nihil se attolentia, in aridis petrosisque nascens. Claritati<sup>m</sup> oculorum, et contra suffusiones utilissima, et cicatrices, caligines, nubeculas in vino cocta, inuncta. Vulvæ<sup>n</sup> dolores sedat apposita in linteolo. Tollit<sup>o</sup> et verrucas omnium generum illita. Prodest et orthopnoicis.

LXXXIV. Chamæcissos<sup>p</sup> spicata est tritici modo, ramulis quinis fere, foliosa: cum floret, existimari potest alba viola, radice tenui: cujus<sup>1</sup> bibunt<sup>1</sup> ischiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus, septem diebus, admodum amara portione.

LXXXV. Chamæleucen<sup>r</sup> apud nos farfarum,<sup>1</sup> sive farfu-



Diosc. *palmi altitudinem non excedens* alii vett. ap. Dalec.—2 Vet. Dalec. *cum duabus*.—3 Idem Vet. *adalligatis*.—4 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *modo collectam* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXXIV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *foliosis: cum... tenui. Ejus, &c. e Diosc.*

CAP. LXXXV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *farranum* Gronov. et

#### NOTÆ

nibus Scribonius Largus Compos. 136. 'Purgat ergo belle chamelæa, quæ herba olivæ folia similia habet, quorum quinque vel sex dare oportet, trita ex aquæ mulsæ cyathis tribus... Detrahit enim aquam largiter.'

<sup>k</sup> *Foliis*] Dioscor. loc. cit. et Galenus de Facult. Simp. Medic. l. VIII. p. 240.

<sup>1</sup> *Chamæsyce*] Dioscor. IV. 170. Χαμαισύκη... φύλλα φακοειδῆ... πρὸς τῆ γῆ... φέεται ἐν πετρώδεσι καὶ ἀχμηροῖς τόποις. Retinet nomen in officinis. Visa a nobis in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, p. 373.

<sup>m</sup> *Claritati*] Hæc totidem verbis

Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 241.

<sup>n</sup> *Vulvæ*] Dioscor. loco citato: Δύναμις δὲ ἔχουσι οἱ κλῶνες λεανθέντες σὺν οἴνῳ τὰς περὶ μήτραν ὀδύνας παύειν, ἀντὶ πεσσοῦ προστεθέντες. Rami ex vino triti, et in pesso appositi, vulvæ dolores sedant.

<sup>o</sup> *Tollit*] Dioscor. et Galenus locis citatis.

<sup>p</sup> *Chamæcissos*] De qua jam ante diximus XVI. 62. Vide Ruellium l. III. p. 634. qui nobiscum et cum Plinio facit.

<sup>1</sup> *Cujus bibunt*] Folia, non radicem, ischiadicis bibi utiliter ait Diosc. IV.



gium vocant. Nascitur secus fluvios,<sup>2</sup> folio populi, sed ampliore. Radix ejus imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor per infurnibulum<sup>t</sup> imbibitur in vetere tussi.<sup>3</sup>

LXXXVI. Chamæpeuce<sup>a</sup> laricis folio<sup>t</sup> similis, lumborum et spinæ doloribus propria est.

Chamæcyparissos<sup>b</sup> herba ex vino pota contra venena serpentium omnium scorpionumque pollet.

Ampeloprason<sup>c</sup> in vinetis nascitur, foliis porri, ructu gravis. Contra serpentium<sup>d</sup> ictus efficax. Urinam<sup>e</sup> et

vulgg.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *secundum fluvios* Gronov. et al. vett.—3 Chiffi. *infundibulum bibitur inveterata tussi*; Vet. Dalec. *infundibulum imbibitur, &c.* cod. Dalec. *infurnibulum bibitur, &c.*

CAP. LXXXVI. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2.' Brotier. *larici foliis* edd. ante

#### NOTÆ

126. Florem Galenus loc. cit. pag. 240.

<sup>r</sup> *Chamæleucen*] Χαμαιλευκή Galeno loc. cit. p. 241. In Indice hujus loci: *De chamæleuce, sive farfaro, sive surfugio*. Diosc. in Nothis, p. 458. Βήχιον . . . οἱ δὲ χαμαιλευκή . . . Ῥωμαῖοι τρισιλλάγω, οἱ δὲ φαρφάρια. Libri quidam *farfano*, male. Meminit hujus Plautus in Pænulo II. 1. 32. 'Eo præsternebam folia farfari.' Apuleius, 'Folia sunt farfari, et nugæ meræ.' Fortasse a Farfaro amne, de quo Ovid. Met. XIV. 330. 'Et opacæ Farfarus umbræ.' Græci Βήχιον, Latini *Bechion* et Tussilaginem nominant. In officinis, 'Farfara, Ungula caballina, Populago:' Galli, *Pas d'Ane, ou Tussilage*. Pingitur a Dodonæo, pag. 486. De ea plura dicentur XXVI. 16.

<sup>s</sup> *Nascitur secus fluvios*] Manutius in editione Pliniana maluit *secundum*, quam *secus* legi: tametsi constans librorum omnium ante eum consensio foret in eam vocem *secus*. Et sane Catonem meminimus, de Re Rust. cap. 21. 'secus laminas' dixisse: Quintilianum VIII. 2. 'secus viam.'

<sup>t</sup> *Per infurnibulum*] Ita Reg. 1. At

Reg. 2. et Chiffi. *infundibulum*. Instrumentum intelligit, quo in vasa liquores infundimus: *Un entonnoir*. Refert hoc quoque Dioscor. III. 126. Plinius XXVI. 16. pro infundibulo asciscit arundinem.

<sup>a</sup> *Chamæpeuce*] Diosc. IV. 126. Χαμαιπευκή ποιεῖ πρὸς ἀσφύος ἀγλήματα, ἐν ὕδατι λεία πινομένη. A chamæpity, de qua diximus c. 20. ita herba hæc distare videtur, ut larix a picea. Fruticem esse ait Anguillara, inventumque a se in insula *di Veghia*, iisdem plane notis, quibus a Plinio delineatur, par. XII. p. 202.

<sup>b</sup> *Chamæcyparissos*] Nondum in certi nominis apud herbarios nostrates possessionem venit. Dodonæum vide, p. 268.

<sup>c</sup> *Ampeloprason*] Ἀμπελόπρασον a vitibus et natali loco nomen accepit, quasi porrum vitium, aut vitigineum. Pingitur a Dodonæo, p. 678. Ἀγριον πράσον vocat Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 154.

<sup>d</sup> *Contra serpentium*] Diosc. II. 180. Θηριοθήκτοις δὲ βιβρωσκόμενον ἀρμόζει. *Contra bestiarum morsus in cibo convenit*.

<sup>e</sup> *Urinam*] Diosc. loc. cit.

menses ciet: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumque. Datur et a partu mulieribus, et contra canis morsum.

Ea quoque, quæ stachys vocatur, porri<sup>2 f</sup> similitudinem habet, longioribus foliis pluribusque, et odoris jucundi, colorisque in luteum inclinati.<sup>3</sup> Pellit menstrua.

LXXXVII. Clinopodion,<sup>g</sup> alii cleonicion, alii zopiron, alii ocymoides appellant, serpyllo similem,<sup>h</sup> surculosam,<sup>1</sup> palmi altitudine,<sup>j</sup> in petrosis,<sup>k</sup> orbiculato foliorum<sup>1</sup> ambitu, speciem lecti pedum præbentem.<sup>2</sup> Bibitur<sup>m</sup> ad convulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus. Item decoctæ<sup>3 n</sup> succus.

LXXXVIII. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. Centunculum<sup>o</sup> vocant nostri, foliis ad similitudinem capitis

\*\*\*\*\*

Brotier.—2 Vet. Dalec. *marrubii*; et sic Diosc. *prasi* Rondel.—3 Vet. Dalec. *inclinantis*.

CAP. LXXXVII. 1 Dalec. *simile, surculosum*.—2 'Ita codd. Regg. 1. 2.' Brotier. *altitudine: nascitur in petrosis, orbiculato florum ambitu, s. l. p. præbens Gronov. et al. vett. altitudine: nascitur in p. o. foliorum ambitu, s. l. p. præbens Harduin. 1. 2. 3. et recentt. præbente cod. Dalec. præbenti Chiffll.*—3 Vet. Dalec. *decocti*; Chiffll. *decocta et*.

#### NOTE

<sup>f</sup> *Ea quoque ... porri*] Alia Plinii stachys est, alia Dioscoridis. Illa porri, ista marrubii foliorum similitudinem refert. Quæ Dioscoridi stachys est, ea Plinio scorditis appellatur, uti dicemus xxv. 26. Pliniana stachys officinis incognita.

<sup>g</sup> *Clinopodion*] Dioscor. in Nothis, pag. 456. Κλινοπόδιον, οἱ δὲ κλεώνικον, οἱ δὲ ὠκιμοειδῆς, οἱ δὲ ζώπυρον καλοῦσι. Pingitur a Matthiolo p. 814.

<sup>h</sup> *Serpyllo similem*] Foliis serpyllo similibus. Diosc. III. 109.

<sup>1</sup> *Surculosam*] *Lignosam, φρυγανῶδες*. Dioscor.

<sup>j</sup> *Palmi altitudine*] *Palmi majoris, qui duodecim digitorum*. Dioscor. δισπίθαμον.

<sup>k</sup> [*Nascitur in petrosis*] Diosc. loc.

cit.

<sup>1</sup> *Orbiculato foliorum*] Ita Mss. omnes, non *florum*: etsi perinde est: nam in singulis fere geniculis annexi foliis flores adhærescunt. Diosc. loc. cit. Καὶ τὰ ἄνθη ὁμοίᾳ πῶς κλίνης ποσίν, ἐκ διαστημάτων ἐμφερῆ πρασίῳ. *Et floribus (orbiculato suo ambitu) lecti pedum speciem præbentibus, ex intervallo marrubii modo dispositis.*

<sup>m</sup> *Bibitur*] Dioscor. loc. cit. totidem verbis.

<sup>n</sup> *Item decoctæ*] *Herbæ nimirum*. Dioscor. loc. cit. Πίνεται δὲ ἡ πῶα καὶ τὸ ἀφέψημα αὐτῆς πρὸς θηρίων δῆγματα, &c.

<sup>o</sup> *Centunculum*] *Gnaphalium videtur esse, de quo rursus xxvii. 61. cum et vires ei plane similes ibi*

penularum, jacentem in arvis: Græci clematidem: egregii effectus<sup>1</sup> ad sistendam alvum in vino austero. Item sanguinem sistit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque, denarii unius pondere: sic et ad secundas mulierum efficax.

LXXXIX. Sed Græci clematidas et alias habent: unam,<sup>1</sup> quam<sup>p</sup> aliqui echiten vocant, alii laginem,<sup>2</sup> nonnulli tenuem scammoniam: ramos habet<sup>3</sup> bipedales, foliosos, non dissimiles scammoniaë, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. Invenitur in vineis arvisque. Estur, ut olus, cum oleo ac sale: alvum ciet. Eadem a dysentericis cum lini semine ex vino<sup>4</sup> austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito<sup>5</sup> udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adjecta percurant. Item hæmorrhoidas<sup>6</sup> cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto edentium Venerem stimulant.<sup>7</sup>

xc. Est et alia<sup>q</sup> clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab



CAP. LXXXVIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Itali centunculum vocant rostratis foliis, ad similitudinem . . . Græci autem clematidem. Est ejus egregius effectus* Gronov. et al. vett. *nostri* etiam Chiffi. *nascentem pro jacentem* Vet. Dalec. *Est ei effectus* cod. Dalec. *Egregii effectus* Chiffi.

CAP. LXXXIX. 1 Cod. Dalec. *clematidem habet unam.*—2 Alii ap. Dalec. *alteram quam lygon.*—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et pedales . . . scammoniaë ramos habet* Gronov. et vulgg. *ea viticulas foliosas non dissimiles smilacis ramos habet* alii ap. Dalec.—4 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in vino* Gronov. et al. vett.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *superposito*; quod in codd. scribitur, *supposito.*—6 Chiffi. *hæmorrhoidam.*—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *ex aceto dentium dolores sedant. Venerem, &c.* edd. vett. et Gronov.

#### NOTÆ

ascribantur, et in Nothis Diosc. p. 459. Γραφάλιον, ῥωμαῖοι κέντουλον, opinor pro κεντούγκουλον, jam pridem appellarint. Pingitur a Dodonæo, p. 65.

<sup>p</sup> *Unam, quam*] Hæc clematis altera Dodonæi, p. 402. In Nothis Diosc. pag. 462. Ἐτέρα κληματῖς, κ. τ. λ.

<sup>q</sup> *Est et alia*] Dioscor. iv. 7. Κλη-

ματῖς, οἱ δὲ δαφνοειδῆς, οἱ δὲ μυρσινωειδῆς οἱ δὲ πολυγονοειδῆς καλοῦσι. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 192. Daphnoides, a lauri similitudine, ut et myrsinoides, appellata. A crebris geniculis, polygonoides. Est Dodonæi clematis daphnoides, p. 401. visa a nebis in horto Regio. Vide, si lubet, in Adagiis, Chiliad. 1.

aliis daphnoides,<sup>1</sup> ab aliis polygonoides vocatur: folio lauri,<sup>2</sup> longa<sup>3</sup> tenuisque: adversus serpentes,<sup>4</sup> ac privatim aspidas,<sup>2</sup> ex aceto pota efficax.

XCI. (XVI.) Ægyptus hanc maxime gignit: quæ et aron,<sup>1</sup> de qua inter bulbos diximus,<sup>2</sup> magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt.<sup>2</sup> Glaucias satu<sup>b</sup> discrevit, dracontium sylvestrem arum pronuntiando. Aliqui radicem<sup>c</sup> aron appellarunt,<sup>3</sup> caulem vero dracontium, in totum alium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus vocatur. Namque aros<sup>d</sup> radicem nigram in latitudinem rotundam habet, multoque majorem, et qua<sup>4</sup> manus impleatur. Dracunculus subrutilam, et draconis convoluti modo: unde et ei nomen.<sup>e</sup>

//////////

CAP. XC. 1 Gal. *myrrhinoides*.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ac p. aspides* Gronov. et vulgg. *et p. aspidus* Chiff. l.

CAP. XCI. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *gignit*. CAP. XVI. *Quæ et aron, &c.* Cod. Dalec. *gignit. Est et aron*.—2 Chiff. *dixere*.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *appellaverunt* Gronov. et vulgg.—4 Alii ap. Dalec. *quam qua*.

#### NOTÆ

Cent. I. Adag. 22. 'Clematis Ægyptia.'

<sup>1</sup> *Folio lauri*] Diosc. loc. cit. Πέταλον δὲ μικρὸν, δάφνη ἐμφερὲς τῷ τε σχήματι καὶ τῇ χροῇ, μικρότερον δὲ πολλῶ.

<sup>2</sup> *Longa*] Diosc. Κλήματα δὲ ἔχει μακρά. Sarmentosus spargit viticulus, easque longas.

<sup>3</sup> *Adversus serpentes*] Dioscor. loc. cit.

<sup>4</sup> *Aron, de qua ... diximus*] Lib. XIX. cap. 30. Sed cave aron vulgarem intelligas, aliamve quam Ægyptiacam.

<sup>b</sup> *Glaucias satu*] Solo satu discrevit aron a dracontio, dracontium aron sylvestrem pronuntiando. Ita, credo, etiam Galenus, qui de Facult. Simp. Med. lib. vi. pag. 169. dracontium ait aro esse persimile et foliis et radice: amarius tamen aliquanto. Dioscoridem is secutus est, II. 197. Se-

rapiō quoque dracontii genera bina statuit: alterum, quod dracontion simpliciter, alterum, quod aron appellaretur.

<sup>c</sup> *Aliqui radicem*] Sic Erotianus, in Onomast. vocum Hippocr. tom. II. operum Galeni, pag. 117. Δρακόντιον βοτάνης εἶδος· οὕτω δὲ καλεῖται καὶ ὁ τοῦ ἄρου καυλὸς, παρὰ τὴν πρὸς τὸ ζῶον ὁμοίωτητα. *Dracontium, herbæ genus: sic et ari caulis vocatur, ex similitudine quam cum animalis habet.*

<sup>d</sup> *Namque aros*] Ægyptiaca, ut diximus. Nam vulgari radix alba est, et dracunculi radici proxima, ut ait Diosc. II. 197.

<sup>e</sup> *Unde et ei nomen*] Sic appellari aiunt hodierni herbarii, quod caulem habet anguini more maculosum, et versicolore, cum lævore. Idcirco et draconteam, et colubrinam quoque Romani dixere, teste Apuleio, cap. 14. Recentiorum plerique majore



XCII. Quin et ipsi Græci<sup>f</sup> immensam posuere differentiam, semen dracunculi fervens mordaxque tradendo: tantumque ei virus,<sup>1</sup> ut olfactum gravidis abortum inferat. Aron<sup>g</sup> miris laudibus extulere: primum in cibis scæminam præferentes, quoniam mas durior<sup>2</sup> esset, et in coquendo lentior. Pectoris vitia<sup>h</sup> purgare: et aridum in potione inspersum,<sup>3</sup> aut ecligmate, urinam<sup>i</sup> et menses ciere. Sic et in oxymelite potum stomacho: interaneisque exulceratis ex lacte ovillo bibendum: ad tussim, in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum vitio infudere,<sup>4</sup> lentigines ex melle illinentes. Laudavit Cleopantus et pro antidoto contra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quo tussientibus modo: semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens aurium dolori. Dieuches<sup>j</sup> tussientibus, aut suspiriosis, et orthopnoicis, et pura<sup>5</sup> exscreantibus,<sup>k</sup> farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus<sup>6</sup> phthisicis e melle ecligmate, et pulmonis vitiis, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium<sup>l</sup> animalium extrahit, naturæ circumlitum. Succus



CAP. XCII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *tantumque ei inesse virus* Gronov. et vulgg.—2 Cod. Dalec. *mare dulcior*.—3 Vet. Dalec. *aridum potioni inspersum*.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *infundere* Gronov. et vulgg.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et purulenta* Gronov. et vulgg.—

#### NOTÆ

rem serpentariam vocant, *Grande serpenteaire*. Pingitur a Matthiolo in Dioscor. lib. II. p. 590.

<sup>f</sup> *Quin et ipsi Græci*] In his Diosc. II. 196. dracunculi semen ait esse sapore mordax, ἐπιδάκνων τὴν γεῦσιν καρπός: olfactuque ipso recens conceptos fœtus enecare: Καὶ τὴν ὄσμην δέ φασι . . . τῶν ἄρτι συνειλημμένων ἐμβρύων φαρτικὸν εἶναι.

<sup>g</sup> *Aron*] Sive Ægyptiacam hoc loco intelligas, sive Græcam, perinde est: affines enim utrique cognatæque vires, et invicem, et cum dracontio.

Quæ autem apud nos Aros appellatur, non est ullo modo edulis.

<sup>h</sup> *Pectoris vitia*] Hoc de dracontio, Diosc. loc. cit. de aro quoque vulgari, 197.

<sup>i</sup> *Urinam*] Diosc. loc. cit.

<sup>j</sup> *Dieuches*] Et Diosc. locis cit.

<sup>k</sup> *Et pura exscreantibus*] Sive purulenta. Ita Mss. a *pus*, *puris*.

<sup>l</sup> *Partus omnium*] Affine est, quod Diosc. prodidit, locis cit. e dracontio, arove, collyria fingi ad extrahendos partus.

radicis<sup>m</sup> cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi vitia discutit, tussim decocti jus cum melle. Ulcera<sup>n</sup> omnium generum, sive phagedænæ sint, sive carcinomata, sive serpent, sive polypi<sup>o</sup> in naribus, succus mire sanat. Folia ambustis prosunt ex vino et oleo cocta. Alvum inaniunt ex sale<sup>7</sup> et aceto sumta. Et luxatis<sup>8</sup> cocta cum melle prosunt: item articulis podagricis<sup>p</sup> cum sale, recentia vel sicca. Hippocrates utralibet<sup>9 9</sup> ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahendos seminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio, si a partu non purgatur,<sup>10</sup> et secundas trahit. Hippocrates et radicem<sup>r</sup> ipsam apposuit. Dicunt et in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem<sup>11</sup> discutit. Serpentes nidore, cum crematur, privatimque aspidas<sup>12</sup> fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inveniantur. Perunctos<sup>s</sup> quoque aro e laureo oleo fugiunt. Ideo et contra ictus dari potu in vino nigro putant utile. In foliis ari<sup>t</sup> caseus optime servari traditur.

XCIII. Dracunculus, quem dixi,<sup>a</sup> hordeo maturescente

6 Diodorus Reines.—7 Chiff. in sale.—8 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Etiã lux.* Gronov. et al. vett.—9 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quaslibet* Gronov. et al. vett.—10 Chiff. *purgentur.*—11 Cod. Dalec. *esse. In cibis, ebrietatem.*—12 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aspides* Gronov. et al. vett.

#### NOTÆ

<sup>m</sup> *Succus radicis*] Diosc. locis cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. l. vi. p. 169.

<sup>n</sup> *Ulceras*] Hæc pariter Diosc. et Galenus locis citatis.

<sup>o</sup> *Sive polypi*] De dracontio Marcellus Empir. c. 10. p. 86. 'Polypum,' inquit, 'emendat herba, quæ Græce dracontium appellatur, vel si succus ejus naribus infundatur: vel si papyrus inde infecta, et specillo involuta, naribus inseratur, et postera die educatur.'

<sup>p</sup> *Item articulis podagricis*] Radicem ari cum fimo bubulo podagricis impostam auxiliari scribit Dioscor. II.

197.

<sup>r</sup> *Hippocrates utralibet*] Sive recentia folia, sive sicca.

<sup>r</sup> *Hippocrates et radicem*] Eam ob rem et cervæ aron a partu edunt, ut diximus VIII. 50.

<sup>s</sup> *Perunctos*] Dioscor. II. 196. *Aiunt, inquit, et qui manus radice perfricuerit, a viperæ morsu tutum et illasum existeret.* Φασὶ δὲ ὅτι καὶ εἰ διατρίψει τις τὰς χεῖρας τῆ ῥίζῃ, ἀπὸ ἐχιδνῆς ἄδηκτος μένει.

<sup>t</sup> *In foliis ari*] Et dracontii pariter. Diosc. loc. cit. *Τυρός τε ἐνευλιούμενος τοῖς φύλλοις ἀσηπτος διαμένει.*

<sup>a</sup> *Dracunculus, quem dixi*] Cap. 91.

effoditur, Luna crescente. Omnino habentem serpentes fugiunt. Ideo percussis prodesse in potu aiunt majorem :<sup>b</sup> ut et menses,<sup>1</sup> si ferro non attingatur, sistat. Succus ejus<sup>c</sup> et aurium dolori prodest.

Id autem quod Græci dracontion vocant, triplici effigie demonstratum mihi est : foliis betæ, non sine thyrso, flore purpureo. Hoc est simile aro.<sup>d</sup> Alii radice<sup>e</sup> longa, veluti signata articulosaque, monstravere : tribus omnino cauliculis : folia ejus ex aceto decoqui contra serpentium ictus jubentes. Tertia<sup>f</sup> demonstratio fuit, folio majore, quam cornus, radice arundinea,<sup>2</sup> totidem (ut affirmabant) geniculata nodis,<sup>3</sup> quot haberet annos, totidem esse folia. Hi ea ex vino vel aqua contra serpentes dabant.<sup>4</sup>

XCIV. Est et aris,<sup>5</sup> quæ in eadem Ægypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribusque foliis, et utique radice, quæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet : alba geminum caulem, altera unum tantum emittens. Medetur utraque ulceribus manantibus : item combustis,<sup>1</sup> ac fistulis<sup>b</sup> collyrio immisso. Nomas sistunt decocta earum in aqua,<sup>2</sup> et postea tritarum rosaceo addito. Sed unum<sup>i</sup> mi-



CAP. XCIII. 1 Cod. Dalec. *et ad menses.* Mox, in eodem deest, *sistat.*—2 Idem codex, *corni, radicis harundineæ* ; alter codex ejusdem, *cornu radicis.*—3 Cod. Dalec. *genicula notis.*—4 *Hi ex vino, &c. dantur* cod. Dalec.

CAP. XCIV. 1 Chiffli. *ambustis.*—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fistulis*

#### NOTÆ

sub finem, ' qui apud nos dracunculus vocatur.' Hujus radicem effodi hordei messibus scribit Diosc. loc. cit. ἐν πυραμῆτιφ̄.

<sup>b</sup> *Majorem*] Nam et alter minor dracunculus est, delineatus a Matthiolo p. 591.

<sup>c</sup> *Succus ejus*] Marcellus Empir. c. 9. p. 77.

<sup>d</sup> *Hoc est simile aro*] Ita etiam Mss. Est dracontium majus, sive dracunculus modo explicatus.

<sup>e</sup> *Alii radice*] Hæc Bistorta nunc vulgo dicitur, a radice intorta et convoluta anguinium more. *La Bistorte.*

A Dodonæo pingitur, qualem vidimus in horto Regio, p. 331.

<sup>f</sup> *Tertia*] Dracunculus aquatilis Dodonæi, p. 329. Gesneri, arum palustre. Vidimus in horto Regio.

<sup>5</sup> *Est et aris*] Ἀρίστων a Diosc. appellatur, a quo et verbis totidem describitur, II. 198. ut et ab Orbasio lib. XI. Pingitur a Lobelio in Advers. p. 260. In Italia vulgo nota, etsi nomine vulgari carent, auctor est Anguillara par. XI. p. 176.

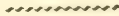
<sup>b</sup> *Ac fistulis*] Vide Notas et Emend. num. 29.

<sup>i</sup> *Sed unum*] Diosc. loc. cit. φθίρει

raculum ingens, contacto genitali cujusque foeminini sexus, animal in perniciem agi.

xcv. Myriophyllum,<sup>j</sup> quod nostri millefolium vocant, caulis est tener, similis foeniculo, plurimis foliis : unde et nomen accepit. Nascitur<sup>k</sup> in palustribus, magnifici usus ad vulnera. Cum aceto<sup>l</sup> bibitur ad difficultates urinæ et vesicæ, et suspiria, præcipitatisque<sup>l</sup> ex alto. Efficacissima<sup>m</sup> eadem ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat herbam in pratis<sup>n</sup> tenuem a lateribus capillamenti modo foliosam, eximii usus ad vulnera : boum nervos abscisos vomere solidari ea, rursusque jungi addita axungia, affirmans.

xcvi. Pseudobunion<sup>o</sup> napi folia habet, fruticans<sup>r</sup> palmi



collyrio immisso. *Nomas sistunt decocta folia in aqua, postea trita rosaceo addito Vet. Dalec. ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarum in aqua edd. vet. et Gronov.*

CAP. xcv. 1 *Cum aqua et sale margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.*

CAP. xcvi. 1 *Cod. Dalec. bunii folia habet, frutex.—2 Laudatissimum Vet. Dalec.*

#### NOTÆ

δὲ καὶ αἰδοῖον παντὸς ζώου ἐντεθεῖσα. *Imposita, inditare, cujuslibet animalis genitale corrumpit.*

<sup>j</sup> *Myriophyllum*] De eo paria prodidit Dioscor. iv. 115. *Μυριόφυλλον, κ. τ. λ.* Millefolium aquaticum est, seu Fœniculus aquaticus Dalecampii Hist. Plant. p. 1023. Vidimus in horto Regio.

<sup>k</sup> *Nascitur*] Dioscor. loc. cit. *Φύεται ἐν ἐλώδεσι τόποις.* Vide Notas et Emend. num. 30.

<sup>l</sup> *Præcipitatisque*] Plinius Valer. i. 64. ‘ Si ex alto præcipitati sunt, millefolium bibendum datur ex aceto, cruenta exsereantibus.’

<sup>m</sup> *Efficacissima*] Apuleius cap. 88. tit. ‘ Ad dentium dolorem :’ ‘ Herbæ millefolii radicem jejunos manducet laborans dentibus.’

<sup>n</sup> *Herbam in pratis*] Millefolium terrestre purpureis foliis illud est, pictum a Lobelio, in Observat. pag. 431. Militarem etiam vocant, στρα-

τιωτικήν, in Notlis Diosc. p. 476. quia vulnera ferro facta sanat, ideoque in militia et castris multus ejus est usus. Apuleius c. 88. tit. 2. ‘ Ad vulnera ferro facta :’ ‘ Herba millefolium cum axungia pisata et imposita, vulnera purgat et sanat.’ Vide et Galenum de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 211. Describitur ea rursus a Plinio xxv. 19. Lepidum est quod refert Schenckius Observ. Medic. lib. i. tit. de naribus, p. 201. ex Follerio Chirurg. ii. 5. ‘ Cuidam decisis nasus,’ inquit, ‘ qua os in cartilagine desinit, rusticus propendentem partem alteri digitis conjunxit, herbam tusam et e vino nigro tritam, quod millefolium appellant, impegit, radius omnia colligavit, unde celerime restitit profluens sanguis, et vulnus pulchra cicatrice brevi coit.’

<sup>o</sup> *Pseudobunion*] Diosc. iv. 125. *Ψευδοβούνιον θαμνίον ἐστὶ σπιθαμαίων ἐν Κρήτη, ἔχον φύλλα βουνίφῶμοια, κ. τ. λ.*



altitudine. Laudatissima<sup>2</sup> in Creta. Contra tormina<sup>p</sup> atque stranguriam, laterum præcordiorumque dolores bibuntur rami ejus quini senive.

XCVII. Myrrhis,<sup>q</sup> quam alii smyrrhizam,<sup>r</sup> alii myrrham vocant, simillima est cicutæ, caule foliisque et flore, minor tantum, et exilior, cibo non insuavis. Ciet<sup>s</sup> menstrua et partus cum vino. Aiunt eandem<sup>2 t</sup> potam in pestilentia salutarem esse. Subvenit et phthisicis in sorbitione. Aviditatem cibi facit. Phalangiorum<sup>u</sup> morsus restringit.<sup>3</sup> Ulcera quoque in facie aut capite succus ejus in aqua triduo maceratæ sanat.

XCVIII. Onobrychis<sup>a</sup> folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam et gracilem. Nascitur<sup>b</sup> circa fontes. Siccata<sup>c</sup> in farinæ modum, et inspersa vino albo, strangurias finit. Alvum sistit. Succus ejus<sup>d</sup> perunctis cum oleo sudores movet.

XCIX. (XVII.) In promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere et de magicis. Quæ enim mirabiliores



CAP. XCVII. 1 Dalec. *smyrnizusam*.—2 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Aiunt quoque eandem* Gronov. et al. vett.—3 Chiff. *restinguit*.

## NOTE

<sup>p</sup> *Contra tormina*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

<sup>q</sup> *Myrrhis*] Diosc. IV. 116. Μυρρίς, οἱ δὲ μύρραν καλοῦσι, τῆς κουλῶς καὶ τοῖς φύλλοις ἔοικε κωνέω· ῥίζαν δὲ ἔχει ἐπιμήκη, ἀπαλὴν, περιφερῆ, εὐώδη, ἡδεῖαν βρωθήναι. Pingitur a Dodonæo, pag. 689. Galli vocant, *Cerfeuil musqué*, ob odoris jucunditatem. Vidimus in horto Regio.

<sup>r</sup> *Alii smyrrhizam*] Ita Mss. tum hoc loco: in Indice *myrizan*, forte, *smyrrhizusam*, vel *myrizusam*: quod odore myrrham unguentumve referat.

<sup>s</sup> *Ciet*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 211.

<sup>t</sup> *Aiunt eandem*] Arcere sic mali contagia scribit et Diosc. loc. cit.

Ἱστοροῦσι δὲ ἔνιοι, πινομένης αὐτῆς δις ἢ τρίς τῆς ἡμέρας σὺν οἴνῳ ἐν λοιμικαῖς καταστάσεσι, βοηθεῖν πρὸς τὸ ἀνόσους διαμένειν.

<sup>u</sup> *Phalangiorum*] Diosc. Πινομένη σὺν οἴνῳ φαλαγγιοδῆκτοις βοηθεῖ.

<sup>a</sup> *Onobrychis*] Hæc totidem verbis Dioscor. III. 170. Ὀνοβρυχίς, κ. τ. λ. A Dodonæo delineatur, p. 539. Recentioribus ἀνώνυμος est. In Paduano agro nasci tradidit Anguillara par. XIII. p. 242.

<sup>b</sup> *Nascitur*] Diosc. loc. cit.

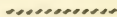
<sup>c</sup> *Siccata*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 215.

<sup>d</sup> *Succus ejus*] Diosc. et Galenus locis cit.

sunt? Primi eas in nostro orbe celebravere Pythagoras atque Democritus, consecrati magos.<sup>e</sup> Coracesia et caly-  
cia Pythagoras aquam glaciari<sup>f</sup> tradit: quarum<sup>1</sup> mentio-  
nem apud alios non reperio, nec apud eum alia<sup>2</sup> de his.

c. Idem minyada<sup>1</sup> <sup>s</sup> appellat, nomine alio corysidiam,<sup>2</sup> <sup>h</sup>  
cujus decocto in aqua succo protinus sanari ictus serpen-  
tium, si foveantur, dicit. Eundem effusum in herba qui  
vestigio contigerint, aut forte respersi fuerint, insanabili  
leto perire,<sup>3</sup> monstrifica prorsus natura veneni, præter-  
quam contra venena.<sup>1</sup>

ci. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cujus  
radix e longinquo concipiat ignes, ut naphtha, de qua in  
terræ miraculis diximus.<sup>j</sup> Idem tradit, si qui morbi huma-  
no corpori acciderint florente brassica,<sup>1</sup> quamvis sanatos,  
admonitionem eorum sentire, quoties florere eam contigerit:  
et frumentum, et cicutam, et violam similem conditionem



CAP. XCIX. 1 'Ita cod. Reg. 1.' Brotier. *magos, Coriacesiam et Calliciam Pythagoras, qua aquam glaciari tradit. Harum Vet. Dalec. magos. Coracesia et Calithia, &c. cod. Dalec. Magos. Coriacesia et callicia, &c. Gronov. et al. vett. Magos. Coracesia et callicia, &c. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Cod. Dalec. aliam.*

CAP. c. 1 Cod. Dalec. *mimadem*; Dalec. *mēnaidem*, ἀπὸ τοῦ μάλνεσθαι. Gronov. et vulgg. *menaidem*.—2 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *chorinthadem* edd. vett. et Gronov. Mox, *cujus decoctæ* Vet. Dalec.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *insanabiles perire* Gronov. et vulgg. *insanos perire* Vet. Dalec. *forte respersos insanabili letho perire* Chiffi.

CAP. ci. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2.' Brotier. Chiffi. *inciderint florente brassica*; Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *acciderint florente aproxi.*

#### NOTÆ

<sup>e</sup> *Magos*] Ægyptios, credo, Chal-  
dæosque intelligit, apud quos Pytha-  
goras peregrinando vixit: præcipue  
vero Mercurium Trismegistum, qui  
librum edidit, 'de sex et triginta sa-  
cris horoscoporum herbis,' Galeno  
teste, in præmio libri sexti de Simp.  
Med. Facult.

<sup>f</sup> *Aquam glaciari*] Flore aquifoliæ  
arboris id quoque fieri Pythagoras  
tradidit, ut dictum est supra, c. 72.

<sup>s</sup> *Idem minyada*] Ita Mss. Reg.  
Colb. &c. non *menaidem*, ut editi. Mi-

nyanthes autem, tum ex allusione vo-  
cum, tum ex virium proprietate sin-  
gulari, intelligi oportere hoc loco cen-  
suerim: has enim facultates Gale-  
nus, Ægineta, Dioscorides, Plinius  
ipse xxi. 88. huic trifolii generi a-  
scribunt.

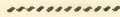
<sup>h</sup> *Corysidiam*] Sic Mss. non *corin-  
thadem*, ut editi.

<sup>1</sup> *Contra venena*] Contra serpentium  
ictus, ut dictum est proxime.

<sup>j</sup> *De qua in terræ . . . diximus*] Lib.  
ii. c. 109.

habere. Nec me fallit, hoc volumen ejus a quibusdam Cleempro<sup>2</sup> medico ascribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasque vindicant. Et id ipsum auctoritatem voluminibus affert, si quis alius<sup>k</sup> curæ suæ opus illo viro dignum judicavit: quod fecisse Cleempro, cum alia suo et nomine ederet, quis credat?<sup>3</sup>

CII. Democriti certe chirocmeta<sup>1</sup> esse constat. At in his ille post Pythagoram magorum studiosissimus quanto portentosiora tradit! Aglaophotin<sup>m</sup> herbam, quæ admiratione<sup>1</sup> hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem Persico latere.<sup>2</sup> Quæ de causa et marmoritin<sup>3</sup> vocari. Magos utique ea uti, cum velint Deos evocare. Achæmenida,<sup>4</sup> colore electri sine folio, nasci in Taradastilis<sup>5</sup> Indiæ, cujus radice in pastillos digesta, in dieque pota in vino, noxii<sup>q</sup> per cruciatus



Mox, cod. Dalec. *florem eum tetigerint, &c.*—2 Cod. Dalec. *etiam Cleempro.* Mox, in eodem, *vero esse pert. fu. an. indicant.*—3 Idem codex, *quis credet?*

CAP. CII. 1 Cod. Dalec. *ob admirationem.*—2 Vet. Dalec. *littore.*—3 'Ita cod. Reg. 2.' Brotier. *et marmaritiden* cod. Dalec. *et marmaritin* edd. ante Brotier.—4 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recent. *Achæmeniden* Vet. Dalec. *Achæmenidem* Gronov. et vulgg.—5 Ita cod. Reg. Brot. 1. et Chiffli. *Tardistilis* edd. ante Brotier. Mox, *pota e vino*

#### NOTÆ

<sup>k</sup> *Si quis alius*] Si quis alius scriptor industriæ suæ opus illius viri nomine digne judicavit.

<sup>1</sup> *Chirocmeta*] *Χειρόκμητα*, hoc est, manu ipsius facta. Hesychius: *Χειρόκμητα, χειροποιητὰ, ἤγουν ὑπὸ χειρῶν γεγενημένα.* Vitruvius IX. 3. 'Multas res attendens, admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, et ejus commentarium, qui inscribitur *Χειροκμήτων*, in quo utebatur annulo, signans cera molli, quæ esset expertus.' Scripsit Zosimus Alexandrinus Philosophus ad Theosebiam sororem suam *Χειροκμήτων*, id est, Manufactorium, libros XXVIII. teste Suida verbo *Ζώσιμος.*

<sup>m</sup> *Aglaophotin*] De hac Ælianus Hist. Anim. XIV. 27. qui et cynospaton vocari ait, nocte stellæ instar

lucere, et igneo splendore facile internosei. Vide et Diodorum Tarsensem, apud Photium in Bibl. cod. 223. p. 681. Et Pæoniæ id nomen esse inditum scribit Apuleius c. 64. 'Ἀγλαοφωτὶς Græce dicitur, ἀγλαία φώτων, *admiratione hominum.*

<sup>n</sup> *Persico latere*] Qua Persidem spectat Arabia.

<sup>o</sup> *Achæmenida*] Forte a Persis negotiatoribus sic appellata, in gratiam Achæmenis, qui Cambysis pater, Cyri avus fuit, teste Herod. Polym. num. 11. pag. 389. vel gentis totius, quæ Achæmenia pariter ab eo est cognominata.

<sup>p</sup> *Taradastilis* [*Tardistilis*] Mss. *Taradastilis.*

<sup>q</sup> *Noxii*] Rei criminum.

nocte confiteantur omnia, per varias numinum imaginationes. Eandem hippophobada<sup>6r</sup> appellat, quoniam equæ præcipue caveant eam. Theonbrotion<sup>7s</sup> xxx. schoenis a Choaspe nasci, pavonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem a regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemque mentis, eandem semnion<sup>t</sup> a potentiae majestate<sup>s</sup> appellari. Aliam deinde adamantida,<sup>9u</sup> Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota leones resupinari cum hiatu laxo.<sup>10</sup> Nominis causam esse, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni, igneam colore: colligi, cum Sol in Leone sit. Hujus tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarca<sup>v</sup> in Cappadocia et Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ urinæ aspersu recreari. Æthiopida<sup>w</sup> in Meroë nasci. Ob id et Meroida<sup>11</sup> appellari, folio lactucæ, hydropticis utilissimam e mulso potam. Ophiusam in Elephantine ejusdem Æthiopiæ, lividam, difficilemque aspectu, qua pota terrorem minasque serpentium obversari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Adversari autem ei palmeum vinum. Thalasseglen circa Indum amnem inveniri, quæ ob id nomine alio potamaucis<sup>12x</sup> appellatur, hac pota lymphari homines, obversantibus<sup>y</sup> miraculis. Theangelida in Libano Syriæ;

Vet. Dalec.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *hippophorbada* Chiff. *hippophonada* edd. vettr. et Gronov.—7 'Ita cod. Reg. 1.' Brotier. Ceteræ edd. *Theombrotion*.—8 Cod. Dalec. *pot. et justitiæ majest.*—9 Ita cod. Chiff. *adamantidem* alii ap. Dalec.—10 Cod. Dalec. *lasso*.—11 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Meroidem* Gronov. et vulgg.—12 Cod. Dalec. *potamucyde*; Chiff. *potamaucis*; Harduin. et al. *potamantis*.—

## NOTE

<sup>r</sup> Eandem *hippophobada*] Ἀβ Ἴππος et φόβος, quasi equis terrorem incutiens, ἵπποφοβός.

<sup>s</sup> *Theonbrotion* [*theombrotion*] Θεομβρότιον, Deorum cibus.

<sup>t</sup> Eandem *semnion*] Ἀ Γραeco σεμνός, venerandus, colendus.

<sup>u</sup> *Aliam... adamantida*] Ἄπὸ τοῦ α, καὶ δαμάζω, quod nulli materiæ cedat.

<sup>v</sup> *Therionarca*] Θηριονάρκη, quod serpentibus torporem inferat.

<sup>w</sup> *Æthiopida*] Visa nobis in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, p. 148.

<sup>x</sup> *Potamaucis* [*potamantis*] Vel potius ποταμίτις, quasi *fluvialis*: vel, ut in Indice, *potamucyde*, quasi ποταμοῦ κύδος.

<sup>y</sup> *Obversantibus*] Animo per noctem



Dictæ<sup>13</sup> <sup>2</sup> Cretæ montibus, et Babylone, et Susis Persidis nasci, qua pota magi divinent. Gelotophyllida<sup>a</sup> in Bactris, et circa Borysthenen. Hæc si bibatur cum myrrha et vino, varias obversari species, ridendique finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis cum pipere, et melle in vino palmeo. Hestiatorida<sup>14</sup> <sup>b</sup> a convictu in Perside nominari: quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, qua primatum<sup>c</sup> apud reges obtineant.<sup>15</sup> Casignetem,<sup>16</sup> <sup>d</sup> quoniam secum ipsa nascatur, nec cum ullis aliis herbis. Eandem Dionysonymphadem, quoniam vino mire conveniat. Helianthes<sup>e</sup> vocat in Themiscyrena<sup>17</sup> regione et Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco et palmeo vino, perungi magos et Persarum reges, ut fiat corpus aspectu jucundum. Ideo eandem heliocallidem<sup>18</sup> nominari. Hermesias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulcros bonosque, non herba, sed compositio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, vino palmeo, postea admixto theonbrotio<sup>19</sup> et lacte, bibere generaturos jubet, et a conceptu puerperas<sup>20</sup> partum nutrientes: ita fieri excellentes animo et forma, atque



13 Ita ex codd. Harduinus et Chiff. *dictæis* Vet. Dalec. *Dictæ* Gronov. et vulgg.—14 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Hestiatorida* Chiff. *Sysitieterida* Pintian. Gronov. et al. vett.—15 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *quæ prim. ap. reg. obtineat* Chiff. *quæ primatum*, &c. Franz.—16 *Acasignetem* Vet. Dalec.—17 Ita codd. Harduini et Chiff. *Helianthidem* Vet. Dalec. *helianthen . . . in Themiscyra* Gronov. et vulgg.—18 *Idem autem eandem heliocallidanom* Chiff.—19 Gronov. et al. ante Harduin. *theonbrotio*.—20 Dalec.

## NOTE

miras species imaginante.

<sup>2</sup> *Dictæ*] Ubi apes, teste Virgilio Georg. iv. 152. 'Curetum sonitus, crepitantiaque æra secutæ, Dictæo cæli regem pavere sub antro.' Et II. 536. 'Ante etiam sceptrum Dictæi regis.' Hoc est, Jovis.' *Ed. sec.*

<sup>a</sup> *Gelotophyllida*] Γελοτοφυλλίδα, quasi folio risum ciente, si edatur. Forte apiastrum, sive batrachion illud est, quod et herbæ Sardonix nomine vulgatus venit, de quo xxv.

*Delph. et Var. Clas.*

109.

<sup>b</sup> *Hestiatorida*] Vide Notas et E. mend. num. 31.

<sup>c</sup> *Qua primatum*] Qua primum locum apud Mediæ Reges aulici eam edentes obtineant.

<sup>d</sup> *Casignetem*] Forte *acasignetem*, quasi sine fratribus: nam *κασίγνητος*, *frater, germanus*.

<sup>e</sup> *Helianthes*] Ἡλιανθῆς, quasi *flos Solis*.

*Plinius.*

10 R

bonos. Harum omnium magica quoque vocabula ponit. Adjecit his Apollodorus<sup>21</sup> assectator ejus, herbam<sup>22</sup> æschynomenen,<sup>f</sup> quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocida,<sup>23</sup> <sup>g</sup> ejus tactu phalangia morerentur. Cratevas ænotheridem,<sup>24</sup> <sup>h</sup> ejus aspersu e vino feritas omnium animalium mitigaretur. Anacampserotem<sup>i</sup> celebrer arte grammatica<sup>j</sup> paulo ante, ejus omnino tactu redirent amores, vel cum odio depositi. Et abunde sit haec usque attigisse insignia magorum<sup>25</sup> in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

CIII. (XVIII.) Eriphiam<sup>k</sup> multi prodidere. Scarabæum<sup>l</sup> hæc in avena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hædi, unde et nomen<sup>1</sup> accepit. Hac ad vocem nihil præstantius esse tradunt.

//////////

et puerperas. Mox, Chiff. *animi et formæ bonis. Atque harum, &c.*—21 *Apollodotus* Chiff.—22 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. *arborem*, e Theophr.—23 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *crociden* Gronov. et vulgg.—24 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. *ænotheran*, e Diosc. et *onagram onotherinam* Chiff.—25 *Vet. Dalec. somnia magorum.* Mox, Chiff. *in herbis, alia de his apt. dicturi loco.*

CAP. CIII. 1 *Scarapheam* Chiff.

#### NOTÆ

<sup>f</sup> *Æschynomenen*] *Αἰσχυνομένην*, quæ si *verecundam*. Ex eo genere est, atque in hujus nominis possessionem venire pro suo jure potest arbor ea quæ circa Memphim crescere dicitur a Theophr. Hist. iv. 9. quam et Plinius attigit XIII. 19. ut et herba ea quæ *Impatiens* a Dodonæo dicitur, p. 618. a Lobelio in *Observ.* p. 171. *Persicaria* siliquosa, et in *Advers.* p. 135. quæ digitis appropinquantibus siliquas contrahit. Vulgus herbariorum ‘*Noli me tangere*’ idcirco vocitatur. Maxime vero ea quam *Herbam vivam* nuncupant, visam satamque a Dalecampio, ipso prodente, Hist. Plant. l. XVIII. p. 1915. ubi ea delineatur. Hanc si quis cupit apprehendere, folia contrahit: si quis assequatur, marcescit: si manum retrahat, revirescit: *Persidi* hæc Asiæque

familiaris est. Similis denique sensitiva Brasiliana, quam in horto Regio sæpe conspeximus.

<sup>g</sup> *Aliam crocida*] *Κροκίδα*, a colore croceo.

<sup>h</sup> *Cratevas ænotheridem*] De hac dicemus XXXVI. 69.

<sup>i</sup> *Anacampserotem*] Hesyclus: ‘*Ἀνακαμψέρος, φύτον τι, ὃ καὶ ἀρθὲν ἀπὸ γῆς ζῆ.*’ *Herba quedam, quæ evulsa et extra terram vivit.*

<sup>j</sup> *Celeber . . . Grammatica*] *Apionem Grammaticum* signat, de quo nos in *Auctorum Indice*. Hic paulo ante Plinii tempora Tiberii principatu vixit.

<sup>k</sup> *Eriphiam*] Nunc haud satis cognitam.

<sup>l</sup> *Unde et nomen*] *Vocæ Græcæ ἐριφος hædum* significante.

civ. Herba lanaria<sup>m</sup> ovibus jejunis<sup>l</sup> data, lactis abundantiam facit. Æque nota lactoris<sup>n</sup> vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. Eandem hanc aliqui<sup>o</sup> esse dicunt, alii similem illi, quam militarem<sup>p</sup> vocant, quoniam vulnus ferro factum nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita.

cv. Celebratur<sup>q</sup> autem et a Græcis stratiotes,<sup>r</sup> sed ea in Ægypto tantum et inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni majora haberet folia. Refrigerat<sup>r</sup> mire, et vulnera sanat ex aceto illita. Item ignes<sup>s</sup> sacros, ac suppurationes. Sanguinem<sup>t</sup> quoque qui defluit a renibus, pota cum thure masculo mirifice sistit.

cvi. (xix.) Herba in capite<sup>u</sup> statuæ nata, collectaque alicujus in vestis panno, et illigata<sup>r</sup> in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur.

cviI. Herba quæcumque a rivis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem videat, adalligata<sup>r</sup>

CAP. CIV. 1 Chiff. jejuniis.

CAP. CV. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. stratiotis edd. ante Harduin. Mox, Est et ea in Ægypto, &c. cod. Dalec.

CAP. CVI. 1 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps.' Brotier. et alligata edd. vet. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. CVII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. contra tertianas adalligata Gronov. et al. vet.

#### NOTÆ

<sup>m</sup> Herba lanaria] In Nothis Diosc. ἔρβα λαναρία Ῥωμαιοῖς, στρουθιον est, sive radícula, l'herbe au foulon, de quanos egimus XIX. 18.

<sup>n</sup> Æque nota lactoris] Forte lactuca marina, de qua XX. 24.

<sup>o</sup> Eandem hanc aliqui] Falso.

<sup>p</sup> Quam militarem] Millefolium terrestre, de quo egimus c. 95.

<sup>q</sup> Celebratur] Hæc totidem fere verbis Diosc. IV. 102. Στρατιώτης, κ. τ. λ. Delineatur hæc Stratiotes a Prospero Alpino, ἀντόπη, libro de plantis Ægypti, p. 108. Στρατιώτης etiam Galeno de Fac. Simp. Med. I. VIII. p. 132.

<sup>r</sup> Refrigerat] Diosc. et Galenus lo-

cis citatis.

<sup>s</sup> Item ignes] Καὶ ἔρυσιπέλατα, Diosc. loc. cit.

<sup>t</sup> Sanguinem] Diosc. loc. cit. Ἐφίστανον τὰς ἐκ νεφρῶν αἰμορραγίας.

<sup>u</sup> Herba in capite] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. c. 2. p. 39. et Plinius Valer. I. 1. Theodorus Priscianus I. IV. 'Herba polygono coronatus... dolore capitis caret. Similiter etiam herba illa, quæ forte inventa fuerit in capite ænearum statuarum.' Vide Eusebii Historiam Eccles. lib. VII. ubi de herbæ ignoto genere, ad pedes Christi statuæ enascente Cæsareæ Philippi, morborum omnium medela certissima. Sed hæc

lævo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur.

CVIII. Lingua herba <sup>v</sup> nascitur circa fontes. Radix ejus combusta et trita cum adipe suis, (adjiciunt ut nigra sit et sterilis,) alopecias emendat ungentium in Sole.

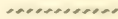
CIX. Cribro in limite adjecto, <sup>1w</sup> herbæ intus extantes decerptæ adalligatæque gravidis, partus accelerant.

CX. Herba quæ gignitur supra fimeta <sup>1</sup> ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota.

CXI. Herba, juxta quam canes urinam fundunt, evulsane ferro attingatur, luxatis celerrime medetur.

CXII. Rumpotinum <sup>x</sup> arborem <sup>1</sup> demonstravimus inter arbusta. Juxta hanc viduam vite nascitur herba, quam Galli rhodoram <sup>2 y</sup> vocant: caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum: præcipua contra tumores, fervoresque, et collectiones, cum axungia vetere tusa, <sup>3</sup> ita ut ferro non attingatur: qui perunctus est despuat <sup>4</sup> ad suam dextram ter. Efficacius remedium esse aiunt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorsus.

CXIII. Herba impia <sup>a</sup> vocatur incana, rorismarini aspectu, thyrsi modo vestita atque capitata. Inde alii ramuli ex-



CAP. CIX. 1 Vet. Dalec. *in limitem projecto*; cod. Dalec. *in limite abjecto*.

CAP. CX. 1 Chiff. *super fimeta*.

CAP. CXII. 1 'Ita cod. Reg. 2' Brotier. Vide supra, XIV. 3. *Rumbotinum arborem* edd. vet. et Gronov. *Rumbotinum arborem* codd. Harduini et Dalec. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Rumpotinum* etiam Chiff. et sic Colum.—2 Chiff. *rodarum*.—3 Idem codex, *vero vetere*.—4 Cod. Dalec. *et qui perunctus est despuat*. Mox, idem codex, *dextram ter*. Jam efficacius.

#### NOTE

ei vis præter naturam ab auctore naturæ.

<sup>v</sup> *Lingua herba*] Quæ lingulaca dicitur XXV. 84. Vide quæ ibi dicturimus.

<sup>w</sup> *Cribro in limite adjecto*] Ita etiam Mss. Malim, *abjecto*. In Indice, *Herba de cribro*, subintellige, nata.

<sup>x</sup> *Rumpotinum*] Lib. XIV. 3.

<sup>y</sup> *Galli rhodoram*] Nempæ Galli Circumpadani. In Mss. Reg. et Colb. *Rhodaram*. In Indice, *rodarum*.

<sup>a</sup> *Herba impia*] Filago ea est, sive Impia Dodonæi, pag. 66. visa a nobis in horto Regio. Subscribit etiam Anguillara par. XII. p. 203.



surgunt sua capitula<sup>1</sup> gerentes : ob id impiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellent. Alii potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimavere.<sup>2</sup> Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adversus anginas succo, lacte et vino admixto. Mirum traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui gustaverint. Itaque et subus dari : quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi.<sup>3</sup> Sunt qui et in avium nidis inseri<sup>4</sup> aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos avidius devorantes.

CXIV. Veneris pectinem<sup>b</sup> appellant a similitudine pectinum, cujus radix cum malva tusa, omnia corpori infixæ extrahit.

CXV. Veterno liberat, quæ exedum<sup>c</sup> vocatur, nodia herba, coriariorum officinis nota : ea mularis<sup>d</sup> est aliis, aliisque nominibus.<sup>1</sup> Nomas curat : efficacissimamque adversus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio.

CXVI. Philanthropon<sup>e</sup> herbam Græci appellant hirsutam, quoniam vestibus adhærescat. Ex hac corona imposta capitis dolores sedat.<sup>1</sup>

Nam quæ canaria<sup>f</sup> appellatur lappa, cum plantagine et



CAP. CXIII. 1 Gronov. *capitella*.—2 Cod. Dalec. *quoniam nul. an. quod eam art. existimatur vivere*.—3 Vet. Dalec. *interire*.—4 Idem Vet. *inserendum*.

CAP. CXV. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Veternosa curat . . . vocatur. Nodia herba . . . mularis dicitur aliisque nominibus Gronov. et vulgg. et villaris est cod. Reg. Brot. 2. Veterno liberat, quæ e. v. Nodia herba c. o. nota : ea mularis d. est aliis aliisque, &c.* Chiff.

CAP. CXVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

#### NOTÆ

<sup>b</sup> *Veneris pectinem*] Hanc esse Rucellius arbitratur, quam Plinius alibi scandicem vocat, XXII. 38. delineatam a Dodonæo pag. 689.

<sup>c</sup> *Quæ exedum*] Fortean ab exedendo dicta. In Indice hujus loci, *Exedum, sive Nodia*. Ceteris scriptoribus incognita.

<sup>d</sup> *Ea mularis*] In Reg. 2. cod. *Ea villaris* legitur.

<sup>e</sup> *Philanthropon*] Est Aparine Dodonæi pag. 350. et Lobelii in Observ. pag. 464. Fuschii *φιλάνθρωπος* Hist. Plant. cap. 14. Plinii asperugo xxvi. 65. Vulgus in Gallia 'Gratterouem' vocat.

millefolio trita ex vino carcinomata sanat, ternis<sup>2</sup> diebus soluta. Medetur et subus effossa<sup>3</sup> sine ferro, et addita in colluviem<sup>5</sup> poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adjiciunt et fodientem<sup>4</sup> dicere oportere: ‘Hæc est herba argemon, quam Minerva reperit subus remedium, qui<sup>5</sup> de illa gustaverint.’

CXVII. Tordylon<sup>1</sup> alii semen silis<sup>b</sup> esse dixerunt: alii herbam per se,<sup>i</sup> quam et syreon vocaverunt. Neque aliud de ea proditum invenio, quam in montibus<sup>j</sup> nasci: combustam<sup>2 k</sup> potu ciere menses, et pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice: succo ejus<sup>l</sup> ternis obolis hausto renes sanari: addi radicem ejus et in malagmata.

CXVIII. Gramen ipsum<sup>m</sup> inter<sup>1</sup> herbas vulgatissimum. Geniculatis serpit internodiis, crebroque ab his, et ex<sup>2</sup> cacumine<sup>n</sup> novas radices spargit. Folia ejus in<sup>3</sup> reliquo



recentt. *sedantur* Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *trinis*.—3 Ita cod. Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et subus hæc effossa* Gronov. et vulgg.—4 Chiffli. *adjiciunt effodientem*.—5 Vet. Dalec. *subus us remedium, &c.* Chiffli. *subus r. quæ*.

CAP. CXVII. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Tordiu* Chiffli. *Tordylum* margo edd. Dalec. et Gronov. *Tordilen* Gronov. et vulgg. Mox, *semen seseleos* Vet. Dalec.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *decoctam*.

CAP. CXVIII. 1 Ita codd. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ipsum est inter* Gronov. et vulgg.—2 Dalec. *velut ex*.—3 ‘Tð in vacat.’ Dalec.

#### NOTÆ

<sup>i</sup> *Nam quæ canuria*] Lappam canariam habere quandam cum philanthropo affinitatem haud obscure innuit: prorsus ut alterum lappaginis genus esse videatur, quod mollugo a Plinio appellatur, xxvi. 6. pingiturque a Dodonæo pag. 351.

<sup>5</sup> *In colluviem*] In aquam sordidam, in qua furfur et olera mixta. Gallis, *la Lavaille*.

<sup>b</sup> *Tordylon . . . semen silis*] Hoc est, seselis. Dioscor. iv. 164. *Τορδύλιον, ἔνιοι δὲ σέσελι Κύπριον, κ. τ. λ.* Et in Nothis pag. 455. *οἱ δὲ τὸρδύλον*.

<sup>1</sup> *Alii herbam per se*] Ipsum est Creticum seseli, de quo nos egimus xx. 18. et 87. Dioscor. iii. 63. *Τορδύλιον,*

*ἔνιοι δὲ σέσελι Κρητικὸν καλοῦσι.*

<sup>j</sup> *In montibus*] In Amano Ciliciæ monte, Diosc. loc. cit.

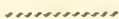
<sup>k</sup> *Combustam*] Diosc. loc. cit.

<sup>l</sup> *Succo ejus*] Diosc. loc. cit.

<sup>m</sup> *Gramen ipsum*] Diosc. iv. 30. *Ἀγρωστὶς κλημάτια ἔχει γονατώδη ἔρποντα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῶν κλάδων προτέμενα ῥίζας γλυκείας, γονατώδεις. Gramen viticulas habet viticulatas, per terram repentes, quæ a suis articulis radices spargunt dulces, internodiis seu geniculis distinctas. Hoc gramen caninum vocant rura nostra, Chien-dent. Pingitur a Lobelio, qui Caninum medicatum appellat in Observ. pag. 11.*

<sup>n</sup> *Et ex cacumine*] Cum depresso

orbe in exilitatem<sup>o</sup> fastigantur.<sup>4</sup> In Parnasso<sup>p</sup> tantum hederacea specie densius<sup>5</sup> quam usquam fruticant, flore odorato candidoque. Jumentis herba<sup>q</sup> non alia gratior, sive viridis, sive in fœno<sup>6</sup> siccata, cum detur aspersa aqua. Succum quoque ejus<sup>7</sup> in Parnasso excipi tradunt propter ubertatem.<sup>r</sup> Dulcis hic<sup>s</sup> est. In vicem ejus<sup>8</sup> in reliqua parte terrarum succedit decoctum ad vulnera conglutinanda, quod et ipsa herba tusa præstat, tucturque ab inflammationibus plagas.<sup>t</sup> Decocto<sup>u</sup> adjicitur vinum ac mel: ab aliquibus et thuris, et piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rursusque coquitur<sup>v</sup> in æreo vase ad dentium dolores et epiphoras.<sup>w</sup> Radix decocta<sup>x</sup> in vino torminibus medetur, et urinæ difficultatibus, ulceribusque<sup>y</sup> vesicæ. Calculos<sup>y</sup> frangit. Semen<sup>z</sup> vehementius urinam impellit.<sup>10</sup>



—4 Ita cod. Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fastigiantur* Gronov. et vulgg.—5 Cod. Dalec. *decentius*. Mox, *fruticat* Vet. Dalec.—6 Dalec. *sive pro fœno*; vel, *sive in fœnum*. Idem mox, *cum datur*.—7 *Succumque ejus* Chiff.—8 *Dulcis enim hic* Dalec.—9 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ad ulcera* Dalec. *ulceribus* Gronov. et vulgg.—10 Harduin. 2. 3. lapsu typhotetarum, *Semen vehementius impellit*; quod tamen recepit Frauzius.

## NOTE

caumine terra obruitur, vel sic radices agit: tam pertinacis est vitæ.

<sup>o</sup> *In exilitatem*] Instar exilis arundinis, inquit Diosc. loc. cit. φύλλα δξεία . . . ὡς καλάμου μικροῦ.

<sup>p</sup> *In Parnasso*] Dioscor. iv. 32. 'Ἡ δὲ ἐν τῷ Παρνάσσῳ γεννωμένη ἄγρωστις, πολυκλαδωτέρα ἐστὶ, densius fruticat: ἄνθος λευκὸν καὶ εὐώδες, flore candido et odorato, &c.

<sup>q</sup> *Jumentis herba*] Dioscor. iv. 30. et 32.

<sup>r</sup> *Propter ubertatem*] Ad fœcunditatem.

<sup>s</sup> *In vicem ejus*] In locum Parnassii graminis, gramen vulgare succedit in orbe reliquo. Diosc. loc. cit. Ταύτης ἢ βίζα καταπλαττομένη λεία, τραύματα κολλᾷ.

<sup>t</sup> *Tucturque . . . plagas*] Mss. *placata*, ut ad vulnera referatur.

<sup>u</sup> *Decocto*] Parnassii scilicet graminis, ubi id suppetit, ita prodente Diosc. iv. 32. reliquo in orbe, vulgari.

<sup>v</sup> *Rursusque coquitur*] In Reg. 1. *cogitur*. Condi in æreo vase oportere ait Diosc. iv. 32.

<sup>w</sup> *Et epiphoras*] Oculorum inflammationes. Dioscor. loc. cit. Φάρμακόν ἐστὶν ἄριστον πρὸς ὀφθαλμούς: ἀποτίθεται δὲ ἐν χαλκῇ πυξίδι. Apuleius cap. 77. tit. 2. 'Ad epiphoras oculorum: 'Herba gramen . . . decrescente Luna sublata plurimum valet. Repositam habeto diligenter, exinde lippire incipientibus ad collum ligato, celeriter imminentem epiphoram discutere et sanare dicimus.'

<sup>x</sup> *Radix decocta*] Et hæc pariter de vulgari gramine Diosc. iv. 30.

<sup>y</sup> *Calculos*] Diosc. loc. cit. et Ga-

Alvum<sup>a</sup> vomitionesque sistit. Privatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula novem, vel unius, vel e duabus tribusve herbis, ad hunc articularum numerum involvi lana succida nigra jubeant, ad remedia strumæ, panorumve. Jejunum debere esse qui colligat: ita ire in domum absentis cui medeatur, supervenientique ter dicere, jejuno jejunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoque id facere. Quod e graminum<sup>b</sup> genere septem internodia habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter vesicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias a balineis bibi jubent.

CXIX. Sunt qui et aculeatum gramen vocent trium generum: cum in cacumine<sup>c</sup> aculei sunt plurimum quini, dactylon appellant: hos convolutos naribus iaserunt, extrahuntque sanguinis eiendi gratia. Altero,<sup>d</sup> quod est aizoo simile, ad paronychia et pterygia unguium, et cum caro unguibus increvit, utuntur cum axungia: ideo dactylon appellant, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut tegulis. Huic caustica vis est. Sistit ulcera quæ serpunt. Gramen capiti circumdatum, sanguinis e naribus fluxiones sistit. Camelos<sup>e</sup>

CAP. CXIX. 1 Dalec. *primum cui in cacumine aculei sunt quini: dactylos appellant.* Alii ap. Dalec. *pentadactylon appellant.*—2 Κτηνὰ, *jumenta*, Diosc.

#### NOTE

lenus de Fac. Simp. Med. vi. 3. Vide et Marcellum Empir. cap. 26. pag. 189.

<sup>a</sup> *Semen*] Dioscor. et Galenus loc. cit.

<sup>b</sup> *Alvum*] Diosc. et Galenus loc. cit.

<sup>c</sup> *Quod e graminum*] Q. Serenus cap. 2. pag. 126. inter remedia capitis, hoc habet: 'Vel quæ septenis censentur gramina nodis, Utiliter neetes.'

<sup>d</sup> *Cum in cacumine*] Hoc primum aculeati graminis genus. Gramen aculeatum, inquit Ruellius, lib. III. p. 563. rura nostra etiam canarium

dentem appellant: aliqui e vulgo 'Capriolam,' quod capris grato sit pabulo: multi ab effectu 'sanguinariam,' quod aculei foliorum quini serive in echinatum fastigium una convoluti nares farciunt, eliciendi sanguinis gratia, cum extrahuntur.

<sup>e</sup> *Altero*] Et istud dactyli genus, et tertium quod sequitur, aizoi tertiam speciem, sive illecebram Dioscoridis, iv. 91. ita representant, ut nulli paulum versato non liquido constet, nihil discrepare. Vide Lobelium in Advers. p. 4. et Aloys. Anguill. par. v. pag. 94. De hac illecebra dicemus xxv. 103.



necare traditur in Babylonis regione, id quod juxta vias nascitur.

CXX. Nec fœno Græco minor auctoritas, quod telin<sup>f</sup> vocant, alii carphos: alii buceras, alii ægoceras, quoniam corniculis<sup>g</sup> semen est simile, nos siliciam: quomodo<sup>f</sup> sereretur, suo loco docuimus.<sup>h</sup> Vis ejus<sup>i</sup> siccare, mollire, dissolvere. Succus decocti<sup>j</sup> fœminarum pluribus malis subvenit, sive duritia, sive tumor, sive contractio<sup>k</sup> sit vulvæ, fœventur, insidunt:<sup>2</sup> infusum quoque prodest. Furfures<sup>l</sup> in facie extenuat. Spleni<sup>m</sup> addito nitro decoctum et impositum<sup>3</sup> medetur. Item ex aceto. Sic et jocineri decoctum. Diocles difficile parientibus semen ejus dedit acetabuli mensura tritum in novem cyathis sapæ, ut cum tertias partes biberint, calida lavarentur: et in balneo<sup>4</sup> sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit: mox a balneo<sup>5</sup> reliquum, pro summo auxilio. Farinam fœni Græci cum hordeo, aut lini semine decoctam aqua mulsa contra vulvæ cruciatus subjecit. Item imposuit<sup>6</sup> imo ventri. Lepras, lentigines, sulfuris pari portione mixta farina curavit, nitro ante præparata cute, sæpius die illinens, perungique prohibens.<sup>7</sup><sup>n</sup> Theodorus fœno<sup>o</sup> miscuit<sup>8</sup> quartam partem

CAP. CXX. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Salicam quod quomodo* Gronov. et vulgg. *siliquam* Colum. II. 11. *siliciam* Chiff. —2 Vet. Dalec. et *insident.*—3 Franz. *decoctum impositum.*—4 Chiff. *dein c. l. et in balineo.*—5 Idem codex, *mox a balineo.*—6 Idem codex, *objecit item*

## NOTÆ

<sup>e</sup> *Camelos*] Jumenta universim omnia necari illo gramine, quod secus vias in Babylonis regione nascitur, prodit Diosc. I. 31.

<sup>f</sup> *Quod telin*] Τηλιν. Galenus in Explic. vocum Hippocr. tom. II. pag. 89. Βουκέρως, ἢ τήλις. Et I. κατὰ τόπους, 2. p. 335. Ὀνομάζεται δὲ παρ' ἡμῶν ἐν Ἀσίᾳ τοῦτο τὸ φυτὸν αἰγοκέρως. Diosc. in Nothis pag. 444. Τήλις, οἱ δὲ κάρφος, quæ vox *paleam* et *festucam* sonat.

<sup>g</sup> *Quoniam corniculis*] Quoniam siliqua quæ semen continet in cornu

speciem est falcata.

<sup>h</sup> *Suo loco docuimus*] Lib. XVIII. cap. 39.

<sup>i</sup> *Vis ejus*] Diosc. I. 121. hoc tantum: μαλακτικὴν καὶ διαχυστικὴν ἔχει δόναμον, molliendi ac discutiendi vim habet.

<sup>j</sup> *Succus decocti*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

<sup>k</sup> *Sive contractio*] Præclusio oris vulvæ, μόσις Dioscor. loc. cit.

<sup>l</sup> *Furfures*] Dioscor. loc. cit.

<sup>m</sup> *Spleni*] Diosc. loc. cit.

<sup>n</sup> *Perungique prohibens*] Ita Mss.

purgati nasturtii acerrimo aceto ad lepras. Damon<sup>p</sup> semen fœni<sup>q</sup> acetabuli dimidii mensura cum sapæ et aquæ novem cyathis ad menses ciendos dedit potu.<sup>10</sup> Nec dubitatur,<sup>q</sup> quin decoctum ejus utilissimum sit vulvis, interaneisque exulceratis: sicuti semen articulis atque præcordiis. Si vero cum malva decoquatur, postea addito mulso potus<sup>11</sup> ante cetera vulvis interaneisque laudatur: quippe cum vapor quoque decocti plurimum prosit: alarumque etiam graveolentiam decoctum fœni emendat.<sup>12</sup> Farina porrigines capititis furfuresque cum vino et nitro celeriter tollit. In hydro-lite autem decocta addita axungia genitalibus medetur: item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibusque quæ recedunt ab ossibus: aceto vero subacta luxatis. Illinitur et lieni decocta in aceto et melle tantum. Carcinomata subacta ex vino purgat: mox addito melle persanat. Sumitur et sorbitio<sup>r</sup> e farina ad pectus exulceratum, longamque tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa claritas herbarum<sup>s</sup> dicetur.



*imposuitque*; cod. Dalec. *subjecit, itemque imposuit*.—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *præcipiens* Gronov. et vulgg.—8 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fæno Græco miscuit* edd. vett. et Gronov.—9 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Timon semen fœni* Chiff. *Damon fœnigræci semen* edd. vett. et Gronov.—10 Chiff. *dedit potus*.—11 Vet. Dalec. *potui*.—12 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *decoctum fœnigræci semen emendat* Gronov. et al. vett.

#### NOTÆ

omnes: non, ut vulgati libri, *præcipiens*.

<sup>o</sup> *Theodorus fæno*] Fæno Græco scilicet. Ita Mss.

<sup>p</sup> *Damon*] Qui et Damion. Vide Auctorum indicem. In Mss. *Timon*, mendose.

<sup>q</sup> *Nec dubitatur*] Dioscor. loco citato.

<sup>r</sup> *Sumitur et sorbitio*] Plinius Valer. l. 58. 'Fœni Græci farina,' inquit, 'cum aqua decocta, donec amaritudinem amittat: adjecto melle ite-

rum coques: et devorata tantum tussim sedat, et pectoris ulcera expurgat.'

<sup>s</sup> *Claritas herbarum*] Herbæ clariores et insigniores. Qua forma loquendi sæpius abutitur. Sic 'vetustatem adipis' pro 'adipe vetusto' alibi dixit. Locum autem nunc respicit cap. 88. ubi hæc præfatus erat: 'Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis.'

# NOTÆ ET EMENDATIONES

## AD LIBRUM XXIV.

### NATURALIS HISTORIÆ

## C. PLINII SECUNDI.

1. CAP. I. *Arabia atque India in medio æstimantur*] Reg. 2. Colb. et Chiff. *in media*. Forte, *in remedia*: propter id quod sequitur haud multo post, ‘cum remedia vera quotidie pauperimus quisque cœnet.’

2. CAP. XI. *Phthiriasis perungere eo non dubitaverim, itemque porrigines*] Sic libri omnes editi. In Mss. *Ptiryiasis*. Qui *phthiriasis* legi maluerint, tueri se possunt Q. Sereni calculo c. 6. cui titulus est, ‘*phthiriasi arcendæ*,’ quo morbi genere interiisse Phercydem, Syllanque, commemorat, pronuntiatque oportere corpus ‘*Succo perducere cedri*.’ Qui *pityriasis* sincerius putaverint, ob id quod sequitur, ‘*et porrigines*,’ objicere Marcellum ii possunt, c. 4. p. 40. ita statuentem: ‘*Ad pityriasi et porrigines capitis, prodest cedria tantum ungere caput*.’ Est autem *πυρρίασις* idem quod Latinis *porrigo*: de qua diximus XX. 23.

3. CAP. XII. *Utiles . . . vulvis, admoliti. Contra lepores marinos, &c.*] Ita Mss. *Poti* tamen multo malle. Nam Diosc. 1. 105. Καὶ ἔμμηνα ἄγουσι μετὰ πεπέρεως λείου πινόμεναι. *Ex trito pipere*

*poti menstrua cient*. Vel legi satius fortasse, *vulvis*. *Ac poti contra lepores marinos, &c.* Pergit enim Græcus auctor: Καὶ πρὸς λαγῶν θαλασσίου πόσιν σὺν οἴνῳ λαμβάνονται. *Contra haustum leporem marinum in vino sumuntur*.

4. CAP. XXIII. *Sic et ulcera purgat, explet. Cum uva passa et axungia carbunculos purgat*] Mutata hactenus interpunctio medicinas confuderat in hunc modum: *Sic et ulcera purgat: explet cum uva passa et axungia. Carbunculos purgat, &c.* et quo temperamento carbunculos purgaret, obscurum erat. Erroris admoniti primum sumus a Plinio Valer. III. 22. ita prodeunte: ‘*Pix Brutia*,’ inquit, ‘*cum melle ulcera purgat, explet, sanat: eadem pix cum uva passa, et axungia, ulceribus putrescentibus medetur*.’ Et c. 30. ‘*Carbunculo medendo*:’ ‘*Pix Brutia cum uva passa, exemptis nucleis, addita axungia, purgat*.’ Tum deinde a Diosc. 1. 91. etsi is pro axungia mel asciscit: Σὺν σταφίδι δὲ καὶ μέλιτι ἄνθρακας καὶ σηπεδόνας περιχάρασσει. *Quin et cum uva passa et melle carbunculos putrescentiaque ulcera emarginat*.

5. CAP. XXV. *Maturum optimum ex eo, quod cum fervet, innatæ]* Priorem vocem hujus sententiæ verbis antecedentibus Pintianus annectit, et *maturum* legit, eo pacto: *aut si fætus mammas læserit matrum. Optimum ex eo, &c.* Hermolaus Barbarus, e Dioscoride, *Naturale optimum* reponit. Sed quicquid is ex Dioscoride corrigi velit, ego *maturum* cum omnibus libris antiquis, Reg. Colb. Chiff. editionibusque pervetustis, defenderim. De artificiali enim pissasphalto, quod bitumini admixta pice confici proxime antea indicarat, agere videtur: mature coctum et commixtum, optimum esse, quod innatæ, cum una coquuntur, et fervent: alioqui non video quemadmodum intelligi queat naturale fervendo innatæ, quandoquidem glebarum modo concretum in littora ejectetur e Cerauniis montibus fluminis impetu ad Apolloniam Epiri, ut historici referunt. Sed et magna mihi suspicio est, quod ex Dioscoride Hermolaus confirmare nititur, existimasse eum, id quod de asphalto ipso, hoc est, bitumine, ille refert, quod in Agrigentinorum agro fontibus supernatante proditur, ad fervorem innatantis pissasphalti trahi oportere.

6. CAP. XXVIII. *Et ad extendendam cutem in facie]* *Ad extergendam alii, alii ad exterendam* legunt. A libris antiquis, Reg. Colb. &c. non discedo, auctore etiamnum Q. Sereno cap. 12. p. 131. 'Attrito sapone genas purgare memento, Rugarum sulcos lentisci mastiche tendens.' Facit tamen et ad nitorem cutis faciei illita. Diosc. I. 90. *Μίγνεται δὲ καὶ . . . ἐπιχρῆσθαι προσώπου στιλβοποιῶσα.*

7. Ibid. *Et ad omnia quæ Hammoniæ vis]* Sic libri omnes editi. In Reg. 2. *et amonia quævis.* In Reg. 1. *et ad omnia quæ ejus, vel quævis.* Alii aliter, sed ita ut certi nihil ex ullis eruas. Dioscorides I. 89. succum lentisci prodesse scribit ad omnia ea ad quæ prosit acacia: *Καὶ καθόλου*

*ἀντὶ ἀκακίας ἔνεστι αὐτῷ χρῆσθαι.*

8. CAP. XXIX. *Platani adversantur vesperilionibus]* In veteri libro *scorpionibus* legi, non *vesperilionibus*, Dalecampius admonet. Quisquis is liber fuit, fidem haud meretur, reclamantibus ceteris, tum Mss. tum scriptoribus etiam antiquis. Vertigine premi vesperilionem, si platani folio tangatur, scribit Sextus Empir. Pyrrh. Hypoth. I. 14. p. 12. *Πλατάνου φύλλον θίγοντος, νυκτερὶς καρῶται.* Africanus in Geopon. XII. 13. p. 372. objectis platani foliis aditum obstrui vesperilionibus asseverat: *Εἰς τὰς εἰσόδους κρέμασον φύλλα πλατάνου, καὶ οὐκ εἰσελεύσονται νυκτερίδες.* Addit idem auctor, xv. I. pag. 404. ciconias nidis suis platani folia imponere, ne vesperilionem subeant: *Πελαργοὶ πλατάνου φύλλα ταῖς νεοτταῖς ἐντιθέσθαι διὰ τὰς νυκτερίδας.* Quod et Phile prodidit, de Propr. Animal. p. 74. et Ælianus Hist. Anim. I. 37.

9. Ibid. *Foliorum tenerrima in vino decocta, &c.]* Ita Mss. Reg. Colb. et Chiff. quos secuti sumus: cum prius perperam legeretur, *folia eorum tenerrima.* Dioscor. I. 107. *Πλατάνου τὰ τρυφερὰ τῶν φύλλων ἐψηθέντα ἐν οἴνῳ, καὶ καταπλασθέντα, στέλλει βρέματα ὀφθαλμῶν.* *Tenerrima platani folia in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt.*

10. CAP. XXX. *Semen foliis ejus inest]* De fraxino sermo instituitur. At *folliculis* scribi oportere, non *foliis ejus*, sunt qui vehementer contendunt, quoniam contineri siliqua sive folliculo semen illud constet. Itaque a Dalecampio aliisque hoc loco Plinius erroris arguitur. Verum non intelligunt viri alias eruditi, siliquam eam, qua semen includitur, foliaceas in circumferentia præferre laciniæ, atque adeo folii latitudinem imitari: quamobrem et folii nomenclationem haud immerito in eam transferri.

11. CAP. XXXII. *Humor e carvis populi nigra effluens]* Ita Mss. omnes



editique libri. Quæ lectio si cui non admodum arriserit, conjecturam ei aliam lubet hoc loco proponere: num *e cymis* legi magis probaturus sit. Nam e germinibus et surculis incipientibus (cymas Græci Latiniq̄ue vocant) crassiusculus, et lentore suo resinaceus, gummosusve, exit humor, odoratissimus aromatum modo: unde unguenti populei vulgo dicti materiam sumendam censuerim.

12. Ibid. *Gutta aque propoli ex aqua efficax*] Libri ante nos editi, impedita admodum, vel, ut verius, nulla sententia, *Gutta quoque aque propolis ex aqua remedium efficax est*. In Mss. hoc tantum, *Gutta quoque aqua propolis ex aqua efficax*. In quibus vestigia haud obscura sinceræ scripturæ. Sententia est, ut diximus, pares ei guttæ vires in usu medico, ac propoli, esse. *Æque propoli*, pro *aque ac propolis*, phrasis est Pliniana: qua usus iterum ille xxxv. 6. 'Quibus equidem nullas æque demiror tam longo ævo durantes.' Hic 'quibus æque,' vel 'æque illis' dixit, pro 'æque atque illas.' Nec Pliniana modo locutus, sed etiam Plautina, in Amphitr. i. 13. 137. 'Nullus est hoc meticulosus æque.'

13. CAP. XL. *Rami similiter cum fronde*] De genista loquitur, cui minuta sunt folia. Tamen hoc inepte a Plinio dici Dalecampius asseverat, quod foliis carere *σπάρτιον* auctores testantur. Qui tandem? Dioscorides, credo, cujus hæc verba, iv. 158. *Σπάρτιον θάμνος ἐστὶ φέρων ῥάβδους μακρὰς, ἀφύλλους, κ. τ. λ.* Verum dictionem eam *ἀφύλλους* in vetustioribus libris abesse, jamdudum admonuit Saracenus. Et folia inesse genistæ, non modo res ipsa clamat, sed et ipse Diosc. perspicuis verbis, *Εὐπορ. i. 237. Ἰσχυαδικούς δὲ ὠφελεῖ πινόμενα . . . σπαρτίου τὰς ῥάβδους σὺν τοῖς φύλλοις ἐν ὕξει βρέχων πλείονας ἡμέρας, ἔπειτα κόψας καὶ χυλίσας, καὶ*

*πιεῖν ἔνα κύαθον*. Quæ Plinianis plane paria ac gemina. Neque vero sum nescius, a Marcello Empirico cap. 25. pag. 174. et a Plinio Valer. ii. 45. hæc totidem verbis exscribi: vocolas tamen eas *cum fronde* ab utroque prætermitti: id vero factum ab iis eo consilio reor, non quod fronde carere genistam putarint, sed quod eam in medicos usus adhiberi haud operæ pretium esse fortasse censuerint.

14. CAP. XLI. *Myrice, quam ericen Lenæus vocat*] Mss. Reg. Colb. et Chiffli. *Myrice camericam Lenæus*. Libri hactenus editi, *Myrice, quam et tamaricen*. Perperam: nam de hac altera appellatione dicitur inferius. A Pompeio Lenæo ericen vocatam et istam, ob similitudinem, innuit: recte, an secus, non definit. Plinius cap. 39. hujus libri: 'Ericen Græci vocant fruticem non multum a myricæ differentem.' Inde orta perturbatio nominum.

15. CAP. XLII. *Corinthus . . . bryam vocat*] Libri editi, *bryoniam*, male. Mss. omnes, Reg. Colb. Chiffli. aliiq̄ue, tum hoc loco, tum in Indice, *bryam* scribunt. Ipsa est, de qua idem Plinius xiiii. 37. 'Achaia fert bryam sylvestrem: insigne in ea, quod sativa tantum ferat gallæ similem fructum.' In Achaia Corinthum esse nemo ignorat.

16. CAP. XLVII. *Corymbi quoque poti vel illiti lienem sanant*] Hinc Plinium alterum Valerianum obiter emendabis, ii. 18. 'Spleni quomodo succurrendum?' 'Gummi hederæ,' inquit, 'poti vel illiti prosunt.' Scribe, 'corymbi hederæ.'

17. CAP. XLVIII. *Sub his maxime nascitur hypocisthis, quam inter herbas dicemus. Cissos erythranos, &c.*] Prius legebatur, *quam inter ederas diximus*. Qua lectione percussus Dalecampius Plinii memoriam desiderat, qui nullam hypocisthidis mentionem in hederarum historia fecerit. Amanuen-

sium potius fidem desideraret, non scriptoris sane quam diligentis et accurati. In Reg. 1. cod. *quam inter hederas dicemus*. In Reg. 2. totidem plane apicibus, quot repræsentamus, *quam inter herbas dicemus*: nempe xxvi. 31. quo volumine pertractantur herbæ, ut ipse in fine lib. xxiv. præstiturum se his verbis pollicetur: 'Nunc ipsa claritas herbarum dicitur.' Eo enim libro ac sectione mox citata, de hypocisthide, 'Nascitur,' inquit, 'ut diximus, sub cistho, unde nomen,' &c. Hunc locum restituere Salmasius ita tentabat, in Solin. p. 367. *Sub his maxime nascitur hypocisthis. Jam inter hederas diximus cisson. Erythranos, &c.* Jos. Scaliger, Epist. i. 18. ad Franc. Vertun. in hunc modum: *Sub his . . . hypocisthis. Quam inter hederas diximus, cissos erythranos, &c.* Angelum Politianum secutus. Hinc factum est ut in Indicibus Plinianis, qui hactenus concinnati extant, *hypocistis hederæ genus* appelletur: falso.

18. CAP. LV. *Rhus, qui erythros appellatur, semen est hujus fruticis. Vim habet astringendi, &c.*] Prius legebatur: *Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est: et hujus fruticis semen vim habet, &c.* Quæ lectio Dalecampium impulit, ut Plinium diceret rhus erythron a rhoë coriariorum, ceu diversos frutices, inepte discriminare. Sed librariorum ille, non Plinii, omnis error est. Quid ille senserit, scripseritque, sincera scriptura exhibet, quam totidem syllabis apicibusque repræsentamus, quot sunt in Regio 2. codice. Et sane si fruticem diversum putaret, formam, ut solet, ob oculos poneret: neque tantum fruticem esse admoneret, quæ ipsi cum rhoë altero communis appellatio est. Sed de semine ejus fruticis, non de toto frutice agit.

19. CAP. LVII. *Mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice co sicari*] De sanie quæ fluat ab ul-

cere ex morsu canis nunc agi, demonstrat ipsa per se orationis series. Et *saniem* quidem, et *sicari*, præ se ferunt Mss. omnia exemplaria: præter Reg. 2. in quo *insaniam* manifesto errore legitur: quid enim est, *insaniam sicari*? Non placet tamen Saraceno ea lectio: sed *singultum*, non *saniem*, moxque *sanari*, non *sicari*, scribi contendit oportere, in Notis ad Dioscoridem. Plinii porro sic refingendi mentem Dioscorides primum injecit: sic enim ille III. 105. de alyssis: *Ταύτης τὸ ἀφέψημα ποθὲν, λυγμοὺς τοὺς δίχα πυρετοῦ λύει· καὶ κρατηθὲν δὲ, ἢ ὀσφρανθὲν, τὸ αὐτὸ δρᾷ.* Hujus decoctum potu solvit singultus, qui sunt citra febrim: idem præstat, si teneatur, vel olfiat. Mox etiam Plutarchus, tertio Symposiacion libro, ubi in eodem argumento habitat: *τὴν δὲ ἄλυσσον καλουμένην βοτάνην καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον, οἱ δὲ καὶ προσβλέψαντες, ἀπαλλάττονται λυγμοῦ.* Sed quicquid illi demum scripsere, nec dici a Plinio necesse est omnia ea, quæ illi commemorarint, nec tractare nefas miraculum naturæ aliquod, quod illi non attigerint.

20. CAP. LVIII. *Sic et pleuriticus, et omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. Frutex est, &c.*] Sic Mss. omnes editique libri. An igitur ἀπόκυνον Galeni de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 158. quod ait esse homini quoque venenum, ἔστι δὲ ἀνθρώπων δηλητηριον, nihil a Pliniano discrepet; an legendum hic potius, *Sic et pleuriticus, et omnes lateris dolores semen ex aqua*: ut ad radiculam, de qua proxime antea agitur, ista referantur mox, *Apocynon frutex est, &c.* quod jam visum est nonnemini satius; amplius considerandum censeo.

21. CAP. LIX. *Et ad vulvas cum vino et pipere*] An Plinius hoc loco ex Dioscoride, an, quod verius puto, ex Plinio Dioscorides emendandus sit, eruditi dijudicent. Scripsit ille III. 87. de libanotide seu rore matino:

ἽΟ δὲ καρπὸς πινόμενος . . . . βοηθεῖ . . . .  
 ἰκτερικῶς τε, μετὰ πεπέρεως καὶ οἴνου  
 δίδόμενος. Semen potum . . . . auxiliatur  
 . . . . ictericis, hoc est, regio morbo labo-  
 rantibus, cum pipere ac vino exhibitum.  
 Legisse Plinium ἰσπερικαῖς, non ἰκτε-  
 ρικῶς, plane apparet: hoc est, mulieres  
 vulvæ malo opportunas, non morbum  
 arquatam, seu regium.

22. CAP. LXV. *Spina Ægyptiæ sive  
 Arabicæ laudes in odorum loco diximus*  
 Divulsa hæc ad hunc diem senten-  
 tia, distractaque in partes duas, impe-  
 ditum habuit intellectum. Sic enim  
 legebatur, *e spina Ægyptiæ*, quæ verba  
 superiori annectebantur capiti.  
 Mox ducto a sequentibus verbis ini-  
 tio capitis alterius, ‘*Spinæ Arabicæ  
 laudes,*’ &c. quod incogitanter et ob-  
 liviose scriptum a Plinio Dalecam-  
 pium exclamat. At sinceram esse,  
 quam repræsentamus, scripturam, vel  
 ex ipso hujus loci indice perspicuum  
 est: sic enim habet, *Spina Ægyptiæ,  
 sive Arabica*. Et suffragatur etiam  
 Galenus de Fac. Simp. Med. VI. 17.  
 pag. 152. Ἀκανθος Αἰγυπτία· ἔνιοι δὲ  
 Ἀραβικὴν ὀνομάζουσιν.

23. CAP. LXVII. *Est et acacia e spi-  
 na*] Prius legebatur, *Est et acaciæ  
 spina*, literulis duabus, *a* et *e*, in unam  
 perverse conflatis, perturbataque  
 eam ob rem sententia. Acaciæ no-  
 men inditum semini ipsi fructuique  
 arboris, succoque qui inde exprimitur,  
 scriptores plurimi contestantur.  
 In quibus auctor libri de Simp. Med.  
 ad Patern. tom. XIII. operum Galeni,  
 pag. 984. ‘*Acacia fructus est arboris  
 spinosæ, quæ maxime in Ægypto  
 nascitur. Hic igitur fructus velut  
 oliva exprimitur, et succus in Sole  
 siccatur, et in glebam redigitur,*’ &c.  
 Galenus ipse de Antidotis I. 14. pag.  
 889. ad hunc versiculum Andromachi  
 senioris, ejus qui Neronis medicus  
 fuit: Δάκρυον εὖ μίσγοιο βαλῶν κωνω-  
 πῶν ἀκάνθης· Δηλοῖ γὰρ, inquit, τὴν  
 ἐκ τῆς Αἰγυπτίας ἀκάνθης γεννωμένην  
 ἀκακίαν. *Lacrymam misceto caruleæ*

*spinae. Innuit acaciam ex Ægyptiæ  
 spina factam.*

24. CAP. LXX. *Pyracanthæ baccæ  
 contra serpentium ictus bibuntur*] Ita  
 rescripsimus admonitu codicum Mss.  
 tum hoc loco, tum vero in Indice,  
 cum prius legeretur, *pyracanthi*. At  
 de pyracantho sermo instituitur cap.  
 77. De pyracantha nunc agi et Ni-  
 cander probat, qui in Theriac. pag.  
 60. commendat inprimis, adversus  
 serpentes et scorpionicos: Δάξο καὶ  
 πυράκανθαν, ἰδὲ φλόμου ἄρβενος ἄνθην.  
 Πυράκανθα quasi ignea dicitur spina,  
 id est, valde urens pungensque.  
 Diosc. I. 122. oxyacantham vocat, et  
 a nonnullis πυρίναν appellari, et πυ-  
 τάνθην ait: lege, πυρακάνθην, quod  
 nempe urentes pungentesque spinas  
 habet.

25. CAP. LXXII. *Agrifolia contusa  
 addito sale articulorum morbis prosunt:*  
*baccæ purgationi sceminarum, caliciis,  
 dysentericis, ac cholericis. In vino po-  
 tā album sistunt. Radix decocta et il-  
 lita extrahit infixa corpori*] Prius lege-  
 batur, *Aliquæ folia contusa . . . articu-  
 lorum morbis imponunt. Prosunt bac-  
 cæ, &c.* Ut ad paliurum hæc spec-  
 tare viderentur, de quo proxime an-  
 tea agebatur. At vocem eam *impo-  
 nunt* Mss. codices, Reg. Colb. nullus  
 denique unus agnoscit. Baccas pa-  
 liurus nullas habet: habet aquifolium  
 quales describuntur, xv. 29. Et de  
 agrifolio sermonem hoc loco institui  
 vel ex eo credibile fit, quod statim  
 ob affinitatem nominis, ut fere Plinio  
 familiare est, hoc ipso cap. ad aquifoliam  
 arborem transfertur oratio. Sed rem  
 plane decidit, emendationemque  
 nostram egregie constabit Plinius alter  
 Valerianus, qui suum fere opus ex  
 scriptoris nostri sententiis verbisque  
 concinnavit: is enim de Re Med. III. 15.  
 ‘*Ad nervos, articulos, et arthriticos,*’  
 hunc ipsum locum exscribens: ‘*Agrifolium  
 tusum,*’ inquit, ‘*addito sale et oleo  
 prodest.*’ Idem II. 25. ‘*cholerae quo-*



modo succurritur: 'Baccæ agrifolii tritæ et vino datæ prosunt.' Denique III. 49. 'Ad extrahenda ea quæ corpori infixæ sunt: 'Radix etiam agrifolii coquitur, et teritur, et sic imponitur.' Quæ totidem plane verbis noster hic habet: qui cum *Agri-folia contusa* multitudinis numero dixit, folia fruticemque simul intellexit.

26. CAP. LXXIII. *Cauliculorum ex vino decoctum, uvæ præsentaneum remedium est*] Prius legebatur, vel præsentaneum: ut ad sananda condylo-mata, de quibus prius agebatur, spectare id quoque remedium videretur. In Reg. 1. cod. *ve præsentaneum*. Nos *uvæ* rescripsimus, indubitata conjectura. Auctor ita conjiciendi primum extitit Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. 'Rubi,' inquit, 'cauliculi teneri discoquantur ex vino: idque vinum gargarizatur, quod confestim uvam prominentem coërcet. Folia rubi arefacta in umbra in cinerem concremantur: is cinis in cochleari uvæ subjectus præsentaneo remedio eam contrahit.' Et Plinius Valer. de Re Med. I. 43. cuius lemma est, 'Ad uvam distillantem: 'Rubi,' inquit, 'in quibus mora nascuntur, cauliculi decoquantur ex vino, et eo ipso vino gargarizetur.' Et Pintiani inde conjectura exploditur, *calculorum scribere* enitentis, pro *cauliculorum*.

27. CAP. LXXV. *Stomachicisque ex aqua bibendus datur*] Ita restituimus, tum admonitu codicum Mss. Reg. Colb. &c. tum ipsius Plinii, qui XVI. 71. de eodem rubo *Idæo* agens, 'Contra stomachi quoque vitia,' inquit, 'bibitur ex aqua.' Dioscoridis quoque IV. 38. ita scribentis: *Στομαχικὸς τε μεθ' ὕδατος ἐν ποτῶν δίδοται*. Prius *stomachicis* legebatur.

28. CAP. LXXX. *Faciunt et pastillos, terentes eam ex aqua, ad supra dicta: sanat et vomicas, &c.*] Ad supra dicta,

hoc est, ad eosdem effectus, qui sunt supra commemorati. Sic etiam Diosc. III. 112. *Δεῖλα δὲ δύνανται καὶ εἰς καταπότια ἀναπλάττεσθαι πρὸς τὰ εἰρημύνα*. Sed et trita in *catapotia* redigi potest ad supra dicta. Mutata prius interpunctione, perturbataque sententia, legebatur, *terentes eam ex aqua*. Ad supra dicta sanat et vomicas.

29. CAP. XCIV. *Ac fistulis collyrio immisso. Nomas sistunt decocta earum in aqua, et postea tritarum rosacco addito*] Prius legebatur: *ac fistulis*. Collyrio immixto *nomas* sistunt, *decoctarum in aqua, &c.* Emendandi auctor Dioscorides extitit, qui de aro seu arisaro ita prodidit, II. 198. *Νομὰς ἴσθησι καταπλασσομένην κολλύριά τε πρὸς σύριγγας ἐνεργῆ ἔξ αὐτῆς γίνεται*. Illitu *nomas* sistit: ex eadem collyria concinnantur, ad fistulas efficacis.

30. CAP. XCV. *Nascitur in palustribus, magnifici usus ad vulnera. Cum aceto bibitur difficultates urinæ . . . præcipitatisque ex alto*] Num satius sit ita legi, ad vulnera cum aceto. Bibitur, &c. considerandum amplius. Nam Diosc. IV. 115. de millefolio. *Τοῦτο τηρεῖ*, inquit, *ἀφλέγμανα τὰ νεότρατα τῶν ἐλκῶν, σὺν ὕξει χλωρόν τε καὶ ξηρὸν καταπλασσομένον*. Ποτίζεται δὲ καὶ πρὸς πτώματα σὺν ὕδατι καὶ ἄλσιν. *Vulnera recentia ab inflammatione vindicat: seu viride, seu etiam siccum ex aceto oblinatur. Præcipitatis quoque ex alto cum aqua et sale potui datur.* Tamen Apuleius vulgaris quoque scripturæ suffragatur, c. 88. tit. 4. 'Ad urinæ difficultatem: 'Herbæ millefolii succus cum aceto potus prodest et sanat.'

31. CAP. CI. *Hestiatorida a convictu*] Prius in editis legebatur, *Sys-sieticeterida*. In Regio I. cod. *Hesitaterida*. Reg. 2. *Hestitaterida*. Nos *Hestiatorida, ἔστιαιορῖδα*, ab ἔστιαιῶν, *convivor*.



# C. PLINII SECUNDI

## NATURALIS HISTORIÆ

### LIBER XXV.

---

---

*Herbarum sponte nascentium naturæ et auctoritas.*

I. (I.) **I**PSA quæ nunc dicitur herbarum claritas, medicinæ tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ priscorum diligentiaque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quodque non prodesse<sup>1</sup> posteris vellent. At nos elaborata iis<sup>2</sup> abscondere atque suppressere cupimus, et fraudare<sup>3</sup> vitam etiam alienis bonis. Ita certe recondunt, qui pauca aliqua novere, invidentes aliis: et neminem docere, in auctoritatem<sup>b</sup> scientiæ est. Tantum ab excogitandis novis, ac juvanda vita<sup>3</sup> mores absunt, summumque opus ingeniorum diu jam hoc fuit, ut intra unumquemque recte facta veterum perirent. At hercules<sup>c</sup> singula quosdam<sup>4</sup> inventa Deorum

//////

CAP. I. 1 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quod non prodesse* Gronov. et vulgg.—2 Chiffli. *his*.—3 Cod. Dalec. *ad adjuvandam vitam*.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *singulares quidam*

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Et fraudare*] Et fraudare homines, qui vivunt, bonis quæ alii invenere.

<sup>b</sup> *In auctoritatem*] Id auctoritatem conciliare scientiæ videtur.

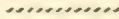
<sup>c</sup> *At hercules*] Quæ singuli homines

invenerunt, quosdam e suis invento-ribus in Deorum numerum addidere: omnium certe, qui in eo elaborarunt, vitam clariorem fecere, cognomine herbis indito.

numero addidere: omnium utique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam memoria referente. Non æque hæc cura eorum mira in his,<sup>5</sup> quæ satu blandiuntur, aut cibo invitant: culmina<sup>6</sup> quoque montium invia et solitudines abditas, omnisque terræ fibras scrutati invenere, quid quæque radix polleret, ad quos usus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis usus vertentes.

II. (II.) Minus hoc, quam par erat, nostri celabravere, omnium utilitatum et virtutum rapacissimi. Primusque et diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit, boum etiam medicina non omissa. Post eum unus illustrium tentavit C. Valgius eruditione spectatus, imperfecto<sup>1</sup> volumine ad Divum Augustum, inchoata etiam præfatione religiosa,<sup>d</sup> ut omnibus malis humanis illius potissimum principis semper mederetur<sup>2</sup> majestas.

III. Antea condiderat solus apud nos, (quod equidem inveni,) Pompeius Lenæus, Magni libertus: quo primum tempore hanc scientiam ad nostros pervenisse animo adverto.<sup>1</sup> Namque Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellavit Pompeius, omnium ante se genitorum diligentissimus vitæ fuisse argumentis, præterquam<sup>2</sup> fama,<sup>e</sup> intelligitur. Uni ei<sup>f</sup> excogitatum, quotidie venenum bibere



quos. Mox, omnium deest in cod. Dalec.—5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. mira esset in his Gronov. et al. vett.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. sed culmina Gronov. et al. vett. Mox, omnes terræ alii ap. Dalec.

CAP. II. 1 Chiff. in perfecto.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. semper medicetur Gronov. et vulgg. semper deest in cod. Dalec.

CAP. III. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. animadverto Gronov. et al. vett.—2 Cod. Dalec. præterque.—3 Ita

#### NOTÆ

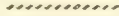
<sup>d</sup> Præfatione religiosa] Inserta præfatione, ut humanis calamitatibus oputaretur principis majestas, felici administratione imperii.

<sup>e</sup> Præterquam fama] 'Forte, ut alibi, præterque: hoc est, ac præterea.'

Ed. sec.—Præter singularem famam, quam ille apud omnes obtinuit, etiam argumentis quamplurimis diligentissimus naturæ scrutator fuisse intelligitur.

<sup>f</sup> Uni ei] Celsus v. 23. 'Nobilissi-

præsuntis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inventa genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen ejus retinet. Illius inventum<sup>a</sup> autumant, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam veneno viverent. Ad illum<sup>b</sup> Asclepiadis, medendi arte clari, volumina composita extant, cum, sollicitatus ex urbe Roma, præcepta pro se mitteret. Illum solum<sup>i</sup> mortalium viginti duabus linguis locutum certum est, nec de subjectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo annis LXI.<sup>3</sup> quibus regnavit. Is ergo reliqua ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, et ab omnibus<sup>+</sup> subjectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exquirens,



tacite Brotier. LVI. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. 'Chiffi. CLVI. fortassis XLVI.' Dalec.—4 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin.

## NOTÆ

mum est antidotum Mithridatis, quod quotidie sumendo Rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse.' Vide Dionem Cassium lib. xxxvii. p. 35.

<sup>a</sup> *Illius inventum*] Gellius xvii. 16. pag. 972. 'Anates Ponticas dicitur edundis vulgo venenis victitare. Scriptum etiam a Lenæo Cn. Pompeii liberto, Mithridatem illum Ponti Regem, medicæ rei et remediorum id genus solertem fuisse, solitumque eum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque sanguinem vel potentissimum esse in ea confectione.' Sanguinem anatum utilissime in antidotis misceri, tradit quoque Diosc. II. 97. anseris quoque, atque hædi. Meminit etiam Scribonius Largus, Compos. Med. 187.

<sup>b</sup> *Ad illum*] Ad Mithridatem libros misit de medendi arte Asclepiades, cum, sollicitatus ab eo rege ut ad se veniret, pro se præcepta ab Urbe misit. Commentarios edidisse in quosdam libros Hippocratis, aliaque plurima scriptis consignasse, ex Brasa-

voli Indice in Galenum intelliges, præter ea quæ nos recensibimus in Auctorum Syllabo. Fuisse e posteris ejus artis hæredem ac nominis eum auguramur, de quo vetus extat inscriptio apud Reinesium, pag. 608.

C. CALPURNIVS. ASCLEPIADES  
PRVSA. AD. OLYMPVM  
MEDICVS.  
PARENTIBVS. ET. SIBI  
ET. FRATRIB.  
CIVITATES. VII. A. DIVO  
TRAIANO  
IMPETRAVIT, &c.

<sup>i</sup> *Illum solum*] Transcriptis hæc Gellius totidem verbis xvii. 17. pag. 974. indicavitque jam Plinius vii. 24.

<sup>3</sup> *Annis LXI.* [LVI.] Sic libri etiam Mss. Reg. Colb. &c. Appianus de Bell. Mithrid. p. 249. vixisse ait annos novem supra LX. imperitasse annos LVII. 'Ἐβίω δ' ὀκτῶ ἢ ἐννέα ἐπὶ τοῖς ἐξήκοντα ἔτεσι· καὶ τούτων ἑπτακαταπεντήκοντα ἔτεσιν ἐβασίλευσε. Strabo lib. x. p. 477. auctor est ætatis anno undecimo susceptum ab eo imperium.

scrinium commentationum harum, et exemplaria, effectusque in arcanis suis reliquit. Pompeius autem, omni regia præda potitus, transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, grammaticæ artis,<sup>5k</sup> jussit: vitæque ita profuit non minus quam reipublicæ victoria illa.

iv. Præter hos Græci auctores medicinæ<sup>1</sup> prodidere, quos suis locis diximus. Ex his Cratevas,<sup>2</sup> Dionysius, Metrodorus, ratione blandissima, sed qua nihil pæne aliud quam rei difficultas intelligatur. Pinxere namque effigies herbarum, atque ita subscripsere effectus. Verum et pictura fallax est, et coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multum degenerat transcribentium<sup>m</sup> sors varia.<sup>3</sup> Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cum quadripartitis<sup>4</sup> varietatibus anni faciem mutant.

v. Quare ceteri sermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata,<sup>1</sup> et nudis plerumque nominibus defuncti,<sup>2</sup> quoniam satis videbatur potestates vimque demonstrare quærere volentibus. Nec est difficile cognitu.<sup>3</sup> Nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari scientia Antonii Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte nostro ævo, visendo hortulo ejus, in quo plurimas alebat, centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigo-

1. 2. 3. et recentt. *hominibus* Gronov. et vulgg.—5 <sup>k</sup> Ita bene codd. Reg. 1. Voss. 1. et Editio princeps. Nec addendum, *peritum*. Sic locutus est Plin. VII. 40. IX. 8. et XXX. 6. Brotier. Ita quoque Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Grammaticæ artis doctissimum* Gronov. et vulgg.

CAP. IV. 1 Vox *medicinæ* deest in Chiff. —2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. et recentt. *Ex his Evax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Cratevas* Gronov. et vulgg.—3 Alii ap. Dalec. *sorte varia*.—4 Chiff. *quadripertilis*.

CAP. V. 1 Chiff. *indicta*.—2 Vet. Dalec. *contenti*.—3 Chiff. *difficilis*

#### NOTE

<sup>k</sup> *Grammaticæ artis*] Vide Notas et Emend. num. 1.

<sup>1</sup> *Ex his Cratevas*] Vide Notas et Emend. num. 2.

<sup>m</sup> *Transcribentium*] Depingentium. 'Scribere' veteres dixerunt pro 'pingere.' Statius Theb. VIII. 270. 'Inscriptaque Deus qui navigat alto.'



re concussis. Neque aliud<sup>4</sup> mirata magis antiquitas reperietur. Inventa jampridem ratio est prænuntians horas, non modo dies ac noctes, Solis Lunæque defectum. Durat tamen tradita persuasio in magna parte vulgi, veneficiis et herbis id cogi, eamque num<sup>5</sup> foeminarum<sup>5</sup> scientiam prævalere. Certe quid non replevere fabulis Colchis Medea, aliæque, inprimis<sup>6</sup> Itala Circe, Diis etiam ascripta? unde arbitror natum, ut Æschylus<sup>7</sup> e vetustissimis in poëtica, refertam<sup>7</sup> Italiam herbarum potentia, proderet, multique Circeios, ubi habitavit illa, magno argumento etiamnum durante in Marsis a filio ejus<sup>8</sup> orta gente, quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum et antiquitatis parens, multas alias in admiratione Circes,<sup>9</sup> gloriam herbarum Ægypto tribuit: cum etiam, quæ rigatur, Ægyptus illa<sup>9</sup> non esset, postea fluminis limo invecta. Herbas certe<sup>7</sup> Ægyptias a regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud nepenthes, oblivionem tristitiæ veniamque afferens, et ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum.

Primus autem omnium, quos memoria novit, Orpheus de herbis curiosius aliqua prodidit. Post eum Musæus et



*cognitio.*—4 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Nec aliud* Gronov. et vulgg.—5 Vet. Dalec. *in eoque fœmina*; Chiffi. *eamque unam fœminarum.*—6 Vet. Dalec. *et in primis.*—7 Alii ap. Dalec. *poëtica re refertum.*—8 Vet. Dalec. *illorum.*—9 *Circæ* Chiffi. et mox in eodem,

#### NOTE

<sup>4</sup> *Eamque num*] Hanc voculam jam ante mirati sumus, xxii. 16. initio.

<sup>5</sup> *Æschylus*] Hujus poëtæ versiculum ἐκ τῶν ἐλεγείων recitat hunc Theophrastus, Hist. ix. 15. *Τυρρῆνων γενεὴν φαρμακοποιῶν ἔθνος. Gens Tyrrhena suis clara veneficiis.*

<sup>8</sup> *In Marsis a filio ejus*] De his egimus vii. 2.

<sup>9</sup> *Ægyptus illa*] Pars Ægypti ea quæ Delta dicitur, ac Nili ostiis secatur. Vide quæ diximus ii. 87.

<sup>7</sup> *Herbas certe*] Fuit ea Polydamna

Thonis Ægyptii regis uxor. Odys. Δ. 228. Ἔσθλα, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παράκοιτις Αἰγυπτίη, τῇ πλείστα φέρει ζεῖδαρος ἄρουρα φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ. *Prospera, quæ quondam Thonis dulcissima conjux Ægypti Polydamna dedit, qua plurima gignit Noxia terra ferax, et multa probata venena. De nepenthe diximus xxi. 91. Vide et Euseb. Præpar. Evang. lib. x. p. 481. Hæsit hæc porro Plinius a Theophr. Hist. ix. 15.*

Hesiodus polion herbam in quantum mirati sunt, diximus Orpheus et Hesiodus suffitiones<sup>10</sup> commendavere. Homerus et alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras, clarus sapientia, primus volumen de earum effectu composuit, Apollini, Æsculapioque, et in totum Diis immortalibus inventione et origine assignata. Composuit et Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique magis. Adeoque ad hæc<sup>11</sup> attonita antiquitas fuit, ut affirmaverit<sup>12</sup> etiam incredibilia dictu.

Xanthus, historiarum auctor, in prima earum tradit,<sup>12</sup> occisum draconis catulum revocatum ad vitam a parente, herba, quam balia nominat: eademque Thylyonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et Juba in Arabia herba revocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cujus contactu illatæ ab alite, quam retulimus,<sup>13</sup> exsiliret cuneus a pastoribus arbori adactus: quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum esse quod vero supersit. Inde<sup>13</sup> et plerosque ita video existimare, nihil non herbarum vi effici posse, sed plurimarum vires esse incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, a quo ferunt dictum, quasdam fortassis etiam calcatas prodesse. Observatum certe est inflammari vulnera ac morbos superventu eorum, qui pedibus iter confecerint.

VI. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non<sup>1</sup> plures noscantur, causa



*cum etiam tum, quæ, &c.*—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad suffitiones.*—11 <sup>1</sup> Ita codd. Reg. 1. et Chiff. cum Editione principe. Brotier.—12 Chiff. *tradidit.*—13 Vet. Dalec. *esse. Quod vero supersit, inde. Al. Inde plerosque, &c. Chiff. Inde et plerosque, &c.*

CAP. VI. I Sed quare nunc non cod. Dalec. Paulo post, *utpote qui soli*

#### NOTÆ

<sup>1</sup> *Post cum Musæus . . . diximus]* Lib. XXI. c. 21. et 84.

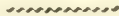
<sup>1</sup> *Adeoque ad hæc]* Ad eximias herbarum vires sic hæsit attonita, ut

audacior facta nihil vereretur etiam auditu incredibilia addere.

<sup>13</sup> *Quam retulimus]* Lib. X. c. 20.

est, quod eas agrestes literarumque ignari experiuntur, ut qui soli inter illas vivant: præterea securitas<sup>a</sup> quærendi, obvia medicorum turba. Multis etiam inventis nomina desunt, sicut illi, quam retulimus<sup>b</sup> in frugum cura, scimusque defossam in angulis segetis præstare, ne qua ales<sup>2</sup> intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis perituram sit, quod tradiderint aliis. Accedit ratio inventionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias invenit casus, alias (ut vere dixerim) Deus.

Insanabile<sup>3</sup> ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, pavorem aquæ,<sup>d</sup> potusque omnis afferens odium. Nuper cujusdam<sup>e</sup> militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem sylvestris rosæ, quam cynorrhodon<sup>f</sup> vocant, blanditam sibi aspectu pridie in fructo,<sup>g</sup> mitteret filio bibendam: in Lacetania<sup>4</sup> res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casuque accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis ut pareret religioni: servatusque est ex insperato, et postea quisquis auxilium simile tentavit. Alias apud auctores cynorrhodi una medicina erat: spongiolæ,<sup>h</sup> quæ in mediis spinis<sup>5</sup> ejus



margo edd. Dalec. et Gronov.—2 Vet. Dalec. *avis*.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Insanabiles* edd. vett. *Insanabilis* Gronov.—4 Vet. Dalec. *blanditiæ in Lusitania*. Cod. Dalec. *mitteret ut filio bibenda in lacte daretur. Talia gerebantur in Hispaniæ*.—5 Vet. Dalec.

## NOTE

<sup>a</sup> *Præterea securitas*] Quærendi curam adimit obvia Medicorum turba.

<sup>b</sup> *Sicut illi, quam retulimus*] Lib. xviii. c. 45.

<sup>c</sup> *Insanabile*] Sic Mss. non *insanabilis*. Ut 'Triste lupus stabulis.'

<sup>d</sup> *Pavorem aquæ*] 'Ἐδροφοβίαν Græci vocant. Vide quæ de eo morbo diximus VIII. 63.

<sup>e</sup> *Nuper cujusdam*] Indicavit hoc ipse superius VIII. 63.

<sup>f</sup> *Sylvestris rosæ, quam cynorrhodon*] Rosa sylvestris hæc est quæ Eglen-

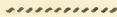
terii nomine apud Gallos venit, l'*Eglantier*. Est in Eystettensi horto: vidimus in Regio. Scribonio Largo Compos. 85. 'Rosa sylvatica, quam caninam quidam vocant.'

<sup>g</sup> *In fructo*] *Fructum*, per synopen, pro *fructetum*, habent libri Mss. ubique omnes. Vulgo tamen et *frutetum* scribitur.

<sup>h</sup> *Spongiolæ*] Spongiam ex rubo rosario agresti sumtam vocat Marcellus Empir. c. 26. pag. 181. et c. 27. pag. 196.

nascitur, cinere cum melle, alopecias capitis expleri. In eadem provincia cognovi in agro hospitis nuper ibi reperi- tum dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudi- ne, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedio: alium<sup>6</sup> quam quos in priore volumine<sup>1</sup> ejusdem nominis diximus: sed huic alia figura aliudque miraculum exerentis se terra<sup>7</sup> ad primas serpen- tium vernationes, bipedali fere altitudine, rursusque cum iisdem in terram condentis:<sup>8</sup> nec omnino occultato eo ap- paret serpens: vel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusque formidinis demonstra- ret.

(III.) Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum castris a Germanico<sup>j</sup> Cæsare promotis, ma- ritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, qua pota<sup>k</sup> intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus solve- rentur. Stomacacen<sup>l</sup> medici vocabant, et scelotyrbē,<sup>9 m</sup>



ramis.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *contra serpentium omnium m. e. remedium. Alius est Vet. Dalec. contra omnium m. e. remedium. Alius est Gronov. et vulgg.—7 Cod. Dalec. exeuntis e terra.—8 Dalec. se condentis.—9 Cod. Reg. 2. Sceloturbin. Græcis σκελοτύρβη dicitur a σκέλος et τύρβη, quod morbus ille tentet et turbet crura.' Brotier.*

#### NOTE

<sup>1</sup> *In priori volumine*] Superiore lib. c. 93. Nondum mihi herbæ comper- tum genus illud est, in quod omnia ea convenient, quæ hic referuntur: il- ludque inprimis, ut seris anni mensi- bus, quo latent angues, ipsum ares- cat. In Indice dracunculus caulis appellatur.

<sup>j</sup> *A Germanico*] Tiberii F. Caligu- læ patre.—'Neronis Claudii Drusi Germanici Imp. filio, Caii Cæsaris Germanici Ang. patre.' *Ed. sec.*—Vide Tacitum *Annal.* II. pag. 43. et seq.

<sup>k</sup> *Qua pota*] 'Et Susis,' inquit Vi- truv. VIII. 3. pag. 165. 'in qua civi-

tate est regnum Persicum, fonticulus est, ex quo qui biberunt, amittunt dentes.' Quam in rem lepidum idem Epigramma Græcum eo loci recitat.

<sup>l</sup> *Stomacacen*] Στομακάκην, vel potius, ut ars suadet, στομοκάκην, quæ vox vitium quoddam oris sonat. Scorbu- tum ætas posterior appellavit. Vide Sennertum lib. III. pag. 504. Sunt qui στομοκάκην malint hic legi, quo- niam scorbuticis os κάκην, hoc est, stercus olet. Et id morbi genus ho- dieque grassatur in Frisiis, ex aqua- rum vitio.

<sup>m</sup> *Scelotyrbē*] Σκελοτύρβη, paralysis species, quando recti nequeunt incidere:



ca mala. Reperta auxilio est herba, quæ vocatur brittanica<sup>10</sup> non nervis modo et oris malis salutaris, sed contra anginas<sup>o</sup> quoque, et contra serpentes.<sup>11</sup> Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus ejus exprimitur et ex radice.<sup>12</sup> Florem vibones<sup>p</sup> vocant: qui collectus priusquam tonitrua audiantur, et devoratus, securos in totum reddit. Frisii, qua castra erant, nostris demonstravere illam: <sup>13</sup> *mirorque*<sup>q</sup> nominis causam: nisi forte confines



*sceletyrben* edd. vett. Gronov. Harduin. et recentt.—10 ‘*Brittanica*] Ita cod. Reg. 1.’ *Brotier. quæ appellatur Britannica* Chiffli. *quæ vocatur Britannica* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—11 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et serpentes* edd. vett. et Gronov.—12 Chiffli. *e radice*; margo edd. Dalec. et Gronov. *ex foliis*, e Diosc.—13 *Fida in qua castra erant, monstravere illum* Chiffli.—14 Cornarius, *confines*

## NOTE

*sed nunc in laevam, nunc in dextram corpus contorquent, pedesque proferunt: interdum etiam, velut inutile syrma, anguium more pedem promovent.* Σκελοτύρβη ἐστὶν εἶδος παραλύσεως, ὥστε περιπατεῖν ἐπ’ εὐθείας μὴ δύνασθαι, καὶ ποτὲ μὲν κατ’ εὐθὺ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν, ἢ τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντές τι μέγα. Galenus, in Defini. Med. tom. II. num. 293. p. 265. A σκέλος et τύρβη, quod *crura* is morbus tentaret, turbaretque. Ælii Galli exercitum laborasse hoc utroque mali genere ex Arabicorum fructuum esu, et aquarum potu, auctor est Strabo lib. XVI. pag. 781. Τῶν μὲν περὶ τὸ στόμα, τῶν δὲ περὶ τὰ σκέλη παράλυσιν τινα. . . . Et paulo ante, Στομακάκη καὶ σκελοτύρβη.

<sup>n</sup> *Brittanica* [*britannica*] Hydrolapathum nigrum esse, quam veteres Britannicam appellarunt, satis idoneis efficit argumentis Abrah. Muntingius, opere singulari de vera antiquorum herba Britannica. Galenus certe de Fac. Simp. Med. lib. VI. folia ait esse agresti lapatho similia, ὅμοια τοῖς τῶν ἀγρίων ὄντα λαπάθων.

<sup>o</sup> *Sed contra anginas*] Apuleius cap.

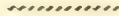
29. de Britannica, tit. 7. ‘Ad anginam:’ ‘Herbæ Britannicæ flos antequam tonitruum audiatur collectus, qui eo usus fuerit, per totum annum anginam non experietur.’

<sup>p</sup> *Florem vibones*] Strabo auctor est lib. VI. pag. 156. ad Vibonem oppidum, (de quo III. 10.) e Sicilia Proserpinam migrasse ad legendos flores: ubi matronæ collectis eis textunt coronas: hincque repertum coronis flores nectere. Unde putandum vibonum florum nomen venisse. Vide in nummis nostris, ΠΗΠΩΝΙΕΩΝ.

<sup>q</sup> *Mirorque*] Mirum est, inquit, Britannicam vocari herbam, quæ non in Britannia, sed in Germania inventa sit. At vero Lipsius in Taciti *Annal.* I. pag. 30. paludes ait, uliginosæ, hand procul Amisia flumine, inter Lingam, Weddam, Coëvordam, aliquot milliarium spatium occupare: vocari ab accolis Britannicæ uliginis, *Bretansche heyde*. Ab ista Britannia in Frisiis, nomen herbæ Britannicæ datum. Muntingius, p. 131. a stabiliendis dentibus Frisorum lingua deductum id nomen, suadere nititur quidem: at non omnino persuadet.

Oceano Britanniae, velut propinqua, dicaverit.<sup>14</sup> Non enim<sup>r</sup> inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nascere-  
tur, certum est, etiamnum Britannia libera.

VII. Fuit quidem et hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi, ut docebimus<sup>15</sup> fecisse reges: tanta res<sup>b</sup> videbatur,<sup>2</sup> herbam invenire, vitam juvare, nunc fortassis aliquibus curam nostram frivolam quoque existimaturis: adeo deliciis sordent etiam quae ad salutem pertinent. Auctores tamen quarum inveniuntur, inprimis celebrare<sup>3</sup> par est, effectum earum digesto in genera morborum. Qua quidem in reputatione misereri sortis humanae subit, praeter fortuita casusque, et quae nomina<sup>c</sup> omnis hora excogitat, ad millia morborum singulis mortalium timenda. Qui gravissimi ex his sint discernere, stultitiae<sup>4</sup> prope videri potest, cum suis cuique ad praesens quisque atrocissimus videatur. Et de hoc tamen judicaverit aevi experimenta,<sup>5</sup> asperrimos cruciatus esse calculorum a stillicidio vesicae: proximum stomachi, tertium eorum quae in capite doleant:<sup>6</sup> non ob alios<sup>e</sup> fere morte concita. A Graecis et noxias herbas demonstratas miror equidem. Nec venenorum tantum: quoniam ea vitae conditio est, ut mori<sup>f</sup> plerumque etiam opti-



*Oceano, Britanniae velut propinqua dicaverit.*

CAP. VII. 1 Vet. Dalec. quod docebimus; alii ap. Dalec. sicut docebimus. —2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *his debeatur* Vet. Dalec. *ut res tanta debeatur* Gronov. et al. vett.—3 Chiff. *celebrari*.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et nomina, quae omnis . . . . stultitia* Gronov. et vulgg.—5 ‘Ita codd. Regg.’ Brotier. *avi experimento* edd. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *usi experimento* cod. Dalec. *et hoc tamen j. aut experimenta* Chiff. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *calculorum vesicae cum stillicidio*; cod. Dalec. *ac stillicidium*.—6 Cod. Dalec. *qui capite dolent*. Mox, Chiff. *morte concita*.—

#### NOTÆ

<sup>r</sup> *Non enim*] Non est verisimile appellatam eam herbam esse a milite Romano de Britanniae nomine, quoniam ibi plurima nasceretur, cum praesertim Britannia tum sui juris esset, nec populo R. subdita.

<sup>a</sup> *Ut docebimus*] Cap. 33. et seqq.

<sup>b</sup> *Tanta res*] Vide Notas et Emend. num. 3.

<sup>c</sup> *Et quae nomina*] Nomina nova no-

vis morborum generibus, quae subinde nascuntur, indita.

<sup>d</sup> *Et de hoc tamen . . . . aevi experimenta* [*avi experimenta*] Vide Notas et Emendationes num. 4.

<sup>e</sup> *Non ob alios*] Non alios fere morbos morte consecuta.—‘*Parmensis editio et codex Chiff. forte melius, morte concita.*’ Ed. sec.

<sup>f</sup> *Ut mori*] Ferdinandus Pintianus,

mi<sup>7</sup> portus sit: tradatque M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, veneno<sup>8</sup> crura perunxisse, et postea caruisse sensu omni, æque quam dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit venia monstrandi, qua mentes<sup>h</sup> solverentur, partus eliderentur, multa que similia? Ego nec abortiva dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucillum imperatorem clarissimum amatorio<sup>i</sup> periisse: nec alia magica portenta, nisi ubi cavenda sunt aut coarguenda, inprimis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundeque præstitum<sup>8</sup> vitæ, salutare dixisse, ac postea inventas.<sup>9</sup>

VIII. (IV.) Laudatissima herbarum est, Homero<sup>j</sup> teste, quam<sup>7</sup> vocari a Diis putat moly, et inventionem ejus Mercurio assignat, contraque summa veneficia demonstrat. Nasci eam<sup>k</sup> hodie circa Pheneum, et in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homericæ, radice rotunda nigraque,



7 Vet. Dalec. *optimus*. 'In Ms. Reg. 2. *optimis*. Vide supra VII. 54.' Brotier. Mox, Chiff. *traditque*.—8 Idem codex, *præstatum*.—9 Vet. Dalec. *ac posteris juvenas*; Pintian. *ac pro ea juvenas*.

CAP. VIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Homero quam Gronov.*

#### NOTÆ

qui in eadem exornanda sparta laboravit, in qua nos sudamus, vir de Plinio optime meritis, insculpi Salmanticæ sepulcro suo jussit, OPTIMUM VITÆ BONVM MORS. Vide quæ dicta sunt VII. 54.

<sup>8</sup> *Veneno*] Cicutæ succo.

<sup>h</sup> *Qua mentes*] Quæ herba faceret insaniam, partus elideret, &c.

<sup>i</sup> *Lucillum . . . amatorio*] Amatorium poculum dicitur, quod ad amoris insaniam impellit: quale Lucullo Callisthenes libertus suus obtulit, ut impensius ab eo diligeretur: verum veneni vi alienata domini mens est, et mors consecuta. Plutarchus in Lucullo pag. 520.

<sup>j</sup> *Homero*] Odyss. K. 302. ὄντ ἕρα φωνήσας πῶρε φάρμακον Ἀργεϊφόντης,

Ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξεν. Ῥίζη μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος. Μῶλυ δὲ μιν καλεῖουσι θεοί· χαλεπὸν δὲ τ' ὀρύσσειν Ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δὲ τε πάντα δύνανται. Transcripsit hunc Plinii locum Apuleius c. 48. Homericum moly, esse Democriti aglaophotin, de qua nos eginus libro superiore, Lobelius scripsit in Notis marginalibus Mss. ad Anguillar. p. 90. Esse rutam sylvestrem affirmat Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 219.

<sup>k</sup> *Nasci eam*] Tota hæc descriptio petita ex Theophrasto est, Hist. IX. 15. Sed is errasse Homerum ait, qui ægre evelli hanc e tellure cecinit. Vide et Diosc. III. 54.

magnitudine cepæ, folio scillæ: effodi autem difficulter.<sup>2</sup> Græci auctores<sup>1</sup> florem ejus luteum piuxere, cum Homerus<sup>m</sup> candidum scripserit. Inveni e peritis herbarum medicis, qui et in Italia nasci eam diceret, afferrique<sup>3</sup> Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radice XXX. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ.

IX. Ab ea maxima auctoritas herbæ est, quam dodecatheon<sup>n</sup> vocant, omnium<sup>r</sup> Deorum majestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia ejus<sup>o</sup> septem, lactucis simillima, exeunt a lutea radice.

X. Vetustissima inventu Pæonia<sup>p</sup> est, nomenque auctoris retinet, quam quidam<sup>q</sup> pentorobon appellant, alii gly-

//////////

et vulgg. Mox, *ast inventionem ejus, &c.* al. ap. Dalec.—2 Vet. Dalec. *effodi autem non difficulter*; Theophr. *non tamen effodi.*—3 Vet. Dalec. *afferretque.*

CAP. IX. 1 Vet. Dalec. *numinum.* Mox, *commendantis cod.* Dalec.

#### NOTÆ

<sup>1</sup> *Græci auctores*] Quos Priapeiorum auctor est secutus, eo carmine: ‘Hinc legitur radix, cujus flos aureus exit: Quam cum moly vocant, mentula moly fuit.’

<sup>m</sup> *Cum Homerus*] Loco allato: et qui Homerum imitatus est Naso Met. XIV. 291. ‘Pacifer huic florem dederat Cyllenius album: Moly vocant Superi: nigra radice tenetur.’ Diosc. quoque loc. cit. *ἄνθη λευκοῖσι ὅμοια, γαλακτόχροα* dicit esse, *violæ albæ flores similes, et lactei coloris.* Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 211. *ἄνθος γαλακτώδες.*

<sup>n</sup> *Dodecatheon*] Δωδεκάθεος, herba a duodecim Diis majoribus appellata.

<sup>o</sup> *Folia ejus*] ‘Profecto hac effligie,’ inquit Ruellius lib. II. p. 449. ‘frequenter in dumetis enatam vidimus: verum cum nec plura de ea tradantur, an dodecatheos sit, non ausim affirmare.’

<sup>p</sup> *Vetustissima . . . Pæonia*] A Pæone Medico nomen invenit, qui vulneratum Plutonem ab Hercule, ut Homerus quidem fabulatur Iliad. E. 401. curasse ea perhibetur. Nomen in officinis servat: vulgus Pivoniam vocat: *Pivoine.* Genera ejus quatuordecim in horto Regio vidimus. Pæonia mas a Matthiolo delineatur in lib. III. Diosc. p. 914.

<sup>q</sup> *Quam quidam*] Diosc. III. 157. *Παιονία, ἢ γλυκυσίδη, οἱ δὲ πεντόροβον.* Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 167. Dicitur sane *πεντόροβον*, quasi quintuplex ervi granum: a granorum numero, quæ erivum imitantur. *Γλυκυσίδη*, quod acinos dulces, mali Punici similes, habere videtur: nam *σίδη* Bæotis *malum Punicum* est. Vide etiam Apuleium cap. 64. et auctorem libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur, p. 18.



cysidem. Hæc <sup>r</sup> quoque difficultas est, quod eadem aliter alibi nuncupantur. Nascitur <sup>r</sup> opacis montibus, caule inter folia <sup>s</sup> digitorum quatuor, <sup>2</sup> ferente in cactumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Inest iis <sup>t</sup> semen copiosum, rubrum, nigrumque. Hæc medetur et Faunorum <sup>u</sup> in quiete ludibriis. Præcipiunt eruere <sup>v</sup> noctu, quoniam si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat.

XI. Panaces ipso nomine <sup>u</sup> omnium morborum remedia

CAΡ. X. 1 Cliff. penteron app. alii cyclioden. Nam hæc.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. sesquipedali.

## NOTÆ

<sup>r</sup> Nascitur] Hæc totidem fere verbis Diosc. loc. cit.

<sup>s</sup> Caule inter folia] Inter singulos nodos, unde folia erumpunt. Alias totus caulis bicubitalis est, ut ait Diosc. loc. cit. *καυλὸς ὡς δισπιθαμιαῖος.*

<sup>t</sup> Inest iis] Diosc. loc. cit. *Λόβους δὲ τινὰς ἀνήσιν ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, ἀμυγδαλοῖς ὁμοίους ὡς ἀνεωχθέντων εὐρίσκονται ἔρυθροὶ κόκκοι πολλοὶ, μικροὶ, ἐμφερεῖς τοῖς τῆς ροιᾶς ἐν μέσῳ δὲ μέλανες, ἐμπόρφυροι, ἐ' ἡ σ'.* Summo caule fert siliquas quasdam, veluti Græcas nuces: quibus dehiscentibus grana multa rubentia, *πανα*, acinis Punicorum similia inveniuntur: et inter hæc media quinque aut sex, nigra, purpurea.

<sup>u</sup> Faunorum] Faunos xxx. 24. nocturnos Deos interpretatur. Dioscor. loco citato: *Οἱ δὲ μέλανες καὶ πρὸς τοὺς ἐπὶ ἐφιαλτῶν πνιγμοὺς, grana nigra valent adversus suppressiones incuborum nocturnas, quas ephialtas vocant.* Quindecim grana bibi ex aqua jubet idem *Ἐδόρ.* i. 22. *Ἐφιάλτης* sive *ἐπιάλτης* malum est, ubi aliquis noctu se grandi mole opprimi, invadique ab alio credit. Macrobius de hac re ita prodidit, in *Somn. Scip.* i. 3. pag. 13. *Ἐφιάλτης* vero, hoc est, visum, cum inter vigiliam, et adultam quietem, in quadam, ut aiunt, prima somni nebula, adhuc vigilare se existimans,

qui dormire vix cœpit, aspiciere videtur irruentes in se vel passim vagantes formas, . . . In hoc genere est *ἐφιάλτης*, quem publica persuasio quiescentes opinatur invadere, et pondere suo pressos ac sentientes gravare.' De hoc genere morbi plura Cælius Aurel. iii. 3. 'Quidam veteres,' inquit, 'ephialten vocaverunt, . . . Afficit crapula vel indigestione jugi vexatos . . . Sequitur per somnum gravedo atque pressura, et veluti præfocatio, qua sibi quenquam irruisse repente existiment, qui sensibus oppressis sensus exanimet, neque clamare permittat: quo fit ut sæpe erumpentes non articulata, sed confusa voce exclament.' . . . Ac paulo ante: 'Sed quod neque Deus, neque semidens, neque Cupido sit, libris Causarum, quos *αιτιολογουμένους* Soranus appellavit, plenissime explicavit.' Inde *Παῶνια ἐφιαλτία* dicitur apud Aëtium lib. i. p. 32. (sic enim legendum, non *elephantia*) quia τὸν ἐφιάλτην curat.

<sup>v</sup> Præcipiunt eruere] Hæc a Theophrast. ad verbum expressa *Hist.* ix. 9.

<sup>s</sup> Panaces ipso nomine] *Ἀπὸ τοῦ πάντα ἀκείν, quod omnia medetur: sive a πᾶν et ἄκος, hoc est, ab omni remedio.*

promittit, numerosum <sup>b</sup> et Diis inventoribus ascriptum. Unum quippe Asclepion <sup>c</sup> cognominatur, quoniam is <sup>1</sup> filiam Panaceam appellavit. Succus coactus ferulæ <sup>d</sup> qualem diximus, radice multi <sup>e</sup> corticis et salsi.<sup>2</sup> Hac evulsa <sup>f</sup> scrobem repleri vario genere frugum religio est, ac terræ <sup>3</sup> piammentum. Ubi, et quoniam fieret modo, et quale <sup>4</sup> maxime probaretur, inter peregrina docuimus.<sup>5</sup> Id quod e Macedonia affertur, bucolicon <sup>h</sup> vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrime evanescit. Et in aliis <sup>i</sup> autem generibus improbat <sup>5</sup> maxime nigrum ac molle. Id enim argumento <sup>6</sup> est cera adulterati.

XII. Alterum <sup>j</sup> genus Heraclion vocant, et ab Hercule inventum tradunt: alii origanum Heracloticum sylvestre, quoniam est origano <sup>1</sup> simile, radice inutili: de quo origano diximus.

//////////

CAP. XI. 1 Vet. Dalec. *Asclepius*.—2 Margo Ed. Dalec. *radicis cortice multo (crasso) et salso*, e Theophr.—3 Vet. Dalec. *ad terræ*.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et quo f. modo, et quale* Gronov. et vulgg. *et quo f. modo, aut quale* Chiffli.—5 Chiffli. *probat*.—6 Ita codd. Harduinus et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *argumentum* Gronov. et al. vett.

CAP. XII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *tradunt*. *Alii origanum silvestre Panaces Heraclionem vocant, quod est origano*, e Diosc.

#### NOTÆ

<sup>b</sup> Numerosum] Cujus multa genera.

<sup>c</sup> Unum . . . Asclepion] Τὸ πάνακες τὸ Ἀσκληπίειον, Theophrasto Hist. IX. 9. ab Æsculapio Medico, ut Nicander cecinit in Theriacis. Filiam ejus Πανάκειαν, cum altera, quæ Ἰγυεία nominata est, in suo jurejurando testem Hippocrates advocat, p. 1. Idem panacis genus Ἡράκλειον a Diosc. appellatur, III. 55. et a Galeno, de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 217.

<sup>d</sup> Succus . . . ferulæ] Est, inquit, ferula panaces: cujus succus excipitur inciso caule, cogiturque: coacti candor probatur, ut diximus XII. 57.

<sup>e</sup> Radice multi] Radices permultas habet, crasso et subamari gustus cortice vestitis: Πρίζας πλείονας . . . παχὺν ἐχούσας τὸν φλοιὸν, ὑπόπικρον τῆ

γέσει. Diosc. III. 55. post Theophr. Hist. IX. 12.

<sup>f</sup> Hac evulsa] Cum effoditur, ex omni frugum genere ossa mellita terræ injicitur, Theophr. Hist. IX. 9.

<sup>g</sup> Ubi . . . docuimus] Lib. XII. cap. 57.

<sup>h</sup> Bucolicon] Βουκολικόν, quasi pastoritium.

<sup>i</sup> Et in aliis] In aliis succis qui non sponte erumpunt, sed inciso caule vel radice manant. Ipse Plinius XII. 57. 'Niger color improbat.' Dioscor. III. 55. 'Ὁ δὲ μέλας φαῦλος καὶ μαλακός. Δολοῦνται γὰρ ἀμμωνιακῶ ἢ κηρῶ.'

<sup>j</sup> Alterum] Origanum est Heracloticum, de quo XX. 62. Diosc. III. 56. Καλοῦσι δὲ τινες πάνακες καὶ τὴν ἀγρίαν

XIII. Tertium<sup>k</sup> panaces Chironion cognominatur ab inventore. Folium ejus Iapatho simile, majus tamen et hirsutius.<sup>1</sup> Flos aureus, radix parva.<sup>2</sup> Nascitur pinguibus locis. Hujus flos efficacissimus, coque amplius, quam supra dicta, prodest.

XIV. Quartum<sup>l</sup> genus panacis ab eodem Chirone reperitur, centauration cognominatur: sed et Pharnaceon, in controversia<sup>m</sup> inventionis, a Pharnace rege deductum. Scribitur<sup>2</sup> hoc, longioribus, quam cetera, foliis, et serratis. Radix odorata in umbra siccatur, vinoque gratiam adjicit. Hujus genera<sup>3</sup> duo fecere, alterum lævis<sup>4</sup> folii, alterum tenuius.<sup>5</sup>

XV. Heracleon<sup>o</sup> siderion et ipsam ab Hercule inventum



CAP. XIII. 1 Th. δασύτερον, densius.—2 Th. μακρὰ, longa: nisi legendum sit, μικρὰ.<sup>2</sup> Dalec.

CAP. XIV. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. controversiam Gronov. et vulgg.—2 Scribitur Vet. Dalec.—3 Hujus præterea genera margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—4 Ita ex codd. Harduini et recentt. levioris Gronov. et vulgg. crassioris Th. παχύφυλλον.—5 Ita ex codd. Harduini et recentt. tenuioris Gronov. et al. vett. 4 In codd. Regg. et Editione principe, tenuis. La petite centauree.<sup>2</sup> Brotier.

#### NOTÆ

δρίγανον, οἱ δὲ καὶ ἡρακλεωτικόν, οἱ δὲ κονίλην· περὶ ἧς εἴρηται ἐν τοῖς περὶ δρίγανου.

<sup>k</sup> Tertium] Ita sunt Theophrasti verba Hist. IX. 12. Ἔχει δὲ τὸ μὲν Χειρώνιον φύλλον μὲν ὅμοιον λαπάθῳ, μείζον δὲ καὶ δασύτερον· ἄνθος δὲ χρυσοειδές· ῥίζαν δὲ μικρὰν· φιλεῖ δὲ τὰ χωρὶα τὰ πίονα. Neque Nicandri, neque Dioscoridis panaces Chironium esse constat: sed est Helenium Dioscoridis primum, sive inula, ut recte vidit Anguillara par. v. p. 89. etsi id minus probare Ruellius videtur lib. III. p. 524. Pingitur a Lobelio in Observ. p. 309.

<sup>l</sup> Quartum] Herbariis id genus incognitum.

<sup>m</sup> In controversia] Aliis Chironi Centauro, aliis Pharnaci regi originem assignantibus. Chironi medici-

næ inventionem Plinius adjudicat VII. 57. Pharnaces Mithridatis Pontici filius fuit: quo devicto Cæsar inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, 'Veni, Vidi, Vici.'—'Pharnaces, is est, qui primus regnavit in Ponto, ut Plinius loquitur, XXXIII. 54. nempe circiter annum Urbis Romæ 450.' Ed. sec.

<sup>n</sup> Hujus genera] Alio spectat Theophrastea panacis universim distributio in duo genera, τὸ μὲν λεπτόφυλλον, τὸ δὲ πλατύφυλλον, Hist. IX. 12. alterum latioris folii, tenuioris alterum.

<sup>o</sup> Heracleon] Hæc sideritis tertia Dioscoridis est, IV. 35. quam et Cratevas ibi Ἠράκλειαν vocat, flore puniceo, foliis coriandri, caulibus σπιθαμαίοις, hoc est, palmi altitudine. Germanium est Dodonæi Robertianum,

est, caule tenui digitorum quatuor altitudine,<sup>1</sup> flore Puniceo, foliis coriandri. Juxta lacus et amnes invenitur, omniaque vulnera<sup>p</sup> ferro illata efficacissime sanat.

XVI. Est Chironis inventum ampelos, quæ vocatur Chironia, de qua diximus<sup>q</sup> inter vites, sicuti de herba,<sup>r</sup> cujus inventio assignatur Minervæ.

XVII. Herculi eam<sup>a</sup> quoque ascribunt, quæ Apollinaris, apud Arabas<sup>b</sup> altercum: apud Græcos<sup>t</sup> vero hyoscyamos appellatur. Plura ejus genera: unum nigro<sup>c</sup> semine, floribus pæne purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. Vulgare<sup>d</sup> autem candidius est, et fruticosius, altius papavere. Tertii<sup>2</sup> semen<sup>e</sup> irionis semini simile: et omnia in-



CAP. XV. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cauliculis multis dodrantalibus, e Diosc. Mox, ibid. ex eodem, quamvis recenti vulnere sanguinem suppressit.*

CAP. XVII. 1 Ita ex eodd. Harduinus et recentt. *apud Arabas altercum sive altercangenon, apud Græcos Gronov. et vulgg.—2 Alterius margo edd.*

#### NOTÆ

pag. 62. visum a nobis in horto Regio.

<sup>p</sup> *Omniaque vulnera]* Dioscor. loc. cit. *Καὶ ταύτης ἡ δύναμις ἐπιτιθεμένης κολλητικὴ ἐναίμων καὶ νεοτρώπων. Hujus imposita ea vis est, ut cruenta recentiaque vulnera glutinet.*

<sup>q</sup> *Est Chironis . . . de qua diximus]* Lib. XXIII. c. 17.

<sup>r</sup> *Sicuti de herba]* Parthenio scilicet, de quo XXII. 20.

<sup>a</sup> *Herculi eam]* Vox hæc *δοσκύαμος*, suis *fabam*, seu *fabam porcinam* sonat. Cum porro suem, aprum Erymanthium, Hercules occiderit, qui aper in Arcadam terra fuerat enutritus, idcirco et faba suis Arcadicæ hæc appellata est, et in partem aliquam ejus inventionis Hercules venit. Vide Galen. IX. *κατὰ τόπους*, 4. p. 609. Eadem Apollinaris dicitur, quod mentem pereccat, quasi æstu Apollinis.

<sup>b</sup> *Apud Arabas]* Ita Reg. 2. librique editi. Reg. 1. *apud Arbilis*: unde quidam *apud alios* fingunt. Certe vocem

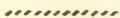
eam esse Latini oris, non Arabici soni, vel ex Scribonio Largo intelligitur, qui Plinio vetustior, (nam is Tiberii principatu vixit:) Compos. 181. 'Altercum,' inquit, 'quod Græci *δοσκύαμον* vocant, qui biberunt, caput grave, venisque distentum habent: mente abalienantur, cum quadam verborum alteratione: inde enim hoc nomen herba trahit altercum.' Sic etiam Apuleius c. 4. 'A Græcis Hyoscyamos dicitur, et Dioscyamos . . . Latini insanam vocant, aliqui Apollinarem, alii alterculum,' &c. Gallis, *Hannebane*. Jusquiamus, officinis. Tergemini hyoscyami icones exhibet Dodonæus, p. 147. Vidimus in horto Regio.

<sup>c</sup> *Unum nigro]* Dioscor. IV. 69. 'Ὁ μὲν γὰρ ἐνθὴ ὑποπόρφυρα φέρεi . . . σπέρμα μέλαν, καὶ τοὺς κυτίνους σκληροὺς καὶ ἀκανθώδεις.

<sup>d</sup> *Vulgare]* Et idem nigrum, sed hujus cæli solique, non Galatici, nec saturi coloris, sed ex candido nigro.



saniem gignentia, capitisque vertigines. Quartum<sup>3 f</sup> genus molle, lanuginosum, pinguius ceteris, candidi seminis,<sup>4</sup> in maritimis nascens; hoc recepere medici. Item rufi<sup>g</sup> seminis. Nonnunquam autem<sup>5</sup> candidum rufescit, si non ematuruit,<sup>h</sup> improbatumque. Et alioqui nullum, nisi cum inaruit, legitur. Natura vini,<sup>6 i</sup> ideoque mentem caputque infestans. Usus seminis et per se, et succo expresso. Exprimitur<sup>j</sup> separatim, et caulibus foliisque: utuntur et radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quam quatuor bibantur. Etiam<sup>7</sup> antiqui<sup>k</sup> in vino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, ut diximus,<sup>l</sup> quod ipsam auribus<sup>m</sup> infusum tentat mentem. Mireque,<sup>8 n</sup> ut



Dalec. et Gronov. e Diosc.—3 *Tertium* ibid. ex eodem.—4 *Ibid.* ex eodem, *et floris*.—5 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Non nunquam ante Gronov.*—6 *Al. ap. Dalec. veneni.*—7 *Vet. Dalec. bibantur, tametsi; Chiff. bibant. Etiam. Mox, in eodem codice, febrim.*—8 *Mirumque Vet. Dalec.*

## NOTÆ

<sup>e</sup> *Tertii semen*] Alterum hoc Dioscoridis, qui non omnia genera attigit, altercum est: 'Ο δέ τις, ἀνθη μηλινοείδη . . . σπέρμα ὑπόξανθον, ὡσπερ ἐρύσιμον. Οἷοι δὲ μανιώδεις ὑπάρχουσι, καὶ καρποτικοί. Alterius flores sunt lutei. . . . sufflavum, et irionis seminis simile. *Insaniam illa gignunt, et soporem.*

<sup>f</sup> *Quartum*] Quod Dioscoridi loc. cit. tertium est, eisdemque plane verbis ab eo describitur.

<sup>g</sup> *Item rufi*] Quod, inquit, est rufi seminis, ξανθοῦ, in medicinæ usus adhibetur. Diosc. loc. cit.

<sup>h</sup> *Si non ematuruit*] Cum nequit maturescere, aut percoqui.

<sup>i</sup> *Natura vini*] Inest vis ei vini: nam caput tentat, &c. Ita libri omnes, non *veneni*. Et aliud ei nomen ab ea causa inditum. 'Milimindrum,' inquit Papias, 'vulgus vocat pro eo quod elevationem mentis inducat: hæc herba hyoscyamos appellatur.'

<sup>j</sup> *Exprimitur*] E semine ait, et

caulibus, et foliis, separatim exprimi succum, utilem in medicina. Vide Notas et Emend. num. 5.

<sup>k</sup> *Etiam antiqui*] Dioscor. loc. cit. terna, inquit, quaternave folia cum vino pota febres epialas depellunt, ἡπίδλους πυρετοῦς θεραπεύει. Febris continuæ quotidianæ genus hoc nomine Græci intelligunt.

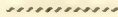
<sup>l</sup> *Et oleum . . . ut diximus*] Libro xv. 7. et xxiii. 49.

<sup>m</sup> *Quod ipsum auribus*] Prodest auribus, menti nocet. Apuleius cap. 4. 'de Symphoniaca,' sive hyoscyamo, tit. 1. 'Ad aurium dolorem: 'Herbæ symphoniacæ succus tepefactus cum oleo rosaceo, et in aurem instillatus, aurium dolorem mirifice tollit: et si vermes fuerint, necat eos.'

<sup>n</sup> *Mireque*] Mirum est a Medicis, tanquam contra venenum, remedia tradi, ab iis sumenda, qui hyoscyamum bibissent, et ex ipso simul hyoscyamo remedia peti.

contra venenum, remedia prodidere his qui id bibissent, et ipsum pro remediis: adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam venena prodesse.

XVIII. (V.) Linozostis,<sup>o</sup> sive parthenion, Mercurii inventum est: ideo apud Græcos Hermupooan<sup>p</sup> multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo ejus genera: <sup>q</sup> masculus, et fœmina, quæ efficacior, caule cubitali,<sup>r</sup> interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, alarum cavis<sup>r</sup> multis, semine in geniculis<sup>s</sup> <sup>s</sup> dependente: fœminæ copioso, mari juxta genicula stante,<sup>t</sup> rariori ac brevi, contortoque: <sup>t</sup> fœminæ, soluto et candido. Folia maribus nigriora, fœminis candidiora: radix supervacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. Mirum est,<sup>u</sup> quod de utroque eorum genere proditur, ut mares gignantur, hunc facere: ut fœminæ, illam. Hoc contingere,<sup>v</sup> si a conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturve folia decocta ex oleo et sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in novo fictili cum heliotropio, et duabus



CAP. XVIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *frutice dodrantali, aut majore, e Diosc.*—2 Vet. Dalec. *ex geniculis.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov.

#### NOTÆ

<sup>o</sup> *Linozostis*] Diosc. iv. 191. Λινόζωστις, δι δὲ παρθένιον, οἱ δὲ Ἑρμοῦ βοτάνιον καλοῦσιν. Et in Nothis: Ῥωμαῖοι ἔρβα Μερκουρίαλις μάσκουλα. Mercurialem Galli, ut Latini, vocitant, *Mercuriale*. Vide iconem maris ac fœminæ apud Lobelium, in *Observ.* pag. 131. Vidimus in horto Regio.

<sup>p</sup> *Hermupooan*] Ἑρμοῦ πόαν, id est *Mercurii herba*: quo sensu et *Hermubotane*, Ἑρμοῦ βοτάνη, ab Apuleio etiam appellatur, cap. 82.

<sup>q</sup> *Duo ejus genera*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

<sup>r</sup> *Alarum cavis*] Diosc. μασχάλας πολλάς, πυκνὰς ἔχοντα. Ala proprie pars est hominis concava subter brachium, quæ et axilla dicitur. Ad

hujus similitudinem, in herbis ala, quæ Græcis μασχάλη, significat eavum illum, inter caulem, et ramulos, anfractum: unde nova proles egreditur. In arborum ramis pars eorundem cava, qua matri adhærescunt: in qua et gigni aliquando viscum fungosque contingit.

<sup>s</sup> *Semine in geniculis*] E sinu foliorum dependente.

<sup>t</sup> *Brevi, contortoque*] In formam testicularum, ὡσπερ ὀρχίδια, inquit Diosc. unde et testiculatam Latini dixere, ut auctor est Apuleius cap. 82.

<sup>u</sup> *Mirum est*] Hoc pariter Dioscor. totidem verbis, loc. cit.

<sup>v</sup> *Hoc contingere*] Dioscor. loc. cit.

aut tribus spicis, donec decoquatur.<sup>4</sup> Decoctum<sup>w</sup> dari jubent, et herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus<sup>5</sup> per triduum, quarto die a balneo coire eas. Hippocrates<sup>x</sup> miris laudibus in mulierum usu prædicavit has: ad hunc<sup>6</sup> modum medicorum nemo<sup>y</sup> novit. Ille eas vulvæ cum melle, vel rosaceo, vel irino, vel lirino admovit: item ad ciendos<sup>z</sup> menses secundasque. Hoc idem<sup>a</sup> præstare potu fetuque dixit.<sup>7</sup> Instillavit auribus olidis<sup>b</sup> succum, inunxitque cum vino vetere. Alvo folia imposuit, epiphoris,<sup>c</sup> stranguriæ, et vesicæ.<sup>8</sup> Decoctum ejus dedit cum myrrha et thure. Alvo quidem<sup>d</sup> solvendæ, vel in feбри



*folia jucente, e Diosc.—4 Vet. Dalec. tribus aliis spicis, donec percoquatur.—5 Vet. Dalec. muliebris. Mox, quarto vero die Dalec.—6 At hunc Vet. Dalec.—7 Idem Vet. dicit.—8 Cod. Dalec. et vesicis.—9 Dalec. decocta. Salubrius*

## NOTE

<sup>w</sup> *Decoctum*] Diosc. loc. cit.

<sup>x</sup> *Hippocrates*] De Morb. Mul. lib. i. tex. 63. p. 455. tex. 74. p. 461. tex. 82. p. 465. tex. 85. p. 468. &c. de Nat. Mul. tex. 8. p. 364. tex. 11. p. 366. tex. 18. p. 371. &c. de Morbis lib. ii. tex. 12. p. 43. &c.

<sup>y</sup> *Medicorum nemo*] Carpit ævi sui medicos. Nostra ætate mercuriali untuntur in pennis.

<sup>z</sup> *Item ad ciendos*] Apuleius cap. 82. tit. 2. ‘Ad menstrua cienda:’ ‘Herba Mercurialis cum oleo irino vel rosaceo admota mox provocat sanguinem menstruum.’

<sup>a</sup> *Hoc idem*] Hippocr. de Nat. Mul. tex. 29. p. 377. ad ciendos menses, ἦν τὰ ἐπιμήνια μὴ γίνηται: Λινοζώστιος τὸν καρπὸν καὶ τὰ φύλλα ἐν οἴνῳ δοῦναι πιεῖν. *Mercurialis semen et folia in vino bibenda præbe.* Et pag. 378. Λινοζώστιος φύλλα τρίψας ἐν βράκει προσθεῖναι. *Mercurialis folia trita in linteo subde.*

<sup>b</sup> *Instillavit auribus olidis*] Cum quis ex aure male olet, ἐκ τοῦ ὠτὸς κακὸν ὄζει, inquit Hippocr. de internis affectio-

nibus, tex. 34. id quod accidere splenicis docet. Apuleius cap. 82. tit. 4. si aqua in aures introierit, ad extrahendam, mercurialis quoque succum instillat.

<sup>c</sup> *Epiphoris*] Oculorum videlicet: neque enim alias Plinius intelligit, nisi speciatim significet. Dalecampius ‘fluxiones in ventrem’ interpretatur, quo sensu nusquam vocem eam Noster accepit. Sed et ab Apuleio Lugdunensis Medicus arguitur, ita scribente scilicet cap. 82. tit. 3. ‘Ad epiphoras oculorum:’ ‘Herbæ mercurialis folia,’ inquit, ‘cum vino albo vetere impone.’

<sup>d</sup> *Alvo quidem*] Q. Serenus c. 29. p. 143. ‘Sæpe cibi specie, vitio vel corporis ipso, Potibus aut duris restricta morabitur alvus: Vincetur talis mora gramine Mercuriali, Cujus aquam cocti minimo cum melle bibemus.’ Et Apuleius c. 82. tit. 1. ‘Ad ventris duritiam:’ ‘Herbam Mercurialem coques, et tritam ex passo dabis: statim detrahet, et stomachum purgabit: aut semen ejus tritum ex

decoquitur quantum manus capiat in duobus sextariis aquæ ad dimidias: bibitur sale et melle admixto: necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis<sup>9</sup> causa putavere aliqui utramque dandam,<sup>e</sup> sive cum malva decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt,<sup>f</sup> sed stomachum lædunt. Reliquos usus dicemus suis locis.

XIX. Invenit et Achilles discipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos<sup>1</sup> vocatur.<sup>g</sup> Hac sanasse Telephum<sup>h</sup> dicitur. Alii primum æruginem<sup>i</sup> invenisse, utilissimam emplastris, ideoque pingitur a cuspide<sup>2</sup> decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque usum medicamento volunt. Aliqui et hanc panacem<sup>j</sup> heracleon, alii sideritin, et apud nos millefoliam<sup>3</sup> vocant, cubitali scapo, ramosam, minutioribus quam fœniculi foliis vesti-



purgationis; Vet. Dalec. etiam *decocta*. Mox, in eodem Vet. *per se, sive cum malva decoctam*.

CAP. XIX. 1 *Achillea Sideritis* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ex cuspide* Gronov. et vulgg.—3 Chiffi. *herodem, alii sideriten, et ap. nos millefo-*

#### NOTÆ

passo dato,' &c. Scribonius Largus Compos. 135. 'Mollit ergo alvum herba Mercurialis, lenibus oleribus quamplurima mixta.'

<sup>e</sup> *Utramque dandam*] Marem fœminamque.

<sup>f</sup> *Bilem detrahunt*] Marcellus Empir. c. 30. p. 217.

<sup>g</sup> *Achilleos vocatur*] Hæc sideritis Heraclea est de qua c. 15.

<sup>h</sup> *Telephum*] Herculis filium, Mysorum regem, ab Achille ipso sanatum, a quo vulneratus fuerat. Consulto enim oraculo, responsum tulit, 'Ὁ τρώσας ἰάσεται. Supplex itaque Achilli factus, id ab ipso impetravit. Horatius Epod. xvii. 8. 'Movit nepotem Telephus Nercium, In quem superbus ordinarat agmina Mysorum, et in quem tela acuta torserat.'

<sup>i</sup> *Alii primum æruginem*] Quo spec-

tat Ovid. de Remed. Amor. i. 47. 'Vulnus in Herculeo quæ quondam fecerat hoste, Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.' Hoc iterum Plinius repetit xxxiv. 45.

<sup>j</sup> *Aliqui et hanc panacem*] Aliqui sanatum, inquit, Telephum aiunt, herba millefolia, quam et panacem heracleon, et Achilleam, et sideritin vocant. In his Apuleius c. 88. 'Græci myriophyllon . . . alii Achilleon . . . Latini millefolium . . . Hanc herbam Achilles invenit: unde vulnera ferro facta sanabat: et ob id Achilleos vocatur: hæc sanasse Telephum dicitur.' Hæc Ἀχιλλεῖος Dioscoridis est, iv. 36. quam et sideritin appellatam ait. Millefolium idem terrestre, seu militaris herba, de qua diximus xxiv. 95. picta a Lobelio, ut diximus, et a Dodonæo p. 101.



tam<sup>4</sup> ab imo. Alii fatentur quidem illam vulneribus utilem, sed veram Achilleon esse scapo cœruleo pedali, sine ramis, ex omni parte singulis foliis rotundis eleganter vestitam. Alii quadrato<sup>k</sup> caule, capitulis<sup>5</sup> marrubii, folio quercus. Hanc<sup>6</sup> etiam<sup>1</sup> præcisos nervos glutinare faciunt. Alii sideritin<sup>m</sup> in maceriis nascentem, cum teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam similem huic, sed candidioribus foliis et pinguioribus, tenuioribus<sup>7</sup> cauliculis, in vineis nascentem. Aliam vero<sup>n</sup> binum cubitorum, ramulis exilibus,<sup>8</sup> triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ semine, omnes vulneribus præcipuas. Nostri<sup>9</sup> eam, quæ est latissimo folio scopas regias<sup>10</sup> vocant. Medetur anginis suum.

XX. Invenit et Teucer<sup>a</sup> eadem ætate Teucrion,<sup>b</sup> quam<sup>1</sup>

lium.—4 Chiffl. *feniculis vestitam*.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. capitibus Gronov. et vulgg.—6 Chiffl. *foliis quercus*. Hac. Mox, *glutinare ferunt* cod. Dalec.—7 Dalec. *teneris*; Chiffl. *teneriorem*.—8 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ramis bicubitalibus*, e Diosc.—9 *Nostri* deest in cod. Dalec. Mox, *quæ est lætissimo* Vet. Dalec.—10 *Ita* codd. Regg. et Editio princeps.<sup>7</sup> Brotier. Ita cetera edd. ante Harduin. qui ex codd. suis et Dalec. recepit, *scopam regiam*; eumque secuti recentiores.

CAP. XX. 1 Vet. Dalec. et quam. Mox, alii ap. Dalec. *hermiam* vocant;

## NOTÆ

<sup>k</sup> *Alii quadrato*] Hæc sideritis prior Diosc. IV. 33. de qua ille paria refert totidem verbis: folio nempe marrubii, ad similitudinem foliorum quercus accedente: e quadrangulis canlibus, in quibus orbiculata interdum, ut in marrubio, verticilla spectantur. Recentior ætas in officinis herbam Judaicam et *Tetrahil* barbaro nomine vocat. A Dodonæo pingitur pag. 94. Ruellio astipulante lib. III. pag. 594.

<sup>1</sup> *Hanc etiam*] Diosc. loc. cit. *Δύναμις δὲ ἔχει τὰ φύλλα καταπλασσύμενα τραυμάτων κολλητικὴν, κ. τ. λ.* Et est ea dos herbæ Judaicæ propria.

<sup>m</sup> *Alii sideritin*] Et id heracleæ sideriti natale solum, de qua c. 15. diximus. Diosc. IV. 35. *Σιδηρίτις . . . Ἡράκλεια . . . φυομένη ἐν τοῖσιν καὶ ἀμπελώσιν, ἰν μακερίσιν, vinetisque.*

<sup>n</sup> *Aliam vero*] Nempe sideritin Dios-

coridis alteram, quam ille iisdem omnino notis delineat, IV. 34. quæ omnes pulchre cadunt in eam quam Pimpinellam in Gallia vulgus appellat, *la Pimprenelle*: quam et thryallidem a Theophrasto vocari diximus XXI. 61. Hujus est eximia vis ad vulnera. Anguillara par. XIV. p. 257. *La seconda siderite non è altro che la Pimpinella nostra commune.*

<sup>o</sup> *Scopas regias* [*scopam regiam*] In Indice *scopa regia*. In Mss. quibusdam *scopas regias* hoc loco legitur. Pimpinella sylvestris est, seu sanguisorba major, delineata a Dodonæo p. 105. Ruellius lib. III. p. 594. falso arbitratur eam esse quam vulgus 'Carpentariorum herbam' appellat: quod materiarii fabri sæpiusculæ hac utuntur ad glutinanda vulnera.

<sup>a</sup> *Invenit et Teucer*] Telamonis filius, Priami ex sorore nepos. De

quidam hemionion vocant, spargentem juncos tenues, folia parva,<sup>2</sup> asperis locis nascentem, austero sapore, nunquam florentem: neque semen gignit. Medetur lienibus. Constatque<sup>c</sup> sic inventam: cum exta super eam projecta essent, adhæsisse lieni, eumque exinanisse. Ob id a quibusdam splenion vocatur.<sup>3</sup> Narrant,<sup>d</sup> sues, qui radicem ejus ederint,<sup>4</sup> sine splene inveniri. Quidam ramis<sup>e</sup> hyssopi<sup>5</sup> surculosam, folio fabæ, eodem nomine appellant, et colligi florentem adhuc jubent: adeo florere non dubitant: maximeque ex Ciliciis et Pisidiæ montibus laudant.

XXI. Melampodis<sup>f</sup> fama divinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum hellebori genus Melampodion. Aliqui pastorem<sup>g</sup> eodem nomine invenisse tradunt, capras purgari pasto<sup>h</sup> illo animadvertentem, datoque lacte earum sanasse Prætidas furentes. Quamobrem de omnibus ejus generibus dici simul convenit. Prima duo<sup>h</sup> sunt, candi-

alii, *hemionion* vocant.—2 Vet. Dalec. *folia curva*. Mox, in eodem, *nunquam floret*.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *aspnenon* vocatur.—4 Chiff. *edint*.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *chamædryos*, e Diosc. Mox, *ibid.* ex eodem *folio ciceris*. Paulo post, Chiff. *cum floreat jubent*.

CAP. XXI. 1 Cod. Dalec. *pastore*. Nic. Heinsius, Adv. II. 14. p. 321.

#### NOTE

quo Horat. iv. Od. 9. 'Primusque Teucer tela Cydonio Direxit arcu.'

<sup>b</sup> *Teucrion*] Non illud quidem Dioscoridis Teucrium est, sed hemionitis, cujus ille iisdem fere verbis meminit, III. 152. 'Ἡμιονίτις, οἱ δὲ σπλήνιον, κ. τ. λ. Sic etiam Oribasius lib. xi. pag. 198. Pingitur a Dodonæo p. 464. Hemionion pariter Teucrion appellari, auctor est Apuleius c. 56. Sed cum lonchitide male confundit.

<sup>c</sup> *Constatque*] Hæc totidem verbis Apuleius loc. cit.

<sup>d</sup> *Narrant*] Apuleius loc. cit.

<sup>e</sup> *Quidam ramis*] Et hæc pariter Apuleius loc. cit. Hoc Teucrium Dioscoridis videtur, III. 111. simillimum chamædryi, vel ipsa forte chamædryis, de qua diximus xxiv. 80. Nam et ipsam aliqui appellavere

Teucrion.

<sup>f</sup> *Melampodis*] De quo nos strictim VII. 33.

<sup>g</sup> *Aliqui pastorem*] Ita Diosc. iv. 151. At Apollodorus Athen. in Biblioth. purgationem Præti filiarum potius ad vatem Melampoda, quam ad pastorem refert: natasque ait ex Præto et Sthenobœa filias, Lysippen, Iphinoën, et Iphianassam: quæ ubi primum adoleverint, vexatæ insania sint: sed Melampodis cura purgatione usas ex iis duas respuisse. Hunc autem in eis errorem fuisse mentis animique, boves ut se crederent, quod Virgilius quoque Ecl. vi. 48. significat, neatiquam fabulosum videri debere, disce ex Ægineta lib. III. ubi de atra bile.

<sup>h</sup> *Prima duo*] Accepta hæc dein-

dum et nigrum.<sup>2</sup> Hoc radicibus<sup>i</sup> tantum intelligi tradunt plerique. Alii folia<sup>j</sup> nigri platano<sup>3</sup> similia, sed minora, nigrioraque, et pluribus divisuris scissa: albi, betæ<sup>k</sup> incipientis:<sup>4</sup> hæc quoque nigriora, et canalium dorso rubescuntia. Utraque caule<sup>5</sup> palmi ferulaceo, bulborum tunicis convoluto, radice fimbriata<sup>6</sup> mæparum modo. Nigro equi,<sup>n</sup> boves, sues necantur: itaque cavent id, cum candido<sup>7</sup> vescantur. Tempestivum<sup>o</sup> esse tradunt messibus. Plurimum<sup>p</sup> autem nascitur in Cæta monte: et optimum<sup>8</sup> mo ejus loco circa Pyram. Nigrum<sup>q</sup> ubique provenit, sed melius in Helicone, qui mons et aliis<sup>9</sup> laudatur herbis.

capras pasto illo purgari.—2 Chiff. candidum ac nigrum. Vid. Aul. Gell. xvii. 15.—3 Chiff. nigro platano.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. betæ silvestris, e Diosc.—5 Ibid. quadrantis altitudine.—6 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. et recentt. vibrata Gronov. et al. vett.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. cum oves candido, e Theophr. et mox, autumnno pro messibus.—8 Chiff. opimum.—9 Idem codex, et alias.—10 Nigrum his Vet.

## NOTÆ

ceps ad verbum ex Theophr. Hist. ix. 11. Genus utrumque vidimus in horto Regio. Nigrum, *Elleboire noir*, a Clusio pingitur accurate, Histor. Rar. Plant. lib. ii. pag. 274. Candidum, *Elleboire blanc*, in Eystettensi horto.

<sup>i</sup> *Hoc radicibus*] Alii similia esse aiunt genera hellebori duo: radice tantum differre: hujus candida, alterius nigra. Οἱ μὲν γὰρ ὁμοίους εἶναι, πλὴν τῷ χρώματι μόνον διαφέρειν τὴν δὲ ῥίζαν τοῦ μὲν λευκὴν, τοῦ δὲ μέλαιναν. Theophrast. loco citato.

<sup>j</sup> *Alii folia*] Diosc. de veratro nigro, iv. 151. Ἐχει δὲ τὰ φύλλα χλωρὰ, πλατάνῳ προσεμφερῆ, ἐλάττονα δὲ, καὶ πολυσχιδέστερα, καὶ μελάντερα.

<sup>k</sup> *Albi, betæ*] Hellebori albi folia sunt, inquit Dioscor. iv. 150. betæ sylvestris similia, sed breviora, nigrioraque, et dorsi spina rubescit: ὅμοια τοῖς τοῦ σεύτλου ἀγρίου, βραχύτερα δὲ, καὶ μελάντερα, καὶ τῇ ῥάχει ἐρυθρά.

<sup>l</sup> *Utraque caule*] De candido id di-

serte Diosc. loc. cit. Καυλὸν δὲ παλαιστικαῖον, κοῖλον, περιφλοιζόμενον, ὅταν ἀρξῆται ξηραίνεσθαι. Caulem palmi altitudine, concavum, qui quidem tunicas, quibus convolvitur, abdicat, cum arescere incipit.

<sup>m</sup> *Radice fimbriata*] Fibrata, tenuibus fibris distincta. Vide Notas et Emend. num. 6.

<sup>n</sup> *Nigro equi*] Sic Theophr. loc. cit. sed idem candido vesci tantum oves dixit, τὰ πρόβατα.

<sup>o</sup> *Tempestivum*] Candidum quidem messibus colligi Dioscorides jubet lib. iv. 150.

<sup>p</sup> *Plurimum*] Theophr. loc. cit. Ἐκ τῆς Οἴτης συλλέγουσι πλείστος γὰρ ἐν ταῦθα φύεται καὶ ἄριστος μοναχοῦ δὲ φύεται τῆς Οἴτης περὶ τὴν Πύραν. Pira locus est in ejus montis vertice, in quo sacrificantem Herculem, ubi se conjecisset in rogam, arsisse ferunt. Claudianus III. Consul. Honorii vs. 114. 'Juga deseris Cætes, Herculeo damnata rogo.'

Candidum<sup>r</sup> probatur Cætæum: secundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus nasci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolicum, ex vicino. Nigrum ex his<sup>10</sup> Melampodion<sup>s</sup> vocant, quo et domos<sup>11</sup> suffiunt, purgantque, spargentes et<sup>12</sup> pecora, cum precatione solenni: hoc et religiosius colligitur. Primum enim<sup>u</sup> gladio circumscribitur. Dein, qui succisurus est, ortum spectat; et precatur,<sup>v</sup> ut id liceat sibi concedentibus Diis facere, observatque aquilæ<sup>w</sup> volatus: fere enim secantibus interest: et si prope advolavit, moriturum illo anno qui succidat,<sup>13</sup> augurium est. Nec album<sup>14</sup> facile colligitur, caput aggravans, maxime nisi præsumatur allium, et subinde vinum sorbeatur, celeriterque fodiatur.<sup>15</sup> Nigrum alii ectomon<sup>16</sup> vocant, alii polyrrhizon: purgat per inferna: candidum autem<sup>z</sup> vomitione,

//////////

Dalec. omitta præpositione.—11 Theophr. *sues*; Diosc. *domos*, ut hic.—12 Cod. Dalec. *aspergentes se et*.—13 Cod. Dalec. *advolaverit . . . succedit*.—14 Diosc. *atrum*.—15 Vet. Dalec. *effodiatur*.—16 Ita Harduin. 1. 2. 3. et

#### NOTÆ

<sup>1</sup> *Nigrum*] Diosc. iv. 151. post Theophr. loc. cit. ad verbum.

<sup>r</sup> *Candidum*] Theophr. loco citato.

<sup>s</sup> *Melampodion*] Abinventore. Theophr. loc. cit. Καλοῦσι δὲ τὸν μέλανά τινες ἐκ τοῦ τεμόντος καὶ ἀνευρόντος Μελამπόδιον, κ. τ. λ. Sic etiam Diosc. iv. 151.

<sup>u</sup> *Quo et domos*] Diosc. loc. cit. Περιβραίνουσι δὲ καὶ οἰκίαις αὐτὸν, καθαρτικὸν εἶναι νομίζοντες. Sed et eo domos aspergunt, purgandi expiandique vim inesse ei rati. Theophr. loc. cit. Καθαίρουσι δὲ καὶ ἕας αὐτῶ καὶ πρόβατα, συνεπᾶδοντές τινα ἐπαθήν. Lustrant eo *sues ovesque cum incantatione quadam*.

<sup>u</sup> *Primum enim*] Hic ritus omnis e Theophrasto desumptus Hist. ix. 9.

<sup>v</sup> *Et precatur*] Stant, inquit, et Apollinem Æsculapiumque deprecantur, ut ea res sibi feliciter cedat. Dioscor. iv. 151.

<sup>w</sup> *Observatque aquilæ*] Observatum aquila sibi in eo opere occupato interveniat: abstinet, si cernat. Periculum enim imminet secanti, &c. Theophrast. et Dioscor. locis cit.

<sup>x</sup> *Nec album*] De nigro hæc Diosc. prodidit, loc. cit. de helleboro universim Theophr. Hist. ix. 9.

<sup>y</sup> *Nigrum alii ectomon*] Galenus in Explic. vocum Hippocr. pag. 89. Ἐκτόμου, ἑλλεβόρου μέλανος. Hesychius: ἐκτομὸν, ἑλλέβορος. Erotianus in Collect. Diction. Hippocr. apud Galen. pag. 119. Ἐκτόμου, Διοκλῆς φησὶν οὕτω καλεῖσθαι τὸν μέλανα ἑλλέβορον. Diosc. loc. cit. Ἑλλέβορος μέλας, οἱ δὲ Μελამπόδιον, οἱ δὲ ἔκστομον, (lege ἔκτομον.) οἱ δὲ πολύρριζον, a multa, ut diximus, radice fimbriata. Prius in editis libris *entomon*: in Mss. *eucymon*: utrumque perverse.

<sup>z</sup> *Candidum autem*] Marcellus Empir. cap. 30. p. 212. et Dioscor. iv.



causasque morborum extrahit: quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plerique<sup>a</sup> studiorum gratia ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius sumtitaverint.<sup>17</sup> Carneadem responsurum Zenonis libris: Drusum quoque<sup>b</sup> apud nos, tribunorum popularium clarissimum, (cui ante omnes plebs stans plausit, optimates vero<sup>c</sup> bellum Marsicum imputavere,) constat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissime sumitur, quoniam (ut diximus)<sup>d</sup> sesamoides admiscent. Italia veratrum vocat. Farina eorum per se, et mixta radícula,<sup>18</sup> qua lanas diximus<sup>e</sup> lavari, sternumentum<sup>19</sup> <sup>f</sup> facit, amboque somnum. Leguntur autem tenuissimæ radices brevesque, ac velut decurtatæ etiam hæ.<sup>20</sup> Nam summa, quæ est



recentt. *entomon* Gronov. et vulgg. *ecstomon* Diosc.—17 Chiff. *sumtitaverint*.—18 Chiff. *radiculæ*.—19 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sternumentum* Gronov. et al. vett.—20 Chiff. *et imæ*.—21 Cod.

## NOTE

150. Καθαίρει δὲ δι' ἐμέτων, ἕγων ποικίλα. *Purgat vomitionibus varii coloris humores extrahens.*

<sup>a</sup> *Ut plerique*] Hæc totidem verbis Gellius xvii. 15. pag. 968. de Carneade inprimis. Et Valerius Max. viii. 7. 5. 'Carneades cum Chrysippo disputaturus, helleboro se ante purgabat, ad exprimendum ingenium suum attentius, et illius refellendum acrius: quas potiones industria solidæ laudis cupidis efficit appetendas.' De Carneade alia diximus vii. 31.

<sup>b</sup> *Drusum quoque*] Hunc locum Gellius ita recitat loc. cit. pag. 971. 'Sed helleborum sumi posse tutissime in insula Anticyra Plinius secundus in libris Naturalis Historiæ scripsit: propterea Livium Drusum, qui Tribunus plebis fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram navigasse, et in ea insula helleborum bibisse ait, atque ita morbo liberatum.' Nigrum veratrum ad co-

mitialém morbum Celsus quoque commendat, iii. 23.

<sup>c</sup> *Optimates vero*] Sociale, vel Marsicum bellum appellatum est, quod a Marsis primum concitatum fuit. Etenim Latini omnes, ac plerique Italiæ populi, indigne ferentes se laborum omnium, ac periculorum participes, ab communione imperii et honoris excludi, frustra per Drusum, qui hac arte conciliatis animis affectabat imperium, sperata civitate, quod jure non poterant, armis consequi studuerunt. Hæc prolixius Florus iii. 18. aliique.

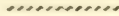
<sup>d</sup> *Ut diximus*] Lib. xxii. c. 64.

<sup>e</sup> *Qua lanas diximus*] Lib. xix. c. 18.

<sup>f</sup> *Sternumentum*] Scribonius Largus Compos. Med. i. 10. 'Proritat sternumentum etiam per se contusum, et naribus injectum veratrum album. Nigrum, siccum et aridum, sternutationem statim invitat.'

crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis causa. Antiqui<sup>s</sup> radicem cortice quam carnosissimo seligebant, quo tenuior<sup>21</sup> eximeretur medulla. Hanc humidis<sup>b</sup> spongiis opertam, turgescentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra siccabant, iis utentes: nunc ramulos<sup>i</sup> ipsos ab radice quam gravissimi corticis ita dant.<sup>22</sup> Optimum,<sup>j</sup> quod acre<sup>23</sup> gustu fervensque, in frangendo pulverem<sup>k</sup> emittit. Durare vim ejus XXX. annis ferunt.

XXII. Nigrum medetur<sup>l</sup> paralyticis, insanientibus, hydropticis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. Trahit ex alvo<sup>m</sup> bilem,<sup>l</sup> pituitasque. Ex aqua<sup>n</sup> datur ad leniter molliendam alvum, plurimum drachma,<sup>2</sup> modice quatuor obolis. Miscuere<sup>o</sup> aliqui et scamnoneam,<sup>3</sup> sed tutius salem. In dulcibus datum copiosius periculum infert: oculorum<sup>p</sup> caliginem fotu discutit: ob id quidam



Dalec. quam crassissimam seligebant qua tenuior; Dalec. e Diosc. qua interior. —22 Chiffli. dantes.—23 Margo edd. Dalec. et Gronov. quod non valde acre, e Diosc.

CAP. XXII. 1 Ita cod. Reg. 2 Brot. et Chiffli. Trahit per alvum bilem alii ap. Dalec. Trahit alvum et bilem edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et al. ante Brotier.—2 Chiffli. drachma una.—3 Codd. Dalec. et Chiffli. et scam-

#### NOTÆ

<sup>s</sup> Antiqui] Sic Diosc. de utroque helleboro, eligi jubet carnosum, et cui tenuis medulla sit: Ἐκλέγου δὲ τὸν εἰσαρκον, καὶ εὐτροφον, λεπτήν ἔχοντα τὴν ἐντεριώνην.

<sup>b</sup> Hanc humidis] Ut aqua madefacta radix turgesceret, faciliusque divideretur acu, vel forcicula, in tenuia fila.

<sup>i</sup> Nunc ramulos] Fibras radicem integras.

<sup>j</sup> Optimum] Candidum probat Dioscor. iv. 150. quod non sit admodum gustu fervens, ἐκπυρῶν τῇ γεύσει οὐ λαν. Nigrum, cap. seq. acre gustu fervensque, δριμύνη ἐν τῇ γεύσει, καὶ πυρώδη.

<sup>k</sup> Pulverem] Dioscor. iv. 150. Χροῦν

ἀφιεῖς ἐν τῷ θραύεσθαι, pulverem emittens dum frangitur. Ut plurimum evanidam vetustatem sapit, quod dupl. frangitur, fatiscit in pulverem.

<sup>l</sup> Nigrum medetur] Hæc totidem verbis Diosc. iv. 151.

<sup>m</sup> Trahit ex alvo [alvum] Marcellus Empir. c. 30. p. 212. Diosc. loc. citatis: Καθαίρει δὲ τὴν κάτω κοιλίαν, ἄγων φλέγμα καὶ χολήν, purgat per inferna, trahitque pituitam, et bilem.

<sup>n</sup> Ex aqua] Diosc. loc. cit.

<sup>o</sup> Miscuere] Marcellus Empir. et Diosc. loc. cit.

<sup>p</sup> Oculorum] Collyriis admisceri ait Diosc. iv. 150. ad oculorum discutendam caliginem.

et inunxere trito. Strumas, suppurata,<sup>4</sup> duritias concoquit et purgat: item fistulas,<sup>5</sup> tertia die exentum. Verrucas tollit cum squamis<sup>5</sup> æris et sandaracha. Hydropicorum<sup>7</sup> ventri imponitur cum farina hordeacea et vino. Pecorum<sup>8</sup> et jumentorum pituitas sanat, surculo per aurem trajecto, et postero die<sup>6</sup> eadem hora exento. Scabiem<sup>1</sup> quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, vel cum pisselæo.

XXIII. Album optimum,<sup>3</sup> quod celerrime movet sternumenta: sed multum terribilius nigro, præcipue si quis apparatus poturorum apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestivas somni vires, singultus infinitos aut sternumenta,<sup>1</sup> stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare soliti, quæ concitarent vomitiones, ipsumque helleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus: sæpe etiam sanguine venis emisso. Jam vero et cum prospere cedat, terribili visu, variis<sup>2</sup> coloribus vomitionum et post vomitiones observatione alvi, balinearum dispensatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno<sup>3</sup> terrore famæ. Namque tradunt<sup>b</sup> absumi carnem,<sup>4</sup> si coquatur una. Sed antiquorum vitium erat, quod propter hos metus parcius dabant: cum celerius erumpat, quo largius sumitur. The-

//////////

monium.—4 *Strumas suppurat* Dalec. Mox, *die eximium* Chiff. —5 *Vet. Dalec. et Chiff. squama.* —6 *Chiff. postera die.*

CAP. XXIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. et *sternumenta* Vet. Dalec. aut *sternutamenta* Gronov. et al. ante Harduin. —2 *Cod. Dalec. terribilibus et variis; Vet. Dalec. terribilibus visu variis; Chiff. terribilis visu variis.* —3 *Chiff. magna.* —4 *Idem codex, carnes.*

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Item fistulas*] Dioscor. IV. 151. Σύριγγας δὲ καθαίρει καταθεῖς, καὶ μετὰ τρίτην ἐξαιρεθεῖς. *Fistulas inditum, ac tertia die exentum purgat.*

<sup>r</sup> *Hydropicorum*] Totidem verbis Diosc. Εὐπορ. II. 65.

<sup>s</sup> *Pecorum*] Vim omnino parem ac geminam consiliginis radici inferius attribuit, XXVI. 21.

<sup>t</sup> *Scabiem*] Diosc. IV. 151. Θερα-

πέει δὲ καὶ ψώρας, μετὰ λιβανωτοῦ ἢ κηροῦ; καὶ πίσσης, καὶ κέδρινου ἐλαίου καταχρίμενος. Quod ἐλαιον κέδρινον vocat Dioscorides, Plinio, ut monuimus XXIV. 11, pisselæon est.

<sup>a</sup> *Album optimum*] Diosc. IV. 150.

<sup>b</sup> *Namque tradunt*] Hoc pariter Diosc. loc. cit. Συγκαθεψόμενός τε κρέασι, συντήκει αὐτά.

mison<sup>5</sup> binas non amplius drachmas datavit: <sup>6</sup>c sequentes et quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui helleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum inprimis exire. Præterea mirum inventum est, quod incisum forficulis, ut diximus,<sup>d</sup> cribrant: cortex remanet, hoc inaniunt: <sup>e</sup> medulla<sup>7</sup> cadit, hæc in nimia purgatione data vomitiones sistit.

XXIV. Cavendum est felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impetibiles<sup>1</sup> cruciatus existunt. Nam æstate<sup>f</sup> potius, quam hyeme, dandum, non est in dubio. Corpus septem<sup>g</sup> diebus ante præparandum cibus acribus, abstinencia vini, quarto et tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abstinencia. Album<sup>h</sup> et in dulci<sup>2</sup> datur, aptissime vero in lente aut pulte.<sup>3</sup> Nuper invenere,<sup>i</sup> dissectis raphanis inscere helleborum, rursusque comprimere raphanos, ut transcat vis,<sup>j</sup> atque eo lenimento dare.<sup>4</sup> Reddi post quatuor fere horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus,<sup>k</sup> vertigini, me-

//////////

—5 *Thebison* Chiff. —6 *Vet. Dalec. et codex ejusdem, donavit.* —7 *Cod. Dalec. hoc inanito medulla; Vet. Dalec. hunc inaniunt, &c.*

CAP. XXIV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *quippe impetibiles* Gronov. et vulgg. *quoniam impetibiles* cod. Dalec. *impetibiles quippe* Chiff. —2 Dalec. *vino dulci.* —3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. item *Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. lacte aut pulte* Gronov. et al. vett. —4 Chiff. *at-*

#### NOTE

<sup>c</sup> *Datavit*] Ita Reg. 1. cum editis. Reg. 2. *dedit.*

<sup>d</sup> *Ut diximus*] Cap. 21.

<sup>e</sup> *Hoc inaniunt*] Hoc sumto cortice exinaniunt purgantque alvum. Sic xxvi. 36. 'Et alvum et bilem et pituitam exinanit,' hoc est, purgat. Hunc locum nec Dalecampius intellexit, nec interpret Gallicus. Sed et in aliis plurimis cespitarunt.

<sup>f</sup> *Nam æstate*] Vere junioribus, senibus æstate dari suadet Aëtius 1. 129. p. 114. Celsus 11. 13. de vomitu: 'At ubi longi valentesque morbi sine febre sunt, ut comitialis, aut insania, veratro quoque albo utendum est: id

neque hyeme, neque æstate recte datur: optime vere, tolerabiliter autumno.'

<sup>g</sup> *Corpus septem*] Aëtius 1. 131. p. 115.

<sup>h</sup> *Album*] Diosc. iv. 150. Δίδοται δὲ νήσταισι καθ' ἑαυτὸν, καὶ μετὰ σησάμου . . . ἢ μελικράτου, ἢ φακοῦ, ἢ ἄλλου βοφήματος.

<sup>i</sup> *Nuper invenere*] Tradit hunc modum uberius paulo Aëtius 1. 124. p. 114.

<sup>j</sup> *Ut transcat vis*] Ut vis hellebori vehementior dissipetur.

<sup>k</sup> *Medetur ita . . . ut diximus*] Nempe c. 21. His morborum generibus



lancholicis, insanientibus, lymphaticis,<sup>1</sup> elephantiasi<sup>5</sup> albæ,<sup>m</sup> lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusque tympanicis,<sup>6</sup> stomachicis, spasticis cynicis,<sup>7</sup> ischiadicis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi veteri, inflationibus,<sup>8</sup> torminibus redeuntibus.

XXV. Vetant dari<sup>p</sup> senibus et pueris: item mollis ac fœminei corporis animive, exilibus aut teneris: et fœminis minus quam viris. Item timidis, aut si exulcerata sint præcordia, vel tumeant: minime sanguinem<sup>l</sup> exscreantibus, causariis<sup>q</sup> vel latere, vel faucibus. Medetur extra

que linimento dare.—5 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *elephantia* edd. vett. et Gronov.—6 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. *tympanicis* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Mox, *stomaticis* Chiffi.—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *clanicis* Gronov. et vulgg.—8 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *inflammationibus* Gronov. et al. vett.

CAP. XXV. 1 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

## NOTÆ

mederi helleborum scribit pariter Aëtius, I. 125. p. 114. In comitiali morbo inprimis, ter aut quater veratro albo utendum, haud ita multis interpositis diebus, Celsus admonet III. 23.

<sup>1</sup> *Lymphaticis*] Furiosis, qui vitium contraxerunt ex aquæ conspectu, vel ex imagine visa in aqua. Festus: 'Lymphæ dictæ sunt a Nymphis. Vulgo autem memoriae proditum est, quicumque speciem quandam e fonte, id est, effigiem nymphæ viderint, furandi non fecisse finem, quos Græci *νυμφολήπτους* vocant, Latini *lymphatos* appellant.' Vide plura, si lubet, in Etymol. Vossii.

<sup>m</sup> *Elephantiasi albæ*] Elephantiasi helleborum mederi, Celsus testatur III. 25. Vide Notas et Emend. n. 7.

<sup>n</sup> *Tympanicis* [*tympaniticis*] Qui hydrope incipiente laborant. Est enim hydrope genus *τυμπανίας* sive *τυμπανίτης*, quod nomen est a tympano: quia pulsata venter vento distentus, qui

inter peritonæum et intestina, tympanum refert sonitu. Nicandro in Alexiph. *τυμπανίεις ὕδρωψ* appellatur. Et Celsum vide III. 21.

<sup>o</sup> *Spasticis cynicis*] *Κυνικός σπασμὸς* oris est convulsio, distortioque, inde nomen sortita, quod rictum canis præsentet. Vide Notas et Emend. num. 8.

<sup>p</sup> *Vetant dari*] Hæc totidem fere verbis Aëtius I. 128. p. 115. secutus Hippocratem, libro singulari *περὶ ἐλλεβορισμοῦ*, p. 611.

<sup>q</sup> *Causariis*] Valetudinariis. Livius lib. VI. p. 107. 'Tertius exercitus ex causariis senioribusque a L. Quintio scribatur, qui Urbi mœnibusque præsidio sit.' Seneca Ep. 68. 'Sic in animo nostro sunt quasi causariæ partes, quibus adhibenda curatio est.' Theod. Priscianus I. 7. 'De aurium causatione.' Et c. 10. 'De oculorum causis.' Ulpiano, 'Causaria mixtio,' quæ valetudinis causa datur. Martiano JC. 'Causarius miles.'

corporis,<sup>2</sup> eruptionibus pituitæ cum axungia salsa illitum : item suppuratiōni veteri. Mures polentæ<sup>3</sup> admixtum necat. Galli<sup>4</sup> sagittas in venatu helleboro tinguunt, circumcisoque vulnere teneriorem sentiri carnem affirmant. Muscæ quoque necantur albo trito, et cum lacte sparso. Eodem<sup>5</sup> et phthiriasis emendatur.

XXVI. (VI.) Ipsi Mithridati Cratevas ascripsit unam Mithridatiam<sup>6</sup> vocatam.<sup>7</sup> Huic folia duo a radice acantho similia. Caulis inter utraque sustinens roseum florem.

XXVII. Alteram Lenæus, scordotin,<sup>8</sup> sive scordion, ipsius manu<sup>9</sup> ascriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo<sup>1</sup> caule, ramosam quernæ<sup>10</sup> similitudine, foliis lanuginosis : reperitur in Ponto, campis pinguibus humidisque, gustus amari. Est et alterius<sup>11</sup> generis, latioribus foliis, mentastro



*minimere sanguinem* Gronov. et al. vett.—2 *Corpus Vet. Dalec.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *polenta* Gronov. et vulgg.

CAP. XXVI. 1 Ita ex codd. Harduini et recentt. *Mithridatiam vocant* Chiffi. *mithridation vocant* Gronov. et vulgg.

CAP. XXVII. 1 Chiffi. *quadriangulo*. Mox, *quercus similitudine* Vet. Dalec. *chamædryos similitudine* margo edd. Dalec. et Gronov.

#### NOTÆ

<sup>1</sup> *Medetur extra corporis*] Externis corporis vitiiis. Sic XXII. 49. 'Ad extra corporum.'

<sup>2</sup> *Mures polentæ*] Dioscor. IV. 160. de helleboro albo; Καὶ μύας κτείνει σὺν μέλιτι καὶ ἀλφίτω φυραθείς. Sic etiam Paxamus in Geopon. XIII. 4. p. 361. Οἱ μύες ἀναιροῦνται, ἐλλεβόρου μετὰ ἀλφίτων παραβληθέντος.

<sup>3</sup> *Galli*] Hoc fuit igitur venenum venatorium, quo uti inprimis Gallos scribit Corn. Celsus v. 27. Gellius XVII. 15. p. 972. 'Præterea scriptum legimus,' inquit, 'Gallos in venatibus tinguere helleboro sagittas : quod his ietæ exanimatæ feræ teneriores ad epulas fiant : sed propter hellebori contagium, vulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicantur.'

<sup>4</sup> *Eodem*] Marcellus Empir. c. 4.

p. 43. 'Ad pedunculos in omni parte corporis necandos efficac hoc remedium est : hellebori radicis uncia,' &c.

<sup>5</sup> *Mithridatiam*] Hanc a se reperitam in Foro Juliensi agro, describit Aloysius Anguillara par. XI. pag. 174.

<sup>6</sup> *Alteram ... scordotin*] Σκάρχυν hæc est Dioscoridis III. 120. picta a Lobelio in Observ. p. 285. visa a nobis in horto Regio.

<sup>7</sup> *Ipsius manu*] Mithridatis manu descriptam.

<sup>8</sup> *Quernæ*] Querna potius, vel *quercus*.

<sup>9</sup> *Est et alterius*] Et hoc scordii genus visum a nobis in horto Regio, quale a Lobelio delineatur in Observ. p. 262.

similis, plurimosque utraque ad usus per se, et inter alia in antidotis.<sup>a</sup>

XXVIII. Polemoniam,<sup>b</sup> alii Philetariam,<sup>c</sup> a certamine regum<sup>e</sup> inventionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam,<sup>2</sup> radice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi<sup>3</sup> dependent, nigro semine: cetero rutæ + similis.<sup>d</sup> Nascitur in montuosis.

XXIX. Eupatoria<sup>e</sup> quoque regiam auctoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, et aliquando<sup>f</sup> amplioris, foliis per intervalla quinquefolii, aut cannabis, per ambitum incisis quinquepartito,<sup>f</sup> nigris<sup>2</sup> et ipsis, plu-



CAP. XXVIII. 1 Diosc. *philetarion*.—2 Vet. Dalec. *chiliodynamin*.—3 Diosc. *veluti corymbi*.—4 Diosc. *foliis rutæ*.

CAP. XXIX. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *aliquanto* Gronov. et al. vett.—2 Diosc. *quinquepartitis, subnigris*; Chiff. *quinque partito nigris*.

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Et inter alia in antidotis*] Vide Galen. de Antid. 1. 12. p. 883.

<sup>b</sup> *Polemoniam*] Diosc. IV. 8. Πολεμώνιον, οἱ δὲ φιλεταίριον Καππάδοκες μὲν χιλιοδύναμιν, κ. τ. λ. Iisdem fere verbis ab utroque describitur. Latino ore ac sono Plinius, tum hoc loco, tum in Indice, *chiliodynamam* vocat. Quæ venire hodie possit in possessionem ejus nominis, non constare sibi fatetur Anguillara par. XIV. p. 249.

<sup>c</sup> *A certamine regum*] Cum sit inter herbarios controversia, aliis Polemoni, aliis Philetæro regi originem assignantibus. Fuit porro Philetærus Attali et Eumenis frater, a quibus Pergamenorum regum stemma cæpit.—<sup>f</sup> Cum certent inter se duo reges, Polemon et Philetærus; ille Ponti Polemoniæ, iste Cappadociæ, uter prior chiliodynamam herbam invenerit. In nummo argenteo maximæ molis, capite laureato, ex parte altera legimus ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ. Est hic nummus in hac urbe, apud D. de Boze,

ex Academia Gallica, et in Academia Inscriptionum, humaniorumque literarum secretarium publicum.' *Ed. sec.*

<sup>d</sup> *Rutæ similis*] Foliis rutæ scilicet, sed majoribus paulo. Dioscor. loc. cit.

<sup>e</sup> *Eupatoria*] Hæc verbis totidem Dioscorides IV. 41. Officinarum Agrimonia est; ut recte Anguillara par. XIV. p. 258. in Italia frequens, picta a Lobelio in Observat. p. 391. qualem in horto Regio vidimus: *Aigremoine*. Eadem plane forma, iisdemque viribus a Diosc. describitur loc. cit. A Mithridate Eupatore nomen sortita.

<sup>f</sup> *Quinquepartito*] Sic etiam Diosc. loc. cit. Φύλλα δὲ ἐκ διαστημάτων ἐσχισμένα μάλιστα που εἰς ἑ μοίρας ἢ καὶ πλείους, τοῖς τῆς πενταφύλλου ἢ καννάβως μᾶλλον εὐκόστα, κ. τ. λ. Foliis per intervalla quinquepartito ut plurimum, aut etiam amplius, divisis, quinquefolii aut cannabis potius similibus, nigricantibus et ipsis, ac per ambitum serræ modo incisis.

mosisque : radice sup̄ervacua. Semen<sup>ε</sup> dysentericis in vino potum auxiliatur unice.

XXX. Centaurio<sup>1 h</sup> curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem : quare aliqui Chironion vocant. Folia sunt lata<sup>i</sup> et oblonga, serrato ambitu, densa ab radice, caules ternum cubitorum, geniculati.<sup>j</sup> In his capita<sup>k</sup> ceu papaverum. Radix vasta,<sup>l</sup> rubescens, tenera fragilisque, ad bina cubita, madida succo, amara cum quadam dulcedine. Nascitur<sup>m</sup> in collibus pingui solo. Laudatissima<sup>n</sup> in Arcadia, Elide, Messenia, Pholoë, et Lycia : et in Alpibus vero, plurimisque aliis locis. In Lycia quidem<sup>o</sup> et ex ea<sup>2</sup> Lycium faciunt. Vis in vulneribus<sup>p</sup> tanta, ut cohærescere<sup>3</sup> etiam carnes tradant, si coquantur simul. In usu radix<sup>q</sup> tantum duabus drachmis bibenda, quibus dicetur : si febris sit, in aqua



CAP. XXX. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *centaurca* Gronov. et vulgg.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Pholoë, et Lycæo, . . . aliis locis. Quidam et ex ea* Gronov. et vulgg.—3 Cod.

#### NOTE

<sup>ε</sup> Semen] Diosc. loc. cit.

<sup>h</sup> Centaurio] Centaurium hoc magnum Dodonæi est p. 332. In Apulia frequens, ubi ab incolis *Ra Pontico* appellatur, ut testis est *Anguillara* par. XII. p. 194. Nobis, *La grande Centaurée*. Est in horto Regio. Chironiam quoque Apuleius vocat c. 34. *Κενταύριον* et *κενταύρειαν* Græci: *Maro* 'graveolentia centaurea' dixit.

<sup>i</sup> Folia sunt lata] Hæc iisdem fere verbis Diosc. III. 8.

<sup>j</sup> Caules ternum cubitorum, geniculati] Postremam hanc vocem Dioscorides non habet : hoc tantum : *Καυλὸν δὲ ἔχει ὡς λαπάθου δίπηχον, ἢ καὶ τρίπηχον, καυτὴν ἔχει βίβινον τετραμυε κούβιτορον, κούε λαπάθι.*

<sup>k</sup> In his capita] Dioscor. loco cit. *Παραφύδαας ἀπὸ βίβινου ἔχοντα πολλὰς, ἐφ' ὧν κεφαλαὶ ὅμοιοι μήκωνι.*

<sup>l</sup> Radix vasta] Diosc. totidem verbis loc. cit.

<sup>m</sup> Nascitur] Dioscor. loc. cit.

<sup>n</sup> Laudatissima] Dioscor. loc. cit. iisdem verbis.

<sup>o</sup> In Lycia quidem] Diosc. loc. cit. *Οἱ δὲ ἐν Λυκίᾳ αὐτὴν χυλίζοντες, χρῶνται αὐτῇ ἀντὶ Λυκίου. Λυκίᾳ ἰνολᾶ succum illius exprimunt, quo pro Lycio utuntur.*

<sup>p</sup> Vis in vulneribus] *Vulnera, inquit Dioscor. loc. cit. colligat, et conglutinat: quin et tusam si quis simul cum carnibus coquat, carnes ipsæ cohærescent. Συνάγει γὰρ καὶ κολλᾷ καὶ τὰ ἐψόμενα δὲ κρέα συνάγει, ἐάν τις αὐτὴν κόψας συνεψίση.* Apuleius c. 34. 'de centauria majore,' tit. 5. 'Ad vulnera recentia: 'Herba centauria major tam efficax est ad plagas glutinandas, ut etiam carnes coëant, quæ ex aqua ejus coquantur.'

<sup>q</sup> In usu radix] Totidem verbis Dioscor. III. 8.



trita, ceteris in vino. Medetur et iisdem <sup>r</sup> morbis <sup>+</sup> decoctæ succus.

XXXI. Est alterum <sup>a</sup> centaurion <sup>r</sup> cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui libadion <sup>2</sup> vocant, <sup>b</sup> quoniam secundum fontes nascitur, origano <sup>3</sup> simile, <sup>c</sup> angustioribus et longioribus foliis, anguloso <sup>d</sup> caule paululum <sup>+</sup> alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui et supervacua, <sup>e</sup> succo efficax. Ipsa herba autumno legitur, succus e fronde. <sup>f</sup> Quidam <sup>g</sup> caules concisos madefaciunt diebus XVIII. <sup>5</sup> atque ita exprimunt. Hoc centaurion nostri fel terræ <sup>h</sup> vocant, propter amaritudinem summam. Galli exacon, <sup>6</sup> quoniam omnia mala medicamenta potum e corpore exigat per alvum.

XXXII. Tertia est <sup>j</sup> centauris, cognomine triorchis. <sup>1</sup> Qui

//////////

Dalec. *concrecere*; Vet. Dalec. *coalescere*.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Medetur et omnium morbis* Vet. Dalec. *Medetur et ovium morbis* Gronov. et al. vett.

CAP. XXXI. 1 Gronov. et vulgg. *centaurion*.—2 Diosc. *limnæon*.—3 'Diosc. *rutæ*; ubi pro *πηγάδων* legendum *ὀρυγάνων*.' Dalec.—4 Chiff. *paulum*; Diosc. *palmum*. Mox, et *supervacua*. *Succo efficax ipsa* cod. Dalec.—5 Diosc. V.—6 Galli *Æream* cod. Dalec. *Galli exacum* Chiff.

CAP. XXXII. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et

#### NOTÆ

<sup>r</sup> *Medetur et iisdem*] Vide Notas et Emend. num. 9.

<sup>a</sup> *Est alterum*] Diosc. III. 39. *Κενταύριον τὸ μικρὸν καὶ λεπτόν, κ. τ. λ.* Centaurium minus Dodonæi, p. 334. pictum et in Eystettensi horto: vidi-mus in Regio. *La petite Centaurée*.

<sup>b</sup> *Libadion vocant*] Ita Mss. omnes, tum hoc loco, tum in Indice. Dioscor. loc. cit. *ὁ τινες λιμναῖον καλοῦσι*, quasi palustre, quoniam humecta loca et rigua amet. Qua causa et *libadion* recte cognominatur, quoniam sunt λιβάδες rivi, stagna, latices, scaturigines.

<sup>c</sup> *Origano simile*] Diosc. *πόα . . . ὀρυγάνω παραπλήσιός ἐστι*.

<sup>d</sup> *Anguloso*] *Καυλὸν ἔχουσα ὑπὲρ σπιθαμῆν, γεγωνιωμένον*. Dioscor. loc. cit. ex quo forte legendum, *anguloso caule, palmum alto*.

Delph. et Var. Clas.

<sup>e</sup> *Supervacua*] Inutili. 'Πῆζα μικρὰ, ἄχρηστος, κ. τ. λ. nullius usus, ut ait interpres Oribasii lib. XI. p. 201.

<sup>f</sup> *Succus e fronde*] Ex herba virente, ac seminibus præguante exprimi ait Diosc. loc. cit.

<sup>g</sup> *Quidam*] Succu extrahendi modum alterum Dioscor. edocet loco citato.

<sup>h</sup> *Hoc . . . fel terræ*] Diosc. in Nothis p. 451. ipsi quoque majori centaurio tribuit hanc nomenclationem: *Οἱ δὲ Χειρωνίδας ῥωμαῖοι, φελτεράι*.

<sup>i</sup> *Galli exacon*] Celticæ vocis originationem et Græco fonte qui repetunt, ἀπὸ τοῦ ἀκεῖσθαι, a *medendo*, hoc vocabulum effictum volunt. Iis qui venena sumserint centauriam minorem commendat inprimis Apuleius c. 35. tit. 5, ex aceto bibendam.

<sup>j</sup> *Tertia est*] Quis eam centaurida

Plinius.

10 U

eam secat, rarum est, ut non vulneret sese. Hæc succum sanguineum mittit. Theophrastus<sup>k</sup> defendi eam, impugnatique colligentes tradit<sup>2</sup> a triorche accipitrum genere, a quo et nomen accepit.<sup>3</sup> Imperiti<sup>1</sup> confundunt hæc omnia, et primo generi assignant.

XXXIII. (VII.) Clymenus<sup>1</sup> a rege<sup>m</sup> herba appellata est, hederæ foliis, ramosa, caule inani, articulis præcincta, odore gravi, et semine hederæ, sylvestribus et montuosis nascens.<sup>2</sup> Quibus morbis pota medeatur,<sup>3</sup> n dicemus. Sed hic indicandum est, dum medeatur, sterilitatem pota<sup>4</sup> etiam viris fieri. Græci<sup>o</sup> plantagini similem esse dixerunt, caule

recentt. *triorches* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tradidit* Gronov. et al. vett. Mox, *accipitrum generis* Vet. Dalec.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *accepit* Gronov. et vulgg.

CAP. XXXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Clymenos* Gronov. et vulgg. *Periclymenon* Diosc.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *montosis nascens* Gronov. et vulgg.—3 Dalec. *medetur*.—4 Cod. Dalec. *potu*.—5 Chiff.

## NOTÆ

Plinio Theophrastoque commonstrat, obscurum: quæ forma ac facies illius sit, ne ipsi quidem ingenio divinare nec licet.

<sup>k</sup> *Theophrastus*] Hist. IX. 9.

<sup>1</sup> *Imperiti*] Et sunt hæc ætate herbarii, qui se istis adjungant.

<sup>m</sup> *Clymenus a rege*] Fuit is Cænei filius, Arcadiæ rex, de quo Hyginus fab. 206. p. 45. et fab. 242. p. 47. Gemina porro clymenos a Plinio hoc cap. describitur. Prior hæc alio nomine a Diosc. IV. 14. periclymenos appellatur, pingiturque iisdem plane notis. Eandem esse sane vel ex remedium similitudine sæpius ostensuri sumus. Clymenos a Theophrasto, quem Plinius sequitur, nuncupata. A Diosc. ipso in Nothis p. 462. Περικλύμενον, οἱ δὲ κλύμενον, οἱ δὲ σπλήμιον, κ. τ. λ. quod et Oribasius confirmat. Pingitur a Matthiolo p. 972. Gallis, *Chevre-feuille*, et Caprifolium officinis.

<sup>n</sup> *Dum medeatur*] Interim dum medetur. Theophrastus quoque Hist. IX. 9. sterilesce penitus hominem ait, si diebus xxx. continuis clymeni semen e vino albo ad sextarii mensuram ebiberit. Ἄγονον idcirco dici Diosc. prodit in Nothis p. 462.

<sup>o</sup> *Græci*] Hæc altera, a Dioscor. quidem IV. 13. sic appellata, clymenos est, quam verbis ille totidem delineat: Κλύμενον καυλὸν ἀνήσι τετράγωνον, ὅμοιον τῷ τοῦ κνάμου· φύλλα δὲ πρὸς τὰ τοῦ ἀρρογλώσσου· θυλάκια δὲ ἔχει ἐπὶ τοῦ καυλοῦ εἰς ἕλληλα νεύοντα, ζοικότα Ἰριδι, καὶ πολὺποδος πλεκτάταις. *Clymenon caulem profert quadrangulum, ceu fabæ, folia plantagini similia: folliculos vero habet supra caulem ita dispositos, ut alter in alterum propendeat, velut in iride et in polygorum cirris.* Quæ notæ omnes satis apte in Matthioli Clymenum cadunt, quod ipse exhibet, p. 971. et Lobelius in Ob-servat. p. 517.

quadrato, folliculis cum semine<sup>s</sup> inter se implexis,<sup>6p</sup> velut in polyporum cirris. Et succus<sup>q</sup> autem in usu, vi summa in refrigerando.

XXXIV. Gentianam<sup>a</sup> invenit Gentius rex Illyriorum, ubique nascentem, in Illyrico tamen præstantissimam, folio fraxini, sed magnitudine lactucae, caule tenero,<sup>b</sup> pollicis crassitudine, cavo et inani, ex intervallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, sine odore:<sup>c</sup> aquosis montibus Subalpinis plurima. Usus in<sup>d</sup> radice et succo. Radicis natura est excafactoria, sed prægnantibus non bibenda.<sup>1</sup>

XXXV. Invenit<sup>e</sup> et Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. Folia habet<sup>f</sup> salicis viridia, florem purpureum,<sup>1</sup> fruticosa, ramulis erectis, odore acri:<sup>2g</sup> gignitur<sup>h</sup> in aquosis. Vis ejus tanta est, ut jumentis discordantibus jugo imposita asperitatem cohibeat.

XXXVI. Mulieres quoque hanc gloriam affectavere, in

in semine.—6 Cod. Dalec. complexis. Mox, veluti polyporum Vet. Dalec.

CAP. XXXIV. 1 Chiffli. bibendum.

CAP. XXXV. 1 Vet. Dalec. aureum.—2 Cod. Dalec. odore gravi.

#### NOTE

<sup>p</sup> *Inter se implexis*] *In sese mutuo conversis, εἰς ἄλληλα νεύοντα.*

<sup>q</sup> *Et succus*] Dioscor. hæc paulo uberius loc. cit.

<sup>a</sup> *Gentianam*] Iisdem verbis Dioscor. III. 3. Γεντιανή, κ. τ. λ. Nomen apud omnes officinas retinet: *Gentiane*. A Dodonæo pingitur p. 340. De Gentio rege multa Livius lib. XL. p. 517. Cum Perseo Macedone bellum Romanis intulit: cum eo ductus in triumphum est. Vide Eutrop. lib. II. p. 767. et 769.

<sup>b</sup> *Caule tenero*] Diosc. loc. cit.

<sup>c</sup> *Sine odore*] At non est omnino expers odoris in cælo hoc nostro soloque.

<sup>d</sup> *Usus in*] Diosc. loc. cit.

<sup>e</sup> *Invenit*] Hesychius: Λυσιμαχία,

βοτάνη εὐρεθείσα ὑπὸ Λυσιμάχου, a Lysimacho scilicet Thraciæ rege Alexandri comite. Sic dictam alii putant, παρὰ τὸ λύειν μάχην, quod animantium pugnas dirimat. Retinet nomen apud herbarios. Pliniana hæc, quæ purpurea est, et major communis, accurate delineatur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. IV. p. 51. visa a nobis in horto Regio.

<sup>f</sup> *Folia habet*] Sic etiam a Diosc. describitur, IV. 3. Λυσιμάχιον, οἱ δὲ λύτρον καλοῦσι . . . φύλλων λεπτῶν, παραπλησίω τοῖς τῆς ἰτέας.

<sup>g</sup> *Odore acri*] Sapore et gustu acri esse folia Diosc. prodidit loc. cit στυφοντα ἐν τῇ γέυσει.

<sup>h</sup> *Gignitur*] Diosc. loc. cit.

quibus Artemisia<sup>i</sup> uxor Mausoli, adoptata<sup>j</sup> herba quæ antea parthenis<sup>k</sup> vocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia<sup>l</sup> cognominatam putant, quoniam privatim medeatur fœminarum malis. Est autem<sup>m</sup> absinthii modo fruticosa, majoribus foliis, pinguibusque. Ipsius duo<sup>n</sup> genera: altera<sup>r</sup> latioribus foliis, altera tenera tenerioribus,<sup>2</sup> et non nisi in maritimis nascens. Sunt qui<sup>o</sup> in mediterraneis eodem nomine appellant,<sup>3</sup> simplici caule, minimis foliis, floris copi-

CAP. XXXVI. 1 Chiff. *altior*.—2 'Ita Mss. Reg. et Editio princeps. Hæc est artemisia rubra, maritima, *Hentz*. In recentioribus editionibus, *tenuioribus*.' Brotier. *tenuioribus* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

## NOTE

<sup>i</sup> *Artemisia*] Artemisiam tamen herbam ab Hippocrate nuncupatam, ante hujus Artemisiæ tempora, apud ipsum Hippocratem reperio. Artemisia enim Mausoli uxor Hippocrate posterior est, quippe quæ Isocratis Demosthenisque ætate floruerit. Quare herbam hanc, si ab Artemisia regina nomen habet, non ab ea quæ uxor Mausoli fuit, sed ab altera quæ Lygdamidis filia, Persico bello, nomen sortitam esse oportet. Geminam hanc Artemisiam agnoscit Harpocraton, p. 48. Agnoscit et Tzetzes Chiliad. XII. vs. 966. Hist. 455. Μίαν Ἀρτεμισίαν μὲν ἔχεις τὴν τοῦ Μανσώλου, Ἄλλην Ἀρτεμισίαν δὲ τὴν Ἐκατόμνου ἔχεις, Ἄμφω δὲ στρατηγέτιδας, γενναίας ἀμφοτέρως. Sed cum ille utramque dicat Cariæ reginam fuisse, in eam suspicionem venio, reges Cariæ omnes Mausolos, ut Ægypti Ptolemæos, cognominatos esse: ac de vetustiore Plinium locutum.—'Sed ille utramque dicit Cariæ reginam fuisse, et Mausoli quidem conjugem priorem alteram.' *Ed. sec.*

<sup>j</sup> *Adoptata*] Hanc Galli armosiam vocant, et matrem herbarum, *Armoise*. A Lobelio pingitur in *Observ.* p. 441. qualis visa a nobis in horto Regio.

<sup>k</sup> *Parthenis*] Parthenion Apuleio cap. 10. 'de Artemisia:' quasi virginea, quod Diana inventrix nomen ei fecerit, ut idem significat cap. 12.

<sup>l</sup> *Artemide Ilithyia*] Solenne Græcis fœminis erat in partu Dianam sive Artemidem Ilithyiam, Εἰλείθειαν, invocare: quemadmodum Romanæ Junonem Lucinam implorabant. Ovid. *Met.* IX. 284. 'Præpositam tumidis parientibus Ilithyiam.'

<sup>m</sup> *Est autem*] Dioscor. III. 127. Ἀρτεμισία φύεται ἐν παραθαλασσίῳ τόποις ὡς τὸ πολὺν, πῶα θαμνοειδῆς, παρόμοιος ἀψινθίῳ, μεῖζω δὲ καὶ λιπαρότερα τὰ φύλλα ἔχουσα, κ. τ. λ. Auctor libri de Simp. Med. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni p. 985. 'Artemisia herba est subsimilis absinthio, sed per omnia vastior, id est, foliis latior, ramis altior, et fortior, sed aspectu et colore humidis.'

<sup>n</sup> *Ipsius duo*] Dioscor. III. 127. et 128. et Apuleius cap. 10. et 12.

<sup>o</sup> *Sunt qui*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. III. 127. Ἐπιού δὲ τὸ ἐν μεσογείῳ λεπτόκαρπον βοτάνιον ἀπλοῦν τῷ καυλῷ . . . . καλοῦσιν ἀρτεμισίαν μονόκλωνον, κ. τ. λ. Diversa hæc botrys ab ea de qua dicetur XXVII. 31.



osi, erumpentis cum uva maturescit, odore non injucundo, quam quidem botryn,<sup>4</sup> alii ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur.

XXXVII. Nymphæa<sup>p</sup> nata traditur Nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon<sup>r q</sup> vocant aliqui, alii rhopalon, a radice clavæ simili. Ideoque eos,<sup>r</sup> qui biberint eam duodecim diebus,<sup>s</sup> coitu genituraque privari. Laudatissima<sup>t</sup> in Orchomeno et Marathone. Bœoti madon<sup>2</sup> vocant,<sup>u</sup> qui et semen edunt. Nascitur<sup>v</sup> in aquosis, foliis magnis, in summa aqua, et aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, et cum defloruit, capite papaveris,<sup>w</sup> tenui caule: secatur autumnio.<sup>3</sup> Radix nigra in Sole siccatur, adversaturque alvinis.<sup>x</sup> Est et alia<sup>y</sup> nymphæa in Thessa-

//////////

—3 Cod. Dalec. appellant.—4 Chiffi. quem quidam betryon.

<sup>r</sup> CAP. XXXVII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. heraclion Gronov. et vulgg.—2 Chiffi. mallon.—3 Ita ex codd. Harduini et recentt. ita quoque Diosc. et Vet. Dalec. defloruit, capiti papaveris. In caule secatur autumnio edd. vett. et Gronov. defloruerit, &c. cod. Dalec. ‘Lego: defloruit, capite papaveris, tenui caule. Secatur,’ &c. Dalec.

#### NOTÆ

<sup>p</sup> Nymphæa] Νυμφαία Diosc. III. 148. Ab aquis dictam putat, in quibus nascitur. Nenuphar ab officinis barbara Maurorum voce nuncupatur. A ceteris in Gallia quidem, Blanc d'eau, ou lis d'étang. Hæc Nymphæa alba Dodonæi est pag. 575. observata a nobis in horto Regio.

<sup>q</sup> Quare heracleon] Apuleius cap. 67. ‘Græci Nymphæam . . . rhopalon, heracleon,’ &c. Dioscor. loc. cit. ‘Ρίζα ροπαλοειδής. Plinius ipse in Indice hujus libri, num. 83. ‘Nymphæa Heraclia.’ ‘Ρόπαλον Græcis clavam sonat. Quare Marcellus Empir. cap. 33. pag. 231. hanc ‘clavam Herculis’ vocat.

<sup>r</sup> Ideoque eos] Diosc. loc. cit. ‘Ατο- νίαν τε ἐργάζεταιαι αἰδοίου πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, εἴτις ἐνδελεχῶς πίνουι. Τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ τὸ σπέρμα ποθέν. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. v. pag. 213. Nymphæam ait cohibere genituram,

sive per somnum, sive alio pacto, immodice profluentem.

<sup>s</sup> Duodecim diebus] Decem modo, si Marcello Empir. credimus, cap. 33. pag. 231. ‘Herba est,’ inquit, ‘quæ Græce Nymphæa, Latine Clava Herculis, Gallice Baditis appellatur: ejus radix contunditur, et ex aceto edenda datur puero per continuos decem dies: mirandum in modum fiet eunuchus.’

<sup>t</sup> Laudatissima] Theophr. Hist. IX. 13.

<sup>u</sup> Madon vocant] Hesyclus: Μαδὸν, πόα. Theophr. loc. cit. Καλοῦσι δ' αὐτὴν οἱ Βοιωτοὶ Μαδωνίαν, καὶ τὴν καρπὸν ἐσθλοῦσι. Ut ῥόδον et ῥοδωνία Græce dicitur, sic μαδὸν et μαδωνία.

<sup>v</sup> Nascitur] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

<sup>w</sup> Capite papaveris] Diosc. ad verbum loc. cit.

<sup>x</sup> Alvinis] Iis qui alvi profluvio la-

lia, amne Peneo, radice alba, capite luteo,<sup>4 2</sup> rosæ magnitudine.

XXXVIII. Invenit et patrum nostrorum ætate rex Juba, quam appellavit Euphorbiam,<sup>a</sup> medici sui nomine. Frater is fuit Musæ,<sup>1 b</sup> a quo Divum Augustum conservatum indicavimus. Iidem fratres<sup>c</sup> instituere a balineis frigida multa corpora astringere.<sup>2</sup> Antea non erat mos, nisi calida tantum lavari, sicut apud Homerum<sup>d</sup> etiam invenimus. Sed Jubæ<sup>e</sup> volumen quoque extat de ea herba, et clarum præconium. Invenit<sup>f</sup> eam in monte Atlante: specie thyr-si,<sup>g</sup> foliis acanthinis.<sup>3 h</sup> Vis tanta est, ut e longinquo suc-

—4 Diosc. *flore luteo*.

CAP. XXXVIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *medici sui nomine, et fratris Musæ* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *astringi* Gronov. et al. vett.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Atlante, specie ferulæ, foliis, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. *Atlante, specie tunsii foliis, &c.* Chiff. *Atlante: spectatur foliis acan-*

#### NOTÆ

borant: *κοιλιακοῖς καὶ δυσεντερικοῖς*, inquit Diosc. loc. cit. post Theophr. Sic etiam Apuleius cap. 67. tit. 1. 'Ad dysentericos: 'Herbæ nymphææ semen,' &c.

<sup>y</sup> *Est et alia*] De qua totidem verba facit Diosc. III. 149. *Γίνεται καὶ ἄλλη νυμφαία, κ. τ. λ.* Nymphæa lutea Dodonæi pag. 575. visa a nobis in horto Regio. Eadem apud vulgus et officinas nomina, quæ prior, habet.

<sup>z</sup> *Capite luteo*] Hoc est, flore: *Ἄνθος μήλιον, στίλβον, ὅμοιον ῥόδῳ*, inquit Dioscor. loc. cit.

<sup>a</sup> *Invenit . . . Euphorbiam*] Dictum id superius v. 1. Nihilominus Homeri ævo cognitam, et ab Euphorbo Patrocli occisore, de quo Homerus Iliad. II. appellatam ait Galenus *κατὰ τόπους*, IX. 4. p. 609. Sed in Africa fortassis, Europæve, Juba prior invenit. De Juba rege dicemus in Auctorum Indice. Euphorbium hodieque nomen retinet in officinis.

<sup>b</sup> *Frater . . . Musæ*] Antonii Musæ, de quo diximus XIX. 38.

<sup>c</sup> *Iidem fratres*] Marcellum, ab Augusto adoptatum, ea aquæ frigidæ lotionem Musam occidisse, cum curare vellet, refert Dio LIII. 517. Frigida sic lavari a balneis, docuit etiam Agathinus apud Oribasium Collect. Medic. x. 7.

<sup>d</sup> *Apud Homerum*] Iliad. X. 444. *πέλοιτο Ἐκτορι θερμὰ λουετρά, κ. τ. λ.* Tamen aqua marina primum lavabantur, hoc est, frigida, qua sudorem sordisque detergerent: mox dulci seu calida, recreandi animi gratia. Homeri versus sunt hi II. K. 572. *Ἄντολ δ' ἰδρῶ πολλὸν ἀπενίχοντο θαλάσση Ἐσβάντες, κ. τ. λ.*

<sup>d</sup> *Sed Jubæ*] Vide Auctorum Indicem.

<sup>f</sup> *Invenit*] Solinus cap. 24. pag. 46. <sup>g</sup> *Specie thyr-si*] Specie baculi, longiorisve caulis. In plantis id quod in virgulæ modum, vel teli rectitudinem consurgit, thyr-si nomen sibi vindicat. Vide Notas et Emend. num. 10.

<sup>h</sup> *Foliis acanthinis*] Acantho simi-

eus excipiat: incisæ conto,<sup>i</sup> subditis excipulis ventriculo hædino,<sup>4</sup> humor lactis videtur effluere: siccatus cum coit, thuris<sup>j</sup> effigiem habet. Qui colligunt,<sup>k</sup> clarius vident. Contra serpentes<sup>l</sup> medetur, quacumque parte percussa: vertice<sup>5</sup> inciso, et medicamento addito. Ibi Gætuli, qui legunt, hædino lacte adulterant: sed discernitur igni. Id enim, quod sincerum non est, fastidiendum odorem<sup>m</sup> habet. Multum infra hunc succum est, qui in Gallia<sup>n</sup> fit ex herba chamelæa,<sup>6</sup> granum cocci ferente. Fractus<sup>p</sup> Hammonia-

*thinis Gronov. et vulgg.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. subditur excipulis, &c. Gronov. et vulgg. excipula ventriculi hædini Vet. Dalec. excipulis ventriculus hædinus al. Vet. ap. Dalec. conto suscipitur expulso ventriculo hædino cod. Dalec.—5 Vet. Dalec. cuicumque parti percussæ, etiam vertici.—6 Diosc. herba thymelæa.*

## NOTÆ

libus, de quo dictum est XXII. 34. Quam immerito Plinium carpat hoc loco Salmasius in Præf. pag. 29. tu, lector, ipse, si otium est, exente.

<sup>i</sup> *Incisæ conto*] Inciditur planta conto hastilive: subditur utriculus qui succum manantem excipiat, ex hædi ventriculo. Ita Dioscor. pariter, III. 96. Excipulum pro utriculo qui excipit dictum. De ea voce jam diximus I. 38.

<sup>j</sup> *Thuris*] Coire vitri effigie, dixit Dioscor. loc. cit. Τό δέ τι ἐν ταῖς κοιλαῖς ἐελῶδες καὶ συνησπῶς.

<sup>k</sup> *Qui colligunt*] Dioscor. loc. cit. hanc ejus herbæ dotem esse solum admonuit, ut ejus succus oculorum suffusionem discuteret, et collyriis misceretur.

<sup>l</sup> *Contra serpentes*] Diosc. loc. cit. Ἰστοροῦσι δέ τινες μηδὲν παρακολουθεῖν δυσχερὲς τοῖς ἐρπετοθήκτοις, εἰάν τις ἐκκόψας ἄχρῃς ὀστέου τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς ἐγγέρι τὸν ὀπὸν λεῖον, καὶ ῥαψῆ τὸ τραῦμα. Tradunt nonnulli nihil incommodi sensuros, qui a serpentibus demorsi fuerint, si quidem incisa osse tenuis capitibus cute intritus liquor infundatur, vulnusque postea consuatur. Plinius

Valer. III. 57. 'Ejus qui percussus est vertex inciditur, eoque additur euphorbium, et medetur quacumque corporis parte periculum est.'

<sup>m</sup> *Odorem*] Vel nidorem potius, dum igni aduritur. Sic galbanum odore vel nidore probant, ut dictum est XII. 56. 'Nam sincerum si uratur, fugat nidore serpentes.' Hædinum lac, quo dicitur euphorbium adulterari, olet pessime.

<sup>n</sup> *Qui in Gallia*] Nempæ Circumpadana. 'In partibus Italiæ, quæ Galliæ adjacent,' inquit auctor libri de Simp. Med. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, p. 987.

<sup>o</sup> *Herba chamelæa*] Thymelæam intelligit, quam et chamelæam vocant: de qua nos egimus XIII. 35. Significat porro Plinius caute admodum et erudite, chamelææ succum ab euphorbio longe discrepare: neque adeo se favere hac in parte Sextio Nigro, qui teste Diosc. in præf. lib. I. p. 2. euphorbium esse chamelææ in Italia nascentis succum prodidit.

<sup>p</sup> *Fractus*] Jam redit ad verum Euphorbii succum, de quo hæc accipienda sunt, quæ totidem verbis recitat

co similis est, etiam levi gustu os accensum diu detineus, et magis ex intervallo, donec fauces quoque siccet.

XXXIX. (VIII.) Celebravit et Themison medicus vulgarem herbam plantaginem,<sup>1</sup> tanquam inventor, volumine de ea edito. Duo ejus genera.<sup>2</sup> Minor augustioribus foliis et nigrioribus, linguæ pecorum<sup>3</sup> simillimis,<sup>4</sup> caule anguloso, in terram inclinato, in pratis nascens. Altera major, foliis laterum<sup>2</sup> modo inclusa: quæ quia septena sunt, quidam eam heptapleuron<sup>4</sup> vocavere. Hujus et caulis cubitalis est, et angulosus.<sup>3</sup> Nascitur in humidis<sup>5</sup> multo efficacior. Vis mira<sup>6</sup> in siccando densandoque corpore, cauterii vicem obtinens. Nulla res<sup>7</sup> æque sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant.

XL. Jungitur huic<sup>a</sup> buglossos, boum linguæ similis, cui præcipuum,<sup>b</sup> quod in vinum dejecta animi voluptates auget: et vocatur euphrosynum.

//////////

CAP. XXXIX. 1 Chiff. *similis*.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *costarum*. Mox, *ibid. inclusis*, e Diosc. *quaque quod septena sunt* Chiff. —3 'Ita vetus exemplar a Cornario laudatum.' Brotier. *et napi similis* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

#### NOTÆ

pariter Diosc. III. 96. et Galenus κατὰ γένη, III. 4. p. 725. Hic sunt in Plinium, ut fere esse solent, iniquiore animo, Dalec. in notis, et Salmasius in Solin. pag. 301. et 303. nullo scriptoris, ut apparet, accurati, crimine.

<sup>1</sup> Celebravit . . . plantaginem] Græcis est ἀρνόγλωσσον: Gallis *Plantain*.

<sup>2</sup> Duo ejus genera] Hæc totidem verbis Diosc. II. 153. Utraque a Dodonæo pingitur, p. 107.

<sup>3</sup> Linguæ pecorum] Unde nomen ἀρνογλώσσου, agnina lingua, et προβατείου, et ἀρνείου.

<sup>4</sup> Heptapleuron] Quasi septenis costis instructum, Dioscor. in Nothis, p. 445. Ἀρνόγλωσσον, οἱ δὲ ἄρνειον, οἱ δὲ προβάτειον, οἱ δὲ κυνόγλωσσον, οἱ δὲ ἐπτάπλευρον, οἱ δὲ πολύνευρον . . . Ῥωμαῖοι πλαντάγω μίνωρ.

<sup>5</sup> Nascitur in humidis] Hæc plantago aquatica est, picta a Lobelio in Observ. p. 160. visa a nobis in horto Regio.

<sup>6</sup> Vis mira] In exsiccando astringendoque: Δύναμιν δὲ ἔχει τὰ φύλλα ξηραντικὴν, στυπτικὴν. Diosc. loc. cit. Densare pro astringere Plinio familiare est.

<sup>7</sup> Nulla res] Diosc. loc. cit.

<sup>a</sup> Jungitur huic] Quoniam affinis utriusque est appellationis causa: a lingua nempe animalium, ἀρνόγλωσσος et βούγλωσσος. De ea Diosc. IV. 128. Βούγλωσσον . . . φύλλον ἔχει ὅμοιον βοῦς γλώσση' ὕπερ καθιέμενον εἰς τὸν οἶνον εὐφρόσυνον δοκεῖ εἶναι. Borraginem nunc vulgus vocat, Bourrache. Pingitur a Dodonæo p. 616.

<sup>b</sup> Cui præcipuum] Dioscor. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib.



XLI. Jungitur et cynoglossos,<sup>c</sup> caninas imitans linguas, topiariis operibus gratissima. Aiuntque quæ tres<sup>d</sup> thyrsos seminis emittit,<sup>f</sup> ejus radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. Est alia<sup>e</sup> similis ei, quæ ferat<sup>2</sup> lappas minutas: ejus radix pota ex aqua ranis et serpentibus adversatur.

XLII. Est et buphthalmus,<sup>f</sup> similis<sup>1</sup> boum oculis, folio fœniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui et manduntur decocti. Quidam cacchlam<sup>2 g</sup> vocant. Hæc cum cera<sup>h</sup> scirrhomata discutit.<sup>3</sup>



CAP. XLI. 1 Chiff. *mittat*; Gronov. et al. ante Harduin. *emittat*; al. ap. Dalec. *emittit*.—2 Vet. Dalec. et Chiff. *fert*.

CAP. XLII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *flore similis*, e Diosc. *Est et buphthalmus*, &c. codd. Regg. Brot. et Editio princeps; *Est et buphthalmos*, &c. Gronov. al. vet. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Chiff. *calcham*.—3 Vet. Dalec. *scutomata discutit*.

#### NOTÆ

VI. p. 164. Apuleius c. 41. ‘Buglossos Græci . . . Romani linguam bubulam dicunt . . . Hæc in vino mixta hilaritatem convivis facit.’ Et Schola Salernitana: ‘Vinum potatum, quo sit macerata buglossos, Mærorem cerebri dicunt auferre periti: Fertur convivas decoctio reddere lætos.’ Buglosson esse nepenthes Homericum, diximus XXI. 91. Est autem vis eadem et buglossio nostræ vulgari, quam eadem Schola borraginem nuncupat, eo versiculo: ‘Dicit borrago, Gaudia semper ago: Cardiacos auferit, borrago gaudia confert.’

<sup>c</sup> *Jungitur et cynoglossos*] De qua Dioscor. IV. 129. *Κυνόγλωσσον*, κ. τ. λ. Celso v. 27. sub finem, ‘Lingua canina.’ Plantagini similem Diosc. ait esse. Nondum satis nobis explorata, nec Anguillaræ, ut ipse fatetur, Par. XIV. p. 287.

<sup>d</sup> *Aiuntque quæ tres*] Quæ tergenimum caulem, seu ramulum, semine instructum habeat. Hæc Dioscorides incaute ad *ἀρνόγλωσσον*, hoc est, ad plantaginem transtulit, II. 153. quoniam et *κυνόγλωσσου* nomine ali-

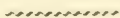
quando ea designata est, ut diximus. Quin et Dioscoridis interpolator, in Nothis p. 471. buglossi hanc propriam dotem esse credidit, ipseque Apuleius, c. 41. tit. 1. qui tamen et ipse c. 96. tit. 2. cynoglossio adjudicavit: ‘Ad quartanas,’ inquit, ‘Herbaque cynoglossa, quæ folia habet, pisata, et ex aqua potui data, prodest.’

<sup>e</sup> *Est alia*] Hæc Dodonæi cynoglossos est p. 53. a Lobelio quoque delineata in Observ. p. 313. visa a nobis in horto Regio. In Gallia vulgo, *Langue de chien*. Fert semina fere quaternum simul cohærentia, aspera, et lapparum modo vestitui incohærentia. A Dioscoridis cynoglossio diversa.

<sup>f</sup> *Est et buphthalmus*] Habet eadem Dioscor. III. 156. *Βούφθαλμον* . . . φύλλα δὲ μαραθροειδῆ, ἐνθὴ μήλινα . . . ὀφθαλμοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται. *Folia fœniculi, flores oculorum similitudine gerit: unde nomen*. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. III. p. 332. Vidimus in horto Regio. Gallis, *œil de bœuf*.

XLIII. Invenere herbas et universæ gentes. Scythia primum eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam<sup>1</sup> nascentis, prædulcem alias,<sup>j</sup> utilissimamque ad ea quæ spasmodata vocant.<sup>2</sup> Magna et ea<sup>k</sup> commendatio, quod in ore eam habentes famem sitimque non sentiunt.

XLIV. Idem præstat apud eosdem hippace<sup>1</sup> dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam<sup>2</sup> in duodenos dies durare in fame sitique.



CAP. XLIII. 1 'Ita quidem libri scripti et editi. At ex Theophr. Hist. Plant. IX. 13. ipsoque Plinio XXVII. 1. emendandum videtur, circa *Mæotin*. Scythice autem est glycyrrhiza, la *Réglisse*; de qua dictum supra XXII. 14.' Brotier.—2 Ita Chiffli. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *prædulcis*. *Aliam utilissimam, &c.* Gronov. et vulgg. *prædulcem*. *Al. quoque utilissimam, quam Spartaniam vocant* cod. Dalec. *prædulcis, alias utilissima, &c.* Vet. ejusdem.

CAP. XLIV. 1 *Hippice* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Chiffli. *redam*.

#### NOTÆ

<sup>ε</sup> *Quidam cachlam*] Diosc. loc. cit. Βούφθαλμον, οἱ δὲ κάχλαν καλοῦσιν.

<sup>h</sup> *Hæc cum cera*] Dioscor. loc. cit. Ταύτης τὰ ἄνθη λεία σὺν κηρωτῇ οἰδήματα καὶ σκληρίας διαφορεῖ. *Hujus flores triti cum cerato adematia durtiusque discutunt.* Dioscoridem Galenus sequitur, de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 165. Est autem σκίρρος sive σκίρρωμα, scirrhus, durities, tumor præter naturam durus, et doloris expers. Vide Gorræum in Defin. Med.

<sup>i</sup> *Circa Bœotiam*] Vide Notas et Emend. num. 11.

<sup>j</sup> *Prædulcem alias*] Hoc est, præter ceteras dotes, prædulcem. Hæc glycyrrhiza est, de qua egimus XXII. 14.

<sup>k</sup> *Magna et ea*] Theophr. Hist. IX. 13. Δύναται δὲ καὶ τὴν δίψαν παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχη· διδ ταύτη τε καὶ τῇ ἰππᾶκη διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας καὶ ἑνδεκα καὶ δώδεκα. *Sitim extinguit si teneatur in ore: quapropter Scythus contentos ea et hippace undecim aut duodenos dies vitam tolerare vident.*

<sup>l</sup> *Idem . . . hippace*] *Hippacen*, (sic enim libri omnes habent, tum hoc

loco, tum in Indice, non *hippicen*.) herbæ genus esse Plinius credidit. Pintianus aliique post eum caseum equinum interpretantur. Hippocrates enim de Morbis IV. 25. "Ὅσπερ οἱ Σκύθαι, inquit, ποιέουσιν ἐκ τοῦ ἵππελου γάλακτος. Ἐγχεόντες γὰρ τὸ γάλα . . . Ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἰππᾶκην μιν καλέουσιν. Quod e lacte concretum ac siccatum fuerit, hippacem vocant. Diosc. II. 80. Ἡ δὲ καλουμένη ἰππᾶκη, τυρός ἐστιν Ἴππειος . . . καὶ πολύτροφος, κ. τ. λ. Quod hippacem vocant, caseus est equinus . . . qui magnopere alit. Hesy chius denique: Ἰππᾶκη, Σκυθικὸν βρώμα ἐξ ἵππου γάλακτος, κ. τ. λ. Verum singulare quiddam narrare de Scythis velle Plinius ac Theophrastus videntur: nullam vero admirationem habet dies duodecim, aut paulo plures, ea radice, quæ glycyrrhiza dicitur, et equino caseo, qui plurimum alat, aliquando transigi, cum Zoroastrem prodat ipse Plinius annos viginti totos caseo vixisse, XI. 97. Neque hippaces appellationem casei aut coaguli equini propriam esse idem nescivit, qui id discrete prodit, XXVIII.

XLV. *Ischæmonem*<sup>m</sup> Thracia invenit, qua ferunt sanguinem sisti, non aperta modo vena, sed etiam præcisa. Serpit e terra milio similis, foliis asperis et lanuginosis, farcitur in nares. Quæ in Italia nascitur, et sanguinem eadem adalligata sistit.

XLVI. *Vettones* in Hispania eam, quæ *Vettonica*<sup>p</sup> dicitur in Gallia, in Italia autem *serratula*, a Græcis *cestros*,<sup>q</sup> aut *psychotrophon*,<sup>o</sup> ante cunctas laudatissima. Exit anguloso<sup>p</sup> caule, cubitorum duum, a radice<sup>2</sup> spargens folia fere *lapathi*,<sup>q</sup> serrata, semine<sup>3</sup> purpureo. Folia siccantur<sup>r</sup> in farinam plurimos ad usus. Fit vinum<sup>s</sup> ex ea et acetum,<sup>4</sup> stomacho et claritati oculorum. Tantumque<sup>t</sup> gloriæ habet, ut domus in qua sata sit,<sup>5</sup> tuta existimetur a piaculis omnibus.



CAP. XLVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cestron* Gronov. et vulgg.—2 Chiff. *e radice*.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *flore*, e Diosc.—4 Ita edd. vet. Gronov. Harduin. 1. Miller. et Bipont. *ex aqua et aceto* Harduin. 2. ex errore, ut videtur, typhotetarum; retinuit tamen Franzius.—5 Cod. Dalec. *sita sit*.

## NOTÆ

34. et 58. sed et cum herba aliqua singulari, quæ sit incomperta nobis, communem esse eam, Theophrasto, alterive credidit.

<sup>m</sup> [*Ischæmonem*] Hæc Plinius a Theophr. ita scribente ix. 15. Περὶ δὲ τὴν Θράκην . . . τὴν Ἰσχαίμων ἦν δὴ λέγουσιν, οἱ μὲν κεντηθείσης τῆς φλεβῆς, οἱ δὲ καὶ σφοδρωτέρας διατμηθείσης, ἴσχειν καὶ κωλύειν τὴν χύσιν. Est Matthioli *panicum sylvestre*, in Dioscor. lib. II. p. 407. A sistendo sanguine ei nomen, παρὰ τὸ ἴσχειν τὸ αἷμα.

<sup>n</sup> [*Vettones* . . . *Vettonica*] Nomen *Betonicæ* in officinis retinet: Gallis *Betoine*. Pingitur a Dodonæo pag. 40. De hac singulare volumen edidit Antonius Musa, quod inscripsit, 'De herba *Vettonica*.'

<sup>o</sup> [*Psychotrophon*] Quoniam frigidis reperit in locis, ut ait Musa, loc. cit. pag. 1. Diosc. quoque iv. 1. Κέστρον τὸ καλούμενον ψυχότροφον, (vel

ψυχροτρόφον,) ἐπειδὴ ἐν τοῖς ψυχροτάτοις εὐρίσκεται τόποις· ὃ Ῥωμαῖοι οὐετονίκην καλοῦσιν.

<sup>p</sup> [*Exit anguloso*] Hoc est, quadrangulo. Diosc. loc. cit. Πόα ἐστὶ καυλὸν ἔχουσα πήχεως τὸ ὕψος, ἢ καὶ μείζονα, τετράγωνον.

<sup>q</sup> [*Folia fere lapathi*] Rectius ita multo Plinius, quam Dioscorides, qui similia quernis folia prodidit.

<sup>r</sup> [*Folia siccantur*] Et mox teruntur in farinam. Dioscor. loc. cit. τὰ φύλλα ξηρὰ λεία, breviter et concise dixit.

<sup>s</sup> [*Fit vinum*] Dioscor. v. 54. περί κέστρινον οἶνον· γίνεται καὶ ἐκ τοῦ κέστρου τοῦ ψυχροτρόφου οἶνος.

<sup>t</sup> [*Tantumque*] Anton. Musa loc. cit. 'Animas hominum et corpora custodit, et nocturnas ambulationes a maleficiis et periculis, et loca sancta et busta etiam a visibus metuendis tueatur et defendit,' &c.

XLVII. In eadem Hispania inventa sic<sup>1</sup> Cantabrica,<sup>u</sup> per Divi Augusti tempora a Cantabris reperta. Nascitur ubique caule junceo pedali, in quo sunt flosculi oblongi, veluti<sup>2</sup> calathi: in his semen perquam minutum. Nec alias defuere Hispaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiamnum hodie in numeroso et lætiore convictu, potionem e centum herbis mulso additis, credidere<sup>3</sup> saluberrimam suavissimamque: nec quisquam genera earum jam novit aut multitudinem:<sup>4</sup> numerus tamen constat in nomine.<sup>v</sup>

XLVIII. Nostra ætas<sup>a</sup> meminit herbam in Marsis repertam. Nascitur in Æquicolis circa vicum Nervesiæ:<sup>b</sup> vocatur consiligo. Prodest, ut demonstrabimus<sup>1</sup> suo loco,<sup>c</sup> deploratis in phtisi.

XLIX. Invenit nuper et Servilius Democrates<sup>1</sup> e primis medentium, quam appellavit iberida,<sup>2</sup> quoniam ficto nomine, inventioni ejus assignato<sup>3</sup> carmine.<sup>e</sup> Nascitur

//////////

CAP. XLVII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recent. *inventata est* Gronov. et vulgg.—2 Gronov. *vel ut.*—3 Vet. Dalec. *ut quæ etiamnum . . . credant.*—4 Idem Vet. *ejus multitudinis.*

CAP. XLVIII. 1 Chiffli. *demonstravimus.*

CAP. XLIX. 1 *Democrites* Chiffli.—2 Gronov. et al. ante Harduin. *iberi-*

#### NOTE

<sup>u</sup> *Cantabrica*] Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. iv. p. 49. Videre nondum licuit.

<sup>v</sup> *Constat in nomine*] Genera herbarum, quibus ea potio constaret, nemo scit: numerus constat ex potionis nomine: appellatur enim ea 'Potio centum herbarum.'

<sup>a</sup> *Nostra ætas*] Consiliginem mulomedicis nunc Pulmonariam dici testatur Vegetius. Vulgus Gallicum Pomeleam vocat, *Pommelée*, quasi pulmoneam: herbarii quidam, 'Leonis patam,' pastoribus, bubulcis, equisonibus, totique ruri præclare cognitam, qui ad eodum, quos veteres consiliginem, usurpant effectus. Hæc uberius multo tractat Ruellius lib. II. p. 448. Cæpit pulmonaria dici, quod pulmonum vitiis præsens ha-

beat auxilium: invenitque in posteris nomen a viscere, cui præsertim nuncupatur. Consiliginem rustici veteres olim vocarunt, quod in campis inter siliginem triticumque sæpius emicet. Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 317. Vide quæ dicturi sumus ex Columella xxvi. 21.

<sup>b</sup> *Nervesiæ*] Situs hodie incogniti.

<sup>c</sup> *Suo loco*] Lib. xxvi. c. 21.

<sup>d</sup> *Invenit . . . iberida*] Græcis *ἰβερὶς* et *καρδαμαντική*. Galeno κατὰ τόπους, x. 2. pag. 635. aliisque apud ipsum pag. 636. etiam *λεπίδιον*. Pingitur a Dodonæo pag. 703. Vidimus in horto Regio. De ejus inventore Servilio Democrate, sive Damocrate, dicemus in Auctorum Indice.

<sup>e</sup> *Assignato carmine*] Quod apud Galenum extat, loc. cit. pag. 636. ex-



maxime circa vetera monumenta parietinasque, et inculta itinerum. Floret semper<sup>4f</sup> folio nasturtii, caule cubitali, semine tam parvo, ut vix aspicere possit. Radici odor<sup>g</sup> nasturtii. Usus æstate<sup>h</sup> efficacior, et recenti<sup>5</sup> tantum. Tunditur difficulter. Coxendicibus<sup>i</sup> et articulis omnibus cum axungia modica utilissima, viris plurimum quaternis horis, foeminis minus dimidio adalligata,<sup>j</sup> ut deinde in balineis descendatur in calidam, et postea oleo ac vino<sup>6</sup> corpus perungatur: diebusque vicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta.

L. Animalia quoque invenere herbas, inprimisque chelidonium.<sup>k</sup> Hæc enim hirundines oculis pullorum in nido restituant visum, ut quidam volunt,<sup>l</sup> etiam erutis oculis.

da.—3 Chiff. *inventioni ejus assignata.*—4 Diosc. *æstate.*—5 Vet. Dalec. *et recentis.*—6 Diosc. *lana.*

## NOTÆ

pressumque est a Plinio totidem plane verbis hac reliqua sectione.

<sup>f</sup> *Floret semper*] Democrates, loco citato: 'Αεὶ δὲ θάλλει, φύλλ' ἔχουσα καρδάμου, Ἐαρος μὲν εὐθαλῆ τε καὶ μείζω, κ. τ. λ. Florere hoc loco virere est, non florem mittere: quem colore lacteo ferre æstate mox idem subdit: Φέρει δ' ὁ καυλὸς ἐν θέρει λεπτὸν πάνυ Πολύχροον ἄνθος, τῆ χροῖα γαλακτινόν.

<sup>g</sup> *Radici odor*] Servilius loco citato: 'Ἡ ῥίζα δὲ καὶ ὁσμὴν δριμυτάτην ἔχει, Μάλιστα πάντων καρδάμου προσεμπερή.

<sup>h</sup> *Usus æstate*] Servilius loc. cit. Ταύτην ὀρύξας καὶ λαβῶν πλῆθος πολὺν, Θέρους μάλιστα δ' ἐστὶ πρακτικώτατη, καὶ πρόσφατος· ξηρὰ γὰρ ἀδρανῆς τυγχάνει. Quæ idcirco referuntur a me, ut intelligant ii, qui Plinium, atque adeo veritatem ipsam ex Dioscoridis verbis sensuque metiuntur, quam ini- que agant: cum Plinium de iberide

scribentem, haud semel errasse autumant, qui ab illo discedat scriptorẽ, quem a Democrate ipso, longe probatioris fidei, deficere intelligimus.

<sup>i</sup> *Coxendicibus*] Hæc totidem verbis Democrates loc. cit.

<sup>j</sup> *Adalligata*] De ejusmodi ligaturis, sive amuletis, multa pererudite V. Cl. Du-Cangius in Glossario, verbo 'Ligaturæ.'

<sup>k</sup> *Animalia . . . chelidonium*] Pingitur a Dodonæo chelidonium majus appellatum, pag. 48. Gallis, *éclairé*. In horto Regio visum a nobis.

<sup>l</sup> *Ut quidam volunt*] Id vulgo credi refert etiam Dioscor. II. 211. Fabulosum Celsus existimat, VI. 6. sub finem: 'Harum avium,' inquit, 'acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redit, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod

Genera ejus<sup>m</sup> duo: major fruticosa<sup>1</sup> caule, folio pastinacæ<sup>2</sup> erraticæ ampliore, ipsa altitudine duum cubitorum. Colos albicans, flos luteus. Minori folia hederæ rotundiora, minus candida.<sup>3</sup> Succus croci mordax, semen papaveris. Florent adventu hirundinum, discessu marcescunt. Florentibus succus exprimitur, et in æreo vase cum melle Attico leniter cinere ferventi decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Utuntur et per se succo in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab ea.

LI. Invenerunt et canes canariam,<sup>n</sup> qua fastidium<sup>o</sup> deducunt,<sup>1</sup> eamque in nostro conspectu mandunt, sed ita ut nunquam intelligatur quæ sit: etenim depasta cernitur. Notata est hæc animalis<sup>2</sup> hujus malignitas in alia herba major. Percussus enim a serpente mederi quadam sibi dicitur: sed illam homine inspectante non decerpit.

LII. Simplicius cervæ monstravere elaphoboscon,<sup>p</sup> de qua diximus. Item seseli<sup>q</sup> enixæ a partu.<sup>1</sup>

LIII. Dictamnnum ostendere (ut indicavimus)<sup>r</sup> vulneratæ, pastu<sup>1</sup> statim decidentibus telis. Non est alibi,<sup>s</sup> quam in

CAP. L. 1 Cod. Dalec. *fruticoso*.—2 Diosc. *ranunculi*.—3 'Hæc clausula post *marcescunt*, proxime ante *Florentibus*, poni debet e Diosc.' Dalec.

CAP. LI. 1 *Inveniunt et canes qua fastidium vincunt* Chiffli.—2 *Notata est et animalis* Vet. Dalec. *Notata est autem animalis* al. vet. ejusdem.

CAP. LII. 1 *Item helsine a partu dictam ostendere (ut indicavimus) dictamnnum vulneratæ, &c.* Chiffli.

CAP. LIII. 1 Ita codd. Harduini et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1.

#### NOTÆ

per se sanescit.' Vide in eam rem quæ afferant auctores Miscellaneorum Medico-physicorum, seu Ephemeridum Germanicarum, anno 8. Observ. 18. pag. 32.

<sup>m</sup> *Genera ejus*] Quæ de gemina chelidoniæ specie hac sectione deinceps continentur, ea totidem fere verbis habet Dioscor. loc. cit. Minor delineatur a Dodonæo pag. 49. et a Dalecampio pag. 1048. Gallis est, *Petite Chelidoine*. Italis, *Coglie di Prete*, teste Anguill. par. xi. pag. 181.

<sup>n</sup> *Invenerunt . . . canariam*] 'Gra-

men' esse 'legitimum' Clusii videtur, *Histor. Rar. Plant. lib. vi. p. 217*. In insula Chio dici nunc quoque ἀκύνωψ, simillimamque graminis esse, ait Anguill. par. xii. p. 190.

<sup>o</sup> *Qua fastidium*] Cient et vulgari gramine vomitum, ut deducant pituitam canes: gramine eo, inquam, quod Græci ἄγρωστιν vocant, de quo anteriore libro diximus, cap. 118.

<sup>p</sup> *Simplicius . . . elaphoboscon*] De qua xxii. 37.

<sup>q</sup> *Item seseli*] Vide quæ diximus in Notis et Emend. ad viii. 50. num. 92. et 93.

Creta, ramis prætenue, pulegio simile, fervens et acre gustu: foliis tantum utuntur. Flos nullus,<sup>1</sup> aut semen,<sup>2</sup> aut caulis. Radix tenuis ac supervacua. Et in Creta<sup>†</sup> autem non spatiosa<sup>3</sup> nascitur: mireque capris expetitur. Pro eo est<sup>u</sup> et pseudodictamnium, multis in terris nascens, folio simile,<sup>4</sup> ramulis minoribus, a quibusdam chondris vocatum. Minoris<sup>v</sup> effectus statim<sup>5</sup> intelligitur. Dictamnium enim minima portione accendit os. Qui legere eam,<sup>6</sup> in ferula vel arundine condunt, præligantque, ne potentia<sup>w</sup> evanescat. Sunt qui<sup>x</sup> dicant, utramque nasci

2.3. et recentt. *paste* Gronov. et vulgg. ‘*Vulneratæ: pasto*] Sic scribo; non *pastæ*.’ Nic. Heins. Vid. Advers. II. 14. p. 321.—2 ‘Ita bene cod. Reg. 2. Est quidem dictamno flos, semen, et caulis; sed nullius sunt usus.’ Brotier. *Flos nullus ei, aut semen* edd. ante Brotier.—3 Chiffli. *autem non spatiosa*; alii ap. Dalec. *autumno non spatiosa*.—4 Gronov. *simili*.—5 Vet. Dalec. *gus-*

## NOTE

<sup>1</sup> *Dictamnium . . . ut indicavimus*] Lib. VIII. cap. 41. Dictamnium hoc Francum seu Gallicum Angli vocant. A Lobelio pingitur in Observat. pag. 267.

<sup>2</sup> *Non est alibi*] Hæc sunt ex Theophrast. Hist. IX. 16.

<sup>3</sup> *Flos nullus*] Nullius in medicina usus: nam prius dixit, ‘foliis tantum utuntur.’ Nam florem habere, caulemque vel ipse Maro cecinit, Æneid. XII. ‘Dictamnium genitrix Cretæa carpit ab Ida, Puberibus caulem foliis et flore comantem Purpureo: non illa feris incognita capris Gramina, cum tergo volucres hæserè sagittæ.’ Damocrates quoque apud Galen. κατὰ γένη, v. 10. pag. 789. dictamni meminit, quæ florem habeat, ἄνθος ἐχούσης. Confirmant interpretationem nostram Theophrasti verba, unde hæc manarunt, Histor. IX. 16. Χρῶνται δὲ τοῖς φύλλοις, οὐ τοῖς κλωσίν οὐδὲ τῷ καρπῷ. *Foliis utuntur, non ramulis, neque fructu.* Quare apud Diosc. ubi legitur, III. 37. οὔτε ἄνθος, οὔτε καρπὸν φέρει, aut errasse illum, quod verius puto, existimandum est: aut legi

oportere, quod Matthiolus censuit, οὔτε καρπὸς συμφέρει . . . Verum haud ita scripsisse Dioscoridem, sed ut in editis habetur, et Oribasii interpres admonet, et Apuleius, qui ita reddidit cap. 62. ‘Et neque florem generat, neque fructum.’

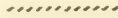
<sup>†</sup> *Et in Creta*] Theophr. loc. cit. Σπάνιον δὲ ἐστὶ καὶ γὰρ ὀλίγος ὁ τόπος ὁ φέρων καὶ τοῦτον αἱ αἰγες ἐκνέμονται διὰ τὸ φιληδεῖν. *Et rara, inquit, hæc herba est: locus enim qui fert, exiguus est admodum: eamque capræ depascunt, quod sit eis pergrata.*

<sup>u</sup> *Pro eo est*] Hæc totidem verbis Theophr. Histor. IX. 16. et Diosc. III. 38. Pingitur a Lobelio in Observ. p. 267. pseudodictamnium. In paucorum hortis repertum ait Dodonæus pag. 281. Vidimus in horto Regio. Chondris iterum appellatur XXVI. 31. et in Indice ejus loci.

<sup>v</sup> *Minoris*] Theophr. loc. cit. Ἔστι δὲ εὐθὺς ἐν τῷ στόματι φανερὰ ἢ τοῦ δικτάμνου δύναμις· θερμαίνει γὰρ ἀπὸ μικροῦ σφόδρα.

<sup>w</sup> *Ne potentia*] Ne vis omnis expiret. Theophr. loco citato: Τιθέασι

multifariam, sed deteriores in agris pinguibus, veram quidem <sup>7</sup> dictamnium non nisi in asperis. Est et tertium <sup>y</sup> genus dictamnium vocatum, sed neque facie, <sup>8</sup> neque effectu simile, folio sisymbrii, ramis majoribus, præcedente <sup>9 z</sup> persuasione illa, quicquid in Creta nascitur, infinito præstare ceteris ejusdem generis alibi genitis: proxime quod in Parnasso. Alioqui <sup>a</sup> herbiferum esse et Pelium montem in Thessalia, et Telethrium in Eubœa, et totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. Arcades <sup>b</sup> quidem non medicaminibus <sup>10</sup> uti, sed lacte circa ver, quoniam tunc maxime succis herbæ targeant, medicenturque <sup>c</sup> ubera pascuis. Bibunt <sup>d</sup> autem vaccinum, <sup>11</sup> quoniam boves omnivoræ fere sunt in herbis. Potentia earum <sup>e</sup> per quadrupedes etiamnum duobus claris exemplis manifesta fit. Circa Abderam, et limitem, qui Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie: circa Potnias vero et asini. <sup>12</sup>



tatum.—6 Dalec. ca.—7 Chiffi. *quidam*.—8 Cod. Dalec. *caule*.—9 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *procedente* Gronov. et vulgg.—10 Chiffi. *non in medicaminibus*.—11 Cod. Dalec. *lac vaccinum*.—12 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vero asini* Gronov. et vulgg.

## NOTE

δὲ καὶ τὰς δεσμίδας ἐν νάρθηκι καὶ καλάμφ, πρὸς τὸ μὴ ἀποπνεῖν ἀσθενέστερον γὰρ ἀποπνεῦσαν. Manipulos ferula aut canna intercludunt, ne expiret: imbecillius enim, cum expiraverit.

<sup>x</sup> Sunt qui] Totidem verbis Theophr. loc. cit.

<sup>y</sup> Est et tertium] Hæc pariter Theophr. loc. cit. ad verbum: "Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον δίκταμον, ὡσπερ δμώνυμον, οὔτε τὴν ὄψιν ἔχον, οὔτε τὴν δύναμιν αὐτὴν, κ. τ. λ. Est hoc Dioscoridis dictamnium alterum.

<sup>z</sup> Præcedente] Theophr. loco citato.

<sup>a</sup> Alioqui] Theophr. Hist. IX. 15. Τῶν δὲ περὶ τὴν Ἑλλάδα τόπων, φαρμακωδίστατον τό, τε Πήλιον τὸ ἐν Θετταλίᾳ, καὶ τὸ Τελέθριον τὸ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ,

καὶ ὁ Παρνασός· ἔτι δὲ ἡ Ἀρκὰδία, καὶ ἡ Λακωνικὴ· καὶ γὰρ αὗται φαρμακώδεις ἀμφοτέραι. Montes herbiferos Plinius appellat, qui herbis scatent, quarum usus in medicina frequens et probatus.

<sup>b</sup> Arcades] Pro medicamine, inquit, quod alvum purget, lac sorbent vere, &c. Theophr. loc. cit. Ἀρκαδὲς εἰώθασιν ἀντὶ τοῦ φαρμακοποιεῖν, γαλακτοποιεῖν διὰ τὸ ἔαρ, κ. τ. λ.

<sup>c</sup> Medicenturque] Vim medicam accipiant.

<sup>d</sup> Bibunt] Theophr. Πίνουσι δὲ τὸ βόειον· δοκεῖ γὰρ πολυνομώτατον καὶ παμφαγάτατον πάντων ἢ βοῦς.

<sup>e</sup> Potentia earum] Herbarum scilicet, non dictamni.



LIV. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse gravidæ videntur, quoniam esset ἀρίστη λεχούσαις.<sup>f</sup> Nostri<sup>g</sup> malum terræ vocant, et quatuor genera ejus servant.<sup>h</sup> Unum tuberibus<sup>h</sup> radicis rotundis, foliis inter malvam et hederam, nigrioribus mollioribusque. Alterum<sup>i</sup> masculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. Tertium<sup>j</sup> longissimæ tenuitatis, vitis<sup>2</sup> novellæ, cuius sit præcipua vis, quæ clematidis<sup>3</sup> vocatur, ab aliis Cretica. Omnes colore<sup>k</sup> buxæo, caulibus parvis, flore purpureo. Ferunt bacculas parvas, ut capparis.<sup>4</sup> Valent radice tantum. Est et quæ plistolochia<sup>5</sup> vocatur, quarti generis,



CAP. LIV. 1 Dalec. observant. Mox, tuberibus radicum Edd. vett. *t. radialis* Chiff. et Edd. recentt.—2 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. et Miller. *radicum vitis* Franz. *radice vitis* Vet. Dalec.—3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *cui sit p. v. q. clematis* Gronov. et vulgg.—4 Chiff. *cappari*; margo edd. Dalec. et Gronov. *pyrus*, e Diosc.—5 Gronov. et al. ante Harduin. *pistolochia*.—6 Chiff. *et si modo*,

## NOTE

<sup>f</sup> Ἀρίστη λεχούσαις] Dioscor. III. 4. Ἀριστολοχία ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἄριστα βοθεῖν ταῖς λοχοῖς. Ἐκ ἐο nomen accepit, quod optime puerperis opitulari credatur. Auctor est Tullius de Divin. lib. i. a muliere inventrice nomen habere. Favet et Nicandri Schol. in Theriac. Ταύτην δέ φησιν Ἀριστοτέλης γυναῖκα εὐρηκέναι.

<sup>g</sup> Nostri] Apuleius c. 19. 'A Græcis dicitur Aristolochia . . . Itali terræ malum, Daci absinthium rusticum.' Diosc. in Nothis p. 451. Σικελοὶ δὲ χαμαίμηλον, Ἴταλοι τέβρα μάλα. Nunc retinet in officinis nomen, et in vulge, *Aristolochiæ*, ou *Aristolochie*.

<sup>h</sup> Unum tuberibus] Radice in orbem tuberis aut napi modo conglobata. Hæc *aristolochia* prima, rotunda, eademque fœmina appellata, στρογγύλη, θήλεια καλουμένη, φύλλα ἔχει κισσοειδῆ, inquit Dioscor. III. 4. Foliis inter hederam et periclymenum, inquit Nicander in Theriac. p. 36. A Clusio delineatur *Histor. Rar. Plant. lib. iv. p. 70. Aristolochia* rotunda 1.

*Delph. et Var. Clas.*

<sup>i</sup> Alterum] Quo de genere Diosc. III. 5. Ἡ δὲ μακρὰ ἀριστολοχία, ἄβρην καλεῖται, καὶ δακτυλίτης, κ. τ. λ. Cælio Aurel. Chron. III. 5. *Aristolochia* longa. Clusio item dicitur *aristolochia* longa prima, pingiturque loc. cit. Italiam a Græcia discrepare scribit Anguillara par. XII. p. 191. Verum in Græcia, Apulia, Syriaque nasci.

<sup>j</sup> Tertium] Dioscor. III. 6. Ἔστι δὲ τις καὶ τρίτη μακρὰ, ἥτις καὶ κληματίτης καλεῖται, κλωνία ἔχουσα λεπτὰ, κ. τ. λ. Est *etiamnum* *tertia* longa, quæ et *clematidis* (quasi sarmentosa, sive sarmentitia) vocatur, ramulos tenues habet, &c. Galeno pariter de *Facult. Simp. Med. lib. vi. p. 158. Κληματίτης* εὐωδεστέρα. Et hæc a Clusio delineatur loc. cit. p. 71.

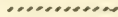
<sup>k</sup> Omnes colore] Diosc. III. 4. et 5. duo priora genera ait esse colore buxæo: flore purpureo: fructu piro simili. Pirastro Nicander assimilat in Theriac. p. 36.

<sup>l</sup> Est et quæ *plistolochia*] Sic Mss. tum hoc loco, tum in Indice: quasi

*Plinius.*

10 X

tenuior, quam proxime dicta, densis radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. Hanc quidem polyrrhizon<sup>m</sup> cognominant. Odor omnium medicatus, sed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnosi enim est corticis, unguentis<sup>n</sup> quoque nardinis conveniens. Nascuntur pinguibus locis et campestribus. Effodere eas messibus tempestivum: ita desquamato<sup>o</sup> terreno servantur. Maxime tamen laudatur Pontica: et in quocumque genere ponderosissima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra serpentes. Oblonga tamen<sup>p</sup> in summa gloria est, si modo a conceptu<sup>6</sup> admota vulvis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piscatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda est, venenum terræ vocant, coramque nobis contusam immixta calce, in mare<sup>7</sup> sparsere: advolant pisces cupiditate mira, statimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, convulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissima esse traditur: semine pleuriticis et nervis: <sup>q</sup> confirmare, exalfacere, eadem satyrion esse.<sup>8 r</sup>



§c. cod. Dalec. etiam modo. A conceptu.—7 Ita codd. Harduini et Chiffli. in mari Gronov. et vulgg.—8 Ita edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Semine pleuriticis et nervos confirmare, exalfacere. Eadem satyrion est Gronov. et vulgg. saurion est Vet. Dalec.

#### NOTE

maximæ puerperis opis. Sic Λοχέα Diana cognominatur, parturientium opitulatrix. Potest et πιστολοχία dici, fidelis puerperis. Et hujus iconem Clusius exhibet loc. cit. p. 72. Et istud et tria superiora genera vidimus in horto Regio.

<sup>m</sup> Hanc . . . polyrrhizon] A densis radicibus. In Indice, Lochia polyrrhizos.

<sup>n</sup> Unguentis] Aristolochiæ terciæ, seu clematiti, radices esse crasso cortice vestitas, quæ aroma redolent, privatimque unguentariis utiles sint ad unguenta spissanda, auctor est Dioscor. III. 6.

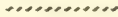
<sup>o</sup> Desquamato] Dersa excussave terra, qua obvolatæ ac sordidæ ex-

trahuntur.

<sup>p</sup> Oblonga tamen] In eam sententiam Albertus M. de Animal. x. 2. 3. p. 318. ‘Dixerunt quidam de valde expertis, quod si sumatur aristolochiæ aureus unus, et teratur, et conficiatur cum melle, et supponatur in vulvam cum lana viridi a mane usque ad meridiem jejunanti mulieri: tunc si dulcescit saliva ejus, concepit masculum: si amaricatur, concepit fœminam . . . Sed ego miror si hoc est verum,’ &c.

<sup>q</sup> Et nervis] Theod. Priscianus I. 19. ‘Si telo, seu morsu canum, seu ex quolibet casu nervo vulnerato, quos νευροπράτους appellamus, . . . hoc adhibendum erit quod glutinare

LV. Verum et effectus earum ususque <sup>1</sup> dicendi sunt: ordiendumque a malorum omnium pessimo, id est, serpentium ictu. Medentur ergo brittanica herba, panacisque <sup>a</sup> generum omnium radix e vino, Chironii <sup>b</sup> flos et semen potum, illitumve ex vino et oleo: privatimque, <sup>c</sup> quæ cunila bubula appellatur: Polemonia <sup>d</sup> vel Philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: teuceria, <sup>2 e</sup> sideritis, <sup>f</sup> scordotis ex vino, privatim ad angues, potæ et illitæ, <sup>3</sup> sive succo, sive folio, sive decocto: centaurii majoris <sup>g</sup> radix drachma in vini albi cyathis tribus: Gentiana <sup>h</sup> præcipue adversus angues, duabus drachmis cum pipere et ruta, vini cyathis sex, sive viridis, sive sicca. Et Lysimachiæ <sup>i</sup> odorem fugiunt. <sup>4</sup> Datur ex vino percussis chelidonia. Morsibus <sup>j</sup> imponitur Vettonica præcipue, cui vis tanta perhibetur, ut inclusæ <sup>k</sup> circulo ejus serpentes ipsæ sese interimant flagellando. Datur ad ictus <sup>l</sup> semen ejus denarii pondere cum tribus



CAP. LV. 1 Verum effectus ususque Chiff. — 2 Vet. Dalec. *teucrion*. — 3 Chiff. *potæ et illitæ*. — 4 Vet. Dalec. *fugiunt serpentes*. — 5 *Cantabrie, dictamni*,

## NOTÆ

et curare valeat membra vulnerata . . . Aristolochiæ pulvis cum aqua mixtus, hoc idem facit.

<sup>r</sup> *Eadem satyrion esse*] Subintellige, traditur. Et satyrii vim, inquit, inesse ei creditur, hoc est, vinu Veneris concitatricem. Prius legebatur: *semine pleuriticis et nervos confirmare, excalfacere. Eadem satyrion est.* At Mss. *pleuriticis et nervis, et satyrion esse.*

<sup>a</sup> *Panacisque*] Dioscor. III. 55. et 56.

<sup>b</sup> *Chironii*] Panacis Chironii, de quo c. 13. Diosc. III. 57.

<sup>c</sup> *Privatimque*] Diximus xx. 61.

<sup>d</sup> *Polemonia*] Diosc. IV. 8. et Εὐπωρ. II. 114.

<sup>e</sup> *Teuceria*] Sive Teucrion, de quo c. 20. Tradit hoc Diosc. de altera Teuceria, quæ et chamædryis dicta est, III. 3. et a Plinio xxiv. 80.

<sup>f</sup> *Sideritis*] Sideritis Heraclea, de qua c. 15.

<sup>g</sup> *Centaurii majoris*] Et minoris quoque, teste Apuleio c. 35. tit. 1. ‘Ad viperæ morsum:’ ‘Herbæ centauriæ minoris pulver in vino exhibitus, aut ipsa pisata in vino veteri, et potui data, validissime proficit.’ Plinius Valer. III. 57. ‘Centauriæ radix pondere denarii in tribus cyathis vini bibitur,’ adversus serpentium morsus scilicet.

<sup>h</sup> *Gentiana*] De Gentianæ temperamento ad venenatarum bestiarum morsus, hæc totidem verbis Dioscor. III. 3.

<sup>i</sup> *Et Lysimachiæ*] Dioscor. IV. 3.

<sup>j</sup> *Morsibus*] Diosc. IV. 1. et Plinius Valer. loc. cit.

<sup>k</sup> *Ut inclusæ*] Simile est quod de fraxino retulit, XVI. 24.

<sup>l</sup> *Datur ad ictus*] Dioscor. IV. 1.

cyathis vini: vel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnium, aristolochia: <sup>5</sup> radicis drachma in vini hemina sæpius bibenda. Prodest et illita ex aceto: similiter plistolochia. <sup>6</sup> Quin et omnino suspensa supra focum fugat e domibus serpentes.

LVI. (IX.) Argemonia quoque, <sup>n</sup> radice <sup>1</sup> ejus denarii pondere in vini cyathis tribus pota. Plura de ea convenit dici, ceterisque quæ primum nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari <sup>2</sup> quamque, in quo maxime valebit. Folia habet, <sup>o</sup> qualia anemone, divisa apii modo, caput in cauliculo papaveris sylvestris, item radicem. <sup>3</sup> Succum croci colore acrem et acutum. Nascitur et in arvis apud nos. Nostri <sup>+</sup> tria genera ejus faciunt, et id demum probant, cujus radix thus redoleat.

LVII. Agaricon <sup>p</sup> ut fungus nascitur in arboribus circa Bosphorum, colore candido. Datur obolis <sup>q</sup> quatuor contritum <sup>r</sup> cum binis cyathis aceti mulsi. Id quod in Gallia <sup>r</sup> nascitur, infirmius habetur. Præterea mas spissior, amarior-



*aristolochia* Vet. Dalec. Mox, sed sæpius bibenda Chiff. — 6 Gronov. et al. ante Harduin. *pistolochia*.

CAP. LVI. 1 Vet. Dalec. quoque. Radix.—2 Alii ap. Dalec. primum convenit nominari.—3 ‘Folia habet divisa anemone similia, ut et caulem: florem puniceum: caput papaveris syl. rotundum radicem, e Diosc. correcto.’ Dalec.—4 Nostri deest in Chiff.

CAP. LVII. 1 Dantur oboli quatuor contriti Chiff. Mox, Diosc. in Gallia.

#### NOTÆ

<sup>m</sup> *Aristolochia*] Plinius Valer. III. 57. ‘*Aristolochiæ* radix pondere denarii in vini hemina sæpius bibitur: et ipsa ex aceto contrita imponitur plagæ.’ Sic etiam Apuleius c. 19. de *aristolochia*, tit. 5. Ante omnes Theophr. Hist. IX. 13.

<sup>n</sup> *Argemonia quoque*] Apuleius c. 31. tit. 5. ‘Ad morsum serpentis, et scorpionis percussum:’ ‘Herba argemonia drachmis duabus in vini cyathis duobus potui data, mire discutit venenum.’ Eginus de ea XXI. 94.

<sup>o</sup> *Folia habet*] Hæc totidem verbis

Diosc. II. 208. et Oribas. lib. XI. fol. 190. ‘*Αργεμώνη*, ὄλον μὲν ἐστὶν ὁμοιον ἀγρίᾳ μήκωνι, τὸ δὲ φύλλον ἀνεμώνη, κ. τ. λ.

<sup>p</sup> *Agaricon*] Dioscor. III. 1. ab Agaria Sarmatiæ regione deduci id nomen putat.

<sup>q</sup> *Datur obolis*] Plinius Valer. c. 57. ad serpentium morsus: ‘*Agarici* oboli quatuor in duobus cyathis aceti mulsi propinantur.’

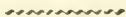
<sup>r</sup> *Id quod in Gallia*] Plinius XVI. 13. ‘*Galliarum* glandifera maxime arbores *agaricum* ferunt:’ maxime vero larices, ut ibi diximus.



que.<sup>2,5</sup> Hic et capitis dolores facit. Fœmina solutior, initio gustu<sup>t</sup> dulcis, mox in amaritudinem transit.

LVIII. Echios<sup>a</sup> utriusque generis: pulegio similis foliis coronata,<sup>1</sup> drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. Item altera,<sup>b</sup> quæ lanugine distinguitur spinosa, cui et capitula<sup>c</sup> viperæ similia sunt; <sup>2</sup> hæc ex vino et aceto. Quidam echion<sup>3 d</sup> personatam vocant, cujus folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hujus radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas.

LIX. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quam hierobotane. Aliqui peristereona,<sup>e</sup> nostri verbenacam vocant. Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicavimus.<sup>f</sup> Hac Jovis mensa<sup>g</sup> verritur, domus purgantur lustrantur-



—2 Ms. Dalecampii *majorque*; Diosc. *rotundior*.

CAP. LVIII. 1 Vet. Dalec. *coronaria*; Chiffli. *carinata*.—2 Margo edd. Dalecamp. et Gronov. *cui et semina capiti viperæ similia sunt*.—3 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentit. *arcion* Gronov. et vulgg.

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Amariorque*] Ita Reg. 2. In Reg. 1. *majorque*, minus recte.

<sup>t</sup> *Initio gustu*] Hæc de utroque, mare ac fœmina, Dioscor. loc. cit. Galenus item de Fac. Simp. Medic. lib. vi. p. 150.

<sup>a</sup> *Echios*] *Serpentium morsibus, inquit, opitulatur echios utriusque generis: hoc est, ea quæ pulegio similis ... Item altera, &c. Priorem hanc ocimum illud esse sylvestre censent herbarii eruditi, de quo egimus, xx. 48. Plinius ibidem: 'Sylvestri ocimo vis efficacior ... contraque bestiarum morsus e vino radice efficacissima.'*

<sup>b</sup> *Item altera*] *Echium vulgare Clusii Hist. Rar. Plant. lib. v. p. 143. Buglossum nostri vocant, Buglose. Borraginem, schola Salernitana, ut diximus c. 40.*

<sup>c</sup> *Cui et capitula*] *Semina, Nicander in Theriac. p. 44. cum Scholiaste p. 4. Diosc. iv. 27. Ἐχιον ... τὰ μὲν φύλλα*

*ἔχει προμήκη... πρὸς τὰ τῆς ἀγχοῦσης, ... τὰ δὲ ἄνθη παρὰ τὰ φύλλα πορφυροειδῆ, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ὁ καρπὸς κεφαλῇ ἔχιος ὅμοιος. Echion ... folia habet oblonga ... anchusa proxima ... flores secundum folia purpureos, in quibus semen est viperæ capitulo simile. Addit demorsis a serpente opitulari e vino.*

<sup>d</sup> *Quidam echion*] Vide Notas et Emend. num. 12. Alia non est hæc personata, quam lappa major, de qua egimus XXI. 64.

<sup>e</sup> *Aliqui peristereona*] Diosc. iv. 61. Ἱερὰ βοτάνη, οἱ δὲ περιστερεῶνα ἐκάλεσαν, κ. τ. λ. Gallis, *Vervaine*. A Clusio pingitur lib. iv. p. 45. Apuleius c. 3. 'Peristereona, hoc est, columbinam.' Est enim Græcis columba, *περιστερά*. Vide quæ dicturi sumus XXVII. 6.

<sup>f</sup> *Hæc est, quam ... indicavimus*] Lib. XXII. c. 3.

<sup>g</sup> *Hac Jovis mensa*] Magnus in templis sacrisque Gentilium usus mensa-

que.<sup>b</sup> Genera ejus duo sunt: foliosa, quam fœminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quam quercus, angustioraque, divisuris majoribus, flos glaucus,<sup>1</sup> radix longa,



CAP. LIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *purpureus*, e Diosc.—2

NOTE

rum fuit. Festus: 'Mensæ in ædibus sacris ararum vicem obtinebant.' Hinc Tullius Orat. de Arusp. Resp. aras, mensas, focosque conjungit. In mensis sacris sacra fiebant, ac res divinæ. Aureas argenteasque fuisse discimus, ex Valerio Maximo 1. 12. Tullioque de Nat. Deor. lib. III. Marmoreas, ex eodem in Verrem. Proprio autem vocabulo, teste Festo, 'Anclabris mensa ministeriis divinis apta' nominatur. Quibus verrendi eas munus obtigit, everriatores crediderim appellatos, qua voce a Festo signari alios intelligo, qui domum purgant, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus esset, certo scoparum genere adhibito, ab extra verrendo. Ut porro Jovis, sic et aliorum Deorum peculiare mensæ fuere: inprimis Junonis, quæ Curiales nominatæ sunt, auctore Festo, quod Juno 'Curis est appellata.'

<sup>b</sup> *Domus purgantur lustranturque*] Lustrationes, cærimoniarum fuere, quibus se a noxis purgare, mala avertere, Numen placare nitentur. Domus, si funis in illis fuisset: urbes, si prodigia nuntiata, si triste aliquod averruncandum omen: homines ipsi, tum aliis causis, tum vero inprimis si cæde se polluisent, purgabantur, lustrabanturque. De domibus, testis Plinius, Festusque, verbo 'Everriator.' De urbibus quoque ipsis, Plinius x. 17. Lucanus lib. 1. apud quem Aruns vates 'Mox jubet et totam pavidis a civibus urbem Lustrari, et festo purgantes menia lus-

tro, Longa per extremos pomeria cingere fines,' &c. Homine a cæde præsertim, Plinius xv. 40. ubi laurum docet esse suffimentum cædis et purgationem: similiterque Festus verbo 'Laureati': 'Laureati milites sequebantur currum triumphantis, ut quasi purgati a cæde humana intrarent urbem. Itaque eandem laurum omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat, vel quod medicamento siccissima sit: vel quod omni tempore viret, ut similiter resp. vireat.' Quin et exercitus lustrari mos fuit, quem Livius lib. XL. fuse describit. Dii porro varii in lustrationibus culti: Jupiter τροπαῖος, Apollo ἀποτροπαῖος, hoc est, depulsor malorum: Hercules ἀλεξίκακος, Juno Sispita, Venus Cluacina, hoc est, purgatrix, ut dictum est xv. 36. A sacerdotibus lustratio sæpe peracta: etiam et a mulierculis. Ovid. de Arte lib. 11. 'Et veniat quæ lustret anus lectumque, locumque,' &c. Etiam se ipsi quandoque lustrabant. Sic Æneas: 'Donec me flumine vivo Abluero.' Lustrationum denique multiplices ritus. 1. Circumactio, sive circumlatio. Quod enim rei lustrandæ admovebant, id in orbem ducebant. Hinc illud Maronis, sexto Æneidos: 'Socios pura circumtulit unda:' hoc est, 'purgavit,' ut ait Servius: 'nam lustratio dicta est a circumlatione vel tædæ, vel sulfuris.' Hanc religionem et villaribus inesse gallinis, ut se circumactæ purificent, credidit Plinius x. 57. Quod ex Aristotele hauserat,

tenuis. Nascitur ubique in planis aquosis. Quidam non distinguunt,<sup>i</sup> sed unum<sup>2</sup> omnino genus faciunt, quoniam eosdem effectus habeat. Utraque sortiuntur<sup>j</sup> Galli, et præcincunt responsa. Sed magi utique circa hanc insaniunt. Hæc perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conspiciat, favis ante et melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro cflodi sinistra manu, et in sublime tolli. Siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. Aiuntque,<sup>k</sup> si aqua spargatur triclinium, qua maduerit,<sup>3</sup> lætiores convictus fieri. Adversus serpentes<sup>l</sup> conteritur ex vino.

LX. Est similis<sup>m</sup> verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abjecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ blattaria vocatur.<sup>1</sup>



Chiff. et unum.—3 Alii ap. Dalec. qua madefacta fuerit.

CAP. LX. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. blattariam vocant Gronov. et vulgg.

#### NOTÆ

ut ibi monimus, Histor. Anim. vi. 3. p. 650. ubi de περικαρφισμῶ gallinarum. 2. Aspersio, quæ in lustrationibus præcipuas partes obtinuit. E lauro fiebant aspergilla. Testis Theophrast. in Charact. tit. de superstitione: Ovidius Fast. v. 'Uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda Omnia quæ dominos sunt habitura novos,' &c. Idcirco adhiberi solita in purificationibus a Plinio dicitur xv. 40. 3. Fumus et suffitus, sive sulfure, tædisque accensis, sive herbis. De sulfure dicemus suo loco, xxxv. 50. Inter herbas principem tenuit locum verbenæ: de qua Maro Ecl. viii. 'Verbenasque adole pingues.' Myrtus deinde, quæ et verbenæ idcirco myrtea appellata est, xv. 37. nam quævis virgulta religioni suffituique apta, verbenæ dicebantur. Tum lau-

rus, ut ex allatis Plinii Festique testimoniis, atque adeo aliis, palam est. De sabina pariter herba, de rore marino, ac ceteris, quæ in hos adhibentur usus, diximus suis locis.

<sup>i</sup> Quidam non distinguunt] Ut Dioscorides.

<sup>j</sup> Utraque sortiuntur] Utramque adhibent in sortibus, ut futura prænantient.

<sup>k</sup> Aiuntque] Diosc. loc. cit.

<sup>l</sup> Adversus serpentes] Diosc. loc. cit.

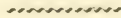
<sup>m</sup> Est similis] Sane verbasculum herbarii quidam etiamnum vocant. Blattaria est flore albo, quam Lobelius delineat in Observ. p. 304. Vidimus in horto Regio. Verbasculum aurei floris, φλόμον χρυσοειδῆ, appellat Diosc. iv. 104.

LXI. Lemonium<sup>n</sup> succum lacteum mittit, conrescens gummi modo, humidis locis. Datur denarii pondus in vino.

LXII. Quinquefolium<sup>o</sup> nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur: Græci vocant pentapetes,<sup>p</sup> sive pentaphyllon.<sup>1</sup> Cum effoditur,<sup>q</sup> rubram habet radicem. Hæc inarescens, nigrescit et angulosa<sup>2</sup> fit. Nomen a numero foliorum habet.<sup>3</sup> Et ipsa herba<sup>r</sup> incipit et desinit cum vite. Adhibetur<sup>s</sup> et purgandis domibus.

LXIII. Adversus serpentes bibitur et ejus radix,<sup>t</sup> quæ sparganion vocatur, ex vino albo.

LXIV. Dauci genera<sup>a</sup> quatuor fecit Petronius Diodotus,



CAP. LXI. 1 *Leumonia* Vet. Dalec.

CAP. LXII. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *pentapetes* sive *chamæcelon*, sive *pentaphyllon*; Vet. Dalec. *chamæmelon*; Chiffl. aut *camolen*.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *quadrangula*, e Theophr.—3 Verbum habet deest in Chiffl.

#### NOTE

<sup>n</sup> *Lemonium*] Δειμώνιον, quoniam in pratis provenit, ἐν λειμῶσι, humidisque locis. Diosc. iv. 16. In quibusdam Mss. *molemonium* inepte legitur. Est beta sylvestris, de qua xx. 28.

<sup>o</sup> *Quinquefolium*] *Quinte-feuille*. Marcellus Empir. c. 12. p. 93. 'Quinquefolium in quo fraga nascuntur,' &c. Et *Quinquefolium* quidem fragiferum a Clusio pingitur Hist. Rarior. Plant. lib. v. p. 107. visum a nobis in horto Regio. Quare hic temere Plinium Dalecampius inconsiderantiæ arguit.

<sup>p</sup> *Pentapetes*] Πενταπέτες Diosc. in Nothis p. 465. et Nicandro in Theriac. p. 60. πενταπέτηλον, utrumque a foliorum numero, in quæ se pandit et extendit: ἀπὸ τοῦ πετάζειν, quod est extendere. Sic et πεντάφυλλον. Χαμαίζηλον humi depressum ac repens sonat.

<sup>q</sup> *Cum effoditur*] Hoc a Theophr. Hist. ix. 14. 'Ἡ δὲ τοῦ πενταφύλλου ἢ πενταπέτου ... ὀρυττομένη ἐρυθρά· ξηραινομένη δὲ μέλαινα γίνεταί, καὶ τετράγωνος.

<sup>r</sup> *Et ipsa herba*] Theophr. loc. cit.

<sup>s</sup> *Adhibetur*] Diosc. iv. 42. Τέμνεται δὲ καὶ πρὸς καθαρμούς. Inciditur ad expiationes, lustrationesque.

<sup>t</sup> *Et ejus radix*] Et ejus herbæ radix. Cave enim cum indicis Pliniani concinnatoribus, qui hactenus fuere, ad quinquefolium ista spectare existimes, ut ejus radix sparganion vocitetur. De sparganio, seu peculiari herba, tum legitimus Plinii index operi huic præfixus, tum Diosc. iv. 21. Σπαργάνιον ... δίδεται ἢ ῥίζα καὶ ὁ καρπὸς σὺν ὄνυθι οἰηθροδῆκτοις. Butomos hæc Theophrasti est, cujus ille meminit Hist. iv. 11. Pingitur a Lobelio in Observ. p. 41. Platanaria a Dodonæo appellatur p. 591. Vidimus in horto Regio.

<sup>a</sup> *Dauci genera*] Schol. Nicandri in Theriac. p. 10. Δαῦκόν ἐστι ῥίζιον παρόμοιον σταφυλίνῳ ... εἰσὶ δὲ δύο γένη τῆς δαύκου· ἡ μὲν Κρητικὴ, ἡ δὲ Ἀσιατικὴ. Ὅ δὲ Πλούταρχος πλείονα μὲν φησιν αὐτῶν γένη εἶναι. *Daucus* est radice similibus *pastinacæ* ... Sunt autem



quæ persequi nihil attinet, cum sint differentiæ duæ: probatissimi<sup>b</sup> in Creta, mox in Achaia, et in siccis ubicumque nati,<sup>1</sup> fœniculi similitudine, candidioribus foliis et minoribus hirsutisque. Caule pedali recto, radice suavissimi gustus et odoris. Hoc in saxosis nascitur<sup>2</sup> meridiana. Reliqua genera<sup>c</sup> ubique nascuntur terrenis collibus limitibusque, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribus quam ternis, radice lignosa, et cum<sup>3</sup> inaruit supervacua. Semen hujus cumino simile: prioris,<sup>d</sup> milio: album, acre, odoratum omnibus, et fervens. Secundum<sup>e</sup> priore vehementius est, ideoque parce sumi debet. Si jam maxime tertium<sup>f</sup> genus<sup>f</sup> facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc et hyeme et æstate sunt intacta quadrupedi, nisi post abortus.<sup>g</sup> Ex aliis usus seminis: ex Cretico, radicis est: magis ad serpentes bibitur<sup>5</sup> e vino drachma una. Datur et quadrupedibus percussis.



CAP. LXIV. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Probatissimum*, §c. *natum* Vet. Dalec. *probatissima*, §c. Gronov. et vulgg.—2 'Ita bene codd. Regg. et Editio princeps. Perperam recentiores omisere, *nascitur*.' Brotier. *nascitur* habent etiam edd. vett. et Gronov. omisere Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *sed quam* edd. vett. et Gronov.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *quartum*, e Diosc.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *ex Creta radicis dulcis, et magis ad serpentes est. Bibitur* Gronov. et vulgg. *ex Cretico et radicis et succi* Vet. Dalec.

## NOTÆ

*genera duo: Creticum, et Asiaticum. Plutarchus etiam plura agnoscit.*

<sup>b</sup> *Probatissimi*] Hæc primi dauci differentia, qui Creticus, Achaicusque cognominatur. Dioscoridi III. 83. Creticus: Theophrasto Hist. IX. 22. Patrensis ex Achaia: *Δαῦκον τὴν Πατρικὴν τῆς Ἀχαΐας*. Describitur iisdem notis a Diosc. loc. cit. Pingitur a Matthiolo in Diosc. lib. I. pag. 779. Vidimus in horto Regio.

<sup>c</sup> *Reliqua genera*] Quæ coriandri, apiive folio constant. Ex hoc est numero daucus selinoides secundus Lo-

belli in Observ. p. 414. Matthioli in lib. III. p. 780.

<sup>d</sup> *Prioris*] Cretici.

<sup>e</sup> *Secundum*] Quod selinoides appellavimus: quod apii, et quod coriandri folio est.

<sup>f</sup> *Si jam . . . tertium genus*] A duobus proxime appellatis diversum, Carotæ nomine vulgo notum, de quo egimus XIX. 27.

<sup>g</sup> *Nisi post abortus*] Ad partus mortuos expellendos, vel secundas eji-ciendas. Dioscor. III. 83.

LXV. Therionarca<sup>h</sup> alia quam magica, et in nostro orbe nascitur fruticosa, foliis subviridibus, flore roseo: serpentes necat: cuicumque admota feræ et hæc<sup>i</sup> torporem<sup>i</sup> affert.

LXVI. Persolata,<sup>j</sup> quam nemo ignorat, Græci vero arcion<sup>k</sup> vocant, folia habet<sup>l</sup> majora etiam cucurbitis et hirsutiora, nigrioraque et crassiora, radicem albam et grandem. Hæc ex vino<sup>m</sup> bibitur denariorum duum pondere.

LXVII. Item cyclamini<sup>n</sup> radix contra serpentes omnes. Folia habet<sup>o</sup> minora, quam hedera, nigrioraque et tenuiora,



CAP. LXV. I Vet. Dalec. *cuicumque admota fuerit. Et hæc; alii vett. ap. eundem, necat: et cuicumque admota feræ torporem affert, &c. al. et huic torporem affert.*

CAP. LXVI. I Vet. Dalec. *Persolatam, &c. Græci arcion.*

#### NOTÆ

<sup>h</sup> *Therionarca*] Herbariis incognita.

<sup>i</sup> *Et hæc torporem*] Et huic vis eadem, inquit, quæ Magicæ, de qua xxiv. 102. unde et nomen utrique commune, *θηριονάρκη*, ac si dicas, feræ torpor.

<sup>j</sup> *Persolata*] In magno hæc est ambitu nominum. Apuleius enim cap. 36. 'Græce,' inquit, 'prosopites aut prosopes vocata est. . . Itali personaciam.' Diosc. iv. 187. *Ἀρκειον, οἱ δὲ προσωπίδα, οἱ δὲ προσώπιον καλοῦσι.* Et in Nothis: *Ῥωμαῖοι περσονάκεαν, οἱ δὲ λάππαμ.* Sed hæc postrema verba merito inter notha seu spuria censentur, cum ad personatam illa spectent, de qua cap. 58. non ad persolatam: hæc enim lappas nullas habet, personata plurimas: caulem hæc habet: persolata non habet. Eodem in errore versatus Apuleius videtur loc. cit. Petasites hæc officinarum est: pediculus scilicet cubito major, crassitudine pollicis, a quo prægrande folium galeri modo amplum, ut fungus, dependet. Petasites a petaso, pileum significante, nomen traxit apud Græ-

cos, apud quos petasati Castor et Pollux dicuntur: nec aliud in Mercurio petasus est, quam galerus. Tantæ amplitudinis folium est, ut et caput ab insolatu et pluviis vindicare possit: inde persolatæ nomen. Pingitur a Dodonæo p. 487. Vidimus in horto Regio.

<sup>k</sup> *Græci arcion*] Etiam et *ἄρκτιον*, apud Galenum de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 159.

<sup>l</sup> *Folia habet*] Totidem verbis Diosc. iv. 107. Galenus loc. cit.

<sup>m</sup> *Hæc ex vino*] Apuleius c. 36. tit. I. quanquam is ibi, ut diximus, personatam cum persolata miscet. Diosc. loc. cit. drachmæ unius tantum pondus adhibet.

<sup>n</sup> *Item cyclamini*] Diosc. ii. 194.

<sup>o</sup> *Folia habet*] Diosc. loc. cit. etsi minus accurate quam Plinius. Nunc mutata interpollis ineruditorum voce, partim 'Cyclamen,' partim 'panem porcinum' nostra ætas appellat. Sunt et qui S. Claudii nomine indigent, *Saint Claude*. Vidimus folio maculato cyclaminum in horto Regio, qualis a Clusio describitur lib. 11.

sine angulis: in quibus albicant maculae. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum videri possit, cortice nigro. Nascitur in umbrosis: a nostris<sup>1</sup> tuber terrae vocatur: in omnibus serenda domibus, si verum est, ubi sata sit nihil nocere mala medicamenta: amuletum vocant. Narrant et<sup>2</sup> ebrietatem repraesentari<sup>p</sup> addita in vinum. Radix siccata,<sup>q</sup> scillae modo concisa, reponitur: decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. Suum tamen<sup>r</sup> venenum ei est: <sup>3</sup> traduntque, si praegrans radicem transgrediatur,<sup>4</sup> abortum fieri:

LXVIII. Est et altera<sup>a</sup> cyclaminos cognomine cissanthemus,<sup>t</sup> geniculatis caulibus, supervacuis, a priore distans, circa arbores<sup>b</sup> se volvens, acinis hederæ, sed mollibus,<sup>2</sup> flore candido, specioso, radice supervacua.<sup>c</sup> Acini tantum in usu, gustu acri, sed lenti.<sup>3d</sup> Siccantur in umbra, tusique dividuntur in pastillos.

LXIX. Mihi et tertia cyclaminos demonstrata est, cognomine chamæcissos, uno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur.



CAP. LXVII. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *umbrosis: nostris*, ommissa præpositione.—2 *Narrantque* Gronov. et al. ante Harduin.—3 Cod. Dalec. *inest ei*.—4 Chiff. *radicem eam transgrediatur*.

CAP. LXVIII. 1 Diosc. *κισσόφυλλος*.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *acinis uvæ similibus, ac hederæ, mollibus*, e Theophr.—3 *Ibid. lento*, e Diosc.

#### NOTE

pag. 264. tit. 'Cyclamini odorati varietas.'

<sup>p</sup> *Ebrietatem repraesentari*] Statim induci. Μεθύσκει δὲ οἶνον μυχθεῖσα. Dioscor. loc. cit. post Theophr. Hist. IX. 10.

<sup>q</sup> *Radix siccata*] Dioscorides loc. cit.

<sup>r</sup> *Suum tamen*] Diosc. loc. cit. totidem verbis. Simile est, quod Theophrastus habet, Hist. IX. 10. ad accelerandum partum. utile esse cyclamini radicem adalligari, εἰς ᾠκυτοκίαν.

<sup>a</sup> *Est et altera*] Totidem verbis Diosc. II. 195. Κυκλάμινος ἑτέρα, ἣν ἐνιοὶ κισσάνθεμον, ἢ κισσόφυλλον καλοῦ-

σι φύλλα ἔχει κισσῶ εὐκότα, κ. τ. λ. Hanc Ruellius lib. II. p. 413. male confundit cum nva taminia, de qua nos egimus XXI. 50. et XXIII. 14. Est Dodonæi Dulcamara p. 398. A similitudine cum folio et flore hederæ Græca nomina ea accepit.

<sup>b</sup> *Circa arbores*] Viticularum et caepolorum more: ἐλικοειδῶς. Diosc. loc. citato.

<sup>c</sup> *Radice supervacua*] Πίττα ἀχρηστος, nullius usus.

<sup>d</sup> *Sed lenti*] Dum manduntur, viscosi ac lubrici. Καρπὸς δὲ γλισχρός. Diosc. loc. cit.

LXX. Sed inter primas celebratur peucedanum,<sup>e</sup> laudatissimum in Arcadia,<sup>f</sup> mox Samothrace. Caulis ei<sup>2 g</sup> tenuis, longus, foeniculo similis, juxta terram foliosus,<sup>3</sup> radice nigra, crassa, gravi odore, succosa: gignitur<sup>4</sup> in montibus opacis: foditur exitu autumnii. Placent<sup>h</sup> tenerrimæ et altissimæ radices: hæ conciduntur<sup>i</sup> in quaternos digitos osseis<sup>5</sup> cultellis, funduntque succum in umbra, capite prius et naribus rosaceo perunctis, ne vertigo<sup>6 j</sup> sentiatur. Et alius<sup>k</sup> succus invenitur caulibus adhærens, incisisque manat. Probatur crassitudine<sup>7</sup> mellea, colore rufo, odore<sup>l</sup> suaviter gravi, fervens gustu. Et hic in usu, et radix, et decoctum ejus, plurimis<sup>8</sup> medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resolvitur<sup>m</sup> amaris amygdalis, aut ruta: bibiturque contra serpentes, et ex oleo<sup>n</sup> perunctos tuetur.

LXXI. (X.) Ebuli quoque,<sup>o</sup> quem nemo ignorat, fumo fugantur serpentes.



CAP. LXX. 1 *Sardinia* Diosc.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *caulis est ei* Gronov. et vulgg.—3 Dalec. *foliosum*, 'sub. peucedanum.'—4 Cod. Dalec. *colligitur*.—5 Chiff. *offensis*. Mox, *in umbra servandum* Margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *et capitis dolor*, e Diosc.—7 Chiff. *e crassitudine*.—8 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *pluribus* Gronov. et al. vett.

#### NOTÆ

<sup>e</sup> *Sed inter . . . peucedanum*] Nostri, *Queue de pourceau*. Officinæ pleræque Fœniculum porcinum appellant. Græcis *πενκέδαρος*, quasi pinastellum, a *πέκη*. Iconem vide apud Lobelium in *Observ.* p. 453. et apud Dodon. p. 314. Ipsum in horto Regio vidimus.

<sup>f</sup> *In Arcadia*] Diosc. III. 92. quem Serapion, Oribasius, et Apuleius c. 94. secuti sunt, *ἐν Σαρδονίᾳ* dixit, καὶ Σαμοθράκη.

<sup>g</sup> *Caulis ei*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

<sup>h</sup> *Placent*] Diosc. loc. cit.

<sup>i</sup> *Hæ conciduntur*] Diosc. totidem verbis loc. cit.

<sup>j</sup> *Ne vertigo*] Inter colligendum ca-

pitis dolorem vertiginemque inducit, nisi quis prius nares rosaceo perunxerit, eodemque caput irrigaverit. Diosc. loc. cit.

<sup>k</sup> *Et alius*] Dioscor. loc. cit. iisdem verbis.

<sup>l</sup> *Odore*] Hanc esse optimi indicationem succi, etiam Diosc. approbat, loc. cit.

<sup>m</sup> *Qui resolvitur*] Diluitur, commiscetur, ad potiones. Diosc. *ἀνεται δὲ ὁ ὀπὸς εἰς τὰ ποτήματα ἀμυγδαλοῖς πικροῖς, ἢ πηγάνῳ, κ. τ. λ.*

<sup>n</sup> *Et ex oleo*] Nicander in *Theriac.* p. 7. Vel solo suffitu fugari serpentes auctor est Diosc. loc. cit.

<sup>o</sup> *Ebuli quoque*] De eo egimus XXIV.

35.



LXXII. *Privatim*<sup>p</sup> adversatur scorpionibus polemoniae radix, vel adalligata<sup>t</sup> tantum: item phalangio, ac ceteris minoribus venenatis. Scorpionibus<sup>q</sup> aristolochia: agaricum<sup>r</sup> obolis quatuor in vini mixti cyathis totidem. *Verbenaca*<sup>s</sup> et phalangio cum vino aut posca: item quinquefolium, daucum.<sup>t</sup>

LXXIII. *Verbascum* Græci phlomon<sup>a</sup> vocant. Genera<sup>b</sup> habet prima duo: album, in quo mas intelligitur: alterum nigrum,<sup>t</sup> in quo fœmina. Tertium<sup>c</sup> genus non nisi in sylvis invenitur. Sunt folia<sup>d</sup> brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum<sup>e</sup> inutile. Radix<sup>f</sup> una, crassitudine digiti. Nascuntur et in campestribus. Sylvestri folia eleliphaci,<sup>g</sup> alta, ramis<sup>2</sup> lignosis.

CAP. LXXII. 1 Ita codd. Hardnini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recent. *alligata* Gronov. et al. vett.

CAP. LXXIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *intelligitur et femina: album nigrum*, e Diosc.—2 Ibid. ex eodem, *altis ramis*.

## NOTÆ

<sup>p</sup> *Privatim*] Totidem verbis Diosc. iv. 8.

<sup>q</sup> *Scorpionibus*] Dioscor. iv. 6. de *Aristolochia clematiti*.

<sup>r</sup> *Agaricum*] Diosc. III. 1. drachmæ unius pondus propinat.

<sup>s</sup> *Verbenaca*] Apuleius cap. 3. tit. 8. 'Ad morsum araneorum, Græci phalangia vocant:.' 'Herbæ verbenacæ ramulos ex vino decoquito, et conterito: deinde quod acetaverit, plagæ imponito: et adaperiet: postea crudam contritam cum melle in ulcus audacter insertam mature ad sanitatem perducere, certus auctor affirmat.'

<sup>t</sup> *Daucum*] Diosc. III. 83.

<sup>a</sup> *Verbascum* . . . . *phlomon*] *φλόμων* Græcis dicitur, nostris *Bouillon blanc*, et *bouillon noir*. In Officiis, *Tapsus barbatus*.

<sup>b</sup> *Genera*] Hæc totidem verbis Apuleius cap. 71. Paulo aliter Diosc. iv. 104. qui genera primum duo sum-

ma statuit, nigrum et candidum: utriusque deinde generis marem ac fœminam. Dioscoridem, ut solet, sequitur Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. pag. 239. A ceteris dissidet in formæ verbasci gemina delineanda Cratevas apud Schol. Nicandri in Theriac. pag. 39. Nos etiam genera plura in horto Regio vidimus. Marem ac fœminam pingit Lobelius in Observ. pag. 303.

<sup>c</sup> *Tertium*] Nempe sylvestre, de quo mox.

<sup>d</sup> *Sunt folia*] *Verbascum* nempe sativo, mari ac fœminæ. Diosc. et Apuleius locis cit.

<sup>e</sup> *Semen nigrum*] Diosc. loc. cit.

<sup>f</sup> *Radix*] Diosc. loc. cit.

<sup>g</sup> *Sylvestri* . . . . *eleliphaci*] Sive, quod idem est, salviæ. Diosc. et Apuleius locis cit. Effigiem vide apud Dodon. pag. 146. ubi sylvestre alterum vocat.

LXXIV. Sunt et phlomides<sup>h</sup> duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles. Tertia<sup>i</sup> lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cum plurimum quaternis, crassis, pinguibusque, ad lucernarum<sup>j</sup> lumina aptis. Aiunt<sup>k</sup> in foliis ejus, quam fœminam diximus, ficus omnino non putrescere. Distingui genera hæc pæne supervacuum est, cum sint omnia ejusdem effectus. Contra scorpiones<sup>l</sup> bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectu pari.

LXXV. Thelyphonon<sup>m</sup> herba ab aliis scorpion vocatur, propter similitudinem radicis,<sup>n</sup> cujus tactu<sup>o</sup> moriuntur scorpiones. Itaque<sup>p</sup> contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis helleboro candido linat, revivescere aiunt. Thelyphonon<sup>q</sup> omnem quadrupedem necat, impo-

## NOTÆ

<sup>h</sup> *Sunt et phlomides*] Diosc. totidem verbis, loc. cit. Εἰσὶ δὲ καὶ φλομίδες διπλαῖ, δασεῖαι, κ. τ. λ. Est autem φλομὶς verbasculum Latinis veteribus: recentioribus herbariis, *primula veris*, cujus varias species delineat Clusius Hist. Rar. Plant. lib. III. p. 301. et 302. nos in horto Regio vidimus. *Primevere*. His vero ne plane assentiamur, prohibet lævitas foliorum, quæ in primula verisprehenditur; cum hirsuta esse verbasculi, Dioscorides Pliniusque testentur.

<sup>i</sup> *Tertia*] Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 301. Etiam Græcis dicta φλωμος, et θρυαλλίς, et λυχνίτις. Suidas: Φλωμος, βοτάνη, ἣ καὶ ἀντὶ ἐλλυχνίου χρώνται. Hesychius: Θρυαλλίς, . . . τῶν φυομένων τι, ἐξ οὗ ἐλλύχνια γίνεται. Diosc. loc. cit. Καὶ τρίτη φλομὶς ἢ καλουμένη λυχνίτις, ὑπὸ δὲ τινων θρυαλλίς, κ. τ. λ. totidem verbis, quot Plinius. Cave porro hanc cum thryallide spicata confundas, de qua nos egimus XXI. 61.

<sup>j</sup> *Ad lucernarum*] Vicem ellychnii præbent arida folia.

<sup>k</sup> *Aiunt*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ τῆς θηλείας φύλλα φασι μετὰ σύκων ξηρῶν συντιθέμενα ἄσηπτα αὐτὰ διαφυλάττειν. *Γά-*

*μινὰ φύλια φερὺν καριεῖς ἰντερποσιτα εὺς ἰncorruptas et a putredine immunes tueri.*

<sup>l</sup> *Contra scorpiones*] Diosc. loc. cit. ex aceto folia a scorpione ictis opitulari ait.

<sup>m</sup> *Thelyphonon*] Eadem hæc est cum aconito pardalianche, de quo XXVII. 2. Diosc. IV. 77. Ἀκόντιον, οἱ δὲ παρδαλιαγγές, οἱ δὲ κάμμορον, οἱ δὲ θηλυφόνον, οἱ δὲ μυοκτόνον, οἱ δὲ θηροφόνον. Eam vero θηλυφόνου nomenclationem accepit, quod tactis genitalibus fœminei sexus animalium eodem die inferat mortem, inquit Nicandri Scholiastes.

<sup>n</sup> *Propter . . . radicis*] Plinius XXVII. 2. ‘Radix incurvatur paulum scorpionum modo: quare et scorpion aliqui appellaverunt.’ Diosc. loc. cit. ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρά, κ. τ. λ. Sic et Theophr. Hist. IX. 14.

<sup>o</sup> *Cujus tactu*] Non eo tactu mori, sed resolutas torpescere serpentes ait Diosc. loc. cit. Hellebori contra tactu excitari. Τοῦτου τὴν ῥίζαν φασι προσαχθεῖσαν σκόρπιφ παραλύειν αὐτόν. Διεγείρεσθαι δὲ πάλιν ἐλλεβόρου προστεθέντος.

<sup>p</sup> *Itaque*] Theophr. loc. cit.

<sup>q</sup> *Thelyphonon*] Dioscor. loc. cit.

sita verendis radice: folio quidem intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata<sup>1</sup> nascitur in opacis. Scorpionibus adversatur et Vettonicæ<sup>2</sup> succus, ac plantaginis.

LXXVI. Sunt et ranis venena, rubetis maxime: vidimusque Psyllos in certamine patinis candefactas admittentes,<sup>3</sup> ocyore etiam quam aspidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion<sup>4</sup> in vino pota. Aliqui neurada appellant, alii poterion, floribus parvis,<sup>1</sup> radicibus multis, nervosis, bene olentibus.

LXXVII. Item alisma,<sup>a</sup> quam alii damasonion,<sup>1</sup> alii lyron appellant. Folia erant<sup>b</sup> plantaginis,<sup>2</sup> nisi angustiora essent, et magis laciniosa, convexaque in terram, alias etiam venosa similiter, caule simplici et tenui,<sup>3</sup> cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquis. Alterum genus ejusdem in sylvis, nigrius, majoribus foliis. Usus in radice<sup>c</sup> utriusque adversus ranas et lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu.<sup>4</sup> Lepori marino<sup>d</sup> adversatur et cyclaminos. Veneni vim canis quoque rabidi morsus habent, contra quos erit cynorrhodum, de quo diximus.<sup>e</sup>



CAP. LXXV. 1 Vet. Dalec. *cyclamino radice geniculata*; margo edd. Dalec. et Gronov. *Intybi folio*, e Theophr.

CAP. LXXVI. 1 Chiff. *eis phryion . . . parvum*.

CAP. LXXVII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *damasion*.—2 Chiff. *e plantagine*; Vet. Dalec. *ei plantaginis*.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov.

#### NOTÆ

<sup>1</sup> *Et Vettonicæ*] Diosc. IV. 1.

<sup>2</sup> *Candefactas admittentes*] Objicientes se earum morsibus.

<sup>3</sup> *Auxiliatur . . . phrynion*] Φρύνιον a rubetis nomen habet, quas φρύνοι vocant, quod adversus eas auxilio sit. Herbariis incognita: neque existimatur a nobis eadem esse cum ea quæ iisdem quidem nominibus, sed facie longe dispari, describitur a Plinio XXV. 97.

<sup>a</sup> *Item alisma*] Dioscor. III. 169. Ἄλισμα, οἱ δὲ ἀλκῆαν, οἱ δὲ δαμασώνιον,

οἱ δὲ ἄκυρον, οἱ δὲ λέρων καλοῦσι. Plantago est aquatica humilis, angustifolia dicta a Lobelio, et ab eodem delineata in Observ. pag. 160. visa a nobis in horto Regio.

<sup>b</sup> *Folia erant*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. et post Dioscoridem Oribasius lib. XI. pag. 188.

<sup>c</sup> *Usus in radice*] Et hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

<sup>d</sup> *Lepori marino*] Diosc. II. 194.

<sup>e</sup> *Veneni . . . de quo diximus*] Cap. 6.

Plantago<sup>f</sup> ad omnes<sup>g</sup> bestiarum morsus pota atque illita prodest: Vettonica<sup>h</sup> ex mero vetere.<sup>6</sup>

LXXVIII. Peristereos<sup>b</sup> vocatur, caule alto,<sup>i</sup> foliato, cacumine in alios caules se spargens, columbis admodum familiaris, unde et nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus.

LXXIX. Proxima his malis<sup>i</sup> venena sunt, quæ sibimetipsi homines excogitant. Contra hæc omnia magicasque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, et scordotis, et centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per alvum Vettonicæ semen in mulso aut passo, vel farinæ drachma in vini veteris cyathis iv. Vomere cogendi, atque iterum bibere. Iis, qui quotidie<sup>i</sup> gustent eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto veneno<sup>j</sup> aristolochia subvenit eadem mensura, qua contra serpentes:<sup>k</sup> quinquefolii<sup>l</sup> succus: agaricum,<sup>m</sup> postquam vomuerint, denarii pondere ex aquæ mulsæ cyathis tribus.

*simpliciter tenui.*—4 Vet Dalec. *pota.*—5 Chiff. *et ad omnes.*—6 Ita codd. Harduin et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *veteri Gronov. et vulgg.*

CAP. LXXVIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *caule dodrantem alto.*

CAP. LXXIX. 1 Ita cod. Reg. Brot. 2. et Editio princeps; *Proxima ab his malis Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.*

#### NOTE

<sup>f</sup> *Plantago*] Hæc Plinius Valer. ad verbum III. 50. Vide et Apuleium c. I. de plantagine, tit. 7. ‘Ad morsum serpentis.’ Tit. 8. ‘Ad scorpionis ictum.’ Et Tit. 23. ‘Ad morsum rabidi canis.’

<sup>g</sup> *Vettonica*] Anton. Musa de *Vettonica* tit. 42. ‘Ad serpentium morsus:’ ‘*Vettonicæ* drachmas tres in vini heminis tribus diluito, et potui dato.... Item illinito super vulnus.’... Et tit. 43. ‘Ad rabidi canis morsum:’ ‘*Vettonica* contusa morsui imponatur.’

<sup>h</sup> *Peristereos*] Latino ore ac sono dixit, quam Græci *περιστερέωνα* a recto *περιστερέων* vocant. A Diosc. totidem fere verbis describitur, IV. 60. *Περιστερέων φύεται ἐν ἐνύδροις τό-*

*ποις. Δοκεῖ δὲ ἀνομάσθαι ἐκ τοῦ τὰς περιστερὰς ἡδέως διατρίβειν ἐν αὐτῇ.* *Verbenacæ* genus istud est, quod supinum dicitur: cum alterum, quod Græcis *ἱερὰ βοτάνη*, rectum Aëlius vocet lib. I. p. 41. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. IV. p. 46. Visa a nobis in horto Regio.

<sup>i</sup> *Iis qui quotidie*] Diosc. IV. 1.

<sup>j</sup> *Poto veneno*] Diosc. III. 6.

<sup>k</sup> *Qua contra serpentes*] Hoc est, radicis drachma in vini hemina sæpius bibita, ut dictum est cap. 55.

<sup>l</sup> *Quinquefolii*] Teneræ radicis succus, ὁ χυλὸς τῆς βίξης ἀπαλῆς, Diosc. IV. 42.

<sup>m</sup> *Agaricum*] Id esse venenis pro antidoto, denarii seu drachmæ unius



LXXX. Antirrhinon<sup>u</sup> vocatur, sive anarrhinon, sive lych-  
nis agria, similis lino,<sup>o</sup> radice nulla,<sup>r</sup> flore hyacinthi, semi-  
ne<sup>q</sup> vituli narium. Et hoc perunctos<sup>r</sup> venustiores fieri,  
nec ullo malo medicamento lædi posse aut veneno, si quis  
in brachiali habeat, arbitrantur magi.

LXXXI. Similiter ea, quam eupliam<sup>s</sup> vocant,<sup>r</sup> tradunt-  
que ea perunctos commendatoris esse famæ. Artemisiam<sup>t</sup>  
quoque secum habentibus negant nocere mala medica-  
menta, bestiamve ullam, ne Solem quidem. Bibitur et hæc ex  
vino adversus opium. Alligata privatim potens traditur,  
potave, adversus ranas.

LXXXII. Pericarpum bulbi genus<sup>r</sup> est. Duæ ejus spe-  
cies: cortice rubro alterum, nigro<sup>z</sup> papaveri simile. Sed

//////////

CAP. LXXX. 1 Gaza ap. Theophr. *minima*.

CAP. LXXXI. 1 *Similiter ea, quam eupliam vocant*] Hæc sunt omittenda.  
Aliter Plinius gravissimum in errorem incidit. Cum enim Theophr. Hist.  
Plant. IX. 21. dixerit antirrhinon conferre ad famæ commendationem, *περὶ  
τῆς εὐκλείας καὶ εὐδοξίας: eupliam, vel potius euclian, pro planta accepit Plinius.*  
Forte tamen scripserat: *et hoc perunctos venustiores fieri, nec ullo malo  
medicamento . . . arbitrantur magi: tradunt quoque eo perunctos commendatoris  
esse famæ.* Brotier. *eupliam* Edd. ante Brotier, Margo Ed. Dalec. *S. ea  
contingere quam euclian vocant, e Theophr. S. ea, quam eucliam vocant, tradi.*  
*Namque ea Vet. Dalec. tradunt, eaque alii Vett.*

CAP. LXXXII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *bulbi sylvestris genus*  
e Diosc.—2 Sic Harduin. *c. r. alterum, alterum nigro* Edd. vett. et Franz.

#### NOTÆ

pondere cum diluta vini potione sum-  
tum, scribit Diosc. III. 1.

<sup>n</sup> *Antirrhinon*] Diosc. IV. 133. *Ἀν-  
τίρρινον, οἱ δὲ ἀνάρρινον, ἔνιοι δὲ καὶ  
ταύτην λυχνίδα ἀργίαν.* Apuleius cap.  
86. *Græci cynocephalon dicunt, alii  
antirrhinon, alii anarrhinon, Prophe-  
tæ (hoc est, Magi) osireostaphen,  
Itali canis cerebrum,* &c. Nostri vo-  
cant, *Musle de veau.* Pingitur a Lo-  
belio in Observ. p. 221. Vix assentior  
Anguillaræ, antirrhinon Dioscoridis  
a Theophrasto sive Pliniano distin-  
guenti, par. XIV. p. 288.

<sup>o</sup> *Similis lino*] Vel, ut Theophr. ait,  
*ἀπαρην,* cujus folia quoque lini similia.

<sup>p</sup> *Radice nulla*] Theophr. Hist. IX.  
21. *Ῥίζα δὲ οὐκ ἔπαστιν.* *Radix nulla  
vel minima subest.*

<sup>q</sup> *Semine*] Theophr. loc. cit. *Ὁ δὲ  
καρπὸς ὡσπερ μύσχου ῥίνας ἔχει.* Sic  
etiam Diosc. loc. cit. et Galenus de  
Fac. Simp. Med. lib. VI.

<sup>r</sup> *Et hoc perunctos*] Hæc totidem  
verbis Diosc. loc. cit. post Theophr.  
Hist. IX. 21.

<sup>s</sup> *Similiter . . . eupliam*] Vide Notas  
et Emend. num. 13. In herbarum  
hæc Magicarum censu habenda.

<sup>t</sup> *Artemisiam*] Apuleius cap. 10.  
tit. 1. *Ad iter faciendum:* *‘Her-  
bam artemisiam moenolonon si quis  
iter faciens secum in manu porta-  
verit, non sentiet itineris laborem.  
Fugat et dæmonia in domo posita,  
et prohibet mala medicamenta, et  
avertit oculos malorum hominum,’*  
hoc est, visus effascinationem.

vis major quam priori: utrique autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur: contra quam et thus, et panaces, Chironium præcipue. Hoc<sup>u</sup> et contra fungos.

LXXXIII. (XI.) Verum et generatim membratimque singulis corporum morbis remedia subtexemus, orsi a capite.

Alopecias<sup>v</sup> emendat nymphææ et heraclia<sup>1</sup> radix, si una trita<sup>z</sup> illinantur. Polythrix<sup>w</sup> distat a callitriche,<sup>2</sup> quod juncos<sup>x</sup> albos habet, et folia plura, majoraque. Frutice quoque major est: defluentem<sup>y</sup> capillum confirmat et densat.

LXXXIV. Item lingulaca<sup>a</sup> circa fontes nascens, cujus radix admixta combusta teritur cum adipe<sup>1</sup> suis nigræ. Id quoque excipitur, ut ejus sit suis quæ nunquam peperit. Sol deinde<sup>2</sup> plurimum confert illita<sup>b</sup>. Similis usus<sup>c</sup> est cyclamini radice. Porriginem<sup>3</sup> veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aqua. Capitis dolori<sup>d</sup> medetur panacis om-



CAP. LXXXIII. 1 'In recentioribus editionibus, et cicutæ, sine ulla librorum auctoritate. Hic quidem corrupti sunt Mss. et Editio princeps, in quibus, nymphææ lacitæ. In Indice est nymphæa Heraclia. Vide et xxvi. 28.' Brotier. nymphææ lacitæ etiam Chiff. nymphææ et cicutæ Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Ita codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Polytriche distat a callitriche Dalec. polytricha distat a callitricha Gronov. et al. vett.

CAP. LXXXIV. 1 Vet. Dalec. cujus radix comb. ter. cum admisto adipe.—2 Vet. Dalec. subinde.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. lepram et impetiginem, e Diosc.

#### NOTÆ

<sup>u</sup> Hoc] Valet et panaces Chironium contra fungos.

<sup>v</sup> Alopecias] Ἀλωπεκίαι, vel Ἀλωπέκειαι, defluvia capillorum. Vide Notas et Emend. num. 14.

<sup>w</sup> Polythrix] Plinius ipse xxii. 30. 'Id quod majus est, polytrichon... vocant.'

<sup>x</sup> Quod juncos] Recte id quidem. Sed et alibi haud minus commode ramulos vocat: Dioscor. iv. 136. κανλία, et βαβδία.

<sup>y</sup> Defluentem] Diosc. Ἐπόρ. i. 96. Τὰς δὲ βεούσας τρίχας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἴστησιν... πολύτριχον ἐψήσας ἐν οἴνῳ

μέλανι, κ. τ. λ. Theodorus Priscianus i. 3. 'de crementis capillorum.'... 'Polytrichi herbae radice pondo duo, florum ejus pondo duo,' &c.

<sup>a</sup> Item lingulaca] De hac antea Plinius xxiv. 24. 'Lingua herba nascitur circa fontes,' &c. Pingitur a Dalecampio Hist. Plant. lib. ix. p. 1037.

<sup>b</sup> Sol... confert illita] Si herbae illita Sol superveniat.

<sup>c</sup> Similis usus] Diosc. ii. 194. At Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41. pro suillo adipe, fel scrophæ, paululumque sulfuris asciscit.

nium generum radix in oleo contrita : aristolochia, et iberis adalligata hora, vel diutius, si pati possit, comitante<sup>e</sup> balinei usu. Medetur et daucum. Purgat autem<sup>f</sup> cyclaminos cum melle in nares addita : et ulcera capitis sanat illita. Medetur<sup>g</sup> et peristereos.

LXXXV. Cacalia<sup>h</sup> sive leontice<sup>i</sup> vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus fere. Hujus grana<sup>i</sup> quindecim in oleo macerantur, atque ita adverso capillo caput ungitur.

LXXXVI. Fit et ex callitriche<sup>j</sup> sternutamentum.<sup>1</sup> Folia sunt lenticulæ : caules junci tenuis<sup>2</sup> similes : radice minima. Nascitur in opacis et humidis, gustatu fervens.

LXXXVII. Hyssopum<sup>k</sup> in oleo contritum phthiriasi resistit, et prurigini in capite. Est autem<sup>l</sup> optimum Cilicium



CAP. LXXXV. 1 *Calcalla sive leantice* Chiffi.

CAP. LXXXVI. 1 Harduin. ex codd. suis et Chiffi. *sternumentum* ; cumque secuti recentt.—2 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Folia sunt lenticulæ similia : caules juncis tenuissimis* Gronov. et al. vett.

#### NOTE

<sup>d</sup> *Capitis dolori*] Plinius Valer. I. 1.

<sup>e</sup> *Comitante*] Sic etiam ad ischiadicorum sanationem cum iberide balinei usum asciscit Dioscor. I. 188. et Galenus ex Democrate *κατὰ τόπους*, X. 2. p. 636.

<sup>f</sup> *Purgat autem*] Marcellus Empir. cap. 5. pag. 44.

<sup>g</sup> *Medetur*] Nempe dolori capitis, ut panacis radix, daucumque. Theod. Priscianus II. 2. 1. ‘de querelis capitis, si causis veluti incertis caput doluerit’ . . . ‘Peristereon herba oleo infusa medetur.’

<sup>h</sup> *Cacalia*] Diosc. IV. 123. Κακαλία, οἱ δὲ λεοντικήν, φύλλα φέρει λευκά, εὐμεγέθη . . . ἐν ὕρσει δὲ φύεται. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. V. p. 115. qualem in horto Regio vidimus, gemina facie. In Illyrico et Græcia nasci tradit Anguillara par. XIV. p. 286.

<sup>i</sup> *Hujus grana*] Ad extendendam cutem in facie, et a rugis vindicandam, hæc grana Dioscor. adhibet, loc. cit.

<sup>j</sup> *Fit et ex callitriche*] Callithrix idem quod trichomanes, de quo XXVII. 111.

<sup>k</sup> *Hyssopum*] Plinius Valer. I. 4. ad verbum. Hodiernis herbariis incognitum. Nam quæ hyssopi nomine in officinis venit, appellationem tantum cum hyssopo veterum communem habet : formam non habet. Vide Dodonæum pag. 286. Certe Dioscor. IV. 55. in chrysocome describenda, comam gerere hanc ait, specie corymborum, hyssopo simili, ἔχει κόμην κορυμβοειδῆ, δμοίαν ὑσσώπῳ. Quæ nota abest ab hyssopo nostro vulgari. Plinius XXVI. 70. et 76. baccas hyssopo tribuit : nullæ sunt nostro.

<sup>l</sup> *Est autem*] Dioscor. III. 30.

e Tauro monte, dein Pamphylium, ac Smyrnæum : stomacho contrarium. Purgat<sup>m</sup> cum fico sumtum per inferna, cum melle vomitionibus. Putant<sup>n</sup> et serpentium ictibus adversari, tritum cum melle et sale et cumino.

LXXXVIII. Lonchitis<sup>o</sup> non (ut plerique existimaverunt) eadem est quæ xiphion, aut phasganion,<sup>1</sup> quanquam cuspidi<sup>f</sup> similis semine. Habet enim<sup>2 q</sup> folia porri, rubentia ad radicem, et plura, quam in caule, capitula, personis comicis similia, parvam exerentibus linguam, radicibus prælongis. Nascitur<sup>r</sup> in sitientibus.

LXXXIX. E diverso xiphion,<sup>s</sup> et phasganion in humidis : cum primum exit,<sup>1</sup> gladii præbet speciem, caule duum cubitorum, radicis ad nucis avellanæ figuram fimbriatæ,<sup>2 t</sup>



CAP. LXXXVIII. 1 Chiff. *sparganion*.—2 *Habet autem margo* edd. Dalec. et Gronov. Mox, *et pauca in caule*, ibid. e Diosc.

CAP. LXXXIX. 1 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. *primum folium exit*, e Diosc.—2 *Vet. Dalec. fimbriatæ*; margo edd. Dalec. et Gronov. *radicis nucis*

#### NOTÆ

<sup>m</sup> *Purgat*] Dioscor. loc. cit.

<sup>n</sup> *Putant*] Nicander in Theriac. pag. 63. Plinius Valer. III. 57. ‘Serpentium morsibus . . . . Hyssopi semen bibitur.’

<sup>o</sup> *Lonchitis*] Videtur esse Iris tuberosa Dodonæi pag. 249. Lonchitis Dioscoridis prior, Lobelio in Observ. pag. 51.

<sup>p</sup> *Quanquam cuspidi*] Semen triangulum et lanceæ cuspidi simile, τὸ σπέρμα δὲ ὅμοιον λόγχῃ, τρίγωνον ἐν προκαρπίοις. Diosc. loc. mox cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 204.

<sup>q</sup> *Habet enim*] Totidem verbis Dioscor. III. 161. Λογχίτις φύλλα ἔχει πρᾶσφ κάρτα ὅμοια, πλατύτερα δὲ καὶ ὑπέρυθρα, πλείστα, πρὸς τὴν βίξαν περικλάμενα ὡς ἐπὶ τὴν γῆν ἔχει δὲ καὶ περὶ τὸν καυλὸν ὀλίγα ἔφ’ οὗ ἄνθη ὅμοια πιλίσκοις, τῷ τύπῳ δὲ κομικοῖς προσωπεῖοις κεχρημένοι, κ. τ. λ. Ex quo interpres

Oribasii lib. XI. fol. 204. ‘Lonchitis folia habet porri, sed latiora, subrubra, plurima, ad radicem circumfracta, ut ad terram procumbentia : pauca etiam habet in caule : in quo flores sunt pileolis similes, more Comnicarum personarum hiantes,’ &c. Brevius Apuleius cap. 56. quem consule.

<sup>r</sup> *Nascitur*] Diosc. loc. cit. Φύεται ἐν τραχέσι καὶ ἀνέμοις τόποις.

<sup>s</sup> *E diverso xiphion*] Dioscor. IV. 20. Ξίφιον, οἱ δὲ φάσσανον, οἱ δὲ μαχαίρανιον καλοῦσι, διὰ τὸ τοῦ φύλλου σχῆμα . . . φύεται δὲ μάλιστα ἐν ἀρούραις. Gladiolus est, de quo disseruimus, XXI. 67.

<sup>t</sup> *Fimbriatæ*] Plures fibras, sive radículas, seu capillamenta habentis, quæ e radice orbiculata, ut in cepis, allisque, pendent. Theophr. Hist. VII. 11.



quam effodi ante messes oportet, siccari in umbra. Superior pars ejus cum thure trita, æquo pondere admixto vino, ossa fracta<sup>u</sup> e capite extrahit: aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sunt ossa serpentis: eadem<sup>3</sup> contra venena efficac.

Caput in dolore<sup>v</sup> veratro, vel oleo, vel rosaceo decocto tritoque ungi convenit: peucedano<sup>w</sup> ex oleo vel rosaceo, et aceto. Tepidum<sup>x</sup> hoc prodest et doloribus, qui plerumque ex dimidia parte capitis sentiuntur, et vertigini. Perungunt et radice ejus sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est.

XC. Psyllion<sup>a</sup> alii cynoides, alii crystallion, alii Sicelicon,<sup>1</sup> alii cynomyiam appellant, radice tenui, supervacua, sarmentosum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non<sup>2</sup> dissimilibus, semine autem pulici, unde et nomen: <sup>b</sup> hoc in baccis, ipsa herba in vineis<sup>c</sup> invenitur. Vis ei<sup>d</sup> ad refrigerandum et discutiendum ingens. Semen in usu. Fronti<sup>e</sup> imponitur in dolore<sup>3</sup> et temporibus, ex aceto

*avellanæ figuræ.*—3 Vet. Dalec. ossa. *Serpentis eadem.*

CAP. XC. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sicelion* Gronov. et vulgg. *Spyllion alii cynoïda, alii chrysalion, alii sicelicon, alii cilompa* appellant Chiffli.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *foliis coronopo non*, e Diosc.—3 Vet.

## NOTE

<sup>u</sup> *Ossa fracta*] Sic etiam spicula et aculeos e corpore extrahit, teste Diosc. loc. cit. *Δύναται δὲ ἡ ἄνωθεν ῥίζα καταπλασσομένη μετ' οἴνου καὶ λιβανωτοῦ, ἀκίδας καὶ σκόλοπας ἐπισπᾶσθαι. Superior radix cum vino et thure spicula et aculeos e corpore extrahit.* Dicemus de hac radice superiore xxvi. 28.

<sup>v</sup> *Caput in dolore*] Plinius Valer. i. 1.

<sup>w</sup> *Peucedano*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 2. pag. 39. et Dioscor. iii. 92.

<sup>x</sup> *Tepidum*] Marcellus Empir. loc. cit.

<sup>a</sup> *Psyllion*] Dioscor. in Nothis pag. 467. *Ψύλλιον . . . οἱ δὲ κυνοκεφάλιον, οἱ δὲ κρυστάλλιον, οἱ δὲ κυνόμια, . . .*

*οἱ δὲ Σικελιωτικόν, . . . ῥωμαῖοι δὲ, . . . ἔρβα πουλικαρία.* Plinius, *σικελικόν*, quod idem est ac Siculum, ex alio scriptore repræsentat. Non videtur illud esse, quod a Lobelio pingitur in *Observat.* pag. 239. vulgoque dicitur, *l'herbe aux puces.* Nam neque sarmenta huic ulla, nec fabæ grana, nec folia canino capiti similia adsunt. *Anguillara* par. xiv. pag. 269. existimat nihil psyllion discrepare a tithymalo *πιτυούση.*

<sup>b</sup> *Unde et nomen*] Nam *ψύλλα pulicem* apud Græcos sonat.

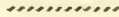
<sup>c</sup> *Ipsa . . . in vineis*] Dioscor. ἐν ἀρούραις, in arvis, iv. 70.

<sup>d</sup> *Vis ei*] Dioscor. loc. cit.

<sup>e</sup> *Fronti*] Dioscor. loc. cit. et Eὐπορ. i. 1.

et rosaceo aut posca. Ad cetera<sup>f</sup> illinitur acetabuli mensura sextario aquæ: densat se ac contrahit:<sup>4</sup> tunc terere, et crassitudinem<sup>g</sup> illinire oportet cuicumque dolori, et collectioni, inflammationique. Et vulneribus capitis medetur aristolochia,<sup>5</sup> fracta extrahens<sup>h</sup> ossa, et in alia quidem parte corporis, sed maxime capite: similiter plistolochia. Rhyssellium<sup>6i</sup> est non dissimile apio. Hujus radix comanducata purgat capitis pituitas.

XCI. (XII.) Oculorum<sup>j</sup> aciem centaurio majore putant adjuvari, si addita aqua foveantur. Succo vero<sup>k</sup> minoris cum melle, culices,<sup>1</sup> nubeculas, obscuritatem discuti, cicatrices extenuari: albugines quidem etiam jumentorum sideriti.<sup>2</sup> Jam chelidonia<sup>l</sup> supra dictis omnibus mire medetur.



Dalec. in capitis dolore.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *densat ac contrahit* Gronov. et vulgg. *aquæ maceratum* Vet. Dalec. Mox, *hoc terere* Dalec. —5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *medetur et aristolochia* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Regg. Brot. et Editio princeps. *Thyssellium* edd. Gronov. Harduin. et recentt.

CAP. XCI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *caligines*, e Diosc.—2 Cod.

#### NOTE

<sup>f</sup> *Ad cetera*] Diosc. loc. cit. Δεῖ δὲ ὀξυβάφον πλῆθος λειαινοντας βρέχειν ἐν δουσὶν ὕδατος κοτύλαις· καὶ ὅταν παγγῆ τὸ ὕδωρ, ἐπιπλάττειν. *Acetabuli mensuram tritam in duabus aquæ heminis macerari oportet: ac ubi sese aqua densaverit, lentoremque contraxerit, illini.*

<sup>g</sup> *Et crassitudinem*] Id quod in fundo concrevit: quod subsedit.

<sup>h</sup> *Fracta extrahens*] Et ossium squamas, et aculeos ac spicula extrahere dicitur a Dioscor. III. 6. Vide et Theophr. Hist. IX. 13. Theod. Priscianus I. 23. ‘Aristolochiæ pulvis patefacto vulnere imponendus est, et velocius exsiliet telum, aut aliud quod diu latnerit.’

<sup>i</sup> *Rhyssellium* [*Thyssellium*] In Mss. *Thyrsellium*. Forte, *Thyrselinum*, quasi a θύρον, quod *herbam palustrem*, et σέλινον, quod *apium sonat*. Est enim apium sylvestre, in uliginosis humi-

disque locis nascens, delineatum a Dodonæo pag. 687.

<sup>j</sup> *Oculorum*] Alium modum adhibendæ centaureæ majoris contra caliginem oculorum, vide apud Marcellum Empir. cap. 8. pag. 61. et Plinium Valer. I. 18.

<sup>k</sup> *Succo vero*] Diosc. III. 9. ‘Ὅ δὲ χυλὸς πρὸς τε τὰ ὀφθαλμικὰ ἐχρηστος, κ. τ. λ. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 188. Apuleius cap. 35. tit. 2. Vide Notas et Emend. num. 15.

<sup>l</sup> *Jam chelidonia*] Apuleius cap. 73. tit. 1. ‘Ad caliginem oculorum, et scabredinem, et qui vulnera habet in oculis, et albuginem oculorum.’ Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57. ‘Chelidonia herba,’ inquit, ‘in hirundinum stercore nascitur, quæ oculis plurimum suffragatur: maxime autem caliginem deterget,’ &c.

Panacis<sup>m</sup> radicem cum polenta epiphoris imponunt.<sup>3</sup> Hyoscyami<sup>n</sup> semen bibunt, obolo, tantundem meconii adjectives, vinumque, ad epiphoras inhibendas. Adjungunt<sup>o</sup> et Gentianæ succum, quem collyriis quoque acrioribus<sup>4</sup> pro meconio miscent. Facit claritatem<sup>p</sup> et euphorbium inunctis. Instillatur<sup>q</sup> plantaginis succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, et si qua in oculis vitia sunt, emendat. Verbascum<sup>r</sup> epiphoris imponitur. Peristereos<sup>s</sup> ex rosaceo vel aceto. Ad hypochysin<sup>t</sup> et caliginem, cyclaminon in<sup>5</sup> pastillos<sup>u</sup> diluunt. Peucedani succum, ut diximus,<sup>v</sup> ad claritatem et caligines, cum meconio et rosaceo. Psyllion<sup>6</sup> w illinitum fronti epiphoras suspendit.

XCVII. (XIII.) Anagallida<sup>a</sup> aliqui corchoron<sup>r</sup> vocant.

//////////

Dalec. si detur rite; Chiff. sideritide. Nam, &c.—3 Ita eodd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. radix . . . imponitur Gronov. et al. ante Harduin.—4 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. collyriis acrioribus Gronov. et vulgg.—5 Vet. Dalec. digestum in.—6 Spilion Chiff.

CAP. XCII. 1 Cod. Dalec. aliqui acoron; Chiff. aliqui acorum.—2 Cod.

#### NOTE

<sup>m</sup> Panacis] Succo seu opopanace oculorum aciem excitari, si inungantur, scribit Diosc. III. 55.

<sup>n</sup> Hyoscyami] Diosc. IV. 69. τὸ δὲ σπέρμα . . . πρὸς βεῦμα ὀφθαλμῶν καὶ περιωδονίας . . . ὄσον ὕβολου σὺν μήκωνος σπέρματι καὶ μελικράτῳ ποθέν. Meconium Plinio succus est papaveris, ut diximus XX. 76. Semen ipsum papaveris Dioscorides adhibet.

<sup>o</sup> Adjungunt] Diosc. III. 3. succum Gentianæ laudat, ad oculorum inflammationes: misceri quoque collyriis acrioribus pro meconio jubet: τὸ χύλισμα, ὀφθαλμῶν ἐπίχρισμα φλεγμαίνοντων· μίγνυται δὲ καὶ εἰς τὰ δριμέα τῶν κολλυρίων τὸ χύλισμα ἀντὶ μικρολίου.

<sup>p</sup> Facit claritatem] Plinius Valer. I. 18. et Dioscor. III. 96.

<sup>q</sup> Instillatur] Marcellus Empiricus cap. 8. pag. 60. et Dioscor. II. 153.

<sup>r</sup> Verbascum] Dioscor. IV. 104.

<sup>s</sup> Peristereos] Simili temperamento ad erysipelata Dioscorides adhibet IV. 60.

<sup>t</sup> Ad hypochysin] Dioscor. II. 194. Καὶ πρὸς τοὺς ὑποκεχυμένους καὶ ἀμβλυωποῦντας ὀφθαλμοὺς ἐγχερίμενος ὁ χυλὸς σὺν μέλιτι ἀρμόζει. Suffusis hebetioribusque oculis oblitus cum melle succus prodest. Ἐπόχυσος sive ὑπόχυσμα, suffusio oculorum est: hoc est, crassi humoris in cornea membrana juxta pupillam concretio.

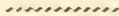
<sup>u</sup> In pastillos] Subintellige, digestum in pastillos.

<sup>v</sup> Ut diximus] Cap. 70. ubi dilui resolvique peucedani succum admittit amaris amygdalis, aut ruta.

<sup>w</sup> Psyllion] Et vim inesse ei contra erysipelata efficacem scribit Dioscor. IV. 70.

<sup>a</sup> Anagallida] Diosc. in Nothis pag.

Duo genera <sup>b</sup> ejus : mas flore phœniceo, fœmina cœruleo, non altiores palmo : frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra jacentibus : <sup>2</sup> nascuntur in hortis et aquosis. Prior floret cœrulea. Utriusque succus <sup>c</sup> oculorum caliginem discutit cum melle, et ex ictu cruorem, et argema rubens, magis cum Attico melle inunctis. <sup>3</sup> Pupillas dilatat : et ideo hoc <sup>4</sup> inunguntur ante, quibus paracentesis <sup>d</sup> fit. Jumentorum quoque oculis medentur. Succus caput <sup>e</sup> purgat per nares infusus, ita ut deinde vino colluatur. <sup>5</sup> Bibitur <sup>f</sup> et contra angues succi drachma in vino. Mirum, quod pecora fœminam vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustavere, <sup>6</sup> statim eam, quæ asyla <sup>g</sup> appellatur, in remedio quærunt : ea a nostris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante Solis ortum, priusquam quicquam aliud loquantur, <sup>7</sup> ter salutare eam, tum sublatam exprimere : ita præcipuas esse vires. De euphorbii <sup>h</sup> succo satis dictum est. Lippitudini, si tumor erit, absinthium <sup>8</sup> <sup>i</sup> cum melle tritum, itemque Vettonicæ farina conveniet.



Dalec. jacentibus calculis.—3 Vet. Dalec. et argema, rubentis magis, &c. inunctus.—4 Chiff. et ideo hac.—5 Vet. Dalec. colluuntur; alii ap. Dalec. vino os colluatur.—6 Vet. Dalec. marem degustavere.—7 ‘Ms. agant; fortassis, aiant.’ Dalec.—8 Ita ex codd. Harduinus et recentt. De euphorbio satis dic-

#### NOTÆ

449. Ἀναγαλλίς ἡ κοινὴ, οἱ δὲ κόρχορον.

<sup>b</sup> Duo genera] Hæc totidem verbis Dioscor. II. 209. et Oribasius lib. XI. pag. 189. 6. et de Virt. Simp. lib. II. p. 53. ex Ms. nostro : Ἀναγαλλίς ἑκατέρα ἢ τε τὸ κνανοῦν ἕνθος ἔχουσα, καὶ τὸ φοινικοῦν. Gallis, Mouron. Genus utrumque pingitur a Dodonæo p. 32. Genera undecim in horto Regio vidimus.

<sup>c</sup> Utriusque succus] Totidem fere verbis Dioscor. loc. cit. De mare, qui flore purpureo est, eadem Marcellus Empiricus prodidit, cap. 8. pag. 61.

<sup>d</sup> Paracentesis] Ita vocatur a Me-

dicis curationis genus quod punctione fit acu trajecto, ut in suffusione oculorum : fit autem ad latus pupillæ : ideo non κέντησις simpliciter, sed παρακέντησις vocatur. Appunctio esset ad verbum, si quis prævisset.

<sup>e</sup> Succus caput] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. VI. 39. pag. 156.

<sup>f</sup> Bibitur] Diosc. loc. cit.

<sup>g</sup> Quæ asyla] Quæ sit ea, nondum herbarii norunt.

<sup>h</sup> De euphorbii] Cap. 38. ‘Qui colligunt, clarius vident.’

<sup>i</sup> Absinthium] Πρὸς ἀμβλυωπίας, ad hebetiorem oculorum aciem, ex melle jubet illini Dioscor. III. 26.



XCIH. *Ægilopas*<sup>j</sup> sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permixta impositaque,<sup>1</sup> vel succo. Exprimatur hic e caule foliisque prægnantibus, demta spica, et in trimestri<sup>2</sup> farina<sup>k</sup> digeritur in pastillos.

XCIV. Aliqui et mandragora utebantur: postea abdicatus in hac curatione est. Epiphoris<sup>1</sup> (quod certum est) medetur, et oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo et vino. Nam succus<sup>m</sup> multis oculorum medicamentis miscetur. Mandragoram,<sup>n</sup> alii *Circæum*<sup>1</sup> vocant. Duo ejus<sup>o</sup> genera: candidus, qui et mas: niger, qui<sup>2</sup> foemina existimatur, angustioribus foliis, quam lactucae, hirsutis et caulibus,<sup>3p</sup> ra-

-----  
*tum est, cujus succus lippitudini, si tumor erit, item absinthium Gronov. et al. vett. est: lippitudini, si tumor est, detur: aut absinthium cod. Dalec. Est lip. si tum. erit, abs. cum mel. tr. item cum, Vet. Dalec. et Chiffli. Mox, cod. Dalec. farina convenit.*

CAP. XCIII. 1 Vet. Dalec. *permisto impositoque*.—2 Vet. Dalec. *et cum trimestris*.

CAP. XCIV. 1 *Circæum* Gronov. et al. ante Harduin.—2 Ita codd. Harduini, Chiffli. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quæ Gronov. et vulgg.*—3 Diosc. *sine caulibus*; Vet. Dalec. *aqualibus*.—4 *Fert* Diosc.

#### NOTÆ

<sup>j</sup> *Ægilopas*] Diosc. iv. 139. *Θεραπείη δὲ ἡ πῶα μετὰ ἀλεῦρον καταπλασθεῖσα αἰγιλώπια .... ἀποτίθεται δὲ ὁ χυλὸς πρὸς τὰ αὐτὰ μίγξις ἀλεῦρον, καὶ ξηρανθεῖς.* Galenus itidem de Fac. Simp. Med. vi. 9. pag. 151. post Diosc. iv. 139. De vitio oculorum, quod *ægilopa* et *ægilopia* vocitant, diximus xx. 56. De herba *ægilope*, xviii. 44.

<sup>k</sup> *In trimestri farina*] In farina e trimestri semine, de quo xviii. 12.

<sup>1</sup> *Epiphoris*] Plinius Valer. i. 14. ‘Mandragoræ radices tusæ cum rosaceo, et ex vino tritæ, epiphoras sanant: ac circumligatæ dolorem illico sedant.’

<sup>m</sup> *Nam succus*] Ita Dioscor. iv. 76.

<sup>n</sup> *Mandragoram*] Dioscor. iv. 76. *Μανδραγόρας, οἱ δὲ ἀντίμηλον, οἱ δὲ Διρκαίαν, οἱ δὲ Κίρκαιαν καλοῦσι, κ. τ. λ. In Nothis οἱ δὲ Κίρκαιον.* Addit *Circæum*

vocari, quod radix credatur in amatoriis efficax esse. Nota satis *Circæ* sunt pocula. Gallis *Mandragore*. Pingitur a Dodonæo pag. 454. Vidimus in horto Regio.

<sup>o</sup> *Duo ejus*] Diosc. loc. cit.

<sup>p</sup> *Hirsutis et caulibus*] Dioscoridis *Mandragoras* *expers* caulis est: *καυλὸν δὲ οὐ φέρει.* At Theophrastus habet, Hist. vi. 2. et quidem *ferulaceum*: *τὰ μὲν ὁμοίωτερον νάρθηκι τὸν καυλὸν ἔχει, καθάπερ ὁ μανδραγόρας.* Itaque sunt diversi: nec Theophrastus alius est a letali solano, quod *Bella donna* Paduæ, alibi apud Italos *Solatro maggiore* nominatur, ut recte vidit Anguillara par. v. pag. 90. et post illum Dodonæus, a quo *mandragoræ* genus id delineatur pag. 453. ut et a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. v. p. 86. Vidimus in horto Regio.

dicibus binis ternisque rufulis, intus albis, carnosis tenerisque, pæne cubitalibus. Ferunt<sup>4</sup> mala<sup>q</sup> avellanarum nucum magnitudine, et in his semen ceu pirorum.<sup>5</sup> Album hoc<sup>r</sup> alii arsena,<sup>6</sup> alii morion, alii hippophlomon vocant. Hujus folia alba, quam alterius latiora, ut lapathi<sup>7</sup> sative. Cavent<sup>t</sup> efflossuri contrarium ventum, et tribus circulis ante gladio circumscribunt: postea fodiunt ad occasum spectantes. Succus fit<sup>u</sup> et e malis, et caule, deciso<sup>8</sup> cacumine, et radice punctis aperta, aut decocta:<sup>v</sup> utilis hæc<sup>w</sup> vel surculo.<sup>9</sup> Concisa<sup>x</sup> quoque in orbiculos servatur in vino. Succus non ubique invenitur, sed ubi potest, circa vindemias quæritur. Odor gravis ei:<sup>10</sup> sed radice, et mali gravior.<sup>y</sup> Ex albo mala matura in umbra siccantur. Succus ex iis<sup>z</sup> Sole densatur: item radice<sup>a</sup> tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ.<sup>11</sup> Folia servantur<sup>b</sup> in muria effi-

//////////

—5 Ita codd. Harduini et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et in iis, &c.* Vet. Dalec. *et iis semen seu, &c.* Gronov. et vulgg.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et arsen* Gronov. et vulgg. Mox, *alii hipporomon* cod. Dalec.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov. *betæ*, e Diosc.—8 Vet. Dalec. *foliis præciso*.—9 Cornar. *veluti succus*.—10 Ita cod. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ejus* Gronov. et vulgg.—11 Vet. Dalec. *radice tusa*,

#### NOTÆ

<sup>q</sup> *Ferunt mala*] Diosc. loc. cit.

<sup>r</sup> *Album hoc*] Dioscor. loc. cit. Τοῦ δὲ ἄρβενος καὶ λευκοῦ, ὃν ἔγνοι μώριον ἐκάλεσαν, κ. τ. λ. Ἄρσην, sive ἄρρην, quia mas: μώριος, quia fatuitatem inducit et somnum, nominatur. Unde mandragoram bibisse dicuntur ii, qui sunt nimium desides, ac veluti sensu destituti. Julianus Cæsar, in Epist. ad Callixenum: Οὐ φανέται πολὺν πᾶνυ μανδραγόραν ἐκπεπωκώς; Denique ἰππόφλομος, quasi majus verbascum ob foliorum similitudinem appellatur. In Indice, neutro genere *morion* et *hippophlomon* Mss. omnes præ se ferunt.

<sup>s</sup> *Ut lapathi*] Cum foliis betæ confert Diosc. loc. cit.

<sup>t</sup> *Cavent*] Theophr. Hist. ix. 9. totidem verbis.

*Succus fit*] Diosc. loc. cit.

<sup>v</sup> *Aut decocta*] Sunt enim qui radi-

ces in vino ad tertias decoquant, excolatumque jus asservent in usus varios. Diosc. loc. cit.

<sup>w</sup> *Utilis hæc*] Vel per se solus radice surculus arefactus prodest. Dioscor. loc. cit. Καὶ ὁ φλοῖδος δὲ τῆς ῥίζης περιαιρεθεὶς καὶ διαβληθεὶς λίνω, κρεμάται εἰς ἀπόθεσιν. Quin et detractus radice cortex filoque trajectus ad usum suspenditur.

<sup>x</sup> *Concisa*] Theophr. Hist. ix. 10. Τέμνονσι δὲ τροχίσκουσ' ἐνειλήσαντες δὲ ἐν γλεύκει ἐκρέμασαν ὑπὲρ καπνοῦ. Concidunt orbiculos, et involutos musto in fumo suspendunt.

<sup>y</sup> *Et mali gravior*] Et gravis idem et suavis: τὰ δὲ μῆλα εὐώδη μετὰ βάρους τινός. Diosc. loc. cit.

<sup>z</sup> *Succus ex iis*] Diosc. loc. cit.

<sup>a</sup> *Item radice*] Diosc. loc. cit.

<sup>b</sup> *Folia servantur*] Diosc. loc. cit.

cacius, alias recentium succus pestis est: sic quoque<sup>c</sup> noxiæ vires. Gravedinem<sup>d</sup> etiam afferunt olfactu: quamquam mala in aliquibus terris manduntur,<sup>12</sup> nimio tamen odore<sup>e</sup> obmutescunt ignari.<sup>f</sup> Potu quidem<sup>g</sup> largiore etiam moriuntur. Vis somnifica<sup>h</sup> pro viribus bibentium. Media potio<sup>i</sup> cyathi unius. Bibitur et contra serpentes, et ante sectiones punctionesque, ne sentiantur. Ob hæc satis est<sup>j</sup> aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur et pro helleboro duobus obolis in mulso. Efficacius<sup>k</sup> helleborum<sup>13</sup> ad vomitiones, et ad bilem nigram extrahendam.

xcv. Cicuta quoque venenum est publica Atheniensium<sup>l</sup>

... decocta.—12 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *mandantur* Gronov. et al. vett.—13 Vet. Dalec. *mulso, efficaciusque est quam elleborum.*

## NOTÆ

<sup>c</sup> *Sic quoque*] Etiam conditæ muria.

<sup>d</sup> *Gravedinem*] Caput olfactu gravant. Vide quæ de hac voce diximus XXI. 76. Diosc. loc. cit. folia ait esse βρωμώδη και βαρέα κατά την ὄσμήν, virosa et graveolentia.

<sup>e</sup> *Nimio tamen odore*] Diosc. loc. cit. τὰ δὲ μῆλα ὀσφρανόμενα και ἐσθιόμενα, καρωτικά. *Mula seu nimio odore, seu etiam largiore cibo, vocem adimunt, soporem afferunt.*

<sup>f</sup> *Ignari*] Incauti, qui quæ vis sit ejus pomi, nesciunt.

<sup>g</sup> *Potu quidem*] Dioscor. loc. cit. Πλείων δὲ ποθεὶς ἐξάγει τοῦ ζῆν.

<sup>h</sup> *Vis somnifica*] Huc pertinet, quod narrat Frontinus Strateg. lib. II. Hannibalem scilicet missum a Carthaginensibus adversus rebellantes Afros, cum sciret gentem esse avidam vini, magnum ejus modum mandragora miscuisse, cujus inter venenum et soporem media vis est. Tunc prælio levi commisso, ex industria cessisse. Nocte deinde intempesta, relictis intra castra quibusdam sarcinis, et omni vino infecto, fugam simulasse. Cumque barbari occupa-

tis castris in gaudium effusi medicatum merum avide hausissent, atque in defunctorum modum strati jacerent, reversum cepisse eos ac trucidasse.

<sup>i</sup> *Media potio*] Moderata ac justa. Sic Diosc. loc. cit. apud quem et sequentes medicinæ extant.

<sup>j</sup> *Ob hæc satis est*] Etiam pulvino subjecta mandragoræ mala somnum moliri, nonnulli censent, teste Celso III. 18.

<sup>k</sup> *Efficacius*] Diosc. IV. 150. Καθαίρει δὲ δὲ ἐμέτων, ἄγων ποικίλα. Helleborum porro candidum intellige.

<sup>l</sup> *Cicuta . . . publica Atheniensium*] Publica dicitur, quod cicuta publice Athenis custodiretur ad sontium pœnas: teste Joan. Tzetze, Chiliad. VIII. Histor. 181. vs. 238. ubi Κώνειον δημόσιον appellat. Seneca Epist. XIII. p. 186. 'Cicuta magnum Socratem fecit,' quem hausto cicuto veneno obiisse Laërtius refert lib. II. Nec Atheniensium modo, sed et Massiliensium publica pœna hæc fuit, teste Valerio Max. II. 6. Gallis, *de la Ciguë*, Græcis κώνειον. Genera in horto Regio octo vidimus.

pœna invisâ, ad multa tamen usus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem et viridis estur a plerisque et in patinis. Lævis hic et geniculatus, ut calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus<sup>1</sup> ramosus: folia coriandri teneriora, gravi odoratu: semen aneso crassius: radix<sup>2</sup> concava, nullius usus. Semini<sup>m</sup> et foliis refrigeratoria vis: quos enecat,<sup>3</sup> incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio est,<sup>o</sup> priusquam perveniat<sup>4</sup> ad vitalia, vini natura excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur.<sup>5</sup> Succus exprimitur<sup>p</sup> foliis floribusque, tunc enim<sup>q</sup> maxime tempestivus est.<sup>6</sup> Semine trito expressus, et Sole densatus in pastillos necat sanguine<sup>7</sup> spissando.<sup>r</sup> Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad resolvenda<sup>s</sup> medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. Præcipuus tamen<sup>t</sup> ad cohibendas epiphoras æstivas,<sup>9</sup> oculorumque dolores sedandos circumlitus. Miscetur<sup>u</sup> collyriis, et alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem, dolo-



CAP. xcvi. 1 Vet. Dalec. *cacumine*.—2 Cod. Dalec. *radice*.—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quæ si enecat* Gronov. et vulgg. *cito necat*. *Incipiunt*, &c. cod. Dalec.—4 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *perveniat* Gronov. et vulgg.—5 Chiff. *existit*.—6 Idem codex, *est melior*.—7 Cod. Dalec. *sanguinem*.—8 Idem codex, *dissolvenda*. Mox, *illo cum aqua* Vet. Dalec.—9

## NOTE

<sup>m</sup> *Semini*] Dioscor. iv. 79.

<sup>n</sup> *Quos enecat*] Diosc. in Alexiph. c. 11. Scribonius Largus Compos. 179. ‘Cicutam ergo potam caligo, mentisque alienatio, et artuum gelatio insequitur: ultimoque præfocantur, qui eam sumserunt, nihilque sentiunt.’

<sup>o</sup> *Remedio est*] Diosc. iv. 79. et in Alexiph. c. 11. Vide quæ diximus xxxiii. 23.

<sup>p</sup> *Succus exprimitur*] Diosc. iv. 79.

<sup>q</sup> *Tunc enim*] Priusquam semina siccescant, inquit Diosc. loc. cit. πρὸ τοῦ ξηρανθῆναι τὸ σπέρμα.

<sup>r</sup> *Sanguine spissando*] Vel *sanguinem*. Plinius magis forma loquendi prior sapit. Rem quoque tradit Ælianus Hist. Anim. iv. 23.

<sup>s</sup> *Ad resolvenda*] Ad diluenda. Sic ipse de peucedani succo c. 70. ‘Resolvitur,’ inquit, ‘amygdalis aut ruta.’ ‘Dilui?’ dixit c. 91.

<sup>t</sup> *Præcipuus tamen*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, i. 14. extrita modo voce ‘æstivas.’

<sup>u</sup> *Miscetur*] Diosc. iv. 79. τοῖς ἀνωδύνοισι κολλυρίοις, *collyriis quæ dolorem minuunt, admiscetur.*



remque, et epiphoras<sup>10</sup> sedant. Anaxilaus auctor est, mammas<sup>v</sup> a virginitate<sup>11</sup> illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, Veneremque<sup>w</sup> testibus circa pubertatem<sup>12</sup> illita. Remedia liberationi, quibus bibenda censetur, non equidem præceperimus. Maxima vis<sup>x</sup> natæ Susis Parthorum, mox Laconicæ,<sup>y</sup> Creticæ, Asiaticæ. In Græcia<sup>z</sup> vero Megaricæ, deinde Atticæ.

XCVI. Crethmos agrios<sup>a</sup> gramias<sup>t</sup> tollit<sup>b</sup> oculorum impositus, tumorem quoque polenta addita.



Vet. Dalec. *cæstuosas*.—10 Chiff. *epiphoram*.—11 Vet. Dalec. *in virginitate*.—12 Vet. Dalec. *et circa pubem*.

CAP. XCVI. 1 Chiff. *gremias*.

#### NOTÆ

<sup>v</sup> *Mammas*] Diosc. loc. cit. Καὶ γάλα σβέννυσι, μασθοῦς τε ἐν παρθενίᾳ κώλυει αὔξασθαι, καὶ διδύμου ἀτρόφους ποιεῖ ἐπὶ παιδίων. *Lac extinguit, et mammas virginum crescere non patitur: ac puerorum testes nutrimento defectos ita reddit, ut intabescant.*

<sup>w</sup> *Veneremque*] Diosc. IV. 79. Παρήγησι δὲ καὶ αἰδοῖα καταπλασθέντα. *Genitalia illitu effæta languidioraque reddit.* Atheniensium ἱεροφάντας sacerdotes cicutæ sorbitione solitos castrari, ac viros esse desinere usque ad sua tempora scribit Hieronym. lib. I. contra Jovin. Marcellus Empiric. c. 33. p. 231. ‘Ut eunuchum sine ferro facias, radices cicutæ ex aceto teres, et inde testiculos spississime illines. . . hoc quantum tenerioribus infantibus feceris, eventu efficacior proveniet.’

<sup>x</sup> *Maxima vis*] Ad venenum accommodatissimam censet esse cicutam e Susis Thrasyas Mantinensis, apud Theophr. Histor. IX. 17. ἐκ Σουσιῶν, quæ urbs fuit imperii Parthici.

<sup>y</sup> *Mox Laconicæ*] Dioscor. loc. cit.

<sup>z</sup> *In Græcia*] In Peloponeso Laconicus ager censetur, non in Græcia proprie dicta: nam, ut Plinius ait, IV. 11. ‘Ab Isthmi angustiis Hellas

incipit, nostris Græcia appellata. In ea prima Attica . . . . Attingit Isthmum parte sui, quæ Megaris appellatur,’ &c. Non vidit hoc vir alioqui eruditus, qui traiectione verborum locum hunc labore censuit, quem contra omnium exemplarium fidem, atque adeo contra Plinii sententiam sic immutat: *Maxima vis natæ Susis Parthorum, mox Asiaticæ. In Græcia vero Laconicæ, Creticæ, Megaricæ, deinde Atticæ.*

<sup>a</sup> *Crethmos agrios*] Galeno de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 196. Κρήθμον vocatur. Κρήθμον Diosc. II. 157. folio portulacæ, in petrosis, maritimisque nascens. Non est igitur fœniculum marinum, quod vulgus in Gallia vocat *Perce pierre, ou Crête marine, ou Bacille, ou Fenouil marin*, quod herbariis fere hactenus placuisse sentio: sed portulaca marina potius, halimi vulgaris nomine picta a Matthiolo in Dioscor. lib. I. p. 160. A Lobelio in Observ. p. 213.

<sup>b</sup> *Gramias tollit*] Hoc est, oculorum pituitas, quæ palpebras veluti conglutinant. Festus: ‘Gramiæ oculorum sunt vitia, quas alii glamas vocant.’ Nonius: ‘Gramia, pituitæ

xcvii. Nascitur vulgo molybdæna,<sup>c</sup> id est, plumbago, etiam in arvo, folio lapathi,<sup>1</sup> crassa radice, hispida. Hac commanducata si oculus subinde elingatur,<sup>2</sup> plumbum<sup>d</sup> (quod est genus vitii) ex oculo tollitur.

xcviii. Capnos prima,<sup>e</sup> quam pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis et sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, viridis, succo caliginem discutit: itaque in medicamenta oculorum additur.

xcix. Similis<sup>f</sup> et nomine et effectu, sed alia est capnos fruticosa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis et segetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemque, ceu fumus: unde nomen.<sup>g</sup> Eadem evulsas<sup>h</sup> palpebras renasci prohibet.

c. Acoron<sup>i</sup> i iris folia habet, angustiora tantum, et

//////////

CAP. xcvii. 1 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. *folia lapathi* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recent. — 2 'Ms. oculis subinde relingatur; fortassis, vel illinatur, vel alligetur.' Dalec.

CAP. xcix. 1 Cod. Dalec. *nomen accepit.*

CAP. c. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3.

#### NOTÆ

oculorum. Cæcilius: Gramiosis oculis ipsa, atratis dentibus.' Græcis est λήμη seu γλήμη. Nostris, *la chassie qui vient aux yeux.*

<sup>c</sup> Nascitur . . . molybdæna] Μολύβδαινα, quæ vox plumbaginem sonat. Hæc lepidium quoque, cum dentelariæ cognomine, seu dentariæ, appellatur. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. v. p. 124. a Lobelio in Advers. p. 136. Crescit in Romano et Monspeliensi agro juxta sepes et sata. Vidimus in horto Regio. Romæ, *Herba di S. Antonio* appellatur: in Marsis, *Coligillo*: in Illyrico, *Cucurida*: ut testatur Anguillara par. xii. p. 211.

<sup>d</sup> Plumbum] Quod Plinio plumbum, hoc Festo 'ampullas' esse 'plumbeas' arbitror, quas et 'calces' vocat: hoc est, lividas in palpebris maculas.

<sup>e</sup> Capnos prima] Delineatur hæc a Dodonæo p. 60. ubi Fumariam alteram vocat. Sunt e recentioribus qui *Splith* vocitent.

<sup>f</sup> Similis] Dioscor. iv. 110. hæc fere totidem verbis: Καπνός, βοτάνιον ἔστι θαμνοειδές, κ. τ. λ. Galenus quoque de Fac. Simp. Med. l. vii. p. 184. Κάπνιος, οἱ δὲ καπνόν. Hanc officinæ Fumariam vocant: vulgus *Fumeterre*. Pingitur a Dodonæo p. 59. Vidimus in horto Regio.

<sup>g</sup> Unde nomen] Καπνός enim fumum Græce sonat.

<sup>h</sup> Eadem evulsas] Dioscor. loc. cit. et Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

<sup>i</sup> Acoron] Sic Mss. omnes, non *acoros*. Tamen Auctori libri de Simp. Med. ad Patern. tom. xiii. operum Galeni, p. 986. *acorus* nuncupatur. At Dioscor. i. 2. Ἀκορον τὰ μὲν φύλλα ἔχει ἐμφερῆ ἰριδι, στενώτερα δὲ, καὶ τὰς

longiore pediculo, radices nigras, minusque venosas: cetero et has similes iridis,<sup>2</sup> gustu acres, odore non ingratas, ructu<sup>3</sup> faciles.<sup>1</sup> Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. Sed primæ<sup>4k</sup> in Colchide juxta Phasin amnem, et ubicumque in aquosis. Recentibus virus majus<sup>5l</sup> quam vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus frustis.<sup>m</sup> Necnon<sup>n</sup> inveniuntur, qui oxymyrsinæ radicem acoron vocant, ideoque quidam hanc acoron agrium vocare malunt. Vis ei<sup>o</sup> ad calfaciendum, extenuandumque efficax, contra suffusiones et caliginēs oculorum succo ejusdem potō, contraque serpentes.

ci. Cotyledon<sup>p</sup> parvula herba, cauliculo tenero pusillo, pingui folio et<sup>r</sup> concavo, ut coxendices:<sup>q</sup> nascitur in mari-

//////////

et recentt. *Acoros* Gronov. et vulgg. Mox, *angustiora* tamen Vet. Dalec.—2 Chiff. *ederis*.—3 Vet. Dalec. *ruptu*; al. vett. *erutu*.—4 *Sed plurimæ* Chiff. —5 'Ms. *magis*: fortassis, *vires magis*.' Dalec.

CAP. CI. I Hæc, *folio et*, desunt in Chiff. Mox, *ut coxendicis acetabu-*

#### NOTÆ

ρίζας οὐκ ἀνομόλους, κ. τ. λ. Cum iridem audis, herbam intellige, de qua diximus XXI. 19. Acorum legitimum in Syria Aleppi nasci, quæ a Plinio describitur, ait Anguillara par. 1. p. 19. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. II. pag. 231. Vidimus in horto Regio. Calamus est aromaticus officinarum, ut diximus XII. 48.

<sup>j</sup> *Ructu faciles*] Ructum facilem cient.

<sup>k</sup> *Sed primæ*] Prima his palma, præcipuaque commendatio.

<sup>l</sup> *Recentibus virus majus*] Odor multo gravior. Ita Mss. Reg. &c. editique libri.

<sup>m</sup> *Digitalibus frustis*] Concisa radice in orbiculos digiti crassitudine.

<sup>n</sup> *Necnon*] Vide quæ diximus xv. 7. Causa cur hæc appellatio oxymyrsinæ quoque tribuatur, hæc est, quod radices acori modo geniculatas habet.

<sup>o</sup> *Vis ei*] Hæc totidem verbis Dioscor. I. 2.

<sup>p</sup> *Cotyledon*] Diosc. totidem verbis, IV. 92. Κοτυληδών, κ. τ. λ. Umbilicum Veneris nunc herbarii appellant. Pingitur a Dodonæo p. 131. Vidimus in horto Regio.

<sup>q</sup> *Ut coxendicis*] Dioscor. loc. cit. Φύλλον ἔχει ὡσπερ ὀξύβαφον, *instar acetabuli*. Acetabulum, ut diximus IX. 46. vasculum est forma rotunda, nulla marginis latitudine, paulatim se undique contrahens, et sic descendens ad imum. Eadem forma cotyla quoque fuisse deprehenditur: unde κοτυληδῶνας Græci ea denominarunt, quæ cavam illam decrescens subinde rotunditatis speciem æmulabantur. Quin et in coxendice, qua inferius cruris os superiori inseritur, ob eandem cavi orbis figuram, cotyledonis vox auditur: rursusque in herba ista, cujus circumducta in orbem folia, sensim calycis effigie quadam descendencia in cavum desinunt. Ex qua similitudine Romani eam umbilicum Veneris appellarunt.

timis petrosisque, viridis, radice olivæ modo rotunda. Oculis medetur succo. Est aliud genus<sup>r</sup> ejusdem, sordidis foliis,<sup>s</sup> latioribus densioribusque circa radicem velut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. Usus ejus<sup>t</sup> ad eadem, quæ iris.<sup>3</sup>

CII. Aizoi<sup>1a</sup> duo genera. Majus in fictilibus<sup>b</sup> vasculis seritur, quod aliqui<sup>c</sup> bupthalmum vocant, alii zoophthalmum, alii stergethron, quod amatoriiis<sup>d</sup> conveniat: alii hypogeson, quoniam in suggrundiiis fere nascitur. Sunt qui ambrosiam<sup>e</sup> potius vocant, et qui amerimnon: Itali<sup>2</sup> sedum magnum, aut oculum, aut digitellum. Alterum minusculum,<sup>f</sup> quod erithales<sup>g</sup> vocant, alii trithales, quia ter floreat: alii chrysothales,<sup>3</sup> aliqui isoëtes: sed aizoum utrumque, quo-

lum Vet. Dalec.—2 'Verius, *pinguibus foliis*, ut habet Diosc. iv. 93. Legit ergo Plinius *βυπαρά*, *sordida*, pro *λίπαρα*, *pinguia*.' Brotier.—3 'Melius, *quæ aizoum*; ut habet Diosc. iv. 92.' *Idem. quæ iridis* cod. Dalec.

CAP. CII. 1 *Aizoi* Gronov. et sic ubique.—2 *Id alii* cod. Dalec. Mox, *aut oculorum* Chiff. —3 Chiff. *erysithales*. Mox, *aliqui isoëtes, alii sedum* cod.

## NOTE

<sup>r</sup> *Est aliud genus*] Describitur illud totidem fere verbis a Dioscor. iv. 93.

<sup>s</sup> *Sordidis foliis*] Ob pinguitudinem: quare alii, ut Dioscor. *λίπαρά φύλλα*, alii, quos Plinius sequitur, *βυπαρά* dixerunt.

<sup>t</sup> *Usus ejus*] Vide Notas et Emend. num. 16.

<sup>a</sup> *Aizoi*] Vox ea *αείζων* *sempervivum* sonat.

<sup>b</sup> *Majus in fictilibus*] Oribasius lib. xi. pag. 187.

<sup>c</sup> *Quod aliqui*] Diosc. in Nothis p. 468. 'Αείζων τὸ μέγα, οἱ δὲ αἰθαλῆς, οἱ δὲ ἀμβρόσιον, οἱ δὲ χρυσόσπερμον, οἱ δὲ ζωόφθαλμον, οἱ δὲ βούφθαλμον, οἱ δὲ στέργηθρον, οἱ δὲ αἰώνιον . . . Ῥωμαῖοι, Ἰόβις κένουλις. Sedum majus vulgare est, pictum a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. iv. p. 63. Nostris, *la Jubarbe*. Vidimus in horto Regio. Βούφθαλμον oculum bovis sonat: ζωόφθαλμον oculum vivum: στέργηθρον *philtrum amato-*

*rium*, a *στέργω*, *amo*: *ὑπόγειον* in *suggrundiiis nascens*: sunt enim *γείσα suggrundia*, hoc est, partes tecti prominentes, quibus stillicidia a parietibus arcentur. Vide Apuleium c. 123.

<sup>d</sup> *Amatoriiis*] Amatoria pocula, veneficiaque, quibus ad amorem induci homines arbitrantur, Græci fere *φίλτρα*, et *φιλτρόποτα* nuncupant, teste Cælio Aurel. i. 5. Horatius 'desiderii pocula' vocat.

<sup>e</sup> *Sunt qui ambrosiam*] Ἀμβροσίαν quasi divinam et immortalitatem: unde et *Θεοβρότιον* minus sedum appellatur in Nothis p. 468. Ἀμέριμνον, quasi *curas sedantem*.

<sup>f</sup> *Alterum minusculum*] Gallis, *Tricque Madame*. Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 202. Vidimus in horto Regio.

<sup>g</sup> *Quod erithales*] Ἐριθαλῆς, *vere florens*. Χρυσθαλῆς, *aureo flore comans*: *isoetès*, *per totum annum sui simile*, hoc est, *semper virens*.



niam viret<sup>4</sup> semper, aliqui sempervivum. Majus cubiti<sup>b</sup> altitudinem excedit, crassitudine plusquam pollicari. Folia cacumine<sup>5</sup> i linguæ similia, carnosa, pinguis, larga<sup>6</sup> succo, latitudine pollicari, alia in terram<sup>j</sup> convexa, alia stantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. Quod minus<sup>k</sup> est, in muris parietinisque nascitur, et tegulis: fruticosum a radice, et foliosum usque<sup>7</sup> ad cacumen: foliis angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule: radix inutilis.

CIII. Huic similis<sup>l</sup> est, quam Græci andrachnen agriam vocant, Itali illecebram, pusillis, latioribus foliis, breviori cacumine.<sup>1</sup> Nascitur in petris, et colligitur cibi causa. Omnium harum<sup>m</sup> vis eadem, refrigerare<sup>2</sup> et astringere. Medentur<sup>n</sup> epiphoris folia imposita, vel succus inunctis.<sup>3</sup>

Dalec.—4 Cod. Dalec. *quia viret*. Voc. *quia*, i. e. *quoniam*, et *quia* pæne sunt similia in codd. Cf. Phædr. i. 5. 7.—5 Vet. Dalec. *in cacumine*.—6 Gronov. *largo*.—7 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ita quoque Diosc. *et sursum usque* Gronov. et al. vett.

CAP. CIII. 1 Cod. Dalec. *et brevi caule*; Chiffli. *et brevior cacumine*.—2 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *perfrigerare* Gronov. et al. vett.—3 Vet. Dalec. *inunctus*.—4 Ita codd. Harduini et

## NOTE

<sup>b</sup> *Majus cubiti*] Diosc. totidem verbis, lib. iv. c. 89.

<sup>i</sup> *Folia cacumine*] Diosc. plane ad verbum loc. cit. Φύλλα λιπαρά, μέγεθος δακτύλου μεγάλου, γλωσσοειδή κατὰ τὸ ἄκρον, extremo cacumine linguæ similia, &c.

<sup>j</sup> *Alia in terram*] Nempe infima: quæ vero sunt in capite, ita sunt conferta, adductaque invicem, ut orbiculato ambitu effigiem oculi repræsentent. Καὶ τὰ μὲν κατωτέρω τῶν φύλλων ὑπτιούμενα τὰ δὲ κατὰ τὴν κεφαλὴν προσεσταλμένα ἐπ' ἄλληλα, κύκλον ὀφθαλμοειδῆ περιγράφοντα. Diosc. loc. cit.

<sup>k</sup> *Quod minus*] Diosc. iv. 90.

<sup>l</sup> *Huic similis*] Hæc Crassula minor officinarum, eademque Vermicularis, a similitudine foliorum cum vermiculis, et Illecebra major appellata a Lobelio, a quo delineatur accurate in

*Delph. et Var. Clas.*

Observ. p. 205. et Advers. p. 162. Diosc. iv. 91. Δοκεῖ δὲ εἶναι καὶ τρίτον εἶδος αἰεζώου, ὃ εἶναι ἀνδράχνην ἀγρίαν ἢ τηλέφιον ἐκάλεσαν, Ῥωμαῖοι δὲ ἰλλέκεβραν. Ἔχει δὲ αὐτὴ παχύτερα τὰ φύλλα, πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης, καὶ δασέα. Φύεται ἐν πέτραις. *Pusillis foliis, crassiusculis, ad portulacæ similitudinem, ac densis.* Ἀνδράχνη ἀγρία *portulacam agrestem* sonat. Alii ἀνδράχλην scribunt, ut in Indice, *andrachle agria.*

<sup>m</sup> *Omnium harum*] De aizoo majore ac minore subscribit Dioscorides iv. 89. et 90. De illecebra, ab ita partes contrarias. Verum Apuleius a Plinio facit, c. 103. 'A Græcis,' inquit, 'dicitur andrachne . . . Latine portulacam . . . alii illecebram . . . Frigida virtutis, atque redarguentis,' hoc est, astringentis.

<sup>n</sup> *Medentur*] Diosc. iv. 89. etiam et lippitudinibus a sanguine obortis

*Plinius.*

10 Z

Purgat enim ulcera oculorum, expletque, et ad cicatricem perducit: palpebras deglutinat.<sup>4</sup> Eadem capitis ° doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. Adversantur<sup>p</sup> phalangiorum ictibus: aconito vero<sup>q</sup> majus aizoum præcipue. A scorpionibus<sup>r</sup> quoque habentem id feriri negant.

Medentur et aurium dolori. Item succus<sup>s</sup> inunctus hyoscyami modice:<sup>5</sup> item Achilleæ, et minoris centaurei,<sup>t</sup> et plantaginis: peucedani cum rosacco et meconio: acori succus cum rosa. Omnis autem<sup>u</sup> strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, et cum medulla cervina calefacta. Ebuli radice tritæ succus linteo colatus,<sup>6</sup> mox in Sole densatus, et cum opus sit,<sup>7</sup> rosaceo dilutus et calefactus, parotidas sanat. Verbenaca quoque:<sup>v</sup> item plantago:<sup>w</sup> item sideritis, cum axungia vetere.



Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Purgant . . . . explet . . . . deglutinant* Gronov. et al. vett. *Purgant etiam . . . . explet . . . . deglutinant* Vet. Dalec.—5 *Item succus hyoscyamos modicus* Chiff. Mox, et *minoris centaurei* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *linteolo colatus* Gronov. et al. vett.—7 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum opus est* Gronov. et vulgg.

#### NOTÆ

utiliter inungi scribit.

° *Eadem capitis*] Diosc. loc. cit.

<sup>p</sup> *Adversantur*] Diosc. loc. cit.

<sup>q</sup> *Aconito vero*] Diosc. Εὐπορ. II. 127. Ἴδιως δὲ πρὸς ἀκόνιτον ἀρμόζει ἀειζῶον τοῦ μείζονος ἄνθεα μετ' οἴνου.

<sup>r</sup> *A scorpionibus*] Demorsis a scorpione opitulari sempervivum scribit Diosc. Εὐπορ. II. 121.

<sup>s</sup> *Item succus*] Et hunc commendat Diosc. IV. 70. πρὸς ὠταλγίαν.

<sup>t</sup> *Et minoris centaurei*] Centaurei decoctum ex aceto, peucedanisque succum, instillatum auri, illapsa educere animalcula, scribit Diosc. Εὐπορ. I. 67. Fractis auribus opitulari plantaginis succum idem monet, c. 58.

<sup>u</sup> *Omnis autem*] Omnis succus prius calefactus strigili infunditur. Strigilis

proprie instrumentum ferreum fuit, ad corporis sordes sudoremque detergendum: fiebat autem ex argento, auro, ferro. De eo plura dicemus XXIX. 39.

<sup>v</sup> *Verbenaca quoque*] Marcellus Empir. c. 15. p. 107. 'Herba verbenacum cum plantagine in ore contrita, adjecto modico salis, pro emplastro apposita, parotidas mire discentit.' Sic et Apuleius c. 3. tit. 2. 'Ad ulcera et parotidas.'

<sup>w</sup> *Item plantago*] Diosc. I. 31. Εὐπορ. c. 148. Plinius Valer. I. 13. de parotidum curatione: 'Plantago cum vetere axungia persanat.' Apuleius similiter c. 1. tit. 20. 'Ad parotidas: 'Plantago cum axungia vetere pisata et imposita sanat.'

civ. *Narium* \* *ozænas* emendat *aristolochia* cum *cypero*.

cv. *Dentibus* remedio sunt *panacis* radix *commanducata*, præcipue *Chironiæ*, item *succus collutis*:<sup>1</sup> radix *hyoscyami* <sup>a</sup> ex aceto *manducata*, item *Polemoniæ*.<sup>b</sup> *Commanducantur* <sup>c</sup> et *plantaginis* radices, aut *colluuntur* in aceto *decoctæ* succo. Et *folia* <sup>d</sup> sunt *utilia*, vel si *sanguine* *gingivæ* *putrescant*.<sup>2</sup> *Semen* *ejusdem* *apostemata*, et *collectiones* *gingivarum* sanat. Et *aristolochia* <sup>e</sup> *gingivas* *dentesque* <sup>3</sup> *confirmat*. *Verbenaca* cum *radice* *commanducata*, et *decocta* <sup>4</sup> ex *vino* aut *aceto* *succus collutus*. Item *quinquefolii* <sup>f</sup> *radices*, *decoctæ* ad *tertias* *vino* <sup>5</sup> aut *aceto*. *Prius*

//////////

CAP. CV. 1 *Vet. Dalec. collutis*; *Chiff. collutibus*.—2 *Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. vel si sanguine gingivæ putrescant, vel sanguinis sit rejectio Gronov. et vulgg. vel si sanguineæ g. p. vel si sanguinis sit rejectio Vet. Dalec. vel si gingivæ alii vett. expuncto sanguine.*—3 *Ita Chiff. dentesque Gronov. et al.*—4 *Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Verbenacæ cum rad. commanducatæ et decoctæ Vet. Dalec. Verbenaca cum radice manducata et decocta Gronov. et vulgg. Mox, succus collutu Vet. Dalec.*—5 *Vet. Dalec. cum vino.*

#### NOTÆ

\* *Narium*] *Marcellus Empir. c. 10. p. 86. 'Succum hederæ,' inquit, 'et aristolochiam, et cyperum, et dracontæ semen, et melilotum, æquis mensuris contere, ac naribus infunde: quo facto non solum fœtorem, sed etiam carcinoma narium curabis.'*

<sup>a</sup> *Radix hyoscyami*] *Marcellus Empiricus c. 12. p. 91. radicem, semen, succum, ad dentium dolores sedandos commendat. De radice privatim Apuleius cap. 4. de symphoniaca tit. 3.*

<sup>b</sup> *Item Polemoniæ*] *Dioscor. iv. 8. Πάει δὲ καὶ ὀδονταλγίας διαμασσωμένη.*

<sup>c</sup> *Commanducantur*] *Plinius Valer. 1. 36. Marcellus Empiricus c. 12. p. 95. et Diosc. II. 153.*

<sup>d</sup> *Et folia*] *Diosc. II. 143. Καὶ πρὸς ὄδλα αἰμασσωμένα, καὶ πρὸς αἷμα ἀνάγοντας πινόμενος. Prodest foliorum succus*

*et sanguinantibus gingivis, et sanguinem superne rejicientibus.*

<sup>e</sup> *Et aristolochia*] *Diosc. III. 6. Σήχει δὲ καὶ ὄδλα καὶ ὀδόντας. Plinius Valer. 1. 37. 'Aristolochiam tusam in pulverem dentibus laxatis injicies, confirmat.'*

<sup>f</sup> *Item quinquefolii*] *Ejus nempe, in quo fraga nascuntur, de quo cap. 62. Marcellus Empiricus c. 12. p. 93. 'Quinquefolium, in quo fraga nascuntur, colluetur ex aqua marina, deinde ad tertias decoquitur, ex vino aut aceto, idque in ore diutius continetur: etiam exustæ ejus herbæ cinis prodest, si eo dentes infricentur.' Habet hoc quoque Plinius Valer. 1. 36. E Græcis Diosc. IV. 42. Ante hos Celsus VI. 9. 'de dentium dolore:' 'Hujus rei causa quinquefolii radix in vino mixto recte coquitur,' &c.*

vero quam decoquantur, aqua marina aut salsa lavaatur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolii fricare malunt. Et verbasci<sup>g</sup> radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. Et hyssopo<sup>h</sup> colluuntur, et peucedani<sup>i</sup> succo, cum meconio: vel radicum<sup>j</sup> anagallidis magis foeminae succo, ab altera nare, quam doleat, infuso.

cvi. Erigeron<sup>k</sup> a nostris<sup>l</sup> vocatur senecio. Hanc si ferro circumscriptam effodiat aliquis, tangatque ea dentem, et alternis ter despuat, ac reponat in eundem locum, ita ut vivat herba, aiunt dentem cum postea non doliturum. Herba est<sup>l</sup> trixaginis specie et mollitia,<sup>2</sup> cauliculis subrubicundis. Nascitur in tegulis,<sup>3</sup> et in muris. Nomen<sup>m</sup> hoc Græci dederunt, quia vere canescit. Caput ejus<sup>n</sup> numerosa dividitur lanugine<sup>o</sup> (qualis est spinæ)<sup>o</sup> inter divisuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alii pappum.<sup>5</sup> Nec deinde Græcis de ea constat. Alii erucae foliis esse dixerunt, alii roboris,<sup>1</sup> sed minoribus multo. Radice alii<sup>r</sup>

CAP. CVI. 1 *Erigeron a Græcis quæ a nostris* cod. Dalec.—2 *Vet Dalec. specie mollis.*—3 *Ita codd. Regg. Brot. Dalec. et Editio princeps. subrubicundis. Nascitur et in tegulis* Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *subrubicundis nascitur et in tegulis* Gronov. et vulgg.—4 *Corn. in Diosc. numcrose dividitur, lanugine.*

## NOTE

<sup>g</sup> *Et verbasci]* Diosc. IV. 104.  
<sup>h</sup> *Et hyssopo]* Plinius Valer. I. 36. et Diosc. III. 30.  
<sup>i</sup> *Et peucedani]* Peucedani succus ad dentium dolorem mitigandum dentium cavis utiliter inditur, inquit Diosc. III. 92. Vide et Scribonium Largum Compos. 56.  
<sup>j</sup> *Vel radicum]* Naribus infusus is succus dolorem dentium lenit, si in narem dolenti denti oppositam immisus fuerit. Diosc. II. 209.  
<sup>k</sup> *Erigeron]* Ἠριγέρων Dioscoridi IV. 97. Nostris *Senecion*. Genera quatuor pingit Dodonæus p. 630. quorum priora tria in horto Regio vidimus.  
<sup>l</sup> *Herba est]* Ita fere senecionem

describit Diosc. loc. cit.

<sup>m</sup> *Nomen]* Quasi ἥρι vel ἔαρι γέρων. Vide Apuleium c. 75.

<sup>n</sup> *Caput ejus]* Id quod extuberat, in quo semen est, et lanugo, ut in carduis fere, aliisque, cernimus.

<sup>o</sup> *Qualis est spinæ]* Spina præsertim solstitialis, quæ a Dodonæo pingitur pag. 722. vel carduus, aut aliquid simile.

<sup>p</sup> *Alii erucae]* Ex horum est numero Diosc. IV. 97.

<sup>q</sup> *Alii roboris]* Qui nempe herbam esse voluerunt trixaginis similem sive chamædryos, quæ cum quercu habet similitudinem aliquam.

<sup>r</sup> *Radice alii]* Diosc. loc. cit. Πίζα ἄχρηστος.



supervacua, alii nervis utili, alii potu<sup>s</sup> strangulante. E diverso quidam regio morbo cum vino dederunt, et contra omnia vesicæ vitia: item cordis et jocineris. Renibus extrahere arenam dixerunt. Ischiadicis<sup>1</sup> drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinavere: torminibus quoque in passo<sup>6</sup> utilissimam: præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, serentesque in hortis. Nec defuere, qui et alterum genus facerent, nec quale esset, demonstrarent,<sup>7</sup> contra serpentes in aqua bibendam, edendamque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per usus diggeremus. Lanugo ejus cum croco et exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris: tosta,<sup>8</sup> cum mica salis, strumis.

CVII. Ephemeron<sup>u</sup> folia habet lilii, sed minora, caulem parem,<sup>v</sup> florem cœruleum,<sup>1</sup> semen supervacuum, radicem unam digitali crassitudine, dentibus<sup>w</sup> præcipuam, concisam in aceto decoctamque<sup>2</sup> ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. In cavis<sup>3</sup> et exesis imprimitur. Chelidoniæ<sup>x</sup> radix ex aceto trita continetur ore. Erosis<sup>y</sup> veratrum nigrum imponitur: mobiles utralibet<sup>z</sup> decocta<sup>4</sup> in aceto firmantur.



—5 Vet. Dalec. *pappoden*.—6 Chiffl. *et in passo*.—7 Ita codd. Harduini et Chiffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *demonstrarunt* Gronov. et vulgg. —8 Vet. Dalec. *tota*.

CAP. CVII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *album*, e Diosc.—2 Alii ap. Dalec. *concisam in acetoque decoctam*.—3 Ita codd. Regg. Brot. et Editio princeps. *In deest* in edd. Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Mox, *imponitur* Vet. Dalec.—4 Chiffl. *utrolibet decocto*.

#### NOTÆ

<sup>s</sup> *Alii potu*] Diosc. loc. cit. non radicem, sed pappos, lanuginemve, potu strangulare ait.

<sup>1</sup> *Ischiadicis*] Apulcius c. 75. tit. 5. ‘Ad lumborum et coxarum dolorem:’ ‘Herba senecione per se trita, et jujuno in potu data, validissime prodesset fertur.’

<sup>u</sup> *Ephemeron*] Ita fere Diosc. iv. 85. Ἐφήμερον φύλλα καὶ καυλὸν ὅμοια ἔχει κρίνω, λεπτότερα δὲ, ἄρθη λευκὰ . . . ῥίζα δὲ οὐκ ἔστι δακτύλου πάχος μία, κ. τ. λ. Pingitur a Matthiolo in Diosc.

lib. iv. p. 1111. Vidimus in horto Regio.

<sup>v</sup> *Caulem parem*] Liliaco cauli altitudine pari.

<sup>w</sup> *Dentibus*] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. pag. 175.

<sup>x</sup> *Chelidoniæ*] Diosc. ii. 211.

<sup>y</sup> *Erosis*] Dentium dolorem coctum cum aceto veratrum nigrum collutione mitigare scribit Diosc. iv. 151.

CVIII. Labrum Venereum<sup>a</sup> vocant in flumine<sup>b</sup> nascentem.<sup>1</sup> Est ei<sup>c</sup> vermiculus, qui circa dentes necatur,<sup>2</sup> aut cavi<sup>3</sup> dentium cera includitur. Cavendum, ne avulsa herba terram tangat.

CIX. Ranunculum<sup>d</sup> vocamus, quem Græci batrachion. Genera ejus quatuor. Unum<sup>e</sup> pinguioribus, quam coriandri, foliis, et ad latitudinem malvæ accedentibus, colore livido, caule albo, gracili, et radice alba. Nascitur in limitibus humidis et opacis. Alterum<sup>f</sup> foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. Tertium<sup>g</sup> minimum est, gravi odore, flore aureo. Quartum<sup>h</sup> simile huic, flore lacteo.<sup>1</sup> Omnibus<sup>i</sup> vis caustica, si cruda folia imponantur: pusulasque, ut ignis,<sup>2</sup> faciunt. Ideo ad lepras<sup>j</sup> et psoras



CAP. CVIII. 1 Vet. Dalec. *nascens*.—2 Vet. Dalec. *ligatur*; al. vet. *versatur*. Mox, *cum cera includitur* Vet. Dalec.

CAP. CIX. 1 'Perperam libri scripti et editi, *flore luteo*. Emendandum certe est *lacteo*. Est enim flore albo, et Diosc. II. 206. recte dicitur *ἄνθος γαλακτίζον*.' Brotier.—2 Vet. Dalec. *caustica*. Si cruda fol. imp. pustulas ut

#### NOTE

<sup>a</sup> *Mobiles utralibet*] Herba utralibet: chelidonia, veratrove.

<sup>b</sup> *Labrum Venereum*] *Δίψακος* est Dioscoridis III. 13. cujus genera tria pingit Dodonæus p. 723. quæ nos in horto Regio vidimus. Gallis, *Char-don a carder, ou de founon*. Græcis perinde ac Latinis, 'Αφροδίτης λουτρόν.

<sup>c</sup> *In flumine*] Juxta fluentia, in aquis et humidis.

<sup>d</sup> *Est ei*] Hoc iterum repetit xxxvii. 62. et xxx. 8.

<sup>e</sup> *Ranunculum*] Dioscoridi *Βατράχιον*, II. 206.

<sup>f</sup> *Unum*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit. Florem luteum idem addit esse interdum purpureum. Gallis, *Bacinet*. Ranunculus est primus sylvestris Dodonæi p. 423. Vide Notas et Emend. num. 17.

<sup>g</sup> *Alterum*] Ranunculus sylvestris secundus Dodonæi loc. cit. Hoc *apia-strum* illud, sive ut Diosc. ait loc. cit.

*agreste apium, σέλινον ἄγριον*, quod antea indicavimus xx. 45. Eademque herba Sardoniam appellata, et Scelerata.

<sup>h</sup> *Tertium*] Diosc. totidem verbis loc. cit.

<sup>i</sup> *Quartum*] Vide Notas et Emend. num. 18.

<sup>j</sup> *Omnibus*] Diosc. loc. cit. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 163. Apuleius c. 8. tit. 1. 'Herbam sceleratam tusam cum axungia sine sale impones vulnere: excomedet putredinem, et si qua fuerit sordes, expurgat: sed non diutius patiaris, quam necesse est, ne et corpus sanum exedat. Si argumentum rei experiri volueris, tunde eam, et super manum sanam impone, et alligato: statim rodit corpus.'

<sup>k</sup> *Ideo ad lepras*] Galenus loc. cit. *Ταῦτ' ἄρα συμμέτρως χρωμένω, καὶ ψώρας, καὶ λέπρας ἀποδέρει, καὶ ὕνυχας*

eis utuntur, et ad tollenda stigmata: causticisque omnibus<sup>3</sup> miscent. Alopeciiis<sup>k</sup> imponunt, celeriter removens. Radix<sup>1</sup> in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem<sup>m</sup> sicca concisa, sternutamentum est.<sup>4</sup> Nostri herbarii strumeam<sup>5 n</sup> vocant, quoniam medetur<sup>o</sup> strumis, et panis, parte<sup>6</sup> in fumo suspensa. Creduntque<sup>p</sup> ea rursus sata, rebellare quæ curaverint<sup>7</sup> vitia: quo scelere et plantagine<sup>q</sup> utuntur. Oris ulcera<sup>r</sup> intus succus plantaginis emendat, et folia radicesque commanducata,<sup>8</sup> vel si rheumatismo<sup>s</sup> laboret os. Ulcera fœtoremque<sup>t</sup> quinquefolium: ulcera psyllium.

CX. Composita quoque ad fœtorem,<sup>1</sup> vel maxime pudendum vitium, trademus. Ergo folia<sup>u</sup> myrti et lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere et



ignis; Gronov. et al. ante Harduin. etiam *pustulas*.—3 Vet. Dalec. *medicaminibus*.—4 Ita Gronov. et vulgg. *sternutamentum* ciet Vet. Dalec. *sternutamentum* facit alii vett. ap. Dalec.—5 Chiff. *strumum eam*.—6 Vet. Dalec. *postea*.—7 Vet. Dalec. *curata fuerint*. Mox, *et in plantagine* Dalec.—8 Alii ap. Dalec. *commanducata*.

CAP. CX. 1 Chiff. *contra fœtores*.—2 Cod. Dalec. *opus est*; Gronov. et

#### NOTÆ

ἀφίστησι τοὺς λεπρῶς, καὶ στίγματα διαφορεῖ, καὶ ἀκροχορδῶνας, καὶ μυρμηκίας ἀφαιρεῖ. Dalecampius idcirco, quia λέπρας Dioscorides præternisit, hallucinatum hic Plinium putat, quasi ὄνυχας λεπρῶς, quod unum ille memorat, de lepris præpostere iste intellexerit.

<sup>k</sup> *Alopeciiis*] Diosc. et Galenus locis citatis.

<sup>1</sup> *Radix*] Diosc. et Galenus loc. cit.

<sup>m</sup> *Eadem*] Auctores mox laudati. Sternutamentum esse autem ea dicitur, hoc est, sternutamentum concitare, trita videlicet, et admota naribus.

<sup>n</sup> *Nostri . . . strumeam*] In Reg. 2. et Chiff. *Strumum eam*. Et in Indice, *Strumos*.

<sup>o</sup> *Quoniam medetur*] Apuleius c. 8. de herba scelerata, tit. 2. 'Ad stru-

mas et furunculos: ' Herba scelerata tusa et subacta cum fimo porcino, imposita strumis vel furunculis, intra paucas horas discutit, et pus eji- ciet.'

<sup>p</sup> *Creduntque*] Vide quæ de iride diximus XXI. 83.

<sup>q</sup> *Et plantagine*] Hoc est, et in plantagine serenda iterum, ut iterum morbi recrudescant.

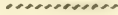
<sup>r</sup> *Oris ulcera*] Plinius Valer. I. 30.

<sup>s</sup> *Vel si rheumatismo*] Fluxione noxii humoris.

<sup>t</sup> *Ulcera fœtoremque*] Plinius Valer. I. 33. 'Ad fœtorem oris: ' Radices quinquefolii ex aqua decoques, et subinde os collues, ita ut in ore aqua diu teneatur.'

<sup>u</sup> *Ergo folia*] Ad verbum Marcellus Empir. c. 11, p. 88. et Plinius Valer. I. 30.

vino vetusto sparsa mandere matutino, ex usu est.<sup>2</sup> Vel hederæ<sup>v</sup> baccas cum casia et myrrha, pari pondere ex vino. Naribus<sup>w</sup> utilissimum est dracontii semen contritum ex melle, etiamsi carcinomata in his sint. Sugillata<sup>x</sup> hyssopo emendantur. Stigmata<sup>y</sup> in facie mandragoras illitus<sup>3</sup> delet.



al. vett. *optimum est.*—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *mandragora illinitus* Chiffi. *mandragora illita* Gronov. et al. vett.

## NOTÆ

<sup>v</sup> *Vel hederæ*] Plinius Valer. 1. 30. ‘Hederæ item baccæ, cum casia et myrrha pari pondere, ex vino commanducatæ, ulcera oris commendant.’ Quod remedium Plinius noster ad fætorem oris commendat, hoc Plinius alter ad oris ulcera perperam detorsit. Rectius Theod. Priscianus 1. 11. ad narium fætorem: ‘Fætori veronarium,’ inquit, ‘succum hederæ frequenter infundas, et dracontæ

succum cum melle similiter.’

<sup>w</sup> *Naribus*] Marcellus Empir. totidem verbis c. 10. p. 86. et Theod. Priscianus loc. cit.

<sup>x</sup> *Sugillata*] Diosc. III. 30.

<sup>y</sup> *Stigmata*] Diosc. loc. cit. de mandragoræ foliis: *Si quinis senisve diebus leniter affricentur, stigmata citra exulcerationem delent.* Διατριβόμενα δὲ ἡσυχῇ ἐπὶ ἡμέρας εἴ ἢ 5' στίγματα ἀνευ τοῦ ἐλκοῦν ἀφανίζεῖ.



# NOTÆ ET EMENDATIONES

## AD LIBRUM XXV.

### NATURALIS HISTORIÆ

### C. PLINII SECUNDI.

1. CAP. IV. *Libertum suum Lænam, Grammaticæ artis, jussit*] Libri editi, *Grammaticæ artis doctissimum*, quæ vox inserta temere ab interpolatore aliquo, nec Plinium sapit. Abest ea sane a Mss. Reg. Colb. Chiff. Sic xxx. 6. ‘Adolescentibus nobis visus Apion Grammaticæ artis,’ hoc est, Grammaticus. Et supra vii. 40. ‘Grammaticæ artis Daphni Gnatio.’ ix. 8. ‘Arionem quoque, citharædicæ artis, interficere nautis in mari parantibus.’

2. Ibid. *Ex his Cratevas*] In libris hactenus editis, ita legitur: *Ex his Evax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit. Cratevas, &c.* Interjecta verba nulli codices agnoscunt manu exarati, non Reg. Colb. Chiff. aliive. Unde vero ea huc irrepererint, conjicere haud in promptu est. Meminit illius Marbodeus de Gemmis, fol. 6. ‘Evax, rex Arabum, fertur scripsisse Neroni, Qui post Augustum regnavit in orbe secundus.’ Tiberium igitur Cæsarem intelligit, cum cui et Neronis cognomentum fuit, et summa post Augustum Rei-

publicæ cura commissa. Hunc Plinius Neronem nusquam vocat: nec, si faceret, approbarem.—‘Ne si Neronem diceret, Domitius Nero intellexeretur.’ *Ed. sec.*—Pergit: ‘Quot species lapidis, quæ nomina, quive colores, Quæque sit his regio, vel quanta potentia cuique: Hoc opus excerpens dignum componere duxi, Aptum gestanti forma brevioris libellum.’ At diversum id opus est ab eo quod de simplicium effectibus inscriptum esse dicitur. Hujus Evacis opera carmine Elegiaco scripta haberi aiunt Ferrariæ, ac Viennæ Austriæ, inquit Andreas Tiraquellus de Nobil. c. 31. p. 194.

3. CAP. VII. *Tanta res videbatur, herbam invenire, vitam juvare*] In libris ad hunc diem vulgatis, *ut res tanta debeat*. In Reg. 2. *tanta res ut debeat*: quæ sinceræ lectionis haud obscura retinent vestigia. Pintianus haud male quoque conjiciebat, *tanti eis videbatur*.

4. Ibid. *Et de hoc tamen judicavere avi experimento*] In Mss. omnibus *experimenta* legimus. Quare aut *vita*, aut

*œvi experimenta* malim: nam *avi* pro majoribus dici non admodum arridet.

5. CAP. XVII. *Exprimitur separatim, et caulibus, foliisque: utuntur et radice*] Prius vitiosa interpunctione legebatur, *et caulibus foliisque utuntur et radice*: perinde quasi e semine solo separatim, de quo proxime ante sermo erat, non etiam e caulibus foliisque, succus exprimeretur. Retexit errorem Dioscor. iv. 69. is enim ex eodem hausisse fonte videtur, ex quo hæc Plinius: *Χυλίζεται δὲ ὁ καρπὸς ἀπαλός, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καυλοὶ κοπτόμενοι, καὶ ἐκθλιβόμενοι, ἐν ἡλίῳ ξηρανομένου τοῦ ὕγρου . . . Χυλίζεται δὲ καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κατ' ἰδίαν κοπτόμενον ξηρὸν, κ. τ. λ.* *Recenti semine, foliis, caulibusque tuis succus exprimitur, qui ad Solem exsiccatur . . . Elicitur et separatim succus ex semine, cum inaruit, &c.* Nec suam interim priori lectioni constare sententiam inficias eo.

6. CAP. XXI. *Radice fimbriata*] Prius insulse, *vibrata*, legebatur. Secuti sumus fidem codicum Mss. Reg. Colb. Chiff. et vet. Dalec. et, quod his multo certius est, Dioscoridem ipsum, cujus hæc verba de helleboro candido, iv. 150. *Ῥίζαι δ' ὑπείσι πολλὰ, λεπτά, ἀπὸ κεφαλῶν μικρῶν καὶ ἐπιμήκων, ὡσπερὲν κρομμύου, συμπεφυκυῖαι. Radices subjacent numerosæ, tenues ac fibratæ, ab exiguo et oblongo capitulo, ceu capra, exeuntes, eidemque annexæ.* Tradit eadem et de veratro nigro, cap. seq.

7. CAP. XXIV. *Elephantiasi albæ*] Sic Mss. omnes. Cur *albæ* Plinius addiderit, Dalecampius miratur. Apud Græcum scriptorem, a quo hæc mutuata sit, legisse suspicatur idem, *ἐλεφαντιάσει, λεύκη*, deceptumque vocis ὁμωνυμίας Plinium: cum sit *λευκή* aliud nihil, quam vitiligo alba, quæ ab humore pituitoso fit, de qua nos alibi diximus. Verum elephantiasim incipientem elephantiasis albæ nomine intelligi, discere Medicus potuit ex Theodoro Prisciano, non illo

quidem Cæsariensi Grammatico, sed Medico perillustri, cujus extant libri ad Timotheum, aliosque. Sic enim ille i. 32. 'Sunt quibus certis ex accidentibus maculæ in corporibus frequentius inhaerunt. Sunt nigrae, sunt albæ, velut elephantiasin aliquando annuntiantes,' &c.

8. Ibid. *Spasticis, cynicis*] Ita Mss. Reg. Colb. et vet. Dalec. quam vocem interpolatores Pliniani cum non intelligerent, *clanicis* reposuere: quod hic locum habere nullum potest. Est enim id verbum ægrotis omnibus commune, qui lecto affixi sunt.

9. CAP. XXX. *Medetur et iisdem morbis decoctæ succus*] In libris hactenus vulgatis, *Medetur et oxium morbis.* In Mss. et *obvium*. Nos interim, dum certius occurrit aliquid, *et iisdem morbis* rescripsimus, auctore Diosc. iii. 48. qui, enarratis centaureæ viribus, e radice præsertim, mox subdit, *ὁ τε χυλὸς τὰ αὐτὰ ποιεῖ, eadem succus etiamnum præstat.* Galenus quoque similiter, de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 188. *τὰ δ' αὐτὰ τῆ ῥίζῃ καὶ ὁ χυλὸς αὐτῆς ἐργάζεται.*

10. CAP. XXXVIII. *Specie thyrsi, foliis acanthinis*] Prius legebatur, *spectatur foliis acanthinis.* At in Reg. 1. *spectetur si foliis, &c.* In Reg. 2. et Chiff. *specie tunsii.* Nihil est nostra emendatione certius. Sic xxiv. 113. 'Herba impia . . . thyrsi modo vestita atque capitata' dicitur. Atque ex ea sane intelligitur non esse Euphorbium integra facie delineatum ab herbariis, a Dodonæo quidem, p. 374. et Lobelio in Observ. pag. 642. cum nullus ibi caulis, ramusve, aut thyrsus appareat: sed fructus duntaxat, qui e radice prodeunt. Integram repræsentat Scaliger, in Cardan. Exercit. 181. p. 586. 'Afri,' inquit, 'qui hodie e regno Fez et Marrocho cum Hispanis ineunt rationem commerciorum, aiunt esse spinosam plantam, sylvestri cinaræ similem: ex ejus radice fructus exire, cucume-

tum specie, sed oblongos adeo, ut binos interdum pedes expleant; vicanos, aut vicanos quinos numero. Ubi maturuerint, ferro punctim aperientur: ex quibus exit lactis liquor lentus, quem in utrem lapsum condunt. Etiamnum Alfarbiin vocant.' Hæc ille, quæ dudum antea occuparat Joannes Leo Africanus Descript. Africae lib. ix. p. 300. 'Euphorbium est cujusdam herbæ liquor, quæ in modum capituli sylvestris cardui nascitur, inter cujus ramos fructus quidam prodeunt, crassitudine viridis cucumeris, ad cujus etiam similitudinem grana quædam perparva emittunt: longitudine quidem alii ulnam excedunt, alii paulo etiam amplius. Atque hi quidem fructus non oriuntur ex plantæ ramis, sed velut stipites ex humo procedunt, et uno cespite sæpe viginti, nonnunquam etiam triginta nascuntur. Agrestes ejus regionis homines, ubi maturuerunt fructus, cultello pungunt, unde exit liquor lacti persimilis, qui sensim crassescit, et viscosus efficitur. Hinc cultello ita crassum ligorem tollunt, et in utres mittunt, atque sic exsiccat. Planta est undique spinosa.'

11. CAP. XLIII. *Scythia primum eam, quæ Scythice vocatur, circa Bæotiam nascens, prædulcem*] Ita libri omnes, tum editi typis, tum exarati manu. Placet tamen emendatio Pintiani, circa Mæotim legentis, tum quia hæc ipsa Theophrasti Scythice est, de qua ille Hist. ix. 13. Γλυκεία δὲ καὶ ἡ Σκυθικὴ καὶ ἔτιοι γὰρ καλοῦσιν αὐτὴν εὐθυγλυκεῖαν. Γίνεται δὲ περὶ τὴν Μαῶτιν· tum quia de hac ipsa Plinius sermonem iterum instituens, xxvii. 1. 'Scythicam herbam,' inquit, 'a Mæotidis paludibus.' Sequitur in eo Plinii loco, quem nunc versamus, prædulcem alias, utilissimamque ad ea quæ spasmata vocant. Sic enim ex Mss. Reg. Colbertinisque rescripsimus. Perperam in editis prius, perdulcis. Aliam utilissimam ad ea, &c. extrita videlicet vocula quæ, ceteris-

que, quas restituimus, immutatis. Eandem esse sane quæ Scythice vocatur, et circa Mæotim nascitur, cum ea quæ est ad spasmata utilis, docet aperte Theophr. his verbis, quæ superioribus statim annectit: Χρησίμη δὲ πρὸς τε τὰ ἰσθματα, καὶ πρὸς βῆχα ξηρὸν, κ. τ. λ. Utilis ad anhelitus, et ad tussim siccam, &c. Unde et asthmata forte satius legi, quam spasmata cuiuspiam videatur, quod jam pridem visum est Pintiano. Sed in Mss. spasmata legitimus, cui voci affiniore est ea, spasmata.

12. CAP. LVIII. *Quidam echion personatam vocant*] Ita restituimus, tum auctoritate codicum Mss. Reg. Colb. Chiff. tum Parmensis etiam editionis: quibus et Index suffragatur, in quo ea ex ordine describenda promittit, quæ nunc persequitur: lvi. De argemonia, IV. lviii. De agarico, XXXIII. lviii. Echio, genera II. lxx. Hierabotane, &c. Ipsa etiam argumenti ratio, in quo nunc Plinius habitat, apertissime ita legi postulat. Cum enim de echio proxime ante egerit, ex occasione ad personatam transit, quod echii nomine olim ea quoque venerit. Prius in editis legebatur, quidam arcion: transducta huc scilicet e cap. 66. ea voce, quæ persolata propria est, non personata.

13. CAP. LXXXI. *Similiter ea, quam eupileam vocant*] Sic libri omnes, etiam manu exarati, Reg. Colb. Chiff. &c. tum hoc loco, tum vero in Indice. Reg. 2. eupiliam. In libris quibusdam eucleiam legi monet Dalecampius. Arripuit hoc avide Salmasius in Præfat. ad Plin. ne calumniandi Plinio locum ullum prætermitteret. Is igitur euciam scripsisse hunc asseveranter affirmat: adeoque stipitem ac fungum fuisse, ut ex his Theophrasti verbis euciam herbam commentus sit, quæ nihil aliud significant, quam opinione Magorum antirrhinon prodesse ad εὐκλειαν, hoc est, ad commendationem famæ sibi conciliandam. Καὶ τὰ περὶ τῆς εὐκλειας,

inquit, Hist. IX. 21. καὶ εὐδοξίας ὁμοίως καὶ μᾶλλον εὐκλείαν γὰρ φασὶν ἀεὶ ποιεῖν τὸ ἀντὶρῆμον καλούμενον. Tantam vero supinitatem, quantam affingit Plinio, ne Salmasio quidem inesse, vel ipse putarem. Et benignioris animi, et ingenii cautioris videtur esse, de Magica incognitaque nobis herba sermonem hoc loco institutum suspicari, quam redarguendi studio vetustum scriptorem, alias, ut vidimus, perdiligentem, temere lacesere.

14. CAP. LXXXIII. *Alopecias emendat nymphææ et cicuta radix, si una trita illinantur*] In Mss. Reg. et Chiff. *nymphææ lacitæ radix*. Dioscor. III. 148. nymphæam cum pice impositam alopecias mederi scribit: hoc tantum: Ἄλωπεκίας τε σὺν πίσση ἐπιθεθεῖσα ἰᾶται. Hic aliis lampadem trado.

15. CAP. XCI. *Succo vero mīthoris cum melle, culices, nubeculas, &c.*] Ita libri sane omnes: sed culex in oculo quid porro sit, alibi me legere non memini. *Caliginis* scribi haud dubie sincerius fuerit, aut certe intelligi. Nam et Dioscor. III. 9. de centauro minore: Ὁ δὲ χυλὸς inquit, πρὸς τε τὰ ὀφθαλμικὰ εὔχρηστος, ἀποκαθαίρων τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις σὺν μέλιτι. *Succus oculorum medicamentis perquam utilis: quippe qui, quæ pupillis caliginem offundunt, una cum melle discutiat.* Et Apuleius cap. 35. tit. 2. 'Ad oculorum vitia: 'Herbæ centauriæ minoris succo oculos inunges: aciem oculorum extenuatam sanat: adjecto etiam melle mirifice proficit: caligantibus quoque oculis et claritas restituitur.' Et Marcellus Empir. cap. 8. p. 61. 'Centauræ minoris succo oculi ex melle inuncti, caligine cito deposita, tenuissimam aciem resumunt.'

16. CAP. CI. *Usus ejus ad eadem quæ iris. Aizoi duo genera*] Ita libri vulgati. At Ms. Reg. 1. *ad eademque irivi. Aizio, &c.* Reg. 2. *ad eadem quæ iridi.* Vetus cod. Dalec. *iridis.* In Colb. 3. *quæ hyridi.* Malim, si favent aliqui alii codices, *quæ prioris.*

Vel certe, trajectis voculis: *Usus ejus ad eadem quæ aizoi.* *Hujus duo genera.* Diosc. enim IV. 92. ubi de cotyledone disserit, Ποιεῖ δὲ, inquit, πρὸς ἂ καὶ τὸ ἀεῖζων. *Usus ejus ad eadem, quæ sempervivi.* Nam quod Salmasius in Solin. pag. 705. legit, *ad eadem quæ majoris aizoi.* *Duo genera:* et longius id recedit a vestigiis antiquorum exemplarium, et abruptam facit orationem, quæ quo ista pertinent verba, *Duo genera,* ponit in ambiguo.

17. CAP. CIX. *Unum . . . caule albo*] *Alto* scribi haud dubie multo est satius. Nam Mss. Reg. Colb. alique, *alio*, non *albo*, præ se ferunt: et, quod validius arbitror, Dioscorides qui ex eodem ac Plinius fonte hausit, II. 206. Καυλὸν δὲ οὐ παχὺν scripsit, ὕψος δὲ ὅσον πήχως. Et alias sane de caulis colore dicere nihil attinet.

18. Ibid. *Tertium . . . flore aurco. Quartum . . . flore luteo*] Ita sane libri omnes, tum impressi typis, tum vero etiam manu exarati: a quibus proinde desciscere, in tanta consensione, religio fuit. Haud dubio tamen in mendo locus hic cubat. Nam si Dioscoridem audimus, qui eadem ad verbum de quadrigemino batrachii genere recitat, II. 206. *flore lacteo* legi præstabilius est. Καὶ τρίτον, inquit, σφόδρα μικρὸν καὶ δύσοσμον, τὸ ἄνθος χρυσοῦ ὁμοιον. Καὶ τέταρτον ῥοικὸς τούτῳ, ἄνθος γαλακτίζων. Neque vero quid flos luteus ab aureo discrepet, satis oculi nostri dijudicant. Adde Apuleium, qui Plinii verba transcripsisse omnino videtur, cap. 8. de Scelerata: 'Sunt ejus species quatuor: quarum altera cum foliis pinguibus, atque crassis, et latis: . . . Nascitur autem in stagnosis et umbrosis locis. Secunda est longioris thyrsi, et foliis hirtis cum incisuris, gustu acerrimis. Nascitur sæpe in Sardinia. Tertia est brevissima, tetri odoris, cum floribus aureis.' Quarta est cum floribus lacteis.' Et Oribasii interpres lib. XI. fol. 192. b. *flore lacteo* scripsit.



# C. PLINII SECUNDI

## NATURALIS HISTORIÆ

### LIBER XXVI.

---

---

*Medicinæ ex herbis per genera morborum.*

I. (I.) **SENSIT** et facies hominum novos, omnique ævo priore incognitos, non Italiæ modo, verum etiam universæ prope Europæ, morbos: tunc quoque non tota <sup>1</sup> Italia, nec per Illyricum Galliasve aut Hispanias magnopere vagatos, aut alibi, quam Romæ, circaque: sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ, sed tanta fœditate, ut quæcumque mors præferenda esset.

II. Gravissimum<sup>a</sup> ex his lichenas appellavere Græco nomine: Latine, quoniam a mento fere oriebatur, joculari primum lascivia, (ut est procax natura multorum in alienis miseris,) mox et usurpato vocabulo, mentagram: occupantem in multis totos utique <sup>1</sup> vultus, oculis tantum immuni-

//////////

CAP. I. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. nec tota Gronov. et vulgg. Mox, magno opere vagatos Chiffi.

CAP. II. 1 Cod. Dalec. multis et intuitus, totosque utique; Chiffi. multis et intus totos, &c.

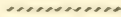
#### NOTÆ

<sup>a</sup> Gravissimum] Plinius Valer. hæc quo hoc malum in Italiam irrepisse totidem fere verbis, II. 56. Quod mox Plinius dicit, ipsum (ut alibi) genus hoc morbi sit, diximus XX. 2.— Tiberium Augusti successorem intelligit. Vide cap. 6.<sup>1</sup> Ed. sec.

<sup>c</sup> Tiberii Claudii Cæsaris nomine, sub

bus, descendentem vero et in colla pectusque ac manus, fœdo cutis furfure.

III. Non fuerat hæc lues apud majores patresque nostros. Et primum Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino equite Romano, quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionem ejus importante. Nec sensere id malum fœminæ, aut servitia, plebesque humilis, aut media: sed proceres veloci transitu osculi maxime: fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice, quam morbo. Causticis namque curabatur: ni usque in ossa<sup>1</sup> corpus exustum esset, rebellante tædio.<sup>b</sup> Adveneruntque ex Ægypto genitrice talium vitiorum medici, hanc solam operam<sup>2</sup> afferentes, magna sua præda. Siquidem<sup>c</sup> certum est, Manilium Cornutum, e prætoriiis,<sup>3</sup><sup>d</sup> legatum Aquitanicæ provinciæ, H-S. CC.<sup>4</sup><sup>e</sup> elocasse in eo morbo curandum sese. Acciditque sæpius, ut nova contra genera morborum gregatim<sup>5</sup> sentirentur.<sup>f</sup> Quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repente vitia terrarum in parte certa, membrisque hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente,<sup>6</sup> hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes.



CAP. III. 1 Chiff. *ad ossa*.—2 Pintian. *opem*.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ex Prætoriiis* Gronov. et vulgg. —4 <sup>c</sup> Perperam in Editione principe, *solidis CC.* Bene codd. Regg. *H-S. CC.* Minime probabiliter edidit eruditus Harduinus, *H-S. CC.* quod efficit ducenties centena millia sestertium. Brotier.—5 Alii ap. Dalec. *generatim*. —6 Cod. Dalec. *mala eligant*.

#### NOTE

<sup>b</sup> *Rebellante tædio*] Recrudescente morbo.

<sup>c</sup> *Siquidem*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. loc. cit. Manilium Cornutum idem pro Manilio perperam vocat.

<sup>d</sup> *E prætoriiis*] Ex eorum numero qui Præturam gesserant.

<sup>e</sup> *H-S. CC. [H-S. CC.]* Hoc est, sestertium ducenties centena millia. Monetæ nostræ libræ sunt 2000000.

sive, ut aiunt, milliones librarum duo. Quod si cui hoc valetudinis pretium incredibile videatur, haud gravate assentiar, ut extrita lineola legat, *H-S. CC.* hoc est, ducenta sestertia; si quidem prius antiquum scribendi morem id ita ferre docuerit; eritque ea summa tantum librarum 20000.

<sup>f</sup> *Gregatim sentirentur*] A grege tantum et humili plebe sentirentur.

IV. L. Paulo,<sup>g</sup> Q. Marcio censoribus, primum in Italiam carbunculum venisse, Annalibus conscriptum est,<sup>h</sup> peculiare Narbonensis provinciæ<sup>i</sup> malum: quo duo consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Julius Rufus,<sup>j</sup> et Q. Lecanius<sup>k</sup> Bassus, ille medicorum inscientia<sup>2</sup> secutus, hic vero pollicis lævæ manus evulso<sup>3</sup> acu ab semetipso, tam parvo vulnere, ut vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, et plerumque sub lingua, duritia rubens vari modo,<sup>4</sup> sed nigricans capite: alias livida, corpus intendens, neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quam somni indicio, quo gravatos in triduo aufert: aliquando et horrorem asserens, circaque<sup>1</sup> pusulas parvas, rarius febrem: stomachum faucesque cum invasit, ocysissime exanimans.

v. Diximus<sup>m</sup> elephantiasin ante Pompeii Magni ætatem non accidisse in Italia, et ipsam a facie<sup>n</sup> sæpius incipien-



CAP. IV. 1 Chiff. *notatum est*.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *inscitia* Gronov. et vulgg.—3 'Ita optime codd. Reg. et Editio princeps. Pessime in recentioribus editionibus, *pollice*. Pollex non potest evelli acu, tam parvo vulnere, ut vix cerni possit. At carbunculum pollicis, aut e pollice, acu potuit evelli, tam parvo vulnere.' Brotier. *diculso* Vet. Dalec. *pollice l. m. evulso* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *varicis modo* Gronov. et vulgg. *aut varicis modo nigricans capite, sed et alius lividum corpus intendens, neque valde intumescens* Dalec. ex codd.

## NOTÆ

<sup>g</sup> L. Paulo] L. Æmilius Paulus, Q. Marcius Philippus Censuram gessere, ac lustrum fecere LIII. anno Urbis DXC.

<sup>h</sup> *Conscriptum est*] In Reg. 1. *constitutum*. In Reg. 2. et Chiff. *notatum*.

<sup>i</sup> *Narbonensis provinciæ*] Atque id morbi genus hodieque ibi sentitur, nomenque habet, *le Charbon Provençal*, ab ea regione. Vide Honor. Bouche, Hist. Provinc. 1. 8. p. 47.

<sup>j</sup> *Julius Rufus*] Consul hic fuit Neronis principatu, cum C. Fonteio Capitone, anno Urbis DCCCXIX. Caius ei prænomen fuit.

<sup>k</sup> Q. Lecanius] Gesserat Consulatum C. Lecanius Bassus, cum M. Licinio Crasso Frugi, triennio ante Rufum, de quo dictum est proxime, anno DCCCXVI. ut auctor est Tacitus Annal. xv. pag. 250. Sibi fuisse per familiarem Dioscorides in præfatione testatur.

<sup>1</sup> *Circaque*] Circa carbunculum.

<sup>m</sup> *Diximus*] Lib. xx. cap. 52. Plutarch. hoc ipsum ex Athenodoro Philosopho refert Sympos. Quæst. VIII. 9. p. 731.

<sup>n</sup> *Et ipsam a facie*] Totidem fere verbis hæc morbi facies a Marcello Empir. describitur, cap. 19. p. 130.

tem in mare prima <sup>r</sup> veluti lenticula: mox inarescente <sup>a</sup> <sup>v</sup> per totum corpus, maculosa, variis coloribus, et inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura alibi, <sup>p</sup> ceu <sup>s</sup> scabie aspera: ad postremum vero nigrescente, <sup>a</sup> et ad ossa carnes apprimente, intumescens digitis in pedibus manibusque. *Ægypti* <sup>r</sup> peculiare hoc malum: et cum in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis solia <sup>4</sup> <sup>s</sup> temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: <sup>5</sup> sicut et ille, quem gemursam <sup>6</sup> appellaverunt prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine oblitterato.

VI. Id ipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, sicuti colum. <sup>a</sup> Tiberii Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam id prior <sup>r</sup> imperatore ipso sensit,

~~~~~

CAP. V. 1 Harduin. 2. 3. Miller. et Franz. *primum*.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *invalescentem* Vet. Dalec. *invalescente* Gronov. et vulgg. —3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *dura seu* Gronov. et al. vett.—4 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in balneis solia* edd. vett. et Gronov.—5 Chiffi. *restrictus est*.—6 Chiffi. *quem gemursa*.

CAP. VI. 1 *Nec quisquam prior*, omisso *id*, Gronov.—2 Gronov. *legeret*.—

NOTE

Genus est lepræ, qua cutis aspera, et elephantis corio similis efficitur. Celsus III. 25. 'Ignotus pæne in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem *ἐλεφαντλαν* Græci vocant: ^sque longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita ut ossa quoque vitari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis, &c. Hunc morbum *σατυριάσεως* nomine Philosophus intellexit de Gener. Anim. IV. 3. In Germaniæ quibusdam oris non infrequens morbus: in Hispania Africaque, quam in reliquo orbe, frequentior: in Gallia Narbonensi, Aquitaniaque, quam in reliqua Gallia. Elephantia hæc Græcorum, sive lepra dicitur: a qua differt elephantia Arabum, qui insignis est

unius vel alterius pedis tumor.

^o *Mox inarescente*] Cute videlicet, quæ vox post paulo sequitur. Ita porro Mss. non *invalescente*, ut prius.

^p *Dura alibi*] Celsus III. 25. 'Summa cutis inæquabiliter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur.'

^q *Nigrescente*] Vide Notas et E. mend. num. 1.

^r *Ægypti*] Marcellus Empiricus loc. cit.

^s *Quippe in balineis solia*] Solium vas erat, in quo sedentes lavabantur.

^t *Gemursam*] Festus: 'Gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod genere faciat eum qui id gerat.'

^a *Sicuti colum*] *Κολικὸν πᾶθος*, morbus majoris intestini. Sunt qui *κολικὸν* scribi malint. Vide Vossium in Etymol. verbo, *Colicus dolor*.

magna civitatis ambage, cum edicto ejus excusantis valetudinem, legeretur² nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas Deorum iras?³ Parum enim erant homini certa morborum genera, cum supra⁴ ecc. essent, nisi etiam nova timerentur? Neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua⁵ negotia important.

(II.) Hæc apud priscos erant, quæ memoramus, remedia, medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, et diu fuere. Hippocratis^b certe, qui primus medendi præcepta clarissime condidit, referta herbarum mentione invenimus volumina: nec minus Dioclis Carystii, qui secundus ætate famaue extitit: item Praxagoræ, et Chryssippi, ac deinde Erasistrati: Herophilo quidem, quanquam subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam paulatim usu efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter utique medicinæ, ad verba garrulitatemque de-

3 Cod. Dalec. minas.—4 Chiff. super.—5 Cod. Dalec. opere suo.—6 Gronov.

NOTÆ

^b Hippocratis] Habuit hunc Plinius ante oculos Corn. Celsi locum, dum hæc conderet, ex præfatione videlicet operis ejus: 'Democriti autem, ut quidam crediderunt, discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignus Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras et Chrysippus: tum Herophilus, et Erasistratus, sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas curandi vias processerint . . . Donec Aselepiades medendi rationem ex magna parte mutavit. Ex cujus successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit.' De Herophilo et Erasistrato rursum xxix. 3. et 5. De Praxagora, Crinagoræ extat epigramma in Anthologia, lib. iv. tit. 13. Κριναγόρου εἰς εἰκόνα Πραξαγόρου ἱατροῦ. Αὐτός σοι Φοίβοιο παῖς λαθικηδέα τέχνης Ἰδμοσύνην, πα-
Delph. et Var. Clas.

νάκη χεῖρα λιπηνάμενος, Πρηξαγόρη, στέροισι ἐνεμάξατο· τοὶ γὰρ ἀνίαὶ Ὀρνυνται δολιχῶν ὀπρόσαι ἐκ πυρετῶν, Καὶ ὀπόσα τμηθέντος ἐπὶ χροὸς ἄρκια θεῖναι Φάρμακα, πρηγίης οἶσθα παρ' Ἡπιόνης. Θνητοῖσιν δ' εἰ τοιοῖ ἐπήρκεον ἠητήρες, Οὐκ ἔν ἐπορθμεύθη νεκροβαρῆς ἄκατος. Ipse manus Panuces succo tibi maximus unxit Phæbigena, atque artes tradidit ipse suas, Praxagora, fixitque animo: quos namque dolores Corporibus febris gignere longa solet, Et bene quæ sectis ponantur in artubus herbae, Quis liquor, a miti doctus es Epione. Si medici tales multi mortalibus essent, Non, ut nunc, umbris iret onusta ratis. Æsculapii conjux Epione, vel nata, fertur. Meminit et Tzetzes Praxagoræ: Ἴσι τοῦ Ἱπποκράτους δὲ ὁ Θεσσαλὸς καὶ ὁ Δράκων· οὗς καὶ τὴν Πραξαγόραν δὲ τὴν Κῶν καὶ ἐτέρους ἱατρικὴν ἐδίδαξαν.

Plinius.

11 A

fendente.^{6c} Sedere namque in his scholis⁷ auditioni operatos^{8d} gratius erat, quam ire per solitudines, et quærere herbas alias aliis diebus anni.

VII. (III.) Durabat tamen antiquitas firma, magnasque^e confessæ rei vindicabat reliquias, donec Asclepiades ætate Magni Pompeii orandi¹ magister,^f nec satis in arte ea quæstuosus, ut ad alia, quam forum, sagacis ingenii,² huc se^g repente convertit: atque (ut necesse erat, homini, qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis usuque³ percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicavit; totamque medicinam ad causam revocando,^h conjecturæ⁴ fecit: quinque res maxime communium auxiliorumⁱ professus, abstinentiam cibi, alias vini,^{5j} fricationem

//////////

et al. vett. *descendente*. 'Bene eruditus Harduinus, *defendente*, e cod. Reg. 1. Infeliciter Cl. Rezzonicus, *peculiariter utique medicina ad verba garrulitatemque descendente*. Quid enim tunc regeret, *celebratam rationem cam?*' Brotier.—7 Dalec. *namque in scholis*.—8 'Sic cod. Reg. 1. et eleganter. In cod. Reg. 2. *operatus*. Male cod. Reg. 5. et Cl. Rezzonicus, *occupatum*.' Brotier. Dalecampius habet etiam *occupatum*.

CAP. VII. 1 Cod. Dalec. *rhetorices*. Mox, *non satis arte ea quæstiosa, vir ad, &c.* Vet. Dalec.—2 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ut ad alia sagacis ingenii* Gronov. et vulgg.—3 Chiffli. *oculis usque*.—4 Ita codd. Harduini, Regg. Brot. 2. 5. Chiffli. et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *causam r. conjecturas* Editio princeps; *causam r. conjecturam* Gronov. et vulgg. *casum r. conjecturam* cod. Dalec. *causam*

NOTÆ

^c *Defendente*] Vide Notas et Emend. num. 2.

^d *Auditioni operatos*] Hoc est, operam dantes. Sic, 'operari liberalibus studiis,' Tacitus: Maro, 'novis arvis operata juvenus.' Naso denique, 'studiis operata Minervæ,' Latine dixere.

^e *Magnasque*] Diu servata ea ratio est, quæ remedia petebat ex herbis, cum essent confessæ omnibus et exploratæ ejus utilitates.

^f *Orandi magister*] Hoc est, artis oratoricæ, ex qua instituebat ille sibi quæstum, nec tamen maximum in ea fecit. De Asclepiade agemus in Auctorum Indice.

^g *Huc se*] Ad medicinæ tractati-

onem.

^h *Ad causam revocando*] Ita Reg. 1. In Reg. 2. *causas*. Ad suas, inquit, singula quæque causas revocando, morbos scilicet, ac remedia, novam medicinam ex conjectura instituit.

ⁱ *Communium auxiliorum*] Hunc libro suo titulum Asclepiades præfixerat. Celsus II. 14. de frictione: 'De frictione vero,' inquit, 'et gestatione, adeo multa Asclepiades, tanquam inventor ejus, posuit, quod in eo volumine, quod Communium Auxiliorum scripsit, cum trium tantum faceret mentionem, vini scilicet, aquæ, et gestationis, tamen maximam partem in hoc consumserit,' &c.

corporis, ambulationem, gestationes : quæ cum unusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, faventibus cunctis, ut essent vera quæ facillima erant, universum prope humanum genus circumegit in se, non alio modo, quam si cælo emissus advenisset.

VIII. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, vinum¹ promittendo ægris, dandoque tempestive, tum frigidam aquam. Et quoniam causas morborum scrutari prior Herophilus instituerat, vini rationem illustraverat Cleophantus apud priscos, ipse cognominari² se^a frigida danda præferens, ut auctor est M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat, jam suspendendo lectulos, quorum jactatu³ aut morbos extenuaret, aut somnos alliceret : jam balneas avidissima hominum cupidine instituendo, et alia multa dictu grata atque jucunda : magna auctoritate : nec minore fama, cum occurrisset ignoto funeri relato homine^b ab rogo atque servato, ne quis levibus momentis tantam conversionem^c factam existimet. Id solum possumus indignari, unum hominem e levissima gente,^d sine opibus ullis orsum,

r. conjecturam Chiffi. causam r. conjecturalem al. vett. ap. Dalec.—5 ¹ Muretus Var. Lect. lib. xv. delet hæc duo verba, *alias vini*. Ego lego *aliquando vini*, ut sint quinque ab eo commendata, quot fuisse dixit. *Dalec.*

CAP. VIII. 1 Cod. Dalec. *vino*. Mox, Chiffi. *jam frigidam*.—2 Cornarius, *Dosipsychros ipse cognominari*. Mox *frigidam dando* cod. Dalec.—3 Chiffi.

NOTÆ

¹ *Alias vini*]. Ita Mss. omnes. Hoc est, aliquando etiam vini.

² *Cognominari se*] Forte *Δοσίψυχρον*. De eo agemus in Auctorum Indice.

^b *Relato homine*] Id jam delibatum ante VII. 37. Fabulam speciose narrat Apuleius Florid. lib. iv. p. 30. 'Asclepiades ille,' inquit, 'inter præcipuos Medicorum, si unum Hippocratrem excipias, ceteris princeps, primus etiam vino reperit ægris opitulari : sed dandi scilicet in tempore : cujus rei observationem probe callebat, ut qui diligentissime animadverteret venarum pulsus inconditos

vel præclaros. Is igitur cum forte in civitatem sese reciperet, . . . aspexit in pomæriis civitatis funus ingens locatum Jam miseri illius membra omnia aromatis perspersa . . . Etiam atque etiam pertractavit corpus hominis, et invenit in illo vitam latentem. Confestim exclamavit, vivere hominem,' &c.

^c *Tantum conversionem*] Conversionem animorum a vetere instituto ad novam medicinam.

^d *E levissima gente*] Asiatica scilicet. Nam Prusiensis fuit.

vectigalis ^e sui causa, repente leges salutis humano generi dedisse, quas tamen postea abrogavere multi. Asclepiadem adjuvare multa, in antiquorum cura nimis anxia et rudia, ^f ut obruendi ægros ^f veste, sudoresque omni modo ciendi: nunc corpora ad ignes torrendi, Solesve assiduo quærendi, ⁵ in urbe nimbose, ⁶ ⁸ immo vero tota Italia imperatrice: tum primum pensili balinearum ^h usu ad infinitum blandientem. Præterea in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant ⁷ ⁱ in fauces organo demisso. Damnavit ^j merito et vomitiones, tunc supra modum frequentes. Arguit ^k et medicamentorum potus stomacho inimicos, quod est ^l magna ex parte vetitum. ⁸ Itaque nos inprimis quæ sunt stomacho utilia signamus. ⁹

IX. (IV.) Super omnia adjuvare eum magicæ vanitates,



jactatura.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *multa, quorum cura. . . rudis* Gronov. et vulgg.—5 Vet. Dalec. *torrendo sol. ass. quærendo.*—6 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *urbe umbrosa* Gronov. et vulgg. Mox, *tota I. i. t. p. pensilium bal. us. ad inf. blandiente* Vet. Dalec. *toti Italiae* al. vet.—7 Alii *curabat.*—8 Vet. Dalec. et Chiffi. *verum.* Vid. Cels. Præfat. lib. v. ‘*Quod est magna ex parte vetitum*’ Bene Ms. Reg. 1. Nempe quod magna medicorum pars vetat. Male vulgo Mss. et Editio princeps, *quod est magna ex parte verum.* Brotier.—9 Vet. Dalec. *signemus.*

NOTE

^e *Vectigalis*] Quæstus sui causa.

^f *Ut obruendi ægros*] De hac curandi ratione Celsus III. 9. ‘Apud antiquos quoque,’ ait, ‘ante Herophilum et Erasistratum, maximeque post Hippocratem, fuit Petro quidam, qui febricitantem hominem ubi acceperat, multis vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem sitimque excitaret. Deinde ubi paulatim remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat,’ &c.

^g *In urbe nimbose*] Vide Notas et Emend. num. 3.

^h *Pensili balinearum*] Pensiles balneas invenisse primum Sergium Oratum vidimus IX. 79.

ⁱ *Quas curabant*] Medici priores specillo in fauces demisso, aliove si-

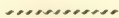
mili instrumento, anginas curabant, non sine cruciatu.

^j *Damnavit*] Celsus 1. 3. ‘Rejectum esse ab Asclepiade vomitum in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus est eorum consuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moluntur,’ &c.

^k *Arguit*] Celsus in Præfat. lib. v. ‘Medicamentorum usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit: et cum omnia fere medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulit.’

^l *Quod est*] Quod et magna pars Medicorum vetat.

in tantum evectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis possent. Æthiopide^m herba^r annes ac stagna siccari conjectu, tactu clausa omnia aperiri. Achæmenide conjecta in aciem hostium trepidare agmina, ac terga vertere.² Latacen dari solitam a Persarum rege legatis, ut quocumque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia. Ubinam istæ fuere, cum Cimbri Teutonique³ terribili Marte ulularent, aut cum Lucullus tot reges magorum paucisⁿ legionibus sterneret? Curve Romani duces primam semper in bellis commerciorum⁴ habuere curam? Cur Cæsaris miles⁵ ad Pharsaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non satius fuit Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quam machinis claustra per tot annos quaterere? Siccentur hodie Meroide^q Pomptinæ⁶ paludes, tantumque agri suburbanæ reddatur Italiæ.^s Nam quæ apud eundem De-



CAP. IX. 1 Æthiopicis herbæ Vet. Dalec.—2 Dalec. verti.—3 Teutonesque Vet. Dalec.—4 Vet. Dalec. *commeatum*.—5 * Cur Cæsaris miles] Ita bene codd. et Editio princeps. Frustra in recentioribus editionibus additum, *Cur hercule Cæsaris miles*. Brotier.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Meroïdie*

NOTÆ

^m Æthiopide] De Æthiopide et Achæmenide inter herbas Magicas dictum est superius xxiv. 102.

ⁿ Magorum paucis] Mithridatem, Tigranemque, quos cum ducentis perditum millibus, equitum sexaginta congressos acie devicit, anno Urbis DCI. XXXV. multis antea secundissimis præliis terra marique factis. Magorum reges appellat, quod plurimi in iis terris in arte ea se exercerent.—‘Multos in Parthia regulos Magorum hoc nomine Plinius designat; non Mithridatem unum, vel Tigranem. Vide xxx. 1.’ *Ed. sec.*

^o Commerciorum] Ne militi com-
meatus deesset, frustra laborabant:
quin enim latacen sibi coëmabant a
Persis?

^p Cur [hercule] Cæsaris miles] Fru-

menti penuria laborasse Cæsaris ex-
ercitum, scribit etiam Dio lib. xli.
p. 198. Vide et Tranquillum in Julio,
cap. 68.

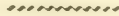
^q Meroïdie] Hoc est, herba Æthio-
pide, quam et Meroïdem appellari
admonuit xxiv. 102.

^r Pomptinæ] Sive Pontinæ: qua
de palude diximus III. 9. Destina-
bat hanc siccare Julius Cæsar, sub
tempus cædis, ut auctor est Suetoni-
us in ejus Vita, cap. 44. Siccata
quondam a Cornel. Cethego Con-
sule, anno Urbis DCI. IV. ut auc-
tor est Livius in Epitome lib. XLVI.
Hodie Paludi Pontine. Siccari nec-
dum penitus potuere, tum propter
amplitudinem, tum propter inter-
fluentes annes.

^s Suburbanæ . . . Italiæ] Ei parti

mocritum invenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonique et fortunati gignantur liberi, cui unquam⁷ Persarum regi tales dedit? Mirum esset profecto, hucusque provectam credulitatem antiquorum, saluberrimis ortam initiis: si in ulla re modum humana ingenia novissent, atque non⁸ hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam, suo loco^t probaturi essemus evectam ultra magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum conditio, ut, a necessariis orsa primo, cuncta⁹ pervenerint ad nimium. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus red-demus: adjiciemus,¹⁰ ut quasque ratio dictaverit.

X. Sed in lichenis remediis, atque tam fœdo malo, plura undique acervabimus, quanquam non paucis jam demonstratis. Medetur ergo plantago^a trita, quinquefolium, radix albu-^bci ex aceto, ficulni^t caules^c aceto decocti, hibisci radix^d cum glutino et aceto acri decocta ad quartas.^{2 e} Defricantur^f etiam pumice, ut rumicis radix trita



Pomptinæ Chiff. *Æthiopide Pontinæ* Gronov. et vulgg.—7 Ita ex codd. Harduinus et recent. *cur nunquam* Gronov. et al. vett.—8 Vet. Dalec. *atqui nos*. Mox, *probaturi sumus* margo edd. Dalec. et Gronov.—9 Cod. Dalec. *primum*, *aucta*.—10 Chiff. *adjicientes*; cod. Dalec. *adjiciemusque* *quas ratio*. Mox, Chiff. *dictabit*.

CAP. X. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recent. *ficulnei* Gronov. et al. vett.—2 Chiff. *quartanas*.—3 Vet. Dalec. *pu-*

NOTÆ

Italiæ, quæ Urbi est proxima, Latium novum ac vetus intelligit. Eodem sensu Florus III. 19. Siciliam appellat ‘provinciam quodammodo suburbanam,’ quod erat ea Urbi vicina.

^t *Suo loco*] Lib. XXIX. cap. 5. ubi de auctoritate ac potentia Medicorum, qua Magos etiam superarunt.

^a *Medetur ergo plantago*] Et hoc remedium ad ipsam quoque elephantiasim pertraxit Celsus III. 25. ‘Corpus,’ inquit, ‘contrita plantago et illita tueri optime videtur.’

^b *Radix albu-^bci*] Sive asphodeli, de quo XXI. 68.

^c *Ficulni caules*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. ‘Ficulni caules teneri in aceto excocti, triti, et illiti, mentagræ (hoc est, licheni,) medentur. Idem præstat hibisci radix cum lupino et aceto, ad tertias cocta et apposita.’

^d *Hibisci radix*] Vide Notas et E-mend. num. 4.

^e *Ad quartas*] Marcellus Empir. loc. cit. *ad tertias*. Plinius Valer. II. 56. *Ad quartas*.

^f *Defricantur*] Marcellus Empir. c. 19. p. 130. ‘Lapathi agrestis radices sarenlo erue, easque sine ferro contunde: adjectoque acri aceto

ex aceto illinatur, et flos visci³ cum calce subactus. Laudatur^h et tithymali⁴ cum resina decoctum. Lichen veroⁱ herba omnibus his præfertur, inde nomine invento. Nascitur in saxosis, folio uno ad radicem lato, caule uno parvo, longis foliis dependentibus. Hæc delet et stigmata. Teritur cum melle. Est aliud^j genus lichenis, petris totum inhærens,⁵ ut muscus, qui et ipse illinitur.^k Hic et sanguinem^l sistit vulneribus instillatus, et collectiones illitus. Morbum quoque^m regium cum melle sanat, ore illito, et lingua. Qui ita curantur, salsa⁶ lavari jubentur, ungi oleo amygdalino, hortensiis⁷ abstinere. Ad lichenas^o et thapsiæ radice utuntur trita cum melle.

XI. Anginæ^p argemonia¹ medetur sumta ex vino: hysopum cum vino² decoctum et gargarizatum: peuced-

mice, et rumicis, &c. illinitur, et flos hibisci.—4 Cod. Dalec. tithymalum.—5 Cod. Dalec. tantum adhærens; Vet. Dalec. in totum inhærens; Chiff. totum adhærens.—6 Gronov. et al. vett. aqua salsa.—7 Vet. Dalec. hortensibus.

CAP. XI. 1 Vet. Dalec. argemone.—2 Chiff. cum fico.—3 Cod. Dalec.

NOTE

subige, et parum salis misce, atque ex eo omnem corporis asperitatem in balneo cum sudore confrica, cito sanat.⁷ Est autem lapathum sylvestre, rumex Latinis.

³ *Et flos visci*] Pars ea visci levior, quæ inter coquendum supernatat. Marcellus Empir. c. 19. p. 129. et Plinius Valer. II. 56. totidem hoc apicibus transcripsere.

^h *Laudatur*] Plinius Valer. loc. cit. Tithymali succo hanc vim lichenas sanandi Dioscorides adjudicat, IV. 165.

ⁱ *Lichen vero*] Lichen petreus, cauliculo pileolo sustinente, visus a nobis in horto Regio: delineatum a nemine herbariorum adhuc vidi, quos quidem legerim. Pictum tamen a nescio quo audio.

^j *Est aliud*] Diosc. IV. 53. Λειχὴν ὁ ἐπὶ τῶν πετρῶν, οἱ δὲ βρύον καλοῦσι, βρύον ἐστὶ προσεχόμενον ταῖς ἐνδρόσοις

πέτρας. Ea est quæ omnibus tum officinis tum herbariis hodie dicitur Hepatica, quod jocinerum fibris similis conspicitur. Pingitur a Dodonæo p. 470. Sic etiam Anguillara par. XIV. p. 264.

^k *Qui et ipse illinitur*] Ad sanandos lichenas. Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. pag. 201.

^l *Hic et sanguinem*] Dioscor. loc. cit. Τοῦτο καταπλασθὲν αἰμορραγίας ἴσθησι, καὶ φλεγμονὰς παραιτεῖται, καὶ λειχῆνας θεραπεύει.

^m *Morborum quoque*] Vide Notas et Emend. num. 5.

ⁿ *Hortensius*] Hoc est, omni olere.

^o *Ad lichenas*] Plinius Valer. II. 56.

^p *Anginæ*] Faucium vitii generatim et universe prodesse argemoniam scribit Marcellus Empir. c. 15. p. 110.

num^r cum coagulo vituli marini æquis partibus. Proserpinaca^s cum muria ex mænis et oleo trita, vel sub lingua habita. Item succus^t de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic et omnibus faucium vitiis medetur gargarizatus: verbascum³ privatim tonsillis in aqua potum.

XII. (v.) Strumis^a plantago: chelidonia cum melle et axungia: quinquefolium:^b radix persolata, item cum axungia, operitur folio suo imposita. Item artemisia: radix mandragoræ^c ex aqua. Sideritis latifolia^d clavo sinistra manu circumfossa adalligatur,¹ custodienda sanatis, ne rursus sata diro herbariorum scelere (ut in quibusdam)^e rebellet:² quod in his, quos artemisia sanaverit, prædici³ reperio: item in his, quos plantago. Damasonium,^f quæ et alcea vocatur,⁴ sub solstitio collecta, imponitur ex aqua

//////////

medetur. Gargarizatur verbascum.

CAP. XII. 1 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps. De sideriti latifolia vide supra xxv. 19.' Brotier. Ita quoque Vet. Dalec. et Chiff. *lata folia... adalligantur* Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Vet. Dalec. *quibusdam morbus rebellet*.—3 Dalec. *edici*.—4 *Damasonium, quod alisma vocant* Vet.

NOTÆ

^a *Hyssopum cum vino*] Vide Notas et Emend. num. 6.

^r *Peucedanum*] Plinius Valer. i. 52.

^s *Proserpinaca*] De ea dicemus xxvii. 104. Marcellus c. 15. p. 106. 'Herbæ proserpinalis, quæ dracontion dicitur, contritæ succo, admisceto salsam aquam, et olei parum: atque inde linguam, et quæ sunt circa linguam, et fauces, perfricato, donec vomat cui medebere, cito sanabitur.'

^t *Item succus*] Plinius Valer. i. 52. cui titulum fecit, 'Anginæ medendo,' iisdem verbis: ut et Apuleius, c. 2. de quinquefolio, tit. 6.

^a *Strumis*] Apuleius c. 1. de plantagine, tit. 11. ad omnem corporis duritiam adhibet. Ad strumas Diosc. ii. 153. et Marcellus Empir. c. 15. p. 107.

^b *Quinquefolium*] Apuleius cap. 2. de quinquefolio, tit. 10. 'Ad herpetas, et cheradas, et omnes duritias: 'Herba quinquefolium aceto decocta, et trita, et corpori imposita, herpetas, et cheradas, et omnes duritias mirifice sanat.' *Χοιράδες strumæ* sunt: quibus quinquefolii tritam radicem prodesse ait Diosc. iv. 42.

^c *Radix mandragoræ*] Diosc. iv. 76. *Σὺν ὕδατι δὲ (ἡ βίζα λεία) χοιράδας καὶ φύματα διαχεῖ.*

^d *Sideritis latifolia*] De qua xxv. 19. 'Nostrī eam, quæ est latissimo folio, scopam regiam vocant.'

^e *Ut in quibusdam*] In ranunculo et plantagine, ut dictum est anteriore libro c. 109. In iride quoque, ut monuit idem, xxi. 83.

^f *Damasonium*] Ad tumores commendatur a Dioscor. iii. 169.

cœlesti, folium tritum, vel radix ^s cum axungia tusa, ita ut imposita folio suo operiatur. Sic et ad omnes cervicis dolores, tumoresque quacumque in parte.

XIII. Bellis ^s in pratis nascitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemisia illitam, efficaciorē esse produnt.

XIV. Condurdum ^h herba ^r solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas. Item verbenaca, ⁱ cum plantagine. Digitorum ^j vitiis omnibus, et privatim pterygiis, quinquefolium medetur.

XV. In pectoris vitiis vel gravissimum est tussis: huic medetur ^k panacis radix in vino dulci. Succus ^l hyoscyami etiam sanguinem exscreantibus: nidor quoque accensi tussientibus. Item scordotis ^m mixto nasturtio, et resina, cum melle ^r tusa arida. Facit et per se ⁿ faciles exscreationes. Item centaurium ^o majus, vel sanguinem ² rejicientibus: cui vitio ^p et plantaginis succus medetur. Et

//////////

Dalec.—5 Vet. Dalec. *nempe folium, &c.* Alii vett. ap. Dalec. *folio trito, vel radice.*

CAP. XIV. 1 Chiff. *quoque herba.*

CAP. XV. 1 Chiff. *et melle;* Vet. Dalec. *et cum melle.*—2 Cod. Dalec. *et*

NOTÆ

^s *Bellis*] *Bellis* hæc sylvestris est disco luteo, foliolis ex albo rubro mixtis, in Eystettensi horto picta, visa a nobis in Regio. E genere earum est, quas vulgus appellat *Pasquettes*, et *Marguerites*.

^h *Condurdum*] Herbariis ad hunc diem haud liquet, quid condurdum sit. Ac nihilo magis compertum, eane sit solstitialis herba, cujus meminit in Pseudolo Plautus l. 36. 'Quasi solstitialis herba, paulisper fui: Repente exortus sum, repentino occidi.'

ⁱ *Item verbenaca*] Apuleius cap. 3. de verbenaca, tit. 1. 'Ad strumas: Herbae verbenacæ radix in collo ligata, summe juvat.' De plantagine idem Dioscorides affirmat, II. 153.

^j *Digitorum*] Diosc. IV. 42.

^k *Huic medetur*] Dioscor. III. 55. et Plinius Valer. I. 58.

^l *Succus*] Marcellus Empir. c. 17. p. 125. et Plinius Valer. IV. 69.

^m *Item scordotis*] Totidem verbis Diosc. III. 125.

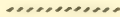
ⁿ *Facit et per se*] Hoc est, sola. Diosc. loc. cit.

^o *Item centaurium*] Marcellus Empir. c. 16. p. 118. 'Herba centauria trita ex vino dulci bibitur, tussi laborantibus mire prodest, etiam his qui sanguinolentum aut purulentum extussunt, quos phthisicos dicunt.' Galenus quoque de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 188.

^p *Cui vitio*] Diosc. II. 152.

Vettonica^q obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraque cruentas excreationes. Persolatae^r radix drachmæ^s pondere, cum pineis nucleis undecim. Peucedani^s succus, pectoris doloribus, et acorum^{+t} subvenit, et ideo^u antidotis miscetur. Tussi daucum^v: item Scythica herba. Ea demum^w omnibus pectoris vitiis, tussi, et purulenta exscreantibus, obolis tribus in passo.

(VI.) Totidem^x verbascum, cujus est flos aureus.⁵ Tanta huic vis est, ut jumentis etiam non tussientibus modo, sed ilia quoque trahentibus, auxilietur potu: quod et de Gentiana reperio. Radix cacaliæ^y commanducata,⁶ et in vino madefacta, non tussi tantum, sed et faucibus prodest. Hyssopi quinque^{7z} rami cum duobus rutæ et ficis tribus decocti thoracem purgant.



sanguinem.—3 Idem codex, didrachmæ.—4 Vet. Dalec. ut et acorum.—5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. Totidem obolis bibitur verbascum, cujus flos aureus Chiff. Totidem v. cujus flos aureus Gronov. et al. vett. Mox, Huic tanta vis, ut, &c. cod. Dalec.—6 Cod. Dalec. chamaluces, quæ tussilago dicitur, commanducata; codex alter ejusdem, cacaliæ, quæ et leontica vocatur, commanducata.—7 Hyssopi quoque quinque Gronov. et al. ante Harduin. in cujus codd. deerat τὸ quoque. Mox, et ficibus tribus Vet. Dalec.

NOTE

^q Et Vettonica] Marcellus Empir. c. 16. p. 120. non tamen in aqua, sed in passo præbet. Paulo aliter temperat Antonius Musa, sive quis alius, libello de herba Vettonica, tit. 9. et 30. Dioscor. quoque, iv. 1. et Galenus loc. cit. p. 189.

^r Persolata] Sic Diosc. iv. 107. de arcio sive persolata: ἥτις βοηθεῖ ποθεισα < ἀπληθος μετὰ στροβίλων, ἀμμοποϊκοῖς, ἐμπυϊκοῖς. Drachmæ unius pondere pota cum pineis nucleis, cruenta exspuentibus, purulentaque exscreantibus auxiliatur.

^s Peucedani] Diosc. iii. 92.

^t Et acorum] Radice videlicet. Dioscor. 1. 2.

^u Et ideo] Dioscor. loc. cit. Μίγνυται δὲ καὶ τοῖς ἀντιδότης ἡ ρίζα χρῆσιμος.

^v Tussi daucum] Dioscor. iii. 83. Βηχῶν χρονίων πραῦντικόν.

^w Ea demum] Et pectorum quoque vitiis glycyrrhizam commendat Diosc. iii. 7.

^x Totidem] Totidem, inquit, obolis bibitur verbascum illud, cujus flos aureus est. Blattariam intelligit, similem verbascum, quæ sæpe fallit pro ea capta, flore luteo, de qua xxv. 60.

^y Radix cacaliæ] Diosc. iv. 123. et Galenus pariter de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 183.

^z Hyssopi quinque] Vide Notas et Emend. num. 7.—⁴ Audiendus interim Augustinus Enarrat. in Psalm. l. 'Aliquid etiam dicam, quod a medicis solemus audire, vel experiri in ægrotis. Hyssopum dicunt purgandis

XVI. Tussim sedat^a bechion, quæ et tussilago dicitur. Duo ejus genera. Sylvestris^b ubi nascitur, subesse aquas credunt: et hoc habent signum aquileges.^c Folia sunt^d majuscula, quam hederæ, quinque aut septem, subalbida a terra, superne pallida, sine caule, sine flore, sine semine, radice tenui. Quidam^e eandem esse bechion et alio nomine chamæleucen putant. Hujus aridæ^f cum radice fumus per arundinem haustus et devoratus, veterem sanare dicitur tussim: sed in singulos haustus passum gustandum est.

XVII. Altera^g a quibusdam salvia appellatur, similis

NOTE

pulmonibus aptum esse,⁷ &c.⁷ Ed. sec.

^a Tussim sedat] Sic Diosc. III. 126. A tussi, quam Græci βήχα appellant, in utraque lingua nomen habet. Herbariis et Officinis 'Ungula Caballina,' vulgo 'Pata equina,' inquit Ruellius de Nat. Stirp. III. 60. p. 557. A nonnullis, 'Farfara.' Aliis, *Pas d'âne*, Tussilage, ut diximus XXIV. 85.

^b Sylvestris] Dioscor. loc. cit. nasci ait circa scaturigines, φέεται περί λιβάδας.

^c Aquileges] Aquarum indagatores, aquarum libratores: ab aquis legendis, sive colligendis, dicti. Usi ea voce Seneca Natur. Quæst. III. 15. et Plinius Junior Epist. ad Trajanum, x. 38.

^d Folia sunt] Dioscor. ita fere, loc. cit. Folia χλωρά dixit: Plinius pallida transtulit: adjecitque sine caule esse ac sine flore, quoniam scilicet fugacissimi, iisque enatis brevi vigor et vita durat, longissimaque mora biduum, post quod illico tempus flaccescentes evanescent, caducique marcent. Quare nonnisi iis, qui medio vere sese forte fortuna ferunt obviam, et flos et caulis cernitur. Ita fere Ruellius III. p. 557.

^e Quidam] Et illi quidem recte,

ut ante monimus XXIV. 85.

^f Hujus aridæ] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 164. Marcellus Empir. c. 16. p. 121. Ad tussem remedium efficax: 'Herba quæ Gallice Calliomarcus, Latine equi ungula vocatur, collecta Luna vetere liduna die Jovis, siccata prius in ollam novam mittitur cum prunis ardentibus, quæ intra ollam mitti debent: superficies sane ejus argilla diligenter claudi debet, et calamus inseri, per quem humor vel fumus caloris hauriatur intra os, donec arteriam omnem et stomachum penetret.' Unde et illud intelligis veteribus Gallis *Calliomarcum* idem valuisse atque equinam ungulam. *March* certe veteribus Gallis, hodieque Britonibus Aremoricis, *equum* sonat: quod et Pausanias testatur, in Phocicis, seu lib. x. p. 645. *Liduna* porro quæ vox in eo Marcelli loco, aliisque, occurrit, Lunam decreescentem significat, ut abunde declarat Ducangius in Glossario, verbo *Ledo*.

^g Altera] Sylvestre hoc verbascum esse, simile salviæ, de quo diximus libro anteriore, cap. 73. cum Ruellio, non ignobili sane herbario, suspicamur.

verbasco: conteritur ea et colata calefit,¹ atque ita ad tussim laterisque dolores bibitur: contra scorpiones eadem et dracones marinos efficax. Contra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest. Hyssopi^h fasciculus cum quadrante² mellis decoquitur ad tussim.

XVIII. (VII.) Laterisⁱ et pectoris doloribus¹ verbascum cum ruta ex aqua: Vettonicæ^j farina bibitur ex aqua calida.

Stomachum^k corroborat scordotis succus: centaurium,² Gentiana^m ex aqua potæ. Plantago aut per se sumta in cibo, aut cum lente, alicæve sorbitione. Vettonicaⁿ alias gravis stomacho, vitia tamen sanat pota, vel foliis commanducata. Item aristolochia pota: agaricum^o manducatum siccum, ut ex intervallo merum sorbeatur: nymphæa^p heraclia illita: peucedani^q succus. Psyllion^r ardoribus imponitur: vel cotyledon^s trita polenta, vel aizoum.

XIX. Molon^a scapo est striato, foliis mollibus, parvis,

//////////

CAP. XVII. 1 Chiffi. *calfacit.*—2 Idem codex, *et cum quadrante.*

CAP. XVIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Ad lateris et pectoris dolores Vet. Dalec. Lateris et pectoris dolores Gronov. et vulgg.*—2 Gronov. *centaureum.*

NOTÆ

^h *Hyssopi*] Celsus iv. 4. de tussi: 'Oportet hyssopum altero quoque die bibere.'

ⁱ *Lateris*] Totidem fere verbis Marcellus Empir. cap. 24. pag. 169.

^j *Vettonicæ*] Marcellus Empir. loc. cit. et cap. 17. p. 125. et 126. Anton. Musa, sive quis alius, de Vettonica, tit. 8. et 14.

^k *Stomachum*] Diosc. III. 125. ad stomachi rosiones commendat. Ad stomachi morsus, quod idem est, Marcellus Empir. c. 20. p. 139.

^l *Centaurium*] Marcellus Empir. loc. cit. 'Centaureæ tenuis succus, quantum cicer, ex aqua datus, stomachicis prodest.'

^m *Gentiana*] Dioscor. III. 3.

ⁿ *Vettonica*] Anton. Musa, tit. 10. 'Ad stomachi dolorem.' Et Mar-

cellus Empir. c. 16. p. 117. Item c. 20. p. 142. 145. et 148.

^o *Agaricum*] Diosc. III. 1.

^p *Nymphæa*] Diosc. III. 148.

^q *Peucedani*] Marcellus Empir. c. 20. p. 151. 'Peucedani radicem contritam ex vino qui frequenter biberit, nec stomachi dolorem, nec pulmonis inflationes patietur.' Sic etiam Dioscor. III. 92.

^r *Psyllion*] Diosc. iv. 70. vim ei summe refrigerandi tribuit.

^s *Vel cotyledon*] Diosc. iv. 92. stomacho pariter æstuantii imponit.

^a *Molon*] Μῶλον videtur esse Dioscoridis III. 54. ut recte suspicatus est Anguillara, par. XII. p. 215. sed accuratius a Latino scriptore, quam a Græco, delineatum. Pingitur a Clusio Hist. Rar. Plant. I. II. p. 192.

radice iv. digitorum,¹ in qua extrema allii caput est. Vocatur a quibusdam syron. Ex vino stomacho, et dyspnœæ medetur: centaurium majus^b eelignite: plantago^c succo vel cibo: Vettonicæ tusæ pondo libra, mellis Attici semuncia,² ex aqua calida quotidie bibentibus. Aristolochia,^d vel agaricon,^e obolis ternis ex aqua calida, aut lacte asini pota. Cissanthemos^f ad orthopnœas bibitur: item hyssopum^g et asthmaticis. Peucedani^h succus in jocineris doloribus, et pectoris laterisque, si febres non sint. Sanguinem quoqueⁱ spuentibus subvenit agaricum, Victoriati pondere tritum, et in mulsi quinque cyathis datum. Idem et amomon facit.

Jocineri privatim Teueria³ bibitur recens, drachmis iv. in poscæ hemina: Vettonicæ drachma^j una in aqua calida cyathis tribus: ad cordis vitia,^k in frigidæ⁴ cyathis duobus. Quinquefolii^l succus jocineris, et pulmonis vitiis, sanguinemque rejicientibus, et cuicumque sanguinis vitio intus occurrit. Jocineri^m anagallides mire prosunt. Cap-

CAP. XIX. 1^c Cl. Guettard ex Diosc. III. 54. emendat: *scapo est stricto ... caule IV. digitorum*. Vet. Dalec. etiam, *stricto*.—2 Vet. Dalec. *pondo cum libra mellis Attici semunciam*; cod. Dalec. *pondo l. m. A. hemina*.—3 *Teuerion* Vet. Dalec.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *aquæ calidæ, &c. frigidæ* margo edd. Dalec. et Gronov. *aqua calida, &c. in frigida* Gronov. et vulgg.—

NOTÆ

quale vidimus in horto Regio. Frequens in Dalmatia.

^b *Centaurium majus*] Diosc. III. 8. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 188. De minore id quoque prodidit Marcellus Empir. c. 17. p. 123.

^c *Plantago*] Diosc. II. 153.

^d *Aristolochia*] Et hanc dyspnœæ sive suspiriosis opitulari scribit Diosc. III. 6.

^e *Vel agaricon*] Sic Dioscor. III. 1.

^f *Cissanthemos*] Cyclaminos nempe cissanthemos, de qua superiore lib. cap. 68. De ea Diosc. II. 195. Πνευται δὲ καὶ πρὸς ὀρθόπνοιαν.

^g *Item hyssopum*] Diosc. III. 30. et Marcellus Empir. c. 17. p. 123.

^h *Peucedani*] Diosc. III. 92.

ⁱ *Sanguinem quoque*] Diosc. III. 1.

^j *Vettonicæ drachma*] Anton. Musa, tit. 11. 'Ad jocineris dolorem:' 'Vettonicæ drachmas tres, aquæ calidæ cyathos quatuor bibat.' Diosc. IV. 1. Vettonicam drachmæ unius pondere adhibet in aceto mulso, μετ' ὄξυμέλιτος ὀλκῆ < α' ἐπιποθεῖσα. Vide et Marcellum Empir. cap. 22. pag. 160.

^k *Ad cordis vitia*] Ἐν καρδιαλγίᾳ, in affectu stomachi, seu oris ventriculi dolore. Est enim *os stomachi καρδία*, ut alibi diximus.

^l *Quinquefolii*] Diosc. IV. 42. Αἰμορραγίας ἴσθησι πινόμενον καὶ καταπλασσόμενον. Ac paulo antea: Ὁ δὲ χυλὸς τῆς βίξης ἀπαλῆς ποιεῖ πρὸς τὰ ἐν ἥπατι καὶ πνεύμονι πάθη.

^m *Jocineri*] Diosc. II. 209.

nonⁿ herbam qui edere, bilem per urinam reddunt.⁵ *Acoron*^o jocineri medetur, thoraci quoque, et præcordiis.

XX. *Ephedra*, ab aliis^p *anabasis* vocata, nascitur ventoso fere tractu, scandens arborem et ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt junci geniculati, radice pallida. Datur ex vino^q nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina, et sorbitione facta, in quam vinum addi convenit. Item *Gentiana* madefacta pridie contrita denarii pondere in vini cyathis tribus.

XXI. *Geum*^a radículas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus, aut lateris, sed et cruditates discutit, jucundo sapore. *Verbenaca*^b vero omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, jocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, et quos ab his *phthisis* tentat, radix^r herbæ consiliginis, quam nuper

//////////

5 Cod. Dalec. *trahunt*.

CAP. XX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. ita quoque cod. Dalec. *Caucon*, quæ et *ephedra*, ab aliis Gronov. et vulgg. *Mox, anabasis vocetur* Vet. Dalec.

CAP. XXI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *phthisis tentat. Radix* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

ⁿ *Capnon*] Diosc. iv. 110. de capno fruticosa, quam alteri effectu similem esse ac nomine Plinius admonuit, libro sup. cap. 99. Βρωθεΐσα δὲ ἡ πῶα, inquit, οὔρα ἄγει χολώδη. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 184.

^o *Acoron*] Totidem verbis Diosc. i. 3.

^p *Ephedra*, ab aliis] Prius legebatur, *Caucon* quæ et *ephedra*, &c. Sed priores voces nulli codices Mss. exhibent: ne in Indice quidem. Dioscoridis hæc ἰπποῦρις est, iv. 46. In Notis, οἱ δὲ ἀνάβασις, οἱ δὲ φαίδραν, (lege οἱ δὲ ἐφέδραν). . . . Ῥωμαῖοι, ἐκυνάλις, οἱ δὲ σάλιξ ἐκυνάλις, οἱ δὲ ἀναβάσιον, οἱ δὲ ἐφύδρον καλοῦσι. Hoc equisetum majus, pictum a Dodonæo, p. 73. visum a nobis in horto Regio. Officinis, Cauda equina: aliis, salix equinalis: Gallis, *Queue de cheval*.

Vide Anguillar. par. xii. p. 205. A sessili foliorum seu juncorum positu, ἐφέδρα, et c. 77. et 83. ἐφεδρος; a reptili arborum ascensu, ἀνάβασις dicitur. Non quod iis se circumvolvatur, innecatave claviculis: juxta tantum ac pone gaudet consistere.

^q *Datur ex vino*] Dioscor. loco citato.

^a *Geum*] Caryophyllata hæc vulgaris est, picta a Dodonæo p. 137. visa a nobis in horto Regio: quod nomen obtinuit ab odore caryophyllorum, quem odores præ se ferunt. A nonnullis Sanamunda, et Benedicta dicitur: Gallis, *Saliot*.

^b *Verbenaca*] Ad vitia sane jocinerum quod attinet, subscribit Apuleius c. 3. de verbenaca, tit. 4. 'Ad hepatis dolorem: 'Herba verbenaca solstitio lecta, et in pulverem reducta, et potui sumta mire proficere

inventam diximus: ^c suum quidem et pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel trajecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberique in ore assidue sub lingua. Superficies ejus herbæ an sit in aliquo usu, adhuc incertum est. Renibus ^d prodest plantaginis cibus, Vettonicæ ^e potus, agaricum ^f potum, ut in tussi.

XXII. Tripolium ^{1g} in maritimis nascitur saxis, ubi alludit ² unda, ^h neque in mari, neque in sicco, folio isatis crassiore, palmo alto, ³ in mucrone diviso, radice alba odorata, crassa, calidi gustus. Datur hepaticis in farre decocta. ⁴ Hæc herba eadem videtur ⁱ quibusdam, quæ polium, de qua suo loco diximus. ^j

XXIII. Gromphæna, ^{1k} alternis viridibus roseisque per caulem foliis, in posca sanguinem rejicientibus medetur.



CAP. XXII. 1 *Tripolion* Chiff. — 2 Chiff. *abludit*; Vet. Dalec. *alliditur*; codex ejusdem, *allidit*; alii vett. ap. eundem, *abluit*. — 3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *crassiore caule, palmum alto*, e Diosc. — 4 Chiff. *cocta*.

CAP. XXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Symphonia, vel Gromphæna* Gronov. et al. vett. Mox, *alternatim* Vet. Dalec.

NOTÆ

creditur, &c. quæ totidem verbis Marcellus Empir. c. 22. p. 160.

^c *Radix herbæ diximus*] Lib. sup. c. 48. Hoc Plinius accepit a Columella vii. 5. p. 262. ‘Ovem pulmonariam,’ inquit, ‘similiter ut suem curari convenit, inserta per auriculam, quam veterinarii consiliginem vocant,’ &c. Et vi. 5. p. 217. ‘Præsens etiam remedium cognovimus radiculae, quam pastores consiliginem vocant. Ea in Marsis montibus plurima nascitur, omnique pecori maxime est salutaris.’ Vide Notas et Emend. num. 8.

^d *Renibus*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 179. imponi ex melle jubet: bibi in passo Dioscorides ii. 153.

^e *Vettonicæ*] Diosc. iv. 1. Καὶ νεφρτικοῖς μεθ’ ὕδατος. Anton. Musa tit. 13. ‘Ad renum dolorem:’ ‘Vettoni-

cæ drachmas duas ex mulso cyathis duobus dum biberit, sanus erit.’

^f *Agaricum*] Diosc. iii. 1.

^g *Tripolium*] Diosc. iv. 135. totidem verbis: Τριπόλιον φύεται ἐν παραθαλασσίους τόποις, οὗς ἐπικλύζει ἡ θάλασσα, καὶ ὑποχωρεῖ, κ. τ. λ. Vulgare tripolium a Lobelio pingitur, in Observat. p. 157. atque hoc ipsum esse Dioscorideum tripolium arbitratur. Vidimus in horto Regio. Τριπόλιον dicitur, quasi ter canescens. Ter in die floris colorem mutat.

^h *Ubi alludit unda*] In Mss. Reg. et Chiff. *abludit*.

ⁱ *Hæc herba . . . videtur*] Sed non recte iis videtur.

^j *Suo loco diximus*] Lib. xxi. cap. 21.

^k *Gromphæna*] Herbariis adhuc ignota.

XXIV. Jocineri autem herba malundrum,¹ nascens in segete ac pratis, flore albo odorata. Ejus cauliculus conteritur ex vino vetere.

XXV. Item herba chalcetum^m e vineis contrita imponitur. Faciles præstatⁿ vomitiones radix Vettonicæ, hellebori modo, iv. drachmis in passo aut mulso. Hyssopum^o tritum cum melle utilius, præsumto nasturtio aut irione :

Molemonium^{r p} denarii pondere. Est et silybo^q lacteus succus, qui densatus in gummi, sumitur cum melle supra dicto pondere: præcipueque bilem trahit. Rursus sistunt vomitionem cuminum sylvestre, Vettonicæ farina: sumuntur ex aqua. Abstergunt fastidia,^r cruditatesque digerunt, daucum, Vettonicæ farina ex aqua mulsa, plantago decocta caulium modo. Singultus^s hemionium² sedat: item aristolochia.^t Suspiria^u clymenos. Pleuriticis et peripneu-



CAP. XXIV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *melandryum* Gronov. et al. vett.

CAP. XXV. 1 'Ita quidem libri omnes. Forte tamen est *Lemonium*, de quo dictum xxv. 61.' Brotier. *Polemonium* Vet. Dalec. *Moleum*, vel *Molium* Chiffi.—2 Chiffi. *hermonium*.—3 Gronov. *centaureum*.

NOTÆ

¹ *Jocineri . . . malundrum*] Sic Mss. omnes, tum hoc loco, tum in Indice: non, ut editi, *melandryum*: quod inep- tum est, si flore albo odorata ea her- bula est. Herbariis et officinis per- inde incognita.

^m *Item herba chalcetum*] Neque hæc adhuc cognita.

ⁿ *Faciles præstat*] Dioscor. iv. 1. 'Πίξαι δὲ . . . φλεγματώδη προσκαλοῦ- σιν ζμετον μεθ' ὕδρομέλιτος πινόμεναι.

^o *Hyssopum*] Sic temperatum nas- turtio vel iride ad subducendam al- vum Dioscorides adhibet, iii. 30.

^p *Molemonium*] Sic libri omnes, etiam Mss. tum hoc loco, tum in In- dice. Sed *Lemonium* utrobique legi satius credimus, ut lib. sup. c. 61.

^q *Est et silybo*] Diosc. iv. 159. *Stil- lans*, inquit, e radice liquor drachmæ seu denarii pondere potus ex aqua mulsa

vomitiones ciet: Τῆς δὲ πίξις ὁ ὀπὸς ὄσον δλκῆ ποθεῖς σὺν μελικράτῳ ζμέτους κινεῖ. Carduus est lacteus Lobelii, in Ob- serv. p. 479. Carduus Mariæ Tragi. Carduus leucographus Dodonæi, p. 710. visus a nobis in horto Regio. Itali *Cardo Maria*, et a lactis copia *Cardo Lettario* vocitant, teste Anguil- lara par. viii. p. 151.

^r *Abstergunt fastidia*] De Vettoni- ca quidem Anton. Musa tit. 37. 'Æ- gris fastidientibus cibos: ' Vettoni- cæ drachmas duas ex aqua mulsa cya- thos tres bibat: sanatur.'

^s *Singultus*] Dioscor. iii. 151. de aspleno, sive hemionio: Λυγμῶ βοηθεῖ.

^t *Item aristolochia*] Dioscor. iii. 6.

^u *Suspiria*] Dioscor. iv. 14. de per- iclymeno, quam esse clymenon Pli- nii diximus.

monicis ^v centaurium ³ majus: item hyssopum ^w bibitur. Pleuriticis peucedani succus.

XXVI. Halus autem, ^a quam Galli ^b sic vocant, Veneti cotoneam, medetur lateri: item renibus, ^c convulsisque et ruptis. Similis est ^d cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, et sitim sedans, radicis ^t alibi albæ, alibi nigræ.

XXVII. Eosdem effectus in lateris ^t doloribus habet chamærops, ^e myrteis circa caulem geminis foliis, capitibus Græculæ rosæ, ex vino pota. Ischiadicos ^f dolores et spinæ levat agaricum potum, ut in tussi. ^g Item stœchadis, aut Vettonicæ ^h farina ex aqua mulsa.

XXVIII. (VIII.) Plurimum tamen homini ^t negotii alvus exhibet, cujus causa major pars mortalium vivit. Alias enim cibos non transmittit, alias non continet, alias non capit, alias non conficit. Eoque mores venere, ut homo maxime cibo pereat. Pessimum corporum vas instat, ut creditor, et sæpius die appellat. Hujus gratia præcipue avaritia expetit: huic luxuria conditur: huic navigatur ad Phasin:



CAP. XXVI. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *rara radice* Gronov. et vulgg.

CAP. XXVII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *effectus lateris* edd. vett. et Gronov.

CAP. XXVIII. 1 Cod. Dalec. *humano generi*.—2 Vet. Dalec. *profunda*.—

NOTE

^v *Pleuriticis et peripn.*] Diosc. III. 8. cit.

^w *Item hyssopum*] Dioscor. III. 30.

^a *Halus autem*] Ita scribitur adjecto spiritu, tum hoc loco, tum in Indice, etiam in Mss. Eodem sublato *alus* XXVII. 24. Consolidam vocat Apuleius cap. 59. Symphytum illud est, seu consolidam major, picta a Matthioli in Diosc. lib. IV. p. 961. Vidimus in horto Regio. *Grande Consolide, Oreille d'âne*. De ea nunc Plinius obiter, quod laterum dolori, ut superiores alia, medeatur.

^b *Quam Galli*] Circumpadani.

^c *Item renibus*] Diosc. IV. 9. de symphyto petræo: et Apuleius loc.

Delph. et Var. Clas.

^d *Similis est*] Dioscor. loc. cit.

^e *Chamærops*] Sive trixago, quam et chamæropem vocari vidimus, XXIV. 80.

^f *Ischiadicos*] Hoc est, coxendicum dolores. Diosc. III. 1. Ποιεί και προς ισχίων ἀλγήματα.

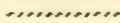
^g *Ut in tussi*] Hoc est, siccum si commauducetur, ita ut ex intervallo merum sorbeatur, uti dictum est cap. 18.

^h *Aut Vettonicæ*] Anton. Musa tit. 45. Ad lumborum et coxarum dolores. Dioscor. IV. 1. Ἴσχυαδικοῖς τε μεθ' ὕδατος.

Plinius.

huic profundi² vada exquiruntur. Et nemo vilitatem³ ejus æstimat consummationis¹ fœditate. Ergo numerosissima^j est circa hanc medicinæ opera.

Sistit eam^k scordotis recens,⁴ drachma cum vino trita, vel decocta potu. Polemonia^l quoque et dysentericis ex vino datur: verbasci^m radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine: nymphææⁿ heracliae semen cum vino potum: radix superior^o e xiphio, drachmæ pondere ex aceto. Semen plantaginis^p in vino tritum, vel ipsa ex aceto cocta, aut alicæ ex succo ejus sumta. Item cum lenticula^q cocta, vel aridæ farina inspersa potioni cum papavere tosto et trito, vel succus infusus, aut succus Vettonicæ,⁵ in vino ferro calefacto. Eadem^r cœliacis in vino austero datur: his et iberis imponitur, ut dictum est.⁵ Tenesmo^t radix nymphææ heracliae e vino bibitur: psyllium in aqua: acori radicis decoctum. Aizoi succus^u alvum sistit, et dysenterias, et tineas⁶ rotundas pellit. Symphyti^v radix dysenterias sistit: item dauci.^w Aizoum^x foliis contritis ex



3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Et nemo utilitatem* Gronov. et vulgg. —4 Gronov. *recentis*. Mox, *vel decocta potus* Chiffll.—5 Vet. Dalec. *infusus aut potus: et Vettonicæ*.—6 Chiffll. *et tæniæ*.

NOTÆ

- ¹ *Consummationis*] Egestionis.
^j *Ergo numerosissima*] Plurima, occupatissima. Lib. viii. cap. 77. de sue: 'Neque alio ex animali numerosior materia ganæ.'
^k *Sistit eam*] Dioscor. iii. 125.
^l *Polemonia*] Dioscor. iv. 8.
^m *Verbasci*] Dioscor. iv. 104.
ⁿ *Nymphææ*] Dioscor. iii. 148.
^o *Radix superior*] Constat enim xiphion radice gemina, quarum una alteri insidet, pusillorum bulborum figura, ut tradit Dioscor. iv. 20. etsi ad alios usus medicinæ adhibet, ad quos et a Plinio destinatur, xxv. 89. his verbis, 'Superior radix,' &c.
^p *Semen plantaginis*] Marcellus Empir. cap. 27. p. 188. et 189. Apuleius cap. 1. tit. 9. 'Ad ventrem stringendum.' Dioscor. ii. 153.
^q *Item cum lenticula*] Dioscor. et Marcellus Empir. loc. cit. Item Apuleius cap. 1. de plantagine, tit. 4. et 19.
^r *Eadem*] Vettonica.
^s *Ut dictum est*] Lib. xxv. cap. 40.
^t *Tenesmo*] Dioscor. iii. 148.
^u *Aizoi succus*] Diosc. iii. 89. 'Ὁ δὲ χυλὸς . . . ἐν ποτῶν δίδεται διαβροχόμενοις, καὶ δυσεντερικοῖς· στρογγύλας τε ἑλμυθὰς ἐκτινάσσει σὺν οἴνῳ ποθεῖς. Succus potui datur profluvio alvi laborantibus, atque dysentericis. Sed et tectes lumbricos pellit ex vino potus.'
^v *Symphyti*] Diosc. iv. 9.
^w *Item dauci*] Mederi torminibus

vino torminibus resistit. Alceæ^y siccæ farina torminibus pota cum vino.

XXIX. Astragalus^a folia habet longa incisuris multis, obliqua circa radices,^t caules tres aut quatuor foliorum plenos, florem hyacinthi, radices villosas,^z^b implicatas, rubras, præduras. Nascitur^c in petrosis, apricis, et iisdem nivalibus, sicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad spissanda^d corpora. Alvum^e sistit radix in vino pota : quo fit ut moveat urinam repercusso liquore,^f sicut pleraque quæ alvum sistunt. Sanat et dysentericos in vino rubro tusa. Difficile^g autem tunditur. Eadem gingivarum suppurationi utilissima est fotu. Colligitur exitu autumnii, cum folia amisit : siccatur in umbra.

XXX. Et ladano sistitur alvus utroque :^h quod in segetibusⁱ nascitur, contuso et cribrato : bibitur ex aqua mulsa : item nobili e vino.^t Ledon^z appellatur^j herba, ex qua ladanum fit in Cypro, barbibus caprarum adhærescens. Nobilius in Arabia. Fit jam et in Syria atque Africa, quod



CAP. XXIX. 1 Vet. Dalec. *radicem*.—2 Chiff. *pilosas*.

CAP. XXX. 1 'Lego, *item ad bilem* (id est, choleram) *e vino*.' Dalec.—2 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

daucum ait Diosc. III. 83. Dysenteria, III. 169.

^x *Aizoum*] Diosc. IV. 89.

^y *Alceæ*] Sive damasonio. Diosc. III. 169.

^a *Astragalus*] Dissimilis hic parum facie, par effectu, Dioscoridis astragalo. Is est quem Bæticum Clusius appellat, delineatque, *Histor. Rar. Plant. lib. VI. pag. 234.* qualem in horto Regio vidimus.

^b *Radices villosas*] Quæ annatas appendices seu radículas habent.

^c *Nascitur*] Totidem verbis et de suo astragalo Dioscor. IV. 62. et Galenus de *Fac. Simp. Med. lib. VI. pag. 160.*

^d *Vis ei ad spissanda*] Ad astrin-

genda, *στυπτική*. Diosc. et Galenus.

^e *Alvum*] Diosc. et Galenus locis citatis.

^f *Repercusso liquore*] Humore, qui dysenteriam adjuvat, in vesicam rejecto.

^g *Difficile*] Diosc. *Κόπτεται δὲ δυσχερῶς διὰ τὸ στερεὸν αὐτῆς. Difficile soliditatis suæ ratione tunditur.*

^h *Et ladano . . . utroque*] Terreno scilicet, et factio : de utroque diximus XII. 37. Diosc. I. 128. de ladano : *Κοιλαν τε ἴσθησι σὺν οἴνῳ παλαιῶ ποθέν ἔστι δὲ καὶ οὐρητικόν.*

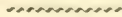
ⁱ *Quod in segetibus*] In arvis.

^j *Ledon appellatur*] Ita Mss. Reg. Colb. &c. non *Lada*. Sic etiam Diosc. ut diximus XII. 37.

toxicon^k vocant. Nervos enim¹ in arcu³ circumdatos lanis trahunt, adhærescente roscida lanugine.⁴ Plura de eo^m diximus inter unguenta. Hoc gravissimum odore est, durissimumque tactu.⁵ Plurimum enim terræ colligit: cum probeturⁿ maxime purum, odoratum, molle, viride, resinosum. Natura ei^o molliendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. Capillum^p fluentem cohibet, nigritiamque custodit. Auribus^q cum hydromelite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis et manantia ulcera sale addito sanat. Tussim^r veterem cum styrace sumtum. Efficacissimum ad ructus.

XXXI. Alvim sistit et chondris, sive pseudodictamnium.

Hypocisthis, orobethron^s quibusdam dicta, malo granato immaturo similis. Nascitur, ut diximus,^t sub cistho,



ita quoque Diosc. *Lada* Gronov. et vulgg.—3 Cod. Dalec. *in arcum*.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *pinguedine*.—5 Vet. Dalec. *onere est durissimumque tactu*; Gronov. et al. ante Harduin. *odore est, durissimumque tactu*.

CAP. XXXI. 1 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ita quoque Diosc. *orobathion* Gronov. et vulgg.

NOTE

^k *Quod toxicon*] Ἀπὸ τοῦ τόξου, quæ vox *arcum* sonat.

¹ *Nervos enim*] Nervos enim vel in ipso adhuc arcu adductos, lanisque circumvolutos, fruticibus admovent, ac deinde trahunt, adhærescente iisdem interim lanugine foliorum pingui ac rorulenta. Frustra locum hunc sollicitat Salmasius in *Solin.* pag. 363. libris non secundis, scriptoris ipsius labefactata ejus emendatione sententia.

^m *Plura de eo*] Lib. XII. cap. 37.

ⁿ *Cum probetur*] Diosc. I. 128.

^o *Natura ei*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, θερμαντικὴν, μαλακτικὴν, ἀναστομωτικὴν.

^p *Capillum*] Diosc. loc. cit. Theodorus Priscianus I. 2. 'de capillis cadentibus:' 'Ladanum cum vino teri facies, et oleum myrteum admis-

cebis, et uteris ut pinguissimo linimento.'

^q *Auribus*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

^r *Tussim*] Inseri medicamentis ad tussim sedandum utilibus, ait Dioscor. loc. cit.

^s *Hypocisthis, orobethron*] Ὑποκιστὶς, et ὀροβήθρον. Sic Diosc. I. 127. Φύεται δὲ παρὰ τὰς ρίζας τοῦ κίστου ἢ λεγομένη ὑποκιστὶς, ὑπ' ἐνίων δὲ ὀροβήθρον, ἢ κύτινος καλουμένη, ἕμοιόν τι κυτίνω βροίᾳς. In Mss. Reg. et Colb. *orobothron*. In libris hactenus editis, *orobation*. Hujus hypocistidis iconem Clusius accurate delineat *Hist. Rar. Plant.* lib. I. pag. 68. Aliud vero Scribonio Largo *Compos.* 85. *hypocystis* est, ὑπόκυστις, nempe 'succus rosæ sylvaticæ, quam quidam caninam vocant.'

^t *Nascitur, ut diximus*] Lib. XXIV.

unde nomen. Hæc arefacta ^u in umbra sistit alvum ex vino austero nigroque utraque. Duo enim genera ejus, candida et rufa. Usus in succo: spissat, ^v siccatur. Et rufa magis stomachi rheumatismos emendat. Pota ^w tribus obolis, sanguinis excreationes, cum amylo. ^x Dysenterias pota, et infusa. Item verbenaca ex aqua data, aut carentibus febre ex vino amineo cochlearibus quinque additis in cyathos tres vini.

XXXII. Laver quoque ^a nascens in rivis condita et coc-ta torminibus medetur.

XXXIII. Potamogeton ^b vero ex vino dysentericis etiam et cœliacis, similis betæ foliis: minoribus tantum hirsutioribusque, paulum supereminens extra aquam. Usus in foliis: ¹ refrigerant, spissant: ^c peculiariter cruribus vitiosis utilia, ² et contra ulcerum ^d nomas, cum melle vel aceto. Castor ^e hanc aliter noverat, tenui folio velut equinis setis, thyrso longo et lævi, in aquosis nascentem. Radice sanabat strumas et duritias. Potamogeton adversatur et crocodilis: ³ itaque secum habent eam, qui venantur. ⁴ Alvum sistit ^f et Achillea.

CAP. XXXIII. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. paulatim supereminens extra aquam, peculiariter refrigerat, spissat. Usus in foliis Gronov. et al. vet. minor tantum hirsutiorque paulum semper eminens, &c. Chiff. — 2 Vet. Dalec. utilibus. — 3 Cod. Dalec. adversatur crocodilis, ommissa conjunctione. — 4 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. qui venantur illos Gronov. et vulgg.

NOTÆ

cap. 46.

^u Hæc arefacta] Diosc. loc. cit.

^v Spissat] Astringit. Δύναμιν δὲ ἔχει . . . στυπτικωτέραν τε καὶ ξηραντικωτέραν. Diosc. i. 117.

^w Pota] Diosc. loco citato.

^x Cum amylo] Vide Notas et Emend. num. 11.

^a Laver quoque] Quod et sion nuncupatum olim indicavimus xxii. 41. De quo eadem Dioscorides prodidit, ii. 154. In Indice, Laver, sive sion.

^b Potamogeton] Iisdem verbis describitur a Dioscor. iv. 101. Ποταμογείτων φύλλον ἐστὶν ὅμοιον τεύτλῳ,

κ. τ. λ. Pingitur a Matthiolo, qualem in horto Regio vidimus, in lib. iv. Diosc. pag. 1137. Nomen habet a locis aquosis, ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ ἐνὸδρῶν τόπων, quos prope nascitur. Nam γείτων vicinum sonat.

^c Refrigerant, spissant] Hoc est, astringunt, Dioscor. loc. cit. Ψύχει δὲ καὶ στυφεῖ.

^d Et contra ulcerum] Dioscor. loc. cit. Ἀρμόζον καὶ νεμομένοις καὶ παλαιοῖς ἔλκεσιν.

^e Castor] Dodonæi forte myriophyllon aquatile is intellexit.

^f Alvum sistit] Dioscor. iv. 36.

Eosdem effectus præstat et statice ^g septem caulibus veluti rosæ capita sustinens.

XXXIV. Ceratia ^h uno folio, radice nodosa magna, in cibo cœliacis et dysentericis medetur.

Leontopodion,ⁱ alii leuceoron,¹ alii doripetron, alii thorybetrion vocant, cujus radix alvum sistit, purgatque bilem, in aquam mulsam addito pondere denariorum duorum.² Nascitur in campestri et gracili solo. Semen ejus potum lymphatica somnia facere dicitur.

Lagopus^j sistit³ alvum e vino pota, aut in feбри ex aqua. Eadem^k inguini adalligatur in tumore. Nascitur in segetibus. Multi super^l omnia laudant ad deploratos dysentericos quinquefolium, decoctis in lacte radicibus potis: et aristolochiam Victoriati pondere in cyathis vini tribus. Quæ ex supradictis calida sumentur,⁴ hæc candente ferro temperari aptius erit.



CAP. XXXIV. 1 Cod. Dalec. *letheoron*. Mox, *dorypetron* Gronov.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *dum* Gronov. et al. vett.—3 Vet. Dalec. *ciet*.—4 Cod. Dalec. *sumuntur*.—5 Vet. Da-

NOTÆ

^g *Eosdem . . . et staticæ*] Officinis herbariisque incognita.

^h *Ceratia*] Videtur esse Unifolium officinarum, pictum a Dodonæo, pag. 205. Meminit hujus Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. ‘Ceratidos,’ inquit, ‘quam herbam violam marinam appellamus, radices trium digitorum magnitudine, incoctæ vino austero, torminosos juvant, si illud vinum admixta leviter aquæ calidæ portione potetur.’

ⁱ *Leontopodion*] Est illud Dioscoridis, *λεοντοπέταλον*, III. 110. In Nothlis, pag. 457. *λεοντοπέταλον*, οί δὲ *λεοντοπόδιον*, οί δὲ *λευκήρορον*, οί δὲ *λεόντιον*, οί δὲ *δαρίς*, οί δὲ *δαρικτερίς*, οί δὲ *λυχνίς ἀγρία*, . . . οί δὲ *θορύβητρον*, κ. τ. λ. Et ab Apuleio *Leontopodion* nominatur, cap. 7. A Dodonæo pin-

gitur, pag. 69. quale in horto Regio vidimus. *λεοντοπόδιον*, *pedem leonis*: *λεντοπέταλον*, *leonis folium* interpretantur.

^j *Lagopus*] Dioscor. IV. 17. totidem verbis: *λαγώπους δύναμιν ἔχει σταλτικὴν κοιλίας, πινόμενον μετ’ οἴνου ἐπὶ δὲ τῶν πυρεσσόντων μεθ’ ὕδατος*. *Pedem leporinum* vocant officinæ, alii *Trifolium humile*. Vidimus in horto Regio, quale delineatur a Dodonæo pag. 567. et *lagopus major* vocatur. *Pied de lièvre*. Eadem cum Plinio et Dioscoride tradit Apuleius cap. 61.

^k *Eadem*] Diosc. loc. cit. *Περίσπυται δὲ καὶ πρὸς φλεγμονὴν βουβώνων φέεται δὲ ἐν πρασιαῖς*.

^l *Multi super*] Marcellus Empiricus cap. 27. pag. 193. Dioscor. I. 42.

E diverso^m purgat alvum succus centaurii minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis et aceti, bilemque detrahit. Majoreⁿ tormina discutuntur. Vettonica^o alvum solvit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis novem. Item euphorbium,^p vel agaricum,^q drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulso obolis tribus. Solvit^r et cyclaminos ex aqua pota, aut balanis^s subditis: item chamæcissi balanus. Hyssopi^t manipulus decoctus ad tertias cum sale pituitas^s trahit illitus, vel contritus cum oxymelite et sale: pellitque ventris animalia. Pituitam^u et bilem detrahit peucedani radix.

XXXV. Alvum purgat anagallis ex aqua mulsa: item epithymon,^a qui est flos^t e thymo, satureiæ simili. Diffe-

lec. pituitam.

CAP. XXXV. 1 Dalec. *epithymum*. *Id flos est.*—2 Cod. Dalec. *sedat.*—

NOTÆ

^m *E diverso*] Ad verbum ista Marcellus exscripsit c. 30. p. 212. Diosc. III. 9.

ⁿ *Majore*] Diosc. III. 8. *πρὸς στρόφους, κ. τ. λ.*

^o *Vettonica*] Marcellus Empiricus totidem verbis c. 30. p. 217. Anton. Musa tit. 17. ‘Ad alvum concitandam,’ &c. et Dioscor. IV. 1. plane ad verbum omnes.

^p *Item euphorbium*] Gaspar Hofmannus Var. Lect. I. 12. hic quædam immutat, libris invitis.

^q *Vel agaricum*] Marcellus Empir. c. 30. p. 214. Diosc. quoque, III. 1. cum mulsa propinat.

^r *Solvit*] Dioscor. II. 194. ex hydromelite bibi eam ob rem jubet. Marcellus Empir. c. 30. p. 212. et 217.

^s *Aut balanis*] Balani glandes sunt, et id quod glandis forma ad subducendam alvum in podicem manu inditur. Vulgus ‘Suppositorium’ vocat. Apuleius c. 14. tit. 2. ‘Ad alvum concitandam:’ ‘Herba orbicu-

laris, in collyrium facta et injecta, catharticum est:’ hoc est, cyclaminos, in balanum subdita, purgativa est. Diosc. loc. cit. *ἐν ἐρίφῳ προστίθεται, in vellere subditur.* Marcellus Empir. de Medic. c. 30. ‘Orbicularis herba, quam Græce *κυκλάμιον* vocant, si quis expresso succo anum perunxerit, mira celeritate experietur ani solutionem.’

^t *Hyssopi*] Marcellus Empir. c. 30. p. 214. et Dioscor. III. 30. totidem plane verbis. ‘Ventris animalia’ *ἐλμινθας* hic vocat, hoc est, teretes lumbricos.

^u *Pituitam*] Dioscor. III. 92. Pituita ex quatuor humoribus corporis nostri is est, qui potissimum magis serosus est et aqueus, magisque fluxilis: Græci *phlegma* appellant.

^a *Item epithymon*] Dioscor. IV. 179. *Ἐπίθυμον θύμον ἐστὶν ἄνθος τοῦ σκληροτέρου καὶ θύμβρα εὐοικότες . . . Πινόμενον δὲ σὺν μέλιτι κάτω καθαίρει φλέγμα καὶ χολὴν μέλαιναν. Epithymum flos est thymi durioris et satureiæ similis . . .*

rentia, quod hic herbaceus^b est, alterius thymi albus: quidam hippopheon^c vocant: stomacho minus utilis, vomitiones minus movet: sed² tormina et inflationes^d discutit. Sumitur et ecligmate ad pectoris vitia cum melle, et aliquando iride. Alvim^e solvit, a quatuor drachmis ad sex cum mellis exiguo salisque et aceti. Quidam aliter^f epithimum tradunt sine radice nasci, tenue, similitudine pallioli,³ rubens: siccari in umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia,⁴ detrahere pituitam bilemque. Alvim leniter^h solvit⁵ et nymphaea in vino austero.

XXXVI. Solvit et pycnocomon,ⁱ erucæ foliis crassioribus, et acrioribus,¹ radice rotunda, lutei coloris, terram olente, caule quadrangulo,² modico, tenui, flore ocimi. Invenitur^k in saxosis locis. Radix ejus^l in aqua mulsa denariorum duum pondere, et alvim,³ et bilem, et pituitam exinanit. Semen somnia^m tumultuosa facit, una drachma in vino potum. Et panosⁿ discutit.⁴

XXXVII. Detrahit bilem^o polypodium, quam nostri filii-

//////////

3 Vet. Dalec. *tenue simil. pili.*—4 Cod. Dalec. *mensura.*—5 Chiff. *alvo leniter soluta.*

CAP. XXXVI. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *rarioribus.*—2 Chiff. *quadrangulo.*—3 Dalec. *per alvim.*—4 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Panos et strumas* Diosc. *Et capnos strumam discutit* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

Potum id cum melle detrahit pituitam bilemque atram per inferna.

^b *Differentia . . herbaceus*] Hoc est, viridis. Vide Notas et Emend. num. 10.

^c *Hippopheon*] Vide Notas et Emend. num. 11.

^d *Et inflationes*] Dioscor. loc. cit. Ἴδως ἀρμόζον ἐπὶ μελαγχολικῶν καὶ ἐμπευματουμένων.

^e *Alvim*] Marcellus Empir. c. 30. p. 214.

^f *Quidam aliter*] Quod genus illud epithymi sit, incompertum.

^g *Similitudine pallioli*] Hoc est, pillioli. Ovidius: 'Palliolum nitidis imposuisse comis.'

^h *Alvim leniter*] Diosc. III. 148.

ⁱ *Solvit et pycnocomon*] Dioscor. IV. 176. iisdem fere verbis representat: Πικνόκομον φύλλα ἔχει ὅμοια εὐζώμφ, κ. τ. λ. Herbariis adhuc incognita.

^j *Et acrioribus*] Sic Mss, et Diosc. καὶ δριμύτερα. In quibusdam editis, *rarioribus*, male.

^k *Invenitur*] Diosc. loc. cit.

^l *Radix ejus*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit.

^m *Semen somnia*] Diosc. loc. cit.

ⁿ *Et panos*] Vide Notas et Emend. num. 12.

^o *Detrahit bilem*] Marcellus Empir. c. 30. p. 211. et 215.

culam ¹ vocant: similis enim est filici. Radix in usu, pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, acetabulis ² cavernosa, ceu ³ polyporum cirrhi, ³ subdulcis, in petris nascens, aut sub arboribus vetustis. Exprimitur ⁴ succus aqua madefactæ: ipsa minute concisa ⁴ inspergitur oleri, vel betæ, vel malvæ, vel salsamento: aut cum ⁵ pulticula coquitur ad alvum vel in febris leniter solvendam. Detrahit bilem ⁵ et pituitam, stomachum offendit. Aridæ ⁶ farina indita naribus polypum consumit. Florem et semen ⁶ non fert.

XXXVIII. Scammonium ^v quoque dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, alvum solvit, præterquam si ^w ad-



CAP. XXXVII. 1 Chiff. *filiciolam*.—2 Gronov. *seu*.—3 Theophr. τῶν πλεκτανῶν, *cirrhis*.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *ipsa minuta concisa* Chiff. *madedacta: ipsa concisa* Gronov. et vulgg.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. *cum* edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vel cum* edd. vet. et Gronov. *Mox, leviter solvendam* Chiff.—6 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Nec floret, nec semen fert* Vet. Dalec. *Florem et semen, &c.* cod. Dalec. *Floret et semen non fert* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

^p *Filiculam*] Apuleius c. 83. filicinam et radiolum vocat. Polypodium majus et apud nostros nomen servat, *Polypode*. A Dodonæo pingitur p. 461. Vidimus in horto Regio.

^q *Acetabulis*] Habet tubercula quædam acetabulis iis similia, quæ in polyporum ac sepiarum cirrhis apparent: inde πολυποδίου nomen. Iisdem ferme verbis a Dioscor. describitur, IV. 188. post Theophr. Hist. IX. 14.

^r *Exprimitur*] Diosc. loc. cit. totidem fere verbis: et Marcellus Empir. c. 30. p. 211. Apuleius item c. 83. tit. 2.

^s *Detrahit bilem*] Diosc. loc. cit. post Theophr. loc. cit.

^t *Aridæ*] Apud Theophr. Hist. IX. 14. ubi quis eam contigerit, sunt qui innasci polypum asseverent. Est autem polypus, auctore Celso VI. 8. caruncula modo alba, modo subnigra, quæ narium ossi inhæret, et mo-

do ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo spiritus a naribus ad fauces descendit, adeo increscit, uti post uvam conspici possit, strangulatque hominem, maxime Austro aut Euro flante. Gallis, *un Polipe*.

^u *Florem et semen*] Vide Notas et Emend. num. 13.

^v *Scammonium*] Marcellus Empir. c. 30. p. 212. 'Scammonia succus solam detrahit bilem: datur ex aqua ad denarii semissem, . . . sed stomacho infirmo non convenit.'

^w *Præterquam si*] Hoc est, dum bilem detrahit, et alvum solvit, stomachi simul dissolutionem facit, nisi adjiciatur aloë, &c. Marcellus Empir. c. 30. p. 211. 'Purgat bene hæc compositio ventrem: Aloë denarii semissem, Colophonie (quæ Scammonia est) denarii semissem: una teruntur hæc: adjicitur mellis quod satis sit

jiciantur aloës drachmæ duæ obolis ejus duobus. Est autem succus ^{1 x} herbæ ab radice ramosæ pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassa, madida, nauseosa. Nascitur pingui et albo solo. Radix circa Canis ortum excavatur, ut in ipsam ^y confluat ² succus: qui Sole siccatus, digeritur in pastillos. Siccatur et ipsa, vel cortex. Laudatur ^z natione Colophonium, Mysium, Prienense: specie autem nitidum, et quam simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescens, ³ virus redolens, gumminosum, linguæ tactu lactescens, quam levissimum, cum diluitur ⁴ albescens. Hoc evenit ^a et adulterino, quod fit ervi farina, et tithymali marini succo, in Judæa fere: quod etiam strangulat sumtum. Deprehenditur ^b gustu: Tithymalus enim linguam excalfacit. Usus bimo: ^c nec ante, nec postea utili. ⁵ Dedere et per se ex aqua mulsa et sale quaternis obolis. Sed utilissime cum aloë, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. Fit et decoctum ^d



CAP. XXXVIII. 1 Vet. Dalec. facit, præterquam si, &c. duobus. Bilem detrahit, alvum solvit. Est autem succus.—2 Ita bene codd. Reg. 1. 2. et Editio princeps. Brotier. Ita quoque Chiff. et al. ap. Dalec. ut ex ipsa confluat Vet. Dalec. ut in ipsa confluat Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Chiff. liquescit. Mox, redolens, sub lingua elactescens quam, &c. cod. Dalec. cummosum Gronov. et al. vett. cumminosum Harduin. ex codd.—4 Chiff. diluatur.—5 Ita Harduin. et recentt. excalfacit bulbi more, nec ante, nec postea utile Gronov. et vulgg.

NOTE

ad colliganda ea: datur ex aquæ calidæ vel frigidæ cyathis quatuor: hoc medicamentum stomachum non corrumpit.

^x Est autem succus] Hæc totidem fere verbis Dioscor. iv. 171. Σκαμμονία, κ. τ. λ. Pingitur a Dodonæo stirps ipsa, p. 387. visa a nobis in horto Regio: la Scammonée.

^y Ut in ipsam] Ut in ipsum cavum entro factum confluat succus. Vide Notas et Emend. num. 14.

^z Laudatur] Hæc fere verbis totidem Dioscor. loc. cit. et auctor libri de Simp. Med. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, p. 1000.

^a Hoc evenit] Diosc. loc. cit.

^b Deprehenditur] Dioscor. loc. cit. Nam si linguam vehementer excalfacit, exuritve, est id admixti tithymali argumentum. Καὶ τῷ μὴ λαν πυροῦν τὴν γλῶσσαν, ὅπερ γίνεται τιθυμάλου μιγέντος. Sic et auctor libri mox citati apud Galeum.

^c Usus bimo] Biennio recentior, veltustiorve succus inutilis. Vide Notas et Emend. num. 15.

^d Fit et decoctum] Diosc. loc. cit. Ἐψηθεὶς δὲ ἐν ὕξει καὶ καταχρισθεὶς, λέπρασ ἐξάγει κεφαλαλγίας τε χρονίας ἐστὶν ἐπίβρεγμα σὺν ὕξει καὶ ῥοδίνῳ.

radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur, et caput ungitur in dolore cum oleo.

XXXIX. *Tithymalum* nostri herbam lactariam vocant, alii lactucam caprinam: ^e narrantque lacte ejus inscripto corpore, cum inaruerit, si cinis inspergatur, apparere literas, et ita quidam adulteras alloqui maluere quam codicillis. Genera ejus multa. Primus ^f cognominatur characias, qui et masculus existimatur, ramis ^g digitali ^h crassitudine, rubris, succosis, ^h quinque aut sex, cubitali longitudine: a radice foliis ⁱ pæne oleæ, ² in cacuminibus coma junci. ^j Nascitur ^k in asperis maritimis. Legitur ^l semen autumnis, cum coma: siccatum Sole tunditur, et reponitur. Succus vero ^m incipiente pomorum lanugine, defractis ramulis, ³ excipitur farina ervi, aut ficis, ut cum iis arescat. Quinas autem guttas singulis ⁿ excipi satis est. Traduntque etiam toties purgari hydropicos fico sumta quot guttas lactis exceperit.



CAP. XXXIX. 1 Diosc. *caulibus*.—2 Ita eodd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. et sic quoque conj. Dalec. *rubris, rugosis . . . foliis pendulis* Gronov. et vulgg. *penulcæ* Chiff. Mox, Diosc. *ut et coma*.—3 Chiff.

NOTE

^e *Lactucam caprinam*] Quod ea capræ vescuntur. *Lactucam marinam*, Apuleius c. 108. aliique, quos retulimus xx. 24.

^f *Primus*] Diosc. iv. 165. 'Ο μὲν ἄρρη χαρακίας καλεῖται ὑπὸ δὲ τινῶν κομήτης, ἢ ἀμυγδαλοειδής, ἢ κωβίος. Gallis, *Tithymale*. Pingitur a Joan. Bauhino tom. III. p. 672. qualem vidimus in horto Regio. *Χαρακίας*, quasi *valularis* dicitur. Hoc genus peculiariter rura nostra vocant evigilem matutinum, *Reveille-matin*.

^g *Ramis digitali*] Dioscor. loc. cit. *καυλοῦς, caules*, dixit: Apuleius cap. 108. *thyrsos*, seu *scapos*.

^h *Succosis*] Vide Notas et Emend. num. 16.

ⁱ *A radice foliis*] Vide Notas et Emend. num. 17.

^j *Coma junci*] In summitate cau-

lium, cacuminibusque, coma est similis virgultis junceis. Dioscor. et Apuleius locis citatis.

^k *Nascitur*] Diosc. loc. cit.

^l *Legitur*] Diosc. loc. cit.

^m *Succus vero*] Dioscorides *circa vindemiam, περὶ τὸν τρυγητὸν*, ita succum exprimi ait, loc. cit. Plinius, incipiente pomorum lanugine, nempe cotoneorum: quo nempe tempore lanuginosa ea esse incipiunt, circa Augustum mensem.

ⁿ *Quinas . . . singulis*] Nempe singulis ficis. Dioscor. loc. cit. *Alii in ficos quæ exsiccantur ternas quaternasve guttas instillant, ut cum iis inarescant, ejusmodique ficos ad usum reconduunt. Τινὲς δὲ εἰς τὰ ξηραίνόμενα σῦκα ἀποστᾶζουσι σταλαγμοὺς γ' ἢ δ', ξηραίνοντες ἀποτίθενται.*

Succus cum ^o colligitur, ne attingat oculos ⁴ cavendum est. Fit et e foliis tuis priore minus efficax. Fit et decoctum e ramis. Est semen ^p in usu cum melle decoctum ⁵ ad catapotia solvendæ alvi gratia. Semen et dentium ^q cavis cera includitur. Colluuntur ^r et radices decocto e vino aut oleo. Illinunt ^s et lichenas succo: bibuntque eum, ut purgent ⁶ vomitione et alvo soluta, alias stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adjecto in potu, bilem aphronitro.⁷ Si per alvum ^t purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur. Ficos a cibo sumsisse melius est. Fauces urit ^u leniter: est enim tam ⁸ ferventis naturæ, ut per se extra corpori impositum, pusulas ignium modo faciat, et pro caustico in usu sit.

XL. Alterum ^a genus tithymali myrsiniten ^t vocant: alii caryiten: foliis myrti acutis et pungentibus, sed mollioribus: et ipsum in asperis nascens. Colliguntur comæ ejus hordeo turgescente, siccataque in umbra diebus novem in

//////////

ramis. Mox, in eodem, ut cum iis crescat.—4 Diosc. ne manus intingat.—5 Chiff. decocto.—6 Cod. Dalec. ut purget.—7 Chiff. addito in p. b. aphronitro.—8 Vet. Dalec. Est et alius tam.

CAP. XL. 1 Chiff. myrsiten.—2 Chiff. lavatumque deinde; cod. Dalec.

NOTÆ

^o Succus cum] Diosc. loc. cit.

^p Est semen] Dioscor. loc. cit. totidem verbis. Καταπότιον medicamentum est quod sumitur deglutendo. Pilulas alibi Plinius, et vulgus, vocat. 'Catapotium, id est, medicamentum quod non diluitur, sed ita ut est, devoratur.' Scribonius Largus Compos. 87.

^q Semen et dentium] Dioscor. loc. cit. succo hanc vim attribuit, ut dentium cavis inditus, dolores levet: Theod. Priscianus r. 14. ut decidere sponte faciat.

^r Colluuntur] Collui dentes radices decocto cum aceto jubet Dioscor. loc. cit.

^s Illinunt] Dioscor. loc. cit. et Apuleius c. 108. tit. 4.

^t Si per alvum] Apuleius c. 108.

^u Fauces urit] Diosc. loc. cit. Quoniam fauces exasperat, catapotia que ex eo concinnantur, cera aut decocto melle oblini, atque ita dari par est. Τραχόνει δὲ καὶ τὴν φάρυγγα ὄθεν δεῖ καταπότια περιπλάττειν κηρῶ ἢ μέλιτι ἐφθῶ, καὶ οὕτως διδόναι.

^a Alterum] Dioscor. iv. 165. 'Ὁ δὲ θῆλυς, ὃν ἐνιοὶ μυρσινίτην, ἢ καρνίτην ἐκάλεσαν, κ. τ. λ. iisdem enim plane notis describit, ac Plinius. Myrsinites legitimus tithymalus id genus appellatur a Clusio Hist. Rar. Plant. l. vi. p. 189. ab aliis latifolius. Vidimus in horto Regio. In Indice Myrsinites: Theophrasto Hist. ix. 12. Μυρσίντης. Et Apuleio.

Sole inarescunt. Fructus non pariter maturescit, sed pars anno sequente, et nux vocatur. Inde cognomen ^b Græci dedere. Demetitur ^c cum messium maturitate, lavaturque, dein ² siccatur, et datur cum papaveris nigri duabus partibus, ita ut sit totum acetabuli modus: ^d minus hic vomitionibus, ^e quam ³ superior, ceteri item. Aliqui sic et folium ejus dedere, nucem vero ipsam in mulso, aut passo, vel cum sesama. ^f Trahit bilem ^g et pituitam per alvum. Oris ulcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur.

XLI. Tertium ^h genus tithymali paraliū ⁱ vocatur, sive tithymalis, folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur incipiente uva, ² ⁱ et siccatum teritur, sumiturque acetabuli mensura ^j ad purgationes.

XLII. Quartum genus ^k helioscopion appellant, foliis



lotum deinde.—3 Cod. Dalec. modo: minus hic non vom. aptus, quam.

CAP. XLI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Ita quoque Chiffi. paralius edd. vett. et Gronov.—2 Theophr. uva nigrescere.

NOTÆ

^b Inde cognomen] Caryitæ. A voce Græca κάρυον quæ nucem sonat. Theophr. Hist. ix. 12. Ταῦτα δ' οὐκ ἅμα φέρει τὸν καρπὸν, ἀλλὰ παρ' ἔτος . . ὃ δὲ καρπὸς αὐτοῦ καλεῖται κάρυον.

^c Demetitur] Quæ deinceps sequuntur, accepta sunt totidem verbis a Theophr. Hist. ix. 12.

^d Acetabuli modus] Mensura. Theophr. loc. cit. Τὸ δὲ συναμφότερον ὕσον ὀξύβαφον.

^e Minus hic vomitionibus] Subintellige, accommodatus. Sic Diosc. loc. cit. et Apuleius c. 108.

^f Vel cum sesama] Et quidem tosta, ἐν σησάμῳ πεφρυγμένῳ. Theophr. loc. cit.

^g Trahit bilem] Theophr. loc. cit.

^h Tertium] Hæc tota descriptio perita similiter ad verbum ex Theophr. Hist. ix. 12. De hoc tithymali genere diximus xx. 80. Dioscor. iv. 165.

Ὁ δὲ παράλιος λεγόμενος τιθυμαλίδα ἢ μήκωνα ἐκάλεσαν, κ. τ. λ. Ab Apuleio dicitur cap. 108. 'Tithymalis, pepelis tithymalis, paralion meron.' Et hoc genus Galli evigilium matutinum vocant.

ⁱ Incipiente uva] Pubescente, maturorescente, variante. Theophr. loc. cit. ὅταν ἄρτι περὶ ἀξίη σταφυλή. Plinius xx. 80. 'florete uva.'

^j Acetabuli mensura] Dimidio acetabuli ipse dixit xx. 80.

^k Quartum genus] De eo genere eadem ad verbum prodidit Apuleius cap. 108. et Diosc. iv. 165. Ὁ δὲ ἡλιοσκόπιος λεγόμενος ἀνδράχνη ὕμοια φύλλα ἔχει, κ. τ. λ. Pingitur a Dodonæo, pag. 367. quale in horto Regio observatum a nobis. Helioscopos ab Apuleio nuncupatur loc. cit. idemque cicer columbinum, et caprago.

porcilacæ,¹ ramulis stantibus a radice quatuor aut quinque, rubentibus, semipedali altitudine, succi plenis. Hoc circa¹ oppida nascitur, semine albo, columbis gratissimo.² Nomen accipit,³ quoniam capita cum Sole circumagit. Trahit bilemⁿ per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: ceteri usus, qui characiæ.

XLIII. Quintum^o cyparissian vocant, propter foliorum similitudinem, caule gemino aut triplici nascentem in campestribus: cui eadem vis,^p quæ helioscopio aut characiæ.

XLIV. Sextum^q platyphyllon vocant: alii corymbiten, alii amygdaliten a similitudine. Nec ullius latiora sunt folia. Pisces necat,^r alvum solvit, radice, vel foliis, vel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit privatim aquas.

XLV. Septimum^s dendroiden¹ cognominant, alii cobion,² alii leptophyllon,^t in petris nascens, comosissimum^u ex om-

//////////

CAP. XLII. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *portulacæ* edd. vett. et Gronov.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *gratissimo, quod colligitur incipiente uva* Gronov. et al. vett. ‘Hæc, quod c. i. uva, supervacua sunt, et repetita ex superioribus periodis.’ Dalec.—3 Vet. Dalec. *acceptit*.

CAP. XLV. 1 ‘Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.’ Brotier. *dendroides* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Chiff. in emend. *cubion*.—

NOTÆ

¹ Hoc circa] Diosc. loc. cit.

^m Nomen accipit] Dioscor. loc. cit. Συμπεριφέρεται δὲ τοῦτου ἡ κόμη τῆ τοῦ ἡλίου κλίσει ὕβεν καὶ ἀνώμασται ἡλιοσκόπιος.

ⁿ Trahit bilem] Diosc. loc. cit.

^o Quintum] Κυπρισσίας, a foliorum similitudine cum cupresso nomen accepit. A Dodonæo pingitur, pag. 367. Vidimus in horto Regio.

^p Cui eadem vis] Dioscor. loc. cit.

^q Sextum] Diosc. ‘Ο δὲ πλατύφυλλος φλόμφ ἔοικε. Nomen habet a latitudine foliorum. Pingitur a Clusio, Hist. Rar. Plant. lib. vi. pag. 190. quale est a nobis observatum in horto Regio. Amygdalite cognomen primo generi tribuit Diosc. minus recte.

^r Pisces necat] Dioscor. III. 165. Ἀποκτείνει δὲ καὶ τοὺς ἰχθύας, κοπεὶς καὶ διεθεὶς τῷ ὕδατι. Pisces necat tusus, et aqua dilutus.

^s Septimum] Dioscor. loc. cit. ‘Ο δὲ ἐν ταῖς πέτραις φύόμενος, δένδροειδῆς δὲ καλούμενος, ἀμφιλαφῆς ἄνωθεν καὶ πολύκομος, ὀπού μεστὸς, ὑπέρυθρος τοὺς κλάδους, κ. τ. λ. Qui in petris nascitur, dendroides (quasi arborescens) cognominatus, foliosus est in cacumine, densamque spargit comam, succo lacteo pragnans, subrubentibus ramis, &c. Pingitur a Lobelio, in Advers. pag. 150. Tithymalus myrsinites angustifolius appellatur. In horto Regio vidimus.

^t Leptophyllon] A foliorum tenuitate: sunt enim myrti tenuioris similia,

nibus maxime,³ cauliculis rubentibus, et semine copiosissimum: ejusdem effectus,^v ejus characias.

XLVI. Apios ischas,^a sive raphanos agria, juncos duos^b sive tres spargit in terra rubentes, foliis rutæ: ^c radix cepæ, sed amplior: quare quidam^d raphanum sylvestrem vocant. Intus habet mammam¹ candidam, extra cortices nigros. Nascitur^f in montuosis asperis, aliquando et herbosis.² Effloditur vere, tusaque in fictili mergitur, dejectoque quod supernatat, reliquus succus purgat³ utraque parte,^g sesquibolo in aqua mulsa. Sic et hydropicis datur acetabuli mensura. Inspargitur et aridæ radicis farina potioni, aiuntque^h superiorem partem ejus vomitione biles⁺ extrahere: inferiorem, per alvum, aquas.

//////////

3 Codd. Dalec. et Cliffl. *maximis*.

CAP. XLVI. 1 Vet. Dalec. *carnem*.—2 'Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps.' Brotier. *aliquando et in herbosis* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—3 Vet. Dalec. *relictus succus colligitur, purgat*.—4 Diosc. *bilem et pituitam*. Mox, Cliffl. *alvum aqua*.

NOTE

τὰ φύλλα μυσίνη λεπτή προσεικότα, inquit Dioscor. loc. cit.

^u *Comosissimum*] Largiore coma.

^v *Ejusdem effectus*] Diosc. loc. cit.

^a *Apios ischas*] Diosc. IV. 177. Ἄπιος, οἱ δὲ ἰσχὰς, οἱ δὲ Χαμαιράφανος ὄρεινῇ ἢ ἀγρία, οἱ δὲ λιπόζωστις. Vide Saracenum in Notis ad Dioscor. Ἄπιος dicitur, et ἰσχὰς, quod radicem habet accedentem ad piri formam, vel ficus. Nullum nomen invenit Gallicum, inquit Ruellius lib. III. p. 658. Vidimus tamen per inopiam frugum ruri pauperes hac radice vesci.

^b *Juncos duos*] Diosc. loc. cit. ramulos juncos binos ternosve dixit, κλωνία δύο ἢ τρία ἀπὸ γῆς ἀνῆσι σχοινώδη λεπτά, κ. τ. λ.

^c *Foliis rutæ*] Foliis quidem rutæ, sed oblongioribus iisdem, et angustioribus: Φύλλα πηγάνω εὐκότα, ἐπιμηκέστερα μέντοι καὶ στενότερα. Theophr. Hist. IX. 10. φύλλον μὲν ἔχει πηγανῶδες βραχύ.

^d *Quare quidam*] Ægineta VII. 10. Καλοῦσι δὲ τινες αὐτὸ χαμαιράφανον.

^e *Intus . . . mammam*] Corpus, carnem, pulpamve candidam. Diosc. loc. cit. ῥίζα . . . φλοῖον ἔχουσα ἔξωθεν μέλανα, ἐνδοθεν δὲ λευκόν. Quoniam lactei succi plena radix est, mammam idcirco, et quidem sat eleganter, vocat.

^f *Nascitur*] Diosc. loc. cit.

^g *Purgat utraque parte*] Per superna æque vomitione, atque per inferna. Diosc. loc. cit. Τοῦτου τρία ἡμιβόλια ποθέντα ἄνω καὶ κάτω καθαίρει. Sed differt a Dioscoride Plinius, quod supernatantem liquorem rejicit, reliquum in medicos usus asciscit: ille contra liquorem qui supernatat penna collectum exsiccatumque adhibet in eosdem usus.

^h *Aiuntque*] Dioscorides loc. cit. post Theophr. Hist. IX. 10. Sic etiam Ægineta VII. 10.

XLVII. Torminaⁱ discutit quodcumque panaces, et Vettonica,^j præterquam a cruditate: ¹ peucedani^k succus et inflationes, ructus gignens: item acori^l radix, daucumve,^m si lactucæ modoⁿ sumatur. Ladanum^o Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit: item Gentianæ^p farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine. Plantago mane^q sumta duabus lingulis,²^r et tertia papaveris in vini cyathis quatuor non veteris.³ Datur et in somnum euntibus, addito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. Colo^s infunditur hemina succi, vel in feбри.

XLVIII. Agaricum^a potum obolis tribus in vini veteris

//////////

CAP. XLVII. 1 Vet. Dalec. *prætereaque cruditatem*.—2 Ita cod. Reg. 2. et Editio princeps. Cod. Dalec. *linguis seu cochlearibus*; Gronov. al. vett. Harduin. et recentt. *duabus linguis*.—3 Ita ex codd. Harduin. et recentt. *non veteris* desunt in Chiffli. *in vini non veteris cyathis IV*. Gronov. et vulg.

NOTÆ

ⁱ Tormina] Diosc. III. 55. Etiam ad jumentorum tormina panacis radicem utilem esse scribit Theophr. Hist. IX. 10. Ad quoscumque ventris dolores, cap. 12.

^j Et Vettonica] Anton. Musa tit. 16. 'Ad ventris dolorem: 'Herbæ Vettonicæ drachman unam in aqua calida cyathis duobus bibendam dato. His autem duntaxat hæc apta erit compositio, quorum non ex cruditate intestina torquentur.' Sic etiam Marcellus Empir. cap. 29. p. 203.

^k Peucedani] Torminibus, inflationibusque subvenire pariter auctor est Diosc. III. 92.

^l Item acori] Diosc. I. 2.

^m Daucumve] Dauci semen ad sedanda tormina commendat Diosc. III. 83.

ⁿ Si lactucæ modo] Ex aceto oleoque.

^o Ladanum] Alvum sistit, urinam ciet. Diosc. I. 128.

^p Item Gentianæ] Succum hujus prodesse stomachicis scribit Diosc. III. 3.

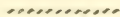
^q Plantago mane] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. 'Plantaginis aridæ semen tritum, ex partibus duabus, et papaveris capita arida, ex parte tertia, oportet per cribrum tenuiter foratum trajici, ex coque pulvere dari torminoso ligulæ magnæ mensuram, interdum plus aut minus, cum vini veteris mixti non nimium, id est, cyathis tribus. Hoc medicamentum ante somnum utiliter etiam ad vesperam datur.' Et paulo ante: 'Plantago cocta ante alium cibum data ex aceto plurimo, et exiguo sale atque oleo, torminosis plurimum prodest.'

^r Duabus lingulis [linguis] Vel, ut alii Mss. habent, *lingulis*, hoc est, cochlearibus.

^s Colo] In coli tormento, hoc est, in tenuioris intestini morbo. Apponi jubet ad colici umbilicum contusam plantaginem Marcellus Empir. cap. 29. pag. 206.

^a Agaricum] Lienosis in aceto multo præbet Diosc. III. 1.

cyatho uno, lieni medetur: et panacis omnium generum radix in mulso.¹ Sed Teuceria^b præcipue, pota arida et decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad vulnus² illinitur eadem cum aceto: aut si tolerari non possit, ex ficu vel aqua. Polemonia^c bibitur ex vino. Vettonica^d drachma in oxymelitis cyathis tribus. Aristolochia,^e ut contra serpentes.¹ Argemone³ septem diebus in cibo sumta lienem consumere dicitur: agaricum⁵ in aceto mulso obolis duobus. Nymphææ^b heracliae radix e vino⁴ pota, et ipsa consumit. Cissanthemus,ⁱ drachma bis die sumta, in vini albi cyathis duobus per dies XL. lienem dicitur paulatim emittere per urinam. Prodest^j et hyssopum cum fico decoctum. Lonchitidis^k radix decocta, priusquam semen emittat.⁵ Peucedani¹ quoque radix decocta, et lieni et renibus. Lien acori^m potu⁶ consumitur. Præcordiisⁿ et ilibus utilissimæ radices. Clymeni semen^o po-



CAP. XLVIII. 1 Vet. Dalec. in aceto mulso.—2 Vet. Dalec. vulnera; Chiff. hieminum.—3 Argemone Vet. Dalec.—4 Chiff. in vino.—5 Chiff. demittat.—

NOTÆ

^b Sed Teuceria] Quæ hemionitis Dioscoridis est III. 152. ut alibi monuimus: ἤτις σὺν ὄξει ποθεῖσα τήκει σπλῆνα.

^c Polemonia] Ex aceto drachmæ pondere dari lienosis, auctor est Diosc. IV. 8.

^d Vettonica] Diosc. IV. 1.

^e Aristolochia] Ex aqua propinat Diosc. III. 6.

^f Ut contra serpentes] Lib. XXV. c. 55. radice drachmam in vini hemina sæpius bibendam adversus serpentes prædicat.

^g Agaricum] Diosc. III. 1. et Plin. Valer. II. 18. 'Agarici oboli duo in aceto mulso poti per dies XX. consumunt lienem.'

^h Nymphææ] Diosc. III. 148. totidem verbis.

Delph. et Var. Clas.

ⁱ Cissanthemus] Hoc est, cyclaminos cyssanthemos, de quo idem narrat Diosc. III. 195.

^j Prodest] Diosc. III. 30. ad verbum.

^k Lonchitidis] Et hoc de altera lonchitide Dioscorides III. 162. quam et asperam vocat: Τήκει δὲ καὶ σπλῆνα μετ' ὄξους πινομένη.

^l Peucedani] Diosc. III. 92. post Theophr. Hist. IX. 22.

^m Lien acori] Diosc. I. 2. σπλῆνας τήκει.

ⁿ Præcordiis] Dioscor. loc. cit. lateri, hepatis, thoraci, subvenire ait.

^o Clymeni semen] Subintellige, lienem absument. Diosc. IV. 14. de periclymeno, quam esse clymenon Plinianam suo loco docuimus: Τούτου ὁ καρπὸς πέπειρος συλλεγείσθαι, καὶ ξηρανθεῖσθαι

Plinius.

11 C

tum diebus triginta pondere denarii in vino albo. Vetto-
nicæ farina ex melle et aceto scillite⁷ pota. Radix lon-
chitidis in aqua, et Teucrium illinitur. Item scordium^p
cum cera, agaricum cum farina fœni Græci.⁸

XLIX. Vesicæ malis,^q contraque calculos, gravissimis^r
cruciatibus, ut diximus,^r auxilio est Polemonia^s ex vino
pota: item agaricum.^t Plantago^u radice vel foliis potis
ex passo. Vettonica,^{2 v} ut in jocinere diximus: ^w item ram-
mici, pota atque illita: eadem ad strangurias^x efficacissima.
Ad calculos^y quidam Vettonicam et verbenacam et mille-
folium æquis portionibus, ex aqua, pro singulari remedio
bibere suadent. Strangurias discuti et dictamno certum
est. Item quinquefolio decocto ad tertias in vino: hoc et
enterocelicis^z dari atque illini, utilissimum est. Xiphii



6 Cod. Dalec. *acoro pota*.—7 Chiff. *scillito*.—8 Gronov. et al. ante Harduin.
cum farina fœnigraci, vesicæ malis . . . auxilio est. Polemonia, &c.

CAP. XLIX. 1 Vet. Dalec. *in gravissimis*.—2 ⁶ Ita cod. Reg. 2. et Editio

NOTÆ

ἐν σκιᾷ, πίνεται μετ' οἴνου < α' δλικὴν
ἐπὶ ἡμέρας μ', καὶ σπλήνα τήκει, κ. τ. λ.
*Semen postquam ematurit collectum, et
in umbra siccatum, si drachmæ pondere
ex vino bibatur quadragenis diebus, lie-
nem absorbet, &c.*

^p *Item scordium*] Diosc. III. 125.
καὶ ὑποχόνδριον χρονῶς φλεγμαῖνον
ἀναληφθεῖσα κηρωτῆ παραγορεῖ. *Diutur-
nam hypochondrii inflammationem cerato
excepta lenit.*

^q *Vesicæ malis*] Ab his verbis insti-
tuendam periodum novam loci sen-
tentia admonuit, quæ connexa per-
peram cum anterioribus hactenus
fuerat.

^r *Ut diximus*] Lib. XXV. 7. 'Indi-
cavere,' inquit, 'experimento, asper-
rimos cruciatibus esse calculorum a stil-
licidio vesicæ.'

^s *Polemonia*] Diosc. IV. 8. ex aqua
præbet.

^t *Item agaricum*] Diosc. III. 1.

^u *Plantago*] Totidem verbis Diosc.
II. 153. et Apuleius c. 1. tit. 24.

^v *Vettonica*] Vettonica pariter cal-
culos rumpi docet Galenus de Fac.
Simp. Med. lib. VII. p. 189.

^w *Ut in jocinere diximus*] Cap. 19.
his verbis: 'Vettonicæ drachma una
in aqua calida cyathis tribus.' Ex
melle et aceto bibi jubet Anton.
Musa tit. 24.

^x *Eadem ad strangurias*] Diosc.
IV. 1.

^y *Ad calculos*] Verbis plane tot-
idem Marcellus Empir. c. 26. p. 177.
Item suspectæ vetustatis auctor, Æ-
milius Macer, cap. de verbenâ: 'Her-
bam cui nomen foliis de mille dedere,
Bettonicamque, pari verbenæ pon-
dere junte: Hac mixta potantur
aqua: nullum medicamen Utilius cred-
dunt illis quos calculus angit.'

^z *Hoc et enterocelicis*] Diosc. IV.
42.

quoque ^a radix superior urinam ciet infantibus. Enterocellicis ^b datur ex aqua, et illinitur vesicæ vitiis. Peucedani succus infantium ^c ramici: et umbilicis ^c eminentibus psyllion illinitur. Urinam ciet ^d anagallides, acorique radicis ^c decoctum, vel ipsa trita potaque: et omnia vesicæ ^e vitia sanat. Et calculos ^f herba et radix cotyledonis. Itemque ^e genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis, et seminis, ^g et myrrhæ. Ebulum ^h teneris ⁷ cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit: impositum testes sanat. ¹ Erigeron ^j quoque cum farina thuris et vino dulci, testium inflammationes sanat. Symphyti ^k radix illita enterocelas cohibet: genitalium nomas hypocisthis ^l alba. Artemisia ^m quoque datur contra calculos ex vino dulci, et ad stranguriam. Dolores vesicæ ⁿ sedat ex vino nymphææ heracliae radix.

L. Eadem vis crethmo ^o ab Hippocrate admodum lau-

princeps.' Brotier. Et Vettonica Gronov. Harduin. et recentt.—3 Ictericis cod. Dalec.—4 Chiff. infantibus.—5 Cod. Dalec. potaque etiam vesicæ. Vox omnia deest in cod. Dalec.—6 Vet. Dalec. pondere seminis caulis.—7 Chiff. tenerum.

NOTÆ

^a Xiphii quoque] Diosc. iv. 20.
^b Enterocellicis] Iisdem verbis Dioscor. loc. cit.
^c Et umbilicis] Dioscor. iv. 70. 'Εντεροκήλας τε τὰς ἐπὶ παίδων καὶ ἐξομφάλους ὑγιάζει καταπλασόμενον σὺν ἕξει. Infantium enterocelis et eminenti umbilico illitum ex aceto medetur. Unde forsàn legi hoc loco oporteat, ut in Chiff. cod. Peucedani succus infantibus: ramici et umbilicis eminentibus psyllion illinitur.
^d Urinam ciet] Certe nephriticis hydropicisque opitulari ait Diosc. II. 209.
^e Acorique radicis] Diosc. I. 2.
^f Et calculos] Diosc. iv. 92. Item Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 195. Dysuriam statim ea sanari in vino pota, auctor est Theod. Priscianus II. 2. 20.

^g Itemque] Diosc. loc. cit.
^h Ebulum] Ebuli radices ad calculos commendat Marcellus Empir. c. 26, p. 176.
ⁱ Testes sanat] Testinum epiphoras, seu inflammationes.
^j Erigeron] Iisdem verbis Diosc. iv. 97.
^k Symphyti] Diosc. iv. 9.
^l Hypocisthis] Cistho ipsi hanc vim assignat Diosc. I. 126.
^m Artemisia] Diosc. III. 127. et Apuleius c. 59, tit. 4.
ⁿ Dolores vesicæ] Diosc. III. 147.
^o Eadem vis crethmo] Diximus de eo, anteriore lib. cap. 96. Laudatur ab Hippocrate, ad ejiciendos fœminarum menses, de Natura Mul. tex. 20, p. 372. et de Morb. Mul. lib. I. tex. 10, p. 422. Ad uteri morbos inter optima remedia, ἄριστα φάρμακα,

data.¹ Est autem inter eas quæ eduntur sylvestrium herbarum. Hanc certe apud Callimachum apponit rustica illa Hecale: ^p speciesque est batis hortensia.² ^q Caulis unus ^r palmum altus, semen ferens odoratum, ceu libanotidis rotundum, siccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folio pingui, albicante veluti olivæ, crassiore, et salso gustu: ^s radices digiti crassitudine tres aut quatuor. Nascitur in maritimis petrosis.⁴ Estur crudum ^s coctumve cum olerè, odorati saporis ^s et jucundi. Servatur ^t etiam in muria: præcipui usus ⁶ ad stranguriam, folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verum æquo largior inflationes. Alvum solvit decocto, urinamque,^u et a renibus humorem trahit.⁷ Sic et alceæ ^sv sicca farina in vino pota strangu-

//////////

CAP. I. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *laudato* Dalec. *laudata* Gronov. et vulgg.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *speciesque ejus est batis hortensis* Vet. Dalec. *speciesque est b. hortensis* Gronov. et vulgg.—3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Folia pingua, albicant . . . crassiore, et salsa gustu* Gronov. et vulgg.—4 Dalec. *et petrosis*.—5 Vet. Dalec. *odoratum, saporisque*.—6 Idem Vet. *præcipuusque usus ejus*.—7 Cod. Dalec. *verum largior inflationes alvi solvit. Decocta urinam et a renibus, &c.* Vet. Dalec. *verum largior quoque inflationem. Alvum, &c.* alii vet. ap. eundem: *inflationes facit. Alvum, &c.*—8 'Sine auctoritate in recentioribus editionibus, *althæa*. Ex codd. Regg. 1. 2. emendandum, *alceæ*. Est damasonium. Vide supra cap. 12. et 28.' Brotier. *althæa* Gronov. et al. vet. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

NOTÆ

eodem volumine, tex. 56. p. 450.

^p *Illu Hecale*] De qua diximus antea, xxii. 44.

^q *Batis hortensia*] Nec batis quoque bacillarum nomine, de quibus egimus xxv. 96. intelligenda est: quando neque ipsa crethmos ea est appellatione censenda, ut diximus. Quin et bacillas herbarii perperam in marinas distinxere, atque hortenses, ut acute vidit Petr. Quiqueranus de Laud. Provinciæ lib. ii. fol. 50. cum nihil discrepent: nisi quia maritimæ littorum prærogativa gustantibus salsiorem morsum infligunt. Conditura bacillarum aceto constat: ei nihil

salis adjicitur, quod (ut aiunt) salem sibi secum ferant. Quæ ratio me quoque monet, ut asseverem bacillam eam non esse batin, quod Dalecampius censuit: quando Columella, Plinius, ac Dioscorides, suæ bati nunc salem, nunc muriam injiciunt. Batin esse potius censuerim eam quæ nomine alio hortensis sive sativa portulaca est: crethmon, marinam.

^r *Caulis unus*] Iisdem præne notis a Diosc. describitur, ii. 157.

^s *Estur crudum*] Dioscor. loc. cit.

^t *Servatur*] Dioscor. loc. cit.

^u *Urinamque*] Dioscor. loc. cit.

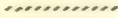
^v *Sic et alceæ*] Dioscor. iii. 163.

riam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoque utilis. Adversus serpentes^w bibitur. Jumentis quoque in pituita aut stranguria hordeo inspersa succurrit.

LI. Anthyllion^a est lenti simillima, quæ in vino^b pota vesicas vitiis liberat, sanguinem sistit. Altera est^c anthyllis, chamæpityos similis, flore purpureo, odore gravi, radice intubi.¹

LII. Vel magis medetur cepæa,^d similis¹ porcilacæ, nigriore radice, sed inutili, nascens in littoribus arenosis, gustu amara. In vino^e cum asparagi radice vesicæ plurimum prodest.

LIII. Eadem præstat hypericon,^f quam alii chamæpytin, alii corion^{1g} appellant, oleraceo² frutice,^h tenui, cubitali,



CAP. LI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *simillima nascens in littorib. arenosis gustu amara (subsalsa Diosc.) quæ in vino et cet. intubi. Sed id magis cepæa, &c. inutili, in vino, &c. e Diosc.*

CAP. LII. 1 *Vesicæ magis cepæa medetur similis Vet Dalec. vel magis medetur. Cepæa similis Chiff. 'Ita bene cod. Reg. 1. et Editio princeps. Male in recentioribus omissum medetur. Cepæa autem est sedum cepæa dictum, H. L. B.' Brotier. medetur omissum est in edd. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.*

CAP. LIII. 1 Chiff. *corissum.*—2 Vet. Dalec. *surculaceo*; et sic Diosc.

NOTE

^w *Adversus serpentes*] Dioscor. loco citato.

^a *Anthyllion*] Ἄνθυλλις hæc prima Dioscoridis III. 153. picta a Lobelio, in Advers. pag. 195. visa a nobis in horto Regio. In Dalmatia et Creta frequens, teste Anguillara par. XIII. p. 237.

^b *Quæ in vino*] Diosc. loc. cit.

^c *Altera est*] Et hæc altero similiter loco a Diosc. appellata, loc. cit. iisdem signata notis. Iva Moschata Monspeliensium, scite effigiata a Lobelio in Observ. p. 208. visa a nobis in horto Regio.

^d *Vel magis m. cepæa*] Κηπάτα Dioscoridi III. 168. iisdem ferme verbis describitur. Vidimus in horto Regio, quem Matthiolum delineat in Diosc. lib. III. p. 933. In Paduano et Bononiensi agro nasci testatur An-

guillara par. XIII. p. 242.

^e *In vino*] Diosc. loc. cit.

^f *Eadem . . . hypericon*] Diosc. III. 171. Ὑπερικόν, οἱ δὲ ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ κόριον, οἱ δὲ χαμαιπύρον, κ. τ. λ. Officinæ Perforatam vocant, Galli *Millepertuis*, quod folia Soli objecta innumeris foraminibus scatere, et omni ex parte punctis quibusdam pertundi visantur. Vulgus item *herbam S. Joannis* sæpe nuncupat. Pingitur a Dodonæo p. 76. Vidimus in horto Regio.

^g *Alii corion*] Ita Dioscor. Mss. tamen, tum hoc loco, tum in Indice, pertinaciter *corison* exhibent. Sic rursum inferius c. 60.

^h *Oleraceo frutice*] Altitudine oleribus pari, sive inter olera frutice agnascente.

rubente, folio rutæ, odore acri,ⁱ semine in siliqua nigro, maturescente cum hordeo. Natura semini³ spissandi: alvum sistit: urinam ciet:^j vesicæ⁴ cum vino bibitur.

LIV. Est aliud^k hypericon, quod alii corin¹ appellat, folio tamaricis, et sub ea nascitur, sed pinguioribus foliis et minus rubentibus,² odoratum, palmo altius, suave, leniter acutum. Vis semini excalfactoria: et ideo inflationem facit: sed stomacho non inutile:³ præcipuum ad^m stranguriam, si exulcerata non sit vesica. Medetur et pleuriticis ex vino potum.

LV. Vesicæ autemⁿ callithrix¹ trita simul cum cumino, et data ex vino albo. Verbenaca^o quoque cum foliis² decocta ad tertias, vel radix ejus e mulso calido calculos ejicit.

Item perpressa,^p quæ Aretii et in Illyrico nascitur, in aqua decocta e tribus heminis ad unam, et pota. Trifolium^q ex vino sumtum. Anthemum^s



—3 Vox *semini* deest in cod. Dalec.—4 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ad calculos vesicæ* Gronov. et al. vett.

CAP. LIV. 1 Chiff. *caro*. Mox, *folio ericæ margo* edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Vet. Dalec. *et minoribus ac rubentibus*.—3 Ita ex codd. Harduini et recentt. *altius suave et ideo inflationem facit, et stomacho non inutile* cod. Dalec. *non altius margo* edd. Dalec. et Gronov. e Diosc. *altius, l. s. aculeatum. Vis, &c. inflationem facit enterocelis: sed, &c.* Gronov. et vulgg.

CAP. LV. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *callitriche* Vet. Dalec. *callitrichon* Gronov. et al. vett.—2 Ita codd. Harduini, Chiff. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quoque foliis* Gronov. et vulgg. Mox, *e mulso calido* Chiff.—3 Ita Harduin.

NOTÆ

ⁱ *Odore acri*] Resinam pineam obolente, unde et χαμαίπιττος nomen.

^j *Urinam ciet*] Diosc. loc. cit. Δύναμις δὲ ἔχει διουρητικὴν.

^k *Est aliud*] Dioscor. III. 174. Κόριν, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερικόν καλοῦσι, φύλλον ἔχει παραπλήσιον τῷ τῆς ἐρείκης, κ. τ. λ. A Matthiolo pingitur in Diosc. lib. III. p. 939. In horto Regio vidimus.

¹ *Alii corin*] Ita sane Dioscor. Sed Pliniani codices Mss. non hic modo, sed et in Indice, et rursus inferius

c. 73. et 81. constantissime *caron* vocant.

^m *Præcipuum ad*] Diosc. loco cit.

ⁿ *Vesicæ autem*] Diosc. IV. 136.

^o *Verbenacæ*] Marcellus Empiricus cap. 26. pag. 175. et Apuleius cap. 3. tit. 5.

^p *Item perpressa*] ‘Repressa Romanis,’ inquit Anguillara par. XII. pag. 218. *dasi a i cavalli quando sono ripresi, onde . . . tal nome.* Id esse ibi pabulum equorum ait, cum æstuant.

^q *Trifolium*] Lib. III. c. 123. Mar-

quoque^r calculos ejicit, parvis a radice foliis quinis, caulibus longis duobus flore roseo: radices tritæ per se, ceu laver crudum.

LVI. Silaus nascitur^a glareosis^r et perennibus rivis, cubitalis apii similitudine. Coquitur, ut olus acidum,^{2 b} magna utilitate vesicæ: quæ si scabiem^c sentiat, panacis radice sanatur, aliter inutile vesicis. Calculos pellit malum erraticum,^d radice libra in vini congio decocta ad dimidias: inde heminæ sumuntur per triduum. Reliquum ex vino cum sio:³ urtica marina, et daucum,^e et plantaginis semen ex vino.

LVII. Et herba Fulviana^f trita ex vino, (et hæc nomen inventoris habet, nota tractantibus,) urinas ciet.

LVIII. Scordion testium tumores sedat. Hyoscyamum^g genitalibus medetur: peucedani^h succus ex melle, et se-



1. 2. 3. et recentt. et *chrysanthemum Antemii* Chiffi. et *chrysanthemum primum*. *Anthemum* Gronov. et al. vett. Mox, seu *laver crudum* Gronov.

CAP. LVI. 1 Chiffi. *glabriolis*.—2 Vet. Dalec. *ut olus atrum*. Mox, *sanatur, aliter inutili*. *Vesicæ calculos* cod. Dalec.—3 Vet. Dal. *cum conyza*; al. Vet. *ejusdem, sicut et sion*.

NOTÆ

cellus Empir. c. 26. p. 180. de trifolio minuto: ut et Plinius Valer. II. 38.

^r *Anthemum quoque*] Sic Reg. I. At Reg. 2. et Index, *Anthemis*. In Illyrico reperiri, dicitur *Sassifragia*, quod calculos nempe vesicæ frangit, vel ejicit, auctor est Anguillara par. XII. p. 218.

^a *Silaus nascitur*] Non est hæc laver, sive sion, de quo diximus XXI. 41. ut existimavit Ruellius lib II. p. 369. cum de lavere proxime antea, ceu stirpe diversa, mentio habeatur. Sed apium potius palustre, ut acute vidit Anguillara par. 2. p. 219. et cum eo Lobelius in notis Mss. ad eum locum.

^b *Coquitur, ut olus acidum*] *Olus atrum*, credo, intelligit.

^c *Quæ si scabiem*] Si sit exulcerata

vesica.

^d *Malum erraticum*] Quid hac voce intelligat, haud satis liquet. Dalecampius de aristolochia interpretatur, quæ malum terræ superius appellata est, c. 54. quod radix in globum mali rapique modo rotundetur. Vix assentior: cum illa ubique nobiliore nomine Græco quam Latino a Plinio appelletur.

^e *Et daucum*] *Daucum* urinas pelere auctor est etiam Dioscor. III. 83.

^f *Et herba Fulviana*] Quæ sit ea porro, cum nullis signetur notis, statui auspicato nequit.

^g *Hyoscyamum*] Testium tumori mederi dixit hyoscyami semen Dioscor. IV. 69.

^h *Peucedani*] Dioscor. III. 92.

men, stranguriæ: agaricumⁱ obolis tribus in vini veteris cyatho uno: trifolii^j radix drachmis duabus in vino: dauci^k una drachma, vel seminis.^l Ischiadici^l et semine et foliis erythrodani tritis sanantur: panace potio:^{2m} et infricataⁿ Polemonia, aristolochiæ decocto folii. Agarico quidem et nervus, qui platys^{3o} appellatur, et humerorum dolor sanatur, obolis tribus in vini veteris cyatho uno potio.⁴ Quinquefolium^p ischiadicis et bibitur et imponitur. Item scammonia^q decocta cum⁵ hordei farina. Semen hyperici^r utriusque bibitur ex vino. Sedis vitia et attritus celerrime sanat plantago: condylomata^s quinquefolium: sedem everSAM^{6t} cyclamini radix ex aceto. Anagallidum^{7u} cœru-

CAP. LVIII. 1 Vet. Dalec. *vino dulci, vel una drachma seminis*; cod. Dalec. *vino dulci, una drachma, &c.*—2 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *panace potio* edd. vett. et Gronov.—3 Chiffli. *qui platys*.—4 Vet. Dalec. *potis*.—5 Chiffli. *et cum*.—6 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *eversam* Gronov. et vulgg. —7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Anagallis* Gronov. et vulgg. Mox, Gronov. et vulgg. *procidentia*; Vet.

NOTÆ

ⁱ *Agaricum*] Dioscor. III. 1.

^j *Trifolii*] Hujus seminis drachmas ternas, foliorum quaternas præbet Diosc. III. 123.

^k *Dauci*] Subintellige, radicis. Semen certe ad pellendas urinas commendat inprimis Diosc. III. 83.

^l *Ischiadici*] Dioscor. III. 160.

^m *Panace potio*] Illini jubet ischiadi Diosc. III. 55.

ⁿ *Et infricata*] Et potio quoque ex aqua, si Dioscoridem audimus, IV. 8. et, qui Dioscoridem ubique sequitur, Galenum de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 221.

^o *Nervus, . . . qui platys*] Πλατὺς, hoc est, lātus, amplus, patens. Nervum intelligit cruris crassissimum, maximumque inter lumbares, qui ad genu usque procedit. Ad coxendicum articulorumque dolores facere agaricum ex aceto mulso potum, ait Diosc. III. 1.

^p *Quinquefolium*] Dioscor. IV. 42. Marcellus Empir. c. 25. p. 174. ‘Ad ischiadem,’ inquit, ‘herba pentaphyllos, foliis fragorum simillima, cum vino trita, in balneo in solio data potui hac valetudine laborantes cito remediabit.’

^q *Item scammonia*] Diosc. IV. 171. Συνεψηθεῖσα δὲ ὕξει καὶ λεανθεῖσα μετὰ ἀλείρου κριθίνου ἰσχυαδικῶν ἐστι κατάπλασμα.

^r *Semen hyperici*] Dioscor. III. 171. et 174.

^s *Condylomata*] Dioscor. IV. 42.

^t *Sedem eversam*] Procidentem. Dioscor. II. 194. “Ἐδραν δὲ προπεσοῦσαν σὺν ὕξει καταχρίμενος ὁ χυλὸς καθίστησι. *Sedem prociduam radicis succus ex aceto illitus restituit.*

^u *Anagallidum*] Diosc. II. 209. Φασὶ δὲ ἐνιοὶ τὴν μὲν ἔχουσαν τὸ κνάνεον ἄνθος, προπτῶσεις δακτυλίου στέλλειν τὴν δὲ τὸ φοινικῶν, ἐρεθίζειν καταπλασθεῖ.

Isa procidentiam sedis retro agit : e diverso rubens proritat. Cotyledon condylomata et hæmorrhoidas mire curat. Testium tumores acori radix decocta in vino, tritaque, et illita.⁸ Intertrigines^v negat fieri Cato, absinthium Ponticum secum⁹ habentibus.

(IX.) Alii adjiciunt et pulegium : quod jejunos qui legerit, si post se alliget, inguinis dolores prohibet, aut sedat ceptos.

LIX. Inguinalis^{1 w} (quam quidam argemonem vocant) passim in vepribus nascens, ut prosit inguinibus, in manu tantum habenda est.

LX. Panos sanat^a panaces cum melle :¹ plantago^b cum sale : quinquefolium :^c persolata^d radix, ut in strumis : item damasonium :^e verbascum^f cum sua radice tusum, vino aspersum, folioque involutum, et ita in cinere calfac-



Dalec. et Chiff. *procidentiam* ; quod recepere Harduin. et recentt.—8 Chiff. *tritaque illita*.—9 Vet. Dalec. *siccum*.

CAP. LIX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Inguinaria* Gronov. et vulgg.

CAP. LX. 1 Vet. Dalec. *ex melle*. Mox, in eodem, *ut et strumas*.—2 Vox

NOTE

σας. Aiunt nonnulli impositam anagalidem eam, quæ cæruleum edit florem, sedis procidentiam retro agere : quæ vero phæniceum, eandem proritare.

^v *Intertrigines*] Cato de Re Rust. c. 159. p. 89. 'Intertrigini remedium : In viam cum ibis, absinthii Pontici surculum sub annulo habeto.' Apuleius cap. 100. tit. 4. 'Ad inguinum vel intertriginis molestias : 'Herbæ absinthii et marrubii surculum sumito, et in semicinctio tecum portato, sanaberis.' Intertrigines attritus sunt femorum. In Notis quæ Tironis falso dicuntur, apud Gruterum p. 180. 'Rhagadium. Intestigo. Intestiginosum.' Lege, 'Intertrigo. Intertriginosum.'

^w *Inguinalis*] In Reg. 2. *Inguinalis, quam quidam argemonion*. In Reg.

1. *argemon*. In Indice, *Inguinalis, sive Argemo*. Argemoniam vocare videtur Marcellus Empir. c. 32. p. 225. et c. 34. p. 235. Quam porro Plinius 'inguinalem' vocet, si alia est ab argemonia, de qua xxv. 56. aut a lappa canaria, quam pariter argemonem dixere, ut vidimus xxiv. 116. obscurum est.

^a *Panos sanat*] Diosc. III. 56.

^b *Plantago*] Sic et Diosc. II. 153.

^c *Quinquefolium*] Dioscor. IV. 42.

^d *Persolata*] Quod et arcion a Dioscoride appellatur IV. 107. Quo illa modo in strumis imponatur, diximus cap. 12.

^e *Item damasonium*] Diosc. III. 169.

^f *Verbascum*] Ad *οιδήματα*, hoc est, ad tumores, commendatur a Diosc. IV. 104.

tum, ut imponatur calidum. Experti affirmavere, plurimum referre si virgo imponat nuda, jejuna jejuno,² et manu supina tangens dicat: ‘Negat Apollo pestem posse crescere, cui nuda³ virgo restinguat:’ atque ita retrorsa⁴ manu⁵ ter dicat, totiesque despuant ambo. Medetur^h et radix mandragoræ ex aqua: radicis scammoniaⁱ decoctum cum melle: sideritis cum adipe vetere:⁵ vel Chrysippea^j cum ficis pinguibus: et hæc ab inventore habet nomen.

LXI. (X.) Venerem in totum adimit, ut diximus,^k nymphæa heraclia: eadem^l semel^l pota, in XL. dies. Insomnia quoque^m Veneris a jejuno pota, et in cibo sumta. Illita quoque radix genitalibus inhibet non solum Venerem, sed et affluentiam genituræ, ob idⁿ corpus alere² vocemque dicitur. Appetentiam^o Veneris facit radix e xiphio superior, data potu in vino. Item quam crethmon³ agrion appellant: et horminos^p agrios cum polenta contrita.⁴

LXII. Sed inter pauca^q mirabilis est orchis herba: sive



jejuno deest in cod. Chiff. — 3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. ita quoque Fulv. Ursin. ad Varr. p. 20. *quam nuda* Gronov. et vulgg. — 4 Cod. Dalec. *retorsa*; unde Dalecampius conj. *retorta*. — 5 Gronov. et al. ante Harduin. *veteri*.

CAP. LXI. 1 ‘Vox eadem vacat.’ Dalec. — 2 Chiff. *habere*. — 3 Chiff. *cremnon*. — 4 Vet. Dalec. *hormion agrion cum pol. contritum*; margo edd. Dalec. et Gronov. *ormenos agrios cum pol. contritus*.

NOTÆ

^ε *Retrorsa manu*] Aversa manu, prona, cum vola terram spectat: ut contra supina, cum vola cælo obvertitur.

^h *Medetur*] Diosc. iv. 76.

ⁱ *Radici scammonia*] Dioscor. iv. 171.

^j *Vel Chrysippea*] Quid Chrysippea sit, velle indicare, harioli foret, et conjectoris parum sani.

^k *Venerem . . . ut diximus*] Lib. xxv. 37. ‘Qui biberint eam duodecim diebus, coitu genituraque privati.’

^l *Eadem semel*] Hoc est: si per dies duodecim bibatur, ut dictum est xxv. 37. in totum Venerem adimit: si vel

semel bibatur, Venerem in XL. dies restinguit.

^m *Insomnia quoque*] Subintellige, adimit in totum. Diosc. ad verbum III. 148.

ⁿ *Ob id*] Vide quæ de raphano diximus xx. 13.

^o *Appetentiam*] Diosc. iv. 20. *Φασί δὲ καὶ ἀφροδίσια παρορμῶν τὴν ἀνωτέρω ῥίζαν σὺν οἴνω ποθεῖσαν.*

^p *Et horminos*] Diosc. III. 145. ‘*Ὁρμινον ἄγριον . . . δοκεῖ δὲ τοῦτο σὺν οἴνω πιθόμενον συνοσίου παρορμῶν.* Illud est quod XVIII. 22. a Dodonæo delineari diximus, p. 290.

^q *Sed inter pauca*] Diosc. III. 141. ‘*Ὁρχις ἕτερος, ὃν Σεραπίδα ἕτεροι καλοῦ-*

serapias,^r foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, testiculis simili: ita ut major,^s sive (ut aliqui dicunt) durior,^t ex aqua pota excitet libidinem: minor sive mollior, e lacte caprino² inhibeat. Quidam folio^t scillæ esse dicunt, læviore ac minore,³ caule spinoso. Radices⁴ sanant^u oris ulcera: thoracis pituitas, alvum^v sistunt e vino potæ. Concitatricem^w vim habet satyrium.⁵ Duo ejus genera: una longioribus^x foliis, quam oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis annis intumescente ea ac residente. Altera^y satyrios orchis⁶ cognominatur, et fœmina esse creditur. Distinguitur internodiis et ramosiore



CAP. LXII. 1 Chiff. *tenuior*. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *ex lacte caprino pota*, e Diosc.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ex aqua*, e Diosc. sic paulo post.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *leviori ac minori* Gronov. et vulgg.—4 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *ejusque radices* Gronov. et vulgg. Mox, *et thoracis* Vet. Dalec.—5 Vet. Dalec. *ut satyrium*.—6 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *satyrium or-*

NOTE

σιν, ὡς καὶ Ἀνδρέας διὰ τὸ πολὺχρηστον τῆς ῥίζης* φύλλα ἔχει εὐκότα πρᾶσφ, κ. τ. λ. Nam totidem verbis et a Dioscoride, et ab Oribasii interprete delineatur, lib. XII. p. 210. Testiculum canis officinæ vocitant. Quin et eadem omnia orchium genera Satyria nominant, Gallique officinas secuti, *du Satyrium*: Apuleium quoque, qui cap. 5. orchies et satyria nullo discrimine habuit. Nos viginti omnino genera vidimus in horto Regio. Sunt omnium cognatæ vires, et ad Venereum inprimis concitandam pares.

^r *Sive serapias*] In Indice, more Latino, *serapia*. Ut *rhæan* alibi pro *rhæade* dixit.

^s *Ita ut major*] Diosc. III. 141. et 142. e gemina radice seu bulbo, teneriorem ait a mulieribus Thessalis e lacte caprino propinari ad excitandam libidinem: alteram, quæ aridior

duriorque est, ξηρὸς, ad eandem inhibendam. Theophr. Hist. IX. 19. utrumque e lacte caprino sumi ait: sic sumto majore libidinem excitari: inliberi, minore. Vide et Galenum de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 216.

^t *Quidam folio*] Theophr. loc. cit. Ἐχει δὲ τὸ φύλλον σκιλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον τὸν δὲ καυλὸν ὁμοίωτατον . . . ἢ ἀκάνθη.

^u *Radices sanant*] Dioscor. III. 142.

^v *Alvum*] Diosc. loc. cit. Ἰσθησι δὲ καὶ κοιλίαν σὺν οἴνῳ ποθεῖσα.

^w *Concitatricem*] Ad venereos impetus.

^x *Una longioribus*] Hic Dioscoridis orchis est, III. 141. Latinis satyrium nuncupatum. Ὁρχίς, οἱ δὲ κυνόσσορχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει . . . ἐλαίᾳ μαλακῆ ὅμοια . . . μακρότερα, κ. τ. λ.

^y *Altera*] Hoc vero genus a Græcis scriptoribus prætermissum.

frutice, radice fascinis utili.⁷ Nascitur fere juxta mare. Hæc tumores, et vitia⁸ partium earum⁹ cum polenta illita sedat, vel per se.¹⁰ Superioris^a radix in lacte ovis colonicæ data¹¹ nervos intendit: eadem ex aqua remittit.

LXIII. Græci satyrion,^b foliis lilii rubri, minoribus, et tribus non amplius e terra exeuntibus tradunt, caule lævi, cubitali, nudo, radice gemina:¹ cujus inferior^c pars et major mares gignat, superior ac minor fœminas. Et aliud² genus^d satyrii erythraicon appellant, semine viticis majore, lævi: duræ³ radicis, cortice rubro, intus album includi, sapore subdulce,⁴ fere in montuosis⁵ inveniri. Venerem, etiamsi^e omnino manu teneatur radix, stimulari: adeo⁶ si^f bibatur in vino austero. Arietibus quoque et hircis signioribus in potu dari. Et a Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, quod vitium prosedamum vocant. Vim ejus restinguit aqua mulsa, aut lactuca^g sumta. In totum^h quidem Græci, cum concitationem hanc volunt

//////////

chis Gronov. et vulgg. Mox, et fœminam esse Chiff. —7 Chiff. radice fascini; alii ap. Dalec. semine acri, radice inutili. —8 Margo edd. Dalec. et Gronov. tumores discutit, et vitia corporis serpentia, e Diosc. —9 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. partium earum erumpentia Gronov. et vulgg. —10 Ita ex codd. Harduinus et recentt. per se trita Gronov. et vulgg. —11 Dalec. Superioris quoque radix, &c. Cod. Dalec. Superioris radix in lacte ovino data.

CAP. LXIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. magnitudine mali, e Diosc. —2 Est aliud Chiff. —3 Vet. Dalec. duro. Mox, cortice ruffo Chiff. et sic Diosc. —4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. dulce Diosc. subducere Gronov. et al. vett. —5 Ita ex codd. Harduinus et recentt. fertur in montosis cod. Dalec. fere in montosis Gronov. et vulgg. —6 Vet. Dalec. stimulari

NOTÆ

^z Partium earum] Genitalium.

^a Superioris] Ejus quam orchin esse Dioscoridis diximus.

^b Græci satyrion] Ut Diosc. III. 143. Σατύριον, οἱ δὲ τρίφυλλον καλοῦσι . . . φύλλα τρία φέροι . . . κρινῶ ὅμοια, κ. τ. λ.

^c Cujus inferior] Hoc de priore orchii pariter Diosc. III. 141. ut sunt nimirum, quod ante monuimus, congeneres omnium horum facultates.

^d Et aliud genus] Diosc. III. 144. Σατύριον τὸ ἐρυθρόνιον, οἱ δὲ σατύριον ἐρυθραϊκόν, κ. τ. λ.

^e Venerem, etiamsi] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

^f Adeo si] Multo magis, si.

^g Aut lactuca] Quoniam hæc maxime refragetur Veneri, ut dictum est XIX. 38.

^h In totum] Omnino Græci, inquit, cum herbam aliquam, aliudve, quod

significare,⁷ satyrion appellant: sic et cratægin cognominantes, et thelygonon, et arrhenogonon, quarum⁸ semen testium simile est. Tithymali quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. Prodigiosaⁱ sunt, quæ circa hoc tradidit⁹ Theophrastus, auctor alioqui gravis, septuageno coitu durasse libidinem contactu herbæ cujusdam, cujus nomen genusque¹⁰ non posuit.

LXIV. Sideritis adalligata varices minuit, et sine dolore persanat.¹ Podagræ² morbus rarior solebat esse non modo patrum avorumque memoria, verum etiam nostra, peregrinus et ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen invenisset. Insanabilis non est credendus: quippe quoniam et in multis sponte³ desiit, et in pluribus cura. Medentur^j panacis radices, cum uva passa: succus hyoscyami^k cum farina,⁴ vel semen: scordion^l ex aceto: iberis, uti dictum est.^m Verbenacaⁿ cum axungia trita, cyclamini^o radix, cujus decoctum et perniciibus⁵ prodest. Po-

magis adeo; cod. Dalec. *stimulat adeo*.—7 Cod. Dalec. *significari*.—8 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ‘Lego, thel. et arrhenogonon.’ Dalec. et thelygonon, quarum Gronov. et vulg. —9 Codd. Dalec. et Chiffli. *tradit*.—10 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *nomen speciemque* Gronov. et al. vett.

CAP. LXIV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *præstat* Gronov. et al. vett.—2 Hinc est alterius capituli initium in Vet. Dalec. et Chiffli.—3 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et sponte, omissis in multis*, Gronov. et al. vett. Mox, *desinit, et in pl. curatur* Vet. Dalec.—4 Vet. Dalec. *cum farina sesamæ*.—

NOTÆ

hanc vim concitatricem Veneris habeat, significare volunt, satyrion appellant. Sic enim et cratægin sive cratægonon nuncupant, aliasque. Arrhenogoni certe semen esse testium simile prodidit Theophr. Hist. IX. 19.

ⁱ *Prodigiosa*] Theophr. Hist. IX. 20, et ex eo Athenæus lib. I. pag. 18. Ab India in Græciam allatum id herbæ addit Theophrastus. In libris Indicarum navigationum aliquot herbarum simili virtute præditarum historiam reperias: cujusmodi sunt Am-

fiam, Agnecat, Tambor sive Betel, et aliæ.

^j *Medentur*] Diosc. III. 55. ‘*Ἀρμόζει καὶ ποδαγρικοῖς μετὰ σταφίδος ἡμέρου καταπλασόμενος*.’

^k *Succus hyoscyami*] Vide Notas et Emend. num. 18.

^l *Scordion*] Sic et Diosc. III. 125.

^m *Iberis, uti dictum est*] Lib. XXV. c. 49.

ⁿ *Verbenaca*] Ad tumores et inflammationes commendatur a Diosc. IV. 61.

^o *Cyclamini*] Dioscor. II. 194. *Ἐν-*

dagras refrigerat radix e xiphio, semen e psyllio,¹ cicuta cum lithargyro² aut axungia, aizoum³ in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ. Utrilibet vero⁴ convenit erigeron cum axungia, plantaginis⁵ folia trita addito sale modico, argemonia⁶ tusa ex melle. Medetur et verbenaca illita, aut si pedes macerentur in aqua in qua decocta sit.⁷

LXV. Et lappago,⁸ similis anagallidi,⁹ nisi esset ramiosior, ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, gravis odoris: quæ talis est,¹⁰ mollugo vocatur. Similis, sed asperioribus foliis, asperugo. Superioris succus expressus pondere XI. denariorum in vini³ cyathis duobus quotidie sumitur.

LXVI. Præcipue vero¹¹ liberat eo malo phycos thalassion, id est, fucus marinus, lactucæ similis, qui conchyliis¹² sub-

//////////

5 Chiff. *et in pernionibus.*—6 Vet. Dalec. et eod. ejusdem, *argemone.*—7 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *illita ad pedes in aqua decocta* cod. Dalec. *illita pedibus in aqua decocta* Vet. Dalec. et al. *illita, a. si p. m. in ejus decocto* Gronov. et al. vett.

CAP. LXV. 1 Dodon. *galio.*—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *mollis est,* e Diosc.—3 Chiff. *in vino.*

NOTÆ

θετεῖ δὲ καὶ πρὸς ποδάγραν . . . καὶ χί-
μετρα τὸ ἀφέψημα αὐτῆς καταπλούμε-
νον.

¹ *Semen e psyllio*] Dioscor. iv. 70.

² *Aizoum*] Aizoï folia vel per se vel cum polenta imposita, Diosc. iv. 89. et 90.

³ *Utrilibet vero*] Hoc est, sive podagræ frigidæ, sive calidæ et æstuantii. Marcellus Empir. c. 36. p. 243. 'Herba senecio quæ in tegulis nascitur, cum sale trita, vice malagmatis imposita, podagricis prodest.'

⁴ *Plantaginis*] Marcellus Empir. c. 36. p. 246.

⁵ *Argemonia*] Inflationes omnes sedari ea imposita, scribit Dioscor. ii. 208.

⁶ *Et lappago*] Sive Lappa canaria, de qua diximus xxiv. 116.

⁷ *Quæ talis est*] Duo innuit esse lappaginis genera: utrumque a pecu-

liari qualitate denominatum. Molligo altera ex iis apud Marcellum Empir. p. 179. c. 26. dicitur, et ad renes commendatur. De asperugine diximus in Notis ad xxiv. 116.

⁸ *Præcipue vero*] Diosc. iv. 100. Φῶκος θαλάσσιον . . . ψικτικὴν ἔχει δύνανμιν, ποιοῦσαν ἐν καταπλάσμασι, ποδαγρικοῖς, καὶ ταῖς φλεγμοναῖς· δεῖ δὲ αὐτῶ χρησθαι ἐνέικμῳ πρὸ τοῦ ξηρανθῆναι.

⁹ *Qui conchyliis*] Hoc est, cujus colore lana primum imbuatur, cum vestis conchyliatæ tinctura præparatur. Huic deinde colori pretiosior alter superinducitur: unde is, qui prior est, substerni dicitur. Ab hoc fuce tingendis olim vestibibus idoneo tincturam omnem deinde Latini fucum dixere. Disputat de eo fuce proluxe Philosophus Hist. Anim. vi. 12. p. 692.

sternitur: ¹ non podagræ modo, sed omnibus articulorum morbis impositus, priusquam exarefiat. Tria autem ^c genera ejus: latum, et alterum longius, quadamtenus rubens: tertium crispis foliis, quo in Creta vestes tinguunt: ² omnia ejusdem usus. Nicander ^d ea et adversus serpentes in vino dedit. Salutare est et semen ejus herbæ, quam psyllion appellavimus, ³ madefactum aqua, admixtis in heminam seminis, resinæ Colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. Laudantur ^e et mandragoræ folia cum polenta tusa.

(XI.) Talis vero ^f tumentibus limus aquaticus cum oleo subactus mire prodest. Articulis succus e centauryo minore. Idem nervis ^g utilissimus. Item centauris. Vettonica nervis ^h discurrentibus per scapulas, humeris, spinæ, lumbis, pota, ⁴ ut in jocinere. ⁱ Articulis ^j quinquefolium impositum. Mandragoræ ^k folia cum polenta, vel radix recens tusa cum cucumere sylvestri, vel decocta in aqua.



CAP. LXVI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *conchis insternitur*, e Theophr. id est, immascitur.—2 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tinguntur* Gronov. et al. vett.—3 Chiffi. *nominavimus*.—4 'Cod. *posita*; fortassis, *imposita*.' Dalec. Mox, et *jocineri* Vet. Dalec.—

NOTE

^c *Tria autem*] Totidem verbis hæc Dioscor. iv. 100. Φῦκος θαλάσσιον, φύεται τὸ μέντοι αὐτοῦ πλατὺ τὸ δὲ ὑπόμηκες καὶ φοινίσσον τὸ δὲ λευκόν, φύομενον δὲ ἐν Κρήτῃ πρὸς τῇ γῆ, εὐανθεῖς ἄγαν καὶ ἄσηπτον. Plinius et Oribasius τὸ δὲ οὖλον legere, non λευκόν.

^d *Nicander*] Diosc. loc. cit. Νίκανδρος δὲ φησι καὶ θηριακὸν εἶναι τὸ φοινικόν. Nicandri versus est ejusemodi in Theriac. p. 60. Ἡέ τι φοινίσσον δὴ καταβάλλοο φύκος.

^e *Laudantur*] Diosc. iv. 76.

^f *Talis vero*] Ad verbum hæc Plinius Valer. ii. 48. et Marcellus Empir. c. 31. p. 233.

^g *Idem nervis*] Dioscor. iii. 9. Ποθεῖς δὲ ἀρμόζει τοῖς περὶ τὰ νεῦρα πάθειαι

ιδίως.

^h *Vettonica nervis*] Etiam præcisos glutinari ea censuit Marcellus Empir. c. 35. p. 240. Vide Notas et Emend. num. 19.

ⁱ *Ut in jocinere*] Hoc est, eo temperamento, quo in jocineris remediis usi sumus, nempe c. 19. Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus.

^j *Articulis*] Plinius Valer. ii. 47. Apuleius c. 2. de quinquefolio, tit. 11. 'Ad pedum dolorem.' Jus radicis decoctæ prodesse ἀρθρῖτικοῖς scribit Dioscor. iv. 42.

^k *Mandragoræ*] Dioscor. iv. 76. post Theophr. Histor. ix. 10.

Digitorum in pedibus¹ rimis⁵ polypodii radix. Articulis^m succus hyoseyami cum axungia: amomiⁿ succus cum decocto: item centunculus decocta, vel muscus recens ex aqua obligatus,⁶ donec inarescat.

Item lappæ boariæ^o radix e vino pota. Cyclaminos^p decocta in aqua perniunculos curat, omniaque alia frigoris vitia. Perniunculos^q et cotyledon^r cum axungia: folia ex batrachio:^r epithymi succus. Clavos pedum extrahit ladanum cum castoreo: verbenaca ex vino.

LXVII. Nunc peractis malis quæ membratim sentiuntur, dicemus de his, quæ totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc communia invenio.¹ Ante omnes potandam² dodecatheum, de qua diximus:^s deinde panacis^t omniium generum radices, peculiariter longinquis morbis, et semen interaneorum vitiiis. Ad omnes vero corporis dolores succum e scordio: item Vettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis privatim emendat, gratioremque reducit.³

LXVIII. Geranion aliqui^a myrrhin: alii myrtidan^{r b} ap-

//////////

5 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Cubitorum ac pedum rimis* Gronov. et vulgg.—6 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *obligatur* edd. vett. et Gronov.—7 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *perniunculos curat et cotyledon* Gronov. et al. vett.

CAP. LXVII. 1 Chiffi. *inveniumt.*—2 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *potam* Gronov. et vulgg.—3 Vet. Dalec. *redliit.*

CAP. LXVIII. 1 'Ita bene cod. Reg. 2.' Brotier. *alii myrrhida* Vet. Dalec. *aut myrrhidam* Chiffi. *alii merthryda* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et

NOTE

¹ *Digitorum in pedibus*] Libri editi, *cubitorum ac pedum*. Reg. 1. *cubitorum in pedibus*. Reg. 2. *digitorum inde pedibus*. Malui, *digitorum in pedibus*. Diosc. iv. 188. polypodii radicem impositam prodesse ait adversus rimas quæ inter digitos fiunt, Ποιεῖ καὶ . . . ἡ ῥίζα λεῖα καταπλασσομένη πρὸς βαγάδας τὰς ἐν μεσοδακτύλοις.

^m *Articulis*] Diosc. iv. 69. et Apuleius c. 4. de symphoniaea, tit. 5.

ⁿ *Amomi*] Diosc. i. 14. Ποδαγρικοῖς συμβάλλεται.

^o *Item lappæ boariæ*] A lappagine, de qua sup. cap. si discrepat, ignota herbariis.

^p *Cyclaminos*] Dioscor. ii. 194.

^q *Perniunculos*] Diosc. iv. 92. et Schol. Nicandri, in Theriac. p. 32.

^r *Folia ex batrachio*] Diosc. ii. 206.

^s *De qua diximus*] Lib. xxv. c. 9.

^t *Deinde panacis*] Ex Theophr. Hist. ix. 12.

^a *Geranion aliqui*] Diosc. iv. 116. Μυρρῖς, οἱ δὲ μύρραν καλοῦσιν, τῷ κωνίῳ καὶ τοῖς φύλλοις ἔστικε κωνίῳ ῥίζαν δὲ

pellant. Similis est cicutaë, foliis minutioribus, et caule brevior, rotunda,² saporis et odoris jucundi. Nostri sic eam tradunt. Græci foliis candidioribus paulo quam malvæ,^c caulibus tenuibus, pilosis, ramosam ex intervallis, binum³ palmorum, et in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula sint gruum. Alterum genus^d foliis anemones, divisuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, deficientibus se ab imbecillitate utilissima: et fere talis vera est.⁴ Bibitur contra phthisin drachma in vini cyathis tribus bis die. Item contra^e inflationes:⁵ et cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis⁶ semen drachmis quatuor cum pipere et myrrha potum. Phthisin sanat^f et plantaginis succus, si bibatur, et ipsa decocta. In cibo cum sale et oleo, et a somno⁷ matutino, refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos vocant, interpositis diebus. Vettonica^g vero phthisicis,⁸ ecligmate



recentt.—2 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *breviore, rotundo* Gronov. et vulgg.—3 Cod. Dalec. *trium*. Mox, et *his foliis . . . sunt gruum* Vet. Dalec.—4 Vet. Dalec. *rara est*.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *inflationes vulvæ*, e Diosc.—6 *Opisthotonicis* cod. Chiffli.—7 Vet. Dalec. *decocto cibo sumpta cum sale et oleo a somno*; aliud Vet. *decocta in vino cum sale, &c.*—8 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1.

NOTE

ἔχει ἐπιμήκη, ἀπαλὴν, περιφερῆ, εὐώδη, ἡδέϊαν βρωθῆναι. Geranium cicutaë folio, supinum vocat Dodonæus, a quo delineatur, pag. 63. quale vidimus in horto Regio: sed illud inodorum. Alterum moschatum, folio ad myrrhidem accedente, et ibi observatum a nobis, pictum vide apud Joan. Bauhinum, tom. III. p. 479.

^b *Alii myrtidam [merthyda]* Diosc. in Nothis, p. 459. Οἱ δὲ μετρὸν, οἱ δὲ μυρρῖς. In Mss. *myrtidam*, forte pro *myrtida*. Nam in Indice, *Geranium, sive myrrhis, sive myrtis*.

^c *Græci foliis . . . malvæ*] Malvæ folio rotundo geranium, Pes columbinus dicitur Dodonæo, p. 61. Gallis, *Pied de pigeon*. In horto Regio vidimus. Describitur iisdem pæne verbis a

Delph. et Var. Clas.

Diosc. III. 131.

^d *Alterum genus*] Et istud ab eodem Diosc. iisdem designatur notis, loc. cit. Γεράνιον τὸ μὲν φύλλον ἔχει ὅμοιον ἀνεμώνη, κ. τ. λ. Vulgo id Rostrum gruis, ciconiæve, appellatur: *Bec de cicogne*. Geranium est Dodonæi tuberosum, p. 61. visum a nobis in horto Regio.

^e *Item contra*] Contra vulvæ inflationes, inquit Dioscor. III. 131. Ποθεῖσα ἐν οἴνῳ ἄχρι < πλήθος, ὑστέρως ἐμπνευματώσεως λύει.

^f *Phthisin sanat*] Diosc. II. 153. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς φθῖσιν. Et Celsus III. 22.

^g *Vettonica*] Diosc. IV. 1. ad verbum.

Plinius.

11 D

cum melle, fabæ magnitudine: agaricum^h potum duobus obolis in passo, vel daucon cum centauro⁹ majore in vino. Phagedænisⁱ (quod nomen^j sine modo esurientium est, et alias¹⁰ ulcerum)^a tithymali medentur cum sesamis¹¹ sumti.

LXIX. Inter mala universi¹ corporis vigiliæ sunt plerisque. Harum remedio monstratur panaces, clymenos, aristolochia,^k et odore, et peruncto capite: aizoum, sive sedum, si involutum panno nigro, ignorantis pulvino subjicitur: et onothera,^{2,1} sive onuris, hilaritatem afflerens in vino, amygdalaceo folio,³ flore roseo,⁴ fruticosa, longa ra-

^a Et alioqui nomen est ulcerum generis cujusdam phagedæna.

//////////

2. 3. et recentt. *Vettonica phthisicis* Gronov. et vulgg.—9 Gronov. *centaureo*; Chiffi. *centauro*.—10 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *sinum modo exedentium*, &c. Vet. Dalec. *sine m. esurientium est, alia* Chiffi. *sine m. exedentium est, et alias* Gronov. et vulgg.—11 'Ms. *sesamio*; fortassis, *sesamino*.' Dalec.

CAP. LXIX. 1 Cod. Dalec. *universa*.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *onagra*, e Diosc. *onothera* Gronov. al. vett. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *onothera* codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps; quod revocavit Brotier. Mox, *hilaritatem affert* Vet. Dalec.—3 Cod. Dalec. *amygdalino est folio*.—4 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *rosaceo* Gronov. et

NOTE

^h *Agaricum*] Totidem verbis Diosc. III. 1.

ⁱ *Phagedænis*] Diosc. IV. 165. de tithymalo: 'Ἀρμόζει καὶ πρὸς περὺργια, καὶ ἀνθρακας, φαγεδαίνας, γαγγράνας, σύριγγας. Quid hoc loco phagedænis sit, docuimus XX. 13.

^j *Quod nomen*] Geminos inesse huic voci significatus innuit: alterum pro ulcere, uti diximus XX. 13. alterum, ut sit inexplebilis voracitas, immanis esuritis, inexsaturabilisque appetitus comedendi, et quasi βούλιμος. 'Ἀπὸ τοῦ αἰῶς φαγεῖν, φάγανα et φαγεδαίνα. Vide Cælium Aurel. de Chron. Morb. III. 3. 'Est etiam phagedæna,' inquit, 'ex stomachi passionibus, qua affecto sequetur cibi vehemens appetentia, quam Græci ὄρεξιν appellant,' &c.

^k *Harum remedio . . . aristolochia*] Ad somnum conciliandum valere plurimum aristolochiam in vino austero tritam, potamque, auctor est Theophr. Hist. IX. 13.

¹ *Et onothera* [*onothera*] Subintellige, ex antecedentibus, vigiliarum remedio est. In Mss. tum hoc loco, tum in Indice, sine diphthongo, *Onothera, sive onuris*. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. I. VIII. p. 214. Ὀναγρον, ἢ ὄνοθήρα, ἢ ὄνοθουρίς. Sequitur Theophrastum Plin. Hist. IX. 23. 'Ἡ δὲ τοῦ οἰνοθήρα ρίζα δοθεῖσα ἐν οἴνῳ, πραότερον ποιεῖ καὶ ἰλαρώτερον τὸ ἦθος. Ἐχει δὲ ὁ οἰνοθήρας τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἀμυγδαλλῆ, κ. τ. λ. Sic etiam Diosc. IV. 118. Ὀνάγρα, οἱ δὲ ὄνοθήραν, οἱ δὲ ὄνουρι, κ. τ. λ. Nobis adhuc ignota.

dice, et, cum siccata est, vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat.

Cruditates,^m quæ nauseam faciunt, digerit Vettonica. Eadem potaⁿ a cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: et crapulam discutit. Item agaricum^o post cibum^s in aqua calida potum. Paralysis Vettonica sanare dicitur: item iberis, ut dictum est.^p Eadem^q et torpentibus membris prodest: item argemonia, omnia quæ^r periclitentur secari, discutiendo.

LXX. Comitiales sanant^s panacis, quam Heraclion^t diximus,^t radices potæ cum coagulo^u vituli marini, ita ut sint panacis tres partes: plantago pota: ^v Vettonicæ^z ^w in oxymelite drachma, vel agaricum^x obolis tribus: folia quinquefolii^y ex aqua. Sanat et archezostis,^z sed anno pota. Sanat et baccharis radix arida in pulverem contrita, cyathis tribus cum coriandri uno in aqua³ calida. Et centunculus

vulgg.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cibos* Gronov. et vulgg.

CAP. LXX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *heracleam* Dalec. *heracliciam* Gronov. et vulgg.—2 *Vettonica* Dalec. Mox, *oxymeliti*, dr. vel *agarico* Chiff.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *cum coriandro in aqua* Gronov.

NOTÆ

^m *Cruditates*] Id vero jam superius indicavit, c. 25.

ⁿ *Eadem pota*] Diosc. iv. 1.

^o *Item agaricum*] Dioscor. iii. 1.

^p *Item iberis, ut dictum est*] Lib. xxv. c. 49.

^q *Eadem*] Ob vim calefaciendi, quæ ipsius propria dos ac peculiaris est: quapropter et ischiadicis illini utiliter monet Dioscor. i. 188.

^r *Omnia quæ*] Mala tam gravia, et propter suppurationem ad amputationem membri aut partis alicujus descendere necesse sit. Inflammationes compesci ea scribit Dioscor. ii. 208. Apuleius cap. 31. tit. 9. 'Ad ea quæ secanda sunt: 'Herba argemonia contrita et imposita aperit et persanat.'

^s *Comitiales sanant*] Ex Theophr. Hist. ix. 12.

^t *Heraclion diximus*] Lib. xxv. c. 13.

^u *Cum coagulo*] Quod et per se potum comitalibus prodest, auctore Diosc. ii. 85.

^v *Plantago pota*] Diosc. ii. 153. et Scribonius Largus Compos. 12.

^w *Vettonicæ*] Vel ex aqua potum mederi iis scribit Diosc. iv. 1.

^x *Vel agaricum*] Ex aceto mulso ternis obolis. Diosc. iii. 1.

^y *Folia quinquefolii*] Diebus tricenis pota. Diosc. iv. 42.

^z *Sanat et archezostis*] Seu vitis alba, de qua xxiii. 16. Vide Notas et Emend. num. 20.

trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: verbenaca ex vino pota: hyssopi baccae^a ternae contritae et in aqua potae diebus sedecim: + peucedanum^b cum coagulo vituli marini aëquis portionibus potum: quinquefolii contrita folia ex vino pota diebus xxxi.^c Vettonicae farina pondere x. iii.^d cum aceti scillitici^e cyatho, mellis Attici uncia: scammonium obolis duobus cum castorei drachmis quatuor.

LXXI. Febres frigidas^e leviores facit agaricum potum in calida aqua: tertianas sideritis cum oleo: item ladanum, quod in segetibus nascitur, contusum: plantago^f ex aqua mulsa, duabus horis ante accessionem^g pota binis drachmis: vel succus radicis madefactae vel tusae: vel ipsa radix trita in aqua ferro calfacta. Quidam ternas^g radices in tribus cyathis aquae dedere. Iidem^h in quartanis et quaternas fecerunt. Buglosso inarescente, si quis medullam e caule eximat, dicatque ad quem liberandum febrim id faciat, et alliget ei septem folia ante accessionem, aiunt febrim liberari.ⁱ Item Vettonicaeⁱ drachmam, in aquae mul-



et vulgg.—4 Vet. Dalec. *diebus IV.*—5 Chiffi. *aceto scilliti.*

CAP. LXXI. 1 Chiffi. *accessione.*—2 Cod. Dalec. *Iidemque*; Chiffi. *Eadem in quartanis quartana, &c.* Vet. Dalec. *Iidem in q. et q. dederunt.*—3 'Ita codd. Regg. 1. 2. Sic et supra, *liberandum febrim* in codd. Regg. et Editione principe.' Brotier. *a febre liberari* edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et re-

NOTÆ

^a *Hyssopi baccae*] Vide quæ de hyssopo diximus anteriore lib. c. 87.

^b *Peucedanum*] Diosc. iii. 92. ex aceto, rosaceoque illitum.

^c *Quinquefolii . . . diebus XXXI.*] Ita libri omnes. Diosc. iv. 42. diebus tricenis tantum. Ἀρήγει δὲ καὶ ἐπιληψίας πινόμενα ἐφ' ἡμέρας λ'.

^d *Vettonica . . . X. III.*] Hoc est, denarium ternum.

^e *Febres frigidas*] Diosc. iii. 1. de agarico: Ἄδει δὲ καὶ βίγος πρὸ τῆς ἐπισημασίας διδόμενον. *Solvit rigorem horroremve, si detur ante febrilium acces-*

sionum initia.

^f *Plantago*] Apuleius cap. 1. tit. 12. et 14.

^g *Quidam ternas*] Diosc. ii. 153.

^h *Iidem*] In Mss. forte rectius, *Eadem in quartanis quaterna fecerunt*: eadem sententia: quod existimarent ii ternas radices cum vini ternis cyathis et aquae pari modo tertianis febribus, itemque quartanas quaternis auxiliari. Sic Diosc. loc. cit.

ⁱ *Item Vettonicae*] Plinius Valer. iii. 4.

sæ cyathis tribus: vel agaricum,^{4j} maxime in his febribus, quæ cum horrore veniant.⁵ Quinquefolii^k folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura⁶ ceteris: alii omnibus¹ tres obolos⁷ cum pipere ex aqua mulsa. Verbenaca quidem^m et jumentorum febribus in vino medetur: sed in tertianis a tertio geniculo incisa, quartanis a quarto. Bibitur et semenⁿ hyperici utriusque in quartanis, et horroribus. Vettonicæ farina,^o quæ omnes horrores coërcet. Item panaces,^p adeo excafactoria natura, ut per nivem ituris bibere id perungique eo præcipiant.⁸ Et aristolochia^q perfrictionibus resistit.

LXXII. Phreneticos^a somnus sanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuso, anagallidum^r succo. E diverso^b lethargicos excitare labor est: hoc præstante (ut

//////////

centt.—4 Vet. Dalec. *drachma . . . vel agarico*.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *veniunt* Gronov. et vulgg.—6 Cod. Dalec. *seu plura*.—7 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *obolis tribus* Gronov. et vulgg.—8 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *id, ac perungi eo præcipiant* edd. vet. et Gronov.

CAP. LXXII. 1 Dalec. *et anagallidum*.—2 Chiff. *excitare labor est, hoc*

NOTE

^j *Vel agaricum*] Diosc. III. 1.
^k *Quinquefolii*] Diosc. IV. 42. totidem verbis.

¹ *Alii omnibus*] Omni febr. Diosc. loc. cit.

^m *Verbenaca quidem*] Totidem verbis Dioscor. IV. 61.

ⁿ *Bibitur et semen*] Sic Diosc. III. 171. et 174.

^o *Vettonicæ farina*] Hoc est, herbæ aridæ tenuis pulvisculus. Plinius Valer. III. 4.

^p *Item panaces*] Diosc. III. 55. Δύναμις δὲ αὐτοῦ ἐστὶ θερμαντικὴ . . . ὅθεν ἀρμόζει πρὸς περιόδους καὶ βίγη, κ. τ. λ.

^q *Et aristolochia*] Apuleius cap. 19. de aristolochia, tit. 4. ‘Frigore exustis:’ ‘Herba aristolochia ex oleo cocta, calefactoriam vim habet cum

axungia porcina.’ Ita ille quidem; sed Plinii mentem, quam sæpe transcribit, præpostere interpretatus videtur: cum is de frigoribus accessionum, horroribusque febrium loentus sit, quas Græci βίγη, ut Diosc. III. 6. de aristolochia, Latini perfrictiones vocant.

^a *Phreneticos*] Plinius Valer. III. 9. Apuleius c. 94. tit. 2. ‘Ad phreneticos:’ ‘Herba peucedanum cum aceto capiti infusa, summe facit.’ Sic et Diosc. III. 92. φρενίτιν. Celsus III. ‘insaniam’ appellat, ‘quæ et acuta et in febre est.’ Ejus plura genera vide ibi luculenter expressa.

^b *E diverso*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. III. 7. et Diosc. III. 92.

perhibent) ex aceto^a naribus tactis peucedani succo. Contra insanias^c Vettonica³ bibitur. Carbunculos^d rumpit panaces. Sanat Vettonicæ farina ex aqua, aut brassica^e cum thure, frequenti potu calidæ: vel e carbone in conspectu restincto,⁴ favilla, digito sublata et illita: vel plantago tusa.^f

LXXIII. Tithymalus^g characias hydropicos sanat: plantago^{1 h} in cibo, cum prius panem siccum ederint sine potu: Vettonicaⁱ drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulsi: vel agaricum, vel semen lonchitidis^j duabus lingulis² ex aqua potum: psyllion³ ex vino: anagallidum^k succus: cotyledonis^l radix e mulso: ebuli^m recentis radix, excussa tantum,ⁿ nec colluta, quod⁴ duo digiti com-

//////////

præstant euphorbium ex aceto; Gronov. excitari, &c.—3 *Betonica* Chiff. — 4 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps.' Brotier. in conspectu exstincto Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.

CAP. LXXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *characites* ... *panaces*, *plantago* Gronov. et al. vett. ante Harduin. Mox in iisdem vett. *succum ederint*; cod. Dalec. *siccum comederint*.—2 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. Miller. et Bipont. *duabus lingulis* Harduin. 2. 3. et Franz. *duabus lingulis* Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *psyllium* Gronov. et vulg. — 4 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Har-

NOTÆ

^c *Contra insanias*] Diosc. IV. 1. Θεραπεύει μαινομένους μεθ' ὕδατος πινομένην.

^d *Carbunculos*] Diosc. III. 55. Περιβήπτει δὲ καὶ ἄνθρακας.

^e *Aut brassica*] Cum sale, inquit Diosc. II. 146. Μεθ' ἁλῶν δὲ ἄνθρακας περιβήπτει.

^f *Vel plantago tusa*] Plinius Valer. III. 30. 'Carbunculo medendo: supurationes dirumpit plantago sine lannigine, cum sale contusa.' Theod. Priscianus I. 18. 'de carbunculis: specialiter locis superimponendum est cataplasma de arnoglossa cum pane mundo, et lenticula cocta.' Plantago Græcis, ut diximus, ἀρόγλωσσον est.

^g *Tithymalus*] Drachmæ pondere radice tusa, cum hydromelite. Diosc.

IV. 165.

^h *Plantago*] Totidem verbis Diosc. II. 153.

ⁱ *Vettonica*] Diosc. IV. 1. ex aqua mulsa, si quidem febricitent: sin aliter, e mulso.

^j *Lonchitidis*] Certe urinam ea ciere dicitur a Diosc. III. 61.

^k *Anagallidum*] Diosc. II. 208.

^l *Cotyledonis*] Diosc. ad verbum, IV. 29.

^m *Ebuli*] Diosc. IV. 175. Ἡ ρίζα δὲ αὐτῆς ἐψηθεῖσα σὺν οἴνῳ καὶ διδομένη παρὰ τὴν διαταν, ὑδροπικῶς ὠφελεῖ. *Radix in vino decocta, et in cibis data hydropicos adjuvat.*

ⁿ *Excussa tantum*] Excusso tantum terreo pulvere, qui radici adherescit: ipsa non colluta aqua.

prehendant, ex vini veteris calidi hemina: trifolii radix^o drachmis duabus ex vino: tithymalum,^p platyphyllon cognomine: semen hyperici, quod coris^q appellatur.

Acte, quam quidam^r esse ebulum putant, radice contrita in vini cyathis tribus, si febris absit, vel semine ex vino nigro. Item verbenaca, fasciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias.

Præcipue tamen chamæactes⁶ succus aptissimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant plantago, cyclamini radix^s e melle: ebuli folia^t trita,⁷ et e vetere vino imposita etiam boam sanant, id est, rubentes papulas. Pruriginem^u succus strychni illitus.

LXXIV. Igni sacro^a medetur aizoum: folia trita cucutæ:^b mandragoræ^c radix. Secatur in asses^{r d} ut cucu-

duin. 1. 2. 3. et recentt. *quantum* Gronov. et al. vett. Mox, Chiff. *ex vini c. caldi . . . in vino . . . caros appellatur.*—5 *Chamæactæ, quam quidam* Vet. Dalec.—6 Gronov. et al. ante Harduin. *chamæactæ.*—7 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum melle: . . . contrita* Gronov. et vulgg.

CAP. LXXIV. 1 *Siccatur in asses* codd. Regg. 1. 2. et Editio princeps; *Siccatur in are* Gronov. et vulgg. *in arses* Chiff. *in has res* cod. Dalec. *in hanc rem et cucumis* Vet. Dalec. *in are, ut et cucumis* alii vett. ap. Dalec. *in asses ut cucumis* alii vett. item Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Mox, *primunq*

NOTE

^o *Trifolii radix*] Diosc. III. 123.

^p *Tithymalum*] Hujus radix, succus, folia, aquas per inferna trahunt: 'Η ρίζα, καὶ ὁ ὕψος, καὶ τὰ φύλλα, ἄγει ὕδατὸς κατὰ κοιλίαν. Dioscor. IV. 165.

^q *Quod coris*] Mss. Reg. et Colb. item Parm. editio *caros* iterum hoc loco, ut supra cap. 51. Hoc hyperici genus urinas ciere docet Dioscor. III. 174.

^r *Acte, quam quidam*] Acte sylvestris scilicet, ἀκτὴ ἀγρία, quam Ῥωμαῖοι ἔβουλουμ vocant, ut ait Dioscor. in Nothis, pag. 474. Chamæactes eadem ebulique nominibus insignior. Apuleius cap. 91. 'de chamæacte, quam Itali ebulum vocant,' tit. 3. 'Ad hydropicos:' 'Herbæ ebuli radices conteres, et ejus succum ex-

pressum cyathis quatuor ex vini sextario semis potui semel in die dato, hydropticis validissime proderit: per anum enim humor omnis detrahetur.'

^s *Cyclamini radix*] Diosc. II. 191. 'Η ρίζα καὶ ἐξανθήματα στέλλει. Post Theophr. Hist. IX. 10.

^t *Ebuli folia*] Hæc recentia, molliaque, illita ex polenta, inflammationes mitigare, auctor est Diosc. IV. 175.

^u *Pruriginem*] Ipsum quoque ignem sacrum, de quo statim agitur, Theod. Prisciano I. 20. 'de igne sacro.'

^a *Igni sacro*] Ad erysipelata valere aizoum scribit Diosc. IV. 89.

^b *Folia . . . cucutæ*] Dioscor. IV. 79. Ἐρυσιπέλατα καταπλασθὲν σβέννυται. Est autem ἐρυσίπελας Hippocrati πῦρ

mis: primoque super mustum suspenditur, mox in fumo: dein tuuditur in vino aut aceto. Prodest et vino myrteo² fovere: mentæ^e sextans, vivi sulfuris uncia, ex aceto simul trita: fuligo ex aceto.^f Ignis sacri^g plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoster appellatur, et enecat,³ si cinxerit. Medetur^h plantago cum creta Cimolia, et peristereosⁱ per se: radix persolata. Aliis quæ serpunt, cotyledonis^j radix cum mulso, aizoum,^k succus linozostis⁴ ex aceto.

LXXV. (XII.) Radix polypodii¹ illita luxatis medetur. Doloremque^m et tumores tollunt semen psyllii, folia plantaginis tusa, sale modico addito: ¹ verbasciⁿ semen ex vino decoctum et contritum: cicuta cum axungia. Folia ephemeris^o tuberibus tumoribusque² illinuntur, quæ etiamdum^p discuti possunt.

super . . . e vino, aut aceto Chiff. — 2 Idem codex, myrtico. — 3 Idem codex, vocatur, et necat; cod. Dalec. vocatur, et enecat. — 4 Chiff. succus e linozosti.

CAP. LXXV. 1 Chiff. trita sale modice addito. — 2 Cod. Dalec. uberum tu-

NOTÆ

ἄγριον, tumor ex fervente tennique sanguine conflatus: sive ex flava bile et sanguine, calidioribus justa temperatione, mixta fluxio. Latini sacrum ignem appellant, et vulgus ignarum, *le Feu Saint Antoine*. Sunt tamen qui ignem sacrum ab erysipelate dirimant.

^c *Mandragoræ*] Theophr. Hist. ix. 10. Τὴν δὲ ῥίζαν πρὸς τὸ ἐρυσίπελας, ξυθεΐσαν καὶ ὕξει δευθεΐσαν. Diosc. iv. 76.

^d *Secatur in asses*] Vide Notas et Emend. num. 21. Asses vocat partes oblongas, in quas solemus cucumeres dividere, hoc est, pepones melonesve.

^e *Mentæ*] Scribonius Compos. 245.

^f *Fuligo ex aceto*] Hoc est, cum aceto.

^g *Ignis sacri*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. iii. 34. Qui porro zoster Plinio, Largo Scribonio zona appellatur, cap. 98. ‘Ad zonam,’ Com-

pos. 247. ‘Ad zonam quam Græci ἔρητα dicunt, faciunt . . . præcipue cicuta viridis bene trita et imposita.’

^h *Medetur*] Plinius Valer. loc. cit. Scribonius Largus Compos. 245. ‘Ad ignem sacrum;’ et Diosc. ii. 153. totidem verbis.

ⁱ *Et peristereos*] Sive peristereon, de qua Diosc. iv. 60. Στέλλει δὲ καὶ ἐρυσιπέλατα σὺν ὕξει καταπλασθεΐσα.

^j *Cotyledonis*] Diosc. iv. 92. Φλεγμονάς τε καὶ ἐρυσιπέλατα . . . καταπλαττομένη ὠφέλει.

^k *Aizoum*] Diosc. iv. 89. Δύναμις δὲ ἔχει ψυκτικὴν, ποιοῦσαν πρὸς ἐρυσιπέλατα, ἔρητας, κ. τ. λ.

¹ *Radix polypodii*] Diosc. iv. 188. de ea radice: ποιεῖ καὶ πρὸς στρέμματα ἡ ῥίζα λεία καταπλασσομένη.

^m *Doloremque*] Diosc. iv. 70. luxatis tumoribusque psyllium mederi, impositum ex rosaceo, vel aqua, prodit.

ⁿ *Verbasci*] Folia tumoribus imponit Diosc. iv. 104.

LXXVI. Morbum regium in oculis præcipue mirari est, tenuitatem illam ¹ densitatemque tunicarum felle subeunte. Hippocrates a septimo die ^a in febre mortiferum signum esse docuit. ² Nos scimus vixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit vero et citra febres, impugnaturque centauro majore ³ (ut diximus) ^b potu, Vettonica, ^c agarici obolis ^d tribus ex vini veteris cyatho: item verbenacæ ^e folio, obolis tribus ex vini calidi hemina quatruiduo. Sed celerrime ^f quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cum sale et melle. ⁴ Cyclamini ^g radix drachmis tribus bibitur

moribus; Gronov. al. ante Harduin. et Franzius, tuberculis atque tumoribus. Mox, Chiffli. illinuntur, quæ et tantum discuti possunt.

CAP. LXXVI. 1 Chiffli. *in oculis mirari est, t. etiam, omisso præcipue.*—2 Idem codex, *febri . . . dicit.*—3 Idem codex, *circa et febres expugnatusque centauro majore.*—4 *Potus cum sale et melle*] Paulo aliter, et melius Diosc. iv.

NOTÆ

^o *Folia ephemerij*] Vide Notas et Emend. num. 22.

^p *Quæ etiamdum*] Quæ quidem humidi nihil purisve contraxerit, inquit Diosc. iv. 85. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. pag. 175.

^a *Hippocrates a septimo die*] Diebus iis qui septimum consequuntur. Sic libri omnes etiam Mss. non, ut quidam reponunt, *ante septimum diem.* Locus Hippocratis, qui nunc spectatur a Plinio, extat in eo libro quem is inscripsit, *de internis affectionibus*, περὶ τῶν ἐκτὸς παθῶν, text. 39. p. 244. ubi morbi regii genus alterum ait esse letale, nisi primis diebus diligenter adhibita curatio sit. Si ad octavum nonumve diem protrahatur morbus, subsequi deinde graviorem alterum, ac denique, ut plurimum, mortem ipsam: *Ἦν δὲ ἡ νοῦσος ἀπομηκύνηται καὶ γίνηται ὄγδοος ἢ ἔννατος, ξυμπίπτει ἐς νοῦσον . . . καὶ οἱ πολλοὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ παραχρήμα φθείρονται. Tamen idem ipse Aphor. iv. 62. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐπιγίγνονται ἕκτεροι πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, κακόν. *Quibus in*

febris morbus regius intervenit ante septimum diem, malum. Aliter in totum Diocles censuit, apud Celsum, III. 24.

^b *Ut diximus*] Hoc est, radice pota duabus drachmis, si febris sit, in aqua trita, alias in vino, ut dictum est superiore lib. cap. 30. Minori centaureæ hanc vim ascribit Apuleius c. 35. tit. 3.

^c *Vettonica*] Anton. Musa tit. 33. 'Ad ictericos, id est, morbo regio laborantes, qui sunt auruginosi, Vettonicam ex vini cyathis tribus frequenter sumtam proficere experti sumus.' Sic Dioscor. iv. 1. ἰκτεριῶν τὰς τε καθίστησι.

^d *Agarici obolis*] Diosc. III. 1.

^e *Item verbenacæ*] Apuleius c. 3. de verbenaca tit. 12. alio temperamento. Sed Diosc. lib. LXI. totidem verbis ac Plinius.

^f *Sed celerrime*] Vide Notas et Emend. num. 23.

^g *Cyclamini*] Diosc. totidem verbis, II. 194.

in loco calido, et a perfrictionibus tuto: sudores enim fel-
leos^h movet. Folia tussilaginis ex aqua: semen linozos-
tis utriusque inspersum potioni, vel cum absinthio aut
cicere decoctum: hyssopi baccae cum aqua potae: ⁵ lichen
herba, si, cum sumitur, cetero olere abstinetur: polythrixⁱ
in vino data, struthion in mulso.

LXXVII. Passim et in quacumque parte maxima incom-
moda^l nascuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum ali-
quando malum confectis^{2j} corporibus. Remedio^k sunt
pyncocomi folia trita cum polenta, si nondum^l caput fece-
rint. Discutiunt et folia ephedri^m illita.

LXXVIII. Fistulae quoque in omni parte serpunt, medi-
corum vitio male sectis corporibus. Auxilio est centau-
rium minus, collyriis cum melle decocto additis: ¹ plantagi-
nis succusⁿ infusus: quinquefolium^o cum sale et melle:
ladanum cum castoreo: cotyledon cum medulla cervina
calefacta et imposita: ² verbasci radice medulla collyrii
tenuitate in fistulam additur: ³ vel aristolochiae^p radix,
vel succus tithymali.^q



42. ' Celeriter quoque regio morbo medetur (quinquefolii, *la Quinte feuille*)
foliorum succus tribus cyathis aliquot diebus potus. Eadem cum sale et
melle imposita tam vulneribus, quam fistulis medentur.' *Brotier*.—5 Margo
edd. Dalec. et Gronov. *hyssopus cum ficis in aqua pota*, e Diosc.

CAP. LXXVII. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3.
et recentt. *ac maximo incommodo* Gronov. et vulgg.—2 Chiffi. *confectis*.

CAP. LXXVIII. 1 Vet. Dalec. *inditis*.—2 Ita codd. Harduini et Chiffi.
cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *calefacta, imposita* Gronov. et vulgg.
—3 Vet. Dalec. *inditur*.

NOTÆ

^h *Sudores...felleos*] Colore fellis,
χολώδεις τῆ χροιά, Diosc. Bilem su-
dore sic expelli docet Galenus de
Fac. Simp. Med. l. vii. p. 199.

ⁱ *Polythrix*] Diosc. iv. 136.

^j *Confectis*] Senilibus.

^k *Remedio*] Diosc. iv. 176. de pyc-
nocomo: Καὶ τὰ φύλλα δὲ καταπλαττο-
μένα φύματα καὶ δοσιῆνας διαφορεῖ, tu-
bercula furunculosque *discutiunt*. Sic
etiam Galenus de Fac. Simp. Med. l.
viii. p. 223.

^l *Si nondum*] Si nondum in caput

intumuerint, aut in acuminatum ver-
ticem extuberaverint.

^m *Discutiunt...ephedri*] Sive ephe-
dræ, de qua dictum est c. 20.

ⁿ *Plantuginis succus*] Diosc. ii. 153.
Σύριγγας τε ἐγκλυζόμενος ὠφέλει.

^o *Quinquefolium*] Diosc. iv. 42.

^p *Vel aristolochiæ*] Apuleius c. 19.
de aristolochia, tit. 3. 'Ad fistulas:'
'Herbæ aristolochiæ radix fistulis in-
serta,' &c.

^q *Vel succus tithymali*] Diosc. iv.

165.

LXXIX. Collectiones^r inflammationesque sanant argemoniæ^t folia illita. Duritias^s et collectiones omnes verbenaca, vel quinquefolium^t decoctum in aceto: verbasci folia vel radix, hyssopum e vino^u impositum: acori radix, decocto ejus herbæ foventibus: aizoum. Item quæ contusa sint, duritiasque et sinus corporis, illecebra. Omnia infixa^z corpori extrahunt, folia tussilaginis, daucum, semen leontopodii tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus^v imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, vel semen, item orchis. Vitia,^w quæ sint in ossibus, satyrii radice imposita, efficacissime sanari dicuntur. Nomæ et collectiones omnes fuco maris,^x priusquam inarescat. Et alceæ^{3y} radix collectiones discutit.

LXXX. Ambusta^a sanantur plantagine, arctio,^{t b} ita ut cicatrix^c fallat. Folia ejus^d in aqua decocta et contrita illinuntur: radices cyclamini cum aizoo: herba ipsa^e hyperici, quod corion^{z f} appellavimus.

LXXXI. Nervis et articulis^g convenit plantago trita cum

//////////

CAP. LXXIX. 1 Dalec. *argemones*.—2 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. corporis et tela omnia infixa Vet. Dalec. corporis. Illecebræ omnia infixa Gronov. et vulgg.—3 *Et alcimæ* Chiff. l.

CAP. LXXX. 1 Gronov. *arctio*.—2 Chiff. *choryssum*.

NOTE

^r *Collectiones*] Diosc. II. 208. Φλεγμονὰς παρηγορεῖ τὰ φύλλα καταπλασθέντα.

^s *Duritias*] Tumores certe, inflammationesque mitigare, tonsillas abrumperе verbenacam scribit et Diosc. IV. 61.

^t *Quinquefolium*] Διαφορεῖ σκληρίας, οὐδῆματα, κ. τ. λ. Diosc. IV. 42. et ex aceto quidem, ut ex superioribus intelligitur.

^u *Hyssopum e vino*] Sic eo mitigari inflammationes scribit Diosc. III. 30.

^v *Suppurationibus*] Prohibet pycnocomon ne supparent vulnera ex aculeis spiculisve nata. Spicula et adacetos corpori aculeos pycnocomo extrahi docet Diosc. IV. 176.

^w *Vitia*] Ut caries, de qua Celsus VIII. 2.

^x *Fuco maris*] Egimus de eo c. 66.

^y *Et alceæ*] Quæ et alisma, et damasonium vocatur: de qua XXV. 77.

^a *Ambusta*] Dioscor. II. 153.

^b *Arctio*] Vide Notas et Emend. num. 24.

^c *Ita ut cicatrix*] Ut vix cicatrix ulla reliqua ex ambustione appareat.

^d *Folia ejus*] Dioscor. IV. 106.

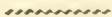
^e *Herba ipsa*] Dioscor. III. 171. Καὶ τὰ φύλλα σὺν τῷ σπέρματι καταπλασθέντα κατακάματα ἴστανται. Foliis cum semine impositis ambusta sanantur.

^f *Quod corion*] In Mss. iterum *corison*.

^g *Nervis et articulis*] Apuleius c. 1.

sale: argemonia¹ tusa ex melle. Peucedani^b succo perunguntur spastici, tetanici. Nervorum duritiæⁱ ægilops² succo, doloribus erigeron^j ex aceto illinitur. Epithymo spasticis, et opisthotonicis³ perungui: semine hyperici,^k quod coris^l vocatur, idemque⁴ bibere prodest. Phrynion dicitur etiam abscisos sanare nervos, si confestim imponatur trita vel mansa. Spasticis, tremulis, opisthotonicis, alceæ radix bibitur ex aqua mulsa. Sic et rigores excalfacit.

LXXXII. Sanguinis profluvium^{1 m} sistit herbæ pæoniæ semen rubrum. Eadem et in radice vis. Clymenos² vero,ⁿ si ore sanguis rejiciatur, sive e naribus, sive alvo fluat, sive fœminarum utero. Item Lysimachia^o pota vel illita, vel naribus indita: item plantaginis^p semen: quinquefolium^q



CAP. LXXXI. 1 Dalec. *argemone*.—2 Gronov. *ægilopis*.—3 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. *spasticis opisthotonicis* Gronov. et al. ante Harduin. Mox, ac semine Vet. Dalec.—4 Chiff. *carus vocatur, itemque*.

CAP. LXXXII. 1 *Sanguinis profluvia* Chiff. —2 *Cyclaminos* Gronov. et al.

NOTÆ

de plantagine, tit. 13. 'Ad podagram, et omnem nervorum dolorem et tumorem: ' Herbæ plantaginis folia contusa vel pisata cum modico sale, et imposita, optime facere certum est.'

^b *Peucedani*] Dioscor. III. 92.

ⁱ *Nervorum duritiæ*] Diosc. IV. 139. Αἰγίλωψ . . . σκληρίας διαφορεῖ.

^j *Doloribus erigeron*] Sive senecio. Ita Dioscor. IV. 97.

^k *Semine hyperici*] Dioscor. III. 174. Κόρις, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερικόν . . . ἐπὶ δὲ ὀπισθοτονικῶν καὶ σύγχρισμά ἐστι σὺν ἐλαίῳ ἄρμύδιον. Et supra: 'Ὁ καρπὸς πινόμενος . . . βοηθεῖ ὀπισθοτονικοῖς.

^l *Quod coris*] Rursum hic Mss. omnes, quod caros, ut monuimus c. 54.

^m *Sanguinis profluvium*] De fluore muliebri Dioscor. III. 157. Τοῦ δὲ καρποῦ ἢ ἢ ἰβ' κόκκοι πυρρὸι ποθέντες ἐν οἴνῳ μέλανι αὐστηρῶ ῥοὺν ἐρυθρὸν ἰστώσι. *Seminis granula decem duodecimve ru-*

benia in vino nigro et austero pota sanguinolentum fluorem muliebrem sistunt. Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VI. p. 167.

ⁿ *Clymenos vero*] Vide Notas et E-mend. num. 25.

^o *Item Lysimachia*] Marcellus Empir. totidem fere verbis c. 10. p. 83. Scribonius Largus Compos. 46. Uberius vero Diosc. IV. 3. et post eum Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 204.

^p *Item plantaginis*] Apuleius c. 1. tit. 5. 'Ad eum qui purulenta exsereat cum sanguine: ' Herbæ plantaginis succum dabis bibere.' Theod. Priscianus II. 2. 9. 'Cum ex meningis partibus sanguis eruperit . . . fatus ex oleo roseo infrigidato adbibendus est, aut de succis herbarum, et specialiter stypticarum, ut est arnoglossa.'

^q *Quinquefolium*] Sic Dioscor. IV. 42.

potum et illitum : cicutæ semen in nares, si inde fluat, tritum ex aqua inditum : aizoum,^r astragali^s radix : sistit et ischæmon,^t et Achillea.^u

LXXXIII. (XIII.) Equisetum^a hippuris a Græcis dicta, et in pratis^r vituperata nobis,^b (est autem pilus^c terræ, equinæ setæ similis,) lienes cursorum extinguit^d decocta fictili novo ad tertias, quantum vas capiat, et per triduum heminis pota : unctis^e esculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum varia circa hanc opinio. Alii pinus^f foliis^f similem, nigricantem, eodem nomine appellant, vim ejus admirabilem tradentes, sanguinis profluvia vel tacto tantum ea homine sisti.^g Alii hippurin,^g alii ephedron, alii anabasin vocant. Traduntque^h juxta arbores nasci, et

ante Harduin.—3 *Achillia* Chiffi.

CAP. LXXXIII. 1 Ita codd. Harduini, Chiffi. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *et pratis* Gronov. et vulgg. Mox, *similis, dolorem lienis cursorum* Vet. Dalec. *lienem* Gronov. et al. ante Harduin. *lienes* codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—2 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *pino* cod. Dalec. *pini* Gronov. et vulgg. *junci margo* edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—3 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *tradentes, quod etiam sanguinis profluvia vel tacto ea homine*

NOTE

^r *Aizoum*] 'Ροὺν γυναικεῖον ἐν πρόσθε-
τη ἴσθησι, in pessa fluorem muliebrem
sistit.

^s *Astragali*] Diosc. iv. 62. Αἶμα
ἴσχει. Sic et Galenus de Fac. Simp.
Med. lib. vi. p. 160.

^t *Ischæmon*] Et inde nomen, ut
diximus xxv. 45.

^u *Et Achillea*] Erumpentem e vul-
nere sanguinem inhibet.

^a *Equisetum*] Apulcius c. 39. 'A
Græcis dicitur hippuris, Itali Equiseta-
tam vocant.' Retinet apud nos ho-
dieque nomen, ut diximus c. 20.

^b *Vituperata nobis*] In tractatione
pratorum xviii. 67.

^c *Est autem pilus*] Est, inquit, vel-
uti pilus terræ, cum pilos habere pro
foliis videatur : ἔχουσα τὰ φύλλα τὰς
θηξίν ὁμοία, inquit auctor Geopon. ii.
5. p. 41.

^d *Lienes . . . extinguit*] Consumit.
Lienem impedimento esse cursoribus
vidimus xi. 80. Quibus extinguere-
tur modis, a Cælio Aureliano disce,
Chron. iii. 4. passim. Lienosis hip-
purim succurrere cum vino austero,
vel oxymelite, auctor est Marcellus
Empir. c. 23. p. 166.

^e *Unctis*] Adipe vel oleo maceratis
perunctisve cibo interdicitur.

^f *Alii pinus foliis*] Hæc prior hip-
puris Dioscoridea est, iv. 46.

^g *Alii hippurin*] Sunt hæc diversæ
appellationes hippuridos supradictæ :
quas et nos ante retulimus c. 20. non
alterius diversæ : quanquam aliter
Dodonæo aliisque visum.

^h *Traduntque*] Hæc totidem verbis
Diosc. loc. cit. et post eum Oriba-
sius, lib. xi. fol. 199. et auctor Geo-
pon. loc. cit.

scandentem eas dependere comis junceis multis nigris, ut est equorum cauda, geniculatis⁴ ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum,ⁱ simile coriandro, radice lignosa: nasci in arbustis^j maxime. Vis ejus spissare^k corpora.⁵ Succus sanguinem^l e naribus fluentem inclusus⁶ sistit: item alvum. Medetur^m dysentericis in vino dulci, potus cyathis tribus. Urinam ciet: tussim, orthopnoeam sanat: item rupta, et quæ serpunt. Intestinis et vesicæ folia bibuntur. Enterocalem cohibet. Faciunt et aliamⁿ hippurin, brevioribus et mollioribus comis, candidioribusque, perquam utilem ischiadicis, et vulneribus ex aceto impositam, propter sanguinem sistendum.

Et nymphæa^o trita plagis imponitur. Peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluxitve⁷ ab infernis. Sideritis^p tantam vim habet, ut quamvis recenti gladiatoris vulnere illigata⁸ sanguinem claudat: quod facit et ferulæ^q cinis, vel carbo: fungus vere etiam efficacius, qui secundum radicem ejus nascitur.



sistat Gronov. et vulgg.—4 Chiff. *geniculis*.—5 Chiff. *corporea*.—6 Vet. Dalec. *infusus*.—7 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *fluxitque* Vet. Dalec. *fluxitque* Gronov. et vulgg.—8 Chiff. *inlitu*; Vet. Dalec. *illita s. cludat*.

NOTÆ

ⁱ *Semen rotundum*] In cauliculorum istud cacumine eminet, asparagis similitum. Iconem vide apud Dodon. p. 73.

^j *Nasci in arbustis*] Apuleius cap. 39. ex Ms. 'in sylvis et arundinetis.'

^k *Vis ejus spissare*] Astringere. Στυπτική δὲ ἡ πῶα. Dioscor. loc. cit.

^l *Succus sanguinem*] Dioscor. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 179.

^m *Medetur*] Dioscor. loc. cit. non id modo remedium, sed et cetera quæ subsequuntur totidem verbis refert. An ex vino tamen dulci, an ex austero id sumi sit satius, non dicit. Apuleius in libris editis, c. 39. tit. 1.

'ex vino dulci:' at in Mss. 'ex vino austero.'

ⁿ *Faciunt et aliam*] Altera hæc Dioscoridis hippuris est, iv. 47. totidem ab illo delineata verbis, iisdemque dotibus. Equisetum id est arvense, longioribus setis, quod in horto Regio vidimus, quale pictum a Lobelio est, in Observ. p. 416. hippuridis fontalis nomine: a Dodonæo loc. cit. hippuridis minoris.

^o *Et nymphæa*] Theophr. Hist. ix. 13. Εἶναι δὲ φασιν ἔσχαμιον, ἐὰν τριψάσῃ τις ἐπὶ τῆν πληγὴν ἐπιθῆ. *Trita et plagæ imposita sanguinem sistere traditur.*

^p *Sideritis*] De qua diximus xxv. 15.

LXXXIV. Per nares autem fluenti et cicutæ semen tritum ex aqua, inditumque,¹ efficax habetur: item stephanomelis^r ex aqua. Vettonicæ farina e lacte caprino pota sistit ex ubere² fluentem:^s plantagoque contusa. Ejusdem succus^t vomentibus sanguinem datur. Ad erraticum^u autem radix persolatæ³ cum axungia vetere illita probatur.

LXXXV. Ruptis,^a convulsisque, ex alto¹ dejectis, centaurium majus, Gentianæ^b radix trita vel decocta, vel succus Vettonicæ,^c et hoc amplius^d a vocis aut lateris contentioneibus: panaces,^e scordion,^f aristolochia,^g pota: agaricum item² contusis et eversis^h potum duobus obolis in

~~~~~

CAP. LXXXIV. 1 Chiff. *additumque*.—2 Vet. Dalec. *utero*.—3 Chiff. *radix herbæ persolatæ*. Mox, *illita*. *Potatur a ruptis*, &c. cod. Dalec.

CAP. LXXXV. 1 Vet. *et ex alto*.—2 Ita Dalec. Harduin. 1. 2. 3. et re-

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Quod facit et ferulæ*] Hinc<sup>1</sup> est etiam quod sanguinem exscreantibus ferulæ viridis medulla est utilis, ut docet Dioscor. III. 91.

<sup>r</sup> *Item stephanomelis*] Hæc ita nudo indicata nomine, nec effigie ulla expressa, incognita herbariorum toti scholæ est, eritque etiam consequente ævo.

<sup>s</sup> *Ex ubere fluentem*] Forte, *ex utero*: ut supra cap. 82. plantaginis succum succurrere dixit, 'si ore sanguinis rejiciatur, sive e naribus, sive alvo fluat, sive e feminarum utero.'

<sup>t</sup> *Ejusdem succus*] Diosc. II. 53.

<sup>u</sup> *Ad erraticum*] Sanguinem erraticum Dalecampius interpretatur eum qui in erysipelatis huc illuc decurrit. Nunc ei idcirco assentimur, quod Plinius c. 74. 'igni sacro mederi radicem persolatæ dixit.' Arcion, hoc est, persolatam, *αιμοπτοϊκοῖς* et *εμπυϊκοῖς* prodesse auctor est Dioscor. IV. 107. sed pondere unius drachmæ potam, non illitam.

<sup>a</sup> *Ruptis*] Dioscor. III. 8. de ma-

jore centaurio: 'Ἀρμόζει δὲ ἡ ρίζα ῥήγμασι, σπάσμασι, κ. τ. λ.

<sup>b</sup> *Gentiana*] Dioscor. III. 3. succi e radice extracti drachmam unam ad laterum dolores, ad casus e sublimi, ad rupta et convulsia prodesse scribit: Τοῦ δὲ χυλίσματος ὕσον < α', καὶ πρὸς ὀδύνας πλευρῶν, καὶ πτόματα, ῥήγματα δὲ καὶ σπάσματα.

<sup>c</sup> *Vel succus Vettonicæ*] Diosc. IV. 1. folia drachmæ pondere ruptis convulsisque præbet.

<sup>d</sup> *Et hoc amplius*] Et præterea iis morbis qui ex contentione vocis ac laterum oriuntur, ut tussi, pleuritidi, &c.

<sup>e</sup> *Panaces*] Dioscor. III. 55. 'Ἀρμόζει πρὸς σπάσματα, ῥήγματα, πλευρῶν ἀλγήματα, βήχας, κ. τ. λ.

<sup>f</sup> *Scordion*] Dioscor. III. 125. Ποιεῖ καὶ πρὸς παλαιὰν βήχα, καὶ ῥήγματα, καὶ σπάσματα, κ. τ. λ.

<sup>g</sup> *Aristolochia*] Diosc. III. 3. Βοηθεῖ ῥήγμασι, σπάσμασιν, ἀλγήμασι πλευρῶν, ποθεισα μεθ' ὕδατος.

<sup>h</sup> *Agaricum item . . . eversis*] Hoc

mulsi cyathis tribus: aut, si febris sit, in aqua mulsa: verbascum,<sup>i</sup> cujus flos similis auro est: acori radix,<sup>j</sup> aizoum omne, sed majoris succus<sup>k</sup> efficacissime: item symphyti<sup>k</sup> radice decoctum: daucum crudum. Erysithales<sup>+1</sup> est flore luteo, foliis acanthi: bibitur e vino:<sup>m</sup> item chamærops:<sup>n</sup> et in sorbitione irio, vel plantago omnibus modis.

LXXXVI. Item phthiriasi (qua Sylla<sup>o</sup> dictator consumptus est, nascunturque<sup>p</sup> in sanguine<sup>r</sup> ipso hominis animalia exesura corpus,) resistitur uvæ taminiae<sup>q</sup> succo, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta etiam vestes eo tædio liberat.

LXXXVII. (XIV.) Ulcera multorum sunt generum, ac

//////////

cent. *pota: agaricum. Item Gronov. et al. vett.—3 Gronov. sed majori succus. Mox, Vet. Dalec. item foliorum symphyti, vel radices, vel decoctum.—4 Erisithales Gronov. et al. vett.*

CAP. LXXXVI. 1 Vet. Dalec. nascuntur enim in sanguine.

#### NOTÆ

est, præcipitatis ex alto. Dioscor. III. 1. πρὸς ῥήγματα καὶ πτώματα ὀβολῶν δὲ δυοῖν πλῆθος διδόμενον μετ' οἰνομέλιτος, ἀπυρέτοις πυρέσσουσι δὲ ἐν μελικράτῳ.

<sup>i</sup> *Verbascum*] Decoctum radice ruptis, convulsis, contusisque mire auxiliari, prodit etiam Dioscor. IV. 104.

<sup>j</sup> *Acori radix*] Dioscor. I. 2. πρὸς ῥήγματα, σπάσματα.

<sup>k</sup> *Item symphyti*] Dioscor. III. 9. Σὺν ὄξυμέλιτι δὲ πρὸς σπάσματα καὶ ῥήγματα.

<sup>1</sup> *Erysithales*] Ignota herbariis et officinis.

<sup>m</sup> *Bibitur e vino*] Contusis videlicet, et eversis.

<sup>n</sup> *Item chamærops*] Sive trixago. Diosc. III. 112. Δύραμιν δὲ ἔχει χλωρὰ ἀφεψηθεῖσα σὺν ὕδατι, καὶ ποτιζομένη, βοηθεῖν σπάσμασι, βηχί, κ. τ. λ.

<sup>o</sup> *Qua Sylla*] Vide quæ diximus XI. 39. de Sylla: de phthiriasi, XX. 3.

<sup>p</sup> *Nascunturque*] Pediculi scilicet, uti ex sequentibus liquido perspi-

cuum est: namque hæc animalia et perunctis corporibus abigi, et infestare vestes mox adjicit. De vermibus qui nascuntur in venis perperam accepit Schenckius Observ. Medic. lib. III. pag. 457. E sanguine ipso hominis fieri pediculos prodidit ante Plinium Theophr. de Causis Plant. II. 2. Antigonus Carystius cap. 95. sub pusulis delitescere intra cutem pediculos ait, quæ si perforantur, exituri sint ii, vel sic homine persanato: eo morbi genere Pherecydem et alios interiisse.

<sup>q</sup> *Uvæ taminiae*] Hanc σταφίδος ἀγρίας dotem esse Archigenes Medicus putat apud Galen. κατὰ τόπους, I. 7. p. 347. ut is forte cum Celso censuerit staphidem agriam ab uvæ taminia nihil differre: quemadmodum diximus XXI. 16. Sic igitur ille: Βοηθήματα φθειριάσεως . . . ἢ ἐλλέβορον λευκόν, ἢ σταφίδα ἀγρίαν, καὶ νίτρον, ἴσα μετ' ἐλαίου ἐν βαλανείῳ χρῶ.



multis modis curantur Panacis<sup>a</sup> omnium generum radix e vino calido illinitur manantibus. Siccat privatim, quam Chironiam diximus.<sup>b</sup> Cum melle trita tubera<sup>c</sup> aperit: ulceribusque, quæ serpunt, deploratis auxilio est, cum æris flore vino temperato, omnibus modis, vel flore, vel semine, vel radice. Eadem<sup>c</sup> cum polenta vetustis vulneribus prodest. Heraclion<sup>d</sup> quoque siderion, Apollinaris,<sup>e</sup> psyllium,<sup>f</sup> tragacantha,<sup>g</sup> scordotis<sup>h</sup> cum melle purgat. Farina ejus<sup>b</sup> carnes excrescentes per se insparsa<sup>3</sup> consumit. Polemonia ulcera, quæ cacoëthe vocant, sanat: centaureum majus<sup>i</sup> insparsum vel illitum, item minoris<sup>j</sup> coma decocta vel trita, vetera quoque ulcera purgat et persanat. Folliculi<sup>4k</sup> clymeni recentibus plagis imponuntur. Illinitur<sup>l</sup> autem Gentiana ulceribus, quæ serpunt, radice tusa vel decocta in aqua ad mellis crassitudinem, vel succo: vulneribus, ex ea factum Lycium.<sup>m</sup> Lysimachia<sup>n</sup> recentibus plagis mede-

CAP. LXXXVII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *tubercula*.—2 Chiffli. *traganthos*.—3 Idem codex, *insparsum*.—4 *Coliculi* Vet. Dalec.—5 *Vox fe-*

## NOTÆ

<sup>a</sup> *Panacis*] Dioscor. III. 55. Sunt autem manantia ulcera, Græcis ἀχῶρες, in ipsa capitis cute, tenuissimis foraminibus cutem perforantia, ex quibus glutinosa fluit sanies. Notum id mali genus, et pueris inprimis, mendiculisque familiare. *La tigne, ou la teigne*. Describitur a Galeno prolixè, κατὰ τόπον, I. 8. p. 347.

<sup>b</sup> *Chironiam diximus*] Lib. XXV. 13. Ita Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VII. p. 217.

<sup>c</sup> *Eadem*] Galenus ita fere loco citato.

<sup>d</sup> *Heraclion*] De quo XXV. 15.

<sup>e</sup> *Apollinaris*] Sive hyoseyamus. Diosc. IV. 69.

<sup>f</sup> *Psyllium*] Diosc. IV. 70. Κοπέισα δὲ μετὰ στέατος τὰ ῥυπαρὰ καὶ κακοήθη τῶν ἐλκῶν ἀνακαθαίρει. Tusa cum adipe sordida malignaque ulcera repurgat.

<sup>g</sup> *Scordotis*] Sic etiam Dioscor. III. 125.

<sup>h</sup> *Farina ejus*] Dioscor. loc. cit. Ξηρὰ δὲ ὑπερσαρκώματα στέλλει. Sicca carnis excrescentias cohibet.

<sup>i</sup> *Centaureum majus*] Apuleius cap. 34. tit. 3. 'Ad ulcera'. . . . 'Herba centauria major,' &c.

<sup>j</sup> *Item minoris*] Ad verbum Diosc. III. 9.

<sup>k</sup> *Folliculi*] Dioscor. IV. 13. Τὰ δὲ φύλλα λεία, ἢ τὰ θυλάκια, τοῖς νεοτρότοις ἐπιτιθέμενα μέχρι τῆς ἐπουλώσεως ἐνεργεῖ. Folia trita, aut folliculi, si vulneribus recentibus imponuntur, ea ita efficaciter sanant, ut etiam ad cicatricem perducant. Folliculi sunt siliquæ, quibus semina continentur.

<sup>l</sup> *Illinitur*] Dioscor. III. 3.

<sup>m</sup> *Ex ea factum Lycium*] Hoc est, ex ea factum medicamentum ejusdem virtutis, ac fortassis ejusdem etiam nominis cum Lycio, de quo XXIV. 77. Lycium non unius singularis medicamenti nomenclatio fuit:

tur. Plantago<sup>o</sup> omnium generum ulceribus, peculiariter foeminarum,<sup>5</sup> senum, et infantium. Igni emollita melior, et cum cerato,<sup>6</sup> crassa ulcerum labra purgat, nomas sistit. Tritam suis foliis integere oportet. Suppurationes, collectiones, sinus ulcerum, chelidonia quoque siccantur: vulnera adeo, ut etiam pro spodio utantur. Eadem jam desperatis cum axungia imponitur. Dictamnnum<sup>7</sup> pota<sup>p</sup> sagittas pellit, et alia tela<sup>q</sup> extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolo. Proxime<sup>r</sup> pseudodictamnnum. Utraque etiam suppurationes discutit. Aristolochia<sup>s</sup> quoque putria ulcera exest: sordida expurgat cum melle, vermesque extrahit: item clavos<sup>t</sup> in ulcere<sup>s</sup> natos, et infixas<sup>u</sup> corpori omnia, præcipue sagittas, et ossa fracta cum resina. Cava vero<sup>v</sup> ulcera explet per se. Et cum iride recentia vulnera



minarum deest in Vet. Dalec.—6 Ita codd. Regg. Brot. *Igni emollita m. et cum cerato* codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Igne mollita . . . cerato* Gronov. et vulgg. *Igne mollita . . . cerato. Crassa, &c.* cod. Dalec.—7 *Dictamnnum* Dalec. Mox, *foliorum obolus* Vet. Dalec.—8 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1.

#### NOTE

ad varia quæ e radicibus decoctis fiebant ea pertinuit. Vide Notas et Emend. num. 26.

<sup>n</sup> *Lysimachia*] Dioscor. iv. 3.

<sup>o</sup> *Plantago*] Plinius Valer. iii. 22. et fuse Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 159.

<sup>p</sup> *Dictamnnum pota*] A cervis caprisque depastam ad eijcienda spicula certo remedio esse, dictum est superius, xxv. 53.

<sup>q</sup> *Et alia tela*] Dioscor. iii. 37. *Καταπλασσομένη δὲ ἡ βοτάνη τοὺς ὑποκάτω τῶν πόδων ἢ τοῦ λοιποῦ σώματος θεραπεύει σκόλοπας. Imposita vero herba plantæ pedum reliquæ corpori infixas impactos aculeos extrahit.* Theod. Priscianus i. 23. de latentibus spiculis: 'Sic etiam de dictamni foliis, vel radicibus contusis, velocius fieri consuevit, secundum veterum testimonium.'

<sup>r</sup> *Proxime*] Diosc. iii. 38.

<sup>s</sup> *Aristolochia*] Diosc. iii. 6. et Apuleius cap. 19. Tela quoque aristolochiæ pulvere vulneri appposito statim extrahi prodidit Theod. Priscianus i. 23.

<sup>t</sup> *Item clavos*] Callosam duritiem, instar clavi. Clavos ex ulcere quæ possint evellere, multa congerit Theod. Priscianus i. 18.

<sup>u</sup> *Et infixas*] Marcellus Empir. cap. 34. p. 233. pro resina mel asciscit. Dioscor. loc. cit. aristolochiam id per se præstare innuit: 'Ἀνάγει δὲ καὶ σκόλοπας, ἀκίδας, λεπίδας ὀστέων καταπλασσομένη ἀφίστησι. Extrahit et imposita aculeos, ac spicula, ossiumque squamas removet. Plinius cum vermes extrahi dixit, an non σκόλληκας legisse is videtur, pro σκόλοπας.

<sup>v</sup> *Cava vero*] Καὶ τὰ κοῖλα πληροῖ σὺν ἴριδι καὶ μέλιτι. Diosc. loc. cit.

ex aceto. Vetera ulcera<sup>w</sup> verbenaca, quinquofolium<sup>x</sup> cum sale et melle. Radices persolatae vulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: folia veteribus.<sup>y</sup> Cum axungia utrumque: et suo<sup>z</sup> folio operitur. Damasonium, ut in struma: 10<sup>z</sup> folia verbasci<sup>a</sup> ex aceto aut vino. Peristereos<sup>b</sup> ad omnia genera vel callosorum putrescentiumque ulcerum facit. Manantia nymphææ heracliaæ radix sanat. Item cyclamini<sup>c</sup> radix vel per se, vel ex aceto, vel cum melle.<sup>11</sup> Eadem et contra steatomata<sup>d</sup> efficax, sicut ad ulcera<sup>12</sup> manantia hyssopum: item peucedanum, cui ad recentia vulnera vis tanta est, ut squamam<sup>e</sup> ossibus<sup>13</sup> extrahat. Præstant hoc<sup>f</sup> et anagallides, cohibentque<sup>g</sup> quas vocant nomas, et rheumatismos. Utiles et recentibus plagis, sed præcipue senum corpori. Cum cerato<sup>14</sup> apostemata et ulcera tetra, folia mandragoræ recentia: radix vulnera<sup>i</sup> cum melle aut oleo: cicuta<sup>j</sup> cum siligine mixta mero: aizoum<sup>k</sup> herpetas quoque et nomas, ac putrescentia, sicut

//////////

2. 3. et recentt. in ulceribus edd. vett. et Gronov.—9 Cod. Dalec. veteribus cum axungia. Utrumque et suo, &c.—10 Damasonium autem et in struma Vet. Dalec.—11 Vet. Dalec. et cum melle.—12 Chiffli. sic et ad ulcera. Mos, manantia asyrium Vet. Dalec.—13 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ut saniem ossibus Gronov. et al. vett.—14 Ita codd. Regg. et Dalec. ceroto vulgg. ante Brotier.—15 Ita ex codd.

#### NOTE

- <sup>w</sup> Vetera ulcera] Dioscor. iv. 61. Καὶ ῥυπαρὰ ἔλκη καθαίρει. Et sordida purgat ulcera.
- <sup>x</sup> Quinquofolium] Diosc. iv. 42.
- <sup>y</sup> Folia veteribus] Diosc. iv. 107.
- <sup>z</sup> Damasonium, ut in struma] Ut in strumæ remediis dictum est, c. 12.
- <sup>a</sup> Folia verbasci] Dioscor. iv. 104.
- <sup>b</sup> Peristereos] Sic et Diosc. iv. 60.
- <sup>c</sup> Item cyclamini] Diosc. ii. 194.
- <sup>d</sup> Eadem et contra steatomata] Στεάτωμα adipis effusio sub cute: adipis contra naturam collectum aliquo loco incrementum. Pollux: Στεάτωμα, πίμελης παραβροή ὑπὸ τῷ δέρματι.
- <sup>e</sup> Ut squamam] Vide Notas et E-mend. num. 27. Squamæ hæc detractio a recentioribus Chirurgis<sup>1</sup> Ex-
- foliatio<sup>1</sup> dicitur.
- <sup>f</sup> Præstant hoc] Similis est ea dos illarum, qua adactos corpori aculeos extrahunt, teste Dioscor. ii. 209. et Galeno de Facult. Simp. Med. lib. vi. pag. 156.
- <sup>g</sup> Cohibentque] Diosc. ii. 209. νομῶν ἐφεκτικά.
- <sup>h</sup> Cum cerato] Dioscor. iv. 76. cum polenta.
- <sup>i</sup> Radix vulnera] Ictus serpentium, πρὸς ἐρπετῶν πληγὰς, σὺν μέλιτι ἢ ἐλαίῳ. Dioscor. loc. cit.
- <sup>j</sup> Cicuta] Herpetas illitu restinguit, ἐρπητας καταπλασθὲν σβέννυσιν, inquit Diosc. iv. 79.
- <sup>k</sup> Aizoum] Dioscor. iv. 89.

erigeron verminosa : recentia autem<sup>1</sup> vulnera astragali radix : et vetera quoque ulcera purgat hypocisthis utraque. Leontopodii<sup>m</sup> semen tritum in aqua, et cum polenta illitum, spicula sagittarum extrahit : item pycnocomi<sup>n</sup> semen. Tithymalus<sup>o</sup> characias succo gangrænas, phagedænas, putria, vel decocto ramorum cum polenta et oleo : orchis radices<sup>p</sup> hoc amplius,<sup>q</sup> et cacoëthe ex aceto cum melle, siccæ et recentes : per se onothera effierantia<sup>r</sup> sese ulcera sanat. Scythæ<sup>s</sup> vulnera scythice curant.<sup>15</sup> Ad carcinomata, argemonia<sup>16</sup> ex melle efficacissima est. Vulneribus præsanatis<sup>17</sup>† asphodeli radix decocta, ut diximus,<sup>u</sup> trita cum polenta et illita : quibuscumque vero Apollinaris. Astragali<sup>v</sup> radix in pulverem trita humidis ulceribus prodest : item callithrix<sup>w</sup> decocta in aqua. Privatim vero iis, quæ calceamento facta sint, verbenaca, nec non et Lysimachia contrita, ac nymphæa arida infriata.<sup>18</sup> Polythrix inveteratis iisdem utilior.<sup>19</sup>

LXXXVIII. Polycnemon<sup>a</sup> cunilæ bubulæ similis est, sc-



Harduinus et recentt. *anothera effierantia* . . . *Scythica vulnera curant* edd. vet. et Gronov. *sanat. Scythæ vulnera Scythica* cod. Dalec.—16 Vet. Dalec. *argemone*.—17 *Ulceribus persanatis* Chiffi.—18 Vet. Dalec. *infriata*.—19 Chiffi. *utilior est*.

#### NOTÆ

<sup>1</sup> *Recentia autem*] Et vetera quoque, Diosc. auctore, iv. 62.

<sup>m</sup> *Leontopodii*] Quod Dioscoridi, ut diximus, *λεοντοπέταλον* appellatur, iii. 110. Indicatum id jam antea c. 79.

<sup>n</sup> *Item pycnocomi*] Diosc. iv. 176. Καὶ ἀκίδας καὶ σκόλοπας ἐξάγει, *spicula et adactos corpori aculeos extrahit*.

<sup>o</sup> *Tithymalus*] Dioscor. iv. 165.

<sup>p</sup> *Orchis radices*] Totidem fere verbis Diosc. iii. 142.

<sup>q</sup> *Hoc amplius*] Hoc amplius, inquit, præstant orchis radices, quod siccæ æque atque recentes ulcera *κακοήθη* sanant.

<sup>r</sup> *Effierantia*] Acerbiora ulcera, ob inflammationem. Vide Notas et Emend. num. 28.

<sup>s</sup> *Scythæ*] Theophr. Hist. ix. 13.

<sup>t</sup> *Vulneribus persanatis*] Celerius quam par est, sanatis, clausisque : quibus metuenda intus nova suppuratio est.

<sup>u</sup> *Ut diximus*] Lib. xxii. c. 32.

<sup>v</sup> *Astragali*] Diosc. iv. 62. et Galenus de Fac. Simp. Med. l. vi. pag. 160.

<sup>w</sup> *Item callithrix*] Diosc. iv. 137.

<sup>a</sup> *Polycnemon*] Sic Dioscor. iii. 108. Πολύκνημον . . . ἔχων φύλλα ὀργάνου ἑμπερή· τὸν δὲ καυλὸν πολυγόνατον ὡσπερ γλήχωνος· οὐκ ἔχει μέντοι τὸ σκιαδίον, μικρὰ δ' ἐπ' ἄκρῳ κορύμβια, μετ' εὐωδίας τινὸς δριμύτας. *Folii origani, caule geniculis multis intercepto, uti pulegii* Neque vero umbellam habet, sed puros



mine pulegii, surculosa,<sup>1</sup> multis geniculis, corymbo odorato, acri et dulci odore: ferro<sup>2</sup> factis<sup>b</sup> vulneribus com-manducata<sup>3</sup> imponitur, quinto die solvitur. Symphyton<sup>c</sup> ad cicatricem celerrime perducit: item sideritis.<sup>d</sup> Hæc imponitur ex melle. Verbasci<sup>e</sup> semine ac foliis ex vino decoctis ac tritis omnia corpori infixâ extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Trixaginis<sup>f</sup> folia in oleo contrita iis maxime adhibentur ulceribus, quæ serpunt: et alga in melle trita. Vettonica<sup>g</sup> ad carcinomata, et melanias<sup>h</sup> veteres,<sup>5</sup> addito sale.

LXXXIX. Verrucas tollit argemonia<sup>1</sup> ex aceto, vel batrachii<sup>i</sup> radix, quæ et ungues scabros aufert. Linozostidis utriusque folia, vel succus illitus. Tithymali<sup>j</sup> omnes genera verrucarum omnium: item omnia pterygia, varosque tollunt.<sup>2</sup> Cicatrices<sup>k</sup> cum elegantia ad colorem reducit iadanum. Artemisiam<sup>l</sup> et elelisphacum alligatas qui habeat viator, negatur lassitudinem sentire.



CAP. LXXXVIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. caule pul. surculoso, e Diosc.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. quæ ferro Gronov. et vulgg.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. cum aqua, e Diosc. Mox, et quinto die Vet. Dalec.—4 Gronov. Trissaginis.—5 Codd. Regg. Brot. et Editio princeps, mandrias veteres.

CAP. LXXXIX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. argemone.—2 'Ita cod. Rég. 2. et Editio princeps.' Brotier. Ita quoque Gronov. et al. vett. verru-

#### NOTÆ

in cacumine corymbos cum acri quadam odoris jucunditate. Nomen habet a crebris geniculis: quasi multitibiam, multieruriamve dixeris. Belgæ pharmacopœi Calamintham aquaticam vocant, teste Lobelio in Advers. p. 217.

<sup>b</sup> Ferro factis] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

<sup>c</sup> Symphyton] Ad verbum Plinius Valer. III. 22.

<sup>d</sup> Item sideritis] Diosc. IV. 33. 34. 35. 36.

<sup>e</sup> Verbasci] Hanc ursæ vulnere recenti herbam applicant, et induunt: eaque vulnus obturant, teste Basilio

in Hexaëm. Homil. IX.

<sup>f</sup> Trixaginis] Dioscor. III. 112.

<sup>g</sup> Vettonica] Marcellus Empir. cap. 4. p. 43.

<sup>h</sup> Melanias] Μαλανία Græce nigritudinem corporis sonat, nigrasque maculas.

<sup>i</sup> Vel batrachii] Diosc. II. 206. ὄνυχας λεπρούς καὶ ψώρας ἀφίστησι . . . καὶ μυρμηκίας, καὶ ἀκροχορδόνας, κ. τ. λ.

<sup>j</sup> Tithymali] Hæc totidem verbis Dioscor. IV. 165. et Galenus de Facult. Simp. Med. lib. VIII. pag. 236. Apuleius item c. 108. tit. 2.

<sup>k</sup> Cicatrices] Dioscor. I. 128.

XC. (XV.) Muliebribus<sup>a</sup> morbis medetur maxime in universum pæoniæ herbæ<sup>b</sup> semen nigrum ex aqua mulsa. Eadem<sup>b</sup> et in radice vis menses ciet: panacis semen<sup>c</sup> cum absinthio menses et sudores: scordotis<sup>d</sup> potu et illitu. Vettonica<sup>e</sup> drachma in vini cyathis tribus bibitur contra omnia vulvarum vitia, aut quæ a partu<sup>f</sup> fiunt. Menses nimios<sup>g</sup> sistit Achillea imposita, et decoctum ejus insidentibus. Mammis<sup>h</sup> imponitur hyoscyami semen ex vino: locis<sup>i</sup> radix e cataplasmate: et mammis etiam<sup>2</sup> chelidonia. Secundas morantes, vel partus<sup>j</sup> emortuos, radices panacis appositæ extrahunt. Ipsum panaces in vino potum vulvas purgat,<sup>3 k</sup> appositumque cum melle. Polemonia pota ex vino secundas pellit: nidore corrigit vulvas.<sup>4 l</sup> Centaurei minoris<sup>m</sup> succus potu, fotuque menses ciet. Item majoris<sup>n</sup>



carum omnia: item, &c. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. omnia: item pterygia, varos tollunt Chiff. l.

CAP. XC. 1 Vox herbæ deest in Vet. Dalec.—2 Chiff. in cat. et m. et.—3 Idem codex, e vino p. r. corrigit.—4 Ita ex codd. Harduinus et recentt. nidore purgat vulvas Gronov. et vulgg. nidoreque purgat vulvas Vet. Dalec.—

#### NOTÆ

<sup>a</sup> Artemisiam] Vide quæ diximus ex Apuleio, xxv. 81. Diosc. in Notis, p. 476. Ἀρτεμισίαν τὴν βοτάνην εἴς τις ἔχει ἐν ὀδῶν, λείει τὸν κάματον.

<sup>b</sup> Muliebribus] Diosc. III. 157.

<sup>c</sup> Eadem] Dioscor. loco citato. Κινεῖ δὲ καὶ τὰ καταμήνια ἀμυγδάλου μέγεθος πινομένη. Ciet menses amygdalæ magnitudine pota.

<sup>d</sup> Panacis semen] Diosc. III. 55.

<sup>e</sup> Scordotis] Hæc subdita menses movet, inquit Diosc. III. 125. Προστέθεισα δὲ ξιμνηνα κινεῖ.

<sup>f</sup> Vettonica] Totidem verbis Diosc. IV. 1.

<sup>g</sup> Aut quæ a partu] Anton. Musa tit. 26. 'Ad mulieres, quæ a partu laborant et febricitant: ' Vettonicæ drachmas duas, aquæ calidæ cyathos quatuor, si cum febre fuerit, sin vero sine febre, mulsi cyathos duos, et aquæ calidæ duos da bibere.'

<sup>h</sup> Menses nimios] Totidem verbis id Diosc. pariter, IV. 36.

<sup>i</sup> Mammis] Diosc. IV. 69. Ἀρμόζει καὶ πρὸς μαστοὺς ἐν τοκετῶ ἐπαιρουμένους λείον μετ' οἴνου καταπλασσόμενον. Subvenit et mammis a partu tumentibus, si tritum ex vino imponatur.

<sup>j</sup> Locis] Locis muliebribus apposita. Cataplasmatibus omnibus, quæ doloris levamentum præstant, utiliter admisceri docet Diosc. loc. cit. Anton. Musa tit. 29. Vettonicam commendat, 'Ad mulieres, quibus loci præ frigore moriuntur.'

<sup>k</sup> Secundas, . . . vel partus] Dioscor. IV. 55.

<sup>l</sup> Ipsum . . . vulvas purgat] Succo diluto vulvæ inflationes duritiesque dis- cuti, ait Diosc. loc. cit.

<sup>m</sup> Corrigit vulvas] Conversas restituit, et a strangulatione seu sullocatione eximit.

radix in vulvæ doloribus iisdem modis prodest. Derasa vero<sup>o</sup> et apposita extrahit partus emortuos. Plantago<sup>p</sup> apponitur in lana in dolore vulvæ: in strangulatu bibitur. Sed præcipua dictamno vis est. Menses ciet,<sup>q</sup> partus emortuos vel transversos ejicit: bibitur ex aqua foliorum obolo,<sup>s</sup> adeo ad hæc efficax, ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu<sup>r</sup> tantum, sed et illitu, et suffitu valet. Proxime<sup>s</sup> pseudodictamnium. Sed<sup>7</sup> menses ciet cum mero decoctum pondere denarii. Pluribus tamen modis<sup>s</sup> aristolochia prodest: nam et menses<sup>t</sup> et secundas ciet, et emortuos partus extrahit, myrrha et pipere additis, pota, vel subdita. Vulvas quoque procidentis inhibet fotu, vel suffitu, vel subjectu, maxime tenuis.<sup>u</sup> Strangulatum ab his,<sup>v</sup> mensiumque difficultatem, agaricum tribus obolis in vini veteris cyatho potum emendat: peristereos<sup>w</sup> apposita in adipe suillo recenti: anthirrinon cum rosaceo et melle. Item apposita nymphææ Thessalæ<sup>x</sup> radix dolori medetur. In vino nigro<sup>y</sup> pota profluvia inhibet. E diverso<sup>z</sup> ciet cyclamini radix pota et apposita. Et



5 Vet. Dalec. obolus.—6 Chiff. pota—7 Sed deest in Vet. Dalec. Sed tardius menses Dalec.—8 Pluribus locis codd. Dalec. et Vet. ejusdem.—9 Ita

#### NOTÆ

<sup>m</sup> *Centaurei minoris*] Diosc. III. 9.  
<sup>n</sup> *Item majoris*] Diosc. III. 8.  
<sup>o</sup> *Derasa vero*] Dioscor. III. 8.  
<sup>p</sup> *Plantago*] Diosc. II. 153. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς φθίσιν, καὶ πρὸς ὑστερικὰς πνίγας προστίθεται ἐν ἐρίῳ καὶ ὑστέρα ρευματισομένη, hoc est, si vulva fluxione laboret, plantago subditur in vellere. Locum ita interpunctione distinctum legisse Plinius videtur: non ut libri editi præ se ferunt.  
<sup>q</sup> *Menses ciet*] Hæc pariter Diosc. III. 37. Apuleius cap. 62. tit. 1. <sup>4</sup> Ad mulierem, si in utero mortuum fœtum habuerit: 'Herbæ dictamni,' &c.  
<sup>r</sup> *Nec potu*] Dioscor. loc. cit.  
<sup>s</sup> *Proxime*] Et imbecillius. Diosc.

III. 38. οὐχ ὁμοίως ἐνεργοῦν.  
<sup>t</sup> *Nam et menses*] Hæc totidem verbis Dioscor. III. 6.  
<sup>u</sup> *Maxime tenuis*] Tertium aristolochiæ genus, longissimæ tenuitatis, de quo sup. lib. cap. 54.  
<sup>v</sup> *Strangulatum ab his*] A vulvis. Diosc. III. 1. Ὅβολῶν δὲ δυοῖν πληθὸς διδόμενον μετ' οἶνομέλιτος... ὑστερικαῖς πνιξί, κ. τ. λ.  
<sup>w</sup> *Peristereos*] Dioscor. IV. 60.  
<sup>x</sup> *Item... Nymphææ Thessalæ*] Ejus videlicet, quæ in Thessalia oritur, de qua XXV. 37.  
<sup>y</sup> *In vino nigro*] Ad verbum Diosc. III. 149.  
<sup>z</sup> *E diverso*] Dioscor. II. 191. ad verbum.

vesicæ<sup>a</sup> insidentium decocto medetur. Secundas pota cissanthemos<sup>b</sup> pellit, vulvam sanat. E xiphio<sup>9c</sup> radix superior menses ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanum<sup>d</sup> strangulatus vulvæ nidore ustum recreat: menses albos<sup>10e</sup> præcipue psyllium drachma in cyathis tribus aquæ mulsæ ciet: semen mandragoræ<sup>f</sup> potum vulvam purgat. Menses ciet<sup>g</sup> succus appositus, et emortuos<sup>11</sup> partus. Nimia rursus profluvia sistit semen cum vivo sulfure:<sup>h</sup> contra facit<sup>i</sup> batrachion<sup>12</sup> potu vel cibo, ardens alias (ut diximus)<sup>j</sup> cruda. Sed cocta commendatur sale,<sup>13</sup> et oleo, et cumino. Daucum<sup>k</sup> et menses et secundas potu facillime pellit. Ladanum suffitu corrigit vulvas:<sup>l</sup> dolori earum exulceratisque imponitur. Emortua<sup>m</sup> scammonium pellit, potum vel appositum. Menses<sup>n</sup> ciet hypericum utrumque, appositum. Ante alia vero (ut Hippocrati<sup>o</sup> videtur) crethmos e vino, semine vel radice:<sup>v</sup>

//////////

codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Et xiphii* Gronov. et vulgg.—10 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *menses albosque* Gronov. et vulgg. Mox, *psyllium sistit* Vet. Dalec.—11 Cod. Dalec. *mortuos*.—12 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *cum vino et sulphure. Atvi profluvia sistit et contrahit batrachion* Gronov. et vulgg.—13 Vet. Dalec. *cum sale*.—14 Vet. Dalec. *vel radice cortice*; Chiffli. *vel*

#### NOTE

<sup>a</sup> *Et vesicæ*] Et decocta radice medetur vesicæ mulierum in eo decocto insidentium.

<sup>b</sup> *Secundus . . . cissanthemos*] Hoc est cyclaminos cissanthemos appellata: de qua pariter Diosc. II. 195. Καὶ τὰς ἐκ τοκετῶν καθαίρει ποθειῖσα.

<sup>c</sup> *E xiphio*] Dioscor. IV. 20. subdi ob eam rem in pessa jubet.

<sup>d</sup> *Peucedanum*] Diosc. ad verbum, III. 92.

<sup>e</sup> *Menses albos*] Ῥοῦν λευκὸν Græci vocant. Fœminarum enim fluxiones addita coloris diversitate medici discriminant: sunt enim nigræ, rubentes, albæ, pallentes, et aquosæ. Vide Notas et Emend. num. 29.

<sup>f</sup> *Semen mandragoræ*] Ad verbum Diosc. IV. 76.

<sup>g</sup> *Menses ciet*] Dioscor. loca citato.

<sup>h</sup> *Nimia . . . cum vivo sulfure*] Vivum

sulfur quid sit, dicemus xxxv. 50. Vide Notas et Emend. num. 30.

<sup>i</sup> *Contra facit*] Ciet menses. Vide Notas et Emend. num. 31.

<sup>j</sup> *Ut diximus*] Lib. xxv. cap. 109. ‘Omnibus’ batrachii seu ranunculi generibus ‘vis caustica, si cruda folia imponantur: pusulasque, ut ignis, faciunt.’

<sup>k</sup> *Daucum*] Diosc. III. 83. de dauci semine: Πινόμενον, ζμμήνων, ζμβρών, καὶ οὖρον ἀγωγόν.

<sup>l</sup> *Ladanum . . . vulvas*] Conversas, vel ascendentes.

<sup>m</sup> *Emortua*] Mortuos partus. Diosc. IV. 171. Ὁ δὲ ὀπὸς προστιθέμενος ἐν ἐρίῳ ζμβρου φέρει.

<sup>n</sup> *Menses*] Diosc. III. 171. et 174.

<sup>o</sup> *Ut Hippocrati*] De Morb. Mul. I. 10. p. 422.

<sup>v</sup> *Semine vel radice*] Diosc. II. 157.



cortice<sup>14</sup> trahit et secundas : succurrit et strangulationibus ex aqua pota : item radix e geranio peculiariter secundis, inflationibusque<sup>15</sup> vulvarum conveniens : purgat hippuris pota et apposita vulvas. Polygonus<sup>r</sup> pota menses ciet,<sup>16</sup> et alceæ<sup>17</sup> radix. Folia plantaginis pellunt, item agaricum<sup>s</sup> ex aqua mulsa. Artemisia<sup>t</sup> vulvæ medetur trita, ex oleo irino, aut fico,<sup>18</sup> aut cum myrrha apposita. Ejusdem radix pota in tantum purgat, ut partus enectos extrahat. Menses<sup>v</sup> et secundas ciet ramorum decoctum insidentibus : item folia pota drachma. Ad eadem omnia<sup>w</sup> prosunt vel imposita ventri, immo cum<sup>19</sup> farina hordeacea. Acoron quoque<sup>x</sup> utile est interioribus foeminarum morbis, et conyza<sup>y</sup> utraque, et crethmos. Et anthyllides<sup>z</sup> duæ vulvis utilissimæ, torminibusque, secundarum<sup>20</sup> moræ, in vino potæ. Callithrix<sup>a</sup> fotu locis medetur, albugines in capite<sup>b</sup> tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in vino albo<sup>21</sup>



radice corticis trahit, et secundis succurrit, &c. Cod. Dalec. succurrit strangulationibus ea ex aqua.—15 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. inflammationibus Gronov. et vulgg.—16 'Astringentis natura est polygonus, ut Dioscorides omnesque norunt. Errore ergo librorum in Plinio ciet scriptum pro sistit. De Polygono vide infra xxvii. 91.' Brotier. Margo edd. Dalec. et Gronov. etiam sistit, e Diosc.—17 'Male recentiores editiones, althææ. De alcea jam dictum supra cap. 12. et inter herbas que alvo medentur recensetur cap. 28.' Brotier. althææ Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—18 Dalec. aut cum fico.—19 Cod. Dalec. una cum.—20 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. torminibusque et secundarum Gronov. et al. vett.—21 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. et Miller. albo deest in edd. Harduin. 2. 3. Bipont.

## NOTÆ

<sup>r</sup> Inflationibusque] Vide Notas et Emend. num. 32.

<sup>r</sup> Polygonus] Vide Notas et Emend. num. 33.

<sup>s</sup> Item agaricum] Diosc. III. 1. Ἀγρί δὲ καὶ ἔμμηνα.

<sup>t</sup> Artemisia] Dioscor. III. 127. totidem verbis : et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. p. 160.

<sup>v</sup> Menses] Diosc. loc. cit. ad verbum.

<sup>w</sup> Ad eadem omnia] Diosc. loc. cit.

<sup>x</sup> Acoron quoque] Insessu præsertim. Diosc. I. 2.

<sup>y</sup> Et conyza] Et hæc insidentibus quoque in ejus decocto prodest :

Diosc. III. 136. Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῶν ἐν καθίσματι τὰ ἐν μήτρᾳ θεραπεύει, καὶ ἔμμηνα ἀποκαθαίρει.

<sup>z</sup> Et anthyllides] Diosc. III. 153. ambas cum rosaceo et lacte subditas uteri inflammationes emollire tradit.

<sup>a</sup> Callithrix] Menses eo cieri, et quæ a puerperio purgamenta relinquuntur, scribit Dioscor. IV. 137. de trichomane.

<sup>b</sup> Albugines in capite] Furfures, credo, intelligit, porriginemque. Nam Dioscor. loc. cit. Ἀποσμάξις πίτυρα, furfures deterget.

potum, hypocisthis<sup>c</sup> in rubro, profluvium sistunt. Hysopum suffocationes laxat. Radix verbenacæ pota ex aqua ad omnia in partu aut ex partu mala præstantissima est. Peucedano quidam miscent in vino nigro semen cypressi contritum. Nam semen psylli defervefactum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri<sup>d</sup> lenit. Symphyton tritum in vino nigro evocat<sup>22</sup> menses.<sup>e</sup> Partus accelerat scordotis pota, drachma succi in aqua mulsa<sup>23</sup> cyathis quatuor: dictamni folia præclare dantur ex aqua. Constat unius oboli pondere, vel si mortui sint in utero infantes, protinus reddi sine vexatione puerperæ. Similiter prodest pseudodictamnium, sed tardius:<sup>f</sup> cyclaminos<sup>g</sup> adaligata: cissanthemos<sup>h</sup> pota: item vettonicæ farina<sup>24</sup> ex aqua mulsa.

XCI. Arsenogonon<sup>i</sup> et thelygonon herbæ sunt habentes uvas<sup>j</sup> floribus oleæ similes, pallidiores<sup>k</sup> tamen, semen album papaveris modo. Thelygoni<sup>k</sup> potu foeminam concipi

et Franz.—22 Dalec. *revocat*.—23 Vet. Dalec. et Chiff. *aqua mulsa*.—24 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *potu vettonicæ farina* Gronov. et vulgg.

CAP. XCI. 1 Cod. Dalec. *similibus, pallidioribus*.

#### NOTÆ

<sup>c</sup> *Hypocisthis*] Dioscor. I. 127.

<sup>d</sup> *Epiphoras . . . uteri*] Vulvæ inflammationes. Vis est ei sane summe refrigerans, ψύχει γὰρ ἰκανῶς, inquit Diosc. IV. 70.

<sup>e</sup> *Symphyton . . . . . evocat menses*] Hoc est, revocat, retinet, sistit. Diosc. IV. 9. de symphyto: Σὺν οἴνῳ δὲ ἐψηθὲν πίνεται πρὸς δυσεντερίαν, καὶ ῥοὺν γυναικεῖον ἐρυθρόν.

<sup>f</sup> *Similiter . . . sed tardius*] Diosc. III. 38.

<sup>g</sup> *Cyclaminos*] Diosc. II. 194. Ἔστι δὲ καὶ ἄκνυτόκιον περιπτωμένη.

<sup>h</sup> *Cissanthemos*] Cyclaminos cissanthemus, qua pota Diosc. II. 194. reliquias a partu purgari docet.

<sup>i</sup> *Arsenogonon*] Hæc sunt ad verbum exscripta e Theophr. Hist. IX.

19. Ἀρβενόγονον καὶ θηλύγονον. Nec multum abludit Diosc. III. 140. Utrumque pingitur a Lobelio in Advers. p. 261. Arrhenogonon phylulum marificum Theophrasti, Dioscoridis foeminificum Clusius recte nuncupat, Hist. Rar. Plant. lib. IV. p. 48. Thelygonon contra mas est Dioscoridi, Theophrasto foeminificum. Utrumque in horto Regio vidimus.

<sup>j</sup> *Habentes uvas*] Semen racemosum, ei quodammodo simile quod, postquam desloruit olea, primulum emergit, atque conspicitur. Dioscor. loc. cit.

<sup>k</sup> *Thelygoni*] Narrat id quidem Cratevas apud Diosc. III. 140. Fabulæ affine existimat Theophrastus, loc. cit. Fecere interim a maribus

narrant. Arsenogonon<sup>1</sup> ab ea semine oleæ, nec alio distat. Hujus potu<sup>m</sup> mares generari perhibentur, si credimus. Alii utramque<sup>n</sup> ocimo similem tradunt. Arsenogoni autem semen geminum esse testibus<sup>o</sup> simile.

XCII. Mammæarum vitiiis aizoum, quod digitellum appellavimus,<sup>a</sup> unice medetur. Erigeron ex passo mammas uberriores facit: sonchum in farre coctum. Quæ vero mastos<sup>b</sup> vocatur, illita,<sup>c</sup> pilos mammæarum<sup>d</sup> e partu nascentium aufert: <sup>1</sup> testas<sup>e</sup> in facie, aliaque<sup>2</sup> cutis vitia emendat. Gentiana,<sup>f</sup> nymphæa<sup>g</sup> Heraclia illita, cyclamini<sup>h</sup> radix, maculas omnes. Cacaliæ<sup>3</sup> <sup>i</sup> grana mixta ceræ liquidæ exten-



CAP. XCII. 1 Vet. Dalec. *sonchus cum farre coctus*. Quæ uva bumastos vocatur, illita, pilos mammæarum a partu nascentes aufert. Alii vett. ap. Dalec. Quæ vero Mados. Gronov. et al. vett. *indita* pro *illita*.—2 ‘Ita codd. Regg. 1. 2.’ Brotier. *aufert, et testas in facie: aliaque Harduin. 1. 2. 3. et recentt. aufert, et tincas in facie: aliaque Gronov. et vulgg. testas Chiff. —3 Cacalia*

#### NOTÆ

fœminisve gignendis utrique herbæ nomen.

<sup>1</sup> *Arsenogonon*] Arsenogono ait esse semen quale oleæ, fœminæ nullum esse. Sic Theophr. Contra Dioscorides fœminæ seu thelygono semen adjudicat: adimit mari.

<sup>m</sup> *Hujus potu*] Et hoc a Crateva confictum.

<sup>n</sup> *Alii utramque*] Ex horum est numero Theophr. loc. cit.

<sup>o</sup> *Arsenogoni . . . testibus*] Quamobrem Phyllon testiculatum recentiores herbarii nominant.

<sup>a</sup> *Digitellum appellavimus*] Lib. xxv. cap. 102. Est id aizoum majus.

<sup>b</sup> *Quæ vero mastos*] Nomen a *mamma* factum, quæ Græcis *μαστος* et *μασθδς* scribitur: facies incognita.

<sup>c</sup> *Illita*] Sic Reg. codex 2. recte, non *indita*. Quis enim approbet mammis herbam indi?

<sup>d</sup> *Pilos mammæarum*] Casu nimirum aliquo nascentium in extima mammæarum cute. Hos enim, ut in palpebris, sic in mammis pariter, psilothi vice, herba hæc, dum illinitur,

exerit. Cave enim aut de pilo intelligas, qui forte sit potu haustus, exitumque per mammas quærat, quod fieri non posse puto, etsi ita Philosophus tradit Hist. Anim. lib. iv. aut de vermiculo qui sit capilli specie, quem Rondeletius confinxit, xviii. 25. Nam de vitiiis summæ cutis agi, et de psilothris, Plinius ipse monet, cum subjicit, ‘aliaque cutis vitia emendat.’ Et mox: ‘Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus.’ Vide Schenckium Observ. Medic. lib. ii. tit. de morbo pilari, p. 332.

<sup>e</sup> *Testas*] Maculas quæ testam colore referant. Ita Mss. omnes, Reg. Colb. Chiff. non *tincas*.

<sup>f</sup> *Gentiana*] Diosc. iii. 3.

<sup>g</sup> *Nymphæa*] ‘*Ἀλφούς σμήχει σὺν ὕδατι, vitiligines ex aqua tollit.* Diosc. iii. 148.

<sup>h</sup> *Cyclamini*] Diosc. iii. 191. ‘*Ῥόπτει δὲ καὶ χρωῶτα ἢ βίζα, κ. τ. λ.*

<sup>i</sup> *Cacaliæ*] Diosc. totidem verbis, iv. 123.

dunt cutem in facie, erugantque: vitia omnia<sup>4</sup> acori radix emendat.

XCIII. Capillum *Lysimachia*<sup>1</sup> flavum facit: denigrat hypericon, quod et corion<sup>2j</sup> vocatur.

Item ophrys<sup>k</sup> herba denticulato oleri<sup>1</sup> similis:<sup>3</sup> foliis duobus. Nigritiam dat et Polemonia, in oleo decocta. *Psilothrum*<sup>m</sup> nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus: verum jam et viris<sup>4n</sup> est in usu. Efficacissimum autem habetur archezostis: item tithymali<sup>o</sup> succo, vel in Sole cum oleo illito<sup>5</sup> crebro, vel evulsis pilis. Quadrupedum scabiem sanat hyssopum<sup>6p</sup> ex oleo, suum anginas peculiariter sideritis. Verum et reliqua genera herbarum reddamus.



Chiffi.—4 Dalec. *vitia cutis omnia*.

CAP. XCIII. 1 Chiffi. et *lysimache*.—2 'Alii, et quæ coris. Nihil muto.' Dalec.—3 Dalec. *herba plantagini folio similis*, ex ingenio et conjectura.—4 Cod. Dalec. *etiam viris*.—5 Vet. Dalec. *succus, &c. illitus*.—6 Vet. Dalec. *æsyppum*.

#### NOTÆ

<sup>j</sup> Quod et corion] Mss. *corison* et *pilo*.  
*coristum*.

<sup>k</sup> Item ophrys] In Reg. 1. *hophros*. Reg. 2. *ophros*. Index, et libri editi, *ophrys*. Quidam tamen in Indice Mss. *orbris*. Nomine ac facie perinde ignota.

<sup>1</sup> Denticulato oleri] Brassicæ similis, cujus folia sint incisuris distincta.

<sup>m</sup> *Psilothrum*] *Ψιλωθρον*, medicamentum depilatorium, a *ψιλώω*, de-

<sup>n</sup> Jam et viris] Postquam mores degenerare cœperunt.

<sup>o</sup> Item tithymali] Totidem verbis Diosc. iv. 165.

<sup>p</sup> *Hyssopum*] Importune nobis nescio qui *æsyppum* hic obtrudunt, pro *hyssopo*; quod et semel superius factitarunt: cum medicinæ omnes hoc libro comprehensæ, non ex animalibus, sed ex herbis, omnino pentantur.



# NOTÆ ET EMENDATIONES

## AD LIBRUM XXVI.

### NATURALIS HISTORIÆ

### C. PLINII SECUNDI.

---

1. CAP. V. *Ad postremum vero nigrescente*] Sunt qui *inrescente* malint, quoniam ita Marcellus Empir. scripsit cap. 19. pag. 130. Sed error is librariorum est, tum ex Plinii nostri optimis codicibus, tum ex Plinio altero Valeriano corrigendus, qui II. 57. 'postremo nigrescente' scripsit: tum vero maxime ex Corn. Celso, ita morbum eum describente, III. 25. 'Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem convertitur,' &c.

2. CAP. VI. *Ante omnes celebratam rationem eam . . . defendente*] Ita restituumus ope codicis Reg. 1. cum prius implicata admodum sententia, spretisque artis ipsius præceptis, non sine insigni orationis vitio, *descendente* legeretur.

3. CAP. VIII. *In urbe nimbose, immo vero tota Italia imperatrice*] Prius *in urbe umbrosa* legebatur, perperam, refragantibus codicibus vetustis, Reg. 1. 2. Colb. &c. quos secuti sumus. Neque vero umbrosa esse tota Italia potest: nimbis obnoxia esse tota potest. Plinius ipse II. 51. *æstatem nim-*

*bosam esse in Italia prodidit: idcirco ibi semper quodammodo ærem vernare, vel autumnare.*

4. CAP. X. *Hibisci radix cum glutino et aceto acri decocta*] Ita libri omnes, etiam Mss. Sed scrupulum movet Marcellus Empiricus, qui cum operi suo Plinii sententias plurimis in locis asperserit, pro glutino lupinum asciscit, cap. 19. pag. 129. 'Mentagræ medetur,' inquit, 'hibisci radix cum lupino et aceto, ad tertias cocta et apposita.' Plinius Valer. adhuc importunior, II. 56. 'Licheni arcendo: 'Ficulnei caules,' inquit, 'in aceto cocti et triti illinuntur. Hibisci radix cum glutino lupino in aceto decocta ad quartas similiter adhibetur.' An glutinum is lupinum intelligit, quod ex lupi genitalibus fiat, ut ex vitulorum genitalibus vitulinum Noster commendat, et ad lichenas quidem, XXVIII. 50. An potius glutinum e lupini farina, quæ lepras emendare aliaque cutis vitia dicitur, XXI. 74.

5. Ibid. *Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito, et lingua*] Diosc. IV. 53. de lichene herba, seu musco: 'Ἐφελεί δὲ καὶ ἰκτερικὸς μετὰ μέλιτος

διαχρισμένον στόματος δὲ καὶ τῆς γλώττης ρευματισμοὺς παραιτεῖται. *Juvat et arquatos cum melle illitus: ceterum defluxionibus oris ac linguæ succurrit.* Ita etiam, ut ne quid dissimulem, scripsisse mihi Græcus auctor videtur, unde Pliniana hæc manarunt. Legisse tamen aliter Plinium haud obscure intelligas: ita nimirum: μετὰ μέλιτος διαχρισμένον στόματός τε καὶ τῆς γλώττης. 'Ρευματισμοὺς παραιτεῖται.

6. CAP. XI. *Hyssopum cum vino decoctum*] Emendant ex Chiffl. cod. *cum fico.* Sic etiam Reg. 2. At Reg. 1. Colb. et vulgati omnes, *cum vino.* Favet alter Plinius Valer. I. 52. cui titulum fecit, 'Anginæ medendo:' 'Hyssopum quoque,' inquit, 'cum vino decoctum gargarizetur.' Dioscorides tamen priorem lectionem adjuvat, Chiffl. codicis, et Regii 2. Is enim III. 30. Σανάγχοις δὲ ἀναγαργάρισμα μετὰ σόκων ἀφεψήματος ἕριστον.

7. CAP. XV. *Hyssopi quinque rami cum duobus rutæ, et ficis tribus decocti thoracem purgant*] Pintianus ex suo codice legit, *et ficī tribus:* ut sententia sit, quemadmodum hyssopi quinque, et rutæ duos, sic et ficī ramos ternos requiri, quod falsum est. Ficus ipsas hic opus esse, nec solicitandum Plinii contextum Marcellus Empiricus admonet, cap. 16. p. 118. 'Ficus siccæ tres,' inquit, 'cum hyssopi modico, et parvo rutæ fasciculo, et quartario fœni Græci purgati, cum aquæ nitidæ sextario ad medias decoquantur, et colantur: inde tres potiones per triduum tussi nimia laborantibus dantur: mirum remedium est.'

8. CAP. XXI. *Peculiariter autem pulmonibus, et quos ab his phthisis tentat, radix herbæ consiliginis, quam nuper inventam diximus. Suum quidem et pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, &c.*] Prius vitiosa interpunctione sic legebatur: *Peculiariter autem ... phthisis tentat.* Ut ad verbenacam de qua proxime ante sermo erat, pertinere ista viderentur. Mox

nova instituta periodo, *Radix herbæ ... inventam diximus, suum quidem, &c.* At priora illa, de phthisicis, ad consiliginem spectare, Plinius ipse libro superiore admonuit, cap. 48. ubi de consiligine, 'Prodest,' inquit, 'ut demonstrabimus suo loco, deploratis in phthisi:' hunc nimirum, quem nunc versamus, prospiciens locum.

9. CAP. XXXI. *Pota tribus obolis sanguinis excreationes, cum amylo. Dysenterias, pota, et infusa*] Prius legebatur, vitiosa interpunctione, *sanguinis excreationes. Cum amylo dysenterias, &c.* At licet alvum sistat amyllum, ut dictum est XXII. 67. tamen ad sanguinis excreationes sæpius datur. Unde loco cit. Plinius: 'Datur cum ovo his qui sanguinem rejecerint.' Et XXIII. 75. de amygdalis: 'Sanguinem sistunt cum amylo,' ubi simile interpunctionis mendum, Dioscoridis admonitu, aliorumque, sustulimus.

10. CAP. XXXV. *Differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus*] Ita libri omnes, etiam conditivi, manque exarati, Reg. Colb. ceterique. Nec Salmasium moror, qui p. 1288. in Solin. *helvaceus* rescribit, interpretaturque ex purpureo albicantem, nullo codice, nullo scriptore suffragante. Geminum epithymum, viride, albidumque, agnoscit auctor libri de Simp. Med. ad Paternianum, tomo XIII. operum Galeni, p. 990. 'Epithymum,' inquit, 'est flos herbæ assimilis setæ, (lego *satweia*,) subviridis ... Nam verus epithymi flos exalbidus est, et asper, et plurimum in Pamphylia invenitur.'

11. Ibid. *Quidam hippopheon vocant*] Sic libri omnes, sic Index ipse. Rectius tamen videtur *hypopheon*, quod sub stæbe fortassis, quæ φέως quoque appellatur, XXI. 13. innasci solet. Aëtius III. 29. p. 103. Παραπλησίως δὲ τῷ ἐπιθύμῳ καὶ τὸ ἐπὶ τῆς στοίβης φύόμενον, κ. τ. λ. *Similis vis ei quoque est, qui stæbe annascitur: item qui thym-*

*brā, ideo epithymbron dictum, &c.*

12. CAP. XXXVI. *Et panos discutit*] In libris editis, *Et capnos strumam discutit*. Quasi vero e proposito sit commemorare modo. ex iis herbam aliquam, quæ nihil ad alvum medendum juvat, quo nunc in argumento uno habitare se professus est apertissime jam a c. 28. In Mss. Reg. 1. *Et ca-rostrum*: hoc tantum. In Reg. 2. *Et capnostruma*. Car vero *et panos discutit* amplexi sumus, ubi tam obscura vestigia sese offerunt sinceræ lectionis, in causa Dioscorides fuit: cujus hæc plane gemina de pyenocomo sententia, iv. 176. Καὶ τὰ φύλλα δὲ καταπλαττόμενα, φύματα καὶ δοσιήνας διαφορεῖ.

13. CAP. XXXVII. *Florem et semen non fert*] Ita recte vetus codex Dalecampii. Prius legebatur, *Floret et semen non fert*, quod falsum. In Reg. 1. *Floret semen non infert*. Reg. 2. *Floret semen non fert*. Alii aliter. Theophr. Hist. ix. 22. hoc tantum: Τὸ δὲ πολυπόδιον μετὰ τὰ ὕδατα αἰὲν βάλλει, σπέρμα δὲ οὐ φύει. Filicula semper post imbres erumpit: semen autem non fert.

14. CAP. XXXVIII. *Radix circa ortum Canis excavatur, ut in ipsam confluit succus*] Ita emendavimus ex fide codicum Reg. Colb. Chiffi. cum prius in ipsa alii minus apposite scribendum censerent. Rem dilucide Dioscorides explicat, iv. 171. *Succus*, inquit, *legitur hunc in modum: capite excemto radix ita cultro excavatur, ut excavatio sensim a latiore orbe in acutum desinat: proindeque in id cavum confluit succus, qui conclus demum excipitur*. Συλλέγεται δὲ ὁ ὄπος κεφαλῆς ἀπὸ τῆς ρίζης ἀφαιρουμένης, καὶ θαλοειδῶς τεμνομένης εἰς κοιλότητα: συρρεῖ γὰρ εἰς αὐτὴν ὁ ὄπος, καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς μύακας.

15. Ibid. *Tithymalus enim linguam excalfacit. Usus bimo: nec ante, nec postea utili*] Prius legebatur, *linguam excalfacit bulbi more, nec ante, nec post-*

*ea utile. Dalecampius emendabat, nec ante cibos, nec postea utile*. In Reg. 1. *Excalfacit. Vusbimoneectante, nec postea, &c.* At in Reg. 2. nitide ac perspicue, *us bimo: nec ante, nec postea, &c.* quod et Pintianus in suo vidit. Sic ipse Plinius xxvii. 55. ‘*Usus radicis in trimatu tantum, neque antea, neque postea.*’

16. Ibid. *Rubris, succosis*] E nostra id emendatione, admonitu codicis Regii 2. in quo discrete sic scribitur: etsi in Reg. 1. librisque editis, *rugosis* legitur. *Astipulatur emendationi Diosc. iv. 165. Tithymali characiacæ caules*, inquit, *supra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, acri lacteoque succo referti*. Τοῦ δὲ χαρακίου καλουμένου καυλοὶ μὲν ὑπὲρ πῆχυν, ἐνερευθεῖς, ὅπου δρυμέος καὶ λευκοῦ μεστοί. Et Apuleius, c. 108. ‘*Characias . . . thyrsis ultra longitudinem cubitalem rubris, succi acrioris,*’ &c.

17. Ibid. *A radice foliis pæne olea*] Prius legebatur, *foliis pendulis*: quod vel ipsa tithymali effigies coarguit. In Reg. 1. cod. *folis pænale*. In Reg. 2. *penelee*. In Parm. ceterisque omnibus usque ad Frobenium, *pendet*. Is *pendulis* maluit. Sed indubitatum esse nostram emendationem non vestigia modo haud obscura veteris scripturæ, sed et Dioscorides ipse admonet, in descriptione tithymali characiæ: *Folia*, inquit, *sunt circa ramulos oleaginis similia, sed longiora et angustiora*: φύλλα δὲ περὶ τὰς ῥάβδους ὅμοια ἐλαία, μακρότερα δὲ, καὶ στενώτερα. Theophrasto etiam præcunte, Hist. ix. 12. Τὸ μὲν φύλλον ἐλαιῶδες ἔχει. Apuleius similiter c. 108. ‘*Foliis olivæ similibus, paulo angustioribus, et longioribus.*’ Neque hi scriptores modo, sed et res ipsa, plantæque forma, quam sæpe sumus contemplati, favet.

18. CAP. LXIV. *Succus hyoseyami cum farina, vel semen*] Scribit Dalecampius in ora editionis suæ, ex codicis vetusti nescio cujus auctoritate,

*cum farina sesamæ.* Ex interpolatoris id eujuspiam officina est. Vulgatæ lectioni Mss. codices, Plinio ipsi Dioscorides suffragatur, IV. 69. de succo hyoseyami : Σὺν ἀλεύροις δὲ ἢ ἀλφίτοις . . . πρὸς τε ὀφθαλμῶν φλεγμονάς, καὶ τὰς ἄλλας τὸ δὲ σπέρμα τὰ αὐτὰ παρέχει.

19. CAP. LXXVI. *Vettonica nervis, . . . pota, ut in jocinere]* Ita libri editi, et Reg. 2. recte. In quibusdam aliis, *posita*, perperam. Etsi ex iis Dalecampius fortassis *imposita* scribi satius esse conjiciat. Cum vero eundem *Vettonicæ* sumendæ modum in hisce morborum generibus præfiniat, quem in *jocinere* sanando adhibuit c. 19. ibique *cyathis* tribus bibendum admoneat, quin et *pota* quoque hic legi oporteat, dubium esse nemini potest.

20. CAP. LXX. *Sanat et archezostis, sed anno pota]* In libris vulgatis, *sed cum ammineo pota*. Interpolatoris id manu insertum, non ipsius auctoris. In Reg. 2. *sed anno*. Favet Diosc. IV. 184. de vite alba : Πίνεται δὲ καὶ πρὸς ἐπιληψίας ὀκλή α' καθ' ἡμέραν, πρὸς ἐνιαυτόν. Bibitur ad morbum comitialem *drachmæ* pondere quotidie anno toto. Vidit e suo codice hoc mendum etiam *Pintianus*.

21. CAP. LXXIV. *Secatur in asses, ut cucumis]* Prius legebatur, *Siccatur in aëre, ut cucumis*. In Reg. 1. *Siccatur in hasres*. Reg. 2. *Siccatur in asses*. *Chiffl. in arses*. Nostram emendationem non ipsa modo loci sententia, resque ipsa constabit, sed et *Theophrastus*, a quo hæc manarunt, Hist. IX. 10. Τέμνουσι δὲ τροχίσκους, inquit, ὡσπερ ῥαφανίδος ἐνειλήσαντες δὲ ἐν γλύκει ἐκρέμασαν ὑπὲρ καπνοῦ. *Secant mandragoræ orbiculos, sicuti raphani, et involutos musto in fumo suspendunt.*

22. CAP. LXXV. *Folia ephemeri tuberibus tumoribusque illinuntur]* Ita libri omnes vulgati, conditivique, quos quidem vidi. *Dalecampius* ex nescio quo veteri exemplari legit,

*uberum tumoribus*. Frustra, non libris modo refragantibus, et ipso *Dioscoride*, apud quem hæc verbis totidem omnino extant, IV. 85. Τὰ δὲ φύλλα ἐν οἴνῳ ἐψηθέντα καὶ καταπλασθέντα, οἰδήματα καὶ φύματα διαφορεῖ, μήπω ἰγρὸν ἔχοντα.

23. CAP. LXXVI. *Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cum sale et melle]* Postrema hæc verba, *cum sale et melle*, negat *Pintianus* in suo exemplari legi : nec sane leguntur in Reg. 2. At *Regius* 1. multo vetustior ea plane exhibet, ut adeo expungere ea religio fuerit. *Dioscoridem* IV. 42. scripsisse scio in hunc modum : Ὑγιάζει δὲ καὶ ἴκτερον ταχέως ὁ χυλὸς τῶν φύλλων ποθὲς ἐπί τινας ἡμέρας τριῶν κιάθων πλήθος. Τραύματά τε καὶ σύριγγας μεθ' ἁλῶν καὶ μέλιτος καταπλαττόμενα ἰᾶται. *Celeriter quoque regio morbo medetur foliorum succus, tribus cyathis aliquot diebus epotus. Eadem cum sale et melle imposita tam vulneribus quam fistulis remedio sunt.* An igitur apud scriptorem *Græcum*, ex quo uterque hausit, cum hæc conjunctas cerneret medicinas, temere *Plinius* ex subsequente ad superiorem sal melque transvexerit, an ad ipsam ea reapse pertineant, aliis æstimandum relinquo. *Translata* temere ab eo esse vix adducor ut credam : cum ea ipsa rursus adhibeat cap. seq. ad sanandas fistulas : rursusque cap. 87. ad ulcera vetera : quos in usus et a *Dioscoride* hic asciscuntur.

24. CAP. LXXX. *Ambusta sanantur plantagine, arctio]* Sic sane restituendus hic locus fuit, ex Mss. Reg. Colb. aliorumque fide, *Parmensisque*, ac ceterarum editionum ante *Frobenium*, quo auctore *arctio* legimus in libris deinceps vulgatis. At aliud *arction*, aliud *arction* est. Neque *arctio* sive *persolata* hanc vim ambusta sanandi *Dioscorides* attribuit : *arctio* plane adjudicat, IV. 106. Καὶ πυρκαϊστῶν καὶ χιμέτης ἐστὶ κατάντημα.



*Ambusta pernionesque eo foventur.* Geminat errorem Apuleius cap. 36. tit. 7. cum ne ad persolatam quidem, sed ad personaciam, quæ alia est, hoc medicamentum refert.

25. CAP. LXXXII. *Clymenos vero, si ore sanguis, &c.*] Hanc emendationem debemus Regio 2. codici, in quo diserte *Clymenus* legitur: cum in libris haectenus editis legatur, *cyclaminos*. In Reg. 1. *cyclemenus*. De cyclamino sane ea quæ hic commemorantur affirmari vere nequeunt: de clymeno Dioscorides affirmavit, IV. 13. Ποιεί δὲ ὁ χυλὸς πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν πινόμενος καὶ κοιλιακοῦς, καὶ ῥοῦν ἐρυθρὸν, κ. τ. λ. *Ad sanguinis rejectionem clymeni succus in potu est efficax, itemque ad cæliacorum profluvia, rubentemque fluorem muliebrem, &c.*

26. CAP. LXXXVII. *Vulneribus, ex eâ factum Lycium*] Ita libri omnes constantissime. Nugantur, qui vel *collyrium* hoc loco, ut Gasp. Hofmannus Var. Lect. IV. 27. vel, quod haud paulo insulsius est, *licinium* substituant, exemplaribus omnibus invitis, ipsoque adeo scriptore Plinio: cujus sententia verbis Græci auctoris egregie constabatur. Dioscoridem dico, lib. III. c. 3. de Gentiana: Ἔστι δὲ τραυματικὴ, ἐπιτεμεμένη ὡς τὸ λύκιον, ὑπόνομον τε ἐλκῶν ἴαμα, κ. τ. λ. *Imposita, ut Lycium, vulneraria est, et cuniculatim depascentibus ulceribus medetur.*

27. Ibid. *Ut squamam ossibus extrahat*] Prius sanie legebatur. *Squamam* restituimus ex codd. Reg. Colb. et Chiff. atque adeo ex ipso Diosc. III. 92. de peucedani radice: Καθαίρει δὲ λεῖα ξηρὰ τὰ ῥυπαρὰ ἔλκη, καὶ λεπίδας ἀπὸ ὀστέων ἀφίστησι, καὶ ἐπουλοῖ τὰ παλαιά. *Arida trita sordida purgat ulcera, ossium squamas extrahit, veteraque ulcera cicatrice obducit.* Vidit hoc et in suo codice ante nos Pintianus.

28. Ibid. *Efferantia sese ulcera*] Haectenus *efferantia* libri omnes exhibent. Sed *efferantia* satius visum est:

*Delph. et Var. Clus.*

tum quod hac voce et alibi Plinius usus, VIII. 77. de sibus, 'Verum efferantur:' Græci dicerent, θηριόυνται. Est enim θηρίωσις, efferatio: tum quod exprimi ea felicius arbitrati sumus id quod Græci θηριώδες ἔλκος appellant. Dioscor. IV. 118. de hac ipsa onothera agens, in hunc modum: Καταπλασθεῖσα δὲ πραῦνει τὰ θηριώδη ἔλκη.

29. CAP. XC. *Menses albos*] Ita rescriptissimus admonitu codicis Reg. 2. maxime vero ex re ipsa. In Reg. 1. *menses alvos*. In editis haectenus libris insulse, *menses alvosque*. Quid sint menses alibi diximus abunde in Notis prioribus.

30. Ibid. *Nimia rursus profustuvia sistit semen cum vivo sulfure*] Ita plane Reg. 2. et Colb. Interpolatorum manu id confictum, quod libri vulgati præ se ferunt, *cum vino et sulfure*. Vinum abdicat Diosc. IV. 76. de mandragora, vivum sulfur asciscit. Τὸ δὲ σπέρμα τῶν μήλων . . . προστεθὲν μετ' ἀπύρου θείου ῥοῦν ἴσθησιν ἐρυθρόν. Occupavit et hoc Pintianus e suo codice.

31. Ibid. *Contra facit batrachion . . . ardens alias*] Prius legebatur, *Alvi profluvia sistit et contrahit batrachion*. Emendationem debemus Regio 2. codici, et Pintiani pariter exemplari. Et sane ita loci sententia postulat: mirum enim id esse Plinius innuit, tam diversas tamque dissimiles in herba una eademque dotes reperiri, ut cruda quidem causticam vim, atque adeo spissantem, seu astringentem obtineat: cocta contra, vel in cibo ac potu præbita, contrariam, hoc est, mollientem, μαλακτικὴν.

32. Ibid. *Item radix e geranio . . . inflationibusque vulvarum*] Non codicum modo primitivorum fidem, Reg. Colb. Chiff. sed et Dioscoridis auctoritatem amplexi, *inflationibus* scripsimus, pro *inflammationibus*. Sic enim ille, III. 131. de geranio: Ποθεισα ἐν ὄνφ ἄχρι πλῆθος ὑστέρας ἐμπνευματώσεις λύει. *Drachmæ pondere*

*Plinius.*

11 F

*in vino pota vulvæ inflationes discutit.*

33. Ibid. *Polygonus pota menses ciet, et althææ radix*] Ita profecto libri omnes, tum vulgati, tum conditivi. Et de althæa quidem, cieri ea menstrua, tum usus edocet quotidianus, tum etiam Dioscor. III. 163. At vero polygonon astringentis esse facultatis,

mensesque ea sisti, clamant omnes, post Diosc. IV. 4. et 5. Quamobrem considerandum amplius num ita legi hic oporteat: *Polygonus pota menses sistit: ciet althææ radix*: quod incuria amanuensium excidisse vox ea *sistit* videtur.

# C. PLINII SECUNDI

## NATURALIS HISTORIÆ

### LIBER XXVII.

---

*Reliqua herbarum genera, et medicina.*

I. (1.) **C**RESCIT profecto apud me certe tractatu<sup>1</sup> ipso admiratio antiquitatis: quantoque major copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inveniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset videri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani operis esset inventio. Nunc vero Deorum fuisse eam apparet, aut certe divinam,<sup>2</sup> etiam cum homo inveniret: eandemque omnium parentem et genuisse hæc, et ostendisse, nullo vitæ miraculo majore, si verum fateri volumus. Scythicam herbam a Mæotis<sup>3</sup> paludibus, et euphorbiam e monte Atlante ultraque Herculis columnas: et ipso<sup>a</sup> rerum naturæ defectu, parte alia Britannicam ex Oceani insulis extra terras positus, itemque Æthiopidem ab exusto sideribus axe: alias præterea aliunde ultro ci-

//////  
CAP. I. 1 Chiffi. *tractu*.—2 Ita edd. vett. Gronov. Harduin. 1. et Bipont. *divinum* Harduin. 2. 3. Miller. et Franz.—3 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recent. *Mæotidis* Gronov. et vulgg. *Mox, et ip-*

#### NOTÆ

<sup>a</sup> *Et ipso*] Et ubi ipsa rerum natura deficit.

troque humanæ saluti in toto orbe<sup>4</sup> portari, immensa Romanæ pacis majestate, non homines modo diversis<sup>5</sup> inter se terris gentibusque, verum etiam montes et excedentia in nubes juga, partusque eorum et herbas quoque invicem ostentante. Æternum quæso Deorum sit munus istud. Adeo Romanos, velut alteram lucem, dedisse rebus humanis videntur.

II. (II.) Sed antiquorum curam diligentiamque quis possit satis venerari, cum constet<sup>1</sup> omnium venenorum ocysimum esse aconitum, et tactis quoque<sup>b</sup> genitalibus foemini sexus animalium eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemas dormientes<sup>2 c</sup> a Calpurnio Bestia<sup>d</sup> uxores M. Cæcilius<sup>e</sup> accusator objecit. Hinc illa atrox peroratio ejus in digitum.<sup>f</sup> Ortum fabulæ<sup>g</sup> narravere<sup>3</sup> e spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur is ad Inferos aditus,<sup>h</sup> gigni. Hoc quoque tamen in usus hu-

//////////

*sum rer. nat. defectum* Vet. Dalec. *ab ipso alii ap. eundem.*—4 Vet. Dalec. *in totum orbem.*—5 Idem Vet. *diversos.* Mox, *montis excedentia* Chiffli. *in nubibus juga, pastusque pecorum* cod. Dalec.

CAP. II. 1 Chiffli. *venerari.* Constat.—2 *Vox dormientes* deest in Chiffli.—3 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *peroratio, ejus in digito mortuas.* *Fabule narravere* Gronov. et vulgg. *peroratio ejus.* *In digito eas mortuas f. natum tradidere* Vet. Dalec. *in digitum* Chiffli. Mox, *e spumis* in eodem cod. quod re-

#### NOTE

<sup>b</sup> *Et tactis quoque*] Hoc ante jam attigit, xxv. 75. Appellationis *θηλοφόνου* causa hæc est, ut mox dicitur. Accepit hoc Plinius a Theophr. Hist. ix. 19.

<sup>c</sup> *Dormientes*] Habent hanc vocem codices Reg. 1. 2. A ceteris plerisque abest.

<sup>d</sup> *Calpurnio Bestia*] Socius hic fuit conjurationis Catilinæ. Meminit ejus Sallustius.

<sup>e</sup> *M. Cæcilius*] Ejus Q. Cæcili, ut apparet, frater, adversus quem Divinationem Tullius recitavit.—‘M. Cæcilius Rufus orator, a Plinio jam memoratus, vii. 50.’ *Ed. sec.*

<sup>1</sup> *In digitum*] In eum Calpurnii di-

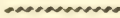
gitum quo uxorum suarum τὰ αἰδοῖα tetigerat, et sic interemerat. Vide Notas et Emend. num. 1.

<sup>g</sup> *Ortum fabulæ*] Nempe venenum. Hanc fabulam et Dionysius Perieg. refert, in *Descript. Orbis*, vs. 788. et Nicander in *Alexiph.* statim initio.

<sup>h</sup> *Ad Inferos aditus*] Plinius vi. 1. ‘Portus Acone, veneno aconito dirus: specus Acherusia.’—‘Fodinæ metallicæ os, opinor: cum Cerberus non alius fuisse videatur, quam subterraneus locus, ubi triplex metallum, ex quo pecunia conficitur: uti ex Homeri *Odyssea* conjicimus.’ *Ed. sec.*



manæ salutis vertere: scorpionum ictibus adversari experiendo datum in vino calido. Ea est natura ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus invento. Sola hæc pugna est, cum venenum in visceribus reperit:<sup>4</sup> mirumque, exitialia per se ambo cum sint, duo venena in homine commo-riuntur, ut homo supersit. Immo vero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata quoque ipsa sanarentur. Torpescunt<sup>1</sup> scorpiones aconiti<sup>5</sup> tactu, stupentque pallentes, et vinci se confitentur. Auxiliatur his<sup>6j</sup> helleborum album, tactu resolvente: ceditque aconitum duobus malis,<sup>7k</sup> suo et omnium. Quæ si quis ullo forte<sup>8</sup> ab homine excogitari potuisse credit, ingratis Deorum munera intelligit. Tangunt<sup>9</sup> carnes<sup>l</sup> aconito, necantque gustatu earum pantheras: nisi hoc fieret, repleturas illos situs.<sup>10</sup> Ob id quidam<sup>n</sup> pardalianches appellavere. At illas<sup>o</sup> statim liberari morte excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certe casu repertum quis dubitet?<sup>10</sup> et quoties fiat etiam nunc ut novum nasci? quoniam feris<sup>p</sup> ratio et usus inter se tradi non possit.



cepere Harduinus et recentt. a *spumis* Gronov. et vulgg.—4 Vet. Dalec. *repererit*.—5 Chiff. *aconi*.—6 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *eis* edd. vett. et Gronov.—7 Dalec. *duobus modis*.—8 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Quod si quis illa forte* Gronov. et vulgg. *si quis illa certe* cod. Dalec.—9 *Tingunt* Vet. Dalec. Mox, *negantque vivere gustatu*

#### NOTÆ

<sup>1</sup> *Torpescunt*] Et hoc superius indicatum xxv. 75. Annotavit etiam Diosc. iv. 77.

<sup>j</sup> *Auxiliatur his*] Plinius xxv. 75.

<sup>k</sup> *Duobus malis*] Helleboro et scorpioni: est enim helleborum aconiti peculiare malum: scorpio, commune omnium.

<sup>l</sup> *Tangunt carnes*] Transcripsit hæc Solinus a Plinio, c. 17. p. 37. et 38. Refert quoque Dioscor. iv. 77.

<sup>m</sup> *Illos situs*] Illas regiones.

<sup>n</sup> *Ob id quidam*] Solinus, loc. cit. Nicander in Alexiph. p. 131. iisdem

ferme verbis. Παρδαλιαγχῆς igitur, ἀπὸ τοῦ παρδάλεις ἄγχειν, quod pantheras enecet, aconitum appellavere.

<sup>o</sup> *At illas*] Solinus, loc. cit. Vide quæ in eam rem diximus VIII. 41.

<sup>p</sup> *Quoniam feris*] Quoniam feræ rationem et usum earum rerum quas agunt tradere invicem aliæ aliis non possunt.—‘Hic homini illi vehementer succenseo, qui capiti tertio, quod sequitur, hunc titulum velut argumentum præfixerat: ‘Quod omnium rerum conditor sit Deus:’ cum Plinius hoc loco, ut passim, ἀθεΐζων, non

(III.) Hic ergo casus, hic est ille, qui plurima in vita invenit Deus. Hoc habet nomen,<sup>11</sup> per quem intelligitur eadem et parens rerum omnium et magistra natura, utraque conjectura pari, sive ista quotidie feras invenire, sive semper scire judicemus. Pudendumque rursus, omnia animalia, quæ sint salutaria ipsis, nosse, præter hominem. Sed majores oculorum<sup>12</sup> quoque medicamentis aconitum misceri saluberrime promulgavere, aperta professione malum quidem nullum esse sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitum, vel deprehendendi gratia. Folia habet<sup>13</sup> cyclamini aut cucumeris,<sup>14</sup> non plura quatuor, ab radice leniter hirsuta.<sup>15</sup> Radicem modicam cammaro<sup>16</sup> similem marino. Quare quidam<sup>17</sup> cammaron<sup>18</sup> appellavere, alii thelyphonon, ex qua diximus causa.<sup>19</sup> Radix<sup>20</sup> incurvatur paulum<sup>21</sup> scorpio-



cod. Dalec.—10 Chiffi. *dubitat*.—11 Vet. Dalec. *casus, qui plurima in vita invenit, Dei nomen habet*. Mox, *per quod* cod. Dalec.—12 Margo edd. Dalec. et Gronov. *cichori*, e Theophr.—13 Ibid. e Diosc. *cammaron*.—14 Ibid. ex

#### NOTÆ

alium agnoscat Deum, præter Naturam rerum? *Ed. sec.*

<sup>12</sup> *Oculorum*] Diosc. iv. 77. de aconito: *Μίγνυται δὲ καὶ ὀφθαλμικαῖς ἀνωδύνοισι δυνάμεσι. Miscetur et oculorum medicamentis doloris levandi vi præditis.*

<sup>13</sup> *Folia habet*] Totidem notis ac verbis delineatur a Dioscor. loc. cit. et ab auctore libri de Simp. Med. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, p. 985. Pingitur a Dodonæo p. 434. Gallis, *Aconit*. Genera amplius sedecim ab eodem pieta vidimus in horto Regio.

<sup>14</sup> *Leniter hirsuta*] Tenui lanugine pubescentia: quod et nos tractando novimus.

<sup>15</sup> *Radicem . . . cammaro*] *Scorpionis caudæ, ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾶς*, dixit Dioscor. loc. cit. Plinius magis caute, a re potius nota, *cammaro* scilicet,

sive cancro, potius quam a scorpio ignota, similitudinem traxit.

<sup>16</sup> *Quare quidam*] Galenus unus occurrat, et Erotianus, qui *κάμμαρον* vocitarint: ceteri *κάμμορον* dicunt. Dioscor. iv. c. 77. *Ἄκόνιτον, οἱ δὲ παρδαλιαγχεῖς, οἱ δὲ κάμμορον, οἱ δὲ θηλυφόνον, οἱ δὲ μυοκτόνον, οἱ δὲ θηριοφόνον*. Nicander in Alexiph. p. 131. *Πολλάκι θηλυφόνον καὶ κάμμορον. Κάμμορον quasi κατάμορον, Mortiferum: vel, ut ait Schol. Nicandri, pag. 53. κακῶ μόρφ ἀναιροῦν*. At Galenus in Explic. vocum Hippocr. p. 92. tom. II. *Κάμμαρον, τὸ, τε τῇ σμικρᾷ καρδίᾳ ζοικὸς ζῶον, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τοῦτο τῶν ῥιζῶν ὁμοιότητος τὸ ἀκόνιτον*. Erotianus, in Onomast: vocum Hippocr. tom. II. operum Galeni, p. 122. *Διοσκουρίδης . . . φησὶ τὸ ἀκόνιτον εἰρησθαι ὑπὸ τινων κάμμαρον, ὡς θηλυφόνον*.

<sup>17</sup> *Ex qua diximus causa*] Paulo ante,

num modo, quare et scorpion aliqui appellavere. Nec defuere,\* qui myoctonon appellare mallerent, quoniam procul et e longinquo odore mures necat. Nascitur in<sup>y</sup> nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo juxta, ne pulvere quidem nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alii quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibas ad ferri aciem deterendam,<sup>15</sup> statimque admota velocitas sentiretur.

III. (IV.) Æthiopsis<sup>a</sup> folia habet phlomo similia, magna et multa, et hirsuta ab radice.<sup>1</sup> Caulem quadrangulum, scabrum, similem arctio,<sup>2</sup><sup>b</sup> multis concavum alis: semen ervo simile, candidum, geminum: <sup>c</sup> radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. Siccæ nigrescunt, duranturque,<sup>3</sup> ut cornua videri possint. Præter Æthiopiam<sup>d</sup> nascuntur et in Ida monte Troadis, et in Mes-

//////////

eodem, caudæ. Mox, aliqui vocavere Chiff. — 15 Idem codex, in ferri acie deterenda.

CAP. III. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. magna, hirsuta, et multa ab radice, e Diosc. — 2 Ita codd. Harduini et Chiff. ita quoque Diosc. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. arctio Gronov. et al. vett. — 3 Chiff. indures-

#### NOTÆ

<sup>1</sup> quod tactis genitalibus fœminini sexus animalium eodem die inferat mortem.<sup>4</sup>

<sup>w</sup> Radix] Diosc. et Galenus proxime citati.

<sup>x</sup> Nec defuere] Diosc. et Nicander locis citatis.

<sup>y</sup> Nascitur in] Nicander in Alexiph. p. 131. Ἐν δ' ἀκοναίοις Θηλείην ἀκόνιτον ἀνεβλάστησεν ὀρόγκοις. Hoc est, Gorræo interprete, Duris in cautibus altos Per montes nascuntur, et hinc aconita vocamus. Nicandrum sequitur Ovid. Met. VII. 419. Aconitum illi dici voluere, quod in locis nasceretur, quæ ne pulverem quidem nutriendæ plantæ suppeditarent. Ἀκόνιτον Græci dicunt, quod sine pulvere est. Hesychius: Ἀκονιτὶ . . . χωρὶς κόψεως. Alii ἀπὸ τῶν ἀκονῶν deducunt, quæ vox cantes sonat. Alii, ut Theopompus Chius, lib. XXXVIII. Historiæ suæ,

apud Athen. I. III. p. 85. ab Aconis, qui locus est Heracleæ Ponticæ proximus, ἐν τόπῳ Ἀκόναις καλουμένῳ, ὄντι περὶ τὴν Ἡράκλειαν. Diximus de eo in Geographicis.

<sup>a</sup> Æthiopsis] Totidem verbis ea a Diosc. describitur, IV. 105. Αἰθιοπίς καὶ αὐτὴ παραπλησία φλόμφ ἔχει τὰ φύλλα, δασέα δὲ λαν, καὶ πυκνὰ, κύκλω περὶ τὸν πυθμένα τῆς ῥίζης, κ. τ. λ. Æthiopsis folia etiam habet verbasco similia, perquam hirsuta, densaque, circa imam radicem orbem efficientia, &c. Vidimus in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, p. 148.

<sup>b</sup> Caulem . . . similem arctio] Vide Notas et Emend. num. 2.

<sup>c</sup> Semen . . . geminum] In singulis conceptaculis sunt bina semina, inquit, Dioscor. loc. cit. Καρπὸν δὲ περὶ μέγεθος ὀρόβου σὺν δύο ἐν ἐνὶ ἀγγείῳ.

<sup>d</sup> Præter Æthiopiam] In Æthiopia

senia. Colliguntur autumno, siccantur in Sole aliquot diebus,<sup>4</sup> ne situm sentiant. Medentur<sup>e</sup> vulvis potæ in vino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus scabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Æthiopia venit eximia<sup>5</sup> est, atque illico prodest.

iv. Ageraton<sup>f</sup> ferulacea est, duorum palmorum<sup>g</sup> altitudine, origano similis, flore<sup>h</sup> bullis aureis. Hujus ustæ<sup>i</sup> nidor urinam ciet, vulvasque<sup>2</sup> purgat, tanto magis<sup>j</sup> insidentibus. Causa nominis,<sup>k</sup> quoniam<sup>3</sup> diutissime non marcescit.

v. Aloë<sup>l</sup> scillæ similitudinem habet, major,<sup>1</sup> et pinguio-



*contque.*—4 Idem codex, *aliquibus diebus.*—5 Vet. Dalec. *veniunt eximie, atque illico prosunt*; et sic Corner.

CAP. iv. 1 Vet. Dalec. *floris.*—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *vulvamque* Gronov. et vulgg.—3 Ita ex codd. Harduin. et recentt. *Causa nominis non lucc, sed quoniam* Gronov. et al. vett.

CAP. v. 1 Vet. Dalec. *majoribus.*—2 Chiff. *antherici.*—3 Vet. Dalec.

#### NOTE

nasci Æthiopidem ex Democrito superius indicavit, xxiv. 102. sed dotis illam singularis, et faciei forte diversæ: ejusdemque solum nominis.

<sup>e</sup> *Medentur*] Diosc. loc. cit. Ταύτης ἡ ῥίζα ἐψομένη καὶ πινομένη βοηθεῖ ἰσχι-ἀδι, πλευρίτιδι, αἵματος πύσει, καὶ ἀρτηρίας τραχύτητι, κ. τ. λ.

<sup>f</sup> *Ageraton*] Diosc. iv. 59. Ἀγήρατον, κ. τ. λ. iisdem enim designatur notis, ut et ab Oribasio lib. xi. fol. 186. Nunc in officinis Eupatorium Mesues, et Herba Julia appellatur. Pingitur a Joan. Bauhino tom. iii. l. xxvi. p. 146. et a Matthiolo p. 1050. qualem vidimus in horto Regio.

<sup>g</sup> *Duorum palmorum*] Sic Oribasius, ex quo Diosc. corrigas, qui σπιθαμῶδη tantum dicit.

<sup>h</sup> *Flore*] Diosc. Σκιαδιον ἔχων, ἐφ' οὗ ἄνθος πομφολυγῶδες, χρυσοειδές. *Umbellam gerit, in qua flos quasi aurcis bullis emicat.*

<sup>i</sup> *Hujus ustæ*] Diosc. loc. cit.

<sup>j</sup> *Tanto magis*] Multo magis, si fæminæ in ejus decocto insideant.

<sup>k</sup> *Causa nominis*] Ἀγήρατον, quasi non senescens. Dioscor. Ὠνόμασται δὲ ἀγήρατον, διὰ τὸ ἐπιπολὸν τὸ ἄνθος ὁμοιοειδὲς φυλαττέσθαι, quoniam flos diutissime in sua coloris specie conservatur.

<sup>l</sup> *Aloë*] Diosc. iii. 25. Ἀλόη φύλλον ἔχει σκίλλη παραπλήσιον, κ. τ. λ. Sunt enim reliqua similia. Officinis, Aloë vulgaris: Aloë in Socotora insula, part. ii. Ind. Orient. cap. 6. Gallis, *Alocs*, et *Perroquet*, quod folia habet psittaci pennis similia. Floruit in horto Regio, anno 1663. et 1664. Pingitur a Joan. Bauhino tom. iii. p. 696. qualem vidimus. Item a Lobelio in Observ. p. 202. In Stœchadibus insulis luxuriose prodire, et a vulgo sempervivam Marinam vocari, tritamque imponi omnigenis ulceribus, vulneribusque, prodidit Petr. Quiqueranus de Laud. Prov. lib. ii. fol. 59.



ribus foliis, ex obliquo<sup>m</sup> striata. Caulis ejus<sup>n</sup> tener est, rubens medius, non dissimilis antherico: <sup>2</sup> radice<sup>3</sup> una, ceu palo, in terram demissa: gravi odore, gustu amara. Laudatissima<sup>o</sup> ex India affertur, sed nascitur et in Asia: non tamen ea utuntur, nisi ad vulnera recentibus foliis: mirifice enim conglutinat, vel succo.<sup>p</sup> Ob id in turbinibus<sup>q</sup> cadorum eam serunt, ut aizoum majus. Quidam et caulem ante maturitatem seminis incidunt succi gratia, aliqui et folia. Invenitur et per se lacryma adhærens. Ergo pavimentandum, ubi sata sit, censent, ut lacryma non absorbeatur. Fuere,<sup>r</sup> qui traderent in Judæa super Hierosolyma<sup>4</sup> metallicam ejus naturam: sed nulla magis improba est, neque alia nigrior est, aut humidior. Erit ergo<sup>s</sup> optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac jocineris modo coacta, facile liquescens. Improbanda nigra et dura, arenosa quoque, quæ et gustu intelligitur. Gummi<sup>5</sup> adulteratur, et acacia. Natura ejus spissare,<sup>t</sup> densare, et leniter<sup>6</sup> calfacere: usus in multis, sed principalis<sup>u</sup> alvum



radix. Mox, seu palo Gronov. Paulo post, gravis odore Chiff. — 4 Hierosolymam Gronov. — 5 Vet. Dalec. quoque. Quod et gustu intelligitur, gummi. — 6 Gronov. et al. vett. leviter. Mox, Cod. Dalec. usus multus. — 7 Purgatio-

## NOTE

<sup>m</sup> Ex obliquo] Foliorum lateribus ex obliquo laucinat, ac veluti striatis.

<sup>n</sup> Caulis ejus] Ad verbum, Diosc. loc. cit. et Oribas. lib. ix. fol. 188.

<sup>o</sup> Laudatissima] Totidem verbis Diosc. et Oribas. locis cit.

<sup>p</sup> Vel succo] Si vel expresso e foliis tritis succo illinatur, λελα καταπλασσομένη, inquit Diosc. loc. cit.

<sup>q</sup> Ob id in turbinibus] In cadis seu vasculis in turbinem ima parte desinentibus.

<sup>r</sup> Fuere] Fossilem in Judæa aloë in reperiri a Sextio Nigro proditum auctor est Diosc. in præfat. p. 2. Auctor libri Simp. Med. tom. xiii. operum Galeñi, p. 984. 'Aliqui dicunt,' in-

quit, 'de petris eam collectam in Judæa, et Asia, atque in India.'

<sup>s</sup> Erit ergo] Quæ reliqua deinceps sectione de aloë memorantur, ea totidem fere verbis habet Dioscor. loco citato.

<sup>t</sup> Natura ejus spissare] Hoc est, astringere. Diosc. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, ξηραντικὴν, πυκνωτικὴν τῶν σωμαμάτων, κοιλίας τε λυτικὴν, καὶ στομάχου ἀποκαθαρικὴν, κ. τ. λ.

<sup>u</sup> Sed principalis] Celsus ii. 18. 'Dejectionem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione, in omnibus fere morbis moliebantur. . . Sed medicamenta stomachum fere lædunt: ideoque omnibus catharticiis aloë miscenda est.' Scribonius Lar-

solvere, cum pæne sola medicamentorum, quæ id præstant, confirmet etiam stomachum, adeo non infestet ulla vi contraria. Bibitur drachma: ad stomachi<sup>v</sup> vero dissolutionem, in duobus cyathis aquæ tepidæ vel frigidæ, cochlearis mensura, bis terve in die ex intervallis, ut res exigit. Purgationis etiam<sup>7</sup> causa plurimum tribus drachmis. Efficacior si pota ea sumatur cibus. Capillum<sup>w</sup> fluentem continet cum vino austero, capite in Sole contra capillum peruncto.<sup>8</sup> Dolorem<sup>x</sup> capitis sedat temporibus et fronti imposita ex aceto et rosaceo, dilutiorque infusa.<sup>y</sup> Oculorum<sup>z</sup> vitia omnia sanari ea convenit: privatim pruriginis et scabiem genarum: item insignita<sup>a</sup> ac livida, illita cum melle, maxime Pontico. Tonsillas,<sup>b</sup> gingivas, et omnia oris ulcera. Sanguinis<sup>c</sup> excreationes, si modicæ sint, drachma ex aqua:<sup>9</sup> si minus, ex aceto pota. Vulnerum<sup>d</sup> quoque sanguinem, et undecumque fluentem sistit per se,



nis autem Chiffi.—8 Chiffi. *capitis contra solem capillo peruncto*.—9 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *drachmæ pondere*

#### NOTE

gus Compos. 137. 'Bene purgat et hæc compositio. Aloës, victoriati pondus: Colophonix, (hoc est, scammonix,) victoriati pondus: una teruntur: adjicitur mellis quod satis est ad colligenda ea. Datur ex aquæ calidæ vel frigidæ cyathis quatuor. Hoc medicamentum stomachum non corrumpit.'

<sup>v</sup> *Ad stomachi*] Hoc est, ad subversionem stomachi, quam Diosc. ἀνατροπήν στομάχου vocat, cum scilicet in vomitiones effunditur. Sic intellexit scilicet Marcellus Empir. de Medicam. c. 17. p. 125. 'His,' inquit, 'qui cibum non continent, aloës minimum, cum frigida aqua potui datum, plurimum prodest.' Celsus iv. 5. 'Vulgatissimum vero, pessimumque stomachi vitium est resolutio: id est, cum cibi non tenax est: solet-

que desinere ali corpus, ac sic tabe consumi,' &c.

<sup>w</sup> *Capillum*] Dioscor. loc. cit.

<sup>x</sup> *Dolorem*] Dioscor. loc. cit.

<sup>y</sup> *Dilutiorque infusa*] Ex alto instillata.

<sup>z</sup> *Oculorum*] Dioscor. loco citato, Ψωροφθαλμίας τε καὶ καθῶν κνησμοὺς παρηγορεῖ. Scabras lippitudines, seu scabritiem palpebrarum, angulorumque in oculis pruriginem mitigat.

<sup>a</sup> *Item insignita*] Hoc est, sugillata, partes percussionibus contusas insigniter, lividasque. Dioscor. τὰ πελιώματα καὶ ὀπίπια σὺν μέλιτι. Eodem sensu 'insignitas injurias' Gellius vocat, x. 3. 'plagas, verbera, vibices, aliasque carnificinas.'

<sup>b</sup> *Tonsillas*] Dioscor. loc. cit.

<sup>c</sup> *Sanguinis*] Dioscor. loc. cit.

<sup>d</sup> *Vulnerum*] Dioscor. loc. cit.

vel ex aceto. Alias etiam<sup>r</sup> est vulneribus<sup>10</sup> utilissima, ad cicatricem perducens. Eadem inspergitur<sup>i</sup> exulceratis genitalibus virorum, condylomatis, rimisque sedis alias ex vino, alias ex passo, alias sicca per se, ut exigit mitiganda curatio, aut coercenda. Hæmorrhoidum<sup>s</sup> quoque abundantiam leniter sistit. Dysenteriaë infunditur. Et si difficiliter concoquantur cibi, bibitur a cœna modico intervallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Devorantur et pilulæ cum melle decocto,<sup>11 h</sup> aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia<sup>12</sup> tollit. Oculorum medicamentis lavatur, ut quod sit arenosissimum subsidat. Aut torretur in testa, penaque subinde versatur, ut possit æqualiter torreri.

VI. Alcea<sup>i</sup> folia habet similia verbenacæ, quæ aristereon<sup>j</sup> cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florem rosæ, radices albas, cum plurimum sex, cubitales, obliquas.<sup>2 k</sup> Nascitur in pingui solo, nec sicco. Usus



ex aqua Gronov. et vulgg.—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ulceribus*, e Diosc.—11 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *mellis decocto* Gronov. et vulgg.—12 Chiff. *pterida*.

CAP. VI. 1 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *quæ aristereon* Chiff. *quæ et peristereon* Gronov. et al. vett. Mox, *caules quinque aut sex* margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.—2 Diosc. *πλατείαις, latas*. Plinius legit *πλαγίαις*.

## NOTE

<sup>c</sup> *Alias etiam*] Dioscor. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. vi. p. 153.

<sup>f</sup> *Eadem inspergitur*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 33. pag. 230.

<sup>g</sup> *Hæmorrhoidum*] Dioscor. loco citato, non istud modo, sed et cetera medicamenta totidem verbis definit.

<sup>h</sup> *Cum melle decocto*] Ita Mss. Reg. et Colb. non *cum mellis decocto*. Diosc. loc. cit. *μετὰ μέλιτος ἐφθοῦ*, *cum melle decocto*.

<sup>i</sup> *Alcea*] [Diosc. III. 164. totidem plane verbis: 'Ἀλκία' καὶ αὐτὴ εἶδος ἐστὶν ἀγρίας μαλάχης, ἔχουσα φύλλα ἐπισχισμένα πρὸς τὰ τῆς ἱερᾶς βοτάνης, κ. τ. λ. Vulgaris alcea pingitur a Lo-

belio in Observ. p. 374. Vidimus in horto Regio. In Italia, Dalmatiaque, passim reperiri ait Anguillara, par. XII. p. 223. carere autem vulgari nomine.

<sup>j</sup> *Quæ aristereon*] Sic Mss. omnes, Reg. Colb. Chiff. Etsi in editis, *peristereon*. Nam et *ἀριστερέωνα* dictam esse verbenacam, ex Pausania monet Eustathius, in Odys. X. sub finem, p. 1935. vs. 5. neque modo hoc loco Plinii codices, sed et xxv. 59. *aristereon* præ se ferunt. Quod et Apuleius secutus c. 3. 'Græci,' inquit, 'hieran botanen, . . . alii aristeron.'

<sup>k</sup> *Obliquas*] Sic recte Plinius *πλαγίαις* ex scriptore aliquo transtulit:

radicis<sup>1</sup> ex vino vel ex aqua dysentericis, alvo citæ, et ruptis convulsis.

VII. Alypon<sup>m</sup> cauliculus est molli capite, non dissimilis betæ, acre gustatu<sup>1</sup> ac lentum, mordensque vehementer et accendens. Alvum solvit in aqua mulsa, addito sale modico. Minima potio duarum drachmarum, media quatuor, maxima sex: ea purgatione<sup>n</sup> quibus datur e gallinaceo jure.

VIII. Alsine,<sup>o</sup> quam quidam myosoton<sup>1</sup> appellant, nascitur in lucis, unde et alsine<sup>p</sup> dicta est. Incipit a media hyeme, arescit æstate media: cum prorepat, musculorum aures imitatur foliis. Sed aliam<sup>q</sup> docebimus esse, quæ justius myosotis vocetur. Hæc eadem<sup>r</sup> erat quæ helxine, nisi minor minusque<sup>2</sup> hirsuta esset. Nascitur in hortis, et maxime in parietibus. Cum teritur,<sup>s</sup> odorem cucumeris reddit. Usus ejus<sup>t</sup> ad collectiones inflammationesque: et

~~~~~

CAP. VII. 1 Chiff. *dissimile b. a. gustu.*

CAP. VIII. 1 Vet. Dalec. *myosotin*; margo edd. Dalec. et Gronov. *myosota*, e Diosc. *muris aures* ibid.—2 Ibid. ex eodem Diosc. *nihilque*.—3 Cod.

NOTÆ

etsi *πλατείας* scripsit Dioscorides. Verius multo Plinius, uti vel ipsa plantæ effigies comprobat.

¹ *Usus radicis*] Sic Diosc. loc. cit. et eum secutus Ægineta.

^m *Alypon*] Non ita adumbratur a Diosc. IV. 180. Ἄλυπον, nec quicquam fere præter cognationem nominis, vimque alvum solvendi, commune inter se habent. Nullam vero plantam nostram adhuc novit ætas, quæ cum alterutro, sive Plinii, sive Dioscoridis alypo congruat.

ⁿ *Eu purgatione*] Commodius ita legi Pintianus censebat: *Eu purgatio est quibusdam e gallinaceo jure*: eadem sententiâ.

^o *Alsine*] Diosc. IV. 87. Ἀλσίνη, οἱ δὲ μὲν δῶτα, ἀπὸ τοῦ ἔχειν φύλλα ὅμοια μὲν ὡπίοις· ἀλσίνη δὲ διὰ τὸ σκιερὸν

καὶ ἀλωάδεις φιλεῖν τόπους. Est alsine minima Dodonæi p. 30. plebi dicta morsus gallinæ, quod ea sit gallinis et aviculis pabulo grata, Gallis, *du Mouron*. In horto Regio. Italis, *Centocchi*, *Pavarino*, *Galinella*, apud Anguillaram par. XIV. p. 275.

^p *Unde et alsine*] Ἄλσος Græcis, *nemus, lucus, saltus, hortus*.

^q *Sed aliam*] Infra c. 80.

^r *Hæc eadem*] Diosc. loc. cit. Πόα ἐστὶν ὁμοία ἐλξίνῃ, ταπεινότερα δὲ καὶ οὐ δασεῖα. Sic et Oribas. lib. XI. p. 188. et Galenus de Facult. Simp. Med. I. VI. pag. 154.

^s *Cum teritur*] Dioscor. et Oribas. locis cit.

^t *Usus ejus*] Totidem hæc verbis Diosc. loc. cit.

in eadem omnia³ quæ helxine, sed infirmius. Epiphoris^u peculiariter imponitur: item verendis, ulceribusque cum farina hordeacea. Succus ejus^v auribus infunditur.

IX. Androsaces^a herba est alba,¹ amara, sine foliis, folliculos in cirris^{2 b} habens, et in his semen: nascitur in maritimis Syriæ maxime. Datur^c hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino. Vehementer enim urinas ciet. Datur et podagricis illiniturque. Idem effectus et seminis.³

X. Androsæmon,^d sive (ut alii appellavere) ascyron, non absimile est hyperico, de qua diximus,^e cauliculis majoribus, densioribusque, et magis rubentibus. Folia alba^f rutæ figura: semen papaveris nigri. Comæ^g tritæ sanguineo succo manant.¹ Odor eis^h resinosis. Gignitur in

—————

Dalec. quin ad eadem omnia; Vet. Dalec. quin emendat omnia.

CAP. IX. 1 Diosc. λεπτόκαρφος, tenuibus juncis. Plinius legit, λευκόκαρφος. —2 Cod. Dalec. incurvus; margo edd. Dalec. et Gronov. in capite, e Diosc. Mox Istriæ maxime cod. Dalec. Istriæ maxime Chiff. —3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. effectus est et semini Gronov. et vulgg.

CAP. X. 1 Folia trita vinoso succo manant margo edd. Dalec. et Gronov. e

NOTE

^u Epiphoris] Hoc est, oculorum inflammationibus. Dioscor. Ἀριβζει πρὸς φλεγμονὰς ὀφθαλμῶν, μετὰ ἀλφί των καταπλασσομένη, κ. τ. λ.

^v Succus ejus] Dioscor. loc. cit.

^a Androsaces] Totidem verbis Diosc. III. 150. Ἀνδρόσακες γίνεταί μὲν ἐν Συρίᾳ ἐν παραθαλασσίῳ τόποις, κ. τ. λ. Sunt enim reliqua similia. Ἄνδρσακες Cotyledon marinum herba foliosum¹ a Lobelio appellatur in Advers. p. 165. a quo delineatur, quale in horto Regio vidimus.

^b Folliculos in cirris] In cacumine ac summitate tenuium cirrorum, sive caulicorum, folliculum gerit, quo semen continetur. Diosc. loc. cit. λεπτόκαρφος, ἄφυλλος, θυλάκιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα περιεκτικὸν σπέρματος.

^c Datur] Dioscor. loc. cit. hæc omnia pariter medicamenta refert.

^d Androsæmon] Diosc. III. 173. Ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ Διονυσιάδα, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἔσκυρον καλοῦσι, κ. τ. λ. Addit esse diversum ab altero ascyro, de quo dicemus et nos c. 20. et ab hyperico: quod nec Plinius ipse diffidet, cum hand penitus esse ei absimile pronuntiat. Vidimus in horto Regio, quale a Dodonæo adumbratur, pag. 79.

^e De qua diximus] Lib. superiore, cap. 53.

^f Folia alba] Eadem habet Diosc. loc. cit.

^g Comæ] Coma in herbis dicitur, quicquid hilari venustate crinium modo summa ramorum vel cauliculorum exornat, ut frondes, cum foliarum est cacumen: sæpe et corymbi, et flores sua venere comant.

^h Odor eis] Diosc. loc. cit. Ἀνατριφ-

vineis. Fere medio² autumno effoditur, suspenditurque. Usus ad purgandam alvum tusæ cum semine, potæque matutino, vel a cœna, duabus drachmis in aqua mulsa, vel vino, vel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilem: ⁱ prodest ischiadi ^{3 j} maxime. Sed postera die capparidis radicem resinæ permixtam devorare oportet drachmæ pondere, iterumque quatruidi intervallo eadem facere: a purgatione^k autem ipsa robustiores vinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur et podagris, et ambustis,^l et vulneribus, cohibens sanguinem.⁴

XI. Ambrosia^m vagi nominis est, et circa alias herbas fluctuati: unam habet certam,ⁿ densam, ramosam, tenuem, trium fere palmorum, tertia parte^o radice brevior, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est ^l uvis dependentibus, odore vinoso: qua de causa^p botrys a qui-



Diosc.—2 Cod. Dalec. in vineis fere. Medio. Mox, autumno effunditur Chiff. —3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. ischiadicis Gronov. et al. vett.—4 Vet. Dalec. cohibet sanguinem.

CAP. XI. 1 Ita Harduin. 1. 2. 3. et recentt. fluctuanti: fruticem unum habet densum, ramosum . . . radice brevior, foliis rutæ. Circa imum caulem in ramulis semen est Gronov. et vulgg. fluctuantis: fruticem unam habet densum, ramosum, . . . radice brevior, &c. Vet. Dalec. Margo edd. Dalec. et Gro-

NOTE

θεῖσα δὲ ἡ κόμη, ῥητινώδη ὄσμην ἀποδί-
δωσι.

ⁱ Trahit bilem] Dioscor. loc. cit.

^j Prodest ischiadi] Dioscor. loc. cit.

^k A purgatione] Aquæ tantum Diosc. meminit loc. cit.

^l Et ambustis] Diosc. loc. cit. Καὶ πυρρικανστα δὲ ἡ πῶα καταπλασθεῖσα ἰάται καὶ αἷμα ἐπέχει. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vi. pag. 156.

^m Ambrosia] Per multa herbarum genera vagari id nomen ait, neque esse unius singularis proprium ac peculiare. Sane et botrys, de qua dicitur c. 31. ambrosia appellatur: et lilium ipsum a Corinthiis, teste Nicandro in Glossis, apud Athen. l. xv. p. 681. Hæc quam modo Plinius

tractandam suscepit, κατ' ἐξοχὴν ambrosia nuncupatur.

ⁿ Unum habet certam] Hæc Dioscoridis ambrosia est, III. 129. Ἄμβροστα, οἱ δὲ βότρυς, οἱ δὲ βότρυς ἀπρεμῶτα, κ.τ.λ. Sunt enim reliqua paria. Ambrosia altera Matthioli p. 852. Ambrosia tenuifolia Lobelii in Observ. abrotonum campestre dictum. Vidimus in horto Regio. Vide Notas et Emend. num. 3.

^o Tertia parte] Radix igitur duum palmorum est, nam caulis ternum. Et vero Diosc. ἡ δὲ ῥίζα, δισπίθαμος, qui prius caulem τρισπίθαμον dixit.

^p Qua de causa] Βότρυς uvam apud Græcos sonat. Et in Ambrosia sunt racemosi fructus qui cohærent, convolvunturque in uvarum modum.

busdam vocatur, ab aliis artemisia. Coronantur ^q illa Cappadoces. Usus ^r ejus ad ea quæ discuti ^z opus sit.

XII. Anonin ^s quidam ononida malunt vocare, ramosam, similem feno Græco, nisi fruticosior hirsutiorque esset, odore jucunda, ^t post ver ^t spinosa. Estur ^u etiam muria condita. Recens ^v vero margines ulcerum erodit. Radix decoquitur in posca dolori dentium. Eadem cum melle ^z pota calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias.

XIII. Anagyros, ^a quam aliqui acopon ^t vocant, fruticosa est, gravis odore, flore oleris: ^b semen in corniculis ^c non



nov. *rutæ circa imum caulem. In ramulis, e Diosc.—2 Ibid. ex eodem, reprimi.*

CAP. XII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *jucundo* Gronov. et vulgg.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *con vino*, e Diosc.

CAP. XIII. 1 Cod. Dalec. *acorion*.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. *uva*

NOTÆ

^q *Coronantur*] Diosc. loc. cit. *Καταπλέκεται δὲ ἐν Καππαδοκίᾳ τοῖς στεφάνοις, nectitur in coronas apud Cappadoces.*

^r *Usus*] Vis ejus reprimere, repellere, illituque astringere humores qui in aliquam partem incumbunt: *Δύναμις δὲ ἔχει σταλτικὴν τῶν ἐπιφερομένων, καὶ ἀποκρουστικὴν, καταπλασσομένη στύφουσα.*

^s *Anonin*] Diosc. III. 21. *Ἄνωνις, οἱ δὲ ὄνωνίδα καλοῦσιν, κ. τ. λ. Egimus de ea XXI. 58.*

^t *Post ver*] Igitur æstate: id quod experientia ipsa docet. Spinas æstate, autumno semen perfectum gerit. Est et alia non spinosa, pariter fruticosa, in Delphinatu, ac superiore Provincia frequens. Describitur a Dodarto, p. 57.

^u *Estur*] P. 57. *Condiri muria, dum adhuc tenella est, antequam spinas proferat, atque ita esse in cibis jucundam, auctor est Diosc. loc. cit. Ἀλμύεται δὲ πρὸ τοῦ ἀκανθοφυῆσαι, καὶ ἔστιν ἡδίστη. Sic et Oribasius.*

^v *Recens*] Diosc. loc. cit. et istud, et reliqua quæ subsequuntur medicamenta totidem ferme verbis tradit.

^a *Anagyros*] Dioscor. III. 167. *Ἀνάγυρον, οἱ δὲ ἀνάγυρον, οἱ δὲ ἄκοπον καλοῦσι. Iisdem deinde notis, quibus a Plinio, describitur. Pingitur a Lobelio in Observ. p. 505. qualem in horto Regio vidimus. Gallis, Bois Puant. Italis, Fava lupina, teste Anguillara, par. IV. p. 81. Ex ea odoris gravitate petita paræmia, Ἀνάγυρον κινεῖν, apud Zenobium, Cent. II. num. 55. cui ista affinis, ‘Camarinan movere.’ Ab vico Atticæ Anagyro, ubi planta ea plurima nascebatur, nomen accepisse, idem auctor affirmat.*

^b *Flore oleris*] Hoc est, flore simili brassicæ. Sic enim *κατ’ ἐξοχὴν brassica olus* vocatur. Sic Varro de Re Rust. I. 18. ‘Quod usque eo est contrarium naturæ, ut arbores non solum minus ferant, sed etiam fugiant, ut introrsum in fundum se reclinent, ut vitis assita ad olus facere solet,’ &c. De vitis inimicitia cum brassica, alibi

brevibus gignit, simile renibus, quod durescit per messes.² ^d Folia collectionibus^e imponuntur, difficulterque^f parientibus adalligantur, ita ut a partu statim auferantur. Quod si emortuus^g hæreat, et secundæ³ mensesque morentur, drachma^h bibuntur⁴ in passo folia. Sicⁱ et suspiriosis dantur: et in vino vetere ad phalangiorum^j morsus. Radix^k discutiendis concoquendisque adhibetur. Semen^l commanducatum⁵ vomitiones facit.

XIV. Anonymos non inveniendo nomen invenit. Affertur e Scythia,¹ celebrata Hicesio, non parvæ auctoritatis medico: item Aristogitoni: in vulneribus præclara, ex aqua tusa et imposita: pota vero, mammis præcordiisque percussis: item sanguinem exscreantibus. Putavere² et bibendam vulneratis. Fabulosa arbitror, quæ adjiciuntur: recente ea, si uratur, ferrum aut æs ferruminari.

XV. (v.) Aparinen^m aliqui omphacocarpon,¹ alii philan-

//////////

maturescente, e Diosc.—3 Quod si fœtus mortuus hæreat, aut secundæ Vet. Dalec.—4 Gronov. et al. ante Harduin. drachmæ pondere bibuntur.—5 Chiffli. manducatum. Mox, vomitiones vehementes facit margo edd. Dalec. et Gronov. e Diosc.

CAP. XIV. 1 Chiffli. et scytice. Mox, in eodem, item Aristogiton.—2 Putaverunt Edd. veti.

CAP. XV. 1 Vet. Dalec. omphulocarpon; et sic Diosc.—2 Cod. Dalec. et

NOTÆ

diximus. Diosc. loc. cit. de anagryi: ἄνθος κράμβη ἑοικός. Et Oribasii interpretis, 'flores brassicæ similes.' Plinius ipse XXIX. 25. 'cum olera marino' dixit, pro marina brassica.

^c Semen in corniculis] Ἐν κερατοῖς μακροῖς. Diosc.

^d Per messes] Diosc. Περὶ τὸν τῆς σταφυλῆς πεπασμὸν, maturescente uva, parvo discrimine. Parum enim interest, utrum per messes, an maturescente uva id contingere quis asseveret.

^e Folia collectionibus] Tumores, οἰδήματα, his impositis reprimi scribit Diosc. loc. cit.

^f Difficulterque] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

^g Quod si emortuus] Subintellige partus, hoc est, fœtus, ex antecedentibus. Hæc rursum ad verbum quoque Diosc. loc. cit.

^h Drachma] Sic Mss. omnes. Familiaris Plinio scriptoribusque vetustis locutio, pro drachmæ pondere.

ⁱ Sic] Diosc. loc. cit. suspiriosis drachmæ pondere in passo præbet.

^j Ad phalangiorum] Vide Notas et Emend. num. 4.

^k Radix] Ad verbum Diosc. loc. cit.

^l Semen] Quæ eo nomine censenda herba sit, adhuc inter herbarios lis est. Nos inter peregrinas ducimus.

^m Aparinen] Eadem asperugo dicitur et φιλάνθρωπος, qua de egimus

thropon vocant, ramosam, hirsutam, quinis senisve in orbem circa ramos foliis per intervalla.² Semen^a rotundum, durum, concavum, subdulce. Nascitur in frumentario agro, aut hortis pratisve, asperitate^o etiam vestium tenaci. Efficax^p contra serpentes, semine poto ex vino drachma: et contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia imposita: succus auribus^q infunditur.

XVI. Arction^a aliqui arcturum^r vocant: similis est verbasco foliis, nisi quod hirsutiora sunt: caule longo, molli, semine cumini. Nascitur in petrosis, radice tenera, alba, dulcique. Decoquitur in vino ad dentium dolorem,² ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur propter³ ischiada et stranguriam: e vino ambustis imponitur, et permionibus. Foventur eadem cum radice semine trito in vino.

XVII. Asplenon^r^b sunt qui hemionion vocant, foliis trientalibus^c multis, radice limosa, cavernosa, sicut filicis,

Vet. ejusdem, ex intervallis.

CAP. XVI. 1 Chiffi. *potius arcturum.*—2 Idem codex, *dolores.*—3 Vet. Dalec. *decoctum quod bibitur et propter.* Mox, *et vino Chiffi.*

CAP. XVII. 1 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. *Asplenum*

NOTE

XXIV. 116. Dioscor. III. 104. Ἀραρίνη, οἱ δὲ ἀμπελόκαρπον, οἱ δὲ ἄμφακόκαρπον, οἱ δὲ φιλόανθρωπον καλοῦσιν, κ. τ. λ. Galenus quoque de Fac. Simp. Med. p. 158. Ἀραρίνη. . . οἱ δὲ ἄμφακόκαρπον. Sic etiam Ægineta VI. 3.

^a Semen] Diosc. loc. cit.

^o Asperitate] Folia asperiora vestibis adhærescunt: Προσέρχεται δὲ καὶ ἱματίοις ἢ πόα, inquit Diosc. loc. cit. Inde nomen *asperugo*.

^p Efficax] Diosc. loc. cit.

^q Succus auribus] Diosc. loc. cit.

^r Arction] Quæ de arctii facie ac dotibus tota hac sectione narrantur, ea totidem verbis habet Diosc. IV. 106. Ἀρκτιον, οἱ δὲ ἀρκτοῦρον, κ. τ. λ. Galenus item de Fac. Simp. Medic. I. VI. p. 159. Pingitur a Dodonæo p. 149. ex codice Cæsareo: sed plantam ipsam usurpare oculis, quæ hanc

referret effigiem, adhuc non licuit: sibi perinde ignotam fatetur Anguillara par. XIV. p. 281.

^b Asplenon[*aspplenium*] Diosc. III. 151. Ἀσπληνον, οἱ δὲ σκολοπέδριον, οἱ δὲ σπλήνιον, οἱ δὲ ἡμίονιον, κ. τ. λ. Sunt enim reliqua quæ de illius facie ac viribus a Plinio referuntur, parva ferme cum iis, quæ Diosc. habet, loc. cit. In officinis *Ceterach* nominatur, et *Citrach*, teste Anguillara, par. XIII. p. 237. Pingitur a Dodonæo pag. 465. quale in horto Regio vidimus. Hemionion dici, quod mulæ, ἡμίονοι, ea maxime delectentur, ait Theophr. Hist. IX. 19. 'Calcifragam,' quod calculosis prosit, Scribonius Largus Compos. 150.

^c Foliis trientalibus] Quæ tertiam pedis partem, seu pollices quatuor, longitudine adæquent.

Delph. et Var. Clas.

Plinius.

11 G

candida, hirsuta: nec caulem,^d nec florem, nec semen habet. Nascitur^e in petris, parietibusque opacis,² humidis: laudatissima in Creta. Hujus foliorum^f in aceto³ decocto per dies XXX.⁴ ⁵ potio lienem absumi aiunt: et illinuntur^h autem: eadem sedante singultus. Non dandaⁱ foeminis, quoniam sterilitatem facit.

XVIII. Asclepias^j folia hederæ habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas: floris virus grave, semen securidacæ.¹ Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, et contra serpentium ictus, non solum potu, sed etiam illitu.²

XIX. Aster^k ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinum^l præsentaneum remedium est. Cauliculus^m fo-



al. ante Brotier.—2 *Nascitur in parietibus opacis* cod. Dalec.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *foliorum jure in aceto* Gronov. et vulgg. Mox, *decoctæ* Vet. Dalec. *decoctorum* al. vett. ap. Dalec.—4 Ita codd. Regg. Brot. Chiff. Dalec. et Editio princeps. E Diosc. III. 151. emendatum, *dies XL* in edd. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Mox, *illinuntur eadem, sedantque singultus* Vet. Dalec. et *illinuntur eadem, sedant et singultus* al. vett. ap. Dalec. et *linuntur* Chiff.

CAP. XVIII. 1 Chiff. *securiarum*.—2 Chiff. *illitum*.

NOTÆ

^d *Nec caulem*] Diosc. loc. cit.

^e *Nascitur*] Diosc. loc. cit. et Theophr. loc. cit.

^f *Hujus foliorum*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. Et ideo *ἕσπληνον* nuncupatur.

^g *Per dies XXX.* [XL.] Sic libri editi omnes. At Mss. *per dies XXX.* Dioscorides libris vulgatis favet.

^h *Et illinuntur*] Vide Notas et Emend. num. 5.

ⁱ *Non danda*] Diosc. loc. cit. post Theophr. IX. 19.

^j *Asclepias*] De hujus forma ac viribus totidem verba ac placita leges apud Dioscor. III. 106. Ἀσκληπιάς, κ. τ. λ. Ab hederæ folio nomen habet *κίσσον* et *κισσόφυλλον* in Nothis Diosc. p. 456. Vincetoxicum a Matthiolo appellatur, a quo et scite effigiatur,

pag. 809. qualem in horto Regio vidimus: item a Dodonæo pag. 402.

^k *Aster*] Apuleius cap. 60. ‘Græcorum aliqui asterion, alii asteriscon, alii astra Atticon, quidam bubonion, alii hyophthalmion vocarunt, Latini inguinalem.’ Nempe *βουβῶν inguinem*, et *tumorem inguinis* sonat. Dioscor. IV. 120. Ἀστὴρ Ἀττικὸς. In Nothis, p. 470. οἱ δὲ ἀστερίσκος, οἱ ἀστερίον, οἱ δὲ βουβῶνιον, οἱ δὲ ὕφθαλμον, Ῥωμαῖοι ἐγγίναλις. Genera amplius vicena vidimus in horto Regio: præcipua delineantur a Clusio Hist. Rar. Plant. lib. IV. p. 13. et seqq.

^l *Quoniam inguinum*] Florem recentem, atque adeo humidum, inguinum inflammationi utiliter adhiberi docet Diosc. loc. cit.

^m *Cauliculus*] Sic fere Diosc. loc. cit.

liis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula stellæ modo radiata. Bibitur^u et adversus serpentes. Sed ad inguinum^o medicinam, sinistra manu decerpi jubent, et juxta cinctus alligari.¹ Prodest et coxendicis dolori adalligata.

XX. Ascyron^p et ascyroides similia sunt inter se, et hyperico: sed majores^r habet ramos, quod ascyroides vocatur, ferulaceos,² omnino rubentes: capitulis parvis, luteis. Semenⁿ in calyculis pusillum, nigrum, resinosum. Comæ tritæ^r velut cruentant. Qua de causa quidam hanc androsæmon vocaverunt. Usus seminis^s ad ischiadicis, poti duabus drachmis in hydromelitis sextario. Alvum^t solvit, bilem detrahit. Illinitur^u et ambustis.

XXI. Aphaca^{1 v} tenuia admodum folia habet: pusillo altior lenticula est. Siliquas^w majores fert, in quibus terna aut quaterna semina sunt nigriora, madidiora, et minora



CAP. XIX. 1 Chiff. adalligari.

CAP. XX. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. sive ascyr. hyperici genus est, majores, &c. e Diosc. et hyperico: majores Gronov. et al. ante Harduin. sed majores Chiff.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov. surculosos, e Diosc.

CAP. XXI. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recent. Aphace Gronov. et vulgg. Mox, cod. Dalec. habet, pusilla: altior.—

NOTÆ

^u *Bibitur*] Suffiri ad fugandos serpentes Cratevas ait in Dioscoridis Nothis p. 470.

^o *Sed ad inguinum*] Diosc. loc. cit.

^p *Ascyron*] Ascyron, inquit, de quo cap. 10. dictum, et ascyroides, de quo nunc instituitur oratio, similia sunt inter se, et hyperici, de quo xxvi. 53. Ascyroides a Dioscor. iii. 172. iisdem adumbratur notis, quibus nunc a Plinio: Ἄσκυρον, οἱ δὲ ἄσκυροειδὲς, οἱ δὲ ἀνδρόσαιμον, καὶ τοῦτο εἶδός ἐστιν ὑπερικοῦ, μέγθει διαφέρον, κλωσὶ μείζον, κ. τ. λ. A Matthiolo pingitur in Diosc. lib. iii. p. 637. In horto Regio vidimus. Vide Anguillaram par. xiii. p. 243.

^q *Semen*] Dioscor. loc. cit. et Ori-

bas. lib. xi. fol. 191.

^r *Comæ tritæ*] Veluti cruorem reddunt. Fructus attritu, inquit Dioscor. loc. cit. digiti cruentantur: Καρπὸν δὲ . . . καὶ ἐν τῷ παρατριβῆναι οἶον· εἰ αἰμάσσοντα τοὺς δακτύλους, ὡς διὰ τοῦτο ἀνδρόσαιμον καλεῖσθαι.

^s *Usus seminis*] Diosc. καρποῦ.

^t *Alvum*] Dioscor. loc. cit.

^u *Illinitur*] Diosc. loc. cit.

^v *Aphaca*] Sic Mss. omnes hoc loco, etsi in Indice varient, ut monuimus. Alia hæc a Theophrastea aphace, de qua xxi. 52. Describitur totidem fere verbis a Diosc. ii. 178. Pingitur a Dodonæo p. 535. Nondum occurrit nobis.

^w *Siliquas*] Diosc. loc. cit.

lenticula.² Nascitur in arvis. Natura ei³ ad spissandum² efficacior, quam lenti: reliquo usu eosdem effectus habet.⁴ Stomachi⁵ alviq̄ue fluxiones sistit semen decoctum.

XXII. Alcibion² qualis esset herba,¹ apud auctores non reperi. Sed radicem ejus et folia trita ad serpentis morsum imponi et bibi:² folia, quantum manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem mensura.

XXIII. Alectorolophos,³ quæ apud nos crista dicitur,¹ folia habet similia gallinacci cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. Utilis tussientibus cocta cum faba fresa, melle addito: et caligini oculorum. Solidum semen conjicitur² in oculum, nec turbat, sed in se caliginem contrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, et intumescit, ac per se exit.

XXIV. (VI.) Alum nos^b vocamus, Græci symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ, foliis parvis, ramis tribus

//////////

² Gronov. et vulgg. *et madijora, et minora lenticula*. Hæc, *et minora*, desunt in cod. Dal-c. omisitque Harduinus et recentt.—³ Vox *ei* deest in cod. Dalec.—4 Chiff. *reliquos usus eosdem habet*.

CAP. XXII. 1 Hæc, *qualis esset herba* desunt in cod. Dalec.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et bibi jubent* Gronov. et vulgg.

CAP. XXIII. 1 Vet. Dalec. *crista galli dicitur*.—2 Cod. Dalec. *injicitur*.

NOTÆ

^x *Natura ei ad spissandum*] Ad astringendum. Diosc. loc. cit. *Δύναμις δὲ ἔχει τὰ σπερμάτια στυπτικὴν*, κ. τ. λ.

^y *Stomachi*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

^z *Alcibion*] Aliud esse hoc alcibion ab eo quo de egimus XXII. 24. et ab echio, de quo XXV. 58. Nicander admonet, qui cum in Theriac. p. 39. de utroque isto posteriore egisset, idem mox p. 47. Plinianum illud, nomine tantum appellato, facie non declarata, diversum esse pronuntiat: *Ἄλλην δ' Ἀλκιβίσιον φεράνυμον αἶρεο ποιῶν*. Ubi Scholiastes p. 31. *Ἄλλην δ' Ἀλκιβίσιον, τοῦτέστιν ἄλλην βοτάνην*,

ἄλλο εἶδος, ἄλλο ἀλκίβιον.

^a *Alectorolophos*] Ἀλεκτορόλοφος, hoc est, *crista galli*. Pingitur a Dodonæo p. 546. Ubique notissima: *Cresta di Gallo* Italis quoque, teste Anguillara par. XII. p. 219.

^b *Alum nos*] Nos, inquit, Itali, qui et Circumpadani Galli, ubi Verona est, Plinii patria. Diximus de herba ea XXVI. 26: *'Halus,' inquit ipse, 'quam Galli sic vocant, . . . similis est cunilæ bubulæ,' &c.* Iisdem plane verbis a Diosc. describitur, IV. 9.—*'Nos,' inquit, 'Romani; Græci aliter. Nos autem id nomen a Gallis accepimus.'* *Ed. sec.*

aut quatuor a radice, cacuminibus thymi, surculosum, odoratum, gustu dulce, salivam ciens, radice longa rutila. Nascitur^d in petris, ideo petræum cognominatum: utilissimum lateribus, renibus,^e torminibus, pectori, pulmonibus,^f sanguinem, rejicientibus, faucibus^g asperis. Bibitur radix trita, et in vino decocta, et aliquando superlinitur. Quin^h et commanducata sitim sedat, præcipueque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur, et contusis: lenit interanea.² Alyumⁱ sistit cocta in cinere, deductisque folliculis trita cum piperis novem granis, et ex aqua pota. Vulneribus^j sanandis tanta præstantia est, ut carnes quoque, dum coquantur, conglutinet addita: unde et Græci^k nomen imposuere. Ossibus quoque fractis³ medetur.

XXV. (VII.) Alga rufa,¹ et scorpionum ictibus.

//////////

CAP. XXIV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *lateribus, lienibus, renibus, &c.* Gronov. et vulgg. Mox *torminibus, pectoribus* Chiffli.—2 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *et convulsis, licni, interaneis* Gronov. et vulgg.—3 ‘Aliter distinguunt codd. Regg. 2. et Editio princeps; ac forte melius: *Ossibus quoque fractis medetur alga rufa, et scorpionum ictibus.*’ Brotier.

CAP. XXV. 1 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *rubra* Gronov. et vulgg.

NOTÆ

^c *Surculosum*] Hoc est, *lignosum*, ξυλῶδες. Diosc. loc. cit.

^d *Nascitur*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

^e *Renibus*] Diosc. loc. cit. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 233. et Marcellus Empir. cap. 26. pag. 176.

^f *Pulmonibus*] Scribonius Largus Compos. 83. ‘Ad sanguinis eruptionem, sive ex arteriis, sive a pulmone, vel pectore, ea fuerit, bene facit symphyti radix, quam quidam inulam rusticam vocant, quidam autem Alum Gallicum dicunt,’ &c. Sic et Marcellus Empir. c. 17. p. 124. Dioscor. IV. 9. decoctum ait in aqua mulsa, et potum, quæ pulmoni hæreant, ex-

crementa repurgare.

^g *Faucibus*] Galenus, loc. cit.

^h *Quin*] Diosc. loc. cit.

ⁱ *Alyum*] Diosc. loc. cit.

^j *Vulneribus*] Plinius Valer. III. 22. Apuleius c. 59. tit. 4. Diosc. Κολλᾶ καὶ νεότρωτα . . . καὶ τὰ κρέα δὲ συμπήττει ἐψόμενον σὺν αὐτοῖς. Galenus, denique, loc. cit.

^k *Unde et Græci*] Σόμφυτον, quia consolidat: unde et consolidata appellata. Eadem conferva, a conferrumino: hoc est, conglutinando. Ferruminare enim est metalla conjungere et conglutinare.

¹ *Alga rufa*] Φῶκος φοινίσσον, de quo XXVI. 66.

XXVI. Actæa^m gravi foliorum odore, caulibus asperis^r geniculatis, semine nigro, ut hederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis et asperis, aquisisque. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis.

XXVII. Ampelos agria vocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in satis^r diximus,ⁿ viticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos, quem Jovis flammam^z appellavimus in violis:° fert semen simile Punici mali acinis. Radix ejus^p decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coi cyathis duobus, alvum solvit leniter, ideoque hydropicis datur. Vulvæ vitia et cutis in facie mulierum emendat.³ Ischiadicos quoque uti⁴ hac herba prodest, tusa cum foliis, et illita cum succo suo.

XXVIII. Absinthii^a genera plura sunt: Santonicum^b appellatur a Galliæ civitate: Ponticum^c a Ponto, ubi

CAP. XXVI. 1 Vet. Dalec. *angulosis*.

CAP. XXVII. 1 Vet. Dalec. *de qua nos satis*.—2 Vet. Dalec. *rubentibus*. *Flos qualis ejus quem Jovis flammam*; Chiff. *quam Jovis fl. appellamus*.—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *uxa vitia cutis, &c. emendant*, e Diosc. *raros et cutis ritia in facie, &c.* Vet. Dalec.—4 'Ms. *heuri*; fortassis, *æuri*,' Dalec. *uri* Vet. Dalec. et Chiff.

CAP. XXVIII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *regione*, e Diosc.—2 Ita

NOTÆ

^m *Actæa*] Videtur esse ea, quam Christophorianam appellat Lobelius, a quo scite delineatur in Observ. p. 389. Alii aconitum racemosum vocant. Vidimus in horto Regio.

ⁿ *Ampelos agria . . . qualem in satis diximus*] In volumine de medicinis e rebus iis quæ seruntur: nempe XXIII. 14.

^o *Appellavimus in violis*] Lib. XXI. c. 38.

^p *Radix ejus*] Hæc ipse totidem verbis, XXIII. 14. ceteraque fere medicamenta, quæ nunc iterum hand valde magno operæ pretio revocat.

^a *Absinthii*] Vulgo cognitum ἀψίνθιον, de *l'absinthe*. Absinthium Ponticum, seu Romanum officinarum, Dodonæo latifolium dicitur, pag. 23. Vulgare Lobelio in Observ. pag.

433.

^b *Santonicum*] Diosc. III. 28. Ἔστι δὲ καὶ τρίτον εἶδος ἀψίνθιον, γεννώμενον ἐν τῇ κατὰ τὰς Ἄλπεις Γαλατία πλείστον· ὃ ἐπιχωρίως Σαντόνιον καλοῦσιν, ἐπωνύμως τῇ γεννώσει αὐτὸ Σαντόνιδι χάρα. Galenus de Simp. Med. Fac. lib. VI. 1. p. 147. Τὸ μὲν Σαντονικὸν, ἀπὸ Σαντοῦνας χάρας ἐν ἧ φέται. Marcellus Empir. c. 28. p. 198. 'Santonica herba, quæ absinthium dicitur.' 'Santonica herba' Scribonio c. 141. 'Santonica virga' Martiali IX. 95. 'Santonica medicata dedit mihi pocula virga,' &c. Describitur a Lobelio in Observ. p. 436. quale vidimus in horto Regio.

^c *Ponticum*] De eo multa Dioscor. III. 26.

pecora pinguescunt illo, et ob id sine felle^d reperiuntur: neque aliud^e præstantius: multoque Italicum amarius,² sed medulla Pontici dulcis. De usu ejus convenit dicere, herbæ facillimæ, atque inter paucas utilissimæ, præterea sacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem Latinarum^f feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorque absinthium bibit: credo, sanitatem^g præmio³ dari honorifice arbitratis majoribus. Stomachum corroborat, et ob hoc sapor ejus in vina^h transfertur, ut diximus. Bibitur et decoctum aqua, ac postea nocte et die refrigeratum sub dio, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cœlestis aquæ sextariis tribus: oportet et salem addi. Vetustissime in usu est.⁴ Bibitur et madefacti dilutum: ⁱ ita enim appelletur⁵ hoc genus. Diluti ratio, ut (quisquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raro in usu est, sicut et succus expressi.⁶ Exprimitur autem, cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo recens, aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æneo vase ad tertias, x. heminis in aquæ sextariis XLV. iterumque percolatum lente⁷ coquitur ad crassitudinem mellis, qua-



ex codd. Harduinus et recentt. *multumque*, &c. cod. Dalec. *multoque Italicum amarius* Gronov. et vulgg.—3 Chiff. *in præmio*.—4 Idem codex, *Vetus sine usu est*.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *appellatur* Gronov. et vulgg.—6 Chiff. *expressus*.—7 Ita codd. Harduini et

NOTÆ

^d *Et ob id sine felle*] Vide quæ diximus xi. 75.

^e *Neque aliud*] Diosc. loc. cit. Gratum esse stomacho ait Galenus loc. cit. Santonicum, ob amarorem, eisdem infensum.

^f *Latinarum*] Subintellige, supplicationum, aut religionum. Livius lib. v. pag. 93. 'Jam ludi Latinæque instaurata erant.' Libro xxii. p. 208. 'Latinis feriis actis, sacrificio in monte perfecto, votis rite in Capitolio nuncupatis.' Peragi consuevere eæ Aprilis mense. Aliquando et Junii Kalendis, teste Livio l. XLII. p.

540. Et a. d. tertium Nonas Maii, eodem auctore, lib. xli. p. 526. Vid. xxxiv. 18.

^g *Credo, sanitatem*] Corporis bonam valetudinem præstare vinum absinthites, veteres crediderunt, inquit Diosc. III. 26. Προπίνουσιν ἐξ αὐτοῦ... ὑγείας ποιητικὸν εἶναι νομίζοντες.

^h *Sapor ejus in vina*] Facto ex eo vino, quod absinthites vocatur, ut diximus xiv. 10.

ⁱ *Bibitur . . . dilutum*] Τὸ ἀπέβρεγμα ἀψινθίου, Dioscoridi III. 26. Dilutum in quo absinthium maduit.

liter ex minore centaureo quæritur succus. Sed hic absinthii^{s j} inutilis stomacho capitique est, cum sit ille decocti⁹ saluberrimus. Namque astringit^k stomachum bilemque detrahit, urinam^l ciet, alvum emollit, et in dolore sanat: ventris animalia^m pellit, malaciam stomachi et inflationes^{10 n} discutit cum sili et nardo Gallico, aceto exiguo addito. Fastidia^o absterget: ¹¹ concoctiones adjuvat. Cruditates detrahit cum ruta, et pipere, et sale. Antiqui purgationis causa dabant,¹² cum marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, et mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam et in polenta dedere supra dictum pondus, addito pulegio: alii pueris^p in fico sicca, ut amaritudinem¹³ fallerent. Thoracem purgat cum iride sumtum. In regio morbo crudum bibitur cum apio,^{14 q} aut adianto. Adversus inflationes, calidum¹⁵

Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *percolatum herba lente* Gronov. et al. vett.—8 ‘Vox absinthii supervacua est.’ Dalec.—9 Cod. Dalec. *decoctus*.—10 Chiff. *inflammationes*. Mox, *cum sale et nardo* cod. Dalec. *Deinde, aceti exiguo* Chiff.—11 Alii ap. Dalec. *abstergit*.—12 Chiff. *databant*. Mox, *veteris* deest in cod. Dalec.—13 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *alii contra paralysin: alii pueris folia in f. sic ut amaritudinem* Gronov. et vulgg. Hæc clausula, *alii contra paralysin*, deest in Chiff. *ut sic amaritudinem* Vet. Dalec.—14 Ita codd. Harduini, Chiff. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *opio* Gronov. et vulgg.—15 Chiff. *inflammationes, calidum*.—

NOTÆ

^j *Sed hic absinthii*] Sed hic absinthii expressi succus inutilis stomacho capitique est: cum sit ille antea explicatus decocti absinthii saluberrimus. Vide Notas et Emend. num. 6.

^k *Namque astringit*] Diosc. III. 26. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 161. Marcellus Empir. cap. 30. p. 214.

^l *Urinam*] Diosc. loc. cit.

^m *Ventris animalia*] Marcellus Empir. c. 28. p. 198.

ⁿ *Et inflationes*] Dioscor. loc. cit. Καὶ πρὸς ἐμπνευματώσεις δὲ ἀρμόζει, καὶ κοιλίας καὶ στομάχου ἀλγήματα, πινόμενον

μετὰ σεσέλευς γάρδου Κελτικῆς.

^o *Fastidia*] Diosc. loc. cit.

^p *Alii pueris*] Fici siccae mentio alibi frequens. Notum illud Lucretii: ‘Sed veluti pueris absinthia tetramedentes Cum dare conantur, prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci flavoque liquore.’

^q *In regio . . . cum apio*] Sic Reg. 2. et Chiff. cum Colb. In Reg. 1. *cum adipe*. In editis, *cum opio*. Utrumque perperam. Arquatis simpliciter prodesse scribit Diosc. loc. cit.

paulatim sorbetur ex aqua : jocineris^r causa cum Gallico nardo : lienis,^s cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Adversatur^t fungis ex aceto : item visco :^u cicutæ^v ex vino, et muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris^w cum passo imponitur, sugillatis^x cum melle. Aures^y decoctum ejus vaporis¹⁶ sufflito sanat : aut si manent¹⁷ sanie, cum melle tritum. Urinam ac menses cient tres quatuorve ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ vi. Menses privatim cum melle sumtum, et in vellere appositum. Anginis¹⁸ subvenit cum melle et nitro. Epinyctidas^a ex aqua sanat : vulnera recentia, prius quam aqua tangantur, impositum : præterea capitis ulcera. Peculiariter^b ilibus imponitur, cum Cypria cera,¹⁹ aut cum fico. Sanat et

16 Chiff. *decoctæ ejus vapor*.—17 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *manat* Gronov. et vulgg.—18 *Angine* Chiff. —19 Margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

^r *Jocineris*] Celsus iv. 8. de jocineris morbo : 'Neque alienum est, absinthium contritum ex melle et pipere, ejusque catapotium quotidie devorare.'

^s *Lienis*] Dioscor. loc. cit.

^t *Adversatur*] Apuleius c. 100. tit. 1. 'Ad periculum fungorum : 'Herbæ absinthii succum ex aceto bibat. Hoc serotinus vir centenarius evasit, cum esset a fungis tentatus.' Sic et Diosc. loc. cit.

^u *Item visco*] Dioscor. πρὸς ἰξίαν. Hoc est, *adversus chamaeleonis succum*, quem ixiā appellarunt, tracto nomine a visco, quoniam ad ejus radices viscum alicubi reperitur. Scribonius Largus Compos. 191. 'Ixia, quam quidam chamaeleonta vocant. . . Pota mentem abalienat. . . Adjuvantur autem læsi ab ea absinthio potum cum vino.'

^v *Cicutæ*] Dioscor. loc. cit.

^w *Epiphoris*] Decoctum una cum passo dolentibus oculis adhiberi ait

Diosc. loc. cit.

^x *Sugillatis*] 'Ad livores tollendos,' inquit Apuleius c. 100. tit. 2. 'Herbam absinthium in aqua et aceto decoctam, et inductam panno, impone : si corpus tenerum fuerit, ex melle imponito.' Diosc. item loc. cit. Πρὸς δὲ ὑπόπια σὺν μέλιτι.

^y *Aures*] Dioscor. loc. cit. Καὶ ὁ ὑπατισμὸς δι' αὐτοῦ τοῦ ἀφεψήματος, πρὸς ὠταλγίαν. *Quin et aurium dolores decoctum vaporis sufflito compescit.* Fumus e decocto ejus exceptus. In Chiff. cod. *decoctæ ejus vapor*.

^z *Anginis*] Diosc. loco cit.

^a *Epinyctidas*] Diosc. loc. cit.

^b *Peculiariter*] Dioscor. loc. cit. Καταπλάσσεται δὲ καὶ πρὸς ὑποχόνδρια, καὶ ἦπαρ, καὶ στόμαχον ἐπαλγῆ, καὶ χρονίως πάσχοντα, συνεκλειανόμενον κηρωτῆ κυπρίνη.

^c *Cypria cera*] Hoc est, cerato Cyprio : nam ceram pro cerato Medici omnes antiqui dicunt.

pruritus. Non est dandum in feбри. Nauseam maris^{20 d} arcet in navigationibus potum: inguinum tumorem^e in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut in seio sub capite positum. Vestibus insertum^{21 f} tineas arcet. Culices^g ex oleo perunctis²² abigit: et fumo, si uratur. Atramentum^h librarium ex diluto ejus temperatum literas a musculis²³ tuetur. Capillum denigrat absinthii cinis, unguento rosaceoque permixtus.

XXIX. Est et absinthiumⁱ marinum, quod quidam Seriphium vocant, probatissimum in Taposiri^j Ægypti. Hujus ramum Isiaci^k præferre solemne habent. Angustius^l

cerato Cyprino, e Diosc.—20 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. nauseam maris Gronov. et vulgg.—21 Margo edd. Dalec. et Gronov. inspersum, e Diosc.—22 Chiffli. ex aceto perunctus.—23 Chiffli. a muscis. Mox, rosaceo permixtus Vet. Dalec.

NOTE

^d *Nauseam maris*] Schola Salernitana, 'de absinthio: 'Nausea non poterit quenquam vexare marina, Antea commixtam vino qui sumserit istam.'

^e *Inguinum tumorem*] Vide quæ diximus xxvi. 59. Quid ventrale sit, diximus viii. 73.

^f *Vestibus insertum*] Sic Dioscor. loc. cit. cujus sententiam cum non satis perceperint Saracenus et Dalecampius, *inspersum* hoc loco emendant, ad absinthites vinum, non ad ipsum absinthium, rati id pertinere.

^g *Culices*] Diosc. loc. cit. . . Et Schola Salernitana: 'Serpentes nidore fugat.' Serpentes de insectis dici, de culicibus, pediculis, similibusque, monuimus vii. 52.

^h *Atramentum*] Dioscor. loc. cit. Τὸ δὲ μέλαν, ᾧ γράφομεν, τῷ ἀποβρέγματι αὐτοῦ βραχὲν, ἔβρωτα μυσὶ τηρεῖ τὰ γράμματα.

ⁱ *Est et absinthium*] Hæc totidem fere verbis Diosc. v. 27. Ἀψίνθιον θαλάσσιον, τινὲς δὲ καὶ Σερφίφιον καλοῦσι, κ. τ. λ. Adde his quæ dicenda sunt

de eo xxxii. 31.

^j *In Taposiri*] Dioscor. loc. cit. Ἐν Ταφουσίρει τῆς Αἰγύπτου. Alia tamen est Stephano Ταπόσειρις, πόλις Αἰγύπτου, πλησίον Ἀλεξανδρείας. Alia Ταφούσειρις, πόλις Αἰγύπτου, ἐν ᾗ λέγεται Ὀσειρις τεθάφθαι. Utraque Straboni Ταπόσειρις scribitur lib. xvii.

^k *Isiaci*] Ἰσιακοὶ, Isidis sacris initiati. Id pro ramo oleæ præferre solemne habent, inquit Diosc. loc. cit. —'Est ex ære minimo nummus perarus, olim apud D. Foucault, nunc in Cimelio Seren. Ducis Parmensis, cum hac superscriptione: D. N. IVLIANVS. NOB. CAES. 'Dominus Noster Julianus Nobilissimus Cæsar: 'capite nudo.')(ISISFARIA. Cave hic Isin cogites; nulla hic est: sed Solis caput juvenile. Neque Pharus hic Alexandrina est: nam cur ab ea, quæ tenuis fuit colonia Cæsaris Dictatoris, nomen haberet numen Ægyptium, potius quam ab aliquo nobili oppido? Legendum omnino est: 'Invicte Sol, Julianum Sospitem Fac, Avitæ Religionis Invictum Assertorem.' Pre-

priore, minusque amarum, stomacho inimicum, alvum mol-
lit, pellitque animalia interancorum. Bibitur cum oleo et
sale, aut in farinae^m trimestris sorbitione dilutum. Co-
quitur, quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimi-
dias.

XXX. (VIII.) Ballotenⁿ alio nomine porrum nigrum^r
Græci vocant, herbam fruticosam, angulosis^o caulibus ni-
gris, hirsutis foliis vestientibus, majoribus quam porri,²^r
et nigrioribus, graveolentibus. Vis ejus^q efficax adversus
canis morsus, ex sale foliis tritis impositæ: ³ item ad con-
dylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat et sordida
ulcera cum melle.

XXXI. Botrys^r fruticosa herba est, luteis ramulis. Se-



CAP. XXX. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et
recentt. *melamprasium* Gronov. et al. vett. 'Male Plinius πράσον, porrum,
accepit pro πράσιον, marrubium.' Brotier.—2 Margo edd. Dalec. et Gronov.
marrubii, πράσιον, non πράσον. 'Eodem errore Plinius, quam porri, pro quam
marrubii, scripsit.' Brotier.—3 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Har-
duin. 1. 2. 3. et recentt. *imposita* Gronov. et al. vett.

NOTÆ

catio hæc Ethnicorum fuit, pro sa-
lute Juliani Cæsaris. Confer num-
mum Aureliani Augusti, cujus est
epigraphe, SOL DOMINVS IMPERI RO-
MANI: aliosque complures inscriptos,
SOLI INVICTO. ISISFARIA alibi nus-
quam in nummis antiquis occurrit,
nisi sub Juliano. Sed in his quos ex-
hibet V. Cl. Du-Cangius, in Familiis
Byzantinis, pro Juliani vultu, varia
effigies Religionis, vanæ scilicet su-
perstitionis, est, cum ea superscrip-
tione, ISIS FARIA. In parte aversa,
VOTA PVBLICA. Hinc falsi arguas in-
scriptionem quæ apud Gruterum est,
EICIAI ΦΑΡΙΑ, fictam utique ex num-
mis istis prave intellectis.' *Ed. sec.*

¹ *Angustius*] Dioscor. loco citato.

^m *In farinae*] In oryza, sive ptisana,
alicave ex farina seminis trimestris.
Quid his nominibus intelligendum sit,
suis locis docuimus.

ⁿ *Balloten*] Hoc illud marrubium

nigrum est, de quo diximus xx. 89.
Vide Notas et Emend. num. 7.

^o *Angulosis*] Hoc est, quadrangu-
lis. Καυλὸς ἀνήσει τετραγώνους, Diosc.
loc. cit.

^p *Quam porri*] Rectius diceret, quam
marrubii, uti demonstrat ipsa herbæ
facies, nosque amplius declaraturi
sumus in Notis et Emend. num. cit.
Diosc. certe loc. cit. Φύλλα δὲ πράσιω
ὅμοια, μείζονα δὲ, κ. τ. λ. Sic etiam
Oribasius lib. xi. p. 192.

^q *Vis ejus*] Usus omnino illius eos-
dem refert Dioscor. loc. cit.

^r *Botrys*] Totidem verbis Diosc.
III. 130. Βότρυς πόα ἐστὶν ἕλη μὴ λίνη,
Tota lutca, &c. Pingitur a Lobelio in
Observ. p. 113. et a Dodonæo p. 34.
Gallis, *Piment.* Vidimus in horto Re-
gio. Totidem, ut dixi, verbis a Diosc.
tum ejus facies, tum vires describun-
tur.

men^s circa totos¹ nascitur: folia cichorio similia. Invenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis. Hoc² Cappadoces^t ambrosiam vocant, alii artemisiam.

XXXII. Brabylla spissandi^u vim habet¹ cotonei mali módo: nec amplius de ea tradunt auctores.

XXXIII. Bryon marinum^v herba¹ sine dubitatione est, lactucæ foliis similis, rugosa veluti contracta, sine caule, ab una radice^{2w} exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maxime, testisque terra comprehensis. Præcipua siccandi ei spissandique^x vis, et collectiones omnes inflammationesque cohibendi, præcipue podagræ, et quicquid refrigerare opus sit.³

XXXIV. Bupleuri^y semen ad ictus serpentium dari reperio, foverique plagas decocta ea herba, adjectis foliis mori aut origani.

//////////

CAP. XXXI. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *circa totam* Gronov. et vulgg.—2 *Hanc* Vet. Dalec.

CAP. XXXII. 1 Alii ap. Dalec. *habent*. Mox, nonnulli ap. eund. *de iis tradunt*.

CAP. XXXIII. 1 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Bryon, marina herba* Gronov. et vulgg.—2 *Ita bene* codd. Regg. 1. 2. nec aliter Theophr. Hist. Plant. iv. 7. ἀπὸ μίας ἀρχῆς. Male editio princeps aliæque, *ab ima radice*.⁷ Brotier. Ceteræ omnes edd. ante Brotier. *ab ima radice*.—3 Chiff. *inhibendi*, p. p. et q. r. possit.

NOTÆ

⁶ *Semen*] Diosc. τὸ δὲ σπέρμα ὕλοι τοῖς κλωνίοις περιπέφυκε, *circa totos ramulos nascitur*.

¹ *Hoc Cappadoces*]. Diosc. loc. cit. Καὶ ταύτην ἀμβροσίαν Καππαδοκκαί καλοῦσι, τινὲς δὲ ἀρτεμισίαν.

^u *Brabylla spissandi*] Hoc est, astringendi. Sed βράβυλα apud Græcos veteres aliud nihil esse invenio, quam κοκκύμηλα et Δαμυσκηνά, pruna videlicet, et, ut quidam volunt, sylvestria. Vidit hoc Robertus Constantinus in Lexico: videre et alii: quorum e fontibus areolas suas irrigat Salmasius in præfat. ad Plin. Tamen Hesielió βράβυλον est κακοῦ φυτοῦ εἶδος. Sed quale illud sit, non indicat.

^v *Bryon marinum*] Hæc descriptio

ad verbum a Theophrasto Hist. iv. 7. nec multum abludivit Dioscoridea delineatio, iv. 99. Βρύον θαλάσσιον φύεται ἐπὶ λίθων καὶ ὀστράκων, κ. τ. λ. *Muscus marinus in saxis testisque nascitur*, &c. De eo rursum inferius xxxii. 36.

^w *Ab una [ima] radice*] Hoc est, ab uno initio, ἀπὸ μίας ἀρχῆς, inquit Theophrastus magis accurate: neque enim proprie radix ei musco inest.

^x *Præcipua . . . spissandique*] Astringendi. Στυπτικόν Dioscor. loc. cit. qui easdem ei deinde vires ac facultates, quas Plinius, adjudicat, totidem verbis. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 166. vim quoque ei refrigerandi adjicit, ἐμψύχει.

XXXV. Catanancen^a Thessalam herbam, qualis sit, a nobis describi supervacuum est, cum sit usus ejus ad amatoria tantum. Illud non ab re est dixisse ad detegendas magicas vanitates, electam ad hunc usum conjectura, quoniam arescens^b contraheret se ad speciem unguium milvi exanimati. Eadem ex causa^c et cemos silebitur a nobis.

XXXVI. Calsa^d duorum generum est. Una similis^e aro. Nascitur in arationibus. Colligitur antequam inarescat, ususque eosdem habet, quos arum.^f Bibitur quoque radix hujus ad exinaniendas alvos, mensesque mulierum: item caulis cum foliis in leguminibus decoctus sanat^g tenesmon.

XXXVII. Alterum genus^g ejus quidam anchusam vocant, alii rhinochisiam.^h Foliaⁱ lactucæ longiora, plumosa,^j

CAP. XXXV. 1 Eadem ex causa ecommos silebitur nobis Chiffi.

CAP. XXXVI. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Calla* edd. vett. et Gronov.—2 'In codd. Regg. et Editione principe, quos arsa. Unde forte emendandum, quos arisam; de quo dictum supra xxiv. 94.' Brotier. Cod. Chiffi. etiam, quos arsa.—3 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *caules . . . sanant* Gronov. et vulgg.

CAP. XXXVII. 1 'Fortassis, ut apud Dioscoridem, ἀνόκλειαν.' Dalec.

NOTÆ

^y *Bupleuri*] Diximus de eo xxii. 35. Vide Nicandrum in Theriac. p. 43.

^a *Catanancen*] Κατανάγκη Dioscoridi iv. 134.

^b *Quoniam arescens*] Dioscor. totidem verbis: Κάμπεται δὲ ξηραίνόμενος ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἰκτίνου ὄνυξιν ὁμοιοῦται νεκροῦ. Sunt qui ob hanc causam coronopum seu pedem milvinum hanc esse existiment, de qua nos egimus xxi. 59. Ignoram sibi esse Anguil-lara confitetur, par. xiv. p. 289.

^c *Eadem ex causa*] Quoniam ad amatoria tantum utilis existimatur: quod et Dioscorides prodidit. Cemos enim Pliniana videtur esse Dioscoridis Leontopodion: cum in Nothis occurrat id nomen inter ceteras ejus herbæ ap-

pellationes, p. 471. Λεοντοπόδιον, οἱ δὲ ζωόνηχον, οἱ δὲ ἁετώνηχον, οἱ δὲ κῆμος, κ. τ. λ. Nempe Pilosella minor, Piloselle, a Dodonæo delineata p. 68.

^d *Calsa*] Sic Mss. omnes, tum hoc loco, tum in Indice: non *Calla*, ut vulgo editi.

^e *Una similis*] Nec similem modo, sed et geminam prorsus et eandem puto. De aro diximus xxiv. 92.

^f *Quos arum*] Mss. omnes, quos arsa. Forte, quos aris, vel quos arisarum, de quo xxiv. 94.

^g *Alterum genus*] Anchusa hæc prior Dioscoridis est iv. 23. qua de jam antea egimus xxii. 23.

^h *Alii rhinochisiam*] Sic Index. At Reg. 1. hoc loco, rhinoclinosiam. Reg. 2. rinodiam. Forte onocleam rectius

radice rubra, quæ ignes^k sacros cum flore polentæ sanat imposita: jocineris autem vitia, in vino albo pota.

XXXVIII. Circeæ^l strychno^r sativo similis est, flore nigro, pusillo, parvo semine, ut milii, nascente in quibusdam corniculis,² radice semipedali, triplici ferme,³ aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. Nascitur^m in apricis saxis. Diluiturⁿ in vino, bibiturque ad dolorem vulvæ et vitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusæ, noctem et diem.⁴ Trahit eadem potio et secundas:⁵ semine lac^o minuitur,⁶ in vino aut mulsa aqua pota.

XXXIX. Cirsion^p cauliculus est duum cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis^r circumdatus. Spinæ molles sunt. Folia bovis linguæ^q similia, minora, subcandida, et in cacumine capitula purpurea,² quæ solvuntur in lanugi-



CAP. XXXVIII. 1 Chiffi. trychno.—2 Diosc. veluti corniculis.—3 Chiffi. triplici fere.—4 Idem codex, nocte et die.—5 Vet. Dalec. potionem secundas.—6 Vet. Dalec. lac movet.

CAP. XXXIX. 1 Diosc. foliis in extremo spinosis.—2 Diosc. longiora, mo-

NOTÆ

legas ex Dioscoride, loc. cit. Ἀγχοῦσα, ἦν ἐνιοὶ κάλυκα, οἱ δὲ ὀνοκλείαν καλοῦσι, κ. τ. λ.

^l Folia] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

^j Plumosa] Hirsuta, δασέα. Diosc.

^k Quæ ignes] Diosc. loc. cit. Ἐρυσιπέλατα δὲ σὺν ἀλφίτῃ καταπλασθεῖσα θεραπεύει.

^l Circeæ] Dioscor. III. 134. Κιρκαία, οἱ δὲ δικραίαν καλοῦσι, τὰ μὲν φύλλα ἔχει στρήχυν ὅμοια κηφαίῳ, κ. τ. λ. Sunt enim reliqua pæne paria: quæ transcripsit et Oribasius lib. XI. p. 201. Circeam Lutetianam appellat Lobelius in Observ. p. 137. ab eoque ibi delineatur, qualem Lutetiæ in horto Regio vidimus.

^m Nascitur] Diosc. loc. cit.

ⁿ Diluitur] Diosc. loc. cit.

^o Semine lac] Verba Græci scriptoris repræsentasse nobis Dioscorides videtur loc. cit. in hunc modum: Ὁ δὲ καρπὸς γάλα κατασπᾶ ἐν βοφήμασι λαμβανόμενος. Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VII. p. 190. hanc vocem κατασπᾶ sic interpretatur, ut lac attrahere, seu lactis ubertatem præstare, id semen dicat. Plinius contra, quod verius puto, attrahi, vorari, absumi, minui, intellexit.

^p Cirsion] Diosc. IV. 119. totidem verbis: Κίρσιον καυλὸς ἐστὶν ἀπαλὸς, κ. τ. λ. Est Cirsium Anglicum Lobelii in Observ. p. 314. Vidimus in horto Regio.

^q Folia bovis linguæ] Diosc. τὰ δὲ φύλλα βοηγλώσσω ἐμπερῆ, buglossa similia, quæ herba nomen habet a similitudine foliorum cum bovis lingua.

nes. Hanc herbam ^r radicemve ejus adalligatam dolores varicum sanare ³ tradunt.

XL. Cratægonon ^a spicæ ¹ tritici simile est, multis caulis ex una radice emicantibus: multorumque geniculorum. Nascitur ^b in opacis, semine milii, vehementer asperro gustu: quod si bibant ^c ex vino ante cœnam tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac vir, ante conceptum diebus XL. ² virilis sexus partum futurum aiunt. Est et alia ^d cratægonos, ³ quæ thelygonos vocatur. Differentia intelligitur lenitate gustus. Sunt qui florem cratægoni bibentes mulieres intra XL. diem concipere tradant. Eadem sanant ulcera vetera nigra cum melle: explent ⁺ sinus ulcerum, et atropa carnosiora faciunt: purulenta expurgant: panos discutunt: podagras collectionesque omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophrastus ^e arboris genus intelligi voluit cratægon, ⁵ sive cratægona, quam Itali aquifoliam ¹ vocant.



dice hirsuta, in summo purpurea.—3 'Ita et Diosc. ex Andrea; et inde herbæ nomen, a κίρσος, varix.' Brotier.

CAP. XL. 1 Vet. Dalec. *melampyro*; et sic Diosc.—2 Idem, *ante conceptum et coitum ter in die*.—3 Chiff. *cratægnos*.—4 Chiff. *et explent*.—5 Vet. Dalec. *et voluit cratægum*. Hæc ultima omnia, *cratægum*, s. c. q. 1. a. *vocant*, desunt in cod. Dalec. *cratægonon sive cratægona, quam, &c.* Gronov. et al. ante Harduin.

NOTE

^r *Hanc herbam*] Hoc Andreas Medicus tradidit apud Apuleium cap. 68. et apud Diosc. loc. cit. Ταύτης τὴν βίξαν Ἀνδρέας ἀναγράφει ὑπὲρ τὸν ἀλγούντα τόπον ἀναδοιμένην παύειν κίρσων πόρους. Græcis κίρσος varices sunt: inde herbæ nomen.

^a *Cratægonon*] Diosc. III. 139. Κραταίγονον, κ. τ. λ. In Mss. *cratægono*: et Hesychius: Κραταίγονον, βοτάνη. Ita creditur appellari, quod genitalem vim moveat, ἀπὸ τοῦ κρατεῖν ἐν τῇ γονῇ. Pingitur a Lobelio in Observ. p. 22. Alii *Melampyrum luteum latifolium* vocant. Vidimus in horto Regio.

^b *Nascitur*] Diosc. loc. cit.

^c *Quod si bibant*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit.

^d *Est et alia*] Θελυγόνος dicta, quod θηλυτοκεῖν faciat, hoc est, fœminei sexus partum facere existimetur.

^e *Theophrastus*] Lib. Hist. III. 15. Vide Notas et Emend. num. 8.

^f *Itali aquifoliam*] Sic ii aquifoliam appellarunt, (si tamen appellarunt,) ut cum aquifolia altera, de qua diximus lib. XVI. cui armata aculeis folia tribuuntur, nihil commune haberet, præter nomen. Est enim hæc sorbus terminalis Plinii, de qua xv. 23. *Conceptum corrupto Theophrasti codice Plinium arbitramur, in quo sic hodie legitur, loc. cit. Διόπεροϊον ἀγρία δόξει-*

XLI. Crocodilion^s chamæleonis^r herbæ nigræ figuram habet, radice longa, æqualiter crassa, odoris asperi. Nas- citur in sabuletis. Pota sanguinem per nares pellit copio- sum crassumque, atque ita lienem consumere dicitur.

XLII. Cynosorchin^h aliqui orchin vocant, foliis oleæ, mollibus, ternis per semipedem longitudinis in terra stratis, radice bulbosa, oblonga, duplici ordine,ⁱ superiore quæ durior est, et inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti, in vineis fere inventæ.^r Ex his radicibus^j si majorem edant viri, mares generari dicunt: si minorem fœminæ, al- terum sexum. In Thessalia^k molliorem² in lacte caprino viri bibunt ad stimulandos coitus, durio^rem³ vero ad inhi- bendos. Adversantur^l alter alteri.⁴

XLIII. Chrysolachanum^m in pineto,¹ⁿ lactucæ simile, nas-

//////////

CAP. XLI. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *chamæleonis* Gronov. et vulgg.

CAP. XLII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *inrenti* Gronov. et vulgg. *ut bulbi, coctæ, &c.* Diosc. *ut bulbi coctæ in v. fere inventæ* Chiff. *forte inventi* cod. Dalec.—2 Theophr. *durio^rem*.—3 Theophr. *molliorem*.—4 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Ad- versatur alter alteri* Gronov. et vulgg. *Adversatur alteri alteri* Vet. Dalec.

NOTE

εν ἂν εἶναι. Quare aquifolia videri pos- sit. Est enim ἀγρία, aquifolia, ut dix- imus xvi. 12. Verum ἀγρία ibi pro sylvestri mespilo accipiendam esse, vel ipsam vocem μεσπίλη substituen- dam esse, monet Athenæus lib. II. p. 50. Διόπερ, inquit ex Theophr. ἀγρία μεσπίλη δόξειε μᾶλλον εἶναι. Quod de cratægo sive terminali sorbo est sane verissimum. At ea cum ἀγρία, seu aquifolia, affinitatem habet omnino nullam.

^s Crocodilion] Totidem de ea verba facit Dioscor. III. 12. Κροκοδείλιον, κ. τ. λ. Pingitur a Lobelio in Observ. p. 481. Ruellius p. 482. Carlinam esse putat, quam nos Leucacantham esse diximus suo loco.

^h Cynosorchin] Dioscoridi III. 141. ὄρχις, idem et κυνόσρχις. Latinis sa-

tyrion, de quo disseruimus xxvi. 62. Totidem plane verbis a Diosc. descri- bitur.

ⁱ Duplici ordine] Supra xxvi. 62. ‘Radice gemina ad formam hominis testium.’ Dioscor. totidem verbis ac Plinius: ‘Ρίζαν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, δι- πλῆν, στενὴν ὡς ἐλαίας· τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω· καὶ τὴν μὲν σκληρὰν, τὴν δὲ μαλακὴν, κ. τ. λ.

^j Ex his radicibus] Diosc. loc. cit. post Theophr. Hist. IX. 19.

^k In Thessalia] Totidem verbis Di- oscor. loco citato.

^l Adversantur] Unius potu alterius vires franguntur, ἀναλύεσθαι τε τὴν ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἐτέρου πινόμενον. Dios- cor. loc. cit.

^m Chrysolachanum] Χρυσολάχανον, quasi aureum olus. Nusquam non

citur. Sanat nervos incisos, si confestim imponatur. Et aliud genus^o chrysolachani traditur, flore aureo, foliis ole-
ris.^p Coctum^q estur, ut olus molle.² Herba hac^r adalli-
gata morbum regium habentibus, ita ut spectari ab his
possit, sanari³ id malum traditur. De chrysolachano nec
satis dici scio, nec plura reperio. Namque et hoc vitio
laboravere proximi utique herbarii nostri, quod ipsi notas
velut vulgares, strictim, et nominibus tantum, indicavere:
tanquam coagulo terræ^s alvum sisti, stranguriam dissolvi,
si bibatur ex vino aut aqua:

XLIV. Cuculi^t folia^t trita cum aceto serpentium icti-
bus et scorpionum mederi. Quidam hanc alio nomine
strumum appellant, alii Græce strychnon: acinos habet
nigros. Ex his cyathus succi, cum mulsi duobus, medetur
lumbis: item capitis^u dolori² cum rosaceo infusus. Ipsa
strumis^v illita.



CAP. XLIII. 1 Vet. Dalec. *pinetis*.—2 Diosc. *ut olus alvum mollit*.—3 Vet.
hæc adalligata . . . sanare.

CAP. XLIV. 1 *Culiculi* Chiffli. *Cucubali* Gronov. et al. vett.—2 Ita codd.
Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recent. *doloribus* Gronov.
et vulgg.

NOTÆ

in cultis et hortis sponte naturæ olus
id adolescit, inquit Ruellius lib. II.
p. 446. quod frequentissime paupe-
rum mensas implet, eorumque juri-
bus innatat, non fastidiendam habens
gratiam. Nostrum vulgus partim
'Chrysolanum,' perinde quasi extrita
syllaba chrysolachanum dicas, par-
tim inversis literis 'chrysalinam'
appellant: officinæ 'Crassulam mi-
norem.' Lactucam tota facie æmula-
tur.

ⁿ *In pineto*] Pinetum locus est pi-
nis consitus. Nasoni Metam. xv.
'succincta pineta.' Sic 'arboretum'
Seneca, Varro 'ficetum,' 'cupresse-
tum' Tullius, Celsus 'myrtetum,'
aliique alia similiter dixerunt.

^o *Et aliud genus*] Atriplex illud est,
de quo diximus xx. 83. Vide Lobe-
Delph. et Var. Clas.

lium in Advers. p. 96.

^p *Foliis oleris*] Brassicæ.

^q *Coctum*] Diosc. II. 145. de atrip-
lice, *Ἀχαιεύται δὲ ἐφθόν*.

^r *Herba hac*] Semen ex aqua mulsa
potum arquatibus mederi Plinius et
Dioscorides locis citatis aiunt.

^s *Coagulo terræ*] Quid illud sit, ob-
scure est: cum strictim ac solo no-
mine designetur, facie non indicatus.
Hariolantur, qui Lobelii abortivam
orchin esse statuunt.

^t *Cuculi folia*] Genus istud alsines
est, bacciferum, solani instar, major
alsine repens a Clusio appellata, Hist.
Rar. Plant. lib. VI. p. 183. visa a no-
bis in horto Regio. Sic et Lobelius
in Advers. pag. 104. Vide Notas et
Emend. num. 9.

^u *Item capitis*] Marcellus Empir.

Plinius.

II H

XLV. Peculiaris est Alpibus maxime fluminibus conferva,^w appellata a conferruminando,¹ x spongia aquarum dulcium verius, quam muscus aut herba, villosæ densitatis atque fistulosæ. Curatum ea scio, omnibus fere ossibus contractis, prolapsum ex arbore alta putatorem, circumdata universo corpori, aquam suam aspergentibus,² quoties inaresceret, raroque, nec nisi deficientem herbam^y mutationis causa resolventibus, convaluisse vix credibili celeritate.

XLVI. (IX.) Cocco Cnidio^a color cocci, magnitudo grano piperis major, vis ardens. Itaque in pane^b devoratur, ne adurat cum gulam transit.¹ Huic vis præsentanea contra cicutam.

XLVII. Sistit alvum¹ dipsacos:^c folia habet^d lactucæ, bullasque² e spinosas in dorsi medio, caulem duum cubi-



CAP. XLV. 1 Cod. Dalec. *conferruminando*.—2 'Ita codd. Regg. et Editio princeps.' Brotier. Ita quoque Chiff. *inspergentibus* Gronov. al. vett. Harduin. et recent.

CAP. XLVI. 1 Chiff. *gulæ transitu*.

CAP. XLVII. 1 *Ciet alvum* Vet. Dalec. Mox, *Dipsaron* Chiff. *Sistit alvum*. *Dipsacos folia*, &c. Gronov. et vulgg.—2 Diosc. et *veluti bullas*.—

NOTÆ

cap. 1. p. 35. 'Herba strumis contrita, et cum oleo permixta, impositaque temporibus . . . capitis dolorem tollit,' &c.

^v *Ipsa strumis*] Unde strumi nomen.

^w *Peculiaris . . . conferva*] Pingitur ea a Lobelio in *Observ.* pag. 654. In lacu majore Mediolanensis agri reperiri dicitur.

^x *A conferruminando*] Hoc est, glutinando.

^y *Deficientem herbam*] Aspergine crebra dissolutam, dissipatam.

^a *Cocco Cnidio*] Eginus de eo XIII. 35.

^b *Itaque in pane*] Diosc. IV. c. 173. Καίτε δὲ τὴν φύργγα· διδὲ μετὰ ἀλεύρου ἢ ἀλφίτου δοτέον, ἢ ἐν βαλὶ σταφυλῆς, ἢ μέλιτι ἐφθῶ περιελημμένον καταπιεῖν. *Fauces adurit: atque ideo cum farina,*

polentave, aut in uxæ acino dari debet, aut cocto melle obducta devorari. Theophr. Hist. IX. 22. ἐν ἄρτω.

^c *Sistit alvum dipsacos*] Vide Notas et Emend. num. 10.

^d *Folia habet*] Totidem verbis a Dioscoride adumbratur, III. 13. *Labrum Veneris Medici* vocant. Diosc. in *Nothis*, p. 452. Δίψακος, . . . οἱ δὲ Ἀφροδίτης λουτρὸν, Ῥωμαῖοι λάβρον Βένερης. *Gallis fullonius carduus* appellatur, vulgoque 'pectorius cardo,' quod lanificia uncinatis verticibus aculeorum pectantur: *Chardon à carder, ou de foulon.* Herbarii nostri *Virgam pastoris* nuncupant. Vidimus in *horto Regio*.

^e *Bullasque*] Tubercula intus et extra spinosa.

torum, iisdem spinis horridum, genicula ejus binis foliis amplectentibus, concavo alarum sinu, in quo substitit³ ros salsus. In cacumine capitula sunt echinata spinis.⁴ Nascitur in aquosis. Sanat[†] rimas sedis. Item fistulas decocta in vino radice, usque dum sit crassitudo ceræ, ut possit in fistulas collyrium mitti.⁵ Item verrucas omnium generum. Quidam et alarum, quas supra diximus, succum illinunt his.

XLVIII. *Dryopteris*^g filici similis, in arboribus nascitur, tenui foliorum subduleium incisura, radice hirsuta. Vis ei caustica est. Ideo psilothrum est radix tusa:¹ illinitur enim, usque dum sudores evocet:² iterumque, et tertio,³ ita ne sudor abluatur.

XLIX. *Dryophonon* similis^h herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdatis utrimque foliis pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus mollioribusque, flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine veroⁱ ejus pro pipere utuntur.



3 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *substitit* Gronov. et vulgg.—4 *Vox spinis* deest in cod. Dalec.—5 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. et recentt. *fistulam collyrium immitti* Vet. Dalec. *fistula collyrium mitti* Gronov. et vulgg.

CAP. XLVIII. 1 Diosc. *cum radice tusa*.—2 Vet. Dalec. *evocentur*.—3 Chiffi. *iterumque et tertium*.

NOTÆ

[†] *Sanat*] Medicinas easdem e dip-saco petit etiam Dioscor. loc. cit.

^g *Dryopteris*] Habet eadem Dioscor. IV. 189. *Δρυοπτερίς, κ. τ. λ.* In quercuum musco nascitur, ἐν ἄρσιν, filici similis, τῆ περὶ δὲ. Inde nomen. Vulgus 'Osmundam' vocat. Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 474. In horto Regio vidimus.

^h *Dryophonon similis*] Nempe filici, atque dryopteri. Officinæ nostrates, inquit Ruellius I. II. p. 449. nemoralem myrtum appellant, quod foliis sylvestre myrtum, ut alterno situ filiculam, imitetur: fructu est acri, quo

rura subinde vescuntur. 'Cusinos' vocant, quasi culinarios, baccas eas: quod jam venerint in ganeam, gratissimo ori mandentium cibo, præsertim si edomita sacchari dulcedine acrimonia præsententur. Gaudet dryophonon cædis sylvis et quercetis: eo nostra scatent nemora, unde nomen duxit, quasi sylvæ cædem dixeris. A Diosc. II. 187. *Δράβη* appellatur. Iconem exhibet ex horto Bononiensi Jac. Zanoni, Hist. Botan. c. 26. p. 55.

ⁱ *Semine vero*] Hodieque piperis loco rusticorum cibos condit.

L. *Elatine*^j folia habet *helxinæ*,ⁱ pusilla, pilosa, rotunda, semipedalibus ramulis quinis senisve² a radice statim foliosis. Nascitur^k in segetibus, acerba gustu, et ideo oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis et impostis, subdito linteolo. Eadem cum lini semine cocta sorbitionis usu dysenteria³ liberat.

LI. *Empetros*,^l quam nostri calcifragam vocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo: quo propius mari fuerit, minus² salsa est,^m potaque bilem trahit, ac pituitas: quo longius magisque terrena, amarior sentitur. Trahit aquam.³ⁿ Sumitur autem in jure aliquo, aut in hydromelite.⁴ Vetustate vires perdit. Recens urinas ciet decoctum in aqua vel tritum, calculosque frangit. Qui fidem^o promisso huic quærunt, affirmant lapillos, qui suffervefiant una, rumpi.

LII. *Epipactis*^p ab aliis helleborine vocatur, parva her-

CAP. L. 1 'Ita Diosc. iv. 40. In codd. Regg. 1. 2. *folia habet casia.*' Brotier. *casia* etiam Chiff. *helxincs* Vet. Dalec.—2 Chiff. *senisque*.—3 Alii ap. Dalec. *usa a dysenteria*.

CAP. LI. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Empetron* Gronov. et vulgg.—2 Vet. Dalec. *magis*; et sic Diosc.—3 *Trahit et aquam* al. ap. Dalec. *Trahit bilem et pituitam* Dalec.—4 Chiff. *ut hydromelite*.

NOTÆ

^j *Elatine*] Totidem verbis Diosc. iv. 40. Ἐλατίνη τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὁμοία τῇ ἐλξίνῃ, κ. τ. λ. Est Veronica Fuchsii, delineata a Dodonæo, p. 42. visa a nobis in horto Regio.

^k *Nascitur*] Diosc. loc. cit. eadem plane tradit, tum de natali solo, tum de viribus elatines.

^l *Empetros*] Totidem verbis Diosc. iv. 181. Ἐμπετρον, κ. τ. λ. Fœniculum hodie marinum vocant: Dodonæus p. 693. crethmi marini nomine delineat: Gallis, *Bacille*, *Fenouil marin*, *Perce pierre*, quasi perforipetram, quod mediis erumpat saxis. Multi marinam cristam, quod montium juga, et scopulorum crepidines ea vestitæ cristentur. Aceto ad sesquian-

num usque cadis servatur, ad acetariorum usus.

^m *Minus salsa est*] Et quo terræ propius, magis salsa, sive amara. Τὸ δὲ προσγείωτερον πικρότερον. Quem locum Saracenus et Dalecampius cum haud satis animadverterint, Plinio temere litem moverunt.

ⁿ *Trahit aquam*] Aqueos humores per alvum deducit. Diosc. loc. cit. Διδόμενον δὲ ἐν ζώμφῃ ἢ ὑδρομέλιτι καθάρει φλέγμα, καὶ χολήν, καὶ ὕδατῶδη. Quæ verbis totidem Plinius reddidit.

^o *Qui fidem*] Qui facultati ei, qua promittitur fractum iri calculos ejus herbæ decocto, fidem volunt astruere, illud quoque adjiciunt, &c.

^p *Epipactis*] Diximus de ea, XIII.

ba, exiguis foliis, jocineris vitiis utilissima, et contra venena pota.

LIII. *Epimedium* ^r ^q caulis est non magnus, hederæ foliis denis atque duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, gravi odore. Nascitur ^r in humidis, et huic spissandi refrigerandique ^s natura, fœminis cavenda.^t Folia in vino trita virginum mammas cohibent.^u

LIV. *Enneaphyllon* ^v longa folia novena habet, causticæ naturæ. Imponitur lana circumdatum, ne urat latus: ^t continuo enim pusulas excitat, lumborum doloribus, et coxendicum utilissimum.

LV. *Filicis* ^a duo genera, nec florem habent, nec semen. *Pterin* ^b Græci vocant, alii *blechnon*,^t cujus ex una radice complures exeunt filices,^c bina etiam cubita excedentes longitudine, non graves odore. Hanc marem existimant.



CAP. LIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Epimedium* cod. Dalec. 'Legebatur et antea, *Epimedium*; atque ita reponendum e Diosc.' Dalec. *Epimenidion* Gronov. et al. vett. Mox, aut duodenis Vet. Dalec.

CAP. LIV. 1 Chiff. *latius*. Mox, Gronov. et al. vett. *pusulas excitat*.

CAP. LV. 1 Alii ap. Dalec. *blachnon*; et sic Diosc. et cod. Chiff. Mox,

NOTÆ

35. In Italia *Centograna* et *Millegrana* vocatur: ab aliis *Herniaria*, sive *Herniosa*. *Anguillara* par. XIV. p. 282.

^a *Epimedium*] Sic Mss. omnes, et Diosc. IV. 19. Ἐπιμήδιον καυλὸς ἔσται, ceteraque, quæ Plinius totidem verbis. Pingitur a Dodonæo p. 589. quale in horto Regio vidimus.

^r *Nascitur*] Diosc. loc. cit.

^s *Refrigerandique*] Galenus de Fac. Simp. Med. I. VI. 174.

^t *Fœminis cavenda*] Quoniam, ut Diosc. ait loc. cit. ἀτόκιος ἡ ῥίζα, radix spem partus adimit, et folia pariter trita. Sic et Galenus loc. cit.

^u *Folia . . . cohibent*] Ne videlicet aulescant. Dio-c. loc. cit. ταύτης τὰ φύλλα λεία μετ' ἐλαίου κατάπλασμα μαστῶν εἰς τὸ μὴ αὔξεσθαι.

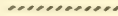
^v *Enneaphyllon*] Suo se illa nomine repræsentat, quod foliis novem longis constituitur. Vix putem esse dentariam *enneaphyllon*, pictam a Lobelio in Observ. p. 392. visam in horto Regio: neque enim folia ei novena sunt, sed idem novenis distinctum incisuris.

^a *Filicis*] Filix Gallis *Fougere*. Marem, fœminamque Dodonæus delineat pag. 459. Vidimus in horto Regio.

^b *Pterin*] Diosc. IV. 180. Πτερίς, οἱ δὲ βληῆχρον, οἱ δὲ πολὺ ῥίζον. Index, et Reg. 2. cum Chiff. *blachnon*. Sic etiam Nicandri schol.

^c *Plures exeunt filices*] Plures filicis propagines, ἐκφύσεις ἔχουσα πολλά. Diosc. loc. cit.

Alterum ^d genus thelypterin Græci vocant, alii nymphæam pterin. ^e Est autem singularis, ^f atque non fruticosa, ^g brevior, molliorque, et densior, foliis ad radicem canaliculata. Utriusque radice sues pinguescunt. Folia utriusque ^h lateribus pinnata, unde nomen Græci imposuere. Radices utrique longæ ⁱ in obliquum, nigræ, præcipue cum inaruerent. Sicari autem eas Sole oportet. Nascuntur ubique, sed maxime frigido solo. Effodi debent Vergiliis ^k occidentibus. Usus radiceis in trimatu tantum, neque antea, neque postea. Pellunt ^l interancorum animalia: ex his tæniæ cum melle: cetera ex vino dulci triduo potæ. Utraque stomacho inutilissima. Alvum solvit: ^m primo bilem trahens, mox aquam: melius tæniæ ⁿ cum scammonii pari pondere. Radix ejus duum obolorum pondere ex aqua post unius diei abstinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatismos. Neutra danda ^o mulieribus, quoniam gravidis abortum, ceteris sterilitatem facit. Farina earum ^p ulceribus tetræ inspergitur: jumentorum ^q quoque cervici-



longitudine, subgraves Diosc. *subgravi* alii ap. Dalec.—2 ‘In codd. Regg. et Editione principe, *nymphæapterin*. Alterum autem illud genus est filix femina.’ Brotier.—3 Dalec. *non singularis, sed fruticosa*.—4 Chiff. *utriusque*

NOTÆ

^d *Alterum*] Nempe filicem femininam. Diosc. iv. 187. *Θηλυπτερίς, οἱ δὲ νυμφαίαν πτέριν ὀνομάζουσι*.

^e *Est autem singularis*] Non multas a radice fundit propagines, uti mas filix. Dissidere a Dioscoride Plinium hoc loco Dalecampius falso existimat, ut sæpe alias.

^f *Folia utriusque*] Pinnas avium præsentant, unde *πέρην* Græci dixerunt: Columella ‘Aviam,’ vi. 14.

^g *Vergiliis*] De Vergiliarum occasu xviii. 59.

^h *Pellunt*] Diosc. locis citatis, post Theophr. Hist. ix. 20. Sic etiam Galenus de Fac. Simp. Med. lib. viii. p. 22.

ⁱ *Alvum solvit*] Recentia folia ole-

rum vice edi ad emolliendam alvum, scribit Diosc. iv. 187. Scribonius Largus c. 34. ‘Alvum mollientia,’ Compos. 136. ‘Biles purgat et filicis radix lota et rasa, atque in minimas particulas concisa,’ &c.

^j *Melius tæniæ*] Totidem verbis Diosc. iv. 186.

^k *Neutra danda*] De femina quidem astipulatur et Diosc. iv. 178. et Theophr. loc. cit. In causa est, ut ait Galenus de Fac. Simp. Med. lib. viii. pag. 22. quod vivos partus enecat.

^l *Farina earum*] Totidem verbis Diosc. loco proxime citato.

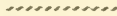
^m *Jumentorum*] Diosc. loc. cit. *Λόφους τε ὑποζυγίων ἰώνται.*

bus.⁵ Folia cimicem necant: serpentem non recipiunt. Ideo substerni utile est in locis⁶ suspectis: ustæ etiam fugant nidore. Fecere medici hujus quoque herbæ discrimen. Optima Macedonica⁷ est, secunda Cassiopica.

LVI. Femur bubulumⁿ appellatur herba, nervis et ipsa utilis, recens in aceto ac sale trita.

LVII. Galeopsis,^o aut, ut alii, galeobdolon, vel galion,^p caulem et folia habet urticæ læviora, et quæ gravem odorem trita reddant: flore purpureo. Nascitur circa sepes ac semitas ubique. Folia caulesque duritias et carcinomata sanant, ex aceto, trita et imposita: item strumas. Panos et parotidas discutiant. Ex usu est et decoctæ^r succo fovere. Putrescentia quoque et gangrænas sanat cum sale.

LVIII. Glaux^q antiquitus eugalacton vocabatur, cytiso et lenticulæ foliis similis: aversa^r candidiora. Rami^s in terram serpunt quini senive, admodum tenues ab radice.



longæ. Mox, *obliquum actæ, nigrae* margo edd. Dalec. e Diosc.—5 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *in cervicibus* Gronov. et vulgg.—6 Vet. Dalec. *utiles in locis.*—7 *Macedonia* Chiffli.

CAP. LVII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *decocto* Gronov. et vulgg. omissa conjunctione; et *decoctæ et succo* Vet. Dalec.

NOTE

ⁿ *Femur bubulum*] Cum nemo scriptorum veterum herbæ hujusce faciem formamve delineet, quæ nunc eo nomine censenda sit, velle proferre, hariolari est.

^o *Galeopsis*] Dioscor. iv. 95. Γαλίσις, οἱ δὲ γαλεόβδολον, ceteraque, quæ Plinius, tum de forma, tum de viribus ejus herbæ, plane totidem syllabis. Lamium illud est, quo de egimus xxii. 16. etsi aliam affert herbam Anguillara, par. xiv. p. 278. in Græcia, ut ait, frequentem.

^p *Vel galion*] In Indice ex Mss. omnibus, sive galio. Sed *galion* scribi multo satius videtur. Aliud enim galion est, quod a Diosc. describitur,

iv. 96.

^q *Glaux*] Diosc. iv. 141. Γλαῦξ κυτίξω ἢ φακῶ τὰ φύλλα ἕθεικεν, κ. τ. λ. Sunt enim Plinianis omnino similia. Est ea Glaux exigua maritima, picta a Lobelio in Observ. pag. 227. qualem in horto Regio vidimus. Frequens in Abrutio Italiæ et Pisano agro, in ora maritima, ut recte Anguillara par. xiv. pag. 290.

^r *Aversa*] Dioscor. loc. cit. Τῶν φύλλων τὰ κάτωθεν λευκότερα, ἄνωθεν δὲ χλωρά. Quæ superne, virent; quæ aversa, candidiora spectantur.

^s *Rami*] Diosc. totidem verbis loc. cit.

Flosculi ^t purpurei exeunt. Invenitur ^u juxta mare. Coquitur ^v in sorbitione similaginis, ad excitandam ubertatem lactis. Eam qui ^t hauserint, balineis uti convenit.

LIX. (X.) Glaucion ^a in Syria et Parthia nascitur, humilis herba, densis foliis, fere papaveris, minoribus tamen sordidioribusque, ^b odoris tetri, gustus amari cum astrictione. Granum ^t habet crocei coloris. Hoc in olla ^c fictili luto circumlitum in clibanis calefaciunt: deinde exento succum ² exprimunt ejusdem nominis: usus est et succi et foliorum, si terantur, adversus epiphoras, ^d quæ universæ uno impetu cadunt. ³ Hinc temperatur collyrium, quod medici diaglaucion ⁴ vocant. Lactis quoque ubertas intermissa restituitur. Sumitur ejus rei ⁵ causa ex aqua.

LX. Glycyside, ^f quam aliqui pæoniam, aut pentorobon vocant, caulem habet duum cubitorum, ^t comitantibus duobus

//////////

CAP. LVIII. 1 Vet. Dalec. quæ.

CAP. LIX. 1 Diosc. Succum.—2 Folia in olla, &c. in clibanis semifrigidis calefaciunt quoad flavescant: deinde contusis succum margo edd. Dalec. et Gro-nov. e Diosc.—3 Chiffl. cadant.—4 Dia Glaucion Dalec. diaglaucia Chiffl.—5 Chiffl. hujus rei.

CAP. LX. 1 Chiffl. palmorum.—2 Diosc. juglans; Vet. Dalec. nucis.—

NOTÆ

^t Flosculi] Diosc. loc. cit.

^u Invenitur] Diosc. loc. cit.

^v Coquitur] Diosc. loc. cit. et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. VI. p. 166.

^a Glaucion] Sic fere Dioscor. IV. 100. Γλαύκιον χυλός ἐστι βοτάνης κατὰ Ἱεράπολιν τῆς Συρίας γεννωμένης, κ. τ. λ. Syriacæ plagæ, non nostri soli cælive planta. Humilem herbam esse, quod Dalecampium latuit, etiam docet auctor libri de Simp. Medic. ad Patern. tom. XIII. operum Galeni, p. 991.

^b Sordidioribusque] Dioscor. loc. cit. λιπαρώτερα, pinguiora. Plinius sordidiora, quasi ὑπαρώτερα: quod et alias usurpatum ab eo vidimus. Et sane pinguitudo foliorum sordium quadrundam instar est.

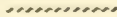
^c Hoc in olla] Diosc. et auctor libri ad Patern. locis cit.

^d Adversus epiphoras] Hoc est, oculorum inflammationes, aliosque affectus. Dioscor. loc. cit. Ἔστι δὲ ἡ χρῆσις αὐτοῦ πρὸς τὰ ὀφθαλμικὰ ἐν ἀρχῇ, in initiis.

^e Diaglaucion] Διαγλαυκίον, vel potius διὰ γλαυκίον. Hujus conficiendi modum edocet Scribonius Largus Compos. 21. 'Item compositorum collyriorum hoc maxime probo ad recentes epiphoras.' Et mox: 'Quod nomine etiam quidem Diaglaucium dicitur, probo in initiis . . . Glaucii succi,' &c.

^f Glycyside] Ipsa pæonia est, de qua xxv. 10. Totidem pæne verbis a Dioscor. describitur, III. 167.

aut tribus,³ subrutilum, cute lauri : folia qualia isatis,² pinguiora, rotundioraque et minora : semen in siliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem³ genera sunt. Fœmina existimatur,^h cujus radicibus ceu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. Mas pluresⁱ habet, quoniam non una⁴ radice nixus est, palmi altitudine, candidaque : gustu astringit.⁵ Fœminæ folia^j myrrham redolent, et densiora sunt. Nascuntur in sylvis. Tradunt noctu⁶ effodiendas, quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdum periculosum sit. Radix vero^l cum effodiatur, periculum esse ne sedes procidat. Magna id vanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Usus in his diversus. Rubra enim grana rubentes⁷ menses^m sistunt, xv. fere pota in vino nigro. Nigraⁿ grana vulvis⁸ medentur, ex passo aut vino totidem pota. Radix^o omnes ventris dolores sedat in vino, alvumque purgat :



3 *Duo enim* Chiff. — 4 *Mas plures habet, quoniam non una*] Hæc forte librariorum errore corrupta, et legendum: *mas non plures habet, quoniam una.* Pæonia mas unam habet radicem, ut recte scribit Dioscorides, III. 157. *Brotier.* — 5 *Ita codd. Regg. et Editio princeps.* *Brotier.* *Ea gustu astringit* codd. vett. Gronov. Harduin 1. 2. 3. et recentt. — 6 Chiff. *nocte.* — 7 Gronov. et al. ante Harduin. *rubentis.* — 8 *Chiff. vulcis: forte, vulsis.* Dalec. —

NOTE

³ *Duobus aut tribus*] Ramulis videlicet, sive canaliculis. Diosc. Παραφυάδας ἔχων πολλάς.

^h *Fœmina existimatur*] Diosc. loc. cit. Ἐπὶ δὲ τῆς θηλείας παραφυάδας ὡς περ βαλάνου ἔχουσα ζ' ἢ η', ὡς περ ἀσφόδελος. *Fœminæ radicibus ceu glandes septem octove adhærent, quales asphodeli radicibus agnascuntur.* Vide iconem a Matthiolo delineatam pag. 915.

ⁱ *Mas plures*] Paulo aliter de mare Dioscor. loc. cit. Plures habet in cacumine balanos, quasi nuces Græcas, ut dictum est xxv. 10. quoniam in radice habet pauciores, immo nullas : est enim radice singulari, digitali crassitudine, altitudine palmi, gustu astringens, candida. Ῥίζα δὲ τῆς μὲν

ἄρβενος περὶ δακτύλου πάχος, μήκος δὲ σπιθαμῆς, γενομένη στύφουσα, λευκή.

^j *Fœminæ folia*] Smyrni instar, quæ herba nomen a myrrhæ odore cepit, folia hujus incisuris divisa esse Dioscorides prodidit: hoc tantum.

^k *Tradunt noctu*] Hoc ipsum ante indicavit xxv. 10.

^l *Radix vero*] Theophr. Hist. IX. 9.

^m *Rubra . . . rubentes menses*] Hoc est, sanguinolentum florem muliebrem. Diosc. III. 157. Τοῦ δὲ καρποῦ ἰ' ἢ β' κόκκοι πυρροὶ ποθέντες ἐν οἴνῳ μέλανι ἀσθηρῶ ῥοῦν ἐρυθρὸν ἰσπῶσι.

ⁿ *Nigra*] Diosc. loc. cit. totidem fere verbis.

^o *Radix*] Dioscor. loc. cit. ad verbum.

sanat^p opisthotonum,⁹ morbum regium, renes, vesicam: arteriam autem¹⁰ et stomachum decocta in vino: alvumque^q sistit: estur etiam contra malum mentis:^{11 r} sed in medendo quatuor^s drachmæ satis sunt. Grana nigra^t auxiliantur et suppressionibus¹² nocturnis, in vino pota, quo dictum est numero. Stomachi^u vero erosionibus,¹³ et esse ea, et illinire prodest. Suppurationes quoque discutiantur: recentes nigro semine, veteres rubro. Utrumque auxiliatur a serpente percussis: et pueris contra calculos, incipiente stranguria.

LXI. Gnaphalion^a alii chamæzelon vocant, cujus foliis albis mollibusque pro tomento^{1 b} utuntur: sane et similia sunt.^c Datur^d in vino austero ad dysenteriam: ventris

//////////

⁹ Radix sanat opisthotonum Vet. Dalec. interjecta desiderantur.—10 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *matricem autem* Gronov. et vulgg.—11 Pintian. e Vet. *estur etiam a jumentis*; Corner. e Vet. *estur etiam cum alimentis*; Chiffl. habet *alumentis*.—12 Vet. Dalec. *et oppressionibus*.—13 *Stomacho vero et rosionibus* Vet. Dalec. *Stomaticis vero et rosionibus* Chiffl. Mox, cod. Dalec. *et esse etiam ea*.

CAP. LXI. 1 Gronov. et al. ante Harduin. *tormento*. Mox, *sane ei similia sunt* Vet. Dalec.

NOTÆ

^p *Sanat*] Diosc. loc. cit.

^q *Alvumque*] Decocta in vino potaque alvum sisti ea ait Diosc. loc. cit.

^r *Contra malum mentis*] Contra insaniam. Huc pertinet quod habet Apuleius cap. 61. tit. 1. ‘Ad lunaticos:’ ‘Herba præonia si lunatico jacenti ligetur in collo, statim se levat sanus. Et si eam secum portaverit, nunquam ei hoc malum accidet.’

^s *Sed in medendo quatuor*] Nam si quis hunc modum excedat, liberalius assumpta præonia mentis alienationem facit. Quare Seleucus in Glossis apud Athen. lib. III. p. 76. fœminas ait eo cibo abstinere, quod fatuitatem affert, *φυλάττεσθαι τὰς γυναῖκας ἐσθλῆιν, διὰ τὸ ποιεῖν ματαῖσμούς.*

^t *Grana nigra*] Diosc. loc. cit. Οἱ

δὲ μέλαρες καὶ πρὸς τοὺς ἐπὶ ἐφιαλτῶν πνευγμούς. Quæ vero nigra sunt grana, auxiliantur suppressionibus nocturnis, quas ephialtas vocant, seu Faunorum ludibria, Auctor libri qui Kirani Kiranidum inscribitur, pag. 19. de præonia: ‘Radix autem ejus suffumigata, vel bibita, dæmones expellit, et phantasmata cuncta: gestata autem idem facit.’

^u *Stomachi*] Ventriculi Diosc. loc. cit. Στομαχικοῖς τε δακνόμενοι ἐσθιόμενοι βοθηοῦσι.

^a *Gnaphalion*] Dioscor. III. 122. Γναφάλιον, ceteraque quæ Plinius, totidem verbis. Egimus de eo XXIV. 88.

^b *Pro tomento*] Dioscor. Τοῦτου τοῖς φύλλοις ἀντὶ γναφαλλοῦ χρῶνται. Inde nomen.

^c *Sane et similia sunt*] Tomento sci-

solutiones mensesque mulierum sistit. Infunditur autem tenesmo. Illinitur et putrescentibus ulcerum.

LXII. Gallidragam^{1e} vocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem et spinosam, caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhaeret simile ovo. In hoc¹ crescente aestate² vermiculos nasci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane³ brachio ad eam partem, qua dens doleat, mireque illico dolorem tolli. Valere non diutius anno, et ita si terram non attigerit.⁴

LXIII. Holcus⁵ in saxis nascitur siccis. Aristas habet in cacumine, tenui culmo: ¹ quale hordeum restibile.^h Hæc circa caput alligata, vel circa lacertum, educit e corpore aristas. Quidam² ob id aristidam vocant.

LXIV. Hyoseris¹ⁱ intubo similis, sed minor, et tactu asperior; vulneribus contusa præclare medetur.



CAP. LXII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Galedragon* Gronov. et vulgg. Mox, *leucacantha similem* Vet. Dalec.—2 ⁴ *Crescente aestate*] Bene Ms. Reg. 1. In Ms. Reg. 2. et Editione principe, *arescente aestate*. Pessime emendatum in recentioribus editionibus, *crescente aestate*. Vermiculi illi a medio ferme mense Augusto ad medium Septembrem in capitibus dipsaci reperiuntur. Multis autem experimentis certa eorum vis adversus dentium dolores.⁷ *Brotier*.—3 Vet. Dalec. *panno*.—4 ¹ Ita bene codd. Regg. et Editio princeps.⁷ *Brotier*. *attigerint* al. ante *Brotier*.

CAP. LXIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *tenuis culmo* Gronov. et vulgg.—2 *Hunc quidam* Dalec.

CAP. LXIV. 1 ¹ Ita cod. Reg. 1. Est carduus Creticus, spinosus, rapî folio. Tournafort.⁷ *Brotier*. *Hyosiris* al. ante *Brotier*.

NOTÆ

licet, quia sunt alba et mollia, λευκοῖς ὄσσι καὶ μαλακοῖς. Diosc. loc. cit.

^d *Datur*] Diosc. loc. cit.

^e *Gallidragam*] Forte tertia dipsacos Dodonæi, seu Virga Pastoris, picta ab eo pag. 723. visa a nobis in horto Regio.

^f *In hoc*] Et id quidem de labro Venereo antea indicatum xxv. 108. Dissectis sane dipsaci scapis in medulla vermiculos inventos a se scribit Ruellius lib. III. pag. 483.

⁵ *Holcus*] Hordeum est spontanenum spurium, pictum a Lobelio in Ob-

serv. pag. 18. Astipulatorem habemus Aloysium Anguillara par. XII. pag. 210. Ab ἔλκω, *traho*, quoniam educit aristas e corpore. Gramen hordeaceum alii vocant. Vidimus in horto Regio.

^h *Hordeum restibile*] Hordeum sylvestre, quod et anno sequente regerminat.

ⁱ *Hyoseris* [*hyosiris*] Sic libri editi, sic Index. Rectius *hyoseris*, ὕσσεις. Nam σέρις intubum est, non σίρις. Nisi forte ὕς ἴρις quispiam interpretetur, quod vereor ut probari queat. In Reg. 1.

LXV. *Holosteon*^j sine duritia est, herba ex adverso appellata a Græcis sicut fel dulce,^k tenuis usque in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen; foliis angustis, astringens gustu. Nascitur in collibus terrenis. Usus ejus^l ad convulsa, rupta, in vino pota. Vulnera^m quoque conglutinat. Nam et carnes coguntur² addita.

LXVI. *Hippophæston*ⁿ nascitur in spinis, ex quibus fiunt æneæ¹ fulloniæ,^o sine cauliculo, sine flore, capitulis tantum inanibus, et foliis parvis, multis, herbacei coloris, radículas habens albas, molles. Succus earum^{2 p} exprimitur



CAP. LXV. 1 'Ita cod. Reg. i. et Editio princeps.' Brotier. Ita quoque Gronov. et al. vett. potæ. Vulnera Vet. Dalec. pota. Et vulnera e Chiffi. aliisque codd. Harduinus et recent.—2 'Ms. dum coquantur; Chiffi. cum cocontur: lego, cum coquantur. Sic et Corn. e Vet.' Dalec. In codd. Regg. Brot. coquantur; vel concoquantur.

CAP. LXVI. 1 Vet. Dalec. ἀνεα.—2 Diosc. eorum.—3 Dalec. hydropticis,

NOTÆ

hyoseris. Ex intuborum sive cichoriorum genere. Graphice pinxit Jac. Zanoni ex horto Bononiensi, cap. 55. p. 105. Jaceamque Creticam spinosam vocavit.

^j *Holosteon*] 'Ολόστειον ex adverso, hoc est, per ἀντίφρασιν, ut vocant, quasi ὅλον ὀστέον, totum osseum, quoniam tennis est, ac sine duritia, quæ vulgo inest ossibus. Iisdem fere verbis describitur a Diosc. iv. 11. Serpentina omnium minima a Lobelio appellatur in Observ. pag. 240. a quo et ibi delineatur, qualem in horto Regio vidimus.

^k *Fel dulce*] Cælius Aurel. lib. iii. Chron. initio capitis 1. 'Multa,' inquit, 'contrariæ interpretationis vocabulum sumserunt, ut fella, quæ Græci γλυκέα vocant, velut dulcia, cum sint amarissima.' Et nos vulgo sic diximus, *Le fiel, ou le doux*.

^l *Usus ejus*] Dioscor. loc. cit.

^m *Vulnera*] Dioscor. loc. cit. *Car-*

nes et hæc herba cogit atque conglutinat, dum coquantur addita, et ad rupta in vino propinatur. Δύναται δὲ καὶ αὐτῇ κρέα συνάγειν συνεφομένη, καὶ πρὸς βήγματα σὺν οἴνῳ ποτίζεται. Sic et Galenus de Fac. Simp. Med. lib. viii. pag. 214.

ⁿ *Hippophæston*] Crescere hoc ait inter spinas, sive esse de spinarum genere, quibus implentur æneæ cortinæ fulloniæ, ad lavandas polien dasque vestes: ut diximus xxiv. 68. Diosc. iv. 163. 'Ἰππόφαιστον, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἵπποφαῆς καλοῦσι . . . καὶ αὐτὸ γραφικῆς ἀκάνθης εἶδος ὑπάρχον. E Narbonensi Gallia ad se delatum, quale a Dioscoride Plinioque describitur, Ruellius testatur pag. 455. Nobis adhuc videre non licuit.

^o *Æneæ fulloniæ*] Sic libri omnes, etiam Mss.

^p *Succus earum*] Radicem videlicet. Dioscor. loc. cit.

estate, ad solvendam alvum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, et tremulis, hydropicis. Contra³ vertigines, orthopnoëas, paralyses⁴ incipientes.

LXVII. (XI.) Hypoglossa¹ ^q folia habet figura sylvestris myrti, concava, spinosa, et in his ceu linguas, folio parvo exeunte de foliis.² Capitis dolorem^r corona ex his³ imposita minuit.

LXVIII. Hypecoon^s in segetibus nascitur, foliis rutæ. Natura ejus eadem quæ papaveris succo.

LXIX. Idææ herbæ¹ ^t folia sunt, quæ oxymyrsines; adhærent his velut pampini, in quibus flos. Ipsa alvum,² ^u mensesque, et omnem abundantiam sanguinis sistit. Spissandi^v cohibendique naturam habet.

LXX. Isopyron^a aliqui phasiolon^r vocant, quoniam fo-

//////////

et contra.—4 Gronov. *paralyseis*.

CAP. LXVII. 1 *Hypoglosson* Vet. Dalec. et sic Diosc. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *tenuis, in summo non spinosa, et juxta hæc seu ligulas, e Diosc. Gronov. seu linguas*.—2 ‘Hæc male Plin. nusquam Dioscorides. Lauro taxæ folium parvum exit de foliis: quod in alio nullo genere laui videtur.’ Dalec.—3 Diosc. *comis*.

CAP. LXIX. 1 Diosc. *radici*.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *flos. Alvum* Gronov. et vulgg. *flos ipse* cod. Dalec.

CAP. LXX. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. sic et Diosc. et Gal. *phasiolum* Dalec. *phascion* Gronov. et vulgg. Mox, *simile in passeoli pampinos*

NOTE

^q *Hypoglossa*] Diosc. IV. 132. ‘*Ἰπόγλωσσον, κ. τ. λ.* sic enim legendum, non *ἰπόγλωσσον*. Vide Dalecamp. Hist. Plant. lib. II. pag. 206. et 207. ubi ea delineatur, qualis est a Plinio describitur. Galeno de Fac. Simp. Med. lib. VIII. p. 238. *ἰπόγλωσσον*.

^r *Capitis dolorem*] Dioscor. loc. cit.

^s *Hypecoon*] Totidem verbis Diosc. IV. 68. ‘*Ἰπέκοον, κ. τ. λ.* Pingitur a Dodonæo pag. 446. quale in horto Regio vidimus.

^t *Idææ herbæ*] Diosc. IV. 44. ‘*Ἰδαία ῥίζα δξύμυρσινῆ τὰ φύλλα ἕοικε παρ’ αὐτὰ δὲ ὡς ἔλικες μικραὶ πεφύκασι, ἐξ ὧν καὶ τὸ ἄνθος. Idææ radices folia oxymyrsinen referunt: juxta ipsa vero exigui*

sunt velut pampini, seu capreoli, ex quibus etiam flos erumpit. Frequentem esse in Italia, sed vulgari carere appellatione, scribit Anguillara par. XIV. p. 259.

^u *Ipsa alvum*] Diosc. loc. cit.

^v *Spissandi*] Astringendi. ‘*Ἐπὶ στύψεως.* Diosc.

^a *Isopyron*] Diosc. IV. 121. ‘*Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἑοικέναι φασιόλω, τῷ κατ’ ἄκρον τὸ πέταλον ἔλικα φέρειν. Isopyron aliqui phasiolon vocant, quoniam ad phasioli similitudinem in summo folio pampinum, hoc est, claviculam, gerat, phaseolorum similem.* Interpres Oribasii lib. XI. 260. ‘*Folium more phaseolorum in claviculas*

ium, quod est aneso^b simile, in pampinos^c torquetur. Capitula sunt in summo caule tenuia, plena seminis melanthii.^d Contra tussim,^e et cetera pectoris vitia, ex melle² aut aqua mulsa; item jocineri^f utilissima.

LXXI. Lathyris^g folia habet multa lactucæ similia, tenuiora germina multa, in quibus semen tuniculis continetur,¹ ut capparisi: quæ cum inaruerit, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu.^h Hæc vicena in aqua pura aut mulsa pota hydropicos sanant. Trahuntⁱ et bilem. Qui vehementius purgari volunt, cum folliculis ipsis² sumunt ea: nam stomachum lædunt. Itaque^j inventum est, ut cum pisce aut jure gallinacei sumerentur.

LXXII. Leontopetalon,^k alii rhapeion¹ vocant, folio brassicæ, caule semipedali: alæ multæ, semen in cacumine, in

//////////

Chiffi.—2 Chiffi. cum melle.

CAP. LXXI. 1 Hæc, tenuiora germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, desunt in edd. Harduin. 2. 3. et Franz.—2 Ita ex codd. Harduinus et recent. ipsi edd. vet. et Gronov.

CAP. LXXII. 1 Cod. Dalec. raphodion.—2 Chiffi. napo similis.—3 Vet.

NOTE

torquetur.² Herbariis perinde, officinisque incognita. Anguillara par. xiv. p. 286.

^b Quod est aneso] Diosc. loc. cit.

^c In pampinos] "Ελικας, claviculas, capreolos.

^d Melanthii] Quæ melanthii saporem imitentur, παραπλήσια μελανθίῳ τὴν γεύσει. Diosc. loc. cit.

^e Contra tussim] Diosc. loc. cit.

^f Item jocineri] Diosc. loc. cit.

^g Lathyris] Totidem fere verbis Diosc. iv. 167. Λαθύρις, κ. τ. λ. Hæc Cataputia vulgaris est, picta in horto Eystettensi Ord. xii. fol. 2. et apud Dodon. pag. 371. qualem in horto Regio vidimus. Nostris, épurge. Subscribit etiam Anguillara par. xiv. p. 295.

^h Faciliu purgatu] Quæ sunt decor-

tatu facilia. Sic decorticata laudat Dioscor. loc. cit. Λεπισθέντα δὲ λευκὰ καὶ γλυκέα ἐν τῇ γεύσει. Sic xv. 25. castaneas laudat purgabiles maxime et sponte prosilientes. Nam quantumvis purgari facile corpora lathyridis gravis scribat Galenus de Fac. Simp. Med. lib. vii. p. 201. animum tamen agere induxerim, ut eam esse hoc loco Plinii mentem putem.

ⁱ Trahunt] Ἄγει δὲ φλέγμα, καὶ χολήν, καὶ ὕδωρ. Diosc. loc. cit.

^j Itaque] Diosc. loc. cit.

^k Leontopetalon] Diosc. iii. 110. totidem fere verbis, Λεοντοπέταλον, κ. τ. λ. Et in Nothis, pag. 457. οἱ δὲ λεοντοπόδιον, οἱ δὲ λευκήρονον . . . οἱ δὲ βαπήμιον, κ. τ. λ. Ipsum est leontopodion, de quo diximus anteriore lib. cap. 31.

siliquis, ciceris modo : radix rapo¹ similis,² grandis, nigra. Nascitur in arvis. Radix adversatur^m omnium serpentium generibus ex vino³ pota : nec alia res celerius proficit. Daturⁿ et ischiadicis.

LXXIII. Lycapsos¹ longioribus, quam lactuca, est foliis, crassioribusque.¹ Caule longo, hirsuto, annatis multis cubitalibus, flore parvo, purpureo. Nascitur in campestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudores² in febribus movet, succo aquæ calidæ admixto.

LXXIV. Inter omnes herbas lithospermō^p nihil est mirabilius. Aliqui ægonychon¹ vocant, alii Diospyron, alii Heracleos.² Herba quincuncialis³ fere, foliis duplo ma-



Dalec. serpentium ictibus ex vino.

CAP. LXXIII. 1 Ita ex codd. Harduinus et recentt. *Lycopsis* Gronov. et vulgg.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Sudorem* edd. vett. et Gronov. Mox, *aquæ calidæ* Chiff.

CAP. LXXIV. 1 *Ægineta*, *atonychon*; cod. Dalec. *exonticon*; Chiff. *duplum*.—2 *Ægineta*, *Heracleon*; et sic Vet. Dalec.—3 Cod. Dalec. *quinque*

NOTÆ

¹ *Radix rapo*] Sic etiam Reg. 1. Sic et Diosc. loc. cit. 'Ρίζα μέλαινα ὡσπερ γογγύλη.

^m *Radix adversatur*] Diosc. loc. cit. 'Ερπετοδήκτοις βοηθεῖ.

ⁿ *Datur*] Diosc. loc. cit.

^o *Lycapsos*] Totidem verbis et formam et vires Lycopseos describit Diosc. iv. 26. Vidimus in horto Regio, qualem delineat Lobelius in Observ. pag. 312. Non est Buglossia nostra, ut censuit Anguillara par. xiv. pag. 254. caret enim rubro colore radix. Vide Notas et Observ. num. 11.

^p *Inter omnes . . . lithospermō*] Dioscor. iii. 158. Λιθόσπερμον, οἱ δὲ ἐξώνυχον, οἱ δὲ αἰγάνυχον, οἱ δὲ ἡράκλειαν, διὰ τὴν περὶ τὸ σπέρμα ἰσχὺν, ὕθεν καὶ λιθόσπερμον ὠνόμασται. Alii *Heracleam* vocant, propter seminis duritiam, a qua et lithospermi nomen accepit, quod semina scilicet tanquam calculos ferat, candore et rotunditate mar-

garitarum, duritia vero lapidea. Sunt qui Lithospermum istud Plinii ac Dioscoridis arundinaceum milli generi ascribant : Lacrymam Jobi recentiores vocant, *Larme de Job* : cujus seminibus nostri pro sphaerulis precatoriis, corollas texentes, utuntur. Pingitur a Dodonæo pag. 497. Vidimus in horto Regio. Nos illud esse potius arbitramur, quod lithospermi minoris nomine idem Dodonæus exhibet pag. 83. In officinis Millium Solis, in Gallia *Gremil* appellatur, *ou l'herbe aux perles*. Huic enim folia sunt rutæ oleæve, isti arundinacea : ramulos istud surculosos habet : illud plane nullos. Et hoc in horto Regio vidimus. Astipulatur huic sententiæ Anguillara par. xiii. pag. 240.

^q *Ægonychon*] Quasi caprinus unguis. Διόσπυρον, quasi *Jovis triticum*, Dioscor. in Nothis pag. 460. οἱ δὲ Διόσπορον, quasi a *Jove satum*.

poribus, quam rutæ,⁴ ramulis surculosis,⁴ crassitudine junci: gerit juxta folia singulas veluti barbularas, et earum in cacuminibus lapillos candore et rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia vero lapidea. Ipsi, qua pediculis adhæreant,⁵ cavernulas habent, et intus semen. Nascitur et in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas majore quidem⁶ miraculo aspexi. Tantus est decor, velut aurificum⁷ arte alternis inter folia candicantibus margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. Jacere atque humi serpere auctores tradunt.⁶ Ego vulsam, non hærentem vidi. Iis lapillis^w drachmæ pondere potis in vino albo calculos frangi pellicque constat, et stranguriam discuti. Neque in alia herbarum fides est visu statim, ad quam medicinam⁸ nata sit; ut ejus species etiam⁹ sine auctore visu statim nosci possit.

LXXV. Lapis vulgaris juxta flumina fert muscum siccum, canum. Hic fricatur altero lapide, addita hominis saliva: illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit,

Φεύγετε,^x καθαρίδες, λύκος ἄγριος ὑμμε διώκει.¹

~~~~~

caulibus.—4 Diosc. oleæ.—5 Dalec. adherent.—6 Vet. Dalec. equidem.—7 Cod. Dalec. aurum emicans; unde ille conj. auro emicante, et alternis.—8 Cod. Dalec. usus statim, ad quancumque medicinam.—9 Ita bene cod. Reg. 2. et Editio princeps. Brotier. sit. Est autem ejus species, ut etiam Gronov. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. Est enim ejusmodi, &c. Vet. Dalec.

CAP. LXXV. 1 Chiff. hemadioci; Vet. Dalec. hæmadioci; unde Dalecampius conj. αἷμα διώκει.

#### NOTÆ

<sup>r</sup> *Herba quincuncialis*] Hoc est, altitudine fere semipedali: nam unciaë duodenæ pedem efficiunt. In nostris regionibus altius paulo assurgit. In quibusdam libris *quinquecaulis* legitur, forte commodius: tot enim fere mittit e radice surculos.

<sup>s</sup> *Quam rutæ*] Diosc. *quam oleæ*, quod eodem recidit.

<sup>t</sup> *Ramulis surculosis*] Lignosis. Κλωρίσθια δὲ . . . πάχος ὄξυσχοίνου, ξυλάδην, inquit Dioscor. loc. cit. *Ramuli . . . junci crassitudine . . . lignosi.*

<sup>u</sup> *Aurificum*] Aurifex, aurarius faber, un orfèvre.

<sup>v</sup> *Jacere . . . tradunt*] Falso. Nisi folia intelligas, quæ in imo a terra exiliunt, humi jacere: quod Dioscorides dixit: τὰ περὶ τὸν πυθμένα ἐπὶ γῆς κείμενα.

<sup>w</sup> *Iis lapillis*] Dioscor. loc. cit.

<sup>x</sup> *Φεύγετε*] Hoc est, *Cantharides*, fugite hinc: vobis lupus improbus instat. Impetiginem cantharidis nomine appellat, quod ut frumenta cantharis, sic illa corporis membra erodit.















University Of California, Los Angeles



L 007 625 735 1

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY



AA 000 404 911 0

SOUTHERN  
UNIVERSITY OF  
LIBRARY  
LOS ANGELES, CALIF.



